

DŽ. R. R. TOLKINAS

ŽIEDŲ VALDOVAS

1 dalis

Žiedo brolija

TURINYS

GERASIS BURTININKAS — DŽ. R. R. TOLKINAS
VERTĖJAS - GERBIAMI SKAITYTOJAI
PIRMOJI KNYGA

- I. ILGAI LAUKTA PUOTA
- II. PRAEITIES ŠEŠĖLIS
- III. KELIONĖ TRISE
- IV. TIESIAUSIAS KELIAS PRO GRYBUS
- V. ATSKLEISTAS ŠAMOKSLAS
- VI. AMŽINASIS MIŠKAS
- VII. PAS TOMĄ BOMBADILĄ
- VIII. RŪKAS VIRŠ PILKAPIŲ
- IX. "ŠOKANTIS PONIS"
- X. PLATŽENGYS
- XI. DURKLAS NAKTYJE
- XII. BĖGIMAS PRIE BRASTOS

ANTROJI KNYGA

- I. DAUG SUSITIKIMŲ
- II. PASITARIMAS PAS ELRONDA
- III. ŽIEDAS KELIAUJA | PIETUS
- IV. KLAIDŽIOJIMAI PATAMSIUOSE
- V. MORAJOS TILTAS
- VI. LOTLORIENAS
- VII. GALADRIELĖS VEIDRODIS
- VIII. ATISISVEIKINIMAS SU LORIENU
- IX. DIDŽIOJI UPĖ
- X. IŠSISKIRSTYMAS

GERASIS BURTININKAS — DŽ. R. R. TOLKINAS

1990 metais JAV išspausdintame "Pasaulio Almanache" buvo išvardintas populiariausiųjų visų laikų knygų penkiasdešimtukas. Į jį įėjo tokie garsūs rašytojai kaip E. M. Remarkas, Džordžas Orvelas, Džonas Steinbekas ir kiti, tačiau vieninteliu rašytoju, penkiasdešimtuke turėjusiu net keturias knygas, tapo anglų rašytojas Džonas Ronaldas Ruelas Tolkinas (Tolkien). Knyga, kurią dabar laikote rankose, užėmė 21 vietą, o kita knyga — "Hobitas" net 5 vietą. 1992 metais bendras Dž. R. R. Tolkino kūrinių tiražas pasiekė aštuonženklį skaičių, "Žiedų Valdovas" buvo išverstas į daugiau kaip keturiasdešimt kalbų, pasirodė dešimtys monografijų, disertacijų ir enciklopedijų apie Tolkina ir jo sugalvotą pasaulį — Viduržemį. Iš kur toks populiarumas? Pala, pala, bet iš pradžių pažiūrėkime, kas gi buvo rašytojas Dž. R. R. Tolkinas...

Jis gimė 1892 metais sausio 3 dieną tolimame Pietų Afrikos kampelyje — Blumfonteine, kur jau keletą metų gyveno iš Anglijos ieškoti laimės atvykę jo tėvai. Būdamas ketverių metų, Džonas Ronaldas Ruelas (kuris mieliausiai naudojosi savo antruoju vardu) kartu su mama ir jaunesniu broliu pirmą kartą išvyko pavišėti į Angliją, bet... į Blumfonteiną nebegrižo, nes paskutine naktį juos pasiekė žinia, kad Ronaldo tėvui kraujas išsiliejo į smegenis, o kitą rytą atskriejo telegrama apie jo mirtį. Grįžti atgal nebebuvo prasmės ir pasilikusi Anglijoje Ronaldo motina Meiblė labai greitai pajuto, kas yra neturtas ir taupymas, nors vieno nusistatymo Meiblė Tolkina nekeitė visą gyvenimą: negailėti pinigų berniukų sveikatai ir išsilavinimui. Būtent todėl Meiblė išsinuomojo valstietišką namuką, esantį tik per mylią nuo Birmingamo, ir čia jaunas Ronaldas pirmą sykį pajuto tikrą laisvę, prisiminimai apie kurią dažnai švysteldavo jo

kūriniuose.

Po poros metų būsimojo rašytojo laisvė buvo gerokai suvaržyta, nes pirmą sykį teko peržengti mokyklos slenkstį. Žinoma, tai turėjo ir gerų pusių, nes būtent mokykloje Ronaldas pirmą kartą susipažino su stebuklingu knygų pasauliu, išigijo draugų. Deja, nerūpestingą jo vaikystę nutraukė dar vienas likimo smūgis: šįsyk 1904 metais dėl stipraus diabeto priepuolio į ligoninę atsigulė Meiblė Tolkin, kur po pusės metų ir mirė. Brolius našlaičius ėmėsi globoti senas motinos draugas — dvasininkas tėvas Morganas. Jis visokeriopai jais rūpinosi ir apgyvendino neblogame koledže, kur šešiolikmečio Ronaldo laukė pirmoji ir didžiausia gyvenimo meilė: trejais metais vyresnė kaimynė Edita Bret, pilkaakė, juodaplaukė gražuolė. Jūdviejų draugystė nepastebimai peraugo į meilę, bet tėvui Morganui tai labai nepatiko ir jis nutraukė jaunuolių santykius, griežtai paliepęs savo globotiniui stropiai mokytis ir žūtbūt įstoti į Oksfordo universitetą. O po to buvo kiti rūpesčiai, mokslas, regbis, didysis Tolkinio susižavėjimas — kalbos, ir Edita beveik išsitraukė iš jo atminties. Tačiau Pirmasis pasaulinis karas ir žiaurūs mūšiai prie Somos iš jaunuolio padarė vyrą ir grįžęs iš karo Ronaldas sugeba susirasti Editą ir pasiūlyti jai savo ranką bei širdį. Nors dėl to Edita turėjo nutraukti sužadėtuves su kitu, 1926 metais tėvui Morganui vis dėlto teko juos sutuokti ir pirmoji Ronaldo meilė neužgeso iki mirties. Būtent šia džiaugsminga data ir baigėsi audringa Dž. R. R. Tolkinio jaunystė, o likę pusė šimto metų praėjo nuostabiai ramiai: puikaus viduramžių žinovo, gerbiamo universiteto profesoriaus, šiek tiek senamadiško namisėdos, mylinčio vyro ir tėvo neišmušė iš vėžių netgi staiga atėjusi pasaulinė šlovė...

Galbūt savo imidžo dėlei pats rašytojas visą gyvenimą tvirtino, kad viskas prasidėjo nuo to, kai 1930 metais sėdėdamas Oksfordo auditorijoje, nei iš šio, nei iš to paėmė švarų popieriaus lapą ir jame užrašė: "giliai po žeme, oloje, gyveno hobitas". Rašytojas niekada negalėjo (o gal nenorėjo) paaiškinti, kodėl jam atėjo į galvą kaip tik šita frazė, tačiau po poros metų iš jos gimė pirmasis kūrinys — "Hobitas". Profesorius Tolkinas šią knygą rašė tik savo vaikams ir taip menkai vertino, jog vienintelį egzempliorių nedvejodamas atidavė skaityti draugui, kuris ir pasiūlė rašytojui kreiptis į leidėjus. Anglų leidyklos "Allen and Unwin" direktorius gerokai sutriko, susipažinęs su tokia istorija, bet jo recenzentas — devynmetis sūnus (vėliau pats tapęs ištikimiausiu Tolkinio leidėju) nusprendė, jog septynmečiams, aštuonmečiams, devynmečiams tokia knygutė bus pats tas. Taip ir atsitiko, tačiau "Hobitu" susižavėjo ne tik vaikai, bet ir septyniolikmečiai-aštuoniolikmečiai, susižavėjo, bet ir pareikalavo tęsinio, už vaikiškos pasakos nugaros pajutę didžiulę epopėją...

Bet profesorius Tolkinas neskubėjo. Iš pradžių jis nupiešė savo sugalvoto pasaulio — Viduržemio žemėlapi, sugalvojo Viduržemio istoriją, mitologiją, geografiją bei elfų, nykštukų ir kitų šio pasaulio gyventojų kalbas ir padarė dar daug ką prieš imdamasis paties romano. Kaip tik tada prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, vienas rašytojo sūnus buvo paimtas tarnauti į Šiaurės Afriką ir netrukus į ten pradėjo skristi stori laišakai su romano tęsiniais. Karas dar sykį aplenkė Tolkinų šeimą: sūnus ir romanas laimingai sugrįžo namo, tačiau paskutinis taškas "Žiedų Valdove" buvo padėtas tik 40-ųjų metų pabaigoje ir profesorius Tolkinas tikriausiai lengviau atsipūtė. Juk ne juokas buvo parašyti milžinišką kūrinį su trim šimtais penkiasdešimt personažų, šešiais tūkstančiais metų istorijos ir daugiau kaip šešiasdešimčia puikių dainų, eilėraščių ir baladžių, rašytojo "išverstų" iš stebuklingų elfų ir kitų Viduržemio tautų kalbų.

Pirmąją romano dalį "Žiedo Broliją" 1954 metais išleido ta pati leidykla "Allen and Unwin", o po metų pasirodė ir kitos dvi dalys: "Dvi tvirtovės" bei "Karaliaus sugrįžimas", ir Džono Ronaldo Ruelo Tolkinio vardas buvo amžiams įrašytas į pasaulinės fantastinės literatūros istoriją...

Beveik tuoj pat po "Žiedų Valdovo" išleidimo pasipylė įvairiausios recenzijos ir atsiliepimai. Visi kritikai vienbalsiai tvirtino, kad knyga yra tiesiog puiki, tačiau niekaip negalėjo rasti tinkamo jos apibūdinimo. Herojinė fantastika? Istorinis romanas? Epinė Viduržemio kronika? Filosofinis romanas apie amžinąją gėrio ir blogio sampratą? Istorija apie "mažą žmogų", likimo įnoriu iškeltą į gyvenimo viršūnę? Tai tik keletas kritikų pastebėjimų, tačiau "Žiedų Valdovas" iš tiesų yra ir viena, ir kita, ir trečia.

Bet didžiausia kritikų mįslė tapo pats rašytojas. Kai visas pasaulis ėmė kraustytis iš proto dėl elfų ir hobitų, profesorius Tolkinas, užuot "kepeš" tolimesnius romano tęsinius, tik ramutėliai pukšėjo pamėgtą pypkutę ir neskubėdamas gilino Viduržemio istoriją. Nugyvenęs garbų amžių rašytojas mirė 1973 metais, tačiau jo darbus pratęsė sūnus Kristoferis, surinkęs tėvo paliktą medžiagą, ir išleidęs dar vieną bestselerį — "Silmarilioną", senovinę Viduržemio dramą apie Senąsias Dienas ir elfų kovas su Didžiuoju Priešu. "Silmarilionas" tapo puikiu "Žiedų Valdovo" prologu, o po to sekė septyni "Viduržemio istorijos" tomai, "nebaigtosios Viduržemio sakmės" ir dar keletas knygų, vis giliau įvedusių skaitytoją į nuostabų Dž. R. R. Tolkinio pasaulį.

Tad įeikime ir mes, įeikime ir tikriausiai niekada nebeįsime jo palikti...

"Ten orkai ir kalbantys medžiai, žaliuojančios pievos ir šuoliuojantys raiteliai, žibantys urvai ir balti

bokštai, auksinės salės, žiaurūs mūšiai ir nuostabūs laivai..."
(Džonas Ronaldas Ruelas Tolkinas)

VERTĖJAS

GERBIAMI SKAITYTOJAI,

Tikriausiai daug kas iš jūsų skaitė Dž. R. R. Tolkinio knygą "Hobitas", tapusia šios knygos įžanga, tačiau yra nemažai tų, kurie tik dabar pirmą sykį išgirdo apie Tolkiną.

Tad visus, neskaičiusius "Hobito", arba skaičiusius, bet pamiršusius, kviečiame trumpai susipažinti su svarbiausiais "Hobito" įvykiais, kad geriau galėtumėte suprasti, kas dėsies šioje knygoje.

O viskas prasidėjo šiltą 1341 metų (pagal Grafystės metų skaičiavimą) balandį, kai nežymus namisėda hobitas Bilbas Beginsas netikėtai pačiam sau iškeliavo su trylika nykštukų ir burtininku Gendalfu į didelę kelionę prie Vienišojo Kalno, kad padėtų ištremtam nykštukų karaliui Torinui Oukensildui nugalėti drakoną Smogą ir atsiimti drakono užgrobtus nykštukų karalystės lobius. Kelyje jų tykojo begalės pavojų: troliai, goblinai (arba orkai), milžiniški vorai ir kitokios pabaisos, tačiau pasitelkę magiją, gudrumą ir šveitrus kardus keliautojai vis dėlto pasiekė Vienišąjį Kalną. Drakonu Smogu pavyko atsikratyti ir prie Kalno įvyko Penkių Armijų Mūšis, kuriame jungtinė elfų, žmonių ir nykštukų kariuomenė sutriuškino goblinus ir žuvo Torinas Oukensildas. Tačiau Didžiojoje Istorijos Knygoje šie įvykiai būtų paminėti tik viena-dviem eilutėmis, jei ne keistas atsitikimas kelyje.

...Ūkanotuosiuose Kalnuose nykštukus ir hobitą Bilbą paėmė į nelaisvą goblinai. Gendalfui užmušus Didįjį Gobliną draugams pavyko pabėgti, bet Bilbas atsiliko nuo nykštukų ir klaidžiodamas goblinų tuneliais atsidūrė prie nedidelio požeminio ežeriuko, kur gyveno keistas padaras — Golumas. Jis norėjo iš karto pulti ir suėsti hobitą, bet susilaikė, Bilbo rankoje pamatęs žibantį elfų durklą. Stengdamasis laimėti laiko Golumas pasiūlė spėti mįsles. Jei Bilbas laimėtų, tai Golumas parodytų jam išėjimą, jei pralaimėtų — tektų Golumui pietums. Jie užminė vienas kitam daug mįslių, kol pagaliau nieko nebesugalvodamas Bilbas įkišo ranką į kišenę ir apčiuopęs viename tunelyje rastą metalinį žiedelį, paprasčiausiai paklausė: "Kas mano kišenėje?" Golumas spėjo iš trijų kartų ir neatspėjo. Bilbas pareikalavo parodyti išėjimą, tačiau juodoje Golumo širdyje gimė išdavystė — jis paliko hobitą ir nuplaukė į savo salelę, kur saugojo didžiausią lobį: stebuklingą žiedą, kurį užsidėjęs virsdavai nematomu. Deja, žiedo ten nebuvo ir per vėlai supratęs paskutinės mįslės atsakymą, Golumas puolė prie hobito, trokšdamas tik vieno: pavyti, užmušti ir atsiimti "savo mieląjį". Bilbas vos suspėjo pastebėti pavojų ir nulėkė atgal. Bėgant žiedas netyčia užsmuko jam ant piršto, hobitas tapo nematomas ir Golumas prašniokštė pro šalį, šitaip atvedęs Bilbą prie išganingojo išėjimo. Tačiau Golumas nemanė pasiduoti, jis atsisėdo tunelyje, pasiruošęs viskam, kad tik sugautu vagį. Bilbas, sukaupęs visą drąsą, įsibėgėjo, peršoko per Golumą ir nuskuodė koridoriumi, lydimas beviltiškų riksmų: "Vagis!! Beginsas vagis! Mes jo nekenčiame!!"

Apie tolesnius Bilbo nuotykius pasakoti beveik nėra ko. Padedamas žiedo jis paspruko nuo Golumo ir dar ne sykį gelbėjo draugus iš sunkių situacijų. Apie žiedą žinojo tik Gendalfas, o grįžęs namo Bilbas apie jį prasitarė tik savo sūnėnui Frodui, tad daugiau niekas visoje Grafystėje apie žiedą net neįsivaizdavo. Taip bent manė pats Bilbas.

Ištikimą kardą Gylį Bilbas pakabino virš židinio, neįkainojamus šarvus iš nykštukų lobio atidavė į muziejų, bet senasis apsiaustas su gobtuvu gulėjo skrynioje, o žiedas ant grandinėlės visada kabojo ant hobito kaklo. Bilbas grįžo namo 1342 metų birželio 22 dieną, būdamas penkiasdešimt dvejų metų, ir nuo to laiko Grafystėje neatsitiko nieko ypatingo, kol misteris Beginsas nepradėjo ruošti savo 111-ajam jubiliejui, įvyksiančiam 1401 metais. Štai nuo čia ir prasideda mūsų istorija.

PIRMOJI KNYGA

I. ILGAI LAUKTA PUOTA

Kai Bilbas Beginsas iš Begendo pranešė, jog netrukus savo šimtas vienuoliktojo gimtadienio proga nori suruošti nepaprastai puikią puotą, visas Hobitonas tik apie tai ir tekalbėjo.

Bilbas buvo labai turtingas ir labai keistas hobitas, ir jau šešiasdešimt metų (nuo savo garsiojo išnykimo bei netikėto grįžimo) garsėjo kaip visos Grafystės stebuklas. Turtai, kuriuos Bilbas parsigabeno iš savo kelionių, jau buvo tapę vietine legenda, ir visi hobitai, nepaisydami senolių pasakojimų, šventai tikėjo, jog Begendo kalva pilna tunelių, prikimštų brangenybių. Na, o jei ir visa tai dar nepakankamai apibūdintų jo šlovę, tai reikia prisiminti stebuklingai nesibaigiančią jo jaunystę. Laikas slinko, tačiau jo tėkmė nedarė beveik jokio poveikio misteriumi Beginsui. Sulaukęs devyniasdešimties Bilbas atrodė kaip penkiasdešimtmetis, o kai suėjo šimtas, kaimynai pradėjo vadinti Bilbą "gerai išsilaikiusiu", nors žodis "nepasikeitęs" būtų buvęs kur kas tikslesnis. Daugelis lingavo galvas ir galvojo, jog šito jau per daug: ir

senatvė nesirodo, ir turtams galo nematyti.

— Ne į gera visa tai, — kalbėjo jie, — tokie stebuklai greitai baigiasi, dievaži!

Bet nelaimės vis nesirodė, o ir Bilbas nešykštėjo kitiems pinigų, todėl daugelis hobitų buvo linę atleisti už jo keistenybes ir sėkmę. Bilbas lankydavosi pas savo giminaičius (žinoma, tik ne pas Sakvilius-Beginsus), ir turėjo daug atsidavusių gerbėjų iš neturtingų bei nežymių šeimų. Bet tikrieji draugai atsirado tik paaugus jo jaunesiems giminaičiams. Mylimiausias iš jų buvo jaunasis Frodas Beginsas. Kai Bilbui sukako devyniasdešimt devyneri, jis išūnijo Frodą kaip įpėdinį ir pasikvietė gyventi į Begendą, tuo visiškai sugriaudamas Sakvilių-Beginsų viltis. Taip jau atsitiko, kad Bilbas ir Frodas gimė tą pačią, rugsėjo 22-ąją dieną.

— Frodai, mano berniuk, — kartą pasiūlė Bilbas, — jeigu tu gyventum pas mane, tai galėtume šauniai švęsti savo gimtadienius.

Reikia pasakyti, jog Frodas tuo laiku buvo "pusvyrinio" amžiaus (taip hobitai vadina laikotarpį nuo dvidešimties iki trisdešimt trejų metų).

Nuo tada praėjo dvylika metų, ir visą tą laiką Bilbas su Frodu drauge švęsdavo linksmus gimtadienius Begende. Tačiau dabar, tryliką kartą, visi suprato, jog šį rudenį planuojama kažkas ypatinga, kadangi Bilbas artėjo prie šimto vienuolikos, savotiškai apvalaus ir labai garbingo amžiaus hobitui (Senasis Tukas sulaukė tik šimto trisdešimties), o Frodui turėjo sukakti trisdešimt treji — brandos pradžia.

Visi Hobitono ir Krantinės liežuvautojai turėjo darbo, ir gandas apie būsimą įvykį apskriejo visą Grafystę. Bilbo Beginso istorija ir jo charakteris vėl tapo pagrindiniu pokalbiu objektu, ir senesni hobitai staiga pastebėjo, kad jų prisiminimai vėl įdomūs jaunimui.

Tačiau didžiausią ir atidžiausią auditoriją surinkdavo senasis Hemas Gemdžis, labiau žinomas kaip Gaferas. Jo pasakojimų vieta buvo "Gebenės krūmas", mažytė smuklė, įsikūrusi prie Krantinės kelio. Gaferas turėjo didelį autoritetą, kadangi daugiau kaip keturiasdešimt metų prižiūrėjo Begendo sodą, o anksčiau tą patį darbą padėjo atlikti ir senajam Holmenui. Tiesa, dabar, kai Gaferas paseno ir jo sąnariai pasidarė nebelankstūs, beveik visą darbą atlikdavo jo jauniausias sūnus Semas Gemdžis. Ir tėvas, ir sūnus artimai bičiuliavosi su Bilbu ir Frodu. Gemdžiai taip pat gyveno Kalvoje, šalia Begendo.

— Jūs kalbėkit, ką norite, tačiau misteris Bilbas visais atžvilgiais mandagus bei puikiai išauklėtas hobitas, — pareiškė Gaferas. Ir jis nė kiek neperdėjo, kadangi Bilbas su juo buvo labai mandagus, vadino "ponu Gemdžiu", ir kiekvienais metais tardavosi dėl daržovių auginimo, nes apie daržoves (ypač apie bulves) Gaferas nusimanė geriausiai iš visų Hobito ir Krantinės gyventojų (tai jis ir pats mielai pripažindavo).

— Bet ką tu gali pasakyti apie tą Frodą, kuris gyvena kartu su Bilbu? — paklausė senasis Naikas iš Krantinės. — Jo pavardė Beginsas, bet visi žino, jog jis turi dalį Brendibakų kraujo. Niekaip nesuprantu, kodėl kai kurie Hobitono Beginsai ieškosi sau žmonos Žemgaloje, kurio gyventojai tokie keisti.

— Kaip jie nebus keisti, — įsikišo tėvukas Dvipėdis (artimiausias Gafero kaimynas), — jeigu gyvena ne toje Brendivyno upės pusėje ir, be to, prie pat Amžinojo Miško. Gerą surado vietą, nėra ko sakyti..

— Tavo tiesa, tėvuk, — tarė Gaferas, — nors Žemgalos Brendibakai negyvena prie pat Amžinojo Miško, tačiau hobitai jie iš tikrųjų keisti. Nei šio, nei to plaukioja valtimis upėje, tiesiog patys bėdos ieško. Tačiau misteris Frodas yra puikus jaunas hobitas, dabar tokių retai pasitaiko. Be to, jis labai panašus į Bilbą, tiesiog kaip nulieta, ne veltui tėvas irgi buvo Beginsas, kuriam nieko neprikiši, nebent tai, jog jis nuskendo.

— Nuskendo? — nustebo keletas klausytojų. Be abejo, jie buvo girdėję šitą ir kitus gandus apie Frodo tėvą Drogą, tačiau hobitai niekad nepraleidžia progos dar kartą pasiklausyti šeimyninių istorijų.

— Taip kalbama, — paaiškino Gaferas. — Matote: misteris Drogas vedė vargšę Primulę Brendibak, Bilbo pirmos eilės pusseserę, jauniausiąją senojo Tuko anūkė, o pats Drogas buvo jo antros eilės pusbrolis. Taigi Frodas Bilbui yra ir pirmos, ir antros eilės sūnėnas. Na, o Drogas Beginsas po vedybų pasiliko Brendihole su savo uošviu, šeimnininku Gorbado, kuris nepaprastai mėgo skaniai pavalgyti. Kartą po tokiu pietu Drogas išėjo paplaukioti Brendivynu ir nuskendo kartu su savo žmona, o vargšas Frodas liko našlaitis.

— Aš esu girdėjęs, jog Drogas atsakančiai prisikimšo prieš eidamas plaukioti, todėl valtis ir nuskendo dėl svorio, — tarė senasis Naikas.

— O aš girdėjau, jog Primulė įstūmė Drogą į vandenį, o tas krisdamas kartu nusitempė ir ją, — įsikišo Smėlius, Hobitono malūnininkas.

— Tu, Smėliau, nekalbėk, ko nežinai, — patarė Gaferas, kuris nemėgo malūnininko. — Ten valtyt tokios, kad pačios apsiverčia, be jokio tempimo ar stūmimo. Žodžiu, Frodas liko našlaitis ir kaip sakoma įstrigo pas tuos keistus žemgaliečius. O juk ten tiesiog triušynas, daugiau nieko. Šeimnininkas Gorbado pas save mažiausiai šimtą giminaičių laiko. Reikia pripažinti, jog misteris Bilbas atliko puikų darbą, pasiimdamas tą vargšą vaikną gyventi pas save, tarp padorių hobitų, ir nušluostydamas nosį tiems Sakviliams-Beginsams,

kurie tikėjosi apsigyventi Begende dar nuo tada, kai Bilbas dingo ir visi laikė jį mirusiu. O jis staiga grįžta, iškrausto Sakvilius-Beginsus, be to, dar gyvena ir gyvena, ir nė kiek nesensta, kol galų gale įsitaiso įpėdinį, ir visos Sakvilių-Beginsų viltys nueina šuniui ant uodegos. Taip, atrodo, jie matys Begendą kaip savo ausis. — Aš girdėjau, kad ten paslėpta nemaža pinigų, — tarė nepažįstamas keliautojas, prekybos reikalais vykštą į Vakarkiemį ir užsukęs čia išgerti stiklinaite elio. — Visa kalvos viršūnė prirausta tunelių ir kimšte prikimšta skrynių su auksu, sidabru ir brangakmeniais.

— Tada tu girdėjai daugiau, negu aš galiu papasakoti, — rimtai atitarė Gaferas, — kadangi nieko nesu girdėjęs apie brangakmenius. Misteris Bilbas, žinoma, pinigų negaili, ir jų jam netrūksta, tačiau jokių tunelių Begende nėra. Aš mačiau Bilbo Beginso sugrįžimą, kai buvau dar nesusitupėjęs geltonsnapis, ir Begendą buvo sumanyta parduoti iš varžytinių. Na, o joms įpusėjus kur buvęs, kur nebuvęs prisistatė Bilbas Beginsas su poniu, keletu didelių krepšių ir pora skrynių, jose, aišku, buvo turtai iš svetimų šalių, bet jais joku būdu negalėtum užpildyti tunelių. Jeigu netikite, galite mano Semo paklausti: jis viską žino, tiesiog eina iš proto dėl senų laikų istorijų. Bilbas pasakoja, o mano kvailėlis klausosi akis išplėtęs. Misteris Beginsas jį ir rašto išmokė, ir kitų kvailysčių.

Štai Semas man sako:

— Elfai ir drakonai!

O aš jam:

— Kopūstai ir bulvės! Ir neikišk savo nosies į svetimus reikalus, nes gali likti be nosies. Tą patį ir jums galiu pakartoti, — iššaukiamai riktelėjo Gaferas, žvilgtelėjęs į svetimšalį ir malūnininką.

Žinoma, Gaferas nepakeitė savo klausytojų nuomonės. Mat labai jau šventai jie tikėjo pasakiškais Bilbo turtais.

— Aha, bet tu, Gaferai, nepamiršk, kiek Bilbas sugrįžęs aukso prisitempė, — paprieštaravo malūnininkas, išreikšdamas visu nuomonę.

— Jis dažnai keliauja ir visokie svetimšaliai jį lanko: naktį atslenka nykštukai, tas senas burtininkas Gendalfas ir kiti. Gaferai, tu gali sakyti ką nori, bet Begendas yra keista vieta ir jo gyventojai taip pat keisti, ką ir kalbėti.

— O tu taip pat gali sakyti ką nori, nors apie tai žinai ne daugiau kaip apie plaukiojimą upėje, Smėliau, — atkirto net paraudęs iš pykčio Gaferas, — tegu tik visi būna tokie keisti kaip misteris Bilbas ir misteris Frodas. Pavyzdžiui, aš pažįstu vieną tokį, kuris net stiklinaite elio nepavaišins savo draugo, nors gyventu paaukuotoje oloje. Štai Begende šie dalykai suprantami kitaip. Mano Semas sužinojo, kad į Puotą bus pakviesti visi ir kiekvienas gaus dovanų, įsidėmėk, kiekvienas. Svarbiausia, jog Puota įvyks ne kada nors, o šį mėnesį.

Pasitaikė giedras ir gražus rugsėjis. Praėjus keletui dienų nuo pokalbio smuklėje, pasklido gandas (tikriausiai paskleistas visažinio Semo) apie tai, jog Puotos metu numatomi fejerverkai — fejerverkai, kurių Grafystėje nebuvo jau beveik šimtą metų.

Slinko dienos, Puota artėjo ir artėjo. Vieną vakarą į Hobitoną įriedėjo keistas vežimas, prikrautas keistų dėžių, ir sustojo prie Begendo. Vežime sėdėjo svetimšaliai: nykštukai su ilgomis barzdomis ir smailiais gobtuvais. Kai kurie iš jų pasiliko Begende, o kiti greitai vėl išvyko. O antros rugsėjo savaitės pabaigoje, vidury baltos dienos, per Krantinę nuo Brendivyno tilto pervažiavo kitas vežimas, vadelėjamas keisto senio su aukšta mėlyna skrybėle ir ilgu pilku apsiaustu. Sidabrinis šalikas juosė jo ilgą žilą barzdą, o tankūs antakiai kuokštais kyšojo iš po skrybėlės kraštų. Per visą Hobitoną paskui vežimą paknopstomis bėgo maži hobitukai, iš karto nustatę, jog vežimas yra prikrautas fejerverko raketų. Prie Bilbo paradinių durų senis pradėjo iškrovinėti vežimą: ten buvo įvairiausių rūšių ir formų paketai, kiekvienas pažymėtas didele raudona G raide ir elfų runa.

Žinoma, paketai buvo skirti fejerverkui, o žymės ant jo priklausė Gendalfui, Gendalfui Burtininkui, kurio šlovė Grafystėje rėmėsi fejerverkais, šviesomis ir saldžiais dūmais. Iš tikrųjų jo reikalai buvo daug rimtesni ir pavojingesni, bet Grafystės gyventojai apie tai nieko nežinojo ir nenorėjo žinoti. Jiems Gendalfas buvo tik Puotos fejerverkininkas.

— Gendalfas važiuoja, Gendalfas važiuoja! — šaukė mažieji hobitukai, pilni susižavėjimo ir pagarbos, o senasis burtininkas pakėlęs galvą šypsojosi. Gendalfas retai pasirodydavo Hobitone ir niekada ilgai neužtrukdavo, bet mažieji hobitukai jį iškart pažino, nors garsiųjų fejerverkų jau neprisiminė net patys seniausi hobitai.

Kai senis, padedant Bilbui ir keliems nykštukams, baigė iškrovinėti vežimą, Bilbas stovintiems žioplams išdalijo keletą pinigėlių, tačiau, dideliame visų nusivilymui, niekas negavo nė vienos petardos, nė vienos pliauškytės. Hobitai išsiskirstė, liūdnei galvodami, kad Puotos diena niekada neateis.

Tuo tarpu Begendo viduje Bilbas su Gendalfu sėdėjo mažame kambarėlyje prie atviro lango į sodą. Vėlyva

popietė buvo skaisti ir rami. Gėlės švytėjo raudonai ir geltonai: žioveiniai, saulėgražos ir nasturtos stiebėsi virš velėna apklotų sienų ir jau lindo pro apskritus langus.

— Kaip puikiai atrodo tavo sodas, — pagyrė Gendalfas.

— Taip, — atsakė Bilbas, — aš labai myliu ir jį, ir mano mieląją Grafystę, tačiau vis dėlto manau, jog man reikia atostogų.

— Vadinas, darysi taip, kaip nusprendei?

— Žinoma. Aš pažadėjau ir savo žodžio nelaužysiu.

— Na, tada nebėra apie ką kalbėti. Jei nusprendei, tai ir vykdyk, ir aš manau, kad taip bus geriausia tau, o gal ir mums visiems.

— Aš tikiuosi. Bet, šiaip ar taip, esu nusprendęs dar pasilinksinti per Puotą ir iškrėsti savo mažytį pokštą.

— Pažiūrėsim, — atsakė Gendalfas.

— O kitą dieną prie Begendo atriekė dar daugiau vežimų. Kai kas iš hobitų bumbėjo, jog jokie darbai nepatikėti vietiniams. Tačiau kai iš Begendo pasipylė maisto, gėrimų ir prabangių niekučių užsakymai į Hobitoną, Krantine bei kitas Grafystės vietas, pikti liežuviai buvo priversti nutilti. Visi hobitai pradėjo jaudintis, braukti dienas kalendoriuje ir laukti paštininko su pakvietimais.

Savaime aišku, pakvietimai negalėjo vėluoti, todėl Hobitono ir Krantinės paštai buvo užpilti laiškais, o vėliau teko kviestis savanorius pagalbininkus, nes į Begendą plaukė nenutrūkstanta srovė laiškų, kuriuose buvo parašyta: "Ačiū, aš būtinai ateisiu".

Ant Begendo vartų atsirado užrašas: "Įeiti tik Puotos reikalais". Tačiau net tie, kurie turėjo Puotos reikalų (kaip jie patys manė), labai retai patekdavo vidun. Bilbas buvo užsiėmęs: rašė pakvietimus, žymėjo atsakymus, pakavo dovanas ir dirbo kitus savo darbus, nesusijusius su Puota. Nuo Gendolfo atvykimo jis niekam nesirodė akyse.

Vieną rytą pabudę hobitai pamatė, jog laukas, plytintis į pietus nuo Bilbo paradinių durų, pristatytas palapinių ir paviljonų. Prie kelio kažkieno darbšti ranka iškirto krūmokšnius, padarė taką ir ten pat pastatė baltai nudažytus didžiulius vartus. Trys hobitų šeimos, kurių žemės ribojosi su lauku, aikčiojo iš nuostabos ir mirė iš pavydo, o senasis Gaferas net nustojo vaizduoti dirbąs sode.

Palapinės dygo kaip grybai. Vienas paviljonas buvo toks didelis, jog į jį tilpo lauke augantis medis, kuris stovėjo prie didžiojo stalo galo. Ant jo šakų kabojo žibintai. Tačiau hobitams labiausiai patiko milžiniška virtuvė, pastatyta šiauriniame lauko kampe. Virėjai iš kiekvienos smuklės ir viešbučio atvyko padėti šeimnininkauti nykštukams ir kitiems keistiems svetimšaliams, apsigyvenusiems Begende. Jaudulys kilo kaip ant mielių.

Ir tada trečią dieną, Puotos išvakarėse, subjuro oras. Visi hobitai nepaprastai susirūpino, bet pagaliau išaušo ketvirtadienio rytas. Patekėjo saulė, išsisklaidė debesys, suplazdėjo vėliavos, ir linksmybė prasidėjo.

Bilbas Beginas tai vadino tik Puota, nors iš tikrųjų jis iškėlė didžiulę šventę, kurioje visos pramogos susiliejo į vieną. Buvo sukviesti visi aplinkui gyvenantys hobitai. Keli buvo netyčia užmiršti, bet kadangi jie vis tiek atėjo, tai niekas neišsižeidė. Daugelis svečių susirinko iš įvairių Grafystės vietų, o kai kurie net iš svečių šalių. Bilbas visus sutikinėjo pats (ir tuos, kurių niekas nekviatė, bet kurie vis tiek atėjo). Jis kiekvienam dalino dovanas, beje, netrukus atsirado tokių, kurie išsmuko pro užpakalinius vartus ir vėl kaip niekur nieko atėjo prie paradinių, norėdami gauti dar dovanų. Hobitai savo gimtadienių proga mėgsta duoti kitiems dovanas, nors paprastai jos būna nebrangios ir nelabai reikalingos. Kadangi Hobitone ir Kratinėje kone kiekvieną dieną būdavo kažkieno gimtadienis, tai tų kraštų hobitai turėjo daug progų gauti nors vieną dovaną per savaitę, ir jiems niekada tai nepabosdavo.

Tačiau šįkart dovanos buvo tiesiog nuostabios. Jaunesni hobitai taip susižavėjo, jog beveik užmiršo vaišintis. Jiems teko puikūs ir stebuklingi žaisliukai, kurie jau prieš metus buvo užsakyti ir atgabenti iš Kalno ar net iš tolimojo Deilo: nykštukai pasistengė.

Kai visi svečiai suėjo į vidų, prasidėjo dainos, šokiai, muzika, žaidimai ir, savaime aišku, vaišės, kurias sudarė priešpiečiai, arbatėlė ir pietūs. Priešpiečiams ir arbatėlei svečiai suėjo į palapines, o nuo vienuolikos iki pusės septynių valgė ir gėrė kaip kas norėjo, kol prasidėjo fejerverkai.

Visais fejerverkais rūpinosi Gendalfas, kadangi jis ne tik viską suvežė, bet ir pats pagamino, norėdamas pagražinti dangų ugniniaisiais piešiniais. Visos raketos, ugnies fontanai taip pat priklausė nuo jo. Fejerverką dar pajavairino įvairiausios petardos, šaudyklės, bengališkos ugnelės, kibirkštėlės, fakelai, nykštukų žvakės, elfų fontanai, šviečiantys goblinų šunys ir švytintys perkūnai. Visa tai buvo nuostabu ir didinga. Gendolfo meistriškumas augo kartu su amžiumi.

Danguje šaudė raketos, įgijusios žerinių paukščių pavidalus. Akimirksniu išaugdavo žali medžiai su juodų dūmų kamienais. Jų lapai staiga išsiskleisdavo, nukrisdavo nuo švytinčių šakų prie pat apstulbusių hobitų nosių ir užgesę paskleisdavo malonų aromatą. Blizgančių drugelių fontanai pakildavo iki pat medžių, o

spalvotos ugnies stulpai pavirsdavo ereliais. Griaudėjo raudonas perkūnas ir lijo geltonas lietus. Sidabrinių strėlių miškas, palydimas kovos šūksnio, pakildavo į orą ir krisdavo atgal šnypšdamas kaip šimtas gyvačių. Fejerverką užbaigė paskutinis siurprizas, paskirtas Bilbui ir, kaip Gendalfas buvo numatęs, visiškai apkvaišinęs hobitus: į orą pakilo didžiulis kalno formos dūmų kamuolys, kalno viršūnė pradėjo žerėti ryškiai žalia šviesa ir iš jos išskrido raudonai auksinis drakonas — siaubingai tikras, tik mažesnis. Iš drakono nasrų plūdo ugnis, akys degė įtūžiu. Baisiai kaukdamas jis apsuko tris ratus ir leidosi vis žemiau. Visi hobitai skubiai pasilenkė, kai kurie net parkrito ant žemės. Drakonas prašvilpė virš svečių galvų, persivertė ir su kurtinančiu triukšmu sprogo virš Krantinės.

— Tai signalas pietums, — pasigirdo Bilbo balsas.

Sumišimas ir baimė iš karto dingo, ir gulintys hobitai pašoko ant kojų. Nuostabūs pietūs teko kiekvienam, o ypatingieji svečiai valgė didžiausiame paviljone, kur augo medis. Ten susirinko šimtas keturiasdešimt keturi hobitai (ši skaičių hobitai vadina "grosu", tačiau žmonės taip skaičiuoti nepriimta) iš šeimų, su kuriomis Bilbas ir Frodas giminiavosi, ir keli artimi bičiuliai (tokie kaip Gendalfas). Galima buvo pamatyti nemažai jaunų hobitų, vienų atėjusių į balių, kadangi tėvai niekada nedraudė jiems vieniems eiti į svečius, jeigu ten duodavo užkąsti, nes visi žino, kaip sunku išmaitinti augantį hobitą.

Baliuje dalyvavo Beginsai ir Šniukščiai, Tukai ir Brendibakai, netrūko ir Grabsų (Bilbo motušės giminių) ir Čapsų (giminių iš senojo Tuko pusės), o taip pat Urvinių, Bolgerių, Diržinių, Barsukėnų, Labkūnių, Ragpūčių ir Didpėdžių. Kai kurie iš jų pagal giminybę Bilbui buvo septintas vanduo nuo kisielių, o kai kas apskritai nebuvo net matę Hobitono, kadangi gyveno tolimiausiuose Grafystės kampeliuose. Net Sakviliai-Beginsai nebuvo pamiršti: dalyvavo ir Otas, ir jo žmona Lobelija. Tiesa, jie nemėgo Bilbo ir neapkentė Frodo, tačiau auksiniu rašalu parašytas pakvietimas atrodė taip puikiai, jog jie nusprendė ateiti dar ir dėl seniai garsėjančios Bilbo virtuvės.

Visi šimtas keturiasdešimt keturi svečiai tikėjosi puikiai pasivaikšinti, tik prisibijojo šventinės šeimnininko kalbos (o be jos negalima), kadangi Bilbui galėjo šauti į galvą ką nors padeklamuoti ar po kelių stiklinių elio pradėti pasakoti apie savo absurdiškus nuotykius absurdiškoje kelionėje. Svečiai nenusivylė: ko nesuvalgė, tą išsinešė namo, todėl keletą savačių iš maisto pirklių nieko niekas nepirko, bet kadangi pirklių sandėliai buvo ištuštinti Bilbo, tai niekas nuostolių nepatyrė.

Pagaliau, kai dantys pradėjo kramtyti lėčiau, atėjo laikas Kalbai. Daugelis hobitų, kaip sakoma, "pasistiprino" ir nusiteikė labai tolerantiškai. Taurėse — mėgstamas gėrimas, lėkštėse — mėgstamas valgis, dabar Bilbas gali kalbėti ką nori, o mes paklausysim ir paplosim.

— Mano brangieji giminės! — pradėjo Bilbas, pakildamas iš savo vietos.

— Tyliau! Tyliau! Tyliau! — pradėjo šaukti hobitai ir susiformavęs choras, siekiantis tylos, niekaip negalėjo nurimti. Bilbas atsistojo ant kėdės po iliuminuotu medžiu. Žibinių šviesa krito ant jo besišypsiančio veido, ir auksinės sagos spindėjo jo išsiuvinėtoje šilkinėje liemenėje. Visi matė jį stovintį, viena ranka mojuojantį, o kitą įsikišusį į kišene.

— Mano mielieji Beginsai ir Šniukščiai, — vėl pradėjo Bilbas,

— Tukai ir Brendibakai, Grabsai ir Čapsai, Urviniai ir Ragpūčiai, Diržiniai, Bolgeriai ir Labkūniai, Barsukėnai, o taip pat mano mielieji Didpėdai...

— Didpėdžiai! — riktelėjo senstelėjęs hobitas iš paviljono kampo. Aišku, tai ir buvo Didpėdis: jo didžiulės, neįtikėtinai gauruotos pėdos puikavosi užkeltos ant stalo, kad visi galėtų jas matyti...

— ... Didpėdžiai, — pasitaisė Bilbas, — ir mano gerieji Sakviliai-Beginsai, kurie pagaliau atvyko į Begendą. Šiandien mano gimtadienis. Man šimtas vienuolika!

— Valio! Valio! Ilgiausių metų! — pradėjo šaukti hobitai ir būgnyti per stalus. Bilbas kalbėjo tokiu stiliumi, kurį jie mėgo: trumpai ir aiškiai.

— Aš tikiuosi, jog jums visiems taip linksma kaip ir man!

Kurtinantys plojimai. Šauksmai "Taip" (ir "Ne"). Užgrojo rageliai ir trimitai, birbynės ir fleitos bei kiti muzikos instrumentai, kuriuos jaunieji hobitukai gavo dovanų. Sprogo šimtai muzikinių pliauškynių. Ant pliauškynių puikavosi užrašas "Deilas", kurio hobitai negalėjo suprasti, bet visi sutiko, jog pliauškynės puikios. Kitame kampe jaunieji Tukai ir Brendibakai nusprendė, jog dėdė Bilbas jau baigė (nes jis pasakė viską, kas buvo reikalinga), todėl improvizuotam orkestrui pritariant, ten prasidėjo šokiai. Everardas Tukas su Melilota Brendibak užlipo ant stalo ir su varpeliais rankose pradėjo šokti "Springlą" — puikų, bet pernelyg energingą šokį.

Tačiau Bilbas dar nebaigė. Pačiupęs trimitą, jis tris kartus pratisai papūtė. Triukšmas sumažėjo.

— Aš jūsų ilgai negaišinsiu! — riktelėjo jis, ir vėl pasigirdo plojimai. — Aš sušaukiau jus čia turėdamas tikslą!

Paskutiniai Bilbo žodžiai padarė įpūdį, visi nutilo, o keli Tukai net pasiruošė klausyti.

— Tiksliau, turėdamas tris tikslus, — pasakė Bilbas. — Pirmiausia turiu pasakyti, jog su tokiais žaviais ir puikiais hobitais pragyventi šimtą vienuolika metų yra lengviau negu lengva.

Džiaugsmingas pritarimo ūžesys.

— Aš pusės jūsų nepažįstu nė pusės tiek, kiek norėčiau pažinti, o kitos pusės nemyliu nė pusės tiek, kiek esat verti!

Tai buvo netikėta ir sunkiai suprantama. Pasigirdo skysti plojimai, kadangi daugelis stengėsi suprasti, ar tai yra komplimentas.

— Antrasis mano tikslas — atšvęsti savo gimtadienį...

Ankstesnis pritariamas ūžesys.

— Ne, ne mano — MŪSŪ! Kadangi šiandien ne tik mano, bet ir mano įpėdinio bei sūnėno Frodo gimtadienis. Šiandien jis tampa pilnamečiu ir pilnateisiu Begendo savininku!

Keletas atsainių senių pliaukštelėjimų ir keletas jaunųjų šauksmų "Frodas! Frodas!" Sakviliai-Beginsai susiraukė ir pradėjo svarstyti, ką gali reikšti "pilnateisis Begendo savininkas".

— Šiandien mums sukanka lygiai šimtas keturiasdešimt ketveri metai, lygiai tiek, kiek šiandien čia jūsų. Vienas, atsiprašant, už pasakymą, grosas! — kalbėjo Bilbas.

Mirtina tyla. Daugelis, ypač Sakviliai-Beginsai išsiveidė, supratę, jog yra pakviesti tik dėl apvalaus skaičiaus: "Vienas grosas. Fu, kaip vulgaru".

— Be to, — šnekėjo toliau Bilbas, lyg nepastebėdamas svečių nepasitenkinimo, — šiandien mano atvykimo su statine į Esgarotą metinės. Tiesą sakant, tada mintis apie gimtadienį net neatėjo man į galvą. Mat, kai tebesi penkiasdešimt vienerių, gimtadieniai neatrodo tokie svarbūs. Tiesa, tada puota buvo prašmatni, bet aš buvau peršalęs ir tegalėjau pasakyti: "Duošird dėkoju jums!" Na, o dabar aš galiu ištarti teisingai: Nuoširdžiai dėkoju, jog atėjote į mano mažą šventę! Svečiai tylėjo, nusprendė, jog Bilbas tuoj prapliups daina ar eilėraščiu. Kodėl gi jis negalėtų dabar baigti, o jie išgertų už Bilbo Beginso sveikatą? Bet Bilbas nei dainavo, nei deklamavo. Jis mažumą atsikvėpė ir kalbėjo toliau:

— Ir trečias, paskutinis mano tikslas — noras paskelbti PRANEŠIMĄ!

Paskutinį žodį jis pasakė taip garsiai ir netikėtai, kad visi tiesiog sustingo, — aš su liūdesiu pranešu, nors, kaip sakiau, šimtas vienuolika metų, praleistų su jumis, nieko nereikia, bet tai yra PABAIGA. Aš iškeliauju! Aš jus palieku! SUDIE!

Bilbas žengė nuo kėdės ir... išnyko. Staiga blykstelėjo akinama šviesa, ir visi hobitai užsimerkė. Atvėrę akis, jie pamatė, jog Bilbo niekur nėra. Šimtas keturiasdešimt keturi apstulbinti hobitai netekę žado atsisėdo. Odas Didpėdis nukėlė kojas nuo stalo ir pradėjo dairytis. Tvyrojo mirtina tyla, kol po keleto gilių įkvėpimų visi Beginsai, Šniukščiai, Tukai, Brendibakai, Bragsai, Čapsai, Urviniai, Bolgeriai, Diržiniai, Barsukėnai, Labkūniai, Ragpūčiai ir Didpėdžiai pradėjo kalbėti vienu metu.

Visi sutiko su tuo, jog tai labai prasto skonio juokas ir šį nesusipratimą reikia kuo greičiau užgerti ir užkasti. "Aš visą laiką sakiau, jog jis trenktas", — girdėjosi iš visų pusių. Netgi beveik visi Tukai pasmerkę Bilbą. Tiesa, tuo momentu dar niekas nesuprato, kas įvyko iš tikrųjų, ir peikė prastą išdaigą.

Vienintelis senasis Roris Brendibakas tuo netikėjo. Nei garbingas amžius, nei ištaigingi valgiai nesumaišė jo proto, ir Roris pasakė savo marčiai Esmeraldai:

— Čia kažkas įtartina, brangioji. Aš manau, kad tas pakvaišęs Beginsas vėl kažkur išsinešdino. Senas kvailys! Bet ko gi mums jaudintis? Svarbu, kad vaišės pasiliko.

Ir jis garsiai paliepė Frodui atnešti dar vyno.

O Frodas buvo vienintelis, neištaręs nė žodžio. Jis tylėdamas sėdėjo prieš tuščią Bilbo kėdę, ignoruodamas pastabas ir klausimus. Frodas, žinoma, įvertino Bilbo išdaigą, kadangi apie ją žinojo iš anksto, ir vos susilaikė iš juoko, matydamas svečių pasipiktinimą bei nuostabą. Bet tuo pat metu Frodas skaudžiai suprato, jog jis ne juokais myli senąjį hobitą. Daugelis svečių gėrė ir valgė, aptarinėdami buvusias ir esamas Bilbo keistenybes, bet pasipiktinę Sakviliai-Beginsai jau buvo išėję. Frodas nebenorėjo turėti nieko bendro su Puota: liepęs atnešti vyno ir išgėręs taurę į Bilbo sveikatą, jis išsmuko iš palapinės.

Bilbas Beginsas, kalbėdamas svečiams, visą laiką čiupinėjo auksinį Žiedą savo kišenėje, magišką Žiedą, kurį slėpė jau daug metų. Žengdamas nuo kėdės, jis užsimovė Žiedą ant piršto, ir joks Hobitono hobitas niekada daugiau jo nebematė. Bilbas žvaliai grįžo į savo olą, su šypsena klausydamasis ūžesio palapinėje ir linksmybių kitose lauko vietose. Įėjęs į olą, Bilbas nusivilkė savo šventiškus drabužius, sulankstė šilkinę liemenę ir, atidžiai ją susukęs į rūkomąjį popierių, padėjo į stalčių. Tada greitai apšivilko senus netvarkingus drabužius ir susijuosė odiniu diržu. Prie diržo Bilbas prisigė trumpą kardą aptriususiose juodos odos makštyse. Iš naftalino pasmirdusio stalčiaus išsitraukė seną apsiaustą su gobtuvu, sulopytą, išblukusį, neįspėjamos spalvos, bet saugomą kaip brangų atminimą. Apsiaustas Bilbui buvo aiškiai per didelis. Tada Beginsas įėjo į savo kabinetą ir iš spintos išsiėmė paslaptinę rankraštį ir dar storą didžiulį

voką. Paketas ir aplankalas nukeliavo į netoliese stovinčią vieną jau puspilną dėžę, o į voką hobitas įkišo savo auksinį Žiedą, gražiąją grandinėle ir užantspaudavo, adresuodamas jį Frodui. Iš pradžių Bilbas voką padėjo ant židinio atbrailos, bet greitai čiupo jį ir įsigrūdė į kišenę. Tuo momentu atsidarė durys ir greitai žingsniu įėjo Gendalfas:

— Sveikas, — tarė Bilbas, — aš jau stebėjau, kodėl tavęs dar nematyti.

— Aš laimingas, jog MATAU tave, — atrėžė burtininkas, sėsdamasis į krėslą. — Dar norėjau persimesti su tavimi keletu žodelių. Tikiuosi, viskas vyksta puikiai pagal tavo planą?

— O kaipgi, — patvirtino Bilbas, — bet blykstelėjimo nereikėjo: net aš nustebau, o ką jau kalbėti apie kitus. Aišku, tavo darbas?

— Žinoma. Tu protingai daug metų saugojai Žiedą, ir man atrodė būtina kuo nors pridengti tavo išnykimą.

— Ir sugadinti mano pokštą. Tu labai mėgsti kištis į svetimus reikalus, — nusijuokė Bilbas.

— Per daug nesidžiauk savo pokštu. Tu, Bilbai, sukėlei visus hobitus ir davei Grafystei peno kalboms apie tai devynioms ar net devyniasdešimt devynioms dienoms. Ar tu dar ko nors sieksi? — paklausė Gendalfas.

— Taip. Man reikalingos atostogos, labai ilgos atostogos, kaip aš tau jau sakiau. Galbūt amžinos atostogos: aš nesitikiu čia sugrįžti. Galų gale kam man grįžti — esu viską sutvarkęs. Aš senstu, Gendalfai. Iš išorės nematyti, bet iš vidaus... "Gerai išsilaikęs", — purkštelėjo Bilbas, — bet jaučiuosi išsiskydęs kaip sviestas, per plonai užteptas ant duonos. Tai blogai. Reikia tuoj pat pakeisti gyvenimą.

Gendalfas rimtai žiūrėjo į hobitą.

— Taip, iš tikrųjų blogai, — susimąstęs tarė jis, — po viso šito tavo planas turbūt yra geriausias.

— Žinoma, tai jau nuspręsta. Aš noriu vėl pamatyti kalnus, Gendalfai, kalnus, o tada kur nors rasti vietelę poilsiui. Pailsėti tyloje ir ramybėje, be visokių giminaičių ir įkyrių draugų. Tikiuosi rasti vietą, kur galėčiau baigti savo Knygą, nes esu jau sukūręs ir gražią pabaigą jai: "jis laimingai gyveno iki pat mirties".

Gendalfas šyptelėjo.

— Puiki pabaiga. Bet niekas tavo knygos neperskaitys.

— Kam reikės, tas perskaitys. Pavyzdžiui, Frodas jau perskaitė, nors ir be pabaigos. Tikiuosi, tu užmesi kartais akį ir į Frodą, gerai?

— Abi akis, nors ne tai svarbiausia.

— Jis, aišku, eitų kartu su manimi, jeigu paprašyčiau. Netgi pats siūlėsi, dar prieš Puotą. Tačiau prieš mirtį aš noriu kalnus ir laukines šalis pamatyti, o jis dar myli Grafystę — su miškais, laukais ir upeliais. Jis čia patogiai gyvens, nes aš viską palikau, išskyrus keletą niekniekių. Tikiuosi, Frodas bus laimingas, galėdamas pats šeimininkauti.

— Viską palikai? — paklausė Gendalfas, — ir Žiedą taip pat? Juk pats taip nusprendei, ar ne?

— Žinoma, viską, o... Žiedas... — sumikčiojo Bilbas.

— Kur Žiedas?

— Voke, jei nori žinoti, — nekantriai tarė hobitas, — ten, ant židinio. O ne! Štai, mano kišenėje! — Jis dvejojo. — Keistas dalykas, — sumurmėjo Bilbas, — kodėl gi jis negalėtų likti toje kišenėje?

Gendalfas vėl pažvelgė į Bilbą ir jo akyse kažkas blykstelėjo.

— Aš tavim dėtas Žiedą palikčiau, — tyliai pasakė burtininkas, — ar tu taip nenori?

— Pats nežinau. Dabar aš jau nebe noriu su juo skirtis. O koks tavo reikalas? — paklausė jis netikėtai pasikeitusiu balsu. Balsas tapo aštrus, įtarus ir susierzinęs. — Tu mane kamuoji su tuo Žiedu, bet nesirūpini kitais dalykais, kuriuos aš imu į kelionę.

— Ne, tačiau aš tavęs nekamuoju, — atsakė Gendalfas, — man reikia tiesos. Tai svarbu, Bilbai. Stebuklingi žiedai yra labai klastingi, o tavo Žiedas, neslėpsiu, man ypatingai įdomus. Aš turiu žinoti, kur jis bus, jeigu tu vėl iškeliausi. Manau, jog tu jį jau per ilgai turi ir, jei neklustu, tau, Bilbai, Žiedo nebereikės.

Bilbas paraudo ir metė piktą žvilgsnį į burtininką. Malonus hobito veidas tapo atšiaurus.

— Kodėl ne? — suriko jis. — Ir dar kartą, koks tavo reikalas? Su savo daiktais aš darau ką noriu. O Žiedas mano. Aš radau jį. Jis atriedėjo pas mane.

— Žinoma, žinoma, — tarė Gendalfas, — bet nereikia jaudintis.

— Jei aš jaudinuosi, tai tik tu kaltas! Aš sakau, jog Žiedas mano. Mano! Mano mielas! Taip, mano mielas!

Burtininko veidas nepasikeitė, ir tik jo tamsiu akių virpėjimas išdavė, jog jis sunerimo ir susirūpino.

— Žiedas jau buvo taip vadintas, — tyliai prakošė jis, — nors ir ne tu taip vadina.

— Bet dabar aš taip vadinu. O kodėl ne? Net jeigu Golumas jį taip pat vadino, koks skirtumas? Žiedas ne jo, o mano! Mano! Ir aš jo niekam neatiduosiu!

Gendalfas atsistojo ir jo balsas tapo rūstus:

— Tu būsi kvailys, Bilbai, jeigu pasiliksi Žiedą, — tarė jis, — ir pateksi į baisią Žiedo valdžią. Palik jį, išsivaduok ir keliauk!

— Aš darysiu taip, kaip norėsiu, ir keliausiu, kada norėsiu! — užsispyręs kartojo Bilbas.

— Ramiau, ramiau, brangusis mano hobitai, — tarė Gendalfas. — Visą tavo gyvenimą mes buvome draugai, ir tu už daug ką man skolingas. Na, daryk kaip žadėjai: trauk Žiedą!

— Vadinas, ir tu užsigėidei mano Žiedo, — sušuko Bilbas. Tai jau ne! Aš savo mielojo tau neatiduosiu! — Hobito ranka sugniaužė kardo rankeną.

Gendolfo akys užsidegė.

— Juk aš irgi galiu prarasti kantrybę, — perspėjo jis. — Atsargiau, nes pamatysi Gendalfą Pilkąjį supykusį. Burtininkas žengė prie hobito, ir jo aukštas, grėsmingas šešėlis uždengė mažą kambarėlį.

Bilbas sunkiai kvėpuodamas ir sugniaužęs kišenę traukėsi atatupstas. Jie stovėjo vienas prieš kitą, kambariye tvyrojo spengianti tylą, ir Gendalfas žvilgsniu kalė hobitą prie sienos. Bilbo rankos palengva atsigniaužė ir pradėjo virpėti.

— Aš nesuprantu, kas tau atsitiko, Gendalfai, — prakalbo Bilbas, — tu niekada toks nebuvai. Bet juk Žiedas mano. Aš radau jį ir jeigu ne jis, Golumas būtų mane užmušęs. Kad ir ką jis sakytų, aš ne vagis.

— Niekas tavęs vagimi nevadina, — atsakė Gendalfas, — o aš ne banditas. Aš noriu tau padėti, o ne apiplėšti.

Jis nususuko, šešėlis dingo, ir burtininkas vėl pavirto senu, pilku, rūpesčių užgultu žmogumi. Bilbas persibraukė ranka per akis.

— Atleisk, — sumurmėjo jis, — bet aš taip keistai pasijutau. Atrodo, dabar jau praėjo. Kartais jaučiu, jog kažkieno žvilgsnis akyrai seka, ir tada noriu užsidėti Žiedą, išnykti, ir visada jį čiupinėju, laikydamas kišenėje. Aš bandžiau Žiedą užrakinti, bet negalėjau nurimti tol, kol jis vėl neatsirado mano kišenėje. Pats nežinau, kas darosi...

— Tada tikėk manimi, — liepė Gendalfas, — išeik ir palik jį čia. Atiduok Žiedą Frodui, ir aš juo pasirūpinsiu.

Bilbas sustingo nesiryždamas. Paskui atsiduso.

— Gerai, — sunkiai ištare jis. — Aš paliksiu Žiedą. — Hobitas gūžtelėjo pečiais ir kaltai nusišypsojo. Juk ir šitoje Puotoje buvo tas pats: kuo daugiau dalini dovanų, tuo lengviau. Tiek to, juk aš vis tiek išeisiu, nes jei likčiau, sugadinčiau pokštą.

— Taigi, kitaip ir pradėti nereikėjo, — sutiko Gendalfas.

— Gerai, — tarė Bilbas, — Žiedas ir visa kita atitenka Frodui. — Jis giliai įkvėpė. — O dabar iš tikrųjų metas keliauti, nes dar kas nors pamatys mane. Aš su visais atsisveikinau ir nenorėčiau to daryti dar kartą.

Hobitas pakėlė savo krepšį ir pasuko prie durų.

— Tu dar tebeturi Žiedą savo kišenėje, — priminė Gendalfas.

— Taip, tebeturiu, — karčiai riktėlėjo Bilbas, — ir savo testamentą bei kitus dokumentus. Gal paimk juos ir įteik už mane, a? Taip bus geriausia.

— Ne, Žiedo man neduok, — paprieštaravo Gendalfas, — padėk jį ant židinio atbrailos. Ten bus pakankamai saugu, kol ateis Frodas. Aš jo palauksiu.

Bilbas ištraukė voką ir norėjo jį padėti prie laikrodžio, bet ranka sudrebėjo, ir vokas nukrito ant žemės. Hobitui dar nespėjus pasilenkti, burtininkas paėmė voką ir padėjo ant židinio. Pyktis vėl pasirodė Bilbo veide, bet staiga jį pakeitė šypsena.

— Pagaliau viskas, — nerūpestingai pasakė jis, — galima keliauti.

Jie išėjo į prieškambarį. Bilbas išsirinko savo mėgstamiausią lazdele ir švilptelėjo. Iš skirtingų kambarių pasirodė trys nykštukai.

— Viskas paruošta? — paklausė Bilbas, — viskas supakuota ir pažymėta?

— Viskas, — atsakė nykštukai.

— Puiku; tada keliaujam, — tarė hobitas, žengdamas prie durų. Naktis pasitaikė graži, ir tamsus dangus buvo nubertas žvaigždėmis. Bilbas pažiūrėjo aukštyn, pilna krūtine įkvėpdamas oro.

— Nejaugi? Nejaugi vėl keliauju, keliauju su nykštukais? Ak, kiek metų apie tai svajojau! Sudie! — tarė Bilbas savo senajam namui, nusilenkęs jo durims. — Sudie, Gendalfai!

— Ne "sudie", Bilbai, o "iki pasimatymo"! Pasisaugok! Tu nebejaunas hobitas, bet proto daug neigijai.

— "Pasisaugok"! Dar ko! Nesijaudink dėl manęs. Dabar aš toks laimingas, koks niekada nebuvau, jei tu gali tai suprasti. Bet laikas keliauti, — pridėjo Bilbas ir tyliu balsu, lyg pats sau, užtraukė:

*Vingiuoja kelias vis toliau
Nuo durų, kur jis prasidėjęs.*

*Rods, jau ilgai juo keliavau,
Bet, kol galiu, neliausiu ėjęs.
Žengiu su kasdienos našta,
Kol susilies į kelią didį
Šimtai kelių. O kas tada?
To nieks negali pasakyti.*

Bilbas pastovėjo, patylėjo ir nieko daugiau nepasakęs nusisuko nuo šviesų bei balsų palapinėse. Lydimas trijų savo kompanionų, Bilbas perėjo sodą, paskui nusileido nuožulniu takeliu, peršoko per gyvatvorę ir dingo tankioje žolėje.

Gendalfas dar pastovėjo, žvelgdamas į tamsą, ir tarė:

— Lik sveikas, mano brangusis Bilbai, iki kito mūsų susitikimo!

Burtininkas atsiduso ir įėjo vidun.

Netrukus atėjęs Frodas rado Gendalfą, sėdintį tamsoje ir giliai susimąsčiusį.

— Jau išėjo? — paklausė hobitas.

— Taip, — atsakė Gendalfas, — pagaliau išėjo.

— O aš dar tikėjau, jog pokštas ir liks pokštu, — atsiduso Frodas, — bet širdies gilumoje žinojau, kad jis tikrai išeis. Jis visada juokaudavo, kalbėdamas apie rimtus dalykus. Gaila, kad nespėjau jo išlydėti.

— Ne, jis norėjo išeiti taip — "tyliai, be jokių išleistuvių", — paaiškino Gendalfas. — Nesigraudink, Frodai, viskas bus gerai, Bilbas paliko tau siuntinį. Štai jis.

Frodas paėmė voką, pažiūrėjo į jį, bet neatplėšė.

— Aš manau, tu ten rasi jo testamentą ir kitus dokumentus, — tarė burtininkas, — dabar tu tapai Begendo šeimininku. Ir dar manau, kad rasi ten auksinį Žiedą.

— Žiedą? — sušuko Frodas, — jis paliko jį man? Norėčiau žinoti, kodėl? Tačiau Žiedas pravers.

— Gal pravers, o gal ir ne, — tarė Gendalfas, — tavim dėtas, aš jo nenešiočiau, bet saugiai paslėpčiau. O dabar einu miegoti.

Kaip Begendo šeimininkas, Frodas pajuto pareigą atsisveikinti su svečiais. Gandai apie keistus įvykius pasklido po visą lauką, tačiau Frodas tik sakė "Rytą viskas paaiškės savaime". Apie vidurnaktį atvažiavo vežimėliai, pasiūsti parvežti garbingiausius svečius. Vienas po kito jie išvažiavo pilni sočių, bet labai nepatenkintų hobitų. O sodininkai savo karučiais išvežiojo tuos, kurie nebepajėgė patys paeiti.

Baigėsi naktis. Pabudo saulė, aušo rytas. Hobitai pabudo gerokai vėliau. Prisistatė pakviesti darbininkai ir pradėjo ardyti paviljonus bei palapines, rinkti stalus ir kėdes, šaukštus ir šakutes, butelius ir lėkštes, žibintus ir dėžes žydinčius krūmus, trupinius ir panaudotas pliauškytes, užmirštus krepšius ir nosines, nesuvalgytą maistą. Po to prisistatė (be kvietimo) visi Beginsai, Šniukščiai, Bolgeriai ir Tukai, kurie gyveno ar buvo apsistoję netoliese. Apie vidurdienį, kai net didžiausi vakarykščiai apsirijėliai pasijuto geriau, prie Begendo susirinko didelė minia nekviestų, bet lauktų svečių. Frodas išėjo ant laiptelių šypsodamasis, tačiau atrodė labai pavargęs ir susijaudinęs. Jis pasveikino visus susirinkusius, bet paaiškino ne daugiau kaip praėjusią naktį. Dabar jis paprasčiausiai tvirtino, jog Bilbas išvyko nežinia kur ir nežinia kada žada sugrįžti.

Kai kuriuos lankytojus Frodas pakvietė į vidų, kur Bilbas jiems paliko "dovanėles".

Prieškambaryje buvo pilna visokių daiktų su prilipdytom etiketėm. Pavyzdžiui:

ADELARDUI TUKUI, asmeniškiausiai naudojimui nuo Bilbo — lietsargis. Per daugybe metų Adelardas jau buvo surinkęs kolekciją svetimų lietsargių.

DORAI BEGINS, ilgo susirašinėjimo prisiminimui, su meile nuo Bilbo — didelė šiukšlių dėžė. Dora buvo Drogo sesuo ir vyriausia Bilbo bei Frodo giminaitė. Devyniasdešimt devynmetė senutė jau pusę amžiaus į visas puses siuntinėjo laiškus su gerais patarimais tam ar kitam gyvenimo atvejui.

MILUI URVINIUI — jeigu prireiktų, nuo B. B. — auksinė plunksna ir rašalo butelis. Milas niekada neatsakinėdavo į laiškus.

ANDŽELIKUTEI nuo dėdės Bilbo — apvalus išgaubtas veidrodis. Andželika Begins buvo jauna hobitukė, savo veidelį laikiusi ypatingo susižavėjimo objektu.

HUGO DIRŽINIO kolekcijos papildymui nuo papildytojo — knygų spinta (tuščia). Hugas labai mėgo skolintis knygas, bet beveik niekada jų negražindavo.

LOBELIJAI SAKVILEI-BEGINS, kaip dovana — dėžutė sidabrinių šaukštukų. Bilbas žinojo, jog jam esant savo kelionėje, Lobelija pasisavino daug jo šaukštukų. Lobelija Bilbo įtarinėjimus taip pat puikiai žinojo. Ir kai kitą dieną ji pasirodė, taiklį užuominą suprato iš karto, bet šitai nesukliudė jai pasiimti likusius šaukštukus.

Tai buvo tik mažas išdalintų daiktų pavyzdys, kadangi Bilbas per ilgą laiką savo rezidencijoje prigriozdino

daugybę nereikalingų daiktų. Tą patį galima pasakyti ir apie kitus hobitus (prisiminkime gimtadienių dovanas). Žinoma, ne visos tos dovanos būdavo naujos. Keletas daiktų jau buvo apkeliavę visą miestą. Bet Bilbas visada duodavo naujas dovanas ir neišmesdavo gautųjų. Dabar namai buvo šiek tiek aptvarkyti.

Visos atsisveikinimo dovanos turėjo etiketes, parašytas Bilbo, dauguma su pokštais arba kandžiom pastabom. Žinoma, dauguma dovanų buvo skirtos tiems, kuriems jos labiausiai reikalingos. Senasis Gemdžis gavo du maišus bulvių, naują kostiumą, vilnonę liemenę ir butelį tepalo, skirtą sąnariams. Žinoma, Gaferas ir skurdesni hobitai panašiomis dovanomis labai apsidžiaugė. Roris Brendibakas ilgų viešnagių prisiminimui gavo tuziną "Senojo Vynvynio" butelių: stipraus raudono vyno, gaminamo Pietkiemyje ir nupirkto dar Bilbo tėvo. Roris jau po pirmo butelio atleido už Bilbo išsišokimus ir paskelbė jį vyruku kaip reikiant.

Frodui irgi skūstis neteko. Visas knygas, paveikslus, baldus Bilbas paliko jam. Tačiau niekas negavo nei pinigų, nei brangenybių, atrodė, čia jų nebūta nė kvapo.

Tą popietę Frodas paskendo darbuose. Klaidingas gandas apie tai, jog visas Begendo turtas bus pusdykia išparduotas, pasklido kaip miško gaisras, ir visą Begendą užplūdo minios hobitų, o juos išprašyti tekdavo po vieną. Karietos ir vežimai užkimšo visus kiemelius.

Per patį sąmyšio vidurį pasirodė Sakviliai—Beginsai. Tuo metu Frodas, palikes savo draugą Merį Brendibaką prižiūrėti nekviečius svečius, pasišalino nors trumpam atsipūsti. Ir kada Otas garsiai pareikalavo Frodo, Meris mandagiai nusilenkė ir paaiškino:

— Frodas negaluoja. Jis ilsisi.

— Kitaip sakant, mielas giminitis slepiasi, — kaip kirviu nukirto Lobelija. — Eik ir pasakyk, jog mes norime jį pamatyti.

Sakviliams-Beginsams teko ilgokai palaukti prieškambarėje, kol Meris pranešė apie juos Frodui. Pagaliau jie buvo įleisti į kabinetą. Frodas sėdėjo už stalo, apkrauto popierių krūva. Jis atrodė negaluojančias arba bent jau nelabai svetingas, tačiau vis dėlto atsistojo (laikydamas ranką kišenėje) ir pasisveikino. O Sakviliai-Beginsai elgėsi išūliai. Jie pradėjo siūlyti mažas kainas už įvairius vertingus, bet neužrašytus daiktus, ir kai Frodas atrėžė, jog atiduodami tik tie daiktai, kuriuos leido atiduoti Bilbas, jie pasakė, jog tai ypatingai įtartina.

— Vienas dalykas man yra aiškus, — sugriaudė Otas, — kas ne kas, bet jau tu čia rankas gerai pasišildei. Reikalauju testamentą!

Jeigu ne išūnytas Frodas, Begendas būtų atitekęs Otui, todėl testamentą jis skaitė labai atidžiai ir priekabia. Deja, ten viskas buvo aišku ir teisinga (patvirtinta devynių garbingų hobitų, pasirašiusių raudonu rašalu).

— Mus vėl apkvailino, — tarė jis savo žmonai, — o mes laukėme šešiasdešimt metų! Šaukštukai? Nesąmonė!

Otas piktai dėbtelejo į Frodą ir išsliūkino lauk. Lobelija, tiesa, dar pasiliko, ir kai vėliau Frodas išėjo iš savo kabineto, jis rado ją tyrinėjančią visus langus ir stuksenančią sienas. Frodas greitai palydėjo ją iš savo kabineto, pakeliui išvaduodamas nuo keleto mažų daikčiukų, visai netyčia įkritusių į jos lietsargį. Iš Lobelijos veido atrodė, jog atsisveikinimui ji paruošusi ypatingai nuodingą strėlę. Ji apsisuko ir sušnypštė:

— Tu dar pasigailėsi, pienburni! Ko čia atsikraustei? Tu čia nepriklausai, tu joks Beginsas, ...tu... tu tikras Brendibakas!

— Ar girdėjai, Meri? Tai įžeidimas, — tarė Frodas, kai už Lobelijos nugaros trinkelėjo durys.

— Tai komplimentas, — patikslino Meris, — tačiau vis dėlto neteisybė.

Tada draugai apėjo aplink visus namus ir išvarė tris jaunos hobitus (du Šniukščius ir vieną Bolgerį), kurie stukseno sienas viename iš rūsių. Frodas net susistumdė su jaunučiu Sanču Didpėdžiu (Oto Didpėdžio anūku), kuris jau pradėjo ardyti mūrą ten, kur išgirdo aidėsnį garsą. Legenda apie Bilbo auksą jaudino ir jaunos, ir senus, kadangi įtartinas, o gal ir nedoru būdu gautas auksas priklauso visiems — eik ir imk.

Įveikęs Sančą ir išstūmęs jį lauk, Frodas sudribo ant kėdės, stovinčios prieškambarėje.

— Laikas uždaryti turgelį, Meri, — tarė jis, — užrakink ir nieko neįleisk, net jei kas nors atsitemptų taraną. Norėdamas atsigauti, Frodas atsisėdo prie puoduko vėlyvos arbatos. Staiga pasigirdo beldimas į duris. "Vėl Lobelija, — pagalvojo jis. — Matyt, sugalvojo kokių bjaurių žodžių ir atėjo pasakyti".

Beldimas pasikartojo, tik daug garsiau, bet Frodas vis tiek nekreipė dėmesio. Staiga lange atsirado burtininko galva.

— Jei tu manęs neįleisi, Frodai, aš nublokšiu tavo duris iki Brendivyno upės ir paversiu puikiu lentiniu plaustu.

— Brangusis Gendalfai, atleisk man! — riktelėjo Frodas, bėgdamas prie durų, — įeik! Įeik! Aš galvojau, jog tai Lobelija!

— Tada atleidžiu. Bet aš ją mačiau vadelėjančią ponį ir jojančią Krantine su tokiu veidu, kuris sugižintų

šviežią pieną.

— Ji beveik sugižino mane patį. Teisybę pasakius, aš jau beveik norėjau užsimauti Bilbo Žiedą, bet susilaikiau.

— Ir puikiai padarei! — pagyrė Gendalfas, — būk atsargus su Žiedu, Frodai. Juk aš tik dėl jo ir sugrižau, kad tarčiau tau keletą žodžių.

— O kas yra?

— Ką tu žinai apie Žiedą?

— Tik tai tiek, kiek pasakojo Bilbas. Aš girdėjau jo istoriją: kaip Bilbas rado ir panaudojo savo kelionėje...

— Kurią istoriją, norėčiau žinoti? — pertraukė Gendalfas.

— O ne, ne tą, kurią jis pasakojo nykštukams ir įdėjo į savo Knygą. Aš sužinojau tikrą istoriją netrukus iki mano atsikraustymo į Begendą. "Jokių paslapčių tarp mūsų, Frodai! — pasakė Bilbas, — bet tu niekam nesakyk. Šiaip ar taip — Žiedas mano".

— Tai įdomu, — tarė Gendalfas. — O ką tu pats manai apie tai?

— Tu klausai apie "dovaną"? Tai nesąmonė, ir aš nesuprantu, kam reikėjo keisti. Tai visai nepanašu į Bilbą ir nelabai suprantama.

— Man irgi. Bet žmonėms, turintiems tokių lobių, atsitinka keistų dalykų, kai jais naudojasi. Pespėju — būk atsargus. Gal Žiedas turi kitų galių, ne vien leidžia tau pranykti.

— Nesuprantu, — pasakė Frodas.

— Aš irgi nelabai suprantu, — prisipažino burtininkas, — šis Žiedas mane sudomino tik vakar vakare. Tu nesijaudink, aš išsiaiškinsiu. Svarbiausia — mūvėk jį kuo rečiau! Kad nesukeltum įtarimo ir kalbų. Laikyk paslaptį ir niekam nė žodžio!

— Tu labai paslaptingas. Ko tu bijai?

— Nesu tikras, todėl daugiau nepasakosiu. Aš manau, galėsiu daugiau tau pasakyti, kai vėlei sugrišiu. O dabar iš karto iškeliauju. Lik sveikas!

Burtininkas pakilo iš savo vietos.

— Iš karto? — nusiminęs tarė Frodas, — o aš tikėjau, jog tu pabūsi čia mažiausiai savaite ir padėsi man!

— Aš irgi taip maniau, bet štai planai pasikeitė. Aš tave aplankysiu, kai tik galėsiu. Visada būk pasiruošęs mane priimti, nes ateisiu slapčia. Manau niekada daugiau atvirai nelankyti Grafystės, nes manęs čia daug kas nemėgsta. Vadina įkrytoliu ir ramybės drumstėju, prikaišioja, jog esu Bilbo dingimo, o gal ir jo mirties kaltininkas. Ir jei nori žinoti, visi kalba, kad Bilbo turtus pasidalinome mudu!

— "Visi kalba", — susierzino Frodas, — tie visi — tai Otas ir Lobelija. Kaip bjauru! Tačiau aš atiduočiau ir Begendą, ir visa kita, kad galėčiau grąžinti Bilbą ar iškeliauti kartu su juo. Aš myliu Grafystę, bet pradėdau gailėtis, kodėl nepatraukiau su Bilbu. Norėčiau žinoti, ar kada nors mums dar teks susitikti...

— Aš taip pat, — atsakė Gendalfas, — ir dar daug ką kitką norėčiau sužinoti. Lik sveikas, Frodai! Pasisaugok ir lauk manęs, lauk pačiais blogiausiais laikais. Sudie!

Frodas palydėjo jį iki durų. Gendalfas paskutinį kartą pamojavo ir plačiu žingsniu išėjo iš kiemo. Frodas pastebėjo, jog senasis burtininkas atrodė taip, lyg neštų didžiulį svorį. Vakarėjo, ir susilenkusi burtininko figūra greitai išnyko prietemoje. Labai greit Frodas jį vėl susitiko.

II. PRAEITIES ŠEŠĖLIS

Kalbos nenutilo nei po devynių, nei net po devyniasdešimt devynių dienų. Antrasis misterio Bilbo Beginso išnykimas buvo aptarinėjamas Hobitone ir, be abejo, visoje Grafystėje daugiau kaip metus, o prisimenamas dar ilgiau. Tai tapo šeimynine istorija jauniems hobitams, ir Pašėlęs Beginas, kuris su trenksmais ir blyksniais išnykdavo, o atsirasdavo su aukso bei brangenybių pilnomis dėžėmis, tapo vienu mėgstamiausių legendinių herojų, ir apie jį pasakos buvo sekamos net tada, kai tikri įvykiai nuskendo laiko tėkmėje.

Tačiau pradžioje visi manė, jog Bilbas, kuris visada buvo trenktas, pagaliau visai pamišo ir kažkur dingo, galų gale įvirtė į kokią liūną ar upę ir susilaukė tragiško, tačiau pelnyto galo. Na, o kaltę, žinoma, suvertė Gendalfui.

— Jeigu tas prakeiktas burtininkas paliktų Frodą ramybėje, gal iš jo dar ir išeitų padorus hobitas, — malė liežuviai.

Tačiau nors burtininkas ir paliko Frodą, bet dėl to jis netapo padoresnis. Atvirkščiai, Frodas irgi pradėjo elgtis keistai: atsisakė nešioti gedulą ir kitais metais buvo iškelta puota Bilbo šimtas dvyliktajam gimtadieniui pažymėti. Žinoma, tokia ten buvo ir puota — dalyvavo tik dvidešimt svečių, nors vaišių metu snigo valgiais ir lijo gėrimais, kaip mėgsta sakyti hobitai.

Daug kas stebėjosi, bet Frodas kiekvienais metais švėsdavo Bilbo gimtadienį, tad visi prie to priprato. Frodas kalbėjo, jog jis nemanąs, kad Bilbas mirė, tačiau kai kas nors paklausdavo, kur senasis hobitas dabar

yra, Frodas tik gūžčiodavo pečiais.

Jis, kaip ir Bilbas, gyveno vienas, tačiau turėjo daug draugų, ypač tarp jaunesnių hobitų (beveik visų Tukų palikuonių). Folkas Šniukštys ir Fredegaras Bolgeris buvo vieni iš jų, bet artimiausiai Frodas draugavo su Peregrinu Tuku (visada vadinamu Pipinu) ir Meriu Brendibaku (tikras jo vardas buvo Meriadokas, tačiau to niekas neprisiminė).

Frodas kartu su jais keliaudavo po Grafystę, tačiau dažniausiai klajodavo vienas, ir visų gyventojų nuostabai, kartais būdavo matomas toli nuo namų, žvaigždžių šviesoje vaikstantis po miškus ir kalvas. Meris ir Pipinas įtarė, jog jis, sekdamas Bilbo pavyzdžiu, pradėjo lankytis pas elfus.

Ėjo laikas, ir hobitai pastebėjo, jog Frodas irgi gerai "išsilaikė": atrodė kaip jaunas ir energingas hobitas prieš savo brandą.

— Sekasi kai kuriems, — kalbėjo jie.

Bet kai artėjant Frodo penkiasdešimtmečiui visi sunerimo, pats Frodas po pirmo netikėtumo pajuto, jog būti Begendo šeimnininku visai nebloggerai. Keletą metų jis gyveno laimingai ir visai negalvojo apie ateitį, nors kartais gailėdavosi, kodėl neišėjo su Bilbu. Jis sugaudavo save svajojantį (ypatingai rudenį) apie laukines šalis ir kalnus, kurių niekada nebuvo matęs, bet kurie pasirodydavo hobito sapnuose. Frodas pradėjo sakyti pats sau: "Tikriausiai vieną dieną aš persikelsiu per upę". Į tai kitas balsas atsakydavo: "Dar ne dabar"...

Taigi gyvenimas taip ėjo iki tol, kol prisiartinio jo penkiasdešimties gimtadienis — skaičių penkiasdešimt Frodas laikė labai reikšmingu (ir gėsdinančiu). Pasiekęs tokį amžių, Bilbas išsipainiojo į patį didžiausią gyvenimo nuotyki. Frodas neteko ramybės, ir seni pasivaikščiojimo takeliai tapo siaubingai nuobodūs. Jis žvilgčiojo į žemėlapius ir smalsavo, kas ten, už jų kraštų — Grafystės žemėlapiuose visos šalys, esančios už Grafystės sienų, nebuvo pažymėtos, tik baltavo tušti plotai. Frodas vis dažniau pradėjo vaikščioti atsiskyręs nuo saviškių, ir Meris su draugais neramiai jį stebėjo. Jis dažnai vaikščiojo ir kalbėjosi su svetimšaliais, kurių tuo laiku Grafystėje labai padaugėjo.

Pasklido gandai apie keistus įvykius, ten, už Grafystės ribų, ir, kadangi Gendalfas dar nebuvo pasirodęs ar atsuntęs žinutės, Frodas godžiai gaudė visas naujienas. Elfus, kurie retai užklysdavo į Grafystę, dabar hobitai matydavo Grafystės vakaruose, kur augo dideli miškai. Elfai nueidavo ir nebegriždavo. Keliais vaikščiojo daugybė nykštukų. Senasis Rytų—Vakarų Kelias driekėsi per Grafystę iki pat Pilkojo Uosto, todėl nykštukai visada eidavo juo į savo kasyklas Mėlynuosiuose Kalnuose. Paprastai iš jų hobitai sužinodavo, kas dedasi kitur, nors šeimnininkai buvo nesmalsūs, o svečiai — nekalbūs. Bet dabar Frodas dažnai sutikdavo nepažįstamus nykštukus iš tolimų šalių, ieškančius prieglaudos vakaruose. Jie buvo susirūpinę ir tyliai šnibždėjo apie Priešą ir Mordoro šalį.

Šituos vardus hobitai žinojo tik iš tamsios praeities legendų, tai buvo tarsi jų atminties šešėlis, tačiau vardai skambėjo neramiai ir išgąsdintai. Pasirodo, kai tik Šviesioji Taryba išvarė blogį iš Gūdžiosios Girios, šis, įgijęs didesnę galią, atgimė senoje Mordoro Tvirtovėje. Juodoji Tvirtovė, arba Tamsos Bastionas, buvo vėl atstatytas ir iš jo po visą Viduržemį plito tamsa, siaubas ir karai. Kalnuose veisėsi orkai, net troliai pasikeitė: iš bukų ir lėtų tapo klatingais ir puikiai ginkluotais. Sklido gandai apie dar siaubingesnius tvarinius, bet jie dar neturėjo vardų.

Paprasti hobitai, be abejo, apie tai žinojo nedaug. Bet netgi apkurtėliai ir namisėdos išgirdo keistus gaudus, o tie, kuriuos biznis privertė išvykti už Grafystės sienų, įsitikino tuo patys, savo akimis. Pokalbis "Žaliajame Drakone", Krantinės smuklėje, įvykęs Frodo penkiasdešimtmečio pavasari, įrodė, jog gandai buvo žinomi net pačioje Grafystės širdyje, nors kai kurie hobitai iš jų ir juokėsi.

Semas Gemdžis sėdėjo prie židinio smuklės kampe ir kalbėjosi su Tedu Smėliumi, malūnininko sūnumi. Jų šnekos klausėsi nemažai hobitų, nuolatinių smuklės lankytojų.

— Įdomūs dabar gandai sklinda, — tarė Semas.

— O tu dar labiau ausis pastatyk, — patarė Tedas. — Nes mano senelė dar ir ne tą papasakoti gali!

— Ką gi, — sukľuso Semas, — ir senelės pasakų pasiklausyti ne pro šalį! Ne pati juk sugalvojo! Paimkime, pavyzdžiui, drakonus.

— Ne, ačiū! — atsakė Tedas, — aš apie tai dar būdamas plikabambiu hobituku prisiklausiau. Pas mus Krantinėje tik vienas drakonas ir tas pats žalias, — baigė jis, palydėtas savo klausytojų juoko.

— Nebloggerai, — kartu su visais nusijuokė Semas, — o ką pasakytum apie tuos žmones-medžius, tuos milžinus? Sako, kad vienas toks buvo pastebėtas prie Šiaurinių Durpynų.

— Kas sako?

— Mano pusbrolis Helas, pavyzdžiui. Jis dirba pas Šniukštį ir keliauja į Durpynus pamedžioti. Jis ir matė.

— Jei ir matė, tai mums neparodys. O jei mes nematėm, tai kodėl turim tikėti?

— Ne, ne, jis iš tikrųjų matė: tikras milžinas — toks didelis kaip guoba, ir vienu žingsniu septynis jardus atmatuoja.

— Guobos ne vaikšto, bet stovi kur išdygusios.

— Bet tas vaikščiojo, sakau tau, be to, Šiauriniuose Durpynuose guobos neauga.

— Tada Helas guobos negalėjo matyti, — atrėžė Tedas. Pasigirdo juokas ir plojimai: Tedo liežuvio pakaustytas.

— Tačiau, — nepasidavė Semas, — tu nenuneigsi, jog ne tik mūsų Helas matė keistus svetimšalius, praeinančius Grafystę. Mūsų sienų saugotojams darbo užtenka. Esu girdėjęs, jog elfai traukiasi į vakarus. Daug kas sako, kad jie keliauja prie savo uostų, už Baltųjų Bokštų. — Semas neaiškiai mostelėjo ranka: nei jis, nei niekas kitas nežinojo, kur yra toji Jūra ir Baltieji Bokštai. Bet visi žinojo legendą apie Pilkąją Uostą, iš kurio karts nuo karto išplaukdavo elfų laivai ir niekada nebegrįždavo.

— Jie plaukia, plaukia per Jūrą, keliauja į vakarus ir mus palieka, — prodainiu tarė Semas, rimtai ir liūdnei linguodamas galvą. Tačiau Tedas tik nusikvatojo:

— Na, jei tikėti senomis pasakomis, tai tu nepasakei nieko naujo. Tai neturi jokios reikšmės nei tau, nei man. Tegu sau plaukia. Bet aš garantuoju, jog plaukiančių elfų visoje Grafystėje niekas nėra matęs!

— Nežinau, — susimąstęs tarė Semas. Jis buvo įsitikinęs, jog kartą pastebėjo elfą miškuose, ir vylėsi pamatyti dar kartą. Iš visų vaikystėje girdėtų legendų jam labiausiai įstrigo pasakų nuotrupos ir pusiau užmirštos istorijos apie elfus. — Tačiau ir pas mus atsiranda tokių, kurie pažįsta Garbingąją Tautą ir gali su jais susikalbėti. Taip pat ir mano šeimininkas, misteris Beginas. Jis papasakojo man, kaip jie plaukioja, nes apie elfus jis žino labai daug (žinoma, ne daugiau už senąjį Bilbą). Kiek kartų su juo kalbėjaisi, būdamas jaunesnis.

— Abu trenkti, — pasakė Tedas, — labiausiai senis Bilbas, o ir Frodas ne kitoks. Prisiklausęs jų nesąmonių, žiūrėk, kad pats nekuoktelėtum! Gerai, draugai, kas kur, o aš namo. Į jūsų sveikatą! — Jis iki dugno išgėrė savo taure ir trankiai išėjo.

Semas tyliai ir nieko nekalbėdamas pasiliko sėdėti, nes turėjo apie ką pamąstyti. Šiaip ar taip, Begendo sodas reikalavo priežiūros ir rytojaus diena turėjo būti labai sunki (jei tik nelis). Tačiau Semas galvojo ne apie sodininkystę. Po kurio laiko jis atsiduso, pakilo ir išėjo.

Po liūtės balandžio dangus pragiedrėjo. Saulė leidosi, ir vėsus vakaras po truputį užleido savo vietą tamsiai nakčiai. Semas spindint ankstyvosios žvaigždės ėjo per Hobitoną namo, tyliai ir mąsliai švilpaukdamas. Kaip tik tuo laiku pasirodė Gendalfas. Trejus metus po Puotos jis klajojo svetur. Po to trumpam užsuko pas Frodą, atidžiai jį apžiūrėjo ir vėl dingo. Per kitus dvejus metus jo vizitai padažnėjo. Burtininkas netikėtai ateidavo jau po saulėlydžio ir be perspėjimo išnykdavo dar prieš saulėtekį. Jis niekada nekalbėdavo apie savo reikalus, tik pasiteiraudavo apie Frodo sveikatą.

Staiga tie vizitai liovėsi. Daugiau kaip devynerius metus Frodas nei matė, nei girdėjo Gendolfo ir ėmė galvoti, jog burtininkas nusprendė nebegrįžti arba jo susidomėjimas hobitais dingo. Bet tą vakarą, kai Semas ėjo namo, pasigirdo pažįstamas stuksenimas į kabineto langą.

Frodas džiaugsmingai ir nuoširdžiai pasveikino senąjį draugą. Jie atidžiai pažiūrėjo vienas į kitą.

— Viskas puiku, ar ne? — paklausė Gendalfas, — o tu visai nepasikeitėi, Frodai!

— Ir tu, — pagyrė Frodas, nors širdies gilumoje pagalvojo, kad Gendalfas paseno ir labai susikūprino.

Hobitas pareikalavo žinių iš plačiojo pasaulio, ir kalbos užsitęsė iki vidurnakčio.

Kitą rytą po sočių pusryčių burtininkas su Frodu sėdėjo prie atviro kabineto lango. Židinyje degė kaitri ugnis, nors šildė saulė ir pūtė pietys. Viskas atrodė šviežia, žalia pavasario spalva spindėjo laukuose ir medžių lapijos viršūnėse.

Gendalfas galvojo apie tą pavasarį beveik prieš aštuoniasdešimt metų, kai Bilbas be nosinės išbėgo iš Begendo. Nuo to laiko Gendolfo plaukai pabalo, barzda ir antakiai tapo ilgesni, o rūpesčiai ir protas naujomis raukšlėmis paženklino veidą, tačiau akys blizgėjo kaip visada ir jis leido dūmų ratukus su ta pačia energija bei džiaugsmu.

Jis rūkė tylėdamas. Frodas taip pat tylėjo, giliai nugrimzdęs į savo mintis. Net ryto šviesoje jis jautė tamsų Gendolfo atneštų naujienų šešėlį. Pagaliau Frodas nutraukė tylą:

— Praeitą naktį tu pradėjai pasakoti keistus dalykus apie mano Žiedą, Gendalfai, — tarė hobitas, — ir nebaigėi, atidėjai iki ryto. Gal dabar gali baigti? Tu sakai, kad Žiedas yra pavojingas, daug pavojingesnis, negu aš maniau. Kur slypi tas pavojus?

— Daug kur, — atsakė burtininkas, — jo galia tokia, jog įveiks kiekvieną mirtingąjį. Įveiks ir užvaldys... Gendalfas atsiduso ir kalbėjo toliau:

— Seniai seniai, Eregione, elfai nukaldino įvairių rūšių Magiškuosius Žiedus: vienus labiau galingus, kitus mažiau. Mažieji buvo tik kalvininkystės meno bandymas, ir elfų kalviai laikė juos menkniekiais, nors, mano manymu, jie irgi pavojingi mirtingiesiems. O Didieji Žiedai tikrai yra mirtini. Mirtingasis, kuris turi vieną iš Didžiųjų Žiedų, niekada nemiršta, bet ir gyvena nenormaliai: jis tik tęsia gyvenimo siūlą tol, kol

kiekviena minutė tampa kančia. Ir jei mirtingasis labai dažnai užsimauna Žiedą, norėdamas tapti nematomu, tai nyksta, kol galų gale tampa nematomu visam laikui. Tada jį gali pastebėti tik tamsiosios Saurono jėgos Akis, kuri valdo Žiedus. Taip, anksčiau ar vėliau tamsiosios jėgos vis tiek pavers jį savo tarnu.

— Koks siaubas! — tarė Frodas.

Jie ilgai tylėjo. Sode girdėjosi sodininko Semo Gemdžio žirklių čeksėjimas.

— Ir seniai tu tai žinai? — pagaliau paklausė Frodas. — O Bilbas?

— Aš esu tikras, kad Bilbas žinojo ne daugiau kiek pasakojo tau, — atsakė Gendalfas, — kitaip jis nebūtų tau palikęs tokio pavojingo daikto, net jei aš pažadėjau tave prižiūrėti. Jis manė, jog Žiedas labai gražus ir naudingas, o jei ir atsitinka kas bloga ar įtartina, tai kaltas tik jis pats. Jis pasakojo, jog Žiedas jam neišeidavo iš galvos, tačiau Bilbas neįtarė, jog kaltas buvo pats Žiedas. Bilbas suprato, kad Žiedą reikia prižiūrėti, nes jis gali keisti savo dydį, svorį ir sunkiausiu momentu išdavikiškai nuslęsti nuo piršto.

— Taip, paskutiniame laiške aš buvau įspėtas, — pritarė Frodas, — todėl nešioju jį su grandinėle.

— Labai puiku, — pagyrė Gendalfas, — tačiau Bilbas manė, jog jo ilgaamžiškumas nepriklauso nuo Žiedo ir labai tuo didžiavosi. Nors jis jau buvo pavargęs ir susirūpinęs. "Aš tapau plonas ir permatomas" — vieną kartą pasiskundė jis man. Tai ženklas, jog Žiedas pradėjo savo juodą darbą.

— Ir seniai tu tai žinai? — vėl paklausė Frodas.

— Aš žinau? — perklausė Gendalfas. — Aš žinau tiek daug, kiek tik Išminčius gali žinoti, Frodai. Bet jei turi galvoje Žiedą, prisipažinsiu, jog dar ne viskas man aišku. Liko paskutinis bandymas, tačiau aš neabejoju, jog atspėjau. Kada pirmą kartą pradėjau spėlioti?

— Jis susimąstė, stengdamasis prisiminti. — Pala, pala, tai įvyko tais metais, kai Šviesioji Taryba iš Gūdziosios Girios išstūmė tamsias jėgas, kai įvyko Penkių Armijų Mūšis, kai Bilbas rado savo Žiedą. Aš susirūpinau, nors dar nežinojau dėl ko. Aš dažnai spėliojau, kaip Golumas gavo vieną iš Didžiųjų Žiedų, o kad tai yra Didysis Žiedas, aš neabejoju. Tada ir išgirdau keistą Bilbo istoriją, kaip jis "iškovojo" Žiedą, ir ją nepatikėjau. Kai pagaliau išpešiau tiesą, iš karto pastebėjau, jog ir Bilbas, ir Golumas nori įrodyti neginčijamą savo teisę į Žiedą. Bilbas — jį "laimėjo", Golumas — gavo kaip "gimtadienio dovaną". Tokie panašūs melai man sukėlė nerimą. Atrodė, kad Žiedas savo savininką verčia meluoti. Tai buvo pirmas realus perspėjimas, jog toli gražu ne viskas gerai. Aš patariau Bilbui Žiedo nenaudoti, bet jis išsikeikė ir pasipiktino. Ką man reikėjo daryti? Atimti Žiedo iš jo negalėjau, be to, kokia dingstimi? Aš galėjau tik stebėti ir laukti. Tikriausiai reikėjo pasitarti su Sarumanu Baltuoju, tačiau kažkas mane sulaukydavo.

— Kas jis toks? — pasidomėjo Frodas, — anksčiau niekada apie jį negirdėjau.

— Žinoma; negirdėjai, — patvirtino Gendalfas, — jis su hobitais neturi jokių reikalų. Jis yra vienas didžiųjų Išminčių. Sarumanas — Šviesiosios Tarybos galva, pirmas tarp burtininkų. Jo žinios labai didelės, tačiau jo išdidumas auga kartu su jomis ir jis nepriima jokio patarimo. Elfų Žiedų, Didžiųjų ir Mažųjų, tyrinėjimas yra jo sritis. Jis ilgai tyrinėjo Žiedus, ieškodamas užslėptų paslapčių, ir kai Žiedai buvo aptarti Taryboje, visa, ką jis man atskleidė, susilpnino mano įtarimus. Susilpnino, tačiau neatmetė. Aš vis dar stebėjau ir laukiau.

Metaiėjo, o Bilbas nesikeitė. Jis nerodė jokių senatvės ženklų. Ant mano širdies vėl nusileido šešėlis, bet aš sakiau pats sau: "Jis paveldėjo ilgaamžiškumą iš motinos pusės. Be to, ne toks jis dar ir senas. Palauksiu".

Ir aš laukiau. Laukiau iki tos nakties, kai jis išskeliavo. Tada Bilbas pradėjo taip kalbėti ir elgtis, jog manyje pabudo įtarimai, kuriuos Sarumanas buvo užliūliavęs. Aš supratau, kad čia slepiasi baisi paslaptis ir prireikė ilgų metų, kol supratau visą tiesą.

— Tačiau nieko nepataisomo dar neįvyko? — neramiai paklausė Frodas, — Bilbas atsigaus, ar ne? Aš turėjau galvoje, gyvens ramybėje ir taikoje?

— Jam iš karto tapo lengviau — paaiškino Gendalfas, — tik viena Jėga šiame pasaulyje viską žino apie Žiedus ir jų paslaptis, tačiau nėra tokios Jėgos, kuri viską žinotų apie... hobitus. Tarp Išminčių tik aš vienas gilinuosi į hobitų gyvenimą: nuošalų ir ramų, tačiau pilną netikėtumų. Jūs galite būti minkštesni už sviestą ir kietesni už seno medžio šaknis. Man atrodo, jog kai kurie gali priešintis Žiedams daug ilgiau negu Išminčiai tikėtusi. Dėl Bilbo nėra ko jaudintis.

Žinoma, jis turėjo Žiedą ir daug kartų jį naudojo. Žiedas įstrigo į jo gyvenimą ir paliko ryškų pėdsaką, todėl geriau būtų, jeigu Bilbas daugiau jo nematytų. Be to, Bilbas atidavė Žiedą savo valia. Ne, aš nesijaudinu dėl Bilbo, kai jis išleido Žiedą iš savo rankų. Tačiau aš jaučiuosi atsakingas už tave. Nuo tada, kai Bilbas išvyko, aš labai rūpinausi tavimi ir visais tais žaviais, kvailiais, bejėgiais hobitais. Pasauliui bus didelė netektis, jei Tamsioji Jėga užvaldys Grafystę, jei visi mieli, linksmi, absurdiški Bolgeriai, Ragpūčiai, Šniukščiai, Diržiniai ir kiti, jau nekalbant apie pašėlusius Beginsus, taptų vergais.

Frodas krūptelėjo.

— Bet kodėl? — paklausė jis, — ir kam reikalingi tokie vergai?

— Tiesą sakant, — atsakė Gendalfas, — aš tikiu, jog iki šiolei Priešui nerūpėjo hobitai. Bet dabar jūs jau nebesaugūs. Jūs Priešui nereikalingi — jis turi daug naudingesnių tarnų, bet jis jūsų nepamirš! Juk niekingi vergai hobitai jam malonesni negu laisvi ir linksmi. Be to, dar yra tokie dalykai kaip pyktis ir kerštas!

— Kerštas? — aiktelėjo Frodas. — Kerštas kam? Aš vis dar nesuprantu, ką tai turi bendro su Bilbu, manimi ir mūsų Žiedu.

— Labai daug bendro, — atsakė Gendalfas. — Tu net nesupranti realios grėsmės, bet suprasi. Aš dar nebuvau įsitikinęs, kai paskutinį kartą čia viešėjau, tačiau dabar galiu papasakoti. Duok man Žiedą!

Frodas ištraukė Žiedą iš savo kelnų kišenės, kur jis buvo prisegtas prie diržo grandinėlės. Frodas atsegė Žiedą ir lėtai padavė burtininkui. Žiedas staiga pasidarė labai sunkus ir lenkė ranką, lyg Frodas arba Žiedas, o gal abu kartu nenorėtų, jog Žiedą paliestų Gendalfas.

Gendalfas iškėlė Žiedą į viršų. Jis atrodė padarytas iš gryno puikaus aukso.

— Ar tu įžiūri kokius ženklus ant jo? — paklausė Gendalfas.

— Ne, — tarė Frodas, — jis absoliučiai glotnus ir lygus, be jokio įbrėžimo.

— Tai žiūrėk!

Didžiuliam Frodo nustebimui ir sielvartui, burtininkas sviedė Žiedą į žėruojančio židinio kampą. Frodas riktėlėjo ir čiupo žnyples, bet Gendalfas jį sustabdė.

— Palauk, — liepė jis, metęs į Frodą žvilgsnį iš po savo gauruotų antakių.

Žiedas nesilydė. Po kurio laiko Gendalfas pakilo, iš lauko pusės užvėrė langines ir užtraukė užuolaidas. Kambarys tapo tylus ir tamsus ir tik Šerno žirklių čeksėjimas girdėjosi iš sodo. Burtininkas atidžiai žiūrėjo į ugnį, paskui pasilenkė, žnyplėmis suspaudė Žiedą, vikriai jį ištraukė iš židinio ir iš karto pasidėjo ant delno. Frodas sulaikė kvapą.

— Jis visai šaltas, — paskelbė Gendalfas, — paimk jį.

Frodo delnai sudrebėjo nuo netikėto svorio.

— Pakelk! — liepė Gendalfas, — ir atidžiai apžiūrėk!

Frodas įsižiūrėjo ir pamatė plonas, plonesnes už plunksnos linijas, iškaltas išorinėje ir vidinėje Žiedo pusėje. Jos aštriai ir skaisčiai spindėjo ir atrodė kaip tolimas, lyg iš giliausios gelmės išsiliejęs raštas.

— Aš nemoku perskaityti šių ugninių raidžių, — drebančiu balsu sušnibždėjo Frodas.

— Tu nemoki, — tarė Gendalfas, — bet užtat aš moku. Šios raidės yra senosios elfų raidės, bet jos parašytos Mordoro kalba!

— Šia kalba aš čia dabar nekalbėsiu, o išvertus į Bendrąją kalbą, skambėtų maždaug taip:

*Šitas Žiedas yra Visagalis,
Jis Žiedus išsisklaidžiusius gali
Surasti, sukviest ir juodąja valia
Sukaustęs, sujungti tamsiam Mordore.*

*(One ring to rule them all,
One ring to find them,
One ring to bring them all,
And in the Darkness bind them.)*

Čia tik keturios eilutės iš vieniems elfams žinomo užkeikimo:

*Taip Žiedai padalinti pasaulį:
Trys — Elfų. Karaliams po saule,
Septyni — Nykštukams akmenų salijų erdvėse,
Devyni — Žmonėms, myriop pasmerktiesiems,
Vienas — Mordoro Lordui Juodajam,
Kuris soste tamsos viešpatauja.
Šitas Žiedas yra Visagalis,
Jis Žiedus išsisklaidžiusius gali
Surasti, sukviest ir juodąja valia
Sukaustęs, sujungti tamsiam Mordore.*

Gendalfas patylėjo ir lėtai tarė:

— Tai yra Visagalis Žiedas, Vienas Žiedas, kuris valdo visus kitus. Tai yra Vienas Žiedas, kurį Priešas pametė prieš daug amžių, tuo susilpnindamas savo jėgą. Priešas labai nori, tačiau jis neprivalo atgauti Žiedo!

Frodas sėdėjo tyliai ir nejudėdamas. Baimė apgaubė jį lyg juodas debesis, kylantis iš Rytų.

— Žiedas, Žiedas, — sumikčiojo hobitas, — kaip, kaip jis atsidūrė pas mane?

— Ak, — atsiduso Gendalfas, — tai labai ilga istorija. Prasidėjo ji Juodaisiais Metais, kuriuos prisimena tik didžiausi Išminčiai. Jeigu aš tau pasakočiau viską nuo pradžios, tai mes čia sėdėtume tol, kol pavasarį pakeistų žiema. Bet praėjusią naktį aš papasakojau tau apie Sauroną Didįjį, Juodąjį Lordą. Gandai, kuriuos buvai girdėjęs, teisybė — jis vėl pakilo, paliko Gūdžiąją Girią ir grįžo į savo senąją tvirtovę — Juodąją Mordoro Tvirtovę. Šį vardą net hobitai yra girdėję, kaip senųjų legendų šešėlių, skleidžiantį tamsą ir baimę. Po sutriuškinimo šešėlis visada įgydavo kitą formą ir vėlei iškildavo.

— Norėčiau, kad nors dabar to neatsitiktų, — pasakė Frodas.

— Ir aš norėčiau, — pritarė Gendalfas, — mes negalime pasirinkti likimo, Frodai, tačiau dar turime laiko, nors jis jau baigia išsekti. Priešas darosi vis stipresnis ir stipresnis. Aš manau, jo planai dar nėra subrendę, bet jie jau bręsta. Mes turime jį aplenkti, aplenkti bet kokia kaina, nors ir gyvybės. Priešas labai stiprus, bet norint palaužti pasipriešinimą, įveikti gynybą ir paskandinti Viduržemį Tamsoje, jam trūksta vieno dalyko. Trūksta Vieno Žiedo. Trūksta Visagalio Žiedo!

Tris garbingiausius Žiedus elfai paslėpė nuo jo, ir Saurono ranka niekada nepalies ir nesuteps jų. Septynis valdė nykštukai, tačiau tris Priešas susigražino, o kitus sunaikino drakonai. Devynis Sauronas išdalino žmonėms, geriems ir galingiems, ir taip pavergė juos. Seniai jie nusilenkė prieš Sauroną ir tapo Žiedo Šmėklomis, šešėliais po didžiuoju šešėliu, jo baisiausiais tarnais. Labai seniai... labai seniai niekas nematė Devyneto. Nors kas žino? Šešėlis auga, galbūt pasirodys ir jie, Devynetas Šmėklų. Bet nekalbėkime apie juos daugiau tokį malonų rytą.

Taigi Devynis Žiedus jis pavergė sau. Likę iš Septynių saugomi Mordore. Trys yra saugiai paslėpti, tačiau Priešo jie nedomina. Jam reikia Visagalio Žiedo, jo nukalto Žiedo, į kurį Sauronas įdėjo nemažai savo paties jėgos. Jeigu jis susigražins Žiedą, tai jo valdžia padidės šimteriopai ir netgi trys Elfų Žiedai bus jam pavaldūs: Sauronas taps nenugalimu.

Tai yra baisi galimybė, Frodai. Priešas tikėjo, jog Visagalis Žiedas pražuvo, jog elfai sunaikino jį, kaip ir derėjo padaryti. Tačiau dabar jis žino, kad Žiedas išliko ir kažkas jį rado. Todėl Sauronas ieško jo, ieško, ir visos jo mintys nukreiptos į Žiedą. Tai yra jo didžioji viltis ir didžioji mūsų baimė.

— Kodėl, kodėl jo niekas nesunaikino? — riktėlėjo Frodas, — ir kaip Priešas pametė savo brangiausiąjį Žiedą, jeigu pats buvo toks stiprus? — Hobitas suspaudė Žiedą rankoje, tarsi kažkieno juodi pirštai jau kėsintųsi į jį.

— Žiedas buvo atimtas iš Saurono, — atsakė Gendalfas. — Elfų jėga tais laikais buvo neišmatuojama, ir Žmonės iš Vakarų padėjo jiems. Tai toks senovės istorijos puslapis, kurio negėda prisiminti: aplink tvyrojo liūdesys, artinosi tamsa, tačiau visa tai buvo įveikta, ir tų dienų žygdarbiai dar nepamiršti. Vieną dieną galbūt aš tau papasakosiu visą šią istoriją, o gal tu ją išgirsi iš tų, kurie apie tai nusimano daugiau.

Tačiau šiuo metu tau svarbiausia sužinoti, kaip Žiedas atsirito pas tave. Kol kas tau pakaks ir tiek. Taigi Gilgeladas, elfų karalius, ir Elendilas iš Vakarų nuvertė Sauroną, tačiau patys žuvo lemiamoje kovoje, ir Izilduras, Elendilo sūnus, nutraukė Žiedą nuo Saurono piršto ir pasiliko jį sau. Tiesa, Sauronas buvo nugalėtas, ir jo šešėlis pasitraukė iš Viduržemio ilgiems amžiams, kol jis vėl atsigavo ir įsikūrė Gūdžiojoje Giriėje.

Bet Žiedas dingio. Jis įkrito į Didžiąją Upe Anduiną ir prapuolė. Izilduras keliavo į šiaurę palei rytinius Anduino krantus ir netoli Džiugesio Pievų buvo užpultas kalnų orkų. Beveik visi jo kariai žuvo, o pats Izilduras užsidėjęs Žiedą puolė į vandenį, bet Žiedas nuslydo nuo jo piršto. Taip orkai pastebėjo Izildurą ir nukovė jį savo strėlėmis.

Gendalfas patylėjo.

— Ir ten, tamsiuose Anduino duburiuose prie Džiugesio Pievų, Žiedas išnyko iš legendų bei pasakojimų. Tai, ką iš manęs išgirdai, beveik niekam nežinoma. Net Išminčių Taryba nieko nežino apie tolesnį Žiedo likimą. Tačiau aš galiu pratesti Žiedo istoriją.

Praėjus keletui tūkstantmečių, bet vis tiek dar labai seniai ant Anduino krantų, Dykosios Šalies pakraštyje, gyveno naginga ir tyli tautelė, labai panaši į Brendivyno hobitus. Jie mylėjo Upę ir dažnai maudydavosi joje ar plaukiodavo pačių pagamintais nendriniais laiveliais. Tarp jų buvo visų gerbiama Šeima, didelė ir turtinga, o ją valdė rūsti ir išmintinga senelė, laikydama senųjų papročių. Smalsiausio ir guviausio proto šeimos narys buvo vadinamas Smygolu. Viskas jam buvo įdomu, jis nardydavo giliuose akivaruose, rausė

tunelius, tyrinėjo medžių šaknis, tačiau niekados nepakeldavo akių į kalnų viršūnes, medžių lapus ar į debesis. Jo mintys ir akys nardė po žeme.

Jis turėjo draugą, vardu Dygolas, kilusį iš tos pačios šeimos, aštriaakį, tačiau ne tokį greitą ir stiprų. Kartą jie valtele nuplaukė iki pat Džiugėsio Pievų, kur žydėjo nendrių ir irisų kilimai. Smygolas išsoko iš valtės ir nuėjo tyrinėti Upės krantų, o Dygolas pasiliko valtelėje, nusprendęs pažvejoti. Staiga iškilo didelė žuvis ir kol Dygolas susigaudė, kas ir kaip, jis atsidūrė vandenyje. Pamatęs dugne kažką blizgantį, Dygolas išmetė meškere, giliai įkvėpė ir nūrė.

Iškilęs iš vandens su dumbliais plaukuose ir su purvu rankoje, Dygolas atsikvėpė ir nuplaukė prie kranto. Ir štai! Kai jis nuplovė purvą — rankoje gulėjo nuostabus auksinis Žiedas. Jis taip spindėjo saulėje, jog vien pažvelgus į jį, darėsi linksma. Smygolas stebėjo draugą iš už medžio ir kol Dygolas rijo akimis žiedą, Smygolas tyliai prisėlino iš užpakalio.

— Duok jį man, mielas Dygolai, — paprašė Smygolas per draugo petį.

— Kodėl gi? — nusistebėjo Dygolas.

— Todėl, jog šiandien mano gimtadienis, mielasai, ir aš labai jo norėčiau, — paaiškino Smygolas.

— Nė nemanau, — atrėžė Dygolas, — tu jau gavai iš manęs dovaną, kuria gali džiaugtis. O šitą aš radau ir jis priklauso man!

— Tu taip manai, mielas? — suinkštė Smygolas, įsikibo Dygolui į kaklą ir jį pasmaugė — juk auksas taip maloniai spindėjo. Po to Smygolas užsimovė Žiedą ant piršto.

Niekas nesužinojo, kas atsitiko Dygolui, nes jis buvo nužudytas toli nuo namų, o kūnas gudriai užkastas. Smygolas grįžo namo ir suprato, jog niekas jo nemato, kol Žiedas yra ant piršto. Jam tas labai patiko, ir Smygolas niekam nieko neprasitarė. Tačiau Smygolas Žiedą naudojo blogiems tikslams. Jis pradėjo šniukštinėti ir atskleidinėti svetimas paslaptis. Žodžiu, Žiedas jam suteikė jėgą. Todėl visai nenuostabu, jog Smygolas tapo visų nemėgstamu ir visi jo vengė (kai būdavo matomas). Visi jį spardė, o jis kandžiojosi. Smygolas priprato vagiliauti ir vaikščiojo niurnėdamas po nosimi: golum, golum, golum. Todėl jį praminė Golumu, visiems jis buvo šlykštus, o senelė išvijo Golumą-Smygolą iš savo olos ir net iš visos giminės. Taip Golumas vienišas vaikščiojo, šniurkštė, niurnėjo ir pats sau skundėsi žiauriu pasauliu. Verkdamas ir griėdamas dantimis jis keliavo palei Upę, kol priėjo upelį, trykštantį iš kalnų, ir patraukė tuo keliu. Golumas nematoma pirštais gaudydavo žuvį ir iš karto žalią surydavo. Vieną dieną buvo labai karšta, jis pasilenkė prie upelio ir pajuto deginimą pakaušyje, o akinanti šviesa, atspindinti vandenyje, silpino drėgnas akis. Golumas tuo nusistebėjo, kadangi buvo visai pamiršęs saulę, o prisiminęs iškėlė kumštį ir juo pagrasino karštam dangaus šviesuliui. Tačiau kai Golumas nuleido akis, jis pastebėjo toli stūksančias Ūkanotųjų Kalnų viršūnes, iš kurių tekėjo upelis. Ir staiga Golumui šovė mintis: "Po tais kalnais turėtų būti šalta ir tamsu. Saulė ten manęs nepastebės. Kalnai taip pat leidžia šaknis ir jų paslaptys bus mano paslaptys".

Naktį jis nuėjo prie kalnų ir rado mažą urvą, iš kurio tekėjo upelis. Golumas kaip vikšras išliaužė į kalnų širdį ir ilgam dingo nuo žemės paviršiaus. Žiedas kartu su juo pasitraukė į akmeninę gelmę, ir netgi Sauronas, išaugęs jo jėgai, nieko apie tai nežinojo.

— Golumas! — suriko Frodas, — Golumas? Tas pats padaras, kurį susitiko Bilbas? Kaip bjauru!

— Tai ne bjauru, o liūdna, — nesutiko burtininkas, — ir taip gali atsitikti net kai kuriems mano pažįstamiems hobitams.

— Aš niekada nepatikėsiu, kad Golumas gali būti hobitų giminė! — užsidegęs aiškino Frodas. — Tai šlykšti neteisybė!

— Ir vis dėlto tai gryna tiesa, — atkirto Gendalfas, — šiaip ar taip, apie hobitų kilmę aš žinau geriau, negu patys hobitai. Net iš Bilbo pasakojimo matoma giminystė. Apie daug ką jie su Golumu vienodai galvojo ir daug ką vienodai suvokė. Jie suprato vienas kitą daug geriau, negu hobitas supranta, pavyzdžiui, nykštuką ar orką, ar net elfą. Jei prisimeni, jų mįslės buvo beveik vienodos.

— Taip, — sutiko Frodas, — bet ne tik hobitai turi panašias mįsles. Be to, hobitai nesukčiauja, o Golumas visą laiką sukčiavo. Juk jis norėjo atsikratyti vargšo Bilbo durklu ir jį, bejėgį, suryti. Neblogą žaidimą sugalvojo: jei laimės — bus ką suėsti, pralaimės — nieko baisaus.

— Deja, taip ir buvo, — tarė Gendalfas, — tačiau dar buvo ir kažkas kita, ko tu kol kas dar nesupratai. Golumas pasirodė esąs stipresnis, negu manė Išminčiai — juk vis dėlto hobitų giminės palikuonis. Žiedo suėstoje jo sieloje dar liko kampelis, kur prasiskverbėdavo praeities šviesa. Aš manau, jam buvo malonu vėl išgirsti mielą balselį, primenantį vėją, medžius, saulę ir žolę, ir visa kita, seniai pamiršta.

— Tačiau galų gale visa siela buvo suėsta, — atsiduso Gendalfas. — Taigi vilties labai mažai, bet yra — net Golumui, nors jis turėjo Žiedą labai ilgai nuo neatmenamų laikų, tačiau mūvėjo jį itin retai: akloje tamsoje tai buvo nereikalinga. Todėl ir neištirpo! Golumas yra liesas ir ištvermingas, tačiau jo siela

sunaikinta Žiedo, ir netekties kančia yra nepakeliama.

Visos "kalnų paslaptys" pavirto į amžinai nesibaigiančią naktį: nebuvo prasmės atradinėti, nebuvo prasmės gyventi, tik maitintis žalia žuvimi ir prisiminti senas skriaudas. Golumas tapo visiškai niekam tikęs. Jis nekenė tamsos, o šviesos nekenė dar labiau: jis nekenė visko, o labiausiai — Žiedo!

— Kaip tai? — nustebo Frodas, — juk Žiedas buvo jo mielas ir vienintelis saugomas daiktas. Tačiau jei Golumas nekenė Žiedo, tai kodėl jis neišmetė jo arba, palikęs Žiedą, nepasitraukė iš kalnų?

— Galėtum pradėti suprasti, Frodai, — paaiškino Gendalfas, — Golumas ir nekenė, ir mylėjo Žiedą, kaip nekenė ir mylėjo save patį. Jis negalėjo jo išmesti ar palikti, nes neturėjo tiek valios. Visagalis Žiedas pats sau šeimininkas, Frodai. Jis gali išdavikiškai nuslysti nuo piršto, bet jo savininkas niekada jo neatsisakys. Nebent juokaudamas duos kam nors palaikyti, ir tai tik pačioje pradžioje, kol Žiedas dar neįsitvirtino jo sieloje. Kiek žinau, vienintelis Bilbas ryžosi atiduoti jį kam nors kitam — ir, nors su mano pagalba, atidavė. Tačiau net Bilbas niekada nebūtų atsisakęs Žiedo ar palikęs jį likimo valiai. Todėl ne Golumas, Frodai, o pats Žiedas sprendė savo likimą. Ir Žiedas paliko jį!

— Vadinasi, nusprendė susitikti Bilbą? — šyptelėjo Frodas. — Ar ne geriau būtų pasirinkęs kokį orką?

— Čia visai nejuokinga! — subarė Gendalfas. — Tai buvo keisčiausias įvykis visoje Žiedo istorijoje; sutapus laikui ir vietai Bilbas, nieko nematydamas, sugriebė Žiedą ir pasiliko sau. Tačiau tai ne atsitiktinumas. Žiedas norėjo grįžti pas savo šeimininką: jis nuslydo nuo Izilduro piršto ir išdavė jį. Žiedą surado vargšas Dygolas, ir tai jį pradžiai. Po to buvo kita auka — Golumas. Žiedas suėdė jį. Na, ir kas? Golumas buvo mažas, pasigailėtinas padaras ir visą laiką gyveno savo ežere. Todėl, kai Žiedų Valdovas atsigavo ir iš Gūdžiosios Girios mintimis pradėjo ieškoti Žiedo, tas paliko Golumą! Tačiau Žiedą surado labiausiai nepageidaujamas padaras: Bilbas iš Grafystės. Ir, man atrodo, tai įvyko prieš Saurono, Žiedų Valdovo, valią. Likimas lėmė, jog Bilbas rastų Žiedą, ir likimas lėmė, jog jis atitektų tau. Čia matau vilties spindulėlį.

— O aš nematau, — prisipažino Frodas, — nors nesu tikras, kad supratau tave. Tačiau kaip tu sužinojai visa tai apie Žiedą ir Golumą? Ar tu tikrai žinotai, ar tik spėjotai?

Gendalfas pažvelgė į Frodą, ir jo akys blykstelėjo.

— Daug žinojai ir daug sužinojai, — atsakė jis, — tačiau neketinu duoti smulkios ataskaitos apie savo tyrinėjimus. Elendilo ir Izilduro istorija žinoma visiems Išminčiams, o ugninės raidės ant tavo Žiedo rodo, jog jis iš tikrųjų yra Vienas Žiedas, Visagalis Žiedas.

— Ir kada tu tai supratai? — nutraukė Frodas.

— Dabar, šitame kambaryje, savaime aišku, — atsakė burtininkas, — nors ir buvau beveik tikras savo teismu, bet viską lėmė paskutinis bandymas. Sunkiausia buvo suprasti Golomo vaidmenį visoje šioje istorijoje, nes piršosi keletas variantų. Tačiau dabar aš nespėjau — aš žinau. Aš mačiau Golumą.

— Tu matei Golumą? — suriko nustebes Frodas.

— Taip. Be jo būčiau prie nieko neprisikęs.

— Tai kas atsitiko po to, kai Bilbas nuo jo paspruko? Tu žinai?

— Gana miglotai. Viskas, ką aš tau papasakojau, yra pasakyta Golomo. Tik kitais žodžiais, aišku. Golumas yra melagis, ir tu turi tikrinti jo žodžius. Pavyzdžiui, jis vadino Žiedą "gimtadienio dovana" ir tvirtai buvo šitą įsikandęs. Golumas aiškino gavęs Žiedą iš savo senelės, kuri turėjo daug tokių gražių daiktų. Absurdiška istorija. Neabejoju, jog Smygolo senelė buvo galinga ir valdinga moteris, tačiau kalbėti apie jo namuose esančius elfų žiedus yra kvaila. Tuo labiau kad tokie daiktai anūkams nedovanojami. Tai melas, bet melas su tiesos krislu. Dygolo žmogžudystė nedavė ramybės Golumui ir jis gynėsi nuo savo atminties: tamsoje graužė kaulus ir kartojo vieną ir tą patį melą tol, kol pats juo patikėjo. Tai buvęs jo gimtadienis ir Dygolas privalejęs padovanoti jam Žiedą. Tai, anot Golomo, buvo pati geriausia gimimo dienos dovana ir taip toliau, ir taip toliau.

Aš kentėjau jo plepalus, kiek tik galėjau, tačiau galų gale man trūko kantrybė. Pagrasinau ugnimi, ir jis žliumbdamas ir seilėdamasis išklojo visą tiesą. Golumas man aiškino, jog jis buvo nesuprastas, ižeistas ir dar apvogtas. Tačiau apie kitus nutikimus, įvykusius po mįslių žaidimo ir Bilbo išsigelbėjimo, jis nieko nepasakojo, be kelių tamsių užuominų. Kažko Golumas bijojo labiau nei ugnies. Jis burbėjo, jog susigražins tą, kas jam priklauso, ir visi sužinos, ką reiškė Golumą spardyti, išvyti iš olos ir apvogti, jog Golumas dabar turi gerų draugų, gerų ir stiprių draugų, kurie padės jam, ir Beginsas už vagystę dar sumokės. Tai yra pagrindinis jo noras, kuris gali būti įvykdytas, nes Golumas žino Bilbo vardą ir kur jis gyvena!

— Kaip jis tai sužinojo? — susijaudino Frodas.

— Na, dėl to vardo, tai Bilbas pats labai neapgalvotai prisistatė Golumui ir po to, žinoma, jau nesudėtinga surasti ir Bilbo šalį, jei jau Golumas išlįstų. Ir jis išlindo, išlindo iš po kalnų. Jis ilgėjosi Žiedo stipriau,

negu bijojo orkų ar šviesos. Po metų ar po dvejų Golumas paliko kalnus.

Nepaisant ilgesio, Žiedas neberijo Golumo, ir jis palengva ėmė gautis — jautėsi senas, siaubingai senas, tačiau bailumas pranyko, be to, Golumas jautėsi mirtinai išalkęs.

Bet kokios šviesos, saulės ir mėnulio, Golumas bijojo ir nekenė, tačiau jis buvo gudrus. Golumas suprato, jog nuo saulės ir mėnulio šviesos galima pasislėpti, keliauti tik aklina naktį, kol žiba tik jo blausios šaltos akys, ir gaudyti išgąsdintus ar neatsargius padarus. Naujai maitindamasis ir naujai gyvendamas, Golumas tapo stipresnis bei drąsesnis, todėl, kaip ir reikėjo tikėtis, jis rado kelią į Gūdžiąją Girią.

— Tai ten jį ir sutikai? — paklausė Frodas.

— Aš mačiau jį ten, — atsakė Gendalfas, — nors prieš tai jis neblogai pakeliavo, sekdamas Bilbo pėdsakais. Tu įsivaizduoji, kaip buvo sunku ištraukti iš jo ką nors tikro, kadangi jis be perstojo keikėsi ir grasino. "Ką Bilbas turėjo savo kišeniūkštėse? — kalbėjo Golumas. — Jis juk nepasakė, ne, mano mielas, nepasakė. Mažas sukčius! Nesąžiningas klausimas, nesąžiningas! Jis pirmas pradėjo sukčiauti, taip! Jis pažeidė taisykles! Mes turėjom jį pasmaugti, taip, mielasai! Nieko, dar pasmaugsim, mielas, dar pasmaugsim."

Tai tik vienas jo kalbos pavyzdys, tačiau nemanau, kad tu norėtum klausytis daugiau. O aš klausiausi dienų dienas. Tačiau iš užuominų, pasakytų tarp niurnėjimų, supratau, jog Golumas nušlepsėjo iki Esgaroto ir net iki Deilo gatvių, atidžiai visko klausydamasis. Naujienos apie didžiulius įvykius nuskriejo po visą Dykają Šalį, ir daug kas girdėjo Bilbo vardą ir žinojo, iš kur jis atkeliavo. Be to, mes visai nesislėpėme keliaudami namo, į vakarus, tad Golumo aštrios ausys greitai sužinojo tai, ko troško.

— Tai kodėl jis nesekė Bilbo dar toliau? — nesuprato Frodas. — Kodėl neatėjo į Grafystę?

— Aha, — tarė Gendalfas, — pagaliau mes tai išsiaiškinsime. Žinau, kad Golumas daug ką išbandė: jis išvyko į vakarus ir keliavo iki Didžiosios Upės Anduino. Vėliau staiga pasuko kitur. Esu tikras, jog jo neišgąsdino tolimes kelias. Ne, kažkas kitas pakeitė jo kryptį. Taip mano draugai, kurie gaudė Golumą.

Miško elfai pirmieji pastebėjo jo pėdsakus, vedančius per visą Gūdžiąją Girią ir atgal. Tiesa, paties Golumo elfams sugauti nepavyko. Visa giria buvo pilna gandų apie jį, siaubingi pasakojimai pasklido net tarp žvėrių ir paukščių. Girios žmonės kalbėjo, jog atsirado nauja pabaisa: vampyras-šmėkla, nuo kurio niekur nėra išsigelbėjimo: ieškodamas lizdų, jis įsikardavo į medį, ieškodamas jauniklių, išliauždavo į olas, ieškodamas lopšių — išokdavo pro langą.

Tačiau vakariniame Gūdžiosios Girios pakraštyje pėdsakai driekėsi į kitą pusę. Golumas pasuko į pietus, praėjo nepastebėtas pro miško elfus ir... dingo. Ir tada aš padariau didelę klaidą. Ne pirmą klaidą, Frodai, tačiau turbūt didžiausią! Aš leidau jam keliauti, nes turėjau begalę reikalų ir tikėjau Sarumano išmintimi.

Nuo to laiko praėjo daug metų. Aš užmokėjau už savo klaidą daugeliu tamsių ir pavojingų dienų. Kai supratau, jog man būtinai reikalingas Golumas (tai buvo jau po Bilbo išvykimo), jo pėdsakai jau seniai buvo ataušę, ir mano ieškojimai būtų buvę beviltiški, jei ne ištikimas draugas Aragornas, didžiausias šių laikų keliautojas ir pėdsekys. Nors ir neturėdami vilties, mes iššukavome visą Dykają Šalį, bet ieškojimai naudos neatnešė. Ir pagaliau, kai nusivylęs baigiau paieškas ir atsidėjau kitiems darbams, Golumas atsirado. Mano draugas grįžo iš mirtinų pavojų, su savimi atsitempdamas ir tą pasigailėtiną padarą.

Golumas nieko nepasakojo, kur buvo dingęs, bet tik verkė ir vadino mus žiauriais, o jo gerklėje kleketavo: golum, golum, golum. Net prigrasinus ugnimi, jis tik inkštė, voliojosi ir laužė savo ilgas rankas, laižydamas pirštus, lyg jie primintų jam senas baisias kančias. Golumas nieko nekalbėjo, bet aš supratau, jog įvyko tai, ko labiausiai bijojau: verkšlendamas ir skųsdamasis jis lėtai, žingsnis po žingsnio, mylia po mylios prasiskverbė į pietus ir pateko į Mordorą.

Kambaryje tapo tylu tylu, ir Frodas išgirdo, kaip daužosi jo širdis. Lauke taip pat viskas nutilo — net Semo žirklys nustojo čeksėti.

— Taip, į Mordorą, — pakartojo Gendalfas. — Deja! Mordoras pritraukia piktus padarus, ir Tamsioji Jėga nori juos visus surinkti. Priešo Žiedas paliko ženklą Golumo sieloje ir pakluso Žiedų Valdovo kvietimui. Be to, visi šnibždėjosi, jog Mordoras vėl pilnas neapykantos Vakarams. Ten, tik Mordore, galėjo būti gerieji nauji draugai, kurie padės Golumui atkeršyti.

Nelaimingas kvailys! Toje šalyje jis sužinojo daug, net per daug. Ir anksčiau ar vėliau bešniukštinėdamas jis buvo pagautas ir atvestas tardymui. Aragornas Golumą surado jau pabuvojusį Mordore ilgą laiką ir grįžtantį iš ten su kokia nors žalinga užduotimi. Bet tai neturi didelės reikšmės, nes pagrindinė žala jau buvo padaryta.

Taip, deja, per jį Priešas sužinojo, jog Vienas Žiedas vėl surastas. Sauronas žino, kur krito Izilduras. Jis žino, kur Žiedą rado Golumas. Jis žino, jog tai yra Didysis Žiedas, duodantis ilgą gyvenimą. Jis žino, jog tai nėra vienas iš Trijų Žiedų, kuriuos paslėpė elfai: juose nėra klastos. Jis žino, jog tai nėra ir vienas iš Septynių ar Devynių Žiedų. Jis žino, jog tai Vienas Žiedas, Visagalis Žiedas. Be to, jis sužinojo apie

hobitus ir Grafystę. Grafystę, kurios galbūt jis dabar ieško, o gal jau ir surado. Žinok, Frodai, aš įtariu, jog jam žinoma ir garsioji Beginsų pavardė.

— Bet tai baisu, — sucypė Frodas, — daug blogiau, negu man atrodė po visų tavo užuominų ir išpėjimų. O, Gendalfai, ištikimas drauge, ką man daryti? Dabar man iš tikrųjų baisu. Ką aš turiu daryti? Kaip gaila, kad Bilbas nepribaigė to šlykštaus padaro, kai turėjo tokią galimybę!

— Kaip gaila? O juk gailestis ir sulaikė jo ranką. Gailestis ir kilniaširdiškumas: be būtinos priežasties žudyti negalima. Bilbas buvo už tai atlygintas, Frodai. Juk jis netapo Priešo tarnu, bet išsigelbėjo dėl to, jog pasigailėjo, tuo sumažindamas pražūtingą Žiedo galią.

— Atleisk, — paniuro Frodas, — bet aš išgąsdintas ir Golumui nejaučiu jokio gailesčio.

— Tu jo nematei, — įsiterpė Gendalfas.

— Nemačiau ir nenoriu matyti, — atrėžė Frodas. — Aš nesuprantu tavęs. Nejaugi tu nori pasakyti, jog tu ir miško elfai pasigailėjote Golumo — pasigailėjote po tiekų juodų darbų? Bet kokių atvejų jis blogesnis už orką, jis yra priešas ir nusipelnė mirties.

— Be abejo, daugelis, kurie gyvena, yra nusipelnę mirti. Ir nemažai yra mirusių, kurie nusipelnė gyventi. Ar tu gali grąžinti jiems gyvenimą? Jei ne, tai neskubėk teisti ir kitų. Netgi Išminčių Išminčiai negali visko numatyti. Aš neturiu daug vilties, jog Golumas pasitaisyti prieš mirtį, bet tokios galimybės neatmetu. Jo likimas susijęs su Žiedo likimu, ir mano širdis jaučia, jog jis dar suvaidins savo vaidmenį, blogą ar gerą, prieš pačią pabaigą. Atomazgos valandą Bilbo gailestis gali nulemti daugelio likimą — taip pat ir tavo. Taip, mes jo nenužudėme: jis yra labai senas ir labai apgailėtinas. Miško elfai laiko jį savo kalėjimuose ir elgiasi su tokiu švelnumu, kokį tik gali rasti savo protingose širdyse.

— Vis tiek, — nenusileido Frodas, — net jeigu Bilbas neturėjo nužudyti Golumo, aš norėčiau, kad jis nebūtų sau pasilikęs Žiedo. Aš norėčiau, kad Bilbas niekada nebūtų jo suradęs, ir aš jo neturėčiau. Kodėl tu manęs neverti išmesti ar sunaikinti Žiedą?

— Išmesti? Sunaikinti? — sušuko burtininkas. — Arba tu nesiklausei, apie ką aš čia visą laiką kalbėjau, arba negalvoji, ką šneki. Mintis apie Žiedo išmetimą yra akivaizdžiai kvaila: šie Žiedai nedingsta be pėdsakų, ir anksčiau ar vėliau jį kas nors ras. Žiedas gali vėl patekti (o tai neabejotinai įvyks) į Priešo rankas, nes Priešas sutelks visas savo pajėgas Žiedo paieškoms.

Žinoma, mielas Frodai, tavęs tyko didelis pavojus, todėl man ir neramu. Tačiau dabar ant kortos pastatyta tiek, kad turiu rizikuoti — net tada, kai buvau toli nuo Grafystės, čia nebuvo dienos, kad tu nebūtum saugomas įdėmių akių. Kadangi tu nė karto nepanaudojai Žiedo, aš manau, jog jis kol kas tavęs dar nepaveikė. Kol kas... Prisimink, kai aš paskutinį kartą mačiau tave, dar nežinojau nieko tikro.

— Gerai, jei negalima išmesti, gal galima jį sunaikinti? — vėl pasipriešino Frodas. — Jei tu būtum mane išpėjęs ar bent atsiuntęs žinutę, aš būčiau su juo susitvarkęs!

— Tu? Kaip tu tai įsivaizduoji? Ar bent kada nors bandei?

— Ne. Bet aš tikiuosi, jog jį galima sudaužyti arba išlydyti.

— Pabandyk! — pasiūlė Gendalfas, — pabandyk pats.

Frodas vėl ištraukė iš kišenės Žiedą ir pasižiūrėjo į jį. Žiedas buvo lygus ir glotnus, be jokių įžiūrimų ženklų ar emblemų. Auksas atrodė labai gražiai ir kilniai, ir Frodas nejučia pagalvojo, koks tai puikus ir mielas daiktas. Frodas ištraukė jį, norėdamas sviesti į židinį, bet pajuto, jog negali to padaryti, tiesiog neturi tiek jėgų. Jis neryžtingai pasvėrė Žiedą rankoje, prisimindamas Gendolfo žodžius. Tada sukaupė visas jėgas, tačiau pastebėjo, jog skubiai grūda Žiedą atgal į kišenę.

Gendalfas nelinksmai nusijuokė:

— Na, štai! Net tu, Frodai, negali su juo išsiskirti, o ką jau kalbėti apie sunaikinimą. O aš negaliu tavęs "priversti" — nebent šiurkščia jėga, o jos tu neištvertum. Tačiau jokia prievarta negali sunaikinti tavo Žiedo. Net jei daužytum sunkiausiu kalvio kūju, šitai nepaliktų jokios žymės. Žiedas negali būti sunaikintas nei tavo, nei mano rankomis.

Tavo židinio ugnis neišlydytų net paprasto aukso, ir net visoje Grafystėje neatsirastų žaizdro, galinčio pakenkti Žiedui. Net nykštukų krosnys ir priekalai jo neįveiks. Daug kas kalba, jog Didžiausius Žiedus gali išlydyti drakono ugnis, tačiau dabar neliko drakonų, kurių ugnis būtų pakankamai kaitri. Net Juodasis Ankalagonas negalėtų sugadinti Žiedo, kurį nukalė pats Sauronas.

Yra tik vienas būdas: pasiekti Likimo Žiotis, esančias Oroduino, Ugninio Kalno, gelmėse, ir į jas įmesti Žiedą, jei tu iš tikrųjų nori jį sunaikinti ir padaryti nepasiekiamą Priešui.

— Taip, taip, aš noriu, kad jis būtų nepasiekiamas! — tuojau sušuko Frodas. — Tačiau tegu tai padaro kas nors kitas. Aš netinku pavojingoms užduotims. Kaip būtų gera, jei nebūčiau apskritai matęs Žiedo! Kodėl jis atsirado pas mane? Kodėl išrinktuojų tapau aš?

— Į tokius klausimus neatsakinėjama, — ramiai ištarė Gendalfas, — tačiau būk tikras — ne už tokius

nuopelnus, kuriu neturi kiti, ne už jėgą ar išmintį. Tačiau išrinktas esi tu ir tu turi tapti stipriu, protingu bei gailestingu.

— Tačiau koks aš tam netinkamas, Gendalfai. Tu esi stiprus ir galingas. Imk šį Žiedą — jis skirtas tau!

— Ne! — pašoko Gendalfas. — Paėmęs Žiedą aš įgysiu baisią ir didžiulę jėgą ir tapsiu siaubingiausiu Žiedo vergu! — Burtininko akys blizgėjo, o veidas švietė pasiryžimu. — Negundyk manęs! Aš nenoriu tapti dar baisėniu už Sauroną, Juodąjį Lordą, Žiedų Valdovą! Žiedas žino, jog aš ginu silpnus ir bejėgius, tačiau jei dabar ginčiau juos, tai paversčiau savo vergais. Nesiūlyk jo man! Aš nesugebėsiu saugoti jo, Žiedas man per daug reikalingas. Manęs lauks mirtis ir tamsa!

Jis priejo prie lango, atitraukė užuolaidas ir atvėrė langines. Kambarį vėl užliejo saulės šviesa. Palei langą švilpaudamas praėjo Semas.

— Todėl, — tarė burtininkas, atsisukęs į Frodą, — spręsti turi tu pats, tačiau aš visada ateisiu į pagalbą. — Jis padėjo ranką ant Frodo peties. — Aš padėsiu nešti šitą naštą tol, kol tu ją neši. Tačiau negalima delsti, nes Priešas nesnaudžia.

Kambaryje ilgai buvo tylu. Gendalfas atsisėdo ir pukšėdamas pyptutę susimąstė. Jo akys atrodė lyg užmerktos, tačiau iš tikrųjų jis įdėmiai stebėjo Frodą, kuris spoksojo į raudonas žarijas tol, kol jo vaizduotėje jos pavirto ugniniaisiais šuliniais. Hobitas mąstė apie siaubingąjį Ugninį Kalną.

— Na? — pagaliau tarė Gendalfas, — apie ką tu galvoji? Ką nors nusprendei?

— Ne, — atsipeikėjo Frodas ir nustebo, pamatęs saulėtą kambarį, nors jo mintys buvo anaip tol ne šviesiausios, — nors... taip... nusprendžiau. Mano supratimu — aš turiu laikyti ir saugoti Žiedą, kol kas nors atsitiks.

— Tau gali visko atsitikti, — pasakė Gendalfas, — tačiau blogis nelengvai užvaldys tave, jei iš tiesų taip manai, kaip sakei.

— Aš tikiuosi, — tarė Frodas, — jog tu surasi geresnį Žiedo Saugotoją negu aš. Tačiau dabar aš ir visi, kurie supa mane, yra pavojuje. Aš negaliu saugoti Žiedo ir būti čia. Aš privalau palikti Begendą, palikti Grafystę, palikti viską ir išeiti, — atsiduso Frodas. — Žinoma, aš kartais galvojau apie išėjimą, tačiau tai įsivaizdavau kaip atostogas arba kaip gerai pasibaigusią nuotykingą Bilbo kelionę. Bet dabar išėjimas reiškia ištremimą, bėgimą nuo vieno pavojaus į kitą ir mirtį, sėlinančią mano pėdomis. Ir aš suprantu, jog privalau eiti vienas, jeigu noriu išgelbėti Grafystę. Tačiau jaučiuosi labai mažas, labai silpnas ir, kaip čia pasakius — beviltiškas. Juk Priešas toks stiprus ir baisus.

Frodas neprasitarė Gendalfui, jog kaip tik šiuo metu jį apėmė didžiulis noras pasekti Bilbu — pasekti, ir gal net vėl susitikti. Noras buvo toks stiprus, jog įveikė net baimę: Frodas, ko gero, buvo pasiruošęs jau dabar iškelti — be kepurės ir be nosinės.

— Mielasis Frodai, — pareiškė Gendalfas, — hobitai iš tikrųjų yra nuostabūs padarai. Tu gali per mėnesį išstudijuoti hobitus, tačiau net ir po šimto metų jie tave neregėtai nustebins. Nesitikėjau išgirsti tokio atsakymo net iš tavęs, Frodai! Bilbas nepadarė klaidos pasirinkdamas įpėdinį, nors ir nesuprato, kaip tai svarbu. Ko gero, tavo tiesa. Ypač dabar Žiedas negali daugiau likti Grafystėje ir tau (o gal ne tik tau) bus geriausia išeiti. Išeiti, atsisakyti net savo pavardės, nes Beginsas yra labai pavojinga ir žinoma pavardė. Tu iškeliausi kaip misteris Pakalnis.

Tačiau nekeliauk vienas! Pagalvok, ar turi draugų, kuriais gali pasitikėti ir kurie seks paskui tave į visus nežinomus pavojus. Bet, ieškodamas kompanionų, būk atsargus! Būk atsargus ir laikyk liežuvį net prie artimiausių draugų, nes Priešas turi daug ausų ir šnipų.

Staiga jis nutilo ir įsiklausė. Frodas sunerimo, nors kambaryje ir lauke buvo tylu. Gendalfas prisėlino prie lango, tada staigiu judesiu užsoko ant palangės, kyštelėjo ilgą ranką, pasigirdo protestuojantis riksmas ir lange pasirodė už ausies laikoma garbanota Semo Gemdžio galva.

— Oho, prisiekiu savo barzda! — tarė Gendalfas. — Pats Semas Gemdžis! Vadinasi, klausomės po langu!

— Ką jūs, ką jūs, pone Gendalfai, — sumikčiojo Semas, — aš tik karpiau žolę po langu, matote? — Semas, norėdamas pasiteisinti, parodė savo žirkles.

— Matau, — niūriai pasakė Gendalfas, — nors jau senokai tavo žirklių nustojo čeksėti. Kiek laiko klauseisi?

— Kasiausi? Aš nesuprantu jūsų. Čia nieko nereikėjo kasti.

— Neapsimesk kvailiu, — žybtelėjo akimis Gendalfas, ir jo antakiai pasišiaušė. — Ką tu girdėjai ir kodėl šnipinėjai?

— Pone Frodai! — drebėdamas suspigo Semas, — neleiskite manęs skriausti! Dar ko gero ims ir pavers į kokią baidyklę. Paskui įrodinėk mano Gaferui, jog tai aš. Aš nenorėjau nieko blogo, garbės žodis, nieko!

— Į nieką jis tavęs nepavers, — tramdydamas juoką, paguodė Frodas, nors pats buvo nustebęs ir susirūpinęs, — Gendalfas irgi žino, kad tu klauseisi be blogų kėslių. Na, bet atsakyk į jo klausimą!

— Taip, pone, — truputį drebėdamas aiškino Semas. — Žinoma, aš girdėjau apie kažkokį priešą ir žiedus, ir apie misterį Bilbą, ir apie drakonus, ir apie Ugninį Kalną, ir apie elfus — elfus, pone. Aš visai nenorėjau klausytis, bet susidomėjau netyčia. Man tokios istorijos patinka, kad ir ką Tedas sakytų. Elfai, pone! Kaip aš juos norėčiau pamatyti! Štai, pone, kai jūs eisit, gal ir mane galėtumėt vestis, elfus parodytumėt, a? Staiga Gendalfas nusijuokė.

— Na, eikš vidun, — sušuko jis ir abiem rankom įkėlė nustebintą Semą, tebelaikantį rankose žirkles. — Sakai, elfus parodyti, ar ne? — tarė jis atidžiai žiūrėdamas į Semą, tačiau šypsena virpėjo burtininko veide. — Vadinas, tu girdėjai, jog misteris Frodas iškeliauja?

— Taip, pone. Todėl ir šniurkštelėjau, o jūs išgirdote. Aš nenorėjau, bet taip baisiai nusiminiau...

— Nieko nepadarysi, Semai, — liūdnei pasakė Frodas. Jis staiga suprato, jog išvykimas iš Grafystės bus daugiau negu komforto netekimas Begende, — aš privalau iškelti. Tačiau, — Frodas rūščiai žvilgtelėjo į Semą, — jeigu iš tiesų manim rūpiniesi, tu turėsi laikyti mirtiną paslaptį. Supratai? O jei ne, jeigu nors žodeliu prisitarsi apie tai, ką čia girdėjai, tai Gendalfas pavers tave į margą rupūžę ir įmes į sodą, pilną žalčių.

Semas drebėdamas atsiklaupė.

— Kelkis, Semai, — pasakė Gendalfas, — aš turiu geresnį pasiūlymą, kuris tau užriš burną ir parodys, ką tai reiškia šnipinėti. Tu iškelsi su Frodu!

— Aš, pone? — suriko Semas, pašokdamas kaip šuniukas, pakviestas pasivaikščioti. — Aš pamatysiu elfus ir visa kita?! Valio-o! — šuktelėjo jis ir staiga prapliupo ašaromis.

III. KELIONĖ TRISE

— Tu privalai iškelti tyliai, tu privalai iškelti greitai, — kartojo Gendalfas.

Jau prabėgo dvi ar trys savaitės, o Frodas dar nerodė pasiruošimo kelionei ženklų.

— Aš žinau. Tačiau sunku išeiti greitai, be to, dar ir tyliai. Jeigu aš išnyksiu kaip Bilbas — Grafystėje pora mėnesių netils kalbos.

— Žinoma, tu neturi išnykti, — sutiko Gendalfas. — Tik to mums betruk. Aš sakau — greitai, bet ne tučtuojau. Pagalvok, kaip be triukšmo išvykti iš Grafystės, tačiau ilgai nedelsk.

— Ko gero, tai įvyks rudenį, galbūt per mūsų Gimtadienį, o gal po jo, — pareiškė Frodas, — iki to laiko aš viską sutvarkysiu.

Tiesą pasakius, kai viskas buvo sutarta, jam visai praėjo noras keliauti. Begendas atrodė puikiausia rezidencija, ir jis šauniai praleido savo paskutinę vasarą Grafystėje. Atėjus rudeniiui, Frodas suprato, jog šiuo laiku jo širdis labiausiai veržiasi keliauti. Jis pats buvo tvirtai nusprendęs iškelti per savo penkiasdešimtmetį ir Bilbo šimtas dvidešimt aštuntąjį gimtadienį. Bus metinės, ir tada Frodas išeis, pasekęs Bilbu. Frodo dvasią palaikė tik Bilbo pavyzdys: be jo hobitas nebūtų žengęs nė žingsnio. Apie Žiedą ir kelionės tikslą, net kalbėdamas su Gendalfu, Frodas stengėsi neužsiminti. O ką burtininkas pats manė, tai jau jo reikalas.

Jis žvilgtelėjo į Frodą ir nusišypsojo:

— Labai gerai, — tarė Gendalfas, — aš maniau, jog dar ne per vėlu, tačiau jokių būdu ne vėliau. Kažkodėl man labai neramu. O tu, žiūrėk, niekam nepasakok, kur eini! Ir pasirūpink, kad Semas tylėtų, nes jei jis paleis liežuvį, aš jį iš tikrųjų paversiu į rupūžę.

— Joks išplepėjimas yra neįmanomas, — paprieštaravo Frodas, — nes aš pats nežinau, kur eisiu.

— Be kvailysčių, — susiraukė Gendalfas. — Niekur be mano žinios tu nedingsi, tačiau Grafystę tu turi palikti taip, kad niekas nieko nežinotų tol, kol nebūsi toli nuo jos sienų. O tavo išvykimo kryptį: Rytus, Vakarus, Šiaurę ar Pietus būtinai reikia išlaikyti paslapyje.

— Man taip liūdna palikti Begendą ir atsisveikinti, jog niekada nepagalvojau apie kryptį, — nusiminęs tarė Frodas. — Tai kur aš turiu eiti? Su kuo aš eisiu? Kokia bus mano užduotis? Bilbas iškeliavo ieškoti lobių ir grįžo, o man reikia prarasti lobį ir pačiam negrįžti, ar ne?

— Ir taip, ir ne, — palingavo galvą Gendalfas. — Aš tau ne patarėjas. Gal tau reikės pasiekti Likimo Žiotis, gal tai atliks kiti: aš nežinau. Šiaip ar taip, tu dar nepasiruošęs tokiai ilgai kelionei.

— Tiesa, — tarė Frodas, — na, o mano kelias — kur?

— Pro pavojus, tačiau ne per daug drąsiai ir ne per daug tiesiai, — atsakė burtininkas, — jei nori mano patarimo, ruoškis į Rivendeilą. Kelionė ne itin pavojinga, tačiau kelias jau nebe toks saugus. Tuo labiau rudenį.

— Rivendeilas! — pasakė Frodas, — labai gerai: keliausiu į Rivendeilą. Aš pasiimsiu Semą ir parodysiu jam elfus. Jis labai apsidžiaugs.

Frodas tai pasakė nerūpestingai, tačiau jo širdyje staiga pabudo noras aplankyti Elrondo namus ir

pakvėpuoti stebuklingu oru slėnyje, kur dar taikiai gyveno daug Garbingosios Tautos elfų.

Vieną vasaros vakarą nuostabi naujiena pasiekė "Gebenės krūmą" ir "Žaliąjį drakoną". Milžinus ir kitokias pabaisas prie Grafystės sienų užtemdė pritrenkiančios naujienos: misteris Frodas Beginsas parduoda Begendą (o gal jau ir pardavė) Sakviliams-Beginsams!

— Už neblogus pinigų, žinoma, — kalbėjo vieni.

— Už varganus skatikus, — aiškino kiti, — misis Lobelija pinigais nesišvaisto. (Otas numirė sulaukęs šimto dvejų metų, taip ir neišsipildžius jo svajonei.)

Ginčai apie priežastį, dėl kurios misteris Frodas parduoda savo puikiąją olą, pranoko net ginčus dėl kainos. Kai kurie užsiminė, — apie tai buvo prasitaręs pats misteris Beginsas, — kad finansinė būklė reikalauja pastiprinimo, nes jis palieka Hobitoną ir persikelia pas gimines į Žemgalą.

— Kuo toliau nuo brangiųjų Sakvilių-Beginsų, — malė pikti liežuviai.

Tačiau visi buvo taip pripratę prie Bilbo "turtų", jog nepatikėjo, kad Frodas nuskurdo, ir viskuo kaltino Gendalfą. Nors jo niekas nematė, tačiau visi žinojo, jog burtininkas slepiasi Begende ir įkalbinėja Frodą persikelti į Žemgalą. Šiaip ar taip, faktas liko faktu: Frodas Beginsas grįžta į Žemgalą.

— Taip, taip, aš išsikeliu ši rudenį, — kalbėjo jis. — Meris Brendibakas man ieško didelės olos, o gal ir mažyčio namuko.

Iš tikrųjų, Meris surado ir nupirko jaukų namuką Musdaubės kaime netoli Baklberio. Visiems, tik ne Semui, Frodas aiškino, jog ten ir persikels. Mintis apie kelionę į rytus neturėjo kelti didelių abejonių, nes Žemgala yra išsidėsčiusi pačiuose rytiniuose Grafystės pakraščiuose, kur Frodas praleido savo vaikystę.

Gendalfas dar liko Grafystėje dviem mėnesiams, o vieną vakarą, birželio pabaigoje, kai Frodo planai tapo visiškai aiškūs, jis staiga pareiškė, jog kitą vakarą išvyksta.

— Aš tikiuosi, trumpam, — paaiškino jis, — bet manęs laukia reikalai pietuose, juk ir taip pas jus užsisėdėjau. — Gendalfas kalbėjo nerūpestingai, bet Frodui pasirodė, jog jis susirūpinęs.

— Kas nors atsitiko? — paklausė hobitas.

— Kol kas nieko tikro, bet mane pasiekė neramos žinios — reikia išsiaiškinti. Jeigu kas nors bus susiję su tavimi ar tavo išvykimu, aš iš karto sugrįšiu arba blogiausiu atveju pasiūsiu žinią. O tu vykdyk savo planą, tik būk atsargus, ypatingai dėl Žiedo. Leisk man tave įspėti dar kartą: nenaudok jo!

Gendalfas iškeliavo prieš aušrą.

— Nežinau, kada atsirasiu Grafystėje, — pasakė jis, — tačiau, iki tavo atsisveikinimo puotos tikrai sugrįšiu. Manau, jog tau gali prireikti mano pagalbos kelyje.

Iš pradžių Frodui nedavė ramybės klausimas, ką galėjo sužinoti Gendalfas, bet paskui jis nusiramino, o kadangi oras buvo gražus, tai ir visai užmiršo burtininko rūpesčius. Grafystėje retai kada būdavo tokios nuostabios vasaros ir tokie derlingi rudenys: obelių šakos lūžo nuo obuolių, iš avilių varvėjo medus, o javų varpos linko nuo grūdų.

Tik įpusėjus rudeniiui Frodas nejuokais susirūpino dėl Gendolfo. Rugsėjis jau ėjo į pabaigą, o iš jo dar nebuvo jokių žinių. Gimtadienis ir kelionė vis artėjo, bet Gendalfas nesirodė. Tuo metu Begende padaugėjo rūpesčių. Padėti kraustyti atvyko kai kurie Frodo draugai: Fredagaras Bolgeris, Folkas Šniukštys ir, žinoma, Pipinas Tukas bei Meris Brendibakas. Bendromis jėgomis Begendas buvo apverstas aukštyn kojomis.

Rugsėjo 20 dieną iš Begendo išriedėjo du dengti vežimai, prikrauti daiktų ir baldų, kurių Frodas nespėjo parduoti. Vežimai pasuko prie Brendivyno Tiltio. Kitą dieną Frodas jau iš tikrųjų sunerimo ir visą dieną laukė Gendolfo. Ketvirtadienio, jo gimtadienio, rytas išaušo giedras ir šiltas, tokio nebuvo nuo pat Bilbo Puotos. Gendalfas nepasirodė. Vakare Frodas surengė atsisveikinimo vakarienę, panašią į pietus, skirtus jam pačiam ir keturiems draugams, nes Frodas rūpinosi ir nenorėjo daryti ko nors ypatingo. Mintis apie greitą išsiskyrimą su savo draugais slėgė jam širdį. Frodas negalėjo sugalvoti, kaip tai reikės pranešti.

Tačiau keturi svečiai buvo geros nuotaikos, ir vakarienė greitai tapo labai linksma, maža švente. Valgomasis buvo beveik tuščias, jame stovėjo tik stalas ir kėdės, bet maistas buvo skanus, o gero vyno netrūko: Frodas nepardavė savo rūšio atsargų Sakviliams-Beginsams.

— Nežinia kas atsitiks likusiems daiktams, kai Sakviliai-Beginsai uždės ant jų savo letenas, tačiau šitam gerimui radau gerus namus, — pareiškė Frodas, ištuštinęs savo stiklinę. Tai buvo paskutinis "Senojo Vynvynio" gurkšnis.

Sudainavę daug dainų ir pakalbėję apie įvairius bendrus reikalus, hobitai išgėrė į Bilbo ir Frodo sveikatą, tada išėjo pakvėpuoti grynu oru bei pasigrožėti žvaigždėmis, paskui išsiskirstė po kambarius. Frodo gimtadienis baigėsi, o Gendalfas nepasirodė.

Kitas rytas praėjo kraunant daiktus į paskutinį vežimą, kuriuo taip pat turėjo keliauti Meris ir Storulis (tai yra Fredagaras Bolgeris).

— Kam nors reikia ten nukeliauti ir įrengti namą, prieš jums atkankant, — paskelbė Meris. — Na, pasimatysim rytoj, jei nemiegosite kelyje.

Folkas po priešpiečių išėjo namo ir pasiliko tik vienas Pipinas. Frodas buvo neramus ir susirūpinęs, visą laiką tikėdamasis išgirsti Gendolfo arklio kanopų kaukšėjimą. Jis nusprendė laukti iki sutemų. Po to, jei Gendolfui jo prireiks, burtininkas galės nuvykti į Musdaubę, gal net atsiras ten pirmas, nes Frodas norėjo keliauti pėsčiomis ir, trokšdamas paskutinį kartą pažvelgti į Grafystę, nusprendė iš Hobitono iki Beklberio Kelto eiti aplinkiniu keliu.

— Taip pat ir svorį numesiu, — pasakė Frodas pats sau, žiūrėdamas į dulkiną veidrodį, kabantį pustuščiame prieškambarėje. Jis jau seniai ilgėliau nevaikščiojo, todėl veidrodyje atsispindėjo gana apkūnus hobito stotas.

Po priešpiečių, dideliame Frodo susierzinimui, prisistatė Sakviliai-Beginsai: Lobelija ir jos rusvaplaukis sūnus Lotas.

— Pagaliau mūsų! — vos įžengusi pareiškė Lobelija.

Tai buvo neteisinga ir nemandagu. Begendas tik po vidurnakčio turėjo atitekti Lobelijai, tačiau tai buvo galima atleisti, nes ji ir taip laukė Begendo septyniasdešimt septyneriais metais ilgiau, negu tikėjosi. Šiaip ar taip, ji atėjo išsiaiškinti, ar nedingo koks jos nupirktas daiktas, ir pareikalauti raktų. O išprašyti ją buvo nelengva: Lobelija atsinešė parduoto turto sąrašą ir viską kruopščiai patikrino. Galu gale ji gavo atsarginius raktus, pažadą, jog kiti raktai bus palikti pas Gemdžius, ir kartu su Lotu išsinešdino paniurnėjusi, jog Gemdžiai per naktį gali išgrobstyti visą olą. Frodas jai net arbatos nepasiūlė, o pats su Semu ir Pipinu virtuvėje dar išgėrė po puoduką. Buvo paskelbta, jog Semas taip pat keliauja į Žemgalą "padėti misteriumi Frodui" prižiūrėti jo sodą. Gaferas su tuo mielai sutiko, nors niurzgėjo, kad kai kam tik pasivaikščiojimui rūpi, o jam dar ir Lobelija į kaimynus įgrūdo.

— Paskutinė vakarienė Begende, — tarė Frodas, atstumdamas savo kėdę ir nešvarius indus palikdamas Lobelijai. Pipinas su Semu suveržė savo ryšulius ir sukrovė priebutyje. Pipinas paskutinį sykį nuėjo į sodą, o Semas kažkur dingo.

Saulė nusileido. Begendas, atrodė niūrus, liūdnas ir apleistas. Frodas apvaikščiojo pažįstamus kambarius: saulėlydžio šviesa krito ant sienų, o iš kampų šliaužė ilgi šešėliai. Viduje pasidarė visai tamsu. Frodas išėjo į lauką ir nusileido prie tolimiausių sodo vartelių. Jis vis dar tikėjosi, jog tuoj pasirodys Gendalfas.

Giedrame danguje skaisčiai žibėjo žvaigždės.

— Atrodo, bus graži naktis, — garsiai tarė jis, — pasivaikščiojimas bus tikras malonumas. Aš einu, o Gendalfas mane pasivys. — Frodas pasisuko atgal ir staiga išgirdo balsus, sklindančius netoliese. Vienas, be abejo, priklausė senajam Gaferui, o kitas buvo nepažįstamas, tačiau nemalonus. Frodas negalėjo išskirti, ką jis sakė, bet aiškiai girdėjo atsargius Gafero atsakymus. Senukas atrodė suerzintas ir beveik išgąsdintas.

— Ne, misteris Beginsas išvyko. Kada? Šį rytą ir kartu su mano Semu viską išsivežė. Taip, išpardavė ir išvyko. Kodėl? Čia nei tavo, nei mano reikalas. Kur? Čia ne paslaptis — į savo gimtinę, į Baklberį. Taip — šituo tiesiu keliu. Ne, aš ten niekada nebuves, tie žemgaliečiai — keistuoliai. Ne, ne, aš nieko negaliu perduoti. Labanaktis!

Pasigirdo besileidžiančio nuo Kalvos nepažįstamojo žingsniai, ir Frodas net nustebo, kodėl jis taip apsidžiaugė, išgirdęs nulipančius, o ne užlipančius žingsnius. "Turbūt aš esu mirtinai pavargęs nuo visų šitų klausinėjimų, — pamanė jis, — kokie jie visi nepakenčiami". Frodas norėjo nueiti ir paklausti Gafero apie šį smalsuolį, bet persigalvojo ir greitai žingsniu sugrįžo į Begendą.

Priebutyje, ant savo ryšulio sėdėjo Pipinas. Semo nebuvo. Frodas žengtelėjo prie užpakalinių vartelių.

— Semai! — pašaukė jis, — Semai! Laikas keliauti!

— Einu, pone, — atsišaukė iš kažkur atsiradęs valydamasis lūpas Semas. Matyt, jis rūsyje atsisveikino su alaus statinaite.

— Viskas išnešta, Semai? — paklausė Frodas.

— Taip, pone! Aš viską apžiūrėjau.

Frodas užrakino apvalias duris ir įteikė raktą Semui.

— Nunešk šitą namo, Semai, — liepė jis, — o po to tiesiausiu keliu per Kalvą ir sutiksi mus prie vartų, pievos gale. Mes neisime per kaimą šiąnakt. Per daug išplėstų ausų ir per daug atmerktų akių!

Semas kiek tik kojos neša pasileido namo.

— Na, štai, pagaliau išvykstam, — atsiduso Frodas. Jie užsimetė ryšulius ant pečių, pasiėmė lazdas ir pasuko pro vakarinę Begendo pusę.

— Sudie! — sušuko Frodas, žiūrėdamas į tamsius tuščius langus.

Jis pamojavo ranka, apsisuko ir (pats nežinodamas, jog mėgdžioja Bilbą) paskui Peregriną nuėjo sodo takučiu, peršoko per gyvatvorę ir išnyko tamsioje žolėje.

Jie nusileido vakariniu Kalvos šlaitu, ten sustojo ir susitvarkė savo ryšulių diržus. Greitai pasigirdo sunkus kvėpavimas — prisistatė Semas. Ant pečių Semas buvo užsimetęs didžiulį ryšulį, o ant galvos pūpsojo aukštas, beformis fetrinis gniutulas, kurį Semas vadino kepure. Tamsoje jis atrodė tikras nykštukas.

— Savaiame aišku, man užkrovėt sunkiausią našta, — pareiškė Frodas. — Aš dabar suprantu vargšes sraiges ir visus, kurie nešioja savo namus ant nugaros.

— Duokite man, pone. Mano ryšulys visai lengvas, — nekaltai pamelavo Semas.

— Ne, nereikia, Semai, — užprotestavo Pipinas, — jis turi tiek, kiek pats įsidėjo. Be to, mano draugužis truputį sustorėjo, todėl paėjus keletą mylių, sumažės ir ryšulys.

— Pasigailėkite seno ir bejėgio hobito, — nusijuokė Frodas. — Kol prieisiu Žemgalą, suliesėsiu kaip gluosnio šakelė. Tačiau laikime juokus. Aš manau, jog ant tavo pečių daug daugiau negu tau priklauso, Semai. Artimiausio poilsio metu tavo ryšulį iškraustysim ir išsidalinsim. — Jis vėl pakėlė savo lazda. — Na, mes visi mėgstame naktinius pasivaikščiojimus, todėl prieš miegą palikime dar keletą mylių už savo nugarų.

Jie patraukė takučiu į vakarus. Paskui pasuko į kairę ir nužingsniavo per pievas. Vienas paskui kitą, apgaubti tamsos, jie keliavo pro gyvatvores ir giraičių pakraščius. Susisupę į tamsius apsiaustus, keliautojai atrodė nematomi, lyg būtų turėję magiškuosius žiedus. Kadangi jie visi buvo hobitai, tai juos galėjo išgirsti tik kiti hobitai. Net laukiniai pievų ir miškų gyvūnėliai nieko negalėjo pastebėti. Po kurio laiko jie siauru lentinu tilteliu perėjo per vakarinį Hobitono upelį. Toje vietoje upelis atrodė kaip juodas kaspinas, besirangantis po alksniais. Nuėję keletą mylių į pietus, jie perėjo Didįjį Brendivyno Tiltą ir atsidūrė Tukžemėse, o, pasukę į pietryčius, priėjo Žaliąsias Kalvas. Pradėję kilti į kalvą, jie atsisuko ir pamatė Hobitono šviesas, mirksinčias jaukiame upelio slėnyje. Greitai šviesos pranyko už kalvos viršūnės: jas pakeitė vaizdas į didįjį Krantinės Tvenkinį. Kai paskutinio namuko šviesa dingo tarp medžių, Frodas atsiduso ir atsisveikindamas pamojo ranka:

— Ar aš kada nors dar išvysiu šį slėnį? — tyliai tarė jis.

Po trijų kelionės valandų jie sustojo poilsio. Naktis pasitaikė giedra, šalta ir žvaigždėta, bet panašūs į dūmus rūko kuokštai šliaužė ant kalvų nuo upelių ir žemų pievų. Plonašakiai berželiai, linguodami virš hobitų galvų, atrodė kaip šakelių tinklas virš blankaus dangaus. Keliauninkai labai greitai (kaip nedera hobitams) pavakarieniavo ir vėl pakilo. Truputį paėję, pamatė siaurą, aukštyn žemyn vingiuojantį keliuką: kelią į Miškrūmį, Rastus ir Baklberio Keltą. Keliukas suko į šoną nuo pagrindinio kelio, pro Miškogalį, užsukdamas į Rytkiemį.

Netrukus jie išniro į taką, einantį pro aukštus šnarančius medžius. Buvo labai tamsu. Iš pradžių hobitai, jausdamiesi toli nuo smalsių akių ir ausų, plepėjo ir negarsiai dainavo, paskui keliavo tylėdami, ir Pipinas pradėjo atsilikti. Pagaliau, kai prasidėjo kopimas į statų šlaitą, Pipinas sustojo ir nusižiovavo.

— Taip ima miegas, — tarė jis, — jog tuoj griūsiu ant kelio ir užmigsiu. Klausykit, gal jūs žadat miegoti stovėdami? Jau netoli vidurnaktis.

— O aš maniau, kad tu mėgsti naktinius pasivaikščiojimus, — nusistebėjo Frodas, — tačiau mes niekur neskubame. Meris laukia mūsų tik poryt, todėl dar turime keletą dienų atsargoje. Sustosime pirmoje pasitaikiusioje simpatiškoje vietoje.

— Vėjas pučia iš vakarų, — pasakė Semas, — jeigu pereisim į kitą viršukalnės pusę, tai būtinai rasime patogią ir pakankamai ramią vietą, pone. Jei aš neklystu, ten turi būti sausas pušynas.

Semas dvidešimties mylių spinduliu nuo Hobitono puikiausiai žinojo visas apylinkes, tačiau toliau nosies nekišdavo.

Anapus viršukalnės jie iš tikrųjų rado lopinėlių pušyno, išsukę iš kelio, įžengę į tamsų medžių tankumyną, kur pakako sausuolių bei kankorėžių, tinkamų laužui. Greitai prie didelės pušies kamieno pradėjo pleventi linksma liepsnelė, hobitai susėdo aplink laužą ir ėmė knapsėti nosimis. Tada kiekvienas kuo patogiau pasistengė įsitaisyti prie pušies šaknų, susisupti į apsiaustus ir užmigti. Jie net nepaliko sargybinio, nes Frodas, būdamas Grafystės viduryje, nejautė jokio pavojaus. Kai laužas užgeso, pažiūrėti į miegančiuosius susirinko keletas miško gyventojų. Savo reikalais miške bėginėjantis lapinas kelioms minutėms sustojo ir apsiuostė. "Hobitai! — pagalvojo jis. — Tai bent! Esu girdėjęs keistų dalykų, tačiau kad hobitas miegotų lauke, po medžiu! Ir ne vienas, o net trys! Ne, čia kažkas bus". Lapinas nėmaž neklydo, tačiau jam tai jau nerūpėjo.

Išaušo šaltas ir drėgnas rytas. Frodas pabudo pirmas ir pajuto, jog pušies šaknys nugaroje pratrėnė skylę, o kaklas visai sustingo. "Nebloga iškyla! Kodėl aš nevažiavau vežimu? — pagalvojo jis, kaip visada galvodavo kelionių pradžioje, — o mano nuostabios pūkinės duknos parduotos Sakviliams-Beginsams! Jiems užtektų ir šitų šaknų".

Frodas pasirąžė.

— Hobitai, kelt! — riktelėjo jis. — Koks nuostabus rytas!

— Nematau nieko nuostabaus, — paprieštaravo Pipinas, pro antklodės kraštą iškišęs vieną akį. — Semai! Pusryčiai turi būti puse devynių! Vandens nusiprausi pašildei?

Pažadintas Semas pro miegus išpyškino:

— Ne, pone, nesusildžiau, pone!

Frodas nutraukė antklodę nuo Pipino, apvertė jį ir nuėjo į pušyno pakraštį. Rytiniame dangaus krašte pro tirštus rūko kamuolius kilo raudona saulė. Rudens spalvomis pasipuošę medžiai plaukė šešėlių jūroje. Kelias staigiai leidosi žemyn į slėnį.

Kai Frodas grįžo, Semas su Pipinu jau buvo sukūrę nedidelį laužą.

— Vandens! — sustaugė Pipinas, — kur vanduo?

— Aš neturiu vandens kišenėse! — atrėžė Frodas.

— O mes manėm, kad tu vandens nuėjai, — nusiminė Pipinas, dėliodamas maistą ir puodukus. — Klausyk, eik dabar pat.

— Kartu su tavim, — atsakė Frodas, — ir paimk visus ąsočius.

Pakalnėje sruveno šaltinėlis. Iš mažyčio kriokliuko, krentančio nuo kelių pėdų aukščio pilko akmens, jie prisipildė savo ąsočius ir kelioninį katiliuką. Vanduo buvo ledinis, todėl prausdamiesi hobitai spjaudėsi ir taškėsi.

Kai jie papusryčiavo ir net supakavo ryšulius, jau buvo po dešimos ir diena atrodė būsimanti graži ir šilta. Jie nusileido šlaitu, perėjo per pasislėpusį upelį, pakilo kitu šlaitu ir taip aukštytyn-žemyn, aukštytyn-žemyn tol, kol jų apsiaustai, antklodės, vanduo ir maistas pasidarė nepakeliamai sunkūs.

Po kelių mylių kelias pagaliau nustojo vartytis žemyn ir aukštytyn: jis vingiuodamas paskutinį kartą pakilo į stačią kalvą ir nusprendė toliau leistis tiesiai. Prieš keliautojus atsivėrė žemumos, prismaigstytos mažų medžių guotų, iš toli susiliejančių į rudą miglą. Hobitai pro Miškogalio kraštą pamatė Brendivyno upės ruoželį. Kelias kaip juosta vyniojosi prieš juos.

— Kelias eina tolyn ir tolyn, — pasakė Pipinas, — o aš be poilsio daugiau negaliu. Laikas priešpiečių.

Jis atsisėdo ant griovio krašto ir pažiūrėjo į rytus, kur už rūko sienos slypėjo upė ir Grafystės, kurioje jis praleido visą savo gyvenimą, pabaiga. Semas išplėtęs akis stovėjo šalia, nes niekada nebuvo matęs šio krašto.

— Ar šiuose miškuose galima sutikti elfų? — paklausė jis.

— Nesu girdėjęs, — paneigė Pipinas.

Frodas tylėjo. Jis irgi žiūrėjo į kelią, vedantį į rytus: žiūrėjo lyg niekada nebūtų matęs. Staiga garsiai, tarsi pats sau padeklamavo:

*Vingiuoja kelias vis toliau
Nuo durų, kur jis prasidėjęs.
Rods, jau ilgai juo keliavau,
Bet; kol galiu, neliausiu ejęs.
Žengiu su kasdienos našta,
Kol susilies į kelią didį
Šimtai kelių. O kas tada?
To nieks negali pasakyti.*

— Panašu į senojo Bilbo eiles, — tarė Pipinas, — o gal tai tu sukūrei, sekdamas Bilbu? Tačiau eilėraštis ne itin paguodžiantis.

— Nežinau, bet užėjo ant liežuvio taip, lyg būčiau pats sukūręs. Tačiau tikriausiai prisiminiau iš senų laikų. Žinoma, tai primena Bilbą, ypatingai paskutiniaisiais metais prieš išvykimą. Jis dažnai kartodavo, jog pasaulyje yra tik vienas kelias, panašus į didžiulę upę: jo intakai yra prie kiekvienų durų ir kiekvienas takelis yra jo dalis. "Pavojingas dalykas, Frodai, — sakydavo jis, — išeiti už durų. Tu įžengi į Kelią ir jei neapsižiūrėsi, tuoj kažkur atsidursi. Ar tu įsivaizduoji, jog šis takelis nuo tavo durų veda pro Gūdžiąją Girią iki Vienišojo Kalno, o gal net dar į blogesnes vietas?" Bilbas kalbėdavo apie takelį, esantį prie fasadinių Begendo durų, ypač grįžęs iš ilgesnių pasivaikščiojimų.

— Na, o šitas kelias per vieną valandą mūsų niekur nenuves, — pareiškė Pipinas, nusimesdamas ryšulį.

Kiti pasekė jo pavyzdžiu, padėjo ryšulius ant griovio krašto ir patogiai išsitiesė. Pailsėję hobitai pavalgė priešpiečių, paskui dar pailsėjo.

Kai jie pakilo eiti, saulė jau buvo pradėjusi krypti į vakarų pusę ir ne taip šildė. Kelyje nebuvo matyti nė gyvos dvasios — šitame Miškogalio kampe judėjimas buvo labai menkas. Trys keleiviai dūlino jau daugiau

kaip valandą, tada Semas stabtelėjo ir įsiklausė. Vinguriuotasis kelias dabar ėjo tiesiai, pro žole apaugusias pievas su aukštais medžiais, nutolusiais nuo netoli esančio miško.

Mus vejasi ponis arba arklys, — neabejodamas tarė Semas.

Jie atsisuko, tačiau paskutinis posūkis trukdė ką nors pamatyti.

— Ko gero, tai Gendalfas, — pasakė Frodas, tačiau staiga pajuto, jog tai ne Gendalfas, ir nuo šito raitelio reikia pasislėpti. — Nesvarbu, žinoma, — tarė jis lyg atsiprašydamas, — tačiau norėjau, jog keliaujančio manęs niekas nematytų. Na, o jei tai Gendalfas, tai mes jam parodysim, kaip apgaudinėti hobitus! Slėpkimės!

Kiti du nubėgo į kairę ir pasislėpė netoli nuo kelio esančioje dauboje. Frodas dvejojo: smalsumas ar koks kitas jausmas grūmėsi su noru pasislėpti. Kanopų garsas priartėjo. Pagaliau jis krito į aukštą žolę, augančią prie didelio pakelės medžio ir iškišo galvą pro vieną storą šaknį.

Iš už posūkio pasirodė juodas arklys (ne hobitų ponis, bet tikras arklys), ant jo sėdėjo aukštas vyras, prigludęs prie balno. Iš po didelio juodo apsiausto ir gobtuvo buvo matyti tik batai su aukštais pentiniais. Veido šešėlyje nesimatė.

Kai buvo prie medžio ir susilygino su Frodu, raitelis sustojo. Jis sėdėjo nejudėdamas ir lyg įsiklausydamas kraipė galvą į kairę ir į dešinę, ir iš po gobtuvo pasigirdo garsas, lyg raitelis būtų norėjęs užuosti labai silpną kvapą.

Staiga Frodą apėmė nepaaiškinama baimė: jis čia, jį tuoj suras, ir jis pagalvojo apie savo Žiedą. Bijojų net kvėptelėti, o noras išsitraukti Žiedą tapo toks stiprus, jog ranka pati pradėjo slysti į kišenę. Hobitas jautė, jog užtenka užsimauti Žiedą, ir jis bus saugus. Gendalfas neleido, na ir kas — Bilbas taip pat mūvėjo Žiedą. "Juk aš dar namie, Grafystėje", — pagalvojo Frodas, ranka liksdama grandinėle, prie kurios buvo prikabinas Žiedas. Tuo momentu raitelis atsitiesė ir trūktelėjo pavadžius. Arklys neskubėdamas pradėjo bėgti vis greičiau ir greičiau.

Frodas prišliaužė prie kelio krašto ir sekė raitelį akimis tol, kol šis išnyko tolumoje. Frodas nebuvo visiškai tikras, tačiau jam pasirodė, jog staiga, prieš dingdamas, arklys pasuko į dešinę ir išnyko miške.

— Na, aš tai pavadinčiau keistu ir įtartinu dalyku, — pats sau tarė Frodas, žingsniuodamas prie savo draugų. Pipinas su Semu gulėjo žolėje ir nieko nematė, todėl Frodas turėjo jiems papasakoti apie keistai besielgiantį raitelį.

— Nežinau kodėl, bet pajutau, jog raitelis ieško ir šniukštinėja manęs, o aš nenoriu, kad jis mane surastų. Niekada nebuvau girdėjęs tokių atsitikimų Grafystėje.

— O ko šita Didžioji Tauta kiša nosį pas mus į Grafystę? — subambėjo Pipinas, — ir ko jam čia reikia?

— Visokių žmonių būna, — pasakė Frodas. — Ir Pietkiemyje, girdėjau, kažkoks susidūrimas su Didžiausiais žmonėmis įvyko. Bet niekada nieko nežinojau apie tokius raitelius. Idomu, iš kur jis atsirado?

— Prašau atleisti, — netikėtai įsikišo Semas, — aš žinau, iš kur jis atsirado — iš Hobitono. Aš netgi žinau, kur jis keliauja.

— Kaip tai, — nustebęs pasakė Frodas, — ko anksčiau nesakei?

— Aš tik dabar prisiminiau, pone. O buvo taip: kai vakar vakare grįžau padėti raktų, sutikau savo tėvą. O jis man ir sako: "Semai! Aš maniau, jog tu jau rytą iškeliavai. Čia ką tik kažkoks nepažįstamas keistuolis ieškojo Beginso iš Begendo. Aš pasiunčiau jį į Baklberį, nors man jis labai nepatiko: kai pasakiau, jog Beginzas iškeliavo, tai sušnypštė kaip gyvatė". Aš paklausiau Gafero: "O kokios jis tautos?.." Tėvas atsakė: "Nežinau, bet tikrai ne hobitas. Aukštas ir juodai apsirengęs. Aš įtariu, jog tai vienas iš Didžiųjų. Be to, jo tarmė labai keista". Daugiau nebeklausinėjau, pone, nes jūs manęs laukėte, ir visai neatkreipiau į tai dėmesio. Mano Gaferas sensta ir nebeprimato, kai tas juodasis pasirodė, jau buvo sutemę. O aš užmiršau pasakyti, tačiau juk nieko blogo nepadariau, ar ne?

— Gaferas negalėjo suklysti, — paaiškino Frodas, — nes aš pats girdėjau jį kalbant su nepažįstamuoju ir net norėjau nueiti išsiaiškinti. Geriau būčiau taip ir padaręs arba bent jau tu galėjai anksčiau prisiminti. Kelyje turime būti atsargūs.

— Gal nėra jokio ryšio tarp mūsų raitelio ir Gafero "pašnekovo", — tarė Pipinas, — mes gana slaptai palikom Hobitoną, ir jis negalėjo mūsų susekti.

— Tačiau abudu nepažįstamieji buvo vienodai apsirengę ir abudu šniukštinėjo, — prisiminė Semas.

— Taip, geriau jau būčiau palaukęs Gendolfo, — sumurmėjo Frodas, — nors delsimas taip pat galėjo pakenkti.

— Vadinas, tu kažką žinai arba bent spėlioji apie šitą raitelį? — pasiteiravo Pipinas, nugirdęs Frodo neaiškiai ištartus žodžius.

— Ne, aš nežinau ir spėlioti nenoriu, — pasakė Frodas.

— Aha, mielasis pusbroliuk! Jei nori būti paslaptingas, tai pasilik tas savo paslaptis sau — man jos

nereikalingos. Ką mes darome toliau? Aš būčiau nieko prieš užkasti ir išgerti, tačiau vis dėlto manau, jog mums čia neverta likti. Tavo šnekos apie šniukštinėjančius raitelius su nematomomis nosimis man kelia nerimą.

— Taip, mums verčiau paskubėti, — sutiko Frodas. — Tačiau eisime ne keliu: o jei tas raitelis vėl atsiras, ir dar ne vienas. Ir paspartinkime žingsnį — iki Žemgalos dar daug mylių.

Kai jie pakilo keliauti, medžiai jau metė ilgus ir siaurus šešėlius. Dabar hobitai ėjo taip, kad nuo kelio jų niekas nematytų. Toks kelionės būdas nebuvo itin patogus: trukdė kuokštais auganti nenupjauta žolė, nelygi žemė ir suaugę medžiai.

Raudona saulė jau pradėjo leisti, ir diena slinko vakarop, kai jie įveikė ilgą tiesaus kelio gabalą. Staiga kelias pasuko į kairę ir nusileido prie Jeilio žemumų, netoli Rąstų Štoko, o dešinėje pusėje pro senųjų ažuolų girią vingiavo takelis, vedantis į Miškrūmį.

— Juo ir pasuksim, — nusprendė Frodas.

Netoli nuo sankryžos jie priėjo didžiulį medį: jis buvo vos gyvas, tačiau ant mažiausiųjų šakų dar turėjo lapų. Be to, medyje buvo drevė, į kurią buvo galima išropšti per didelį plyšį, visiškai nematomą nuo kelio. Hobitai sulindo į drevę ir susėdo ant "grindų" iš supuvusių lapų ir medžio gabalėlių. Pailsėję ir mažumą užkandę, pradėjo tyliai kalbėtis, kartas nuo karto atidžiai įsiklausydami.

Kai vėlei išlindo į kelią, jau temo. Šakose švilpavo vakaris vėjas, tyliai šlamėjo lapai. Kelią apgaubė sutemos. Virš medžių rytuose užsidegė žvaigždė. Norėdami įveikti baimę ir nerimą, hobitai ėjo greta vienas kito. Vėliau, kai danguje sužibo didesnės ir skaistesnės žvaigždės, nerimas paliko juos, ir keliauninkų negąsdino įsivaizduojamas arklio kanopų garsas. Jie netgi pradėjo tyliai niūniuoti: hobitai niūniuoja grįždami iš tolimos kelionės, ypač netoli namų. Savaimė aišku, hobitai niūniuodavo ir valgio dainas, ir lopšines. Tačiau dabar Frodas, Pipinas ir Semas niūniavo kelionių dainą (negalima pasakyti, jog joje nekalbama apie valgį ir miegą). Jos žodžius sukūrė Bilbas Beginsas, o priedainis buvo senesnis už šias kalvas, ir Frodas jį išmoko vaikštinėdamas su Bilbu upelio slėnio takeliais ir kalbėdamasis apie nuotykius.

*Dar dega židiny ugnis,
Yra dar stogas, lova, šiluma,
Dar mūsų niekas nepavys,
Ir mūsų kelio dar nepabaiga.
Dar galima atrast ne vieną,
Gal akmenį, gal miesto sieną.
Mes kreipiamės į žolę ir lapus,
Praleiskit mus, išleiskit mus!
Mes kreipiamės į dangų ir medžius,
Praleiskit mus, išleiskit mus!
Galbūt už kampo mūsų kelias.
Gal vieškelis, o gal takelis,
Kuris rytoj jau mus nuves
Į Saulę, gal ir į žvaigždes.
Mes kreipiamės į obelis, upes:
Praleiskite — čia einam mes!
Mes kreipiamės į akmenis rupius:
Praleiskit mus, išleiskit mus!
Namai paliko, priekyje — pasaulis,
Kur vietą teks surast po Saule.
Keistais šešėliais tyrančios nakties
Nežinomas pasaulis nusities...
Turėkime tikrai vilties,
Jog jis mums švies, jog jis mums švies.
O kai pasaulis liks už nugaros,
Ir priekyje spindės namai,
Mes grįšime į juos, tikrai į juos —
Ar negerai? Ar negerai?
Ir prieblandos išnyks, išnyks šešėliai,
Mes džiaugsimės namais ir vėlei,
Kur taip tylu, šviesu, malonu,*

Kur lovoj sau guli ant šono.

Daina baigėsi.

— Dabar — į lovą! Dabar — į lovą! — aukštu balsu sudainavo Pipinas.

— Tyliai! — sušnibždėjo Frodas, — atrodo, aš vėl girdžiu kanopas.

Visi trys sustingo lyg medžiai ir įsiklausė. Toli kelyje girdėjosi besiartinančių kanopų dundesys. Greitai ir tyliai hobitai pasitraukė iš kelio ir sukrito į tamsiausius ąžuolų šešėlius.

— Nenueikite labai toli, — liepė Frodas, — aš nenoriu, jog jie mane pamatytų, bet noriu pažiūrėti, ar čia ne tas pats juodasis raitelis.

— Labai gerai, — pagyrė Pipinas, — tačiau nepamiršk šniukštinėjimo.

Dundesys artėjo. Jie jau nebeturėjo laiko susirasti geresnės slėptuvės už tamsą po medžiais. Semas su Pipinu prigludo prie vieno kamieno, o Frodas prišliaužė per keletą jardų nuo takelio. Takelis atrodė blyškus ir pilkas, šviesia juosta kertantis miško tamsą. Miglotame danguje spindėjo žvaigždės, tačiau mėnulis dar nebuvo pakilęs.

Kanopų garsas nutilo. Frodas pro šviesių medžių tarpą pamatė netoli nuo jo sustojusį kažką tamsų, panašų į juodą arklio šešėlį, ir kitą, mažesnį, ant jo. Juodas šešėlis sustojo prie tos vietos, kur hobitai paliko kelią, ir ėmė sukioti galvą į abi puses. Frodas išgirdo šniukštinėjimą. Šešėlis nulipo nuo arklio ir pradėjo slinkti į Frodo pusę. Frodą dar kartą apėmė noras užsimauti Žiedą, bet dabar tas noras buvo daug stipresnis, toks stiprus, jog jis, lyg vykdydamas kieno nors įsakymą, įkišo ranką į kišene, kurioje gulėjo Žiedas. Tačiau tuo momentu pasigirdo daina ir nuaidėjo juokas. Skardūs balsai skambėjo žvaigždėtame ore. Juodasis šešėlis išsitęsė ir atsitraukė. Jis užšoko ant arklio ir išnyko kitoje tako pusėje. Frodas laisvai atsikvėpė.

— Elfai! — kimiai sušnibždėjo Semas, — elfai, pone!

Semas jau buvo beišsekęs iš už medžių ir bepuolęs į balsų pusę, tačiau Pipinas su Frodu jį sulaukė.

— Taip, tai elfai, — pasakė Frodas. — Vieni iš tų, kuriuos galima sutikti Miškogalyje. Jie negyvena Grafystėje, tačiau kiekvieną pavasarį ir rudenį pro čia keliauja į Bokšto Kalnus. Kaip aš džiaugiuosi, jog jie taip daro. Jūs nematėte, bet tas juodasis raitelis sustojo čia ir pradėjo slinkti prie mūsų. Tik daina jį nubaidė.

— O kaip elfai? — paklausė Semas, per daug susijaudinęs, jog galėtų rūpintis dėl kažkokio raitelio. — Einam pas juos, ar neinam?

— Paklausk! Jie patys eina mūsų keliu, mes turime tik palaukti.

Dainavimas artėjo. Vienas skardus balsas iškilo virš kitų. Dainuojama buvo senovės elfų kalba, kurią Frodas tik truputį suprato, o kiti apskritai nemokėjo. Tačiau net įsiklausyti nereikėjo: pati melodija padėjo suprasti žodžius. Frodas atidžiai klausėsi ir suprato štai ką:

Balta lyg sniegas Karaliene

Anapus Jūrų Vakarinį!

Šviesa pasaulio nekasdiene!

Lankai mus tarp žalių tankynių.

Giltoniele! Elberete!

Balta lyg sniegas! Jūrų toly

Mums tavo skaisčios akys švietė,

Ir tau dainuojama lig šiolei.

Tu įžiebei rūstybėj metų

Žvaigždes, kurios lig šiolei švyti

Virš vėjuotų laukų, ir matom,

Kaip tavasai sidabras žydi.

Giltoniele! Elberete!

Tavas žvaigždes lig šiolei menam

Tam tolimam krašte, — jos švietė

Ir mums, kai mes tenai gyvenom.

Daina nutilo.

— Tai juk Aukštieji Elfai! Jie mini Elbereto vardą, — nustebejęs pasakė Frodas. — Retai šie garbingiausi elfai užklysta į Grafystę. Nebedaug jų liko ir Viduržemyje, rytinėje Didžiosios Jūros pakrantėje. Labai keista!

Hobitai atsisėdo šešėlyje prie kelio. Greitai pasirodė elfai, takeliu žygiuojantys į slėnį. Jie ėjo lėtai, ir hobitai galėjo įžiūrėti žvaigždžių spindesį jų plaukuose bei akyse. Elfai neturėjo jokio žibinto, nes jie patys

švietė, lyg mėnulio spinduliai virš kalnų kraštų. Jie ėjo tylėdami ir tik paskutinis elfas atsigręžęs pažiūrėjo į hobitų pusę ir skambiai nusijuokė.

— Sveikas, Frodai, — šūktelėjo jis — vėlokai vaikštinėjate! O gal pasiklydote?

Tada elfas šūktelėjo kitiems — ir visa draugija sustojo bei atsisuko.

— Stebuklų stebuklai, — nusistebėjo jie, — trys hobitai naktį miške! To nebuvo nuo Bilbo laikų. Ką tai reiškia?

— Nieko nereikia, Nuostabioji Tauta! — atsakė Frodas, paprasčiausiai mūsų keliai susiję, nes aš mėgstu vaikščioti po žvaigždėmis ir būčiau laimingas, galėdamas dėtis prie jūsų.

— Tačiau mums nereikia jokių bendrakelionių, be to, hobitai — tokia nuobodi tauta, — nusijuokė elfai. — Ir kaip tu galėjai žinoti, kad mums su jumis pakeliui, jeigu net nežinai, kur mes einame?

— O jūs iš kur žinote, kas aš toks? — klausimu į klausimą atsakė Frodas.

— Mes daug ką žinome ir dažnai matydavome tave su Bilbu, nors jūs mūsų nepastebėdavote.

— O kas jūs tokie ir kas jūsų vadas?

— Aš esu Gildoras, — atsakė elfas, kuris pirmasis užkalbino Frodą, — Gildoras Inglorionas iš Finrodo giminės. Mes esame tremtiniai, ir beveik visa mūsų giminė jau seniai išvyko, o mes tik laikinai lūkuriuojame čia, nes ir mūsų laukia Jūra. Beje, keletas mūsų šešėlių tebegyvena Rivendeile. Tačiau ką tu čia veiki, Frodai? Jeigu neapsirinku, kažkoks baimės šešėlis tvyro virš tavęs.

— O Visažinanti Tauta, — nekantriai įsikišo Pipinas, — pasakykite mums, kas tokie yra Juodieji Raiteliai.

— Juodieji Raiteliai? — tyliai atsiliepė elfai. — Kodėl tu klausai apie Juoduosius Raitelius?

— Čia mus vijosi vienas ar keli Juodieji Raiteliai, — paaiškino Pipinas, — ką tik vienas pabėgo, kai išgirdo jus dainuojančius.

Elfai atsakė ne iš karto, prieš tai jie pasitarė savo kalba tarpusavyje. Pagaliau Gildoras atsisuko į hobitus.

— Mes nekalbėsime apie tai čia, — tarė jis, — nes manome, jog geriau būtų, jei jūs eitumėte su mumis ir, jei norite, tai galite drauge pernaktvoti.

— O Garbingoji Tauta! Aš to net tikėtis nedrįsau, — apsidžiaugė Frodas, o Semas iš laimės tiesiog žado neteko.

— Dėkoju tau, o Gildorai Inglorionai! — pasakė Frodas nusilenkdamas. — Elen šilą lumenn omentielvo, žvaigždė nušvietė mūsų susitikimo valandą, — pridūrė jis Aukštųjų Elfų kalba.

— Atsargiai, draugai, — sušuko juokdamasis Gildoras, — neatskleiskite paslapčių. Čia yra senosios kalbos žinovas. Bilbas buvo puikus mokytojas. Sveikas, o Elfų Drauge, — pasakė jis, nusilenkdamas Frodui, — mes laimingi, jog tu ir tavo draugai palaikys mums kompaniją. Jūs eikite per vidurį, kad nepavargtumėte ir neatsiliktumėte, nes kelias tolimas.

— Kodėl? Kur mes einame? — pasiteiravo Frodas.

— Šiąnakt turime nueiti iki miškų, esančių kalvose virš Miškrūmio. Kelionė ilga, bet jūs ten gerai pailsėsite, o tai sutrumpins rytojaus kelią.

Dabar jie visi žingsniavo tyliai ir atrodė kaip šešėliai ar blankios ugnelės, nes elfai (netgi geriau už hobitus) moka vaikščioti be jokio garso. Pipinas greitai pradėjo snūduriuoti ir keletą sykių susvirduliavo, tačiau kiekvieną kartą aukštas elfas, esantis iš šono, pakišdavo savo ranką ir pagelbėdavo Pipinui. Semas, jausdamasis kaip baisokame, bet nuostabiame sapne, žygiavo kartu su Frodu.

Miškas iš abiejų pusių sutankėjo. Dabar medžiai buvo jaunesni ir plonesni, o kai takelis nusileido į kalvos įdubimą, ten abiejose pusėse augo tankūs lazdynų krūmai. Pagaliau elfai išsuko iš kelio į žalią alėją, beveik neįžiūrimą pro tankumynus. Alėja greitai įvingiavo į dar tankesnius krūmus, augančius pačioje kalvos viršūnėje, kalvos, stūksančios apatinėje upės slėnio dalyje. Tada keliautojai išėjo iš už medžių šešėlių ir prieš juos atsivėrė erdvi pievelė, pilna nakties šviesos. Iš trijų pusių pievą supo miškas, bet rytuose matėsi status skardis ir medžių, augančių pašlaitėje, viršūnės, tesiekiančios iki kelių. Už jų driekėsi miglotos ir lygios žemumos. Arčiau upės keletu žiburių mirgėjo Miškrūmis.

Elfai susėdo ant žolės ir tyliais balsais ėmė kalbėtis tarpusavyje, nekreipdami jokio dėmesio į hobitus. Frodas su draugais susisupo į apsiaustus bei antklodes ir pradėjo snūduriuoti.

Atslinko naktis, ir tolimi kaimo žiburiai užgeso. Pipinas, pasidėjęs galvą ant žalio kauburio, jau kietai miegojo.

Aukštai rytuose sužibo Remiratas, Žvaigždžių Tinklas, švytėdamas kaip rubinas užsidegė Borgilis. Po to netikėtai dangus pragiedrėjo, ir į jį įkopė Dangaus Kardininkas, Menelvagoras su savo žibančia juosta. Elfai jį sutiko skambia daina. Po medžiais užsiliepsnojo laužas.

— Eime! — pakvietė hobitus elfai, — eime! Atėjo laikas pramogoms ir pasakojimams.

Pipinas atsisėdo, pasitrynė akis ir sudrebėjo nuo šalčio.

— Jūsų laukia šiluma ir maistas, — tarė elfas, stovintis prie Pipino.

Pietiniame pievos krašte švietė proskyna. Ten pieva buvo įsiterpusi į mišką, tarsi salė, kurios stogas — medžių šakos. Jų kamienai atrodė kaip kolonos, esančios kiekvienoje pusėje. Viduryje degė laužas, o ant medžių-kolonų kabėjo sidabro ir aukso spalvų žibintai. Aplink ant žemės ar ant susiraizgiusių šaknų sėdėjo elfai. Tiksliau, vieni sėdėjo, kiti nešiojo pripiltas taures, o tretį dalino lėkštutes su vaisėmis.

— Atleiskite už vargas vaises, — atsiprašė elfai hobitų, — mes esame miške, toli nuo namų. Ten jūs būtumėte geriau priimti.

— Taip skaniai aš net per gimtadienį nesu valgęs, — paprieštaravo Frodas.

Pipinas vėliau nelabai prisiminė, ką jis valgė ir gėrė, nes visą laiką žiūrėjo į šviečiančius elfų veidus, o jų puikūs ir skirtingi balsai atrodė kaip nuostabus sapnas. Tačiau jis prisiminė, jog valgė pranokstančią visus patiekalus duoną ir vaisius, saldžius kaip avietės. Pipinas išgėrė taure šalto ir tyro auksinio skysčio.

Semas žodžiais negalėjo apsaityti, ką jautė ir galvojo šitą naktį, kurią laikė vienu svarbiausių savo gyvenimo įvykių. Jis, žinoma, nepamiršo pasakyti vienam elfui:

— Na, pone, jeigu aš auginčiau tokius obuolius kaip šitie, tai tik tada galėčiau vadintis sodininku. Ką ten obuoliai, kad nors taip dainuoti galėčiau!

Frodas sėdėjo, valgė, gėrė ir kalbėjosi, nuolat ieškodamas atmintyje elfiškų žodžių. Jis tik truputį mokėjo elfiškai, todėl atidžiai klausėsi. Frodai buvo malonu padėkoti patarnaujantiems elfams jų gimtąja kalba. O šie šypsojosi ir juokėsi kalbėdami:

— Tai bent hobitas! Tikras deimantiukas!

Po kiek laiko Pipinas užmigo, jį elfai pakėlė ir nunešė po medžiais, kur paguldė ant minkštų samanų, ir Pipinas išmiegojo visą naktį. Semas savo ruožtu atsisakė palikti šeimnininką. Pipinas jau sapnavo devintą sapną, o Semas vis dar sėdėjo prie Frodo kojų, sėdėjo tol, kol akys pačios užsimerkė. O Frodas dar ilgai nemiegojo: jis kalbėjosi su Gildoru.

Jie kalbėjosi apie praeitį bei dabartį, ir Frodas klausinėjo Gildorą apie įvykius Viduržemyje. Naujienos buvo liūdnos ir neramios: atsklindanti Tamsa, žmonių karai ir elfų traukimas. Pagaliau Frodas paklausė svarbiausio:

— Gildorai, ar tu matei Bilbą nuo to laiko, kai jis mus paliko?

Gildoras nusišypsojo.

— Taip, — atsakė jis. — Du kartus. Vieną kartą, kai šitoje vietoje jis su mumis atsisveikino, o kitą kartą labai toli nuo čia.

Gildoras nutilo, ir Frodas pajuto, jog elfas apie tai nebenori kalbėti.

— Pakalbėkime apie tave, Frodai, — pasiūlė Gildoras. — Kai ką apie tave žinau, o iš tavo veido ir tavo klausimų galiu nuspėti dar daugiau. Tu palieki Grafystę ir tave kankina abejonės: ar įvykdysi tai, ką užsibrėžei ir ar kada nors sugrįši. Ar ne taip?

— Taip, — prisipažino Frodas, — bet aš maniau, jog mano kelionė yra slapta, žinoma tik Gendalfui ir ištikimajam Semui. Frodas pasižiūrėjo į ramiai snaudžiantį Semą.

— Tavo paslaptis iš mūsų lūpų nepasieks Priešo ausų, — pasakė Gildoras.

— Priešo? — nusistebėjo Frodas. — Tai jūs jau žinote ir kodėl aš palieku Grafystę?

— Aš nežinau, kodėl Priešas tave persekioja, — atsakė elfas, — bet žinau, jog taip tikrai yra. Prisimink, Frodai, jog pavojai slypi priekyje, už nugaros ir iš visų pusių.

— Tu turi galvoje Raitelius? Aš taip ir pamaniau, jog jie Priešo tarnai. Kas yra Juodieji Raiteliai?

— Tau Gendalfas apie juos nieko nepasakojo?

— Apie tokius — nieko.

— Tai ir aš nepasakosiu, nes baimė atima jėgas. Atrodo, tu išėjai paskutiniu momentu ir, reikia tikėtis, dar nepavėlavai. Nedelsk ir nesvyruok — šiuo metu Grafystei tu nereikalingas.

— Neįsivaizduoju, kas gali labiau bauginti už tavo užuominas bei įspėjimus, — šuktelėjo Frodas. — Aš, be abejo, žinojau, jog priekyje tyko pavojai, bet nesitikėjau jų susitikti mūsų Grafystėje. Pasirodo, šiais laikais hobitas nebegali pasivaikščioti nuo Hobitono iki Brendivyno!

— Grafystė ne tik jūsų, — paprieštaravo Gildoras, — daugelis gyveno čia, kai dar hobitų nebuvo ir daugelis gyvens čia, kai hobitų jau nebebus. Jus supa visas pasaulis ir jei jūs nuo jo atsitverėte, tai nereiškia, kad ir jis nuo jūsų atsitveria.

— Aš tai žinau, bet ką man dabar daryti? Buvau nusprendęs slapta palikti Grafystę ir nuvykti į Rivendeilą, o dabar, dar nepriejus iki Žemgalos, esu susektas.

— Aš manau, jog turi laikytis savo plano, — patarė Gildoras, — ir abejoju, ar kelyje tau pristigs drąsos. Tačiau jei nori geresnio patarimo — klausk Gendalfą, nes aš nežinau nei tavo bėgimo iš Grafystės priežasties, nei tavo priešų norų. Šituos dalykus turi žinoti Gendalfas. Tikiuosi, tu su juo pasimatysi prieš palikdamas Grafystę?

— Labai to norėčiau, bet yra kitas dalykas, kuris man neduoda ramybės. Aš laukiau daug dienų, Gendalfas vėliausiai turėjo pasirodyti užvakar, bet nepasirodė. Kas galėjo atsitikti, ir ką man dabar daryti? Gildoras patylėjo.

— Blogos naujienos, — pagaliau tarė jis, — Gendalfas niekada nevėluodavo. Tačiau yra patarlė: "Nekišk nosies į burtininkų reikalus, nes liksi be nosies". Tu turi pats pasirinkti: eiti ar laukti.

— Bet yra ir kita patarlė: "Elfo ir vėjo neklausk patarimo, nes atsakys ir "taip", ir "ne"."

— Iš tikrųjų? — nusijuokė Gildoras. — Elfai retai duoda neatsargius patarimus, nes patarimas yra pavojainga dovana, kadangi lazda turi du galus, ir viskas gali apsiversti aukštyn kojomis. Be to, tu man nieko nepapasakojai, tai kaip aš galiu pasiūlyti pasirinkimą? Ir vis dėlto kaip draugui patarsiu — eik, eik, nedelsk ir jei Gendalfas nepasirodys, jokių būdų nekeliauk vienas. Išsirink patikimus ir ištikimus draugus. Ir, žinoma, neužmiršk man padėkoti už patarimą. Elfai turi savų darbų ir rūpesčių, todėl ne itin rūpinasi hobitų ir kitų žemiškų padarų reikalais. Mūsų keliai retai susiduria, nebent atsitiktinai ar susitarus. Šis susitikimas, ko gero, ne atsitiktinis, bet bijau pasakyti per daug.

— Aš tau labai dėkingas, — pasakė Frodas, — tačiau geriau būtų, jei papasakotum apie Juoduosius Raitelius. Jeigu aš pasinaudosiu tavo patarimu, o Gendolfo ilgai nematysiu, tai privalau žinoti apie mane persekiojantį pavojų.

— Ar tau neužtenka to, kad jie yra Priešo parankiniai? — paklausė Gildoras. — Venk jų! Nė žodžio su jais! Jie — mirtis! Daugiau neklausinėk manęs, tačiau mano širdis nujaučia, jog ateis laikas, Frodai, Drogo sūnau, ir tu sužinosi apie juos daugiau, negu žino Gildoras Inglorionas. Tesaugo tave Elberetas!

— Bet iš kur semtis drąsos? — pasiteiravo Frodas, — juk jos man labiausiai trūksta.

— Matai, drąsos kartais galima pasisemti netikėčiausiose vietose, — paaiškino elfas. — Tikiuosi, kad drąsos tau užteks. O dabar miegok! Ry tą mūsų jau neberasite, bet mes išsišimsime šauklus, ir kam reikia, tas apie jus sužinos — be pagalbos neliksime. Aš pavadinau tave Elfų Draugu, ir žvaigždės tegu parodo tavo kelio pabaigą. Retai mes sutinkame svetimšalius ir dar rečiau iš jų lūpų girdime senosios elfų kalbos žodžius.

Frodas staiga pajuto, jog tuoj užmigs.

— Aš jau miegu, — suburbėjo jis, ir elfas paguldė jį pavėsinėje šalia Pipino. Frodas išsitiesė ant samanų ir iš karto kietai užmigo.

IV. TIESIAUSIAS KELIAS PRO GRYBUS

Ryte Frodas pabudo jausdamasis visiškai atsigavęs. Jis gulėjo pavėsinėje iš surištų ir nuleistų ant žolės žalio medžio šakų. Lova buvo iš paparčių ir žolės — minkšta, gili ir keistai kvapni. Pro dar žalius medžių lapus švietė saulė. Frodas pasirąžė ir atsistojo.

Prie pat miško krašto ant žolės sėdėjo Semas. Pipinas stovėjo šalia ir dairėsi į dangų, o elfų niekur nebuvo matyti.

— Jie paliko mums vaisius, valgį ir gėrimą, — pasakė Pipinas, — ateik ir papusryčiauk. Duona tokia pat skani kaip ir vakar. Aš pats ją būčiau visą suvalgęs, bet Semas tiesiog kąsnį iš burnos plėšia.

Frodas atsisėdo šalia Semo ir pradėjo valgyti.

— Na, ir koks gi mūsų šios dienos planas? — pasidomėjo Pipinas.

— Į Baklberį ir kuo greičiau, — atsakė Frodas ir vėl kibo į maistą.

— O Raitelius aplenkime, ar ne? — linksmai pasiteiravo Pipinas. Ryto šviesoje gresiantis pavojus jam neatrodė labai baisus.

— Pabandysime, — šaltai atsakė Frodas. Jam nepatiko Pipino linksmumas. — Gerai būtų, jei nors iki upės nusigautume nepastebėti.

— Tu apie juos iš Gildoro ką nors sužinojai?

— Nedaug — tik mįslės bei užuominas, — išsisuko Frodas.

— Paklausei dėl šniukštinėjimo?

— Apie tai mes nekalbėjome, — atsakė Frodas, prisikimšęs pilną burną.

— O reikėjo. Juk tai labai svarbu!

— Garantuoju, kad Gildoras būtų nieko neatsakęs, — atrėžė Frodas, — ir palik mane ramybėje! Nenoriu valgydamas atsakinėti į visus tavo klausimus. Noriu pagalvoti!

— Pagalvoti? — nesuprato Pipinas. — Per pusryčius? Na, na...

Vis dėlto jis pasitraukė prie pievutės krašto. Frodas pagalvojo, jog šiandien skaistus rytas, net per daug skaistus — kaip tik pats tas vijimuisi, ir jam vėl į galvą atėjo Gildoro žodžiai. Frodo mintis staiga nutraukė skardus Pipino balsas. Jis šokinėjo ant samanų ir dainavo.

"Ne, aš negaliu, — pasakė Frodas pats sau. — Vienas dalykas su draugais pasivaikščioti po Grafystę,

nejaučiant nei alkio, nei šalčio, tačiau imti juos į kelionę, kur tave lydės badas ir pavojai, aš neturiu teisės — net jei jie patys norėtų. Ne, ši našta skirta tik man vienam. Aš negaliu vestis net Semo".

Jis pasižiūrėjo į Semą Gemdžį ir pamatė, jog šis taip pat žiūri į jį.

— Na, Semai, — pasakė Frodas, — aš išeinu iš Grafystės kuo greičiau. Net Musdaubėje, ko gero, nė dienei nebėbūsiu!

— Teisingai, pone!

— O ką tu, vis dar tikiesi eiti su manimi?!

— Žinoma.

— Kelionė bus labai pavojinga, Semai, nes jau dabar mums gresia pavojus. Ko gero, kai kas iš mūsų gali ir nebegrįžti.

— Na, jeigu jūs negrįšite, pone, tai ir aš negrįšiu, — ramiai tarė Semas. — Nepalik Frodo, jie man sakė. — "Palikti jį? — prieštaravau aš, — ką jūs sau manote? Aš su juo net į Mėnulį įkopčiau, ir jei mus puls Juodieji Raiteliai, jie turės reikalą su Semu Gemdžiu!" Taip ir pasakiau. O jie pradėjo juoktis.

— Kas tie "jie" ir apie ką jūs kalbėjote?

— Elfai, pone. Mes su jais pasikalbėjome praėjusią naktį. Man atrodė, jog jie žino, kodėl tu išieini, todėl aš nieko ir neslėpiau. Nuostabi tauta yra elfai! Nuostabi!

— Taigi, — pritarė Frodas, — kaip jie tau patiko, kai susipažinai iš arčiau?

— Sunku pasakyti, pone, — lėtai atsakė Semas, — juk elfai tokie skirtingi — seni ir kartu jauni, linksmi ir liūdni.

Frodas žvilgtelėjo į Semą, lyg tikėdamasis kažkokių permainų jo išraiškoje, nes čia kalbėjo jau ne tas Semas Gemdžis, kurį jis pažinojo anksčiau, bet pastebėjo tik neįprastai mąslų Semo veidą.

— Tačiau savo akimis išvydęs elfus ar dar tebenori palikti Grafystę? — pasiteiravo Frodas.

— Taip, pone. Net nežinau, kaip čia pasakius, bet po praėjusios nakties tapau kitoks. Žinoma, į tamsą veda sunkus kelias, bet atgal jau nebepasuksi. Pamatyti elfus, drakonus, ar kalnus, be abejo, puiku, bet dabar aš jau trokštu kažko kito, net pats nežinau ko. Juk aš jums, pone, būtinai prisireikšiu ir ne čia, Grafystėje, o kažkur kitur, jei jūs mane suprantate.

— Nesu tikras, kad suprantu, bet tikrai žinau, kad Gendalfas man išrinko gerą bendrakeleivį. Aš patenkintas, jog keliausime kartu.

Frodas niekieno nebetrukdomas baigė pusryčiauti, atsistojo, apžvelgė pievę ir pakvietė Pipiną.

— Viskas paruošta? — paklausė jis pribėgusį Pipiną. — Mes iš karto išiname, nes pramigome, o laukia dar daug mylių.

— Tu pramigai, — patikslino Pipinas, — aš jau seniai buvau pabudęs ir tik laukiau, kol baigsi valgyti ir galvoti.

— Ir tą, ir aną jau baigiau. Kuo greičiau reikia pasiekti Baklberio Keltą, todėl į kelią, iš kurio išsukome, nebegrįšime: eisim tiesiausiai.

— Tada turėsi skristi, — nusijuokė Pipinas, — per tankumynus nežengsi nė žingsnio.

— Surasim, kaip patrupinti kelią, — atsiliepė Frodas. — Keltas yra į rytus nuo Miškrūmio, o kelias suka į kairę — todėl susidaro didelis lankas, kol mūsų kelias, aplenkęs šiaurinį Marių kampą, įsilieja į grįstą kelią, vedantį nuo Tilto pro Rąstus. Tačiau taip mes sugaišime daug laiko, o jeigu prie Kelto eisime tiesiai, tai sutaupysime ketvirtį mūsų pasivaikščiojimo.

— Tiesiog arčiau, aplink greičiau, — paprieštaravo Pipinas. — Juk aš žinau šitas vietas. Mariose pilna pelkių ir kitokių kliūčių. O jei tu bijai Juodųjų Raitelių, tai nemanau, jog jie kelyje pavojingesni negu miške ar pievose.

— Daug sunkiau bus mus surasti, jei keliausime miškais ir pievomis, — atrėžė Frodas, — ir jeigu kas nors mūsų laukia kelyje, tai miškuose gali ir neieškoti.

— Gerai, — sutiko Pipinas, — eisiu paskui tave per visas pelkes ir griovius. O vis dėlto gaila! Aš tikėjau si dar prieš saulėlydį patekti į "Auksinį ešerį". Ten geriausias elis visame Rytkiemyje. Senokai jo neragavau.

— Mat koks, — nusistebėjo Frodas. — Aplink greičiau, bet smuklės labai trukdo kelionėms. Būtinai reikia laikytis kuo toliau nuo "Auksinio ešerio", jeigu norime dar prieš tamsą patekti į Baklberį. Kaip manai, Semai?

— Aš su jumis, misteri Frodai, — skubiai pasakė Semas, širdies gilumoje gailėdamasis geriausio elio Rytkiemyje.

— Ką gi, tada brendam per pelkes ir erškėčius, — tarė Pipinas.

— Pirmyn!

Kaip ir vakar diena buvo karšta, bet vakaru pusėje jau telkėsi debesys ir atrodė, jog vakare prapliups lietus. Hobitai nusileido stačiu šlaitu ir pasuko po storais medžiais. Jie planavo palikti Miškrūmį kairėje, pereiti

miškus, esančius rytinėje kalvos dalyje ir atsidurti tiesiai prie kelto, nesutikus jokių kliūčių, nebent keletą griovių ir tvorų. Frodas sumetė, jog jiems tereikėtų eiti tik aštuoniolika mylių.

Tačiau greit paaiškėjo, jog tankynė yra daug tankesnė negu atrodė iš pradžių. Žemėje nebuvo praminta jokių takelių, todėl keliautojų greitis gerokai sumažėjo. Nusileidę nuo kalvos hobitai aptiko iš kalvų ištekančią upelį molingais, slidžiais ir krūmokšniais apaugusiais krantais. Peršokti per jį buvo neįmanoma, o perbristi galėjai tik sušlapęs, susidraskęs ir išsipurvinęs.

— Pirmai pradžiai visai nieko, — negailestingai išsišiepė Pipinas.

Semas Gemdžis pažiūrėjo atgal. Pro medžius buvo matyti viršūnė, nuo kurios jie nusileido.

— Žiūrėkite! — sušuko jis, sugriebęs Frodą už rankos.

Visi atsisuko, ir kalvos šlaite išvydo stovintį arklį. Prie jo matėsi susilenkusi juoda figūra.

Hobitai iš karto atmetė bet kokią mintį apie grįžimą, ir Frodas pirmas nučiuožė prie upelio.

— Štai taip, — pareiškė jis Pipinui, — mes abu neklydom! Nors tiesiausias kelias mus jau nuvargino, bet krūmai pridengė pačiu laiku. Semai, tu turi aštrias ausis: ar kas nors nesiartina?

Visi sulaukė kvėpavimą, stengdamiesi įsiklausyti, bet persekiotojų nebuvo girdėti.

— Aš neįsivaizduoju, kaip jis raitas bandytų nusileisti šiuo šlaitu, — tarė Semas, — bet šitas niekšas tikriausiai žino, kur mes leidomės, todėl geriau paskubėkime.

Paskubėti nešant sunkius ryšulius ir skinantis kelią pro erškėčius bei laukines gervuoges buvo nelengva. Kalvos ketera užstojo juos nuo vėjo, todėl oras buvo tylus ir tvankus. Pagaliau išsikrapštė į atviresnę vietą, sukaite, pavargę ir apsidraskę, hobitai pametė kelionės kryptį. Upelio krantas susilygino su žeme ir pavirto plačia, seklią srove, tekančia pro Marias į didelę upę.

— Tai bent, tai juk Rastupis, — nustebo Pipinas. — Jeigu mes nežadam keisti savo planų, tai teks per jį persikelti ir pasukti į dešinę.

Jie perbrido upę ir nuskubėjo per atvirą lygumą. Laimingai ją perėję, hobitai vėl atsidūrė miško ruože: čia daugiausia augo aukšti ažuolai, tačiau matėsi ir guobų bei uosių. Žemė buvo tokia lygi, jog eidamas galėjai visai nežiūrėti po kojomis, bet medžių guotai trukdė įžvelgti ką nors toliau. Pro šalį vėjo gūsių nupūsti skrido lapai, ir iš rūškano dangaus pradėjo lynoti lietutis. Netrukus vėjas nurimo, o ant hobitų prapliupo tikra liūtis. Keliautojai skubėjo, kiek tik jų kojelės nešė, šokinėjo nuo kauburėlio ant kauburėlio, grimzdo giliose lapų krūvose, o lietis vis pylė. Jie nesikalbėjo, bet atidžiai žvalgėsi į visas puses.

Po pusės valandos Pipinas pareiškė:

— Atrodo, mes per daug pasukome į pietus, nes niekaip negalime pereiti šito miško. Juk jis ne platesnis kaip mylia, todėl jau seniai turėjo baigtis.

— Na, ne. Man jau nusibodo sukinėtis, — tarė Frodas. — Dar vienas posūkis nieko nepataisys. Eikime, kur eįjome, nes aš nesu tikras, ar noriu kuo skubiau išlįsti į atvirą vietą.

Nuėjus dar keletą mylių, pro gauruotus debesis švystelėjo saulė, ir lietis susilpnėjo. Kai hobitai nusprendė suvalgyti priešpiečius, jau buvo po vidurdienio. Jie sustojo po guoba: nors jos lapai jau buvo pageltę, bet lietaus nepraleido, todėl žemė po medžių buvo maloniai sausa ir jauki. Pradėję užkandžiauti hobitai pastebėjo, jog elfai pripylė jų gertuves skaidraus, auksinio, nuostabiai gaivinančio gėrimo, turinčio medaus skonį. Netrukus jie pradėjo kikenti, nebesijaudindami dėl lietaus ir Juodųjų Raitelių, nes jautė, jog keliauti liko nedaug.

Frodas atsirėmė į guobos kamieną ir užsimerkė, o Pipinas su Semu, prisėdę šalia, pradėjo tyliai dainuoti:

Ho! Ho! Ho! Į butelį pasižiūrėsiu.

Ir paskandinsiu vargą, jei norėsiu,

Nurims gal tąsyk ir širdis,

Net jeigu vėjai pūs ir lietūs lis.

Ir jei keliauti daugel mylių tektų,

Man valios ir jėgos užtektų.

O jei aš atsigulsiu po medžiu,

Tai debesys aplenks mane lanku.

— Ho! Ho! Ho! — pabaigė jie garsesniu balsu ir staiga užsikirto. Frodas pašoko. Su vėjo gūsiu iš kažkur pasigirdo riksmas, panašus į kokio vienišo ir pikto padaro staugimą. Hobitai lyg suledėję klausėsi, ir nespėjus pasibaigti pirmajam, pasigirdo antrasis, tolimesnis ir tylesnis, bet ne mažiau stingdantis kraują. Po to miške vėl buvo girdėti tik lapų šlamėjimas.

— Koks keistas garsas, ar ne? — apsimestinai ramiai paklausė Pipinas, nors iš tiesų buvo labai nusigandęs.

— Jeigu tai paukštis, tai tokio dar niekada Grafystėje nesu girdėjęs.

— Nei paukštis, nei žvėris, — paneigė Frodas, — tai buvo signalas arba šūksnis — aš net jo žodžius galėjau išskirti, nepažįstamus ir keistus žodžius. Tačiau joks hobitas taip staugti negalėjo.

Hobitai pasistengė apie tai daugiau nebekalbėti. Visi galvojo apie Juoduosius Raitelius, bet apie juos kalbėti taip pat niekas nenorėjo. Keliautojai kol kas galėjo pasirinkti: eiti ar pasilikti, bet anksčiau ar vėliau jie vis tiek privalės iki pat kelto žingsniuoti atvirais laukais, o tai geriau buvo daryti dienos šviesoje. Per kelias sekundes jie susikrovė savo ryšulius ir vėl pakilo.

Staiga miškas pasibaigė, ir prieš juos nusidriekė plačios pievos. Dabar pasirodė, jog jie iš tikrųjų per daug pasuko į pietus: toli už lygumų matėsi Baklberio kalva, kuri dabar stūksojo kairėje. Atsargiai išsėlinę iš už medžių, hobitai kiek galėdami greičiau pasileido pieva.

Be medžių uždangos Frodas jautėsi neramiai ir su baime tikėjosi kur nors išvysti mažą juodą raitelio figūrą, bet kol kas nieko nebuvo matyti. Saulė pabėgo nuo debesų ir, skaisčiai šviesdama, leidosi už horizonto. Baimė išnyko, bet nerimas vis augo. Žemė buvo lygi ir įdirbta. Greitai keliautojai priėjo gerai prižiūrėtus laukus ir pievas: su tvoromis, varteliais ir grioviais vandeniui nutekėti. Viskas atrodė tylu ir ramu kaip kiekviename Grafystės kampelyje. Hobitai jautėsi drąsiau. Upė visai priartėjo, ir Juodieji Raiteliai dabar atrodė kaip užpakalyje palikti miško vaiduokliai.

Jie praėjo didžiulio ropių lauko pakraščiu ir atsidūrė prie tvirtų vartų. Už jų, tarp žemų gyvatvorių, rangėsi alėja, tolėliau buvo matyt namo kontūrai. Pipinas sustojo:

— Aš pažįstu šituos laukus ir šitas vietas, — tarė jis, — tai Puplaukis, senojo fermerio Kurmrausio žemės. O ten tarp medžių jo sodyba.

— Nuo vilko bėgom, ant meškos pataikėm, — suniurnėjo Frodas, taip sunerimęs, lyg Pipinas būtų pranešęs, jog ši alėja veda į drakono urvą.

Kiti nustebe pasižiūrėjo į jį.

— Kuo tau neįtikio senasis Kurmrausis? — pasidomėjo Pipinas, — juk jis geras visų Brendibakų draugas. Žinoma, jis negailestingas brakonieriams ir laiko baisius šunis, bet juk gyvenant prie pat sienos, privalu saugotis.

— Žinau, — kaltai šyptelėjęs, prisipažino Frodas, — dėl to ir bijau fermerio ir jo šunų: aš šalinausi jo fermos metų metais, nes Kurmrausis keletą kartų yra pagavęs mane renkantį grybus, dar tada, kai gyvenau Brendihole. Paskutinį kartą jis mane prilupo ir parodė savo šunim. "Žiūrėkit, vyručiai, — tarė jis, — jei dar kartą šitas jaunas padauža įkels koją į mano žemę, tai galite jį suėsti. O dabar palydėkit!" Ir šunys lydėjo mane visą kelią iki pat kelto. Visą tą laiką mano širdis buvo kulnuose, tačiau tie žvėrys žinojo, ką daro: lojo, staugė, bet manęs nelietė.

Pipinas nusijuokė:

— Puiku, pats laikas tai sutvarkyti. Ypač, jeigu ketini gyventi Žemgaloje. Senasis Kurmrausis — vyras kaip reikiant, jeigu nelieti jo grybų. Eikime alėja ir parodykime, jog mes ne kokie valkatos. Be to, jis yra Merio draugas, todėl mane taipogi neblogai pažįsta.

Hobitai patraukė alėja tolyn, kol pamatė šiaudinį namo stogą ir keletą ūkinių pastatų, kyšančių iš už medžių. Kurmrausiai ir Rankakojai, pagrindiniai Marių gyventojai, gyvena ne olose, bet tvirtuose mūriniuose namuose, apjuostuose aukšta siena. Sienoje buvo platūs vartai, atsidarantys iš vidaus.

Staiga jie išgirdo besitariančių baisų lojimą ir skardų balsą:

— Griebčiau! Ilčiau! Vilke! Greičiau, vyručiai!

Frodas su Semu iš karto sustingo, o Pipinas dar žengtelėjo į priekį. Vartai atsivėrė, trys milžiniški šunys baisingai lodami išlėkė į alėją ir nurūko į hobitų pusę. Šunys nekreipė dėmesio į Pipiną, bet Semas lipte prilipo prie sienos, kol du vilkiniai įtartinau jį apuostė ir neleido nė krustelėti. Didžiausias ir baisiausias iš visų trijų urgzdamas atsistojo prieš Frodą.

Dabar vartuose atsirado stambus, raudonskrustis hobitas.

— Sveiki! Sveiki! Kas jūs ir ko norite? — paklausė jis.

— Laba diena, misteris Kurmrausi! — pasisveikino Pipinas. Fermeris atidžiai į jį pasižiūrėjo.

— Tai bent! Tai juk Pipinas, tai yra, misteris Peregrinas Tukas, aš norėjau pasakyti, — šuktelėjo jis, plačiai išsišiepdamas. — Labai seniai čia nebeviešėjote. Jums pasisekė, kad esam seni pažįstami, nes kaip tik rengiausi paleisti šunis. Keisti dalykai dedasi šiandieną. Matot, šituose kraštuose labai jau daug įtartinų žmonių — gyvenu prie pat upės, — pasakė jis linguodamas galvą. — Bet tokio svetimšalio kaip šiandien dar nebuvau regėjęs. Tačiau antrą kartą jis pas mane nepasirodys — šunis užsiundysiu.

— Koks svetimšalis? — pasiteiravo Pipinas.

— Tai jūs prasilenkėt? — nustebo fermeris. — Juk jis ėjo tuo pačiu keliu, ir jūs turėjote susitikti. Keistas buvo svetimšalis ir klausinėjo keistai. Bet eime į vidų, aš jums smulkiau papasakosiu. Namie turiu kaimiško elio, jeigu jūs ir jūsų draugai esate ištroškę, misteris Tukai.

Atrodė, jog fermeris dega noru papasakoti kuo daugiau. Tai buvo visai ne pro šalį, todėl Pipinas priėmė kvietimą.

— O šunys? — neramiai paklausė Frodas.

— Jeigu aš neliepsiu, jie jums nieko nedarys, — nusijuokė fermeris. — Atgal, Griebčiau! Prie kojos, Ilčiau! — sušuko jis. — Vilke! Prie kojos!

Dideliam Frodo bei Semo nustebimui, šunys paliko juos ir klusniai nurisnojo prie šeimininko.

Pipinas pristatė savo draugus fermeriui.

— Misteris Frodas Beginsas, — tarė jis. — Jūs, ko gero, jo neprisimenate, bet Frodas kažkada gyveno Brendihole.

Išgirdęs Beginso vardą, fermeris krūptelėjo ir įsmeigė įdėmų žvilgsnį į Frodą. Tuo momentu Frodas pagalvojo, jog pavogtų grybų istorija vėl iškilo į paviršių, ir šunys tuoj griebis jį, bet fermeris Kurmrausis paėmė jį už parankės.

— Na, argi nekeista, — pareiškė jis, — še tau ir Beginsas! Bet prašom vidun, prašom! Reikia pasikalbėti.

Jie įėjo į fermerio virtuvę ir susėdo prie didelio židinio. Ponia Kurmrausienė atnešė didelį ašotį elio ir pripylė keturis bokalus. Alus buvo nuostabus, ir Pipinas atleido Frodai už tai, jog šis nepanorėjo eiti į "Aukšinių Ešerių". Semas siurbčiojo elį atsargiai: mažą ką gamina kiti Grafystės gyventojai, be to, jis neskubėjo draugauti su tais, kurie primušė jo šeimnininką, nors ir prieš daug metų.

Po kelių pastabų apie orą ir būsimąjį derlių (o jis nežadėjo būti prastas), fermeris Kurmrausis padėjo savo bokalą ir atidžiai apžvelgė visus hobitus.

— Taigi, misteri Peregrinai, — tarė jis, — iš kur keliate ir kur traukiate? Juk ne pas mane?

— Žinoma, — atsakė Pipinas. — Teisybę pasakius, juk jūs vis tiek atspėjote, mes pas jus atkatom ne keliu, o miškais ir laukais, nes pametėm Miškrūmio kelią, norėdami tiesiausiai pataikyti prie kelto.

— Jei taip skubėjote, tai kelias būtų buvęs geriau, — pasakė fermeris. — Nors tai nesvarbu, nes jūs, misteri Peregrinai, galite visada vaikšiot mano laukais, jei tik neturite piktų kėslų. Taip pat ir jūs, misteri Beginsai. Aš manau, jog jūs dar tebemėgstate grybus? — nusikvatojo Kurmrausis. — Aš prisiminiau jūsų pavardę ir tuos laikus, kai jaunas Beginsas buvo vienas iš blogiausių Žemgalos nenaudėlių. Tačiau ne dėl grybų teko prisiminti Beginso pavardę. Žinote, apie ką klausinėjo šiandieninis mano svetimšalis?

Hobitai neramiai laukė pasakojimo tęsinio.

— Na, — lėtai tarė patenkintas dėmesiu fermeris, — atėjo jis ant juodo arklio, o kadangi vartai buvo atviri, tai jis — pro juos ir lenda prie durų. Visas juodas, susisupęs į apsiaustą ir prisidengęs veidą, lyg nenorėtų būti atpažintas. "Ko jam čia Grafystėje prireikė?"

— pagalvojau aš. Juk nedažnai matome Didžiąją Tautą Grafystėje, tuo labiau tokius juodus keistuolius.

— Sveiki, — sakau išeidamas prieš jį, — šita alėja niekur neveda, o jei ir vestų, tai jums trumpiausias kelias yra atgal. — Man net pažvelgti į jį nesinorėjo, o šunys išbėgo, apuostė jį ir inkščia, pabrukę uodegas. Bet tas juodasis sėdi ir nejuda.

— Aš atvykau iš toli, — tyliai kalbėjo jis, mosteldamas į vakarus.

— Ar tu matei Beginsą? — paklausė keistu balsu ir pasilenkė prie manės. O veido nesimato — tiktai gobtuvas. Aš jau ir drebėti pradėjau, bet supykau, ko jis toks įžūlus, ir sušukau:

— Lauk! Lauk! Nemačiau jokių Beginsų — ne toje Grafystės dalyje atsidūrei. Keliauk sau sveikas keliu atgal į vakarus, į Hobitoną. O jis šnibžda:

— Ten nėra Beginso. Jis keliauja čionai, o aš noriu jį rasti. Jei padėsi — aukso atvešiu.

— Nieko neatveši, — atrėžiau aš, — nes turi tik vieną minutę išsinešdinti, kol pašauksiu šunis.

Jis tik sušnypštė kaip gyvatė, lyg juokdamasis, ir pavarė arklį ant manės — paskutinę sekundę spėjau atšokti. Tuoj pašaukiau šunis, bet tas jau buvo išjojęs pro vartus ir kaip žaibas nurūko keliu. Tai ką jūs apie tai manote?

Frodas sėdėjo, žiūrėdamas į židinį ir galvodamas, kaip jie dabar pasieks keltą.

— Nieko nemanau, — pagaliau atsakė jis Kurmrausiui.

— Nežinai, tai paklausyk, ką pasakysiu, — pasiūlė Kurmrausis. Geriau jau nebūtum kėlęsis į Hobitoną, misteri Frodai. Keisti ten hobitai. (Semas pasimuistė ir įsmeigė į fermerį nedraugišką žvilgsnį.) Kai tik išgirdau, jog jūs paliekate Brendibakus ir išvykstate su savuoju Bilbu, tai iš karto pareiškiau, jog išvykstate ieškoti rūpesčio. Taip ir atsitiko — visi šitie keisti dalykai dedasi dėl Bilbo kaltės. Jo auksas niekam miegoti neleidžia, tai ir atsiranda tokių, kurie nori sužinoti, kas atsitiko auksui ir brangenybėms, paslėptoms Hobitone.

Frodas nieko nesakė: įžvalgus fermeris dar labiau jį sutrikdė.

— Taigi, misteri Frodai, — kalbėjo Kurmrausis, — nors tiek gerai, kad susipratote ir grįžtate į Žemgalą. Paklauskite patarimo: gyvenkite ramiai ir nesusidėkite su jokiais svetimšaliais. Draugų ir čia jums užteks,

o jei tie juodieji vėl prisistatys — aš su jais išsiaiškinsiu — pasakysiu, jog mirėte ar palikote Grafystę, ar dar ką nors. Galgi jiems visai ne jūs, o misteris Bilbas reikalingas? Juk pavardė ta pati.

— Gal ir taip, — pritarė Frodas, vengdamas fermerio akių ir tebespoksodamas į židinį.

Kurmrausis susimąstęs pažiūrėjo į jį.

— Matau, norite savo galva gyventi, — tarė fermeris. — Man atrodo, jog jūs žinote daugiau apie mano raitelį ir, mano naujienos — jums ne naujienos. Neprašau, kad jūs man viską išpasakotumėte, bet vis dėlto jums neramu. Ko gero, dabar galvojate, kaip tyliai nusigauti prie kelto, ar ne?

— Galvoju, — prisipažino Frodas, — nors galvoti nėra ko — reikia eiti ir viskas. Dėkoju širdingai už jūsų svetingumą! Nepatikėsite, misteri Kurmrausi, bet jūsų ir jūsų šunų aš trisdešimt metų bijojau. Be reikalo, žinoma. O štai dabar, deja, tenka jus taip greit palikti. Tačiau reikia tikėtis, jog kada nors dar užsuksiu pas jus — tada jau ilgai paviešėsiu.

— Maloniai prašome, — atsakė Kurmrausis, — bet aš turiu pasiūlymą: greitai saulėlydis, o kadangi mes gulame ir keliame su saule, tai tuoj pat bus vakarienė. Mums būtų labai malonu, jeigu pasitiktumėte ir užkąstumėte.

— Mums taip pat, — atsiduso Frodas, — bet, ko gero, delsti negalima. Net jeigu išeitume dabar, tai prie kelto būtume tik naktį.

— Minutėlę, aš dar nebaigiau. Taigi po vakarienės aš išsodinčiau jus į savo vežimaitį ir nugabenčiau prie kelto. Tai sutrumpintų jūsų kelią ir išgelbėtų nuo kitokių nemalonumų.

Dideliam Pipino ir Semo džiaugsmui, dabar Frodas priėmė kvietimą. Tuo metu saulė jau buvo beveik nusileidusi už vakarinių kalvų, ir prieblanda sutirštėjo. Du Kurmausio sūnūs ir trys dukterys pradėjo dengti didžiulį stalą. Virtuvė spindėjo nuo žvakių šviesos, o šilumos teikė židiny. Dar atėjo keletas hobitų, gyvenančių ir dirbančių pas Kurmausį, tad greitai keturiolika hobitų susėdo už stalo. Čia netrūko alaus, o pagrindinis patiekalas buvo troškinti grybai su mėsa. Šunys gulėjo prie židinio ir graužė kaulus.

Kai vakarienė pasibaigė, fermeris su sūnumis pasišviesdami išėjo į lauką ir paruošė vežimuką. Kai į kiemą iškišo nosis svečiai, jau buvo visai tamsu. Frodas, Pipinas ir Semas įmetė savo ryšulius ir iširoptę patys. Fermeris sėdėjo vežėjo vietoje ir ragino du tvirtus ponius. Jo žmona su žvake rankoje stovėjo tarpduryje.

— Pasisaugok pats, Kurmrausi, — liepė ji, — nesusidėk su jokiais svetimšaliais ir tuoj pat grįžk namo.

— Gerai, — sutiko fermeris ir išvažiavo pro vartus. Naktis buvo rami, be vėjo, bet šalta. Jie važiavo lėtai ir be šviesų. Po poros mylių kelias baigėsi giliu grioviu, tad teko tęsti kelionę aukštu pylimu.

Prie kryžkelės Kurmrausis išlipo ir atidžiai išžiūrėjo į šiaurinį bei pietinį kelius, bet tamsoje nieko nepamatė ir neišgirdo. Upės rūko tumulai gulė ant griovių ir šliaužiojo po laukus.

— Atrodo, naktelė bus — nors į akį durk, — pareiškė Kurmrausis, — bet žibintą užsidegsiu tik grįždamas, o dabar išgirsime kiekvieną keleivį prieš jam mus išgirsiant ar pamatant.

Iki kelto teliko penkios mylios. Hobitai sėdėjo susisupę į apsiaustus ir įtempė ausis stengėsi pagauti kokį nors garsą, be Kurmausio vežimo ašių girgždėjimo. Frodai atrodė, jog vežimas nevažiuoja, o vos vos juda. Prie jo sėdintis Pipinas snūduriavo, Semas spoksojo į kylantį rūką.

Pagaliau jie pasiekė kelio prie kelio pradžią, pažymėtą dviem aukštais, baliais stulpais, kurie staiga iškilo dešinėje. Kurmrausis įtempė vadeles, ir poniai, leisdamiesi nuo kalvos, sulėtino žingsnį. Hobitai jau pradėjo ruoštis išlipti, bei staiga visi išgirdo lai, ko labiausiai bijojo išgirsti: besiartinančių kanopų dundėjimą.

Kurmrausis nušoko žemyn, apglėbė ponių kaklus ir įsistebeilijo

į tamsą. Dudun, dudun, artėjo raitelis. Kanopų dundesys dusliai aidėjo šaltame, ūkanotame ore.

— Geriau jūs pasislėpkite, misteri Frodai, — neramiai pasakė Semas, — gulkite į vežimo apačią ir užsidenkite antklodėmis, o aš tą raitelį priversiu pasitraukti.

Semas nušoko žemyn ir atsistojo prie fermerio. Norėdami patekti prie vežimo, Juodieji Raiteliai dar turės jį sutrypti.

Taukšt taukšt, taukšt taukšt — raitelis jau buvo visai netoli.

— Ei, jūs ten! — pašaukė fermeris Kurmrausis. Besiartinantis kanopų garsas nutilo. Semas pagalvojo, jog jis mato tamsią, susisupusią į apsiaustą figūrą, stovinčią vos per porą jardų.

— Jums sakau! — vėl šūktelėjo fermeris, ir numetęs vadžias Semui, žengė į priekį.

— Man reikalingas misteris Beginsas! Ar jūs jo nematėte? — paklausė duslus balsas — Merio Brendibako balsas. Kalbėtojas nudengė žibintą, ir jis apšvietė nustebusį fermerio veidą.

— Misteris Meris! — šūktelėjo Kurmrausis.

— Žinoma! O kas gi kitas? — paklausė Meris, pasirodydamas iš rūko. Baimė dingo — prieš juos stovėjo paprasčiausias hobitas, jojantis poniu ir iki ausų apsvyniojęs šalikų.

Norėdamas pasisveikinti, Frodas tuoj pat nušoko nuo vežimo.

— Ak, štai kaip! — pasakė Meris. — Aš jau pradėjau jaudintis, jog nespėsite vakarienei, tad pakilus rūkui

išjočiau apsižiūrėti — o gal įvirtote kur nors? Bet jau ko ko, o to, jog eisite šituo keliu, tai jau nesitikejau. Kur jūs juos radote, misterį Kurmrausį? Savo ančių, tvenkinyje?

— Ne, — paprieštaravo fermeris, — aš juos užtikau brakonieriaujant ir norėjau užsiundyti šunimis, bet... bet jie patys jums viską papasakos. O dabar jūs man atleiskite, aš skubu namo. Ponia Kurmrausienė jaudinasi, o naktis tamsi.

Jis apsuko vežimaitį ir pliaukštelėjo vadžiomis.

— Labos nakties jums visiems, — atsisveikino jis, — ir nesuklysiu pasakęs, jog šiandien buvo keista diena. Bet viskas gerai, kas gerai baigiasi, nors jūs tai galėsite pasakyti tik pasiekę savo duris. Ir aš taip pat.

Fermeris uždegė žibintus ir išsuko į vežimą. Ūmai iš po sėdynės jis ištraukė didelį krepšį.

— Mano žmona siunčia geriausių linkėjimų misteriiui Beginsui ir štai šitą daiktą.

Jis padavė krepšį ir pajudėjo, lydimas padėkų ir atsisveikinimo šūksnių.

Hobitai žiūrėjo į blyškius šviesos žiedus aplink žibintus tol, kol jie išnyko ūkanotoje naktyje. Netikėtai Frodas susijuokė: iš uždengto krepšio jis užuodė skanų keptų grybų kvapą.

V. ATSKLEISTAS SĄMOKSLAS

— Na, mums irgi jau metas, — tarė Meris. — Matau, jog jums visai nelinksma, bet apie viską papasakosite sugrįžę.

Jie pasuko tiesiu ir gerai prižiūretu kelto keliu. Kelio šonus žymėjo dideli, balti akmenys. Paėję kokią Šimtą jardų, jie atsirado prie upės krante esančios didelės medinės prieplaukos. Prie jos plūduriavo didelis platus keltas. Baltų prieplaukos stulpeliai buvo apšviesti dviem lempom, bet upėje tyvuliavo tamsus, blyškiu rūko sluoksniu apsiklojęs vanduo. Atrodė, jog kitoje pusėje rūkas daug skystesnis.

Meris paėmė ponį už pavadžio ir tilteliu pervedė į keltą. Kiti pasekė jo pavyzdžiu. Kai visi sulipo, Meris ilga kartimi atsistūmė nuo kranto. Prieš juos plačiai ir lėtai tekėjo Brendivynas. Kitoje pusėje krantas buvo status, o nuo jo vingiavo takelis. Tolumoje dunksojo Bako kalva, o ant jos pro rūką žibėjo raudoni ir geltoni namų langai. Tai buvo Brendiholas, senoji Brendibakų gyvenvietė.

Seniai, seniai Gorhendedas Senbakas, Senbakų šeimos galva, vienas seniausių Marių, o gal ir visos Grafystės gyventojų, persikėlė per upe, tuometine rytinę hobitų sieną. Jis pastatė (ir iškasė) Brendiholą, pakeitė pavardę į Brendibaką ir tapo iš esmės mažos nepriklausomos šalies valdovu. Jo šeima vis augo ir augo tol, kol Brendiholas užėmė visą kalvą. Dabar jame buvo trys didelės paradinės durys ir apie šimtas langų. Po to Brendibakai ir jų giminaičiai viską aplinkui išrausė ir apstatė. Tai ir davė pradžia Žemgalai, tirštai apgyventam plotui tarp upės ir Amžinojo Miško ir beveik nepriklausančiai Grafystei. Jos pagrindinis kaimas buvo Baklberis, išsidėstęs ant šlaitų ir kalvų, už Brendiholo.

Marių gyventojai draugavo su žemgaliečiais ir Valdovo (kaip buvo vadinama Brendibakų šeimos galva) valdžią pripažino visi fermeriai, gyvenantys tarp Rastų ir Nendrių. Tačiau daugelis kitų Grafystės gyventojų laikė žemgaliečius beveik svetimšaliais, nors jie niekuo nesiskyrė nuo kitų hobitų, nebent tuo, jog mokėjo ir mėgo plaukioti valtimis ir be jų. Jų šalis visai neapginta iš rytų, todėl ten buvo pastatyta tvora: Aukštoji Šieninė. Ji buvo pastatyta prieš daug metų, ir kiekvienais metais visi gyventojai ją aukštindavo ir tvirtindavo. Tvorą ėjo nuo pat Brendivyno Tiltu iki Šiengalio (ten, kur Karklyne išplaukia iš miško ir įteka į Brendivyną) daugiau kaip dvidešimt mylių. Tačiau, žinoma, tvora negalėjo patikimai apsaugoti hobitų, nes miškas daugelyje vietų jau priartėjo prie pat tvoros, ir visi žemgaliečiai eidami gulti užsirakindavo duris, nors to nedarydavo joks kitas Grafystės hobitas.

Keltas lėtai plaukė upe. Žemgalos krantas vis artėjo ir artėjo. Semas buvo vienintelis iš visų, dar niekada neplaukiojęs upe. Jis jautėsi labai keistai, kai po keltu gurgė srovė. Atrodė, jo senas gyvenimas lieka rūke, o priekyje laukia tamsūs nuotykių. Semas pasikasė galvą ir staiga užsinorėjo, jog misteris Frodas vėl sugrįžtų į Begendą. Keturi hobitai nušoko nuo kelto. Meris rišo keltą prie kranto, Pipinas jau vedė ponį keliuku, o Semas (jis žvilgčiojo atgal, lyg norėdamas atsisveikinti su Grafyste), tyliai sušnibždėjo:

— Atsigręžkite, misterį Frodai! Ar jūs ką nors matote?

Tolimoje prieplaukoje dviejų lempu šviesoje jie pamatė figūrą, kuri atrodė kaip didelis juodas ryšulys. Bet hobitams bežiūrint figūrą sujudėjo, lyg ko ieškodama ant kranto. Po to nušliaužė atgal ir dingo tamsoje už žibintu.

— Kas čia dabar Grafystėje dedasi? — sušuko Meris.

— kažkas mus seka, — paaiškino Frodas, — bet neklausinėk daugiau! Greičiau dinkime!

Jie nuskubėjo takeliu iki pat kranto viršaus, bet kai vėl atsuko, pro miglą nieko nežiūrėjo.

— Laimė, jog jūs vakariniame krante nelaikote jokių laivelių, — tarė Frodas. — O su arkliais ar galima persikelti per upę?

— Jie turėtų joti dvidešimt mylių į šiaurę prie Brendivyno Tiltu arba bandyti plaukti, — atsakė Meris, —

bet aš niekada nesu girdėjęs, jog koks nors arklys būtų perplaukęs Brendivyną. O kuo čia dėti arkliai?

— Pasakysiu vėliau, kai ateisim ir užsirakinsim.

— Gerai. Tu ir Pipinas žinote taką, tad aš nueisiu pas Storulį Bolgerį ir pranešiu, jog atvykote. Paruošime ir vakarienę.

— Mes jau vakarieniavome pas fermerį Kurmausį — pasakė Frodas, — bet mielai galime dar kartą.

— Tai bent apsirijėliai! Duok krepšį! — šūktelėjo Meris ir išnyko tamsoje.

Nuo Brendivyno iki Frodo naujojo namo Musdaubėje buvo netoli. Jie paliko Bako kalvą ir Brendiholą kairėje ir išėjo į pagrindinį Žemgalos kelią, nuo Brendivyno Tiltu vedantį į pietus. Po mylios į šiaurę jie priėjo keliuką, sukančią į rytus. Juo pažėję keletą mylių, hobitai vorele nusileido į kaimą.

Pagaliau jie priėjo vartus prie plačios tvoros. Tamsoje namo beveik nesimatė, nes jis stovėjo nuošalėje nuo pagrindinio Musdaubės keliuko. Frodas jį pasirinko dėl to, jog čia buvo nuošalus kampelis be jokių kitų gyventojų ar kaimynų, kur galima nepastebėtai atvykti ir išvykti. Šitą namą statė ankstyvieji Brendibakai ir juo naudojosi svečiai ir čionykščiai, norintys pabėgti nuo triukšmingo Brendiholo gyvenimo. Namas buvo senas, labai panašus į hobitų olas: ilgas, žemas, be viršutinio aukšto, šiaudiniu stogu, apvaliais langais ir didelėmis apvaliomis durimis.

Kai jieėjo žaliu takeliu prie durų, namas skendėjo tamsoje, negalėjai įžiūrėti net juodų aklinais uždengtų langų. Frodas pasibeldė,

Storulis Bolgeris atvėrė duris, ir priebutį užplūdo jauki šviesa. Hobitai šmurkštelėjo į vidų, greitai užsidarė duris ir atsidūrė erdviame prieškambaryje su durimis iš abiejų pusių, o prieš juos buvo koridorius, vedantis į namo gilumą.

— Na, kaip? — pasiteiravo Meris, pasirodęs koridoriuje, — per trumpą laiką mes padarėme viską, kad tu galėtum jaustis kaip namie. Be to, ir mes patys čia atbildėjome tik vakar.

Frodas apsižvalgė. Iš tikrųjų viskas buvo kaip namie. Daugelis mėgstamų jo ir Bilbo daiktų (Bilbo daiktai kėlė Frodui ypatingus prisiminimus) buvo sudėti ten, kur jie gulėjo Begende. Čia iš tikrųjų buvo jauku, tylu ir ramu, ir Frodas staiga panorio niekur iš čia nebeiti. Atrodė negarbinga — draugai tiek stengėsi, o jis... Ir Frodas vėl pagalvojo, kaip teks pranešti žinią, jog jis ketina juos palikti. "Ko gero, tai teks padaryti šiandien, prieš einant miegoti", — nusprendė jis.

— Kaip puiku, — pasakė Frodas su nuoskauda balse, — atrodo, lyg būčiau niekur nevažiavęs.

Keliauninkai nusimetė apsiaustus ir sukrovė ryšulius ant grindų. Meris nulydėjo juos koridorium ir atvėrė pačias paskutines duris. Iš ten plūstelėjo debesis garo ir ugnies žybtelėjimas.

— Pirtis! — sušuko Pipinas, — tebūnie palaimintas Meriadokas!

— Kas eina pirmas? — pasiteiravo Frodas, — vyriausias ar greičiausias? Šiaip ar taip, tu būsi paskutinis, mano pone Peregrinai!

— Leiskite vadovauti man, — nutraukė juos Meris, — negalima pradėti gyvenimą Musdaubėje nuo ginčų. Tame kambaryje stovi trys kubilai ir katilas, pilnas karšto vandens. Beje, ten taip pat yra rankšluosčiai, muilas ir plaušinės. Pirmyn į vidų ir paskubėkit!

Meris su Storuliu įėjo į kitoje koridoriaus pusėje esančią virtuvę, kur turėjo baigti ruošti vėlyvai vakarienei. Iš pirties buvo girdėti dainų nuotrupos, sumišusios su pliuskenimosi ir teškenimosi garsais. Staiga visus garsus nustelbė Pipino balsas. Jis dainavo vieną mėgstamiausių Bilbo sukurtų pirties dainų:

Ei dainuok! Apie pirtį dienos pabaigoj,

Kai nuovargį nuplausį tuoj.

Stuobrys tik nedainuos, nes nepajus,

Kad karštas vanduo — dalykas puikus.

O! Koks garsas lietučio lašų,

Koks upelis, tekąs iš kalnu!

Bet dar geriau už lietu ar upelį

Yra garuojantis vanduo pirtelėj.

Gali, jei nori, išsiperti,

O jei ištroškęs — atsigerti...

Bet į burną geriau elis,

Vandenėlį — ant galvelės.

Jokio fontano srovė

Niekada taip smagiai nečiurleno,

Kaip to karšto vandens čiurkšlė

Po kojom tavo ir mano.

Staiga pasigirdo baisus pliaukštelėjimas ir Frodo riksmas. Pasirodo, jog Pipinas imitavo fontaną ir visa vandenį išpylė į viršų. Meris priėjo prie durų.

— Vakarienė ir elis laukia, — pakvietė jis. Durys atsidarė, ir šukuodamasis išėjo Frodas.

— Ten tiek vandens, jog šukuotis turiu baigti virtuvėje, — pasiteisino jis.

Meris įkišo nosį į vidų ir aiktelėjo. Akmeninės grindys buvo virtusios baseinu.

— Atrodo, tu turėsi čia viską iššluostyti, antraip negausi valgyti, Peregrinai! — šūktelėjo Meris. — Paskubėk, nes nieko neliks.

Jie vakarieniavo virtuvėje, prie stalo, netoli židinio.

— Tikiuosi, jūs trys jau prisivalgėte ir nebenorite grybų, — su nedidele viltimi paklausė Fredegaras.

— Prisivalgėm ir dar pavalgysim! — riktelėjo Pipinas.

— Grybai mano! — sušuko Frodas, — man juos davė ponias Kurmrausienė — fermerių žmonių karalienė. Patraukite savo godžias rankas — aš pats išdalinsiu.

Hobitai aistringai mėgsta grybus, labiau už Didžiąją Tautą. Šitai paaiškina visus Frodo žygius į Marias ir Kurmrausio pyktį. Tačiau dabar grybų buvo pakankamai netgi besočiams hobitams. Be to, vakarienei buvo paruošta tiek įvairių patiekalų, jog baigiant net Storulis Bolgeris patenkintas sočiais atsipūtė. Jie atstūmė stalą ir sustatė kėdes aplink židinį.

— Apsitvarkysime vėliau, — nusprendė Meris, o dabar viską pasakokite! Aš manau, jog be manęs jūs turėjote nuotykių, o tai nesąžininga. Aš noriu išsamios ataskaitos, o labiausiai sužinoti apie senąjį Kurmrausį. Man pasirodė, jog jis buvo išsigandęs! Kurmrausis — persigandęs!

— Mes visi buvom išsigandę, — patylėjęs tarė Pipinas, nes Frodas spoksojo į ugnį ir tylėjo. — Tu irgi išsigastum, jeigu tave dvi dienas persekiotų Juodieji Raiteliai.

— O kas jie tokie?

— Juodos figūros, jodinėjančios juodais arkliais, — atsakė Pipinas. Jeigu Frodas tyli, tai aš tau viską papasakosiu. Ir Pipinas smulkiai išdėstė visus įvykius, nutikusius, kai jie paliko Hobitoną, o Semas patvirtindamas linksėjo galva. Frodas tebesėdėjo tylus.

— Pamanyčiau, jog jūs viską patys sugalvojote, jei nebūčiau matęs juodosios figūros prieplaukoje ir nebūčiau girdėjęs išsigandusio Kurmrausio balso, — pasakė Meris. — O ką tu manai, Frodai?

— Brangusis pusbrolis Frodas labai uždaras, — atsisaukė Pipinas, — bet nieko jam neišėjo: net fermeris Kurmrausis susigaudė, jog čia yra kažkas, susijęs su Bilbo lobiais.

— Jis tik spėlioja, — atkirto Frodas, — bet nieko tikro nežino.

— Senasis Kurmrausis yra įžvalgus vyrukas, — tarė Meris, — ir žino daugiau, negu sako. Kalbama, jog jis net Amžinajame Miške yra klajojęs ir daug keistų dalykų patyręs. Bet tu, Frodai, mums pasakyk nors tiek — atspėjo jis ar ne?

— Aš manau, — lėtai pratarė Frodas, — jog atspėjo nemažai. Iš tikrųjų yra ryšys tarp Bilbo brangenybių ir Raitelių, ieškančių jo arba manės. Na, o jei jau pradėjome, tai dar pasakysiu, jog šitas dalykas ne juokingas, o pavojingas, ir aš nei čia, nei niekur kitur nebūsiu saugus.

Frodas apžiūrėjo langus ir sienas, lyg bijodamas, kad jie ims ir išnyks. Kiti hobitai tylėdami pasižiūrėjo į jį ir reikšmingai susižvalgė.

— Tuojau pradės, — sušnibždėjo Pipinas Meriui. Meris linktelėjo.

— Na, — pagaliau tarė atsitiesdamas Frodas, lyg būtų padais svarbų sprendimą. — Aš negaliu daugiau saugoti paslapčių ir turiu kai ką jums pasakyti, bet nežinau, nuo ko pradėti.

— Gerai jau gerai, aš tau padėsiu, — ramiai įsiterpė Meris, — papasakosiu už tave.

— Ką tu turi galvoje? — neramiai paklausė Frodas.

— Tik tai, brangusis Frodai, jog tu nežinai, kaip atsisveikinti. Tu nusprendei palikti Grafystę, bet pavojus atslinko greičiau, negu tikėjaisi, ir privalai išeiti tuoj pat. O tu to nenori. Mums tavęs labai gaila.

Frodas išsižiojo ir vėl užsičiaupė. Jo nustebeš žvilgsnis buvo toks vaikiškas, jog visi prapliupo juoku.

— Brangusis Frodai! — pasakė Pipinas. — Nejaugi iš tiesų manei, jog mes nieko nepastebėsime ir tu tyliai išvyksi? Kur ten — tau ir atsargumo, ir proto pritrūko. Juk jau nuo balandžio tu ruošiesi išvykti ir atsisveikini su savo mėgstamiausiomis vietomis. Juk tu nuolatos niurnėdavai: "Aš kada nors dar išvysiu šitą slėnį?.." Be to, apsimetei, jog tau trūksta pinigų ir pardavei savo numylėtą Begendą tiems Sakviliams-Beginsams. O dar tos visos slaptos šnekos su Gendalfu!

— Tai bent naujienos! — sušuko Frodas. — O aš maniau kad esu atsargus ir išmintingas. Neįsivaizduoju, ką Gendalfas pasakytų. Turbūt visa Grafystė kalba apie mano išvykimą?

— Ne, ne, — paprieštaravo Meris. — Nesijaudink dėl to, paslaptis visi sužino, bet kol kas jas žinom tik mes. Tu prisimink, jog mes tave kaip nuluptą pažįstam ir visą laiką būnam su tavim. Tiesą pasakius, aš tave

labai atidžiai prižiūrėjau, kai Bilbas išėjo. Aš maniau, jog anksčiau ar vėliau tu paseksi juo. Vienintelis dalykas, kurio mes bijome — kad neišspruktum staigiai ir tyliai, todėl nuo pat pavasario tu buvai atidžiai sekamas. Tu nuo mūsų taip lengvai nepaspruksi!

— Bet aš turiu keliauti, — pasakė Frodas, — ir nieko čia nepakeisi, brangieji. Tai labai blogai, bet nebandykite manęs sulaikyti. Dabar, kai jūs žinote tiek daug, prašau — padėkite ar nors nekliudykite man!

— Tu nesupranti, — sudraudė jį Pipinas. — Jei turi keliauti, tai ir mes keliausime, aš ir Meris. Semas yra puikus vaikinasis. Jei reikės, jis dėl tavęs ir į drakono ryklę šoks, jeigu pasieks, tačiau tau reikia daugiau bendrakeleivių.

— Brangieji ir nuostabieji hobitai, — paskelbė susijaudinęs Frodas, — aš negaliu to leisti, nes pats jau seniai viską apgalvoju. Štai jūs kalbate apie pavojų, bet jo neišsivaizduojate. Ši kelionė nebus brangenybių ieškojimas, nebus kelionė "Ten ir atgal". Manęs tykos pavojus po pavojaus!

— Mes viską suprantame, — ryžtingai tarė Meris, — kaip tik todėl ir eisime su tavim. Be abejo, Žiedas — tai menki juokai, bet mes viskuo, kuo tik galėsime, padėsime tau kovoje prieš Priešą.

— Žiedas! — sušuko galutinai priblokštas Frodas.

— Taip, Žiedas, — pasakė Meris. — Naivusis hobite, tu net neišsivaizduoji savo draugų smalsumo. Aš metų metais žinojau apie Žiedą, bet kadangi Bilbas buvo kaip vandens į burną prisisėmęs, tai aš irgi tylėjau tol, kol mes sudarėme sąmokslą. Bilbą aš, žinoma, pažinojau blogiau negu tave, bet aš buvau jaunesnis, be to, ir atsargesnis už tave, nors nepakankamai atsargus. Jeigu nori, aš tau papasakosiu, kaip pirmą kartą sužinojau apie Žiedą.

— Pasakok! — silpnu balsu atsiliepė Frodas.

— Kaip ir reikėjo tikėtis, kalti buvo Sakviliai-Beginsai. Kartą, prieš metus iki Puotos, aš vaikštinėjau keliu ir pamačiau priešais ateinantį Bilbą. Staiga tolimoje pasirodė Sakviliai-Beginsai. Bilbas pasilenkė ir — išnyko! Aš taip apstulbau, jog vos susivokiau irgi pasislėpti: peršokau per tvorą ir už jos užsiglaudžiau. Atidžiai stebėjau kelią, ir kai Sakviliai-Beginsai praėjo, tuščioje vietoje staiga atsirado Bilbas. Be to, dar įžiūrėjau aukso spindesį, kai tavo dėdė kažką įsikišo į kelnių kišenę. Nuo tada aš tapau atidus ir net pradėjau, jeigu leisite pasakyti, šnipinėti. Tačiau negalima pamiršti, jog tai buvo labai įdomu, o aš dar buvau nesubrendęs. Iš tiesų esu vienintelis iš Grafystės, išskyrus tave, Frodai, kuris yra matęs senojo Bilbo slaptąją knygą.

— Tu skaitei jo Knygą! — suriko Frodas. — Negi nieko šiame pasaulyje nėra saugaus?

— Aš pasakyčiau, beveik nėra, — tarė Meris. — Juk aš tik greitosiomis žvilgtelėjau, o ir tai — kiek laiko reikėjo stengtis. Tą knygą Bilbas saugojo kaip savo akį. Aš norėčiau žvilgtelėti dar kartą. Tu turi ją, Frodai?

— Ne. Jos nebuvo Begende. Tikriausiai Bilbas išsigabeno.

— Na ką gi, — toliau kalbėjo Meris, — kaip jau sakiau, savo žinių niekam nepasakojau iki šio pavasario, kai reikalai surimtėjo. Tada mes ir suruošėm savo sąmokslą, o kadangi viskas vyko labai rimtai, tai ir mes nebuvo per daug skrupulingi, nes tu jau esi baisus tylenis, o Gendalfas dar baisesnis. Žinoma, mes turėjome savo slaptąjį seklį — tyrinėtoją, kurį aš tau galiu pristatyti.

— Kur jis? — paklausė apsižvalgydamas Frodas, lyg laukdamas iš indaujos beišlendančius kaukėtos ir piktos figūros.

— Pirmyn, Semai, — pasakė Meris ir išstūmė į priekį raudoną kaip buroką Semą. — Štai mūsų žinių rinkėjas. Jis neblogai pasidarbavo, kol nebuvo sugautas. O po to visiškai užsičiaupė — jis, matote, žodį davęs!

— Semai! — tik tiek tegalėjo pasakyti Frodas, nežinodamas, ar jam supykti, ar nusiraminti, ar susijuokti, nes visais atvejais jis liktų kvailio vietoje.

— Taip, pone, — pasakė Semas, — atleiskite man, bet aš niekam nenorėjau blogo, nei jums, nei Gendalfui. Juk burtininkas taip ir pasakė: "Neik vienas! Pasiimk tuos, kuriais gali pasitikėti".

— Aš čia nematau tokių, kuriais galima pasitikėti, — niūriai atsiliepė Frodas.

Nelaimingasis Semas nudelbė akis žemyn.

— Žiūrint, ką turi galvoje, — įsiterpė Meris. — Gali pasitikėti mumis, nes mes su tavimi eisime į ugnį ir vandenį iki pat galo. O tavo paslaptys bus mūsų paslaptys ir jas mes saugosime dar geriau už tave. Tačiau kad paliktum mus ir išeitum vienas — net nesitikėk. Mes juk tavo draugai, Frodai. Ir žinome, ką Gendalfas tau yra sakęs. Mes žinome apie Žiedą ir labai bijome, bet vis tiek eisime su tavimi, nori tu ar nenori.

— Ir nepamirškite, pone, — pridėjo Semas, — ką patarė elfai. Juk Gildoras sakė, kad galite imti tuos, kuriais tikite ir kurie nori keliauti.

— Aš to neneigiu, — pasakė Frodas, žiūrėdamas į vėl išsišiepusį Semą, — bet daugiau niekada nebetikėsiu tavo miegu, net jei garsiausiai knarktum, ir tikrinsiu spardydamas koja.

— Jūs esate melagingi nenaudėliai, kad jus kur galai, — atsisuko Frodas į kitus, — bet aš pasiduodu ir

priimu Gildoro pasiūlymą. Jeigu pavojus būtų ne toks baisus, tai, ko gero, net šokti pradėčiau iš džiaugsmo. Neturiu ko slėpti — juk aš mirtinai bijojau šito vakaro, o štai kaip išėjo!
 — Vadinasi, nuspręsta. Valio! Valio! Valio vadui Frodui ir jo kompanijai! — sušuko visi ir pradėjo šokti aplink Frodą. Meris ir Pipinas užtraukė iš anksto paruoštą dainą.
 Ji buvo labai panaši į tas dainas, kurias dainavo nykštukai kartu su Bilbu, traukdami kelionėn:

*Mes atsisveikinam su židiniais namų,
 Nors vėjas gali pūst ir gali lyti,
 Jau vakarop mes turime išvykti
 Toli, toli už mėlynų kalnų,
 Į Rivendeilą, ten, kur elfai dar gyvena,
 Į prieglobstį legendinį nuo seno.
 Paskui į tyrлаukius, apaugusius žole...
 O kur toliau? Dar nežinia.
 Tik, aišku, prekyje — dar dideli vargai,
 Pavojai, neveltys ir nedraugai...
 O atsipusi galėsime tik tada,
 Kada sušuksime — kelionės pabaiga.
 Mes iškeliaujami Mes iškeliaujami
 Mes iškeliaujant dar prieš aušrą!*

— Tiesiog puiku! — pagyrė Frodas, — bet mūsų dar laukia daug darbų, todėl paskubėkime.
 — O! Daina lieka daina, o darbas — darbu, — pritarė Pipinas. — Ar tu iš tikrųjų nori iškeliauti prieš aušrą?
 — Dar nežinau, — atsakė Frodas. — Aš bijau Juodųjų Raitelių ir esu tikras, jog pavojinga likti namie, kadangi visi žino, kur aš atsidūriau. Ir Gildoras patarė nedelsti. Bet aš labai norėčiau pamatyti Gendalfą. Juk net Gildoras sunerimo, kai išgirdo, jog Gendalfas nepasirodė. Todėl reikia apsvarstyti du dalykus: kada Juodieji Raiteliai atvyks į Baklberį ir kada mes galime iškeliauti?
 — Į antrą klausimą jau galima dabar atsakyti, — tarė Meris. — Mes galime išvykti po valandos, jau visas paruošta ir arklidėse stovi šešetas ponių. Daiktai ir kiti reikmenys sukrauti, išskyrus keletą šiltų drabužių ir greitai gendantį maistą.
 — Atrodo, čia būtų labai pasiruošusių šamokslininkų, — susijuokė Frodas, — tačiau ką darysim su Juodaisiais Raiteliais? Aš norėčiau nors dienele palaukti Gendalfo.
 — Mes tai galime palaukti, — svarstė Meris, — bet štai ar Raiteliai palauks? Jie jau seniai būtų buvę čia, jei nebūtų įstrigę prie Šiaurinių Vartų, kur Aukštoji Šieninė stovi prie pat upės, prie Tiltio. Vartų sargyba naktį nepraleis jų, o jėga nelabai prasiverši. Sargyba ir dieną nelabai leidžia tuos, kurie neturi Valdovo leidimo, tuo labiau jeigu šitie svetimšaliai tokie juodi ir įtartini. Tačiau, žinoma, Žemgala ne tvirtovė. Visai galimas dalykas, jog rytą net Juodasis Raitelis, pranešęs, jog vyksta pas misterį Beginsą, bus praleistas. Tuo labiau kad daug kas žino, jog tu grįžai į Musdaubę.
 Frodas kurį laiką pagalvojo.
 — Aš nusprendžiau, — pagaliau tarė jis, — mes išvyksime rytoj, prieš pat aušrą. Tačiau Keliu neisime: būtų saugiau laukti čia, negu keliauti Rytiniu Keliu. Jeigu aš eičiau pro Šiaurinius Vartus, mano išvykimas iš Žemgalos būtų iš karto pastebėtas ir apsvarstytas. Be to, Tiltas ir Rytinis Kelias gali būti saugomi Raiteliu. Mes juk nežinome, kiek jų yra — gal du, o gal daug daugiau. Mums belieka tik išvykti į labiausiai netikėtą pusę.
 — Bet tada juk tik į Amžinąjį Mišką! — su siaubu sušuko Fredegaras. — Net negalvokit apie tai. Miškas daug pavojingesnis už kažkokius Juoduosius Raitelius.
 — O tu susirask juos ir palygink, — pasiūlė Meris. — Nors tai atrodo baisu, bet aš palaikau Frodą. Tai vienintelis kelias išvengti persekiojimo, o jei pasiseks, tai apskritai galėsime be nerimo keliauti.
 — Ar tai Amžinajame Miške jums pasiseks? — užprotestavo Fredegaras. — Niekam ten nepasiseks. Jei Raitelių išvengsite, tai patys paklysite. Niekas ten nevaikšto.
 — Kaip tai nevaikšto? — nustebo Meris. — Brendibakai vaikščiojo — ir nieko, ne kiekvieną dieną, žinoma, bet kai reikalas prispiria. Netgi savo takelį turime. Frodas irgi juo vaikščiojo, kai jaunas buvo, ir aš pats miške irgi keletą kartų esu slampinėjęs, kai šviesu ir medžiai apsnūdę, savaime aišku.
 — Darykite kaip norite, — pasakė Fredegaras. — Visame pasaulyje man nėra nieko baisiau už Amžinąjį Mišką, o pasakojimai apie jį — tikras košmaras. Bet kadangi aš niekur nekeliauju, tai mano nuomonė nieko nereiškia. Aš esu labai laimingas, jog pasilieku čia ir, kai sugrįš Gendalfas, galėsiu papasakoti apie jus.

Nors ir labai mylėdamas Frodą, Storulis Bolgeris neturėjo jokio noro palikti Grafystės ir apsidairyti, kas dedasi kituose kraštuose. Jis buvo kilęs iš Rytkiemio, nuo Avibrastės prie Tiltalaukio, bet anapus Brendivyno buvo pirmą kartą. Pagal sąmokslininkų planus jis turėjo aiškintis su smalsiais hobitais ir sudaryti išpūdį, jog misteris Frodas Beginas dar tebegyvena Musdaubėje. Storulis turėjo net senus Frodo drabužius, bet niekas nepagalvojo, jog tai gali būti pats pavojingiausias vaidmuo.

— Puiku, — tarė Frodas, pagaliau supratęs sąmokslininkų planą,

— kitaip mes negalėtume palikti Gendalfui jokios žinutės. Aš nežinau, ar Raiteliai moka skaityti, bet nerizikuočiau palikti laiško Gendalfui,

— o jeigu jie išiverš ir viską sužinos? Dabar namus gins Storulis Bolgeris ir Gendalfas žinos, kur mes pasukome. Todėl rytoj mes įžengiame į Amžinąjį Mišką.

— Na ką gi, — palingavo galvą Pipinas, — nepavydžiu mūsų Storuliui sėdėti ir laukti, kol atjos Juodieji Raiteliai.

— O tu palauk, kol pateksi į Amžinąjį Mišką, — atsakė Fredegargas. — Pats atgal pasiprašysi, tik jau bus per vėlu.

— Baigt beprasmiškus ginčus, — sukomandavo Meris, — mes dar turime nurinkti indus ir kai ką susidėti prieš eidami į lovą. Prieš aušrą aš jus visus pažadinsiu.

Pagaliau atsigulęs į lovą, Frodas dar ilgai negalėjo užmigti — bjauriai maudė kojas. "Nors tiek gerai, jog ryt keliausime raiti", — pamanė Frodas. Pagaliau jis nugrimzdo į sunkų miegą ir susapnavo sapną: jis žiūri pro langą, esantį virš medžių jūros. Žemai, prie medžių šaknų, knibžda keisti ir šlykštūs padarai, kurie anksčiau ar vėliau suras jį.

Po to Frodas išgirdo tolimą triukšmą. Iš pradžių pagalvojo, jog didelis vėjo gūsis šiauria medžių lapus, bet po to suprato, kad tai ne lapai, o jūros ūžesys, garsas, kurio realybėje jis niekada nebuvo girdėjęs, bet kuris dažnai nuramindavo jį sapnuose. Po to išnyko ir langas, ir medžiai. Jis atsidūrė laukuose, o keistas kvapas kuteno šnerves. Pakėlęs galvą Frodas pamatė didelį baltą vienišą bokštą, stovintį ant kalno viršūnės. Frodas staiga panoro įlipti į bokštą ir pažvelgti į jūrą. Jis iš visų jėgų pradėjo kopti į kalną, prie bokšto, bet staiga blykstelėjo šviesa ir sugriaudėjo perkūnas.

VI. AMŽINASIS MIŠKAS

Frodas pašoko kaip įgeltas. Kambaryje dar buvo tamsu, bet jame su žvake vienoje rankoje stovėjo Meris ir garsiai daužė atviras duris.

— Kas? Kas atsitiko? — paklausė Frodas, dar vis drebedamas ir suglumęs.

— Kas atsitiko? — nustebo Meris. — Laikas keltis. Jau pusė penkių, o diena bus ūkanota. Paskubėk! Semas jau baigia ruošti pusryčius ir net Pipinas jau atsikėlė. Aš einu pabalnosiu ponius ir atvesiu tą, kuris neš daiktus. Pakelk tą tinginį Storulį! Tegu nors išlydi mus!

Šeštą valandą penki hobitai jau buvo pasiruošę, o Storulis Bolgeris dar žiovavo. Jie tyliai išsėlino iš namo. Meris, vesdamasis apkrautą ponį, pirmas slinko takeliu, kuris ratu juosė namą ir paskui suko pro keletą gretimų laukų. Medžių lapai spindėjo, nuo kiekvienos šakelės lašėjo rasa. Visur buvo tylu, ir tolimi garsai aidėjo labai aiškiai: kudakavo vištos, atokiame name kažkas uždarė duris.

Savo daržinėje jie rado ponius, negreitus, bet dėl ištvėmingumo labai pamėgtus gyvulėlius. Hobitai užsėdo ant ponių ir išnyko rūke, kuris lyg nenorėdamas skyrėsi prieš juos. Po valandos lėto ir tylaus jojimo priešaky staiga iškilo Tvora, aukšta ir išpinta sidabriniais voratinkliais.

— Kaip tu manai per ją persigauti? — pasiteiravo Fredegargas.

— Paskui mane, — įsakė Meris, — ir patys pamatysite.

Jis pasuko į kairę palei Tvorą ir prijojo vietą, kur Tvora buvo įlinkusi į vidų, tada pasuko prie įdubimo krašto. Čia buvo plytom išklotas tunelis, einantis po Tvorą ir pasibaigiantis jau nebe Grafystėje.

Storulis Bolgeris sustojo.

— Sudie, Frodai! — pasakė jis. — Ir vis dėlto geriau būtum nejęs į mišką. Tikiuosi, jog jums pasiseks jį pereiti dar nesutemus. Linkiu sėkmės tau — dabar ir visada.

— Jeigu priekyje lauktu tik Amžinasis Miškas, tai aš būčiau laimingas, — atsakė Frodas. — Ir pasakyk Gendalfui, jog skubintųsi prie Rytų Kelio: išlindę iš miško, mes juo keliausime ir spausime kiek tik galėsime.

— Sudie! — suriko visi ir nusileido į tunelį, ilgam laikui išnykę iš Storulio akių.

Tunelyje buvo tamsu ir drėgna. Jis baigėsi vartais su geležinėmis grotomis. Meris pasiskubino ir atrakino vartus, o kai visi juos praėjo, vėl užvėrė. Grėsmingai taukstelėjo užraktas.

— Štai! — nelinksmi paskelbė Meris, — už nugarų liko Grafystė, o priešakyje — Amžinasis Miškas.

— O ar tiesa, ką apie jį pasakoja žmonės? — pasiteiravo Pipi-nas.

— Nelygu, ką turi galvoje, — atsakė Meris. — Jeigu tas visas baidyklių pasakas, kuriomis visi gąsdindavo Storulį, tuos visus orkus, vilkolakius ir visa kita, tai tuo aš netikiu. Bet šitas miškas yra keistas. Visi gyvi padarai jame yra labiau įtartini ir nepatiklūs negu Grafystėje. Ir medžiai nemėgsta svetimšalių — jie juos seka. Jeigu tai dedasi dieną, tai nieko baisaus. Daugų daugiausia šaką numes ar šaknį pakiš po kojomis. O štai naktį... man pasakojo. Ir aš pats esu buvęs čia po saulėlydžio, bet tik netoli nuo Tvoros. Mano manymu, medžiai moka susišnekėti vieni su kitais ir perduoti naujienas bei paskalas nesuprantama mums kalba. Net bevėję dieną jų šakos linguoja ir grabinėja viena kitą. Sako, jog medžiai net judėti gali: apspisti ratu nepažįstamus jiems padarus. Seniai seniai medžiai puolė Tvorą: prislinko prie jos ir pradėjo laužyti bei daužyti. Bet tada išėjo hobitai, nukirto šimtus medžių ir padegė mišką. Išdegė visa rytinė jo juosta, buvusi prie Tvoros. Po to medžiai nustojo puldinėti, bet tapo labai nedraugiški. O išdegusi juosta ir dabar matoma — net toliau, pačiame miške.

— Tai ką, čia tik medžiai pavojingi? — paklausė Pipinas.

— Įvairūs keisti padarai gyvena visame miške, — paprieštaravo Meris, — bet aš dar nė karto jų nemačiau, tik girdėjau kitų hobitų pasakojimus. Tačiau iš tikrųjų kažkas turi praminti takus. Eini, eini, staiga iš kažkur takelis, be to, dar neteisingas, paklaidins tave. Netoli nuo čia yra ar bent jau buvo takas, vedantis į Laužavietę, o po to dar toliau — į šiaurės rytus, kaip tik ten, kur mums reikia. Pabandysime tą taką surasti. Pagaliau tunelis baigėsi, ir hobitai iškilo į žemės paviršių. Čia buvo į mišką vedantis takelis, bet už šimto jardų jis išnyko taip netikėtai, kaip ir buvo pasirodęs. Atsisukę pro storus medžių kamienus jie dar matė Tvorą, o priekyje — tik kamienai ir kamienai: tiesūs ir išlinkę, stori ir liekni, lygūs ir šakoti, pilkai žali, samanoti, grublėta žieve.

Vienintelis Meris buvo nusiteikęs linksmai.

— Tu ieškok, ieškok to savo takelio, — niūriai patarė Frodas, — nes tuoj paklysim ar bent jau nebežinosim, kur eiti.

Hobitai šniurkščiojo tarp medžių, o poniai sunkiai ėjo paskui juos, atidžiai išsilenkdami daugelio susivijusių šakų. Miške nebuvo jokio atžalyno. Jie kopė aukštyn į kalvą, kur medžiai tapo aukštesni, tamsesni ir storesni. Nebuvo nė garso, išskyrus rasos lašelius, krintančius nuo lapų. Atrodė, jog šnibždėjimas nutilo ir šakos nurimo, bet hobitai nemaloniai jautė, jog jie su nepasitenkinimu, nepritarimu yra sekami. Nerimas greitai augo, ir netrukus jie pasijuto besidairą į viršų ar per petį, lyg laukdami netikėto smūgio.

Jokio takelio nebuvo nė ženklo, o medžiai vis labiau užstojo kelią. Pipinas staiga pajuto, jog daugiau nebegali, ir netikėtai suriko:

— Oi! Oi! Oi! Aš nieko jums nedarysiu! Tik leiskite man praeiti!

Kiti apstulbę sustojo, bet riksmas nutilo, lyg nuslopintas sunkių užuolaidų. Negirdėti nei aido, nei kito kokio garso, bet miškas atrodė dar niūresnis ir atšiauresnis negu prieš tai.

— Tavim dėtas, aš nebūčiau šaukęs, — palingavo galvą Meris. — Naudos jokios, o pakenkti gali.

Frodas staiga pagalvojo, jog jis neturėjo teisės vesti visus juos į šitą bjaurų mišką. Meris žvilgsniu tebeieškojo savo tako, bet labai neryžtingai, ir Pipinas tą pastebėjo.

— Atrodo, tu mus neblogai paklaidinai, — tarė jis, bet tuo metu Meris su palengvėjimu sušvilpė ir parodė į priekį.

— Na, na, — nusistebėjo jis, — šitie medžiai iš tiesų juda! Štai prieš mus Laužavietė, o juk takelio nė ženklo nebuvo!

Einant į priekį, kelias po truputį šviesėjo. Netikėtai jie ištrūko iš miško ir atsidūrė apvalioje laukymėje. Dideliam jų nustebimui, dangus buvo giedras ir žydras: būdami po miško stogu, hobitai nė nematė, kaip pakilo saulė ir išsisklaidė migla. Nors saulė dar nespėjo aukštai įkopti į dangų, bet jau siuntė savo spindulius į laukymę ir geltonai dažė medžių viršūnes. Laukymės žaluma, lyg atskirdama ją nuo viso miško, čia buvo tankesnė ir žalesnė. Čia net neaugo medžiai — tik šiurkšti žolė ir daug aukštu augalų: dėmėtoji mada, miškinės petražolės ir kitos piktžolės. Dilgėlės bei usnys vešliai stiebėsi tarp jaunučių gluosnio krūmelių. Tai buvo niūri vieta, bet po tokio miško ji atrodė kaip gražiausias sodas.

Hobitai padrąsėjo ir viltingai pažvelgė į dangų. Tolimame laukymės krašte medžių sienoje buvo matyti proskyna ir takelis, vingiuojantis pro ją. Hobitai ižiūrėjo, jog takelis veda į mišką, į kalvelę, apklėstą juodu šakų. Šituo taku ir patraukė keliauninkai. Dabar jie jau ėjo daug greičiau ir linksmiau, nes jiems atrodė, jog miškas pasigailėjo jų ir nekliudydamas leis keliauti.

Bet netrukus tapo karšta ir tvanku. Medžiai iš abiejų pusių vėl susispaudė ir priekyje nieko nesimatė. Daug stipriau negu prieš tai jie pajuto piktus miško kėslus. O buvo taip tylu, jog ponių kanopos, šnarinančios nukritusius lapus ir kliuvinėjančios už paslėptų šakų, dusliai bumbsėjo hobitų ausyse. Frodas, norėdamas save padrąsinti, užtraukė dainą, bet jo balsas pavirto į murmėjimą:

— Keliaujantys šešėlių šalimi, nenusiminkit, nors tamsa nuožmi, juk baigsis tie miškai galų gale ir

pamatysit saulę danguje, kai ji daug sykių leisis ir tekės, kai dienos ges ir vėlei prasidės, miškų neliks rytuos nei vakaruos...

Nespėjus ištarti paskutinio žodžio, Frodo balsas nutrūko. Oras tapo sunkus ir gniaužė gerklę. Už jų nugarų su triukšmu ant takelio nukrito didelė persenusio medžio šaka. Medžiai aplink juos dar labiau susispaudė.

— Jiems visai nepatinka tavo kalbos apie pabaigą ir įveikimą, — pasakė Meris, — todėl šiuo metu gal geriau nedainuokime. Palauk, kol pereisim mišką, tada visi chorą užtrauksim!

Jis kalbėjo linksmai ir nerodė jokio nerimo. Kiti paniūrę tylėjo. Kiekvienam žingsny Frodas keikė save paskutiniaisiais žodžiais, kodėl įsileido tokią avantiūrą ir dar įtraukė savo draugus. Pagaliau jis beveik nusprendė sustoti ir grįžti (jeigu tai dar įmanoma), bet viskas pakrypo kita linkme. Takelis nustojo kilti į viršų ir ėjo lygia žeme. Medžiai prasiskyrė, ir keliautojai matė, jog takas veda tiesiai pirmyn. Prieš juos, bet truputį toliau, stūksojo žalia bemiškė kalvelė kaip plikė virš vešlaus miško. Takelis kaip tik į ją ir vedė.

Hobitai vėl nuskubėjo į priekį, norėdami nors kuriam laikui ištrūkti iš po miško stogo. Takelis nusileido žemyn, po to vėl pakilo, pagaliau atveddamas juos prie stačios pašlaitės, ir dingo žolėje. Aplink kalvą augantis miškas atrodė kaip tankūs plaukai aplink plikę.

Hobitai vedė ponius į viršų tol, kol užsiropštė į pačią viršūnę. Ten keliautojai sustojo ir apsidairė. Oras buvo šiltas, bet ūkanotas, todėl jie beveik nieko nematė. Netoliese miglos beveik nebuvo — ji nusėdo miško žemumose, o pietuose iš mišką kertančios gilios properšos baltų garų kamuoliais kilo rūkas.

— Ten, — pasakė Meris, — rodydamas ranka, — ten teka Karklynė. Ji atsirūva iš kalvų, vinguriuoja į pietvakarius, kirsdama Mišką ir įteka į Brendivyną žemiau Šiengalio. Ten mums labiausiai nereikia. Sakoma, jog Karklynės slėnis — pati keisčiausia miško vieta, vieta, iš kurios ir kyla visos negerovės.

Kiti pažvelgė į Merio rodomą pusę, bet težiūrėjo miglą, tvyrančią virš drėgno ir gilaus slėnio. Už jo esančią pietinę miško dalį visiškai dengė rūkas.

Stovint ant kalvelės, saulė vis labiau kaitino. Nors buvo jau vienuolikta valanda, bet rudeninė ūkana vis trukdė ką nors pamatyti kitose pusėse. Vakaruose nebuvo matyti nei Tvoros, nei Brendivyno slėnio už jos. Prieš saulę hobitai negalėjo įžiūrėti jokios didžiojo Rytų Kelio linijos.

Jie jautėsi tarsi saloje medžių jūroje. Keliautojai sėdėjo ant žolės, žiūrėjo į medžius ir valgė priešpiečius. Kai saulė įsirito į dangaus vidurį ir atėjo vidurdienis, toli rytuose sušmėžavo kalvų kontūrai, esantys už Amžinojo Miško. Tai džiaugsmingai nuteikė hobitus — vadinas, miškas turi pabaigą. Nors, tiesą sakant, jie visai neketino eiti tenai: Pilkapius, kaip ir Mišką, hobitų legendos vaizdavo juodomis spalvomis.

Pagaliau jie prisivertė vėl pakilti. Takas, atvedęs į kalvą, buvo šiaurinėje pusėje, bet hobitai įsitikino, jog jis vis labiau suka į pietryčius. Greitai jis visiškai apsisuko ir nukrypo į Karklynės slėnį, tai yra ten, kur hobitams labiausiai nesinorėjo eiti. Po nedidelio ginčo jie nusprendė palikti šitą klaidinantį taką ir stengtis apgraibomis keliauti į šiaurę. Nors nuo kalvos jie ir nematė kelio, bet jis tikrai driekiasi šiaurėje ir tikriausiai yra visai nebetoli. Beje, einant į šiaurę, vietovė pasidarė sausesnė ir atviresnė, medžiai tapo plonesni ir ne tokie tankūs, nes pušys bei eglės pakeitė ąžuolus, gluosnius ir kitokius bevardžius ar nepažįstamus tankaus miško medžius.

Iš pradžių viskas klojosi labai gerai — jie spėriai žygiavo, saulė visą laiką švietė jiems į nugaras — vadinas, kiek nukrypta į vakarus. Bet po kurio laiko medžiai vėl ėmė lankėti ir kur buvę, kur nebuvo netikėtai atsirasdavo gilūs grioviai, lyg milžinų praminti apleisti keliai, apaugę gervuogėmis. Ir lyg tyčia — jie vis pastodavo kelią, o persikelti per juos buvo galima tik nusileidus į griovį ir vėl pakilus,

ir tai labai vargino ponius. Nusileidę hobitai kaskart aptikdavo tankiai krūmais ir atžalynu apaugusį dugną, kuris neleisdavo sukti į kairę, todėl vienintelė įmanoma kryptis būdavo į dešinę. Įlipę į vieną griovį, jie turėjo dugnu net paeiti galiuką, kol medžiai maloningai leido jiems įkopti į kitą šlaitą. Ir kiekvieną kartą, kai keliautojai išsikrapštydavo į viršų, medžiai atrodydavo dar tankesni ir tamsesni, tačiau tik kelias į kalvą, į šiaurę būdavo uždarytas, o į dešinę jie galėdavo žingsniuoti be didesnių kliūčių.

Po keleto valandų hobitai pametė bet kokią kryptį, bet puikiai suprato, jog klaidžiojo visur, tik ne šiaurės link. Į šiaurę kelias buvo užkirstas, ir kažkas nematoma ranka vedė juos į pietryčius, į pačią miško širdį, apie kurią hobitai bijodavo net užsiminti.

Popietė jau slinko į pabaigą, kai jie įropojo į patį didžiausią ir erdviausią griovį, koks tik buvo pasitaikęs kelyje. Griovio šlaitai kilo taip stačiai, jog nepaliekant jame ponų ir mantos, iš jo išsikrapštyti atrodė neįmanoma. Viskas, kas jiems liko — tai kiūtinti grioviu į pietryčius. Žemė buvo minkšta ir pelkėta, aplinkui tryško versmės, ir greitai hobitai pastebėjo, jog jie eina paskui upokšnį, kuris srūva ir čiurlena po samanų patalais. Paskui prasidėjo nuokalnė, ir upeliukas tapo ypač sraunus. Kartu su juo nusileidę hobitai atsidūrė gilioje, tamsioje dauboje, kurią iš viršaus tankiai gaubė susipynę medžiai.

Dar kurį laiką paklupinėję prieblandoje palei upelį, keliautojai staiga išėjo iš tamsos. Prieš juos lyg vartai atsivėrė, ir į akis blykstelėjo saulė. Išbėgę į šviesą, jie pamatė, jog nusileido žemyn pro plyšį, esantį

stačiame šlaite, beveik uoloje. Prie jų kojų augo žolė ir nendrės, tolumoje buvo matyti toks pat status kitas krantas. Nuošaliame slėnyje tvyrojo mieguista rudeninė šiluma. Pačiame jo viduryje savo vandenį tingiai varė tamsi upė, kurios pakrantės buvo apsuptos senų gluosnių, ievų ir guobų. Tūkstančius nukritusių gluosnių lapų nešė upė, daugybė jų, geltonai žibėdami, dar krito nuo šakų. Slėnyje švelniai pūtė šiltas vėjelis, šnibždėjo nendrės ir girgždėjo gluosnių šakos.

— Na, pagaliau aš bent kiek įsivaizduoju, kur mes esame, — pliaukštelėjo rankomis Meris. — Juk nusikrapštėme į visai priešingą pusę. Tai juk Karklynės upė! Aš einu į priekį — apsižvalgysiu.

Jis išėjo iš tamsos į šviesą ir dingo aukštoje žolėje. Netrukus sugrįžo ir pareiškė, jog prie uolos papėdės palei upę yra maloni, kieta žemė, o kai kuriose vietose tokia žemė prieina net iki vandens.

— Dar daugiau, — sušuko Meris, aš radau pramintą takelį, vedantį prie upės. Jeigu pasuksime į kairę ir eisime juo, tai, ko gero išsikrapštysime iš miško rytinėje pusėje.

— Aš manau, — tarė Pipinas, — kad gal išsikrapštysim, o gal tas takas nuves iki kokių pelkių ir paliks mus tenai? Kaip tu manai, kas ir kodėl pramynė šitą taką? Aš esu tikras, jog ne tam, kad mums būtų patogiau. Aš dabar labai nepasitikiu šituo mišku ir pradėdau tikėti

visomis pasakomis apie jį. O ar tu bent įsivaizduoji, kiek mes galėsime eiti į rytus?

— Ne, — pasakė Meris, — neišivaizduoju. Aš net nežinau, kurioje Karklynės slėnio dalyje dabar esame ir koks padaras čia lankosi taip dažnai, jog pramynė šitą takelį. Bet aš nematau jokios kitos išeities.

Iš tikrųjų neliko nieko kita daryti, ir hobitai, vienas paskui kitą Merio vedami nužingsniavo prie jo atrasto tako. Nors visur nendrės ir žolės buvo vėšios ir aukštos (siekiančios net viršugalvių), bet atrastas takas niekur nedingo — jis sukiojosi ir vingiavo, rinkdamasis kietesnę žemę tarp liūnų ir pelkių. Kur buvę, kur nebuvę, takelį perkirdavo kiti upokšniai, iš aukštesnių miško vietų bėgantys į Karklynę. Tose vietose kažkieno rūpestinga ranka buvo skersai juos permetusi medžių kamienus ar ryšulius žabų.

Hobitus ėmė kankinti karštis. Be to, ištisa armija įvairiausių vabzdžių zvimbė aplink ausis, o popietinė saulė negailestingai kepino nugaras. Pagaliau taką perkirto siauras šešėlis — kažkokios pilkos didelės šakos. Kas žingsnis eiti darėsi vis sunkiau. Snaudulys tarsi sunkėsi iš po žemės, vyniojosi aplink kojas ir minkštai tirpo ore prie jų galvų ir akių.

Frodo galva pradėjo knapsėti, o priešais jį einantis Pipinas staiga parpuolė ant kelių.

— Nieko gero, — išgirdo Frodas Merio balsą, — be poilsio aš nežengsiu nė žingsnio. Reikia pasnausti. Štai ten, po gluosniais, kaip tik ir pavėsis, ir mūsų mažiau!

Frodas apie miegą nenorėjo nė girdėti.

— Pirmyn! — suriko jis, — mums negalima snausti. Pirmiausia turime išeiti iš miško.

Bet kitus jau buvo apėmęs snaudulys. Už jų žiovaudamas ir tankiai mirksėdamas stovėjo Semas.

Staiga Frodas pajuto, jog ir jį patį ima miegas. Galva nusviro, akyse viskas pradėjo plaukti, nutilousių dūzgimas. Vienintelis girdimas garsas buvo tylus virpėjimas, lyg šakos šnibždėtų kažkokią dainą. Frodas praplėšė sunkius vokus ir pamatė prieš save išsikėtojusį seną ir žilą, didžiulį gluosnį. Jo šakos kilo į viršų kaip didžiulės rankos su daugybe pirštų, gumbuotame ir vingiuotame kamienne žiojėjo platūs plyšiai, kurie šakoms judant tyliai girgždėjo. Lapai, dengdami skaisčių dangų, apipylė Frodą, jis susvyravo ir atsigulė ant žolės, kur stovėjo.

Meris ir Pipinas šiaip taip nuslinko iki gluosnio ir atsigulė, atsirėmę į medžio kamieną. Virš jų nugarų žiojėjo plyšiai, kuriuose lengvai būtų tilpę abudu hobitai. Meris ir Pipinas pažvelgė viršun, į pilkus ir geltonus lapus, krentančius prieš šviesą, ir taip pat išgirdo tylų dainavimą. Tada jie užmerkė akis, ir hobitams pasirodė, jog girdėti netgi vėsūs žodžiai, kažką kalbantys apie vandenį ir miegą. Jie liovėsi klausytis ir lyg užkeikti kietai užmigo prie to didelio pilko gluosnio.

Frodas gulėdamas dar valandėle kovojo su apėmusiu miegu. Sukaupus jėgas jam pavyko net atsistoti. Staiga Frodas pajuto, jog labai nori vėsaus vandens.

— Palauk, Semai, — sušnibždėjo jis, — aš tik sekundę kojas įmerkisiu.

Pusiau miegodamas, laikydamasis už kamieno, jis nusvirduliavo prie upės, kur didelės susirangiusios šaknys mirko vandenyje tarsi gumbuoti drakoniukai, nusileidę atsigerti. Jis apsižergė vieną jų, papliuškeno įkaitusias kojas vėsiam rudame vandenyje ir čia pat užmigo, atsirėmęs į didelį kamieną.

Semas atsistojo, pakrapštė galvą ir plačiai nusižiovavo. Jis nerimavo, galvodamas apie šitą netikėtą mieguistumą, nes buvo dar tik vėlyva popietė.

— Čia kažkas daugiau negu saulė ir tvankus oras, — suburbėjo Semas, — ir man nepatinka šitas didelis medis. Tik pamanykit — apie miegą įsidainavo. Prisimiegosim mes, oi, prisimiegosim!

Semas pašoko ant kojų ir nusvirduliavo pažiūrėti ponį. Du poniai jau buvo nuėję tolokai nuo takelio, todėl jis turėjo padaryti tvarką. Vos tik Semas pagavo ponius ir pririšo juos prie kitų, iš karto pasigirdo du garsai — vienas skambesnis, kitas tylesnis, bet abu vienodai aiškūs. Pirmasis buvo pliaukštelėjimas, lyg kas nors

sunkiai būtų įkritęs į vandenį, o antrasis — lyg tyliai sugirgždėjo uždaromos durys.

Semas nudūmė prie 'kranto ir pamatė, jog Frodas įpuolė į vandenį, apglėbusi didelė medžio šaka jį skandina, o hobitas net nesipriešina. Semas sugriebė jam už švarko, ištraukė iš po šaknies, paskui sunkiai išvilko į krantą. Frodas akimirksniu pabudo ir pradėjo kosėti bei spjaudytis.

— Įsivaizduok, Semai, — pagaliau tarė jis, — šitas bjaurus medis įmetė mane į vandenį. Aš pajutau, kaip ta didelė šaknis apglėbė mane ir nustūmė.

— Ką padarysi, užmigote, misteri Frodai, — paaiškino Semas. — Jeigu jau jaučiatės toks mieguistas, tai geriau nė nesiartinkite prie vandens.

— O kiti? — staiga paklausė Frodas, — ar ir jie užmigo?

Jie nuskubėjo prie kitos medžio pusės ir tik tada Semas suprato, kokį girgžtelėjimą tada girdėjo. Pipinas išnyko. Plyšys, prie kurio jis gulėjo, buvo užsivėręs taip, kad nė žymės nelikę. Meris taip pat pateko į spąstus: kitas plyšys užsivėrė aplink jo liemenį, todėl jo kojos kyšojo lauke, bet visas kūnas buvo įtrauktas į juodą properšą, kurio kraštai laikė tarsi žnyplės.

Iš pradžių Frodas ir Semas kumščiais daužė tą kamieną, kuriame gulėjo Pipinas. Po to įniršę pabandė pražiodyti plyšio nasrus, kurie laikė vargšą Merį, tačiau veltui.

— Taip ir žinojau! — paklaikęs suriko Frodas. — Kodėl mes ejome į šitą prakeiktą mišką? Aš noriu, kad mes visi grįžtume į Musdaubę.

Ir jis iš visų jėgų spyrė į medį, nėmaž nesirūpindamas, jog gali susižeisti koją. Vos pastebimas virpesys perbėgo per kamieną ir šakas, o lapai sušlamėjo, primindami tylų seniokišką kikenimą.

— Ar kartais kirvio neatsirastų tarp mūsų daiktų, misteri Frodai? — paklausė Semas.

— Pasiėmiau mažą kirvuką žabams kapoti, — atsakė Frodas, — bet dabar iš jo menka nauda.

— Palauk, — šūktelėjo Semas prisiminęs žabus, — mes galime padegti medį!

— Galime, — svyrudamas atsiliepė Frodas, — bet tik iškepsim Pipiną ir daugiau nieko.

— Bet gal nors pagąsdinsim, — piktai sušuko Semas, — jeigu šitas medis jų nepaleis, aš vis tiek jį nuversiu, net jeigu šaknis graužti reikėtų.

Jis nulėkė prie ponijų ir greitai grįžo, nešinas kirvuku ir titnagu.

Greitai jie prisirinko sausos žolės, lapų, žievės gabaliukų, krūvą sulaužytų lazdelių ir nukapotų šakučių. Visa tai buvo sukrauta prie kamieno, kitoje medžio pusėje. Kai tik Semas su titnagu išgavo kibirkštį, ji iš karto apėmė sausą žolę, pakilo liepsna ir pradėjo rūkti dūmai. Šakelės pradėjo traškėti, o maži ugnies liežuvėliai jau laižė ir degino sausą senojo medžio žievę. Per visą gluosnį vėl perbėgo drebulys, piktai ir skausmingai sušlamėjo lapai. Garsiai suriko Meris, o medžio gilumoj atsiliepė duslus Pipino klyksmas.

— Užgesinkit! Užgesinkit! — sušuko Meris, — o jeigu ne, jis žada mane perpus perplėsti!

— Kas? Ką? — riktelėjo Frodas, lėkdamas aplink medį.

— Užgesinkit! Užgesinkit! — meldė Meris.

Gluosnio šakos įnirtingai sulingavo. Iš kažkur atsirado kylantis vėjas, sujudinęs visus aplinkinius medžius, lyg kas nors būtų įmetęs akmenį į tylų ežerą. Visa miško neapykanta suplaukė čionai. Semas išspardė lauželį ir sutrypė kibirkštis. Frodas, visiškai nuo viso šito pametęs galvą, pasileido takeliu šaukdamas:

— Ge-elbėkit! Ge-e-llbėkit!

Hobitui atrodė, jog jis pats vos girdi savo ploną balselį. Gluosnių vėjas iš karto nusinešė šauksmą į šalį ir paskandino pakilusių į orą lapų pūgoje. Bet Frodas, apimtas baimės ir sutrikęs, jau nebe rėkė, o cypė.

Staiga jis sustojo — į jo šauksmą kažkas atsiliepė, o gal tik pasigirdo? Ne, nepasigirdo — kažkas, esantis jam už nugaros, pačioje miško tankynėje iš tiesų atsiliepė. Frodas tuoj pat apsisuko, įsiklausė ir jam neliko abejonių — kažkas dainavo dainą: sodrus ir laimingas balsas džiaugsmingai šūkavo, bet pati daina buvo kažkokia nesąmonė:

Tralialia laimingas lia!

Lyliia žiedas lilas!

Žiedą risk! Žengte marš!

Štai ir gluosnis žilas!

Tomas Bomas, šelmis Tomas,

Tomas Bombadilas!

Atgavę viltį, bet ir bijodami naujo pavojaus, Frodas su Semu dabar stovėjo tyliai. Iš nesąmoningų žodžių srovės (bent hobitams taip atrodė) pagaliau pasigirdo kažkas panašaus į dainą, o balsas tapo garsesnis ir aiškesnis:

*Pasitik linksmoji lia! Mano mylimoji!
 Šviesūs vėjai padvelkė, paukščiai užgiedojo.
 Ten, pakalnėj, lyg žvaigždė, o gal saulė šviečia.
 Laukdama ant slenksčio sėdi, mielą svečią kviečia.
 Tai manoji karalaitė, upės ji dukrelė,
 Lyg vanduo tyra, liekna ji lyg ievos šakelė.
 Žilas Tomas Bombadilas su lelijom eina,
 Grįžta linksmas jis namolio. Ar girdi jo dainą?
 Ei! Atbėki, mylimoji, per tą lauką nuoga,
 Auksauoge, Auksauoge, mano aukso uoga!
 Senas gluosni, liūdnas gluosni, tu šaknis patrauki!
 Tomas skuba, jis vėluoja, nes naktis jau laukia.
 Tomas su vandens lelijom į namus pareina.
 Pasitik jį, mylimoji! Ar girdi jo dainą?*

Frodas ir Semas stovėjo kaip užkerėti. Vėjas staiga nutilo ir lapai ramiai kabėjo ant šakų. Vėl pasigirdo ta pati daina, ir staiga pro nendres pasirodė šokanti ir straksinti skrybėlė su gėlių vainiku ir ilga mėlyna plunksna.

Po to pasirodė ir jos savininkas, žmogus ar bent labai į jį panašus. Šiaip ar taip, jis buvo daug didesnis ir stambesnis už hobitus, bet ūgiu neprilygo Didžiajai Tautai (tai yra žmonėms). Tačiau, nepaisant to, kėlė tokį triukšmą, kad skambėjo visas miškas. Jo kojos, apautos dideliais geltonais batais, niekaip nenustygo vietoje ir, šokinėdamas per žolę bei nendres, jis atrodė kaip karvė, vedama girdyti. Jo akys buvo žydros ir skaisčios, o veidas — raudonas kaip prinokęs obuolys, bet išvogtas šimto besijuokiančių raukšlelių. Rankoje keistas nepažįstamasis laikė didelį lapą-padėklą, kuriame plaukiojo mažos vandens lelijos.

— Gelbėkit! — sušuko Frodas ir Semas, bėgdami prie jo ištiestom rankom.

— Kas? Kur? Ką? Ko? Ei, jūs ten, ramiau, — riktelėjo senasis vyras, ištiesė į priekį ranką, ir hobitai sustojo kaip įbesti. — Kurgi skubate, mielieji, taip pūškuodami kaip dumplės? Kas gi atsitiko? Ar jūs žinote, kas aš toks? Aš Tomas Bombadilas. O dabar sakykit, kas jums nutiko, nes Tomas labai skuba! Ir netrypkite lelijų!

— Mano draugus gluosnis pagavo! — uždusęs išpylė Frodas.

— O ponas Meris suspaustas plyšyje, — paaiškino Semas.

— Ką? — sušuko Tomas Bombadilas, linksmai pašokęs į viršų, — nerimsta senasis Gluosnis? Tik tiek ir daugiau nieko? Greitai sutvarkysim. Aš gerai žinau, kaip reikia su juo šnekėtis. Ei, senas pilkas Gluosni! Jei nebūsi padorus, aš sušaldysiu tave iki gyvo kaulo! Nukaposiu tau šaknis, nupūsiu lapus ir nulaužysiu šakas, senas Gluosni, ar girdi?

Atsargiai padėjęs savo lelijas ant žolės, jis pribėgo prie Gluosnio. Ten Tomas pamatė Merio kojas, kyšančias lauke — visa kita jau buvo įtraukta į vidų. Tomas prikišo burną prie plyšio ir tyliai kažką padainavo. Netikėtai Meris atgijo ir jo kojos pradėjo spardyti. Bet Tomas atšoko šalin, nulaužė šaką ir trinkelėjo ja per medį.

— Kuo greičiau tu juos išleisk, senas pilkas Gluosni! — liepė jis.

— Ką tu sau galvoji? Siurbk saldžiuosius žemės syvus, leisk šaknis, po to užmik. Bombadilas tau įsako!

Tada Tomas prišoko prie medžio, pagriebė Merį už kojų ir timptelėjęs ištraukė iš staiga prasiplėtusio plyšio. Kitoje pusėje pasigirdo girgždėjimas, ir iš atsivėrusio plyšio lyg išspirtas išlėkė Pipinas. Tada garsiai taukstelėję užsivėrė abu plyšiai, drebulys dar kartą nukrėtė medį nuo pat šaknų iki viršūnės ir įsivyravo tylą.

— Labai jums ačiū! — vienas po kito nusilenkė hobitai. Tomas Bombadilas prapliupo juoktis.

— Na, gerai, gerai, mažyliai! — tarė jis, taip pasilenkdamas, jog susilygino su jų veidais, — eisim pas mane. Stalas visas jau nukrautas pienu, koriais, sviestu ir duona. Auksauogė jau laukia! O už vakarienės stalo mums kaip tik pakaks laiko, kad galėtume pasikalbėti. Eikit paskui mane taip greitai, kaip tik jūsų kojos neša!

Tai pasakęs, jis čiupo lelijas, mostelėjo ranka ir pasišokinėdamas nuskubėjo takeliu į rytus, taip pat garsiai ir nesuprantamai dainuodamas.

Per daug apstulbinti, jog galėtų ką nors kalbėti, hobitai klusniai nubėgo paskui. Bet jie nebuvo tokie greiti. Tomas tuoj pat išnyko iš akių, o jo dainavimas tilo ir tilo. Staiga jo balsas suskambėjo vėl taip pat garsiai:

Paskubėkite, mielieji, kilkit iš Karklynės!

*Tomas jums žvakes įžiebs už gūdaus nendryno.
Saulė leidžiasi, arti vakaras paniuręs.
Bet kai sutemos atplūs, lauks atvertos durys,
Pro tamsias šakas langai šviesą lies jums dosniai.
Tenegsdina juodi alksniai, kibūs gluosniai!
Nebijokit jų šakų! Tomas prieky traukia.
Oilia! Tralialia! Mes jau jūsų laukiam!*

Po to hobitai jau nieko nebegirdėjo. Saulė beveik iš karto nusileido už tolumoj likusių medžių. Hobitai prisiminė vakarą prie Brendivyno ir šimtus šviečiančių Baklberio langų. Aplink juos leidosi didžiuliai šešėliai: kamienai bei šakos tamsiai ir grėsmingai dengė takelį. Nuo upės pakilo balta migla ir pradėjo raitytis apie medžių šaknis. Iš po žemės prie hobitų kojų sunkėsi prieblandos garas ir maišėsi su upės migla. Pasidarė labai sunku laikytis takelio, ir keliauninkai labai pavargo. Jų kojos atrodė pripiltos švino. Keisti, paslaptingi garsai, sklindantys iš krūmų ir nendrių, abipus takelio sekė paskui juos, o pakėlė akis aukštyn, hobitai išvysdavo keistų gumbuotų veidų žvilgsnius, kurie prieblandoje niūriai švytėdavo ir šnairuodavo į juos nuo upės krantų bei miško pakraščių. Hobitai jautėsi lyg kažkokioje užburtoje šalyje ir kiūtino tarsi sapnuodami grėsmingą sapną ir negalėdami pabusti.

Jiems jau visai linko kojos, kai takelis lėtai ėmė kilti į kalvą. Pasigirdo malonus čiurlenimas, ir tamsoje jie išvydo baltas putas, mat upė krito žemyn nedideliu kriokliuku. Staiga ir medžiai, ir rūkas dingo — liko užpakalyje. Pagaliau hobitai išėjo iš miško ir atsidūrė didelėje pievoje. Upė, dabar tapusi maža ir srauni, linksmai gurgėjo prieš juos, o vandens paviršiuje šen bei ten atsispindėdavo jau pakilusios žvaigždės.

Žolė po kojomis buvo lygi ir trumpa, lyg tik nupjauta ar nuskusta, o medžiai buvo apkirpti kaip gyvatvorė. Takelis dabar tapo aiškiai matomas, gerai prižiūrėtas, o jo kraštai nužymėti akmenukais. Jis dabar vedė į žolėtos kalvos viršūnę kaip žvaigždė tą ir šviesią naktį. Užkopė dar aukščiau, hobitai išvydo mirgančias namo šviesas. Takas nuvingiavo žemyn, po to vėl pakilo į viršų, į ilgą, lygią, žolėtą kalvą, vis arčiau vesdamas prie šviesų. Staiga atsivėrė durys ir plūstelėjo ryški, tiesiog akinanti geltona šviesa. Prieš juos stovėjo Tomo Bombadilo namas — beliko tik nusileisti nuo kalvos ir įeiti. Dar toliau kilo pilkas ir plikas status šlaitas, o už jo, rytuose, buvo matyti juodi ir bauginantys Pilkapių šešėliai.

Visi — ir hobitai, ir poniai, nuskubėjo į priekį. Akimirksniu dingo visas nuovargis ir baimė.

— Ei dol! Oi dol! — suskambėjo juos sutinkanti daina.

*Oilia! Paskubėkit! Laukiame svetelių!
Habitai ir poniai! Mes mėgstam linksmą balių.
Teprasideda ta šventė! Uždainuokim dainą!*

Ir tada pasigirdo kitas aiškus balsas, toks pat jaunas ir toks pat amžinas kaip pavasaris, panašus į vandens, krentančio iš kalnų, dainą, į sidabrinį varpelį:

*Teprasideda ta šventė! Uždainuokim dainą
Apie saulę ir mėnulį, lietu, kurs praeina.
Apie rasą ant plunksnelių, spindulius ant lapų,
Apie vėją ant kalnelio, svaigų viržių kvapą,
Apie ežero leliją, apie nendrę žalią, —
Kviečia Tomas Bombadilas ir Upės Dukrelė!*

Su ta daina hobitai atsistojo ant slenksčio, ir juos nušvietė auksinė šviesa.

VII. PAS TOMĄ BOMBADILĄ

Keturi hobitai žengė per platų akmeninį slenkstį ir tylėdami sustojo. Jie atsidūrė ilgame sename kambaryje, apšviestame lempų, pakabintų ant stogo gegnių. Be to, ant poliruoto juodmedžio stalo stovėjo daugybė skaisčiai degančių aukštų ir geltonų žvakių.

Tolimoje kambario pusėje, kėdėje, veidu į duris sėdėjo moteris. Jos ilgi geltoni garbanoti plaukai švelniai krito ant pečių, o žalia suknia, nusmaigstyta sidabriniais rasos lašeliais, panėšėjo į jauną nendrę. Moters liemenį juosė aukso juosta, už kurios buvo įkišta keletas žydrų neužmirštuolių. Aplink jos kojas, plačiuose rudo ir žalio molio induose plūduriavo baltos vandens lelijos, todėl ji atrodė sėdinti soste, viduryje tvenkinių.

— Prašom, mielieji sveteliai! — tarė moteris ir, išgirdę jos balsą, hobitai suprato, kas galėjo dainuoti tokiu tyru ir aiškiu balsu.

Jie droviai įėjo į kambarį ir pradėjo žemai lankstytis, jausdamiesi taip, lyg būtų pasibeldę į trobelės duris, prašydami vandens, o susitikę jauną elfų karalienę, paskendusią gėlėse. Tačiau kol jie sugalvojo, kaip sveikintis, ji pakilo, peržengė lelijas ir šypsodamasi ėjo jų link. Jos suknia šlamėjo švelniai lyg vėjas, įsisukęs į nendres, augančias prie upės kranto.

— Drąsiau, drąsiau, mielieji! — pasakė ji, imdama Frodą už rankos. — Šypsokitės ir linksminkitės! Aš esu Auksauogė, Upės Dukra.

Tada ji lengvai kaip drugelis šmurkštelėjo pro hobitus, vienu baltos rankos mostu sulaikė tamsą, besiveržiančią į vidų, ir tyliai užvėrė duris.

— Išmeskite tamsą ir naktį, — tarė ji, — aš matau, jog jūs dar bijote rūko, medžių šešėlių, upės gelmių ir kitų baisių dalykų. Nieko nebijokit! Čia jūs po Tomo Bombadilo stogu!

Hobitai pažvelgė į ją su nuostaba, o Auksauogė apžiūrėjo kiekvieną ir vėl nusišypsojo.

— Gražioji ponია Auksauogė! — pagaliau prakalbino Frodas ir pajuto, jog širdis šokinėja iš kažkokio keisto džiaugsmo. Jis dažnai apmirdavo iš džiaugsmo, girdėdamas skambius ir tyrus elfų balsus, bet šį kartą jautėsi visai kitaip: džiaugsmas mažiau šildė krūtine, bet daugiau telkėsi širdyje. Visa tai buvo nuostabu ir truputį keista. — Gražioji ponია Auksauogė! — vėl tarė jis, — dabar man suprantamas jūsų dainų džiaugsmas.

*O tyra vandens bangele! O liekna šakele!
O gražioji Upės Dukra! Tvenkinio nendrele!
O pavasario palaima! Vasaros draugužė!
Vėjau žaidžiantis virš krioklio! Šypsanti giružė!*

Staiga Frodas nutilo ir ėmė mikčioti, nepaprastai nustebeš, kaip jis galėjo sakyti tokius dalykus. Bet Auksauogė tik nusijuokė:

— Sveiki atvykę! — tarė ji. — Niekada negirdėjau, jog Grafystėje būtų gyvenę tokių iškalbių hobitų. Bet tavo akių šviesa ir balso skambesys sako man, jog esi elfų draugas. Kaip gerai, kad mes susitikome. Sėskitės ir palaukite namo šeimininko. Jis tuoj pareis, nes rūpinasi jūsų poniais.

Hobitai patenkinti susėdo į žemas nendrinės kėdes ir žiūrėjo, kaip Auksauogė triūsia prie stalo. Kiekvienas jos judesys teikė jiems nepaaiškinamo džiaugsmo. Už namo kažkur pasigirdo dainavimas. Hobitai tarp daugybės "ei dol!" ir "oi dol!" išgirdo aiškius žodžius.

*Senas Tomas Bombadilas — vyras ne begalvis,
Puikūs jo geltoni batai, švarkas žydraspalvis.*

— Gražioji ponია! — netrukus vėl tarė Frodas, — jeigu mano klausimas jums neatrodo kvailas, pasakykite, kas yra Tomas Bombadilas?

— Jis toks ir yra, — atsiliepė Auksauogė, atsisukdama ir šypsodamasi.

Frodas klausiamai į ją pažvelgė.

— Jis toks, koki matėte, — atsakė Auksauogė į Frodo žvilgsnį.

— Jis yra vėjo, kalnų ir upių šeimininkas.

— Tai visos šitos keistos žemės priklauso jam?

— Žinoma, ne! — paprieštaravo ji, ir šypsena dingo. — Kaip tai būtų nepakeliama, — tyliu balsu pridėjo Auksauogė, lyg kalbėtų su savim pačia. — Visi medžiai, žolės ir viskas, viskas, kas gyvena ir auga šiose žemėse, priklauso patiems sau. O Tomas Bombadilas yra šeimininkas. Niekas negali sugauti Tomo Bombadilo, vaikštančio miške ir brendančio upėmis, ir laipiojančio kalvomis. Ir šviesiausią saulėtą dieną, ir juodžiausią naktį jis nieko nebijo. Tomas Bombadilas yra šeimininkas.

Atsidarė durys, ir įžengė Tomas Bombadilas. Dabar jis buvo vienplaukis, o rudus plaukus puošė rudeninių lapų karūna. Jis linksmai nusikvatojo ir paėmė Auksauogei už rankos.

— Štai mano puikioji ponია, — tarė jis, nusilenkdamas hobitams, — štai mano Auksauogė su žaliai sidabrine suknia ir su gėlėmis už juostos. Ar stalas jau paruoštas? Aš matau geltoną grietinę ir medaus korius, baltą duoną, sūrį, pieną, sviestą ir žalias žoles. Netgi uogų mums netrūksta! Argi to gali neužtekti? Viskas, vakarienė jau paruošta!

— Vakarienė jau paruošta, — pasakė Auksauogė, — bet svečiai turbūt dar nepasiruošę?

Tomas pliaukštelėjo rankomis ir sušuko:

— Tomai! Tomai! Tavo svečiai yra pavargę, o tu tą beveik užmiršai! Eikime dabar, mano mielieji draugai, ir Tomas atgaivins jus. Nusiplausit nešvarias rankas ir sudrėkinsit pavargusius veidus. Nusimeskit purvinus apsiaustus ir pirmyn paskui mane!

Jis atvėrė duris, hobitai paskui jį įėjo į trumpą koridoriuką ir pasuko už kampo. Pasirodo, jie atsidūrė žemame kambaryje su nuožulniu stogu (panašu, jog tai šiaurinis namo priestatas). Ant akmeninių jo sienų buvo prikabinta kilimėlių ir geltonų užuolaidų. Grindys išklotos plytelėmis ir pribarstytos šviežių žalių nendrių. Keturi minkšti čiužiniai, aptraukti baltomis paklodėmis, gulėjo prie vienos sienos, o prie kitos stovėjo ilgas suoliukas, apkrautas moliniais dubenimis bei ąsočiais, pilnutėliais karšto ir šalto vandens. Prie kiekvienos lovos buvo paruoštos minkštos žalios šlepetės.

Neilgai trukus, nusiprausę ir atsigaivinę hobitai susėdo prie stalo, po du iš kiekvieno šono, o Auksauogė ir Tomas sėdėjo stalo galuose. Vakarienė truko ilgai, ir buvo labai linksma. Nors keliautojai valgė taip, kaip gali valgyti tik ilgą laiką badu marinti hobitai, bet valgių nepritrūko. Iš sidabrinių taurių buvo geriamas tyras šaltas vanduo, bet jis, kaip vynas, sušildė širdis ir atrišo liežuvius. Svečiai staiga pamatė, jog linksmai dainuoti yra daug lengviau ir paprasčiau, negu kalbėti.

Pagaliau Tomas su Auksauoge pakilo ir greitai nukraustė stalą. Svečiai vėl buvo pasodinti į kėdes su pakištais suoliukais pavargusioms kojoms. Prieš juos degė židiny, skleisdamas salsvą kvapą, nes buvo kūrenamas obelinėmis malkomis. Kai viskas buvo sutvarkyta, kambaryje užgeso visos šviesos, švietė tik vienas žibintas ir pora žvakių, stovinčių ant abiejų židinio atbrailų. Tada su žvake rankoje atėjo Auksauoge ir visiems palinkėjo geros nakties bei saldžių sapnų.

— Ilsėkitės dabar, — tarė ji, — iki pat ryto. Nebijokit jokių naktinių garsų. Niekas negali įsigauti pro duris ir langus, tiktai mėnulio bei žvaigždžių šviesa ir vėjas, atūžiantis iš kalvos viršūnės. Labos nakties!

Šlamėdama ir mirgėdama Auksauoge pasišalino iš kambario, o jos žingsniai buvo panašūs į upeliuką nakties tyloje, švelniai besileidžiantį nuo kalvos per šaltus akmenis.

Tomas sėdėjo prieš hobitus ir tylėjo, o jie drąsinosi, norėdami paklausti nors vieną iš susikaupusių klausimų. Miegas jau merkė akis, kai pagaliau Frodas prakalbo:

— Ar jūs išgirdot mane šaukiantį, šeimininke, ar tik atsitiktinai ten vaikščiojote?

Tomas pasipurtė kaip žmogus, išbudintas iš malonaus sapno.

— Ką? — paklausė jis, — ar aš girdėjau tavo šauksmą? Ne, negirdėjau — juk aš dainavau. Ir ten atsidūriau atsitiktinai, na, jeigu tai galima pavadinti atsitiktinumu. Aš neplanavau ten atsidurti, nors ir laukiau jūsų. Buvau girdėjęs naujienas apie tave ir žinojau, pro kur tu keliausi. Mes taip ir tikėjomės, jog jūs čia atsidursit: visi takai veda į Karklynės slėnį. Senas pilkas Gluosnis tenai visus vilioja, ir nelengva mažiems hobitams ištrukti iš jo klastingų labirintų. Na, o Tomas gavo užduotį, kuriai niekas nedrįso sutrukdyti.

Tomo galva knaptelėjo, lyg vėl būtų užsnūdęs, bet staiga tyliu balsu ėmė pasakoti:

Aš norėjau tik vieno — pririnkti lelijų:

Prieš iškrintant pirmajam sniegui:

Žali lapai ir baltos lelijos džiugina mano ponį.

Visada taip darau, nes kitaip negaliu —

Ir tada, kai nutirpsta sniegai, prie jos kojų būna gėlės.

Taip kasmet, šiuo laiku, aš einu, ieškau jų

Plačiame tvenkinyje, tyrame ir šaltame,

Kur jos pirmos pražysta, paskutinės nuvyta...

Juk ten pat, tvenkiny, pamačiau aš ir ją,

Upės dukrą tarp nendrių žaliųjų,

Ir jos žvilgsnio meilaus, ir dainų jos saldžių

Negaliu pamiršti iki šiolei.

Jis atmerkė akis ir mėlynai blykstelėjo jo žvilgsnis:

Ir jums labai pasisekė, mielieji,

Nes jau žemyn prie Miško upės nebenusileisiu,

Ir tol, kol metai nesibaigs, aš jau nebeneueisiu

Prie Seno Gluosnio būsto, kol Upės dukra

Pavasari į ten pramins takelį.

Jis vėl nutilo, bet Frodas nebegalėjo susilaikyti nepaklauses paties svarbiausio:

— Papasakokite, šeimininke, — tarė jis, — apie senąjį Gluosnį. Kas jis toks? Niekada iki šiol nesu apie jį girdėjęs.

— Ne, ne, ne! — kartu sušuko Pipinas ir Meris, — ne dabar! Palaukit iki ryto!

— Teisingai! — pritarė Bombadilas, — dabar laikas ilsėtis. Kai kurių dalykų negalima klausytis, kol pasaulį dengia šešėliai. Išsimiegokit iki ryto, pailsėkit ant pagalvių. Nebijokit nei garsų, nei pilkų gluosnių. Ir daugiau nieko nepasakęs, jis paėmė lempa, užpūtė ją ir, laikydamas kitoje rankoje žvakę, išlydėjo hobitus iš kambario.

Jų čiuziniai ir pagalvės pasirodė minkšti kaip pūkas, o antklodės buvo iš baltos vilnos. Hobitai krito į lovas, užsitraukė antklodes ir akimirksniu užmigo.

Sunkus sapnas prisisapnavo Frodui. Jam rodėsi kylantis jaunas mėnulis. Blankios jo šviesos nušviesta, prieš Frodą dunksojo juoda uola, perverta tamsios arkos, labai panašios į didelius vartus. Paskui Frodą kažkas pakėlė į viršų, ir jis pamatė, jog tai ne vieniša uola, bet ištisa kalnų grandinė. Už jos driekėsi laukas, o jo viduryje stovėjo smailus akmeninis bokštas, lyg ne žmogaus rankų pastatytas beribio aukštumo stulpas. Jo viršūnėje matėsi žmogaus figūra. Pakilęs mėnulis akimirkai apšvietė vėjo taršomus baltus jo plaukus. Apačioje buvo girdėti laukiniai balsai ir daugelio vilkų staugimas. Staiga didžiulių sparnų šešėlis pralėkė pro mėnulį. Figūra pakėlė rankas ir iš jos laikomos lazdos plykstelėjo šviesa. Milžiniškas erelis nėrė žemyn, sučiupo figūrą nagais ir nusinešė. Jam iš paskos pasigirdo klyksmas ir staugimas. Stipriai papūtė vėjas, jis atnešė kanopų garsą, raitelių, šuoliuojančių, šuoliuojančių, šuoliuojančių iš rytų. "Juodieji Raiteliai", — pabudęs suprato Frodas, o jo galvoje dar tebedundėjo kanopos. Jam pasidarė neramu, ar sugebės kada nors palikti šitas jaukias ir saugias Bombadilo namų sienas. Frodas dar tebesiklausydamas nejudėjo, bet visur buvo tylu. Pagaliau jis apsisvertė ant kito šono, vėl kietai užmigo ir nukeliavo į kitą sapną, kurio neprisiminė. O netoli jo saldžiai sapnavo Pipinas. Bet kažkas lyg sutrikdė jo sapną. Pipinas pabudo. Dzyru, dzyru, dzyru, atrodė, medžiai brūžinosi į stiklą, ir šakos girgždėjo vėjyje — krekšt, krekšt, krekšt. Jam šovė į galvą mintis, kas būtų, jeigu gluosniai apsuptų namą, ir akimirka Pipinui atrodė, jog guli ne name, o gluosnio drevėje ir klausosi baisaus, girgždančio, besijuokiančio balso. Pipinas greitai atsisėdo, apsičiupinėjo aplinkui ir, pajutęs minkštas pagalves, vėl su palengvėjimu atsigulė. Jo ausyse skambėjo žodžių aidas: "Niekas nebijokit! Išsimiegokit iki ryto ir nekreipkit dėmesio į naktinius garsus!" Po to Pipinas vėl užmigo.

Ramiame Merio sapne girdėjosi vandens šniokštimas: upelis švelniai leidosi žemyn, paskui išsiliejo, išsiplėtė aplink visą namą kaip juodas bekrastis tvenkinys. Vanduo gurgėjo po sienomis ir lėtai, bet pastebimai kilo. "Aš paskėsiu, — pagalvojo Meris, — vanduo paplūs į vidų, ir aš tikrai paskėsiu". Jis pajuto, jog guli niūrioje, klampioje pelkėje ir staiga pašoko, trenkėsi koja į šaltas plyteles, prisiminė, kur esąs, ir vėl atsigulė. Meris atminė, ką buvo girdėjęs: "Niekas negali prasiskverbti pro duris, išskyrus žvaigždžių bei mėnulio šviesą ir vėją, atūžiantį iš kalvos viršūnės". Meris pasirėmė ant alkūnės ir pamatė, jog vėjo gūšiai judina užuolaidas. Tada giliai įkvėpė ir vėl užmigo. Semas visą naktį išmiegojo kaip rąstas, o rąstai nesapnuoja.

Rytą visi keturi hobitai pabudo vienu metu. Tomas, švilpaukdamas kaip varnėnas, triūsė po kambarį. Kai jis išgirdo judančius hobitus, pliaukštelėjo rankomis ir šūktelėjo:

— Ei! Ei dol! Oi dol! Mano mieloji!

Jis atitraukė geltonąsias užuolaidas, ir hobitai pastebėjo, jog jos dengė du langus: vieną, išeinantį į rytus, o kitą — į vakarus.

Hobitai pašoko iš lovų. Frodas pribėgo prie rytinio lango ir pažvelgęs pro jį pamatė rasotą ir pilką paprastą daržą. Jis širdyje bijojo pamatyti langus, esančius prie pat žemės, o žemėje — įspaustus kanopų pėdsakus, tačiau iš tikrųjų visur matėsi tik pupelių lysvės, o tulumoje kylanti saulė buvo nušvietusi pilką dunksančio kalno viršūnę. Rytas aušo labai blankus: rytuose už didelių vatinių debesėlių su paraudusiais kraštais driekėsi nedidelis saulės ruoželis. Atrodė, kad dangus žada liūtų, nors aušros šviesa vis labiau ryškėjo, o rausvi pupų žiedai blizgėjo virš šlapių lapų.

Pipinas žvelgė pro vakarinį langą, žemyn į miglos jūrą. Visas miškas buvo pasislėpęs rūke. Atrodė, kad jis iš viršaus žiūri į didelį pilką debesį. Miško viduryje buvo ąduba ar griovys, kur rūkas skaidėsi į plunksnines bangas, — Karklynės slėnis. Kairėje nuo kalvos skubėjo upelis ir dingo tarp baltų šešėlių. Netoli, po langu, matėsi gėlių sodelis, pilka apkarpyta gyvatvorė ir žolė, pasidabruota rasos lašeliais. Aplinkui neaugo jokie gluosniai.

— Labas rytas, mielieji draugai, — riktelėjo Tomas, plačiai atidarydamas rytinį langą. Į vidų padvelkė šaltas oras su lietaus kvapu. — Saulė šiandien nesirodys, aš taip manau. Aš vakar dar paklajojau, kopiau į kalvų viršūnes, kol pilka aušra pakilo. Ir žinojau, koks bus oras, nes po kojomis jau šlapo žalia žolėlė, o

dangus grasino tuojau pat prapliupti. O po laukus bedainuodamas išbudinau Auksauogę, bet nedrįsau anksti rytą žadinti hobitų. Juk tamsa juos naktį budino, gąsdino visais balsais. O dabar, mielieji, kelkitės! Užmirškite naktinius garsus. Suskambės linksmas varpelis: dilin dilin don! Ei don! Oi don! Mano mielieji! Jei ateisite anksti — rasit pusryčius ant stalo, jei ateisite vėlai — teks krimst žoleles ir gerti lietaus vandenį! Hobitai nelabai patikėjo Tomo žodžiais dėl žolelių ir vandens, bet pasiskubino ir taip nušlavę stalą, jog jis liko apytuštis. Prie stalo nebuvo nei Tomo, nei Auksauogės. Tomas blaškėsi po visus namus, trinksėjo virtuvėje, lakstė laiptais aukštyr žemyn ir nepaleido dainos iš lūpų. Atidaryti valgomojo langai žiūrėjo į vakarus, į rūkė paskendusį slėnį. Kartkartėmis nuo šiaudinio stogo nukapsėdavo susitvenkusio vandens lašeliai. Dar nespėjus hobitams baigti pusryčiauti, debesys visiškai uždengė dangų, ir prapliupo smulkus pilkas lietutis. Lietaus užuolaida visiškai uždengė mišką.

Jiems dar tebežiūrint pro langą, kažkur iš viršaus pasigirdo tyras ir aiškus Auksauogės balsas. Hobitai tenugirdo keletą žodžių, bet suprato, jog daina apie lietų, tokia pat švelni kaip liūtys virš sausų kalvų. Daina čiurleno lyg upės pasakojimas — nuo mažytės versmės aukštikalnėse iki pat Jūros. Hobitai su džiaugsmu klausėsi, o Frodas buvo itin laimingas ir laimino šitą lietingą dieną, kuri juos netikėtai sulaikė. Mintis apie kelionę sunkiai slėgė krūtine, bet dabar Frodas suprato, jog šiandien jie nenukeliaus nė mylios.

Iš vakarų atūžė viršutinis vėjas ir sunkūs, šlapi debesys, susikaupė vienoje vietoje, buvo nupūsti iki kalvų ir ten išpylė visą savo lietų. Aplink namą nieko nebuvo matyti, tik iš dangaus krintantis vanduo. Frodas stovėjo netoli atvirų durų ir žiūrėjo į baltą kalkintą takelį, dabar pavirtusį pieno upeliuku, kuris burbuliuodamas skubėjo slėnin. Iš už namo kampo išnirio Tomas Bombadilas iškėlęs rankas, lyg bandydamas atremti lietų — ir iš tiesų, kai Tomas peršoko per slenkstį, jis buvo visai sausas, tik batai permirkę. Juos nusiavė ir padėjo prie židinio. Tada atsisėdo į didžiausią kėdę ir pakvietė hobitus sėstis aplink jį.

— Šiandien yra Auksauogės skalbimo diena, — paskelbė Tomas, — ir jos rudeninis tvarkymasis. O hobitams šiandien keliauti negalima — dar nuskęs. Palikime juos ilsėtis. Šiandien gera diena ilgoms istorijoms, taip pat klausimams ir atsakymams. Tomas jums daug ką papasakos.

Iš tikrųjų Tomas hobitams papasakojo daug nuostabių istorijų, kartais lyg kalbėdamas pats su savimi, kartais mesdamas į klausytojus mėlynų akių žvilgsnį iš po tankių antakių. Dažnai jis uždainuodavo ar pakilęs iš kėdės pradėdavo šokti. Hobitai išgirdo apie bites ir gėles, apie medžių kelius ir keistus miško padarus, apie piktus ir nepiktus, draugiškus ir nedraugiškus, žiaurius ir malonius dalykus, apie paslaptis, tūnančias po gervuogėmis.

Besiklausydami hobitai pradėjo suprasti miško gyvenimą ir galėjo į save pažiūrėti iš šalies, kaip į nekviestus svetimšalius, suardžiusius ramią šito miško būties tėkmę. Beveik visose Tomo šnekose figūravo senas Gluosnis, ir Frodas dabar pakankamai apie jį sužinojo, daugiau negu pakankamai, o tos žinios nebuvo labai malonios. Tomo žodžiai atverdavo medžių širdis ir jų mintis, kurios dažnai būdavo tamsios, keistos ir pilnos neapykantos tiems, kurie graužia, kanda, laužo, degina bei kapoja, žodžiu, tiems, kurie ardo ir grobia. Miškas ne veltui vadinosi Amžinuojų — jis iš tikrųjų buvo labai senas, vienas iš paskutiniųjų seniai užmirštų miškų, kuriuose auga dabartinių medžių tėvų tėvai, kupini išdidumo, išminties ir neapykantos. Bet pats pavojingiausias buvo senasis Gluosnis, kurio širdis jau buvo supuvusi, bet jis pats dar tebežaliavo. Jo klasta pralenkė visus, jis buvo vėjų šeimininkas, o jo šauksmai ir mintys pasiekdavo visus miškus iš abiejų upės pusių. Jo pilka dvasia sėmėsi jėgų iš žemės ir tol driekėsi ore, tol nematomais pirštais rezgė klastų giją, kol pajungė savo valdžion beveik visus miško medžius, nuo Tvoros iki Kalvų.

Staiga Tomas liovėsi kalbėjęs apie miškus ir pasileido paskui upelius, per burbuliuojančius krioklius, pro kalnų akmenėlius ir nugludintas uolas, mažas gėles kalnų apsuptose pievose ir pagaliau pakilo iki kalvų. Hobitai išgirdo apie Didžiuosius Pilkapius ir žalius pylimus, apie aukurus ant kalvų ir daubose. Bliovė avys. Kilo baltos ir žalios sienos. Stovėjo galingos tvirtovės. Mažų karalysčių karaliai kovėsi tarpusavyje, o saulė purpuriniais atšvaitais spindėjo ant kardų, trokštančių kraujo. Pergalė ir pralaimėjimas žengė kartu, griuvo bokštai, degė tvirtovės ir ugnies liežuviai kilo į viršų. Mirusių karalių ir karalienių kapuose žibėjo aukso krūvos, juos uždengė Pilkapiai ir ant jų jau augo žolė. Gnaibydamos žolę, iš pradžių ten vaikščiojo avys, bet greitai kalvos ištuštėjo. Ir tada iš toli toli atslinko šešėliai, žvangindami žiedais ant šaltų pirštų, o auksas mirtinu skambesiu atsiliepdavo vėjyje. Akmeniniai aukurai šiepės iš po žemės kaip balti dantys mėnulio šviesoje.

Hobitai sudrebėjo. Netgi iki Grafystės buvo atėjęs gandas apie Pilkapius ir Nemirėlius, esančius už miško, tačiau tokių istorijų hobitai nemėgo net sėdėdami prie židinio, toli toli nuo visų šitų baisumų. Mūsų ketveriukė staiga vėl prisiminė paliktą namų jaukumą. Pas Tomą irgi būtų buvę kaip namie, jei ne tie prakeikti Pilkapiai pašonėje. Hobitai net nustojo klausytis ir neramiai susižvalgė.

Vėl pagavę pasakojimo giją, jie pastebėjo, jog dabar Tomas jau nuklydo į kitas šalis ir kitus laikus, kurių

hobitai net negalėjo įsivaizduoti. Tada pasaulis dar buvo platesnis, o jūros skalavo tik vakarinį krantą. Tomas nusivedė hobitus po senąją žvaigždžių šviesa, kai pasaulyje gyveno tik elfų valdovai. Staiga jis nutilo ir knaptelėjo galva, lyg būtų užsnūdęs. Hobitai tarsi užkerėti tyliai sėdėjo prieš jį — Tomui nutilus, vėjas nurimo, debesis išsisklaidė, diena atsitraukė, iš rytų bei vakarų atskubėjo tamsa ir padangėje išžiėbė tūkstančiai žvaigždžių.

Frodas nežinojo, ar dabar rytas, ar vakaras, ar ta pati diena, o gal praėjo visas mėnuo. Jis nejautė nei alkio, nei nuovargio, buvo apimtas vienintelio jausmo — nuostabos. Pro langą švietė žvaigždės, ir jį supo mirtina tyla. Frodas staiga išsigando šios tylos ir netikėtai prabilo:

— Kas tu, šeimininke? — paklausė jis.

— Ką? — išsitiesdamas tarė Tomas, ir jo akys žibėjo tamsoje. — Argi tu dar nežinai mano vardo? Juk aš jau pasakiau: Tomas buvo čia prieš upę ir prieš medžius. Tomas prisimena pirmą lietaus lašelį ant pirmos gėlės. Tomas praskynė takus dar prieš Didžiąją Tautą ir matė ateinančius hobitus. Tomas čia buvo prieš karalius, prieš Nemirėlius ir prieš kapus. Kai elfai kėlėsi į Vakarus ir tada gyveno Tomas, dar prieš Jūrų įdubimą. Nebijoję jis net tamsos, išsidriekusi po žvaigždėmis, kol pasirodė Juodasis Lordas.

Tarsi koks šešėlis perbėgo per kiemą, ir hobitai neramiai pažvelgė pro lango stiklus. Kai jie vėl atsisuko, duryse švytėdama stovėjo Auksauogė. Ji laikė žvakę, rankomis dengdama liepsną nuo skersvėjo. Žvakės šviesa ėjo per jos ranką, kaip saulė per baltą audeklą.

— Lietus jau liovėsi, — tarė ji, — ir po žvaigždėmis nuo kalvos sruvena linksmi upeliukai. Tai pradėkime linksintis ir juoktis!

— Ir pradėkime valgyti ir gerti, — pritarė Tomas. — Ilgos pasakos troškina, o ilgai besiklausydamas išalksti. Juk nuo ryto Tomas kalba!

Jis pašoko nuo kėdės, stvėrė nuo židinio žvakę ir užsidegė ją nuo liepsnos, kurią laikė Auksauogė. Laikydamas žvakę rankoje, Tomas pradėjo šokti aplink stalą, paskui nėrė pro duris ir dingo.

Greitai jis grįžo, nešdamas didelį apkrautą padėklą. Tada Tomas su Auksauoge ėmėsi ruošti stalą, o hobitai sėdėjo žavėdamiesi ir juokdamiesi: toks puikus buvo Auksauogės grakštumas ir toks juokingas Tomo lakstymas. Bet vis dėlto atrodė, kad jie šoka tą patį šoki, išbėgdami ir įbėgami į kambarį, skubėdami aplink stalą. Tokia skuba davė savo vaisius — akimirksniu valgiai, indai ir šviesos buvo paruošti. Stalas žėrėjo nuo baltų ir geltonų žvakių. Tomas nusilenkė svečiams.

— Vakarienė paruošta, — tarė Auksauogė, ir dabar hobitai pastebėjo, jog ji pasidabinusi sidabriniais drabužiais ir balta juosta, o bateliai panašūs į žuvies žvynus. Tomas buvo apšvilkęs mėlynai ir atrodė kaip lietaus nuplautos neužmirštuolės, tik avėjo žaliomis kojėmėmis.

Vakarienė pavyko dar geriau negu vakar. Hobitai, pakerėti Tomo žodžių, buvo praleidę ir priešpiečius, ir pietus, todėl dabar kirtu lyg savaitę nevalgę. Ilgą laiką jie nei dainavo, nei kalbėjo, nes turėjo svarbesnių reikalų. Bet kai širdys atsigavo, jų balsai suskambėjo linksmiau ir džiaugsmingiau. Visiems pavalgus, Auksauogė padainavo daug dainų, kurios prasidėdavo kalnuose ir švelniai leisdavosi į tylą. O toje tyloje hobitai išvydo ežerus ir tvenkinius, daug didesnius negu Krantinėje, į kuriuos žiūrint buvo matyti dangus ir žvaigždės, panašios į brangakmenius gelmėse. Po to Auksauogė vėl palinkėjo jiems labos nakties ir paliko hobitus prie židinio. Tomas visai nenorėjo miego ir užpylė juos klausimais.

Pasirodė, jog Tomas daug žinojo apie hobitus ir apie jų šeimas ir dar daugiau apie tų laikų Grafystę, kurią net patys seniausi hobitai sunkiai prisiminė. Greitai hobitai tuo nustojo stebėtis, tik nesuprato, kodėl Tomas labai daug dėmesio skiria fermeriui Kurmausiui, kuris jam buvo daug svarbesnis asmuo, negu jie įsivaizdavo patys.

— Jis tvirtai stovi ant žemės, jo rankos žemėtos, galva išmintinga, o akys plačiai atvertos, — aiškino Tomas.

Po to taip pat paaiškėjo, kad Bombadilas susitinka ir su elfais, o naujienos apie Frodą, iš visko sprendžiant, jį pasiekė per Gildorą.

Tomas tiek daug žinojo ir taip gudriai klausinėjo, kad Frodas papasakojo apie Bilbą ir apie savo viltis ir baimes netgi atviriau negu Gendalfui. Besiklausydamas Tomas ramiai lingavo galvą, bet išgirdus apie Juoduosius Raitelius, jo akys žybtelėjo.

— Parodyk man tą savo "mieląjį" Žiedą, — vidury pasakojimo staiga paprašė jis, ir Frodas, didelei savo nuostabai, ramiai ištraukė Žiedą iš kišenės, atsegė nuo grandinėlės ir padavė Tomui. Atrodė, jog Žiedas, atsidūręs jo rudame delne, išsipūtė ir tapo didesnis. Tada Tomas nusijuokė ir prikišo Žiedą prie akies. Staiga hobitai išvydo juokingą ir nerimą keliantį vaizdą — skaisčią mėlyną akį, šviečiančią pro auksinį apskritimą. Tomas atsargiai užsimovė Žiedą ant mažojo piršto ir pakėlė jį prie žvakės. Iš pradžių hobitai nematė čia nieko keisto ir tik po to aiktelėjo — juk Tomas, užsimovęs Žiedą, neišnyko!

Tomas vėl nusijuokė ir išmetė Žiedą į orą — Žiedas blykstelėjo ir... dingo! Frodas riktelėjo, o Bombadilas

pasilenkė į priekį ir įteikė jam nežinia iš kur atsiradusį Žiedą.

Frodas atidžiai ir įtariai jį apžiūrėjo (lyg būtų davęs jį kokiam fokusininkui). Tai buvo tas pats Žiedas, bent atrodė toks pat ir svėrė tiek pat: Frodui Žiedas visada atrodydavo keistai sunkus. Bet kažkas ragino hobitą įsitikinti Žiedo tikrumu. Be to, Frodas išsėdėjo, jog Žiedas, kurį Gendalfas laikė tokiu svarbiu, Tomui nieko nereiškia. Hobitas nutaikė progą, kai Tomas pasakojo istoriją apie barsukus bei jų olas, ir užsimovė Žiedą. Meris pasisuko į jį, norėdamas kažko paklausti, ir riktelėjo iš nuostabos. Frodas apsidžiaugė. Viskas gerai — Žiedas tikras, jeigu jau Meris taip spokso į jo kėdę, o jo paties nemato. Frodas atsistojo ir tyliai nusėlino prie išorinių durų.

— Klausyk, — pašaukė Tomas, blykstelėjęs į jį mėlynomis akimis. — Frodai, ateik čia! Kurgi tu eini? Senasis Tomas Bombadilas ne toks aklas. Nusiimk savo aukso Žiedą! Tu be jo gražesnis. Grįžk tuoj pat! Baik kvailiot ir sėsk prie manęs! Turime pasikalbėti apie rytą. Tomas jums parodys tiesų kelią ir neleis pasiklysti.

Frodas nelinksmai nusijuokė, nusimovė Žiedą, grįžo ir vėl atsisėdo. Tomas jiems paaiškino, jog rytą turėtų šviesti saulė, todėl išvykti bus galima be rūpesčių, bet iškelti vis tiek teks anksti, kadangi šioje šalyje oras kartais keičiasi greičiau negu Auksauogės apdarai.

— Aš nesu orų šeimininkas, — paaiškino Tomas, — joks dvikojis padaras negali valdyti orų.

Tomas pritarė hobitų planui iš pradžių keliauti į šiaurę per vakarinius kalvų šlaitus (tuo keliu jie galėtų per dieną pasiekti Rytų Kelią ir išvengti Pilkapių). Bombadilas liepė jiems nieko nebijoti ir negalvoti apie Pilkapius.

— Eikite žalia žole ir venkite senųjų aukurų, šaltų Nemirėlių ir neikiškite nosies į jų būstus, nes jūs nesate kariai su galingais ginklais!

Tomas tai pakartojo keletą kartų ir liepė lenkti Pilkapius iš vakarų. Po to jie visi išmoko dainą, kurią reikėtų dainuoti, jeigu hobitai patektų į nelaimę:

Kur tu, Tomai Bombadilai, senasai bičiuli?

Ui miškų, ui vandenių, ui kalnų didžiulių,

Ui mėnulio ir ui saulės mus išgirsk, narsuoli!

Atskubėki, Bombadilai, mes bėdon papuolėm!

Padainavus šitą dainą kartu ir išmokus atmintinai, Tomas paplojo jiems per pečius, nusijuokė ir paėmęs žvakes nulydėjo hobitus į miegamąjį.

VIII. RŪKAS VIRŠ PILKAPIŲ

Naktis praėjo gana ramiai, bet lyg per sapnus, lyg tikrovėje Frodas girdėjo tylų dainavimą: daina sklido kaip blanki šviesa pro lietaus maršką, paskui ta marška prasiskleidė, ir atsivėrė saulės nušviesta šalis. Vizija išsiskleidė, ir Frodas pabudo. Atrodė, jog kambarys pilnas švilpaujančių paukščių, nors iš tikrųjų čia buvo tik vienas Tomas. Už kalvos jau kilo saulė, skaisčiai pliekisdama į langus. Viskas lauke žaliavo ir žėrėjo aukso.

Po pusryčių, kuriuos hobitai vėl valgė vieni, jie sunkia širdimi susiruošė atsisveikinti, nors vėsus ir skaistus rytas kaip tik tiko kelionei, o rudeninis dangus buvo ryškiai žydras. Iš šiaurės vakarų pūtė gaivus vėjelis. Poniai, patenkinti tokiu oru, prunkštė ir linksmai šokinėjo. Iš namo išėjo Tomas, pamojavo skrybėlę ir pradėjo šokti, siūlydamas hobitams sėsti ant arklių ir paskubėti.

Jie išjojo tuo takeliu, kuris vedė nuo pat namo, ir nukaukšėjo į juos priėmusio slėnio šiaurinį kraštą. Keliautojai ką tik buvo nušokę nuo ponių, norėdami juos pėsti užvesti į statų šlaitą, bet staiga Frodas sustojo.

— Auksauogė! — sušuko jis, — puikioji ponija, dėvinti žolės žalumo sidabrine suknią! Juk mes su ja neatsisveikinom ir net nematėm jos nuo pat vakaro!

Frodas taip susigrauzė, jog jau buvo besukas atgal, bet tuo metu jie išgirdo švelnų balsą — ant kalvos krašto stovėjo Auksauogė. Jos palaidi plaukai švietė ir blizgėjo kaip saulė. Rasotoje žolėje, po jos kojomis, šokinėjo saulės zuikučiai. Ji dar kartą pamojo ir šuktelėjo jiems.

Hobitai greitai užlipo į kalvą, tylėdami sustojo priešais Auksauogę ir nusilenkė, o ji, mostelėjusi ranka, paragino juos apsidaityti; ir nuo ten, nuo kalvos viršūnės, hobitai išvydo rytinę žarą. Viskas buvo matyti taip aiškiai, lyg ir nebūtų buvę tos miglos, kai jie stovėjo miško kalvelėje. O pats miškas, apsigaubęs blyškia žalių medžių mantija, išdidžiai stūksojo vakaruose. Toje pačioje pusėje kilo Brendivyno slėnį išraižė kalvagūbriai — žali, geltoni ir rudi. Pietuose, už švytinčios Karklynės juostos, galinga Brendivyno upė suko didelę kilpą ir plukdė savo vandenį į hobitams nežinomus kraštus. Šiaurės pusėje, už mažyčių

kalvų iki pat horizonto buvo pilkos bei žalios lygumos ir žemumos, kurios mylių mylias driekėsi tolumoje. O rytuose kilo net ryto šviesoje niūrios Pilkapių keteros, išnykstančios mėlyname danguje, ir galėjai tik spėlioti, kas yra už tų keterų, nors pagal senus padavimus ten jau turėjo būti matomi aukšti kalnai.

Hobitai atsiduso ir pamanė, jog ryžtingai šokus ir dar žengus keletą žingsnių, būtų galima patekti bet kur — į mišką, prie upės, į lygumas ar į kalnus. Atrodė net juokinga visą dieną kėblinti iki Kelio, geriau būtų taip kaip Tomas — strykt pastrykt, nuo akmens ir prašom, jau kalnai.

Auksauogė prakalbino juos ir nutraukė tas beprasmiškas svajones.

— O dabar skubėkite, sveteliai, — tarė ji, — ir pasiekite savo tikslą! Ženkite į šiaurę taip, jog vėjas jums pūstų į kairiją skruostą, o aš jus palaiminsiu. Skubėkite, kol dar saulė šviečia! — pasakė ji, atsisukusi į Frodą. — Sudie, Elfų Drauge, man buvo malonu su tavim pasimatyti!

Frodas taip pat norėjo gražiai atsiviešinti, bet gerklėje kažkas įstrigo, ir jis tik žemai nusilenkė. Tada hobitas šoko ant ponio ir nusivijo savo draugus, lėtai besileidžiančius nuo kalvos. Greitai nei Tomo Bombadilo namo, nei slėnio, nei miško nebeliko. Tarp dviejų kalvų šlaitų oras buvo šiltesnis, o samanų skleidė stiprų, saldų kvapą. Pasiekė daubos dugną, hobitai atsisuko ir pamatė mažytę liekną Auksauogės figūrėlę, panašią į saulėgrąžą mėlyname danguje. Ji dar tebestovėjo ir tebežiūrėjo pavymui. Pamačiusi juos atsisukant Auksauogė šūktelėjo, pamojavo rankomis, apsisuko ir išnyko už kalvos.

Jų kelias ėjo daubos dugnu ir suko aplink žalią stačios kalvos pakriūtę į kitą, dar gilesnį ir platesnį slėnį, o ten pro tolimesnes kalvas — vis šokinėdamas aukštyn-žemyn į naujas kalvas ir naujus slėnius. Aplinkui nesimatė nei medelio, nei upelio — tik trumpa žolė, girdėjosi vėjo šlamesys ir reti vienišų paukščių balsai. Saulė pakilo jau visai aukštai, ir keliauti darėsi karšta. Kiekvieną sykį, jiems įkopus į kalvos keterą, atrodė, jog vėjelis pučia dar silpniau. Kai hobitai vėl pažiūrėjo į vakarus, tai tolimas miškas tarsi rūko, nes susikaupė garai kilo į viršų nuo lapų, šakų ir kamienų. Horizontas kažkaip aptemo, erdvė ėmė traukti tamsi miglėlė, pro kurią dangus atrodė kaip žydra kepurė.

Apie pusiaudienį hobitai įkopė į kalvą, kurios viršūnė buvo plati ir plokščia lyg negili lėkštė žaliais apvadais. Lėkštės viduje oras visai nejudėjo, ir dangus tiesiog slėgė galvas. Keliautojai perkirto kalvą, įsistebeilijo į šiaurę ir nustebo — patys nepatikėjo, jog tiek toli jau nujota. Žinoma, visi atstumai dabar atrodė migloti ir apgaulingi, bet neliko jokios abejonės, jog kalvos artėja prie pabaigos. Dabar prieš juos išsitiesė ilgas slėnis, kurio pabaigoje, šiaurėje, stūksojo du statūs šlaitai. O priešakyje kalvų jau nebebuvo, tik matėsi neryški, ilga, tamsi linija.

— Tai medžiai, žymintys kelią, — paaiškino Meris. — Visas Kelias nuo pat Brendivyno Tiltu yra apsodintas medžiais dar iš anų laikų.

— Na ir puiku! — tarė Frodas, — jeigu mes taip greitai josime kaip rytą, tai iki saulėlydžio išjosime iš kalvų ir neskubėdami susirasime vietą nakvynei.

Tai pasakęs, jis atsisuko į rytus ir pamatė, jog ten kalvos žymiai aukštesnės, o jų viršūnėse supilti pylimai. Be to, ant kai kurių lyg vieniši dantys styrojo aukšti akmenys.

Šitas vaizdas nieko gero nežadėjo, todėl jie nuo jo nususuko ir nusileido į daubą. Beje, jos viduryje taip pat stovėjo vienišas akmuo, o kadangi buvo vidurdienis, tai jis visai nemetė šešėlio. Akmuo buvo panašus į kalvų orientyrą, kieno nors pirštą ar dar ką nors nemalonesnio. Tačiau hobitai išalko, o saulė švietė labai skaisčiai, todėl jie susėdo ir atsirėmė į rytinį akmens šoną. Šonas buvo šaltas, kadangi saulė jo jau nebešildė, bet tokiam karštyje tai buvo labai malonu. Hobitai išsiėmė valgių bei gėrimų ir po atviru dangumi labai gardžiai užkando, nes Tomas prikrovė jų krepšius visai dienai. Poniai be nešulių klaidžiojo po žolę...

Kelionė per kalvas, sotus maistas, kaitri saulė, samanų kvapas ir ilgas pogulis padarė savo, ir hobitai užmigo. O staiga pabudę išsigando: juk jie neketino miegoti. Nuo akmens tysojo blyškus šešėlis, per jų kojas nusidriekęs į rytus. Pageltusi saulė vos vos peršvietė miglą ir siuntė savo spindulius jau... į vakarus, o iš rytų, pietų ir šiaurės kilo tirštas, šaltas, baltas rūkas. Oras buvo tylus, sunkus ir šaltas. Poniai, nuleidę galvas, stovėjo susispietę į pulkėlį.

Sunerimę hobitai pašoko ant kojų, nuskubėjo prie vakarinio lėkštės krašto ir nusprendė, jog atsidūrė saloje tarp tyvuliuojančios rūko jūros. Netgi saulė jau nebeperšvietė rūko sienos, ir rytuose kilo pilki šalti šešėliai. Migla telkėsi tol, kol virš hobitų galvų atsirado nepermatomas rūko stogas. Jie pateko į miglos salą, kurios centrinė kolona buvo vienišas akmuo.

Hobitai pasijuto patekę į spąstus, bet dar nelabai jaudinosi, prisimindami daug žadantį Kelio vaizdą ir būdami tikri, jog žino, kurioje pusėje tas Kelias yra. Šiaip ar taip, niekas net negalvojo apie tai, jog reikia pasilikti ir palaukti, kol rūkas išsisklaidys. Hobitai susikrovė daiktus taip greitai, kiek tik leido sustingę nuo šalčio pirštai.

Greitai jie jau vedė ponius pro lėkštės kraštą žemyn, ilgu šiaurinės kalvos šlaitu, į rūko jūrą. Nusileidus

žemyn, migla tapo tokia šalta ir drėgna, jog net plaukai ant galvų sulipo. Priėjus apačią, jau buvo taip šalta, kad hobitai turėjo skubiai išsitraukti apsiaustus ir gobtuvus, kurie tuoj pat apsinešė pilkais lašeliais. Tada keliautojai sėdo ant ponių, ir šie pajudėjo, jausdami kojomis kelią tik pagal žemės nelygumus. Jie stengėsi neišsukti iš kelio, vedančio į slėnio pabaigoje esantį vartų pavidalo susiaurėjimą, kurį matė rytą. Jeigu pavyktų praeiti pro tuos vartus, tai beliktų tik keliauti tiesiai ir atsimušti į Rytinį Kelią. Keliautojai taip pat tikėjosi, jog už kalvų rūkas išsisklaidys.

Jie keliavo labai lėtai. Stengdamiesi nepasimesti ir neklaidžioti skirtingomis kryptimis, hobitai jojo vienas po kito paskui Frodą. Semas jojo antras, o už jo vos slinko Pipinas ir Meris. Slėnis tarsi išsitempė iki begalybės. Staiga Frodas pamatė viltingą ženklą: iš abiejų pusių tamsūs kontūrai perrėžė miglą, ir jis nusprendė, jog tai ir yra paskutinis kalvų plyšys, šiauriniai Pilkapių vartai. Jeigu hobitai pro juos prasiveržtų, tai būtų laisvė.

— Greičiau! Paskui mane! — riktelėjo Frodas per petį ir nuskubėjo į priekį. Tačiau jo viltis greitai pakeitė sumišimas ir nerimas. Tamsūs lopai susiglaudė, tapo dar tamsesni, ir Frodas ižiūrėjo viens prie kito stovinčius du didžiulius akmenis, panašius į aukštas kolonas, kurias laiko atlantai. Frodas neprisiminė, ar žvalgydamasis po slėnį rytą matė tuos akmenis. Kai jau buvo beveik juos prajojęs, jo ponis staiga pasibaidė, suprunkstė, ir hobitas nukrito ant žemės. Atsikėlęs Frodas pamatė, jog liko vienas — draugai buvo dingę.

— Semai! — pašaukė jis, — Pipinai! Meri! Pirmyn! Kodėl atsilikote?

Tyla. Frodą apėmė baimė, ir jis nudūmė atgal pro akmenis garsiai šaukdamas:

— Semai! Semai! Meri! Pipinai!

Frodo ponis išsigandęs nulėkė į miglą ir dingo. Iš kažkur toli, o gal ir netoli, atsklido šauksmas:

— Ei, Frodai, ei! Kur tu?

Frodas stabtelėjo palei akmenis ir įsiklausė: šauksmas ėjo lyg iš rytų. Jis puolė į kairę, ten, kur girdėjo šaukiant, ir pastebėjo, jog joja į statų kalną.

Užsiropšęs į viršų Frodas vėl riktelėjo, po to dar ir dar kartą. Kurį laiką buvo tylu, paskui iš kažkur aukštai aukštai pasigirdo:

— Ei, Frodai, Frodai! — šaukė balsai iš miglos, paskui tas šauksmas užsibaigė klyksmu: — Gelbėkit! Gelbėkit! Į pagalbą!

Kiek tik galėdamas Frodas pradėjo ropštis į šauksmo pusę, bet iš visų pusių jį supo tamsa ir buvo neįmanoma susivokti, į kurią pusę jis ropščiasi. Frodui atrodė, jog jis visą laiką kopia tik aukštyn. Pagaliau jis užlipo į gūbrio ar kalvos viršūnę, nes žemė po kojomis pasidarė lygi. Frodas pavargo, permirko prakaitu ir dabar jam darėsi šalta. Aplinkui buvo aklina tamsa.

— Kur jūs? — beviltiškai riktelėjo jis.

Atsakymo nebuvo. Hobitas pastovėjo klausydamasis ir pajuto, jog keičiasi oras — pasidarė labai šalta: ledinis vėjas košte košė Frodą nuo galvos iki kojų. Aplinkui plūduriavo į gabalėlius suplėšytas rūkas. Frodas pastebėjo, jog tamsa truputį sklaidosi, ir iš burnos eina baltas garas. Jis pakėlė akis ir nustebeš pro rūko bei miglos sruogas, uždengusias dangų, išvydo blankias žvaigždes. Per žolę nušiuorėjo vėjas.

Staiga Frodui pasirodė, jog girdi duslų riksmą, ir jis nukurnėjo ton pusėn. Migla sukosi aplinkui ir tirpo, atidengdama žvaigždėtą dangų. Frodas apsidairė ir pamatė, jog stovi apvalios kalvos viršūnėje, į kurią įkopė iš šiaurės. Pučiantis rytytys vėrė iki pat kaulų. Iš dešinės, po vakarinėmis žvaigždėmis, juodą šešėlį metė dunksantis netoliese didžiulis Pilkapis.

— Kur jūs? — piktai ir išgąsdintai vėl riktelėjo Frodas.

— Čia! — atsiliopė lyg iš po žemės einantis gūdas ir stingdantis balsas. — Aš laikiu tavęs.

— Ne, ne! — suvapėjo Frodas, negalėdamas pasijudinti. Hobito keliai sulinko, ir jis parkrito ant žemės. Visur buvo tylu kaip kape. Frodas drebėdamas pažvelgė į viršų ir pamatė virš savęs pasilenkusią juodą, aukštą figūrą, tarsi šešėlį žvaigždžių šviesoje. Dvi akys, panašios į mirties žiburius, prikėlė Frodą prie žemės. Šaltas ir geležinis glėbys suspaudė hobitą, sustingdė nuo galvos iki kojų, ir Frodas prarado sąmonę...

Atsigavęs jis nieko nejautė, tik baimę, bet staiga labai aiškiai suprato — jis sugautas ir įkalintas Pilkapyje. Nemirėlis sučiupo jį, užbūrė, ir dabar Frodas yra baisių kerų valdžioje, apie kuriuos Grafystėje bijodavo net užsiminti. Frodas nediršo net sukrutėti ir gulėjo toje pačioje padėty — ant akmeninių grindų, ant krūtinės sudėtomis rankomis.

Ir nors siaubas jį buvo apėmęs taip smarkiai, jog visa tamsa atrodė mirtinai baisi, Frodas mąstė apie Bilbą Beginsą, jo istorijas ir pasivaikščiojimus Grafystės takeliais, besikalbant apie nuotykius. Juk net paties storiausio ir bailiausio hobito sieloje giliai (kartais net labai giliai) tūno drąsa, palikta juodžiausiais dienai. Frodas nebuvo nei storas, nei bailus, ir nors pats to nežinojo, Bilbas ir Gendalfas laikė jį geriausiu hobitu

visoje Grafystėje. Jis suprato, jog priėjo liepto galą, baisų galą, bet kaip tik ši mintis suteikė drąsos, ir Frodas įtempė nutirpusius sąnarius, lyg ruošdamasis šuoliui — jis jau nebebuvo bejėgė auka.

Gulėdamas ir kaupdamas jėgas, Frodas pastebėjo, jog tamsa iš lėto traukiasi, užleisdama vietą blyškiai žalsvai šviesai. Iš pradžių hobitas dar nematė, kur yra atsidūręs, nes šviesa sunkėsi iš po grindų ir dar nebuvo pasiekusi sienų bei stogo. Frodas pasuko galvą ir šaltoje šviesoje pamatė prieš save paguldytus Semą, Pipiną ir Merį. Jie gulėjo ant nugarų, apdengti baltai ir mirtinai išblyškę. Aplinkui matėsi krūvos auksinių brangenybių, bet šitoje šviesoje jos atrodė šaltos ir nepatrauklios. Ant hobitų galvų buvo vainikai, ant riešų — auksinės apyrankės, o pirštus kažkas apmaustė galybe žiedų. Prie šonų gulėjo kalavijai, o ant kelių — skydai. Skersai jų kaklų buvo ištiestas ilgas nuogas kardas.

Staiga suskambo daina — čia kylantis, čia besileidžiantis monotoniškas šaltas murmėjimas. Tolimas ir be galo niūrus balsas kartais skambėjo lyg dejonė iš po žemių, kartais lyg aukšta gaida iš oro. Beformė liūdnų, bet baisių garsų srovė po truputį jungėsi į žodžius, nuožmius, šaltus, sunkius, negailestingus ir niekingus. Atrodė, jog naktis, ilgėdamasi ryto, kartu ir plūsta jį, o šaltis, trokštantis šilumos, kartu ją ir prakeikia. Frodas buvo sustingęs nuo nežemiškos žvarbos. Netrukus daina pasidarė aiškesnė, ir hobitas su siaubu širdyje suvokė, jog ji dabar skamba kaip užkeikimas:

*Rankos, širdys, suledėkit ir po akmeniu gulėkit,
Po uolom, kol bus pasaulis be mėnulio ir be saulės,
Žvaigždės žus nuo juodo vėjo ir neliausite tylėje,
Kol čionai, kur nykios griovos,
Viešpataus Tamsos Valdovas.*

Už jo galvos kažkas trakstelėjo ir sučežėjo. Frodas pasirėmė ant alkūnės ir blankioje šviesoje pamatė, jog guli per vidurį skliauto, kuris dingsta už kampo, o iš už to kampo grabinėdama pirštais slenka ilga ranka, slenka prie arčiausiai gulinčio Semo, prie kardo rankenos, esančios šalia jo kaklo.

Iš pradžių Frodas juto, jog užkeikimas tarsi akmuo slegia jį, ir jis panoro bėgti iš čia. Užsimovęs Žiedą, jis prasmuktu pro Nemirėlį ir ištrūktų į lauką. Jis jau įsivaizdavo save, bėgantį per žolę, apraudantį Merį, Semą ir Pipiną, bet gyvą ir laisvą. Netgi Gendalfas būtų pripažinęs jo bejėgiškumą šiuo atveju.

Tačiau Frodui pabudusi drąsa atnešė kitą mintį: jis nepaliks draugų nelaimėje. Frodas svyravo, čiupinėdamas kišenę, o ranka slinko arčiau ir arčiau. Pagaliau jis ryžosi, čiupo šalia gulintį trumpą kardą, priklausę ant vieno kelio ir palinkęs ties draugais iš visų jėgų rėžė atšliaužiančiais rankai per riešą ir ją perkirto, o kardas perlūžo prie pat rankenos. Pasigirdo baisus klyksmas, ir šviesa užgeso. Tamsioje kažkas nuožmiai urzgė.

Frodas parkrito prie Merio, palietė jo šaltą veidą ir staiga prisiminė viską, ką buvo užmiršęs, kai klaidžiojo migloje: namą slėnyje, Auksauoge ir Tomo dainavimą. Jis prisiminė ir eilėrašį, kurį jie mokėsi kartu su Tomu. Silpnu balseliu Frodas užtraukė:

— Ei! Tomai Bombadilai!

Su tuo vardu hobito balsas sustiprėjo, suskambo visu garsu, ir tamsus kambarys atkartojų žodžius:

*Kur tu, Tomai Bombadilai, senasai bičiuli?
Už miškų, už vandenių, už kalnų didžiulių,
Už mėnulio ir už saulės mus išgirsk, narsuoli!
Atskubėki, Bombadilai, mes bėdon papuolėm!*

Stojų mirtina tyla. Frodas girdėjo savo širdies plakimą, ir jam jau atrodė, jog nieko neįvyks, bet iš kažkur toli, lyg pro storas sienas, pasigirdo atsakymas:

*Senas Tomas Bombadilas — vyras ne begalvis,
Puikūs jo geltoni batai, švarkas žydraspalvis.
Nieks negali jo pavyti, jis čia šeimininkas.
Tomo kojos greitai lekia, dainos jo garsingos.*

Kažkas sugrumėjo lyg krintant akmenims, ir į vidų plūstelėjo šviesa, gyva šviesa, dienos šviesa. Siauroje skylėje, atsiradusioje kambario gale už Frodo kojų, pasirodė Tomo galva (su skrybėle ir plunksna), apšviesta kylančios saulės. Saulės šviesa nusileido ant grindų ir perbėgo per trijų hobitų veidus. Jie nejudėjo, bet veiduose jau nebebuvo to mirtino blyškumo. Atrodė, jog hobitai tik kietai miega. Tomas

pasilenkė, nusiėmė skrybėlę ir dainuodamas įėjo į tamsų kambarėlį.

*Dinki, giltinės bičiuli! Nuo šviesos išnyki!
Tartum šaltas rūkas vėjų greit išsisklaidyk,
Spruk į žemę nederlingą, už kalnu numirki!
Niekada daugiau negrįžkit Pilkapį pamirški!
Ir tamsesnis už tamsa pamirštas būk saulės
Ten, kur vartai uždaryti, kol nušvis pasaulis.*

Į jo dainą atsakė baisus stūgsmas, kažkas kambario gilumoje su trenksmu nukrito, dar pasigirdo tolstanti aimana ir įsivyravo tylą.

— Na, Frodai, eikš į saulę, kur žalia žolė, — liepė Tomas. — Ir padėk išnešti tavo draugus. Kartu jie išnešė Merį, Pipiną ir Semą. Metės paskutinį žvilgsnį į Pilkapį, Frodas pamatė nukirstą ranką, dar besiraitančią kaip pritrėkštas voras. Tomas dar kartą įėjo į vidų ir iš ten pasigirdo tapsėjimas bei šniokštimas. Sugrįžęs Tomas laikė rankose krūvą brangenybių: aukso, sidabro, vario, bronzos, daugybę kardų, grandinėlių ir inkrustuotų papuošalų. Jis užkopė ant Pilkapio viršūnės ir visą turtą sukrovė saulėje. Tada laikydamas skrybėlę rankoje ir vėjo sušiauštais plaukais jis pažiūrėjo į tris hobitus, kurie gulėjo vakarinėje pylimo pusėje, ir pakėlęs ranką tyru balsu sukomandavo:

*O dabar, vaikai, pabuskit! Girdit?
Jums posmuoju! Teatšyla jūsų širdys!
Nuverstas akmuo jau,
Jau atvertos durys, mirčiai pirštai nukapati,
Tamsuma jau išsisklaidė, vartai atlapoti.*

Neapsakomam Frodo džiaugsmui, hobitai sujudėjo, pasiražė, pasitrynė akis ir staiga pašoko ant kojų. Jie nustebę pažvelgė į Frodą, į Tomą, stovintį ant Pilkapio viršūnės, ir į save pačius, apvilktus baltais skudurais ir apkarstytus blyškiu auksu.

— Kas gi čia dabar? — pradėjo Meris, čiupinėdamas auksinį vainiką, nusmukusį jam ant akių. Staiga jo veidu perbėgo šešelis, ir jis užsimerkė. — Taip, taip, prisiminiau, — tarė jis. — Naktį mus užpuolė ir nugulė žmonės iš Karn Dūmo. Ak! Ietis įsmigo man į širdį! — Meris griebėsi už krūtinės. — Ne! Ne! — sušuko jis atsimerkdamas. — Ką aš kalbu! Aš tikriausiai sapnavau. O kur tu buvai dingęs, Frodai?

— Man atrodo, aš pasimečiau, — atsiliepė Frodas, — bet apie tai geriau nekalbėkim. Pagalvokim, ką mums dabar daryti? Mums reikia keliauti!

— Kur keliauti, pone! — riktelėjo Semas. — Kur yra mano drabužiai? — Jis nusviedė savo vainiką, diržą ir žiedus ant žolės ir beviltiškai apsidairė aplinkui, lyg tikėdamasis pamatyti savo apsiaustą, švarką, kelnes ir kitus hobitu apdarus, gulinčius kur nors netoliese.

— Neieškokite drabužių, nes vis tiek nerasit, — patarė Bombadilas, leisdamasis nuo Pilkapio, juokdamasis bei šokinėdamas. Atrodė, jog nieko pavoingo ar baisaus neįvyko, ir baimė išgaravo iš hobitu širdžių, vos pamačius linksmas ugneles Tomo akyse.

— Kaip tai suprasti? — pasidomėjo pusiau suglumintas, pusiau prajuokintas Pipinas. — Kodėl nerasime? Tomas palingavo galvą ir atsakė:

— Ogi džiaukitės, jog patys iš balos sausi išbridot. Jei pabėgot nuo mirties, tai drabužių negailėkit. Džiaukitės, mieli draugai, ir sušilkite po saulės spinduliais! Nusimeskite šituos Pilkapio skarmalus ir nuogi pabėgiokit po žolę, kol Tomas sugrįš iš medžioklės.

Ir jis švilpaukdamas ėmė leistis nuo kalvos. Netrukus Frodas pamatė, jog Tomas šmurkštelėjo į žalią daubą tarp jų kalvos ir dar kitos. Vėl pasigirdo šūkčiojimai ir dainavimas:

*Ei, jūs! Šen greičiau! Kurgi jūs klajojate?
Ar žemai, ar aukštai, čia ar ten buvojate?
Smailiaaki, Jautrianosi, Puikuodegi Ausiavari,
Mano mažas Baltakoji, senas drauge Stornugari!*

Taip jis dainavo, mėtė aukštyn skrybėlę, vėl ją gaudė, kol dingo už daubos krašto, tačiau šitą "Ei, jūs! Oi, jūs!" dar kurį laiką atnešdavo vėjas, kuris dabar švelniai pūtė iš pietų.

Vėl darėsi karšta. Hobitai, klausydami Tomo paliepmo, pabėgiojo po žolę, paskui atsigulė šildydamiesi

saulėje ir jausdamiesi kaip tie, kurie iš šaltos žiemos staiga patenka į draugišką šilumą, ar kaip žmonės, kurie dieną atsibunda po sunkios ligos ir pamato, jog pasaulis gražus, o jie jaučiasi labai puikiai.

Kai Tomas grįžo, hobitai jau buvo sušilę (ir išalkę). Kaip visada iš už kalvos viršūnės pradžioje pasirodė skrybėlė, o paskui už jos paklusniai išsirikiavę į vieną eilę šeši poniai — penki jų ir dar vienas. Tas vienas, vardu Stornugaris, buvo didesnis, stipresnis, stambesnis ir senesnis už kitus. Meris, kuris rūpinosi poniais, iki šiol vadino juos bet kaip, bet nuo šiol arkliukai atsiliepdavo į Tomo Bombadilo duotus vardus. Tomas pašaukė juos, išrikiavo vienoje eilėje ir nusilenkė hobitams.

— Štai jūsų poniai! — tarė jis, — jie turi geresnę uoslę nei keliaujantys hobitai. Vos užuodę pavojų, poniai apsigrėžė ir pabėgo. Ir nekaltinkite jų, kad išsigando — kurgi tai matyta: lįst patiems į Pilkapius! Na, o dabar, kai viskas baigėsi, štai ir poniai jau sugrįžo! Netgi ryšulių nepametė!

Meris, Pipinas, Semas greitai persirengė iš ryšulių ištrauktais atsarginiais drabužiais, bet tuoj labai sukaito, nes teko apsivilkti šiltesnius drabužius, kurie buvo skirti gintis nuo šalčio.

— O iš kur štai šitas, Stornugaris? — pasmalsavo Frodas.

— Jis mano, — atsakė Tomas, — mano keturkojis draugas, nors aš retai juo jodinėjau, ir jis daugiausiai vienas klajoja po miškus bei kalvas. Kai viešėjote pas mane, jūsų poniai susipažino su Stornugariu ir dabar naktį jį užuodė, užuodė ir nurisnojo pas jį. O jis juos paglobojo ir nuramino. Bet dabar, manasis Stornugari, tu praversi Bombadilui! Ei! Tomas palydės jus iki pat Kelio, todėl jam reikia ponio, nes negalima normaliai šnekėtis su raitais hobitais, nors ir bėgant risčia.

Hobitai neapsakomai apsidžiaugė ir pradėjo dėkoti Tomui, bet tas tik nusijuokė:

— Aš per hobitus turiu tiek rūpesčių, jog geriau juos palydėsiu ir vieno rūpesčio atsikratysiu. O juk reikia dar apeiti, apžiūrėti visą mišką, kalvas ir lygumas. Be to, manęs laukia Auksauogė! Taigi darbų iki kaklo! Sprendžiant pagal saulę, dabar turėjo būti maždaug tarp devintos ir dešimos valandos, todėl hobitai pasijuto išalkę. Juk paskutinį kartą jie valgė vakar, atsirėmę į akmenį! Dabar pavalgė vakarykščio maisto likučių ir to, ką atgabeno Tomas. Žinoma, viso to neužteko (ypač hobitams), bet visi užkandę pasijuto kur kas geriau. Hobitams besi stiprinant Tomas užkopė į kalvą ir apžiūrėjo brangenybes. Didžiąją dalį jis sudėjo į krūvą, kuri žerėjo ir blizgėjo žolėje. Tomas žvilgtelėjo į brangenybes ir tarė:

— Kas ras jus, to ir bus, ar tai paukštis būtų, ar žvėris, ar žmogus, ar elfas!

Taip Tomas panaikino užkeikimą, ir Nemirėliai jau nebegalėjo vėl čia sugrįžti. Sau Tomas Bombadilas pasiėmė sagę su mėlynais akmenimis, panašią į rugiagėlės ar žydrus drugelių sparnus. Jis ilgai žiūrėjo į sagę, stengdamasis kažką prisiminti. Paskui palingavo galvą ir prabilo:

— Tai puikus žaisliukas Auksauogei ir Tomui! Nuostabi buvo ta, kuri kadaise ją nešiojo. O dabar sagę dėvės Auksauogė, ir niekas to nepamirš.

Kiekvienam hobitui jis davė po ilgą, tiesų, aštru durklą, papuoštą asmenyje įspausta raudonai auksine gyvate. Ištraukti iš makštų jie šaltai spindėjo, o asmenys buvo nukaldinti iš kažkokio nepažįstamo, bet tvirto ir lengvo metalo. Neaišku, ar juos išsaugojo nuostabios makštys, ar Pilkapio užkeikimas, bet ant asmenų nebuvo nė dėmelės rūdžių.

— Šie durklai bus hobitams vietoj kardų, — tarė Tomas, — o turėdamas tokį ginklą hobitas saugiau galės keliauti ir į pietus, ir į šiaurę, ir toli, toli, kur tamsa ir pavojai.

Jis paaiškino hobitams, jog šiuos durklus prieš daugelį metų nukaldino Žmonės iš Vakarų. Jie buvo Juodojo Valdovo priešai, bet žlugo, įveikti piktojo Karn Dūmo karaliaus iš Angmaro žemių.

— Jau nedaug kas juos prisimena, — sumurmėjo Tomas, — tik keli užmirštų Karalių palikuonys tebesibasto po Viduržemį, saugodami nerūpestingas tautas nuo piktųjų padarų.

Hobitai nelabai suprato jo žodžius, bet Bombadilui kalbant, prieš jų akis nusidriekė nesuskaičiuojami amžiai kaip beribė lyguma, po kurią klaidžiojo aukšti ir rūstūs žmonės su spindinčiais kardais rankose, o vieno iš jų kaktose žerėjo žvaigždė. Staiga regėjimas pranyko, ir hobitai vėl sugrįžo į saulės nupliekštą pasaulį. Reikėjo keliauti. Jie greitai susiruošė ir pasibalnojo ponius. Naujieji ginklai buvo prisegti prie odinių diržų ir gerokai trukdė. Kautynių hobitai neplanavo, todėl šveitrūs durklai jiems atrodė nereikalingi. Pagaliau jie išsiruošė. Nuvedę ponius nuo kalvos, keliautojai greitai sėdo ant jų ir nurisnojo per slėnį. Atsisukę hobitai matė, kaip saulėje liepsnoja ant kalvos sudėta aukso ir brangenybių krūva. Po to jie pasuko į šoną ir Pilkapių jau nebematė.

Nors Frodas žvalgėsi į abi puses, tačiau niekur nematė į vartus panašių aukštų akmenų. Neilgai trukę, jie pro šiaurinį plyšį išjojo į besidriekiančias lygumas. Stornugaris bėgo kur kas greičiau, negu galėjai iš jo tikėtis, ir kelionė su Tomu Bombadilu buvo vienas malonumas, kadangi Tomas visą laiką dainavo nesąmones ir dainas kažkokia sena kalba, kurios žodžiai hobitams skambėjo nepaprastai džiaugsmingai.

Greitai jojant paaiškėjo, kad Kelias yra kur kas toliau, negu hobitai manė. Net jei vakar jie nebūtų užsnūdę prie akmens, tai vis vien Kelio be sutemų nebūtų pasiekę. Pasirodo, jų matyta tamsi linija — tai visai ne

medžiai, bet krūmai, augantys palei gilų griovį, su aukšta siena kitoje pusėje. Tomas paaiškino, jog ši siena seniai seniai buvo karalystės siena. Atrodė, kad jis prisiminė kažką liūdna, ko nenorėjo pasakoti.

Nusileidę ir vėl išlipę iš griovio, jie pralindo pro sienos plyšį, ir tada Tomas pasuko į šiaurę, nes keleiviai jau buvo šiek tiek per daug nukrypę į vakarus. Nors atvira, lygia laukyme visi jojo labai greitai, saulė jau buvo žemai, kai pagaliau priekyje pasirodė tamsi aukštų medžių linija. Taip, tai buvo Kelias, ir hobitai, patyrę netikėtų nuotykių, vis dėlto sugrįžo į jį. Jie spustelėjo pentiniais, nulėkė paskutinius metrus ir sustojo, gaubiami medžių šešėlių. Keliautojai stovėjo ant nuožulnaus pylimo, ir priekyje, kiek tik užmatė akys, driekėsi miglotas Kelias. Šičia jis ėjo iš pietvakarių į šiaurės rytus ir staigiai leidosi į plačią daubą. Kelias buvo išvažinėtas ir pažymėtas neseniai praužusios liūtės pėdsakais — visur telkšojo balos.

Keliauninkai nusileido nuo pylimo ir apsidairė. Niekur nieko nematyti.

— Na štai, pagaliau atvykome! — paskelbė Frodas. — Mano trumpuoju keliu per mišką mes sugaišome ne daugiau kaip dvi dienas, tačiau galbūt šita gaisatis mums padėjo: jie pametė mūsų pėdsaką.

Kiti pažiūrėjo į Frodą ir juos vėl apėmė Raitelių baimė. Nuo tada, kai hobitai įžengė į mišką, jie tegalvojo, kaip vėl patekti į Kelią, o dabar prisiminė persekiojantį pavojų, kuris tyko gal už pirmo posūkio. Jie neramiai pažvelgė į besileidžiančios saulės pusę, į vakarus — rudas Kelias buvo tuščias.

— Tu manai, — neryžtingai paklausė Pipinas, — tu manai, kad jau šiandakt jie mus vėl pradės persekioti?

— Ne, nei šiandakt, ne kitąnakt, — atsiliepė Tomas Bombadilas, — tačiau aš galiu ir klysti. Juk Tomas nėra Raitelis ir Juodųjų Žemių šeimininkas! Be to, ir šitos žemės man svetimos.

Visi hobitai be galo norėjo, jog jis dar galiuką juos palydėtų. Juk Tomas ir Juoduosius Raitelius sudorotų. Hobitams reikėjo vykti į svetimas nepažįstamas žemes, apie kurias Grafystėje nedrįsdavo net užsiminti, ir šitoje prieblandoje jie taip panoro namo, pasijutę vieniši ir sutrikę. Hobitai stovėjo, tylėjo ir truputį pagyvėjo tik tada, kai Tomas palinkėjo gero kelio ir liepė nebijoti tamsos bei joti be sustojimo.

— Tomas duos patarimą, kol naktis dar neužslinko: Keliu nujoję keturias mylias, atsidursite Bryliaus kaime, prie Bryliaus kalno. Ten rasite seną smuklę, kuri vadinasi "Šokantis Ponis". Jos savininkas — Miežius Sviestmušys. Joje galėsite nakvoti, o rytą vėl nuskubėsite savo keliais. Būkite drąsūs ir atsargūs! Tegu širdis dainuoja, jei jau sutikt likimo jojat!

Hobitai meldė Tomą palydėti juos iki smuklės ir išgerti atsisveikinimo taure, bet Tomas nusijuokė ir atsakė, traukdamas: Tomo šalis baigiasi čia: jis neperžengs josios sienų. Tomui jau rūpi jo namai, be to, Auksauogė jo laukia!

Tada jis apsisuko, švystelėjo į viršų kepurę, užšoko ant Stornugario, perjojo pylimą ir dainuodamas dingo prieblandoje.

Hobitai pasilypėjo ant pylimo ir sekė Tomą akimis tol, kol šis pradingo tolumoje.

— Labai gaila, kad likom be pono Bombadilo, — pratarė Semas. — Jis yra atsargus ir niekada neklysta. Mes, aišku, dar daug keliausime, bet turbūt geresnio ir keistesnio kompaniono už poną Bombadilą nerasime! O dabar aš būčiau laimingas, jeigu greičiau pamatyčiau tą "Šokantį Ponį". Norėčiau, kad jis būtų nors kiek panašus į mūsų "Žaliąjį Drakoną!" O kokia tauta gyvena Bryliuje?

— Yra ir hobitų, — atsakė Meris, — yra ir Didžiosios Tautos. Beveik kaip namuose. Tas "Ponis" — tai puiki užėiga: Brendibakai ten yra viešėjė ir gėrė.

— Galbūt, — pasakė Frodas, — bet prisiminkite, jog mes jau ne Grafystėje! Ir jokių "beveik kaip namuose"! Be to, nepamirškite, jog aš jau nebe Beginsas, o misteris Pakalnis, jei kas klaus.

Hobitai vėl užšoko ant ponių ir vakaro tyloje nujojo Keliu. Kol jie nusileido į daubą ir vėl pakilo, jau visai sutemo, ir priekyje sumirgėjo keletas žiburių.

Prieš juos iškilo Bryliaus kalnas — tamsi masė po ūkanotomis žvaigždėmis, o prie vakarinio kalno šlaito glaudėsi didelis kaimas. Ten keliautojai ir nuskubėjo, tikėdamiesi sušilti ir durimis atsitverti nuo nakties.

IX. "ŠOKANTIS PONIS"

Brylius buvo centrinis kaimas Brylžemyje, nedideliame plote, panašiam į salą tarp negyvenamų žemių. Šalia Bryliaus, kitoje kalno pusėje, buvo Kelmynė ir Daubys, o Plynis glūdėjo giliame slėnyje, truputį toliau į rytus, prie Vidgirio miško. Išsidėstę aplink Bryliaus kalną, šie kaimai sudarė mažą šalį, kur dirbamos žemės buvo vos kelios mylios.

Bryliaus žmonės buvo rudaplaukiai, neaukšti, linksni ir nepriklausomi — priklausė tikrai patys sau. Jie palaikė kur kas draugiškesnius ryšius su hobitais, nykštukais, elfais ir kitais pasaulio gyventojais negu būdinga Didžiąjai Tautai. Pagal padavimus būtent žmonės iš Bryliaus ir yra pirmieji Žmonių iš Vakarų palikuonys. Tik keli jų išliko per didžiuosius Senųjų Dienų neramumus, bet kai Karaliai vėl atplaukė per Didžiąją Jūrą, jie rado jau gyvenančius Bryliaus žmones, kurie dabar tebegyvena, o prisiminimus apie pačius senuosius Karalius užžėlė žolė.

Tais laikais jokie kiti žmonės negyveno taip toli vakaruose arba bent jau per šimtą mylių nuo Grafystės. Tačiau laukiniuose kraštuose, už Bryliaus, kartas nuo karto atsirasdavo paslaptinių keliautojų, kuriuos Bryliaus gyventojai vadino Bastūnais, nes nieko tikro apie juos nežinojo. Bastūnai buvo aukštesni ir tamsesni už Bryliaus žmones, ir daug kas tikėjo, jog jie girdi žolės augimą, mato kiaurai sieną ir supranta paukščių bei žvėrių kalbą. Jie dažnai nuklysdavo netgi iki Ūkanotųjų Kalnų ar iki Anduino upės, bet tuo laiku Bastūnų buvo likę vos keletas ir vis rečiau juos galėjai išvysti. Nors jiems pasirodžius visi mielai klausydavosi naujienų — keistų pasakojimų, bet Bryliaus gyventojai su jais ne itin bičiuliavosi.

Bryliuje taip pat gyveno daug hobitų šeimų, laikančių save seniausiais Viduržemio hobitais, įsikūrusiais čia dar prieš tai, kai buvo perplauktas Brendivynas ir apgyvendinta Grafystė. Didžioji hobitų dalis gyveno Kelmynėje, nors jų pasitaikydavo ir Bryliuje, ypač ant aukštesnių šlaitų, virš žmonių namų. Didžioji ir Mažoji Tautos (kaip jie patys vieni kitus vadino) gyveno draugiškai, nesikišdamos į kitų reikalus ir manydamos, jog žmonės ir hobitai yra neatskiriamos Bryliaus dalys. Jokioje kitoje Viduržemio vietoje tokio keisto (bet nuostabaus) gyvenimo būdo nebuvo.

Visi Bryliaus gyventojai nemėgo daug keliauti, nes jiems užtekėjo ir keturių savo kaimų reikalų. Retkarčiais Bryliaus hobitai pasiekdavo Žemgalą ir netgi Rytikiemį, bet nors Brylių ir Žemgalą skyrė tik viena raitos kelionės diena, šitie vizitai būdavo labai reti. Tiesa, kartais ir koks žemgalietis ar pašėlęs Tukas praleisdavo smuklėje keletą naktelių, bet tai atsitikdavo dar rečiau.

Grafystės gyventojai visus Bryliaus hobitus vadino Pašaliečiais, laikydami juos bukais ir neišauklėtais. Tomis dienomis vakaruose gyveno daug daugiau Pašaliečių, negu manė Grafystės hobitai. Kai kurie buvo ne ką geresni už valkatas, nes rausė olas bet kur, nors visai neketino jose ilgiau gyventi. Tačiau Brylžemio hobitai, šiaip ar taip, buvo ne ką mažiau klestinčios ir padorūs už jų tolimus giminaičius Grafystėje. Mat dar ne visai užsimiršo tie laikai, kai Grafystės — Bryliaus keliu vyko aktyvus judėjimas. Be to, juk Brendibakai taip pat turėjo Brylių kraujo.

Bryliaus kaime ant kalvelių, aukščiau Kelio, stovėjo apie šimtas akmeninių Didžiosios Tautos žmonių namų, visais langais žiūrinčių į vakarus. Toje pusėje buvo iškastas beveik visą kalną juosiantis gilus griovys, o vidaus pusėje augo tanki gyvatvorė. Už jos Kelias virto grindiniu ir pro tvoroje įtaisytus vartus vingiavo į kaimą. Pietiniame Bryliaus kampe buvo kiti vartai, pro kuriuos Kelias išvingiuodavo iš kaimo. Abeji vartai nakčiai būdavo uždaromi, bet prie jų stovėjo vartininkų būdelės.

Pačiame kaime Kelias, iš dešinės lenkdamas kalno šlaitą, vedė prie didelės užėigos, pastatytos labai seniai, dar tada, kai judėjimas čia buvo daug didesnis. Juk per Brylių ėjo ne vien tik Rytinis Kelias — kitas senas kelias kirtosi su juo vakariniame Bryliaus pakraštyje, kaip tik prie užėigos, todėl joje viešėdavo ne vien žmonės, bet ir kiti įvairūs Viduržemio gyventojai. "Keista, kaip ir naujienos iš Bryliaus", — toks buvo Rytikiemio priežodis, atėjęs iš tų dienų, kai Grafystės hobitai keliaudavo į užėigą pasiklausyti naujienų iš rytų, pietų, vakarų ir šiaurės. Šiaurės žemės ištuštėjo, o kartu sustojo ir gyvenimas Šiauriniame Kelyje. Jis apaugo žole ir Bryliaus gyventojai pradėjo jį vadinti Žaliuoju.

O smuklė kaip stovėjo, taip ir tebestovi, ir jos šeimnininkas, kaip ir anksčiau, yra labai svarbus asmuo. Jo namuose susirinkdavo plepūs ir smalsūs keturių kaimų gyventojai, tokie kaip Bastūnai ir keliautojai į vakarus (dažniausiai nykštukai iš Ūkanotųjų Kalnų).

Kai Frodas ir jo draugai perkirto Žaliąjį Kelią ir priartėjo prie kaimo, buvo visai tamsu, lik danguje spindėjo žvaigždės. Jie atsirado prie uždarytų Vakarinųjų vartų ir pamatė būdelėje sėdintį žmogų. Žmogus pašoko, užžiebė žibintą ir neslėpdamas nuostabos įsistebeilijo į hobitus.

— Ko jūs norite ir iš kur keliaujate? — šiurkščiai paklausė jis.

— Mes norėtume apsistoti užėigoje, — atsakė Frodas, — o keliaujame į rytus, bet naktį negalime toliau joti.

— Hobitai! Keturi hobitai iš Grafystės! — pats sau sumurmėjo vartininkas.

Jis dar kartą atidžiai į juos pažvelgė, neskubėdamas atidarė vartus ir įleido keliautojus.

— Mums nedažnai tenka pamatyti nakčia jojančius Grafystės hobitus, — pradėjo vartininkas, kai jie sustojo prie būdelės durų. — O kodėl gi jums prireikė keliauti netgi iki Bryliaus? Ir kokie jūsų vardai?

— Mūsų vardai ir kelionės tikslai — tai mūsų reikalas ir nėra ko čia jų aptarinėti, — atrėžė Frodas, kuriam nepatiko to žmogaus žvilgsnis ir tonas.

— Žinoma, žinoma, tai jūsų reikalas, — sutiko vartininkas, bet juk aš turiu žinoti, kas keliauja naktį.

— Mes esame hobitai iš Žemgalos, keliaujame, norėdami gerai praleisti laiką ir apsistosime jūsų užėigoje. Aš esu misteris Brendibakas. Ar to jums nepakanka? Esu girdėjęs, jog Bryliaus gyventojai visada džiaugiasi svečiais, o gal aš klystu?

— Kaipgi, kaipgi! — paskubėjo vartininkas, — aš visai nenorėjau jūsų įžeisti. Juk nieko baisaus neatsitiko, kad senasis vartininkas Haris pasmalsavo — aplinkui pilna keistų būtybių. Kai nueisite į "Šokantį Ponį", tai

pamatysit ir daugiau svečių.

Vartininkas palinkėjo jiems labos nakties, hobitai prajodami linktelėjo, bet Frodas žibinto šviesoje pastebėjo, jog vartininkas atidžiai į juos žiūri, ir labai apsidžiaugė išgirdęs užšaukiamus vartus.

Kodėl vartininkas buvo toks įtarus ir taip domėjosi hobitais? Galbūt Gendalfas jau čia? Kol jie gaišo miške ir Pilkapiuose, burtininkas ramiai galėjo atvykti į Brylių. Tačiau vartininko balsas ir žvilgsnis kažkodėl sukėlė Frodui nerimą.

Žmogus palydėjo hobitus žvilgsniu ir grįžo į savo namuką. Kai tik jis nusisuko, per vartus perlipo tamsi figūra ir dingo gatvės šešėlyje.

Hobitai pakilo kalvute, prajojo pro keletą didelių ir keistu pavieniu namų ir sustojo prie užiegos. Semas įsispoksojo į triaukštį namą su daugybe langų ir pajuto, jog jo širdis nukrito į kulnus. Jis, žinoma, įsivaizdavo susitikimus su milžinais, aukštesniais už medžius, ar su dar baisesniais gyviais, bet dabar tamsoje pamatyti aukštus žmonių namus — to jau buvo per daug, ypatingai po viešnagės Pilkapiuose. Semas jau matė juodus arklius, stovinčius užiegos kieme ir Juoduosius Raitelius, dėsančius iš viršutinių langų.

— Mes iš tikrųjų čia nakvosim, pone? — pasibaisėjo jis. — Jeigu čia gyvena hobitai, tai geriau paprašykime nakvynės pas juos. Tai būtų daug jaukiau.

— O kodėl tau nepatinka smuklė? — pasiteiravo Frodas. — Tomas Bombadilas ją mums rekomendavo, ir aš tikiuosi, jog viduje ji bus pakankamai jauki.

Gera išsižiūrėjus, smuklė ir iš lauko atrodė gana jaukiai. Ji stovėjo prie pat kelio. Du fligeliai rėmėsi į žemesnes kalvas, todėl antro aukšto langai buvo prie pat žemės. Plati arka vedė į kiemą, esantį tarp dviejų fligelių, o jos kairėje buvo didelės durys su šešiais laipteliais. Pro jas liejosi šviesa. Virš arkos kabėjo žibintas, o po juo — didelė iškaba: storas baltas ponis, stovintis piestu ant užpakalinių kojų. Virš durų baltomis raidėmis buvo užrašyta:

Miežiaus Sviestmušio smuklė ŠOKANTIS PONIS

Iš daugybės žemesnių langų pro storas užuolaidas skverbėsi šviesa.

Kol hobitai neryžtingai mindžikavo, viduje kažkas užtraukė dainą, ir linksmi balsai susijungė į chorą. Išgirdę šituos drąsinančius garsus, hobitai pagaliau nusprendė nultipti nuo ponių. Daina baigėsi, ir pasigirdo plojimų bei juoko banga.

Hobitai nuvedė ponius po arka ir, palikę juos stovėti kieme, užlipo laipteliais. Frodas žengė į priekį ir staiga atsitrenkė į mažą, storą, pliką, raudonskruostį žmogėną. Jis buvo su balta prijuoste ir kaip tik lėkė iš vieno kambario į kitą, nešdamas padėklą, nukrautą pilnais bokalais.

— Ar negalėtumėte... — pradėjo Frodas.

— Sekundėlę! — per petį šuktelėjo vyras ir dingo tabako dūmuose ir balsų šurmulyje. Iš tikrųjų, po sekundės jis vėl atsirado, trindamas rankas į prijuostę.

— Labas vakaras, pone, — nusilenkdamas tarė jis, — ko pageidautumėte?

— Keturių lovų ir arklidžių penkiems poniams, jeigu galima. Ar jūs esate misteris Sviestmušys?

— Žinoma! O mano vardas Miežius. Miežius Sviestmušys — jūsų paslaugoms! Jūs esate iš Grafystės, ar ne? — paklausė jis ir pliaukštelėjo ranka per kaktą, lyg stengdamasis kažką prisiminti. — Hobitai! — riktelėjo smuklininkas. — Taip, taip, taip, hobitai! Ar negalėčiau sužinoti jūsų vardų?

— Misteris Tukas ir misteris Brendibakas, — pristatė Frodas, — o štai čia Semas Gemdžis. Mano pavardė — misteris Pakalnis.

— Taip, taip, — šuktelėjo Sviestmušys, spragtelėjęs pirštais. — Na, štai — vėl užmiršau! Nieko baisaus, prisiminsiu vėliau. Visai nuo kojų nusivariau, bet jumis pasirūpinsiu. Kurgi ne — svečiai iš Grafystės šiomis dienomis tai jau retenybė. Įsivaizduojate, tokia spūstis šiandien, kokios nesu matęs. Mes čia turime tokią patarlę: arba sausra, arba liūtis! Ei, Nobai! — suriko jis, — kur tu, tinginy gauruotas? Nobai!

— Einu, pone! Einu!

Pro duris išsoko linksmas hobitas. Pamatęs keliautojus, jis sustojo, net išsižiojęs iš nuostabos.

— Kur Bobas? — paklausė šeimininkas. — Tu nežinai? Tai surask jį. Mikliai! Juk aš neturiu nei šešių rankų, nei šešių akių. Surask Bobą ir pasakyk, kad paruoštą arklides penkiems poniams! Be to, tegu suranda kambarį!

Iki ausų išsišiepęs Nobas mirktelėjo ir išlėkė.

— Taigi, apie ką aš čia kalbėjau? — paklausė Sviestmušys, spragsėdamas pirštais. — Viskas susimaišė! Šiąnakt visai galva apsisuko nuo darbo. Praėjusią naktį Žaliuoju Keliu iš pietų atgarmėjo kažkokia keista kompanija. Po to nykštukai, traukiantys į vakarus. Ir pagaliau jūs. Jeigu nebūtumėte hobitai, abejoju, ar

galėčiau priimti, bet šiauriniame fligelyje mes turime kelis specialius kambarius hobitams. Pirmas aukštas, apvalūs langai ir visa kita, ką mėgstate. Tikiuosi, jog jums patiks. Be abejonės, jūs norėsite vakarienės, ją tuoj atneš. O dabar eikite paskui mane!

Jis nuvedė hobitus trumpu koridorium žemyn ir atidarė duris.

— Štai puikus, nedidelis kambarys! — tarė šeimininkas. — Tikiuosi, jis jums patiks. O dabar atleiskite — turiu daug darbo. Nėra laiko stovėti, reikia skubėti. Sunku lakstyti, kai turi tik dvi kojas, bet aš, žinoma, dėl to nesuliesėsiu. Vėliau dar užbėgsiu. Jei ko nors prireiktų, paskambinkit varpeliu, ir Nobas ateis, o jei neateis tas kvailys gauruotas, — skambinkit, šaukit ir trepsėkit!

Pagaliau jis išėjo ir leido hobitams atsikvėpti. Atrodė, kad smuklininkas taip įsimiklinęs, jog sugeba plepėti net mirtinai užsiėmęs. Hobitai apsidairė ir pasijuto esą nedideliame jaukiame kambarėlyje. Židinyje skaisčiai liepsnojo ugnis, o prieš ją buvo pastatytos žemos ir patogios kėdės. Viduryje stovėjo apvalus stalas, jau apdengtas balta staltiese. Ant jo gulėjo didelis varpelis. Tačiau juo pasinaudoti neteko, nes tuoj pat atsirado Nobas, nešinas žvakėmis ir padėklų su lėkštelėmis.

— Ponai, jūs ko nors gersite? — paklausė jis. — O kol vakarienė bus paruošta, aš parodysiu jums miegamuosius.

Akimirksniu stalas buvo padengtas — karšta sriuba, farširuota mėsa, gervuogių džemas, šviežiai kepta duona, sviestas ir pusė galvos sūrio — atrodė taip jaukiai ir šeimyniškai, kad Semas net liovėsi nuogaštauti (beje, jis kiek mažiau nuogaštavo jau nuo tada, kai gurkštelėjo puikaus elio).

Šeimininkas atėjęs dar truputį pasisukiojo aplink stalą ir pasiūlė hobitams:

— Aš nežinau, gal jūs panorėsite kompanijos, kai pavakarieniausite, — tarė jis, stovėdamas prie durų, — o gal žadat iš karto gultis. Šiaip ar taip, visiems susirinkusiems būtų labai malonu jus matyti. Nedažnai pas mus vieši svečiai iš Grafystės, gal naujienų papasakotumėte, gal ką nors pasektumėte ar padainuotumėte. Darykite, kaip norite, o jei ko nors prireiks — varpelis ant stalo.

Įsivaizduokite sau, hobitai po vakarienės (kuri truko beveik valandą) pasijuto tokie atsigavę ir drąsūs, jog Frodas, Pipinas ir Semas nusprendė prisijungti prie linksmos draugijos, tik Meris atsisakė.

— Aš geriau čia prie židinio pasėdėsiu, gal vėliau išeisiu grynu oru pakvėpuoti. O jūs saugokit savo paslaptį ir nepamirškite, jog tebesat ne taip jau toli nuo Grafystės. Todėl laikykit liežuvių už dantų!

— Gerai, gerai, — sutiko Pipinas, — geriau pats pasisaugok! Nepaklysk ir neužmiršk, kad viduje saugiau negu lauke.

Didelėje smuklės salėje buvo susirinkusi įvairiausia publika. Frodo akys, pripratusios prie blankios šviesos, tuoj pat tai pastebėjo. Nors salėje liepsnojo didelis židinys ir po sijomis kabojo trys žibintai, bent pusė šviesos gožė tabako dūmai. Sviestmušys stovėjo netoli židinio, kalbėdamasis su nykštukais ir keliais keistai atrodančiais žmonėmis. Ant suolų sėdėjo Bryliaus žmonės, vietiniai hobitai, nykštukai ir daug kitų, kuriuos buvo sunku išskirti šešėliuose.

Pasirodžius Grafystės hobitams visi Bryliaus gyventojai džiaugsmingai suūžė. Svetimšaliai, ypač tie, kurie keliavo Žaliuoju Keliu, smalsiai sužiuro į atėjusius. Šeimininkas pristatė Bryliaus gyventojus atvykėliams taip greitai, jog pastarieji nespėjo įsidėmėti nė vieno vardo. Bryliaus žmonių vardai buvo labai įdomūs ir keisti: Nendrininkas, Ožialapis, Kojapadis, Obuolinis, Suktavilnis, Papartynas (jau nekalbant apie Sviestmušį). Hobitų vardai daugiau mažiau buvo įprasti: Barsukėnas, Plačiaolis, Smėlrausa, Tunelijus, kurie buvo vartojami ir Grafystėje. Ten buvo taip pat keletas Pakalnių iš Kelmynės, kurie tuoj pat nusprendė, jog Frodas yra ne kas kitas, kaip jų naujai iškeptas pusbrolis.

Bryliaus hobitai garsėjo smalsumu, todėl Frodas suprato, jog pasiaiškinimo neišvengs. Jis paskelbė, jog domisi istorija bei geografija (visi suskato linkčioti galvomis, nors žodžiai buvo nežinomi) ir nori rašyti knygą (visi besiklausantys hobitai tyliai nustebo) apie hobitus, gyvenančius už Grafystės ir ypatingai rytiniuose kraštuose.

Visi vienas per kitą pradėjo šaukti. Jeigu Frodas iš tikrųjų būtų norėjęs rašyti knygą ir būtų turėjęs daugiau ausų, tai per porą minučių galėjo surinkti medžiagą keletui skyrių. O nusprendus, jog to nepakaks, Frodui buvo įteiktas lapas su pavardėmis hobitų ir žmonių (pradedant Miežiumi Sviestmušiu), kurie galėjo suteikti daugiau informacijos. Tačiau kai paaiškėjo, jog Frodas neketina tuoj pat rašyti knygos, hobitai grįžo prie klausimų apie Grafystę. Frodas nebuvo nusiteikęs daug šnekėti, tad greitai pasijuto vienas sėdintis kampe ir ėmė klausytis bei dairytis.

Žmonės ir nykštukai kalbėjosi apie tolimus įvykius ir dalinosi seniai žinomomis naujienomis. Neramu buvo pietuose, iš kur Žaliuoju Keliu atvyko keletas svetimšalių, ieškančių ramesnės vietos. Nors Bryliaus gyventojai juos užjautė, bet visai neketino svetimšalių priimti į savo nedideles žemes. Vienas toks nemalonus žvairaakis keliautojas pasakojo, jog artimiausiu laiku čionai priplūs daugybė bėglių.

— Ir jeigu vietos neatsiras, jie patys ją susiras, nes turi lygiai tokias pačias teises! — tyčia garsiai kalbėjo

jis, o vietiniai žmonės neatrodė sužavėti tokios perspektyvos.

Hobitai į tai nekreipė per daug dėmesio, nes joks žmogus negali gyventi hobitų olose, todėl susidomėję klausėsi Semo su Pipinu, kurie jausdamiesi kaip namie linksmai plepėjo apie įvykius Grafystėje. Pipinas susilaukė aplovismentų, papasakojęs, kaip Rausynuose sugriuvus Rotušės Olai, pats meras Vilis Protkojis, storiausias Vakarkiemio hobitas, buvo palaidotas po klintimis ir išlindo panašus į pyragėlį, apibarstytą cukraus pudra. Juokai juokais, o kai kurie klausimai Frodą truputį sujaudino, pavyzdžiui, vienas iš bryliečių, keletą kartų viešėjęs Grafystėje, atkakliai domėjosi, kur gyvena Pakalniai ir su kuo jie giminiuojasi.

Staiga Frodas pastebėjo keistą žmogų, vėjų nugairintu veidu, kuris sėdėjo patamsyje netoli sienos ir atidžiai klausėsi hobitų šnekos. Priešais jį ant stalo stovėjo aukštas bokalas ir rūko pypkė su ilgu kandikliu. Žmogus sėdėjo, ištiesęs pavargusias kojas, apautas ilgais sunešiotais purviniais odos batais. Jis buvo apsigaubęs kelioniniu tamsiai žaliu apsiaustu ir nepaisant tvankumos buvo su gobtuvu, kuris dengė veidą, nors negalėjo paslėpti žybsinčių akių.

— Kas tas prie sienos? — šnipstėlėjo Frodas Sviestmušiui. — Man atrodo, jog jis nebuvo pristatytas?

— Šitas? — atsakė šeimininkas, nepasukdamas galvos. — Pats gerai nežinau. Jis vienas iš tų, kurie vadinami Bastūnais. Retai kalba, bet pasakoja nuostabias istorijas. Kartais dingsta mėnesiui ar metams, o paskui, žiūrėk, vėl pasirodo. Praėjusį pavasarį dažnai čia lankydavosi, paskui prapuolė ir dabar vėl atsirado. Niekada negirdėjau jo tikro vardo, bet mes jį vadiname Platžengiu. Žargstosi jis čia aplinkui su savo ilgais kojūkais, ir niekas nežino, kur jis taip skuba. Net keista, kad apie jį paklausėte. — Tuo momentu šeimininką kažkas pašaukė: kažkur baigėsi alus, ir jo paskutiniai žodžiai liko nepaaiškinti. Frodas dabar pastebėjo, jog Platžengys žiūri tiesiai į jį, lyg būtų išgirdęs ar atspėjęs, apie ką kalbama. Jis tuoj pat pamojė ir galvos linktelėjimu pakvietė Frodą prieiti bei atsisėsti. Hobitui priartėjus, žmogus nusmaukė gobtuvą, jo tamsūs plaukai jau buvo nužilę, o blyškiame griežtame veide blyksėjo dvi pilkos akys.

— Mane žmonės vadina Platžengiu, — negarsiai tarė jis, — ir man malonu jus matyti, pone... Pakalni, jeigu senasis Sviestmušys neapsiriko, skelbdamas jūsų pavardę?

— Ne, jis neapsiriko, — šaltai atsakė Frodas. Jis jautėsi labai nejaukiai nuo įdėmaus Platžengio žvilgsnio.

— Tai štai, misterio Pakalni, — tęsė Platžengys, — jumis dėtas, aš pritildyčiau savo jaunosius draugus. Gėrimas, šiluma ir netikėti susitikimai yra malonu, bet neužmirškite, jog čia jau nebe Grafystė. Aplinkui tiek įtartinų tipų. Čia, aišku, ne mano reikalas, — kreivai šyptelėjęs pridėjo jis, — bet dabar ščia lankosi keisti keliauninkai.

Frodas atlaikė žmogaus žvilgsnį, tačiau nieko nepasakė, paskui nukreipė dėmesį į Pipiną ir sunerimęs pastebėjo, jog jaunasius Tukas, padrašintas pasisekimo su Rausynų meru, dabar duoda komišką ataskaitą apie Bilbo atsisveikinimo Puotą. Jis jau parodijavo Bilbo Kalbą ir artinosi prie išnykimo.

Frodas suirzo. Žinoma, daugumai vietinių hobitų tai būtų buvusi tik juokinga istorija apie hobitus, gyvenančius anapus upės, bet kai kurie (pavyzdžiui, senasis Sviestmušys) klausosi abiem ausim ir yra girdėjęs apie Bilbo dingimą, tad jeigu jie ilgam įsimintų Beginso pavardę, būtų negerai.

Frodas prikando lūpą, svarstydamas ką daryti. Pipinas taip įsijautė, jog visai pamiršo bet kokią atsargumą. Frodas net sustingo, pagalvojęs, jog Pipinas gali užsiminti apie Žiedą, o tada bėdos tik ir lauk.

— Turite skubiai ką nors daryti! — šnipstėlėjo jam į ausį Platžengys.

Frodas užšoko ant stalo ir pradėjo kalbėti. Nuo Pipino akimirksniu visi nusigrėžė ir ėmė juoktis bei ploti, manydami, jog misterio Pakalnis pagaliau sriūbtelėjo elio ir tapo šnekesnis.

Frodas pasijuto visišku asilu ir pradėjo čiupinėti (toks jau buvo įprotis) daiktus savo kišenėje. Jis pajuto Žiedą, kabantį ant grandinėlės ir visiškai netikėtai panorą užsimauti jį ir išsisukti iš tos kvailos padėties. Tačiau jam pasirodė, jog tas noras kilo ne natūraliai, o lyg kieno nors patarimu. Hobitas vis dėlto susilaikė nuo gundymo ir tvirtai suspaudė Žiedą kumštyje lyg norėdamas sutrukdyti jam pabėgti ir pridaryti žalos. Šiaip ar taip, kol kas įkvėpimo dar nebuvo, todėl Frodas tarė kelis progai deramus žodžius, kaip sakoma Grafystėje:

— Mes esame labai patenkinti svetingu jūsų priėmimu ir drįstame tikėtis, jog trumpas mūsų vizitas padės atnaujinti senus draugiškus ryšius tarp Grafystės ir Bryliaus. — Frodas sumišęs nutilo ir atsikosėjo.

Visi dabar žiūrėjo tik į jį.

— Dainą! — šūktelėjo vienas iš hobitų.

— Dainą! Dainą! — pritarė kiti. — Pirmyn, pone, padainuok mums, ko dar nesam girdėję!

Frodas net išsižiojo, bet paskui prisiminė linksmą Bilbo mėgstamą dainą, kuria jis labai didžiavosi, nes senasis hobitas pats buvo ją sukūręs. Štai ji visa, nes dabar tik keletas žodžių dar prisimenama:

Senutė smuklė tarp kalvų,

*pakelėje stovėjo,
Alum putojo linksmos dienos,
Net iš menulio Mėnulėnas
ten vienąnakt užėjo.*

*Ten sėdi katinas smagus,
smuikelį jis džyruoja:
Kai strykas leidžiasi ir kyla,
Tai spiegia smuikas, tai prityla,
tai lygiai vėl dainuoja.*

*Šunelis šeimininko ten,
kurs nuolat linksmas šoka
Ar tarp svečiu, tarp nuotaikingų.
Ausis pastato palaimingai,
uždusdamas nuo juoko.*

*Raguota karvė vejoje
puiki kaip karalienė.
Nuo muzikos nelyg nuo elio
Apsvaigus, uodegą ji kelia
ir strykčioja tarp pienu.*

*Sidabro lėkštės ant stalų,
ir šaukštai sidabriniai!
Sėkmadienį juos suporuoja,
O lig šeštadienio žėruoja
jie spintoj qžuolinėj.*

*Štai Mėnulėnas girtas jau,
ir katinas jau kniaukia,
Lėkštė su šaukštu šokti emė,
Ir karvė strykčioja po kiemą,
ir šuo iš džiaugsmo staugia.*

*Dar Mėnulėnas su taure,
bet jo kėdė paslydo
Ir krito ant kietų grindų jis,
Miegojo, nuo alaus apdujęs,
kol danguje prašvito.*

*Ir tarė katinui kažkas:
"Balti žirgai mėnulio
Sidabrinis žqslus jau kramto,
Nes ponas jų neatsiranda,
lyg pėdas girtas guli!"*

*Užgrojo katinas smuiku,
net mirusį prikeltų
Toks džigas, — purtė Mėnulėną
Pats šeimininkas, auštant dienai:
"Pabusk! Keliauk atgal tu!"*

*Nugrūdo svečių ant kalvos
ir į mėnulį sviedė,
Ir jo žirgai atgal šuoliavo,*

*Ir karvė vėl įsismarkavo,
lėkštė su šaukštu žviegė.*

*Ir smuikas grojo vis greičiau,
ir šuo staiga prajuko,
O karvė ant galvos stovėjo,
Svečiai miegaliai bust pradėjo,
iš lovų spėriai spruko.*

*Bet smuiko stygos trūko greit!
Mėnulin karvė šoko,
Lėkštė ir šaukštas sidabrinis
Nubėgo slėptis už puodynės,
šuo raitėsi iš juoko.*

*Mėnulis dingo už kalvos.
Kai saulė pasirodė,
Savom akim nepatikėjo:
Kas per diena — ir vėl nuėjo
visi saldžiai miegoti!*

Plojimai buvo garsūs ir ilgi — Frodas turėjo gerą balsą, ir daina klausytojams patiko.
— Kur dingo senasis Miežius?! — šaukė klausytojai. — Jis turi išgirsti tą dainą. O Bobas tegu išmoko savo katiną groti smuiku, ir tada mes visi galėsime šokti!

Jie pareikalavo dar elio ir sustaugė:

— Padainuokite dar kartą, pone! Dar kartą!

Frodas gurkstelėjo elio ir vėl pradėjo. Dabar jam jau daugelis pritarė, nes melodija buvo žinoma. Atėjo Frodo eilė triumfuoti. Jis striksėjo po stalą ir kai ištarė žodžius "Mėnulin karvė šoko" — ir pats pašoko į viršų. Tiesa, per daug smarkiai — galva trenkėsi į padėklą ir hobitas su žvangesiu nusirito po stalą. Visi pasiruošė juoktis, bet tiesiog nustėjo — dainininkas dingo. Paprasčiausiai išnyko, lyg būtų skradžiai žemę prasmėgęs ir skylės nepalikęs.

Vietiniai hobitai net išsižiojo, pašoko ir puolė prie Sviestmušio. Aplink Pipiną ir Semą atsirado tuštuma, jie sėdėjo kampe, atidžiai ir neramiai apžiūrinėjami, nes iš smagių vaikų pavirto keliaujančio burtininko kompanionais, kurie čia atvyko nežinia ko. Vienas tamsus brylietis taip spoksojo, kad hobitai pasijuto labai nejaukiai. Tamsusis brylietis dar kartą žvilgtelėjo į hobitus pusiau suprasdamas, pusiau pajuokdamas ir išėjo kartu su žvairaakiu pietiečiu, su kuriuo visą vakarą šnibždėjosi, Vartininkas Haris nuskubėjo paskui juos.

Frodas keikė save paskutiniaisiais žodžiais. Nebežinodamas ką daryti, jis nuropojo po stalais pas Platžengį, kuris sėdėjo nejudėdamas, lyg nieko nebūtų įvykę. Frodas atsirėmė į sieną ir nusimovė Žiedą. Kaip jis pateko ant piršto, Frodas negalėjo įsivaizduoti. Jis tik suprato, kad laikė ranką kišenėje, o griūnant Žiedas pats užslydo jam ant piršto. Gal Žiedas tyčia iškrėtė jam šį pokštą, o gal kas nors įsakė Žiedui tą padaryti? Frodas to nežinojo, bet jam labai nepatiko iš kambario išeinančiųjų žvilgsniai.

— Na? — paklausė Platžengys, kai hobitas vėl atsirado. — Ką gi jūs pridirbote? Blogiau nebeįmanoma. Tiesiai su koja į širšių lizdą. Su koja, o gal su pirštu?

— Nesuprantu, apie ką jūs kalbate! — suirzęs ir sunerimęs atsakė Frodas.

— Suprantate, pone, suprantate, — nelinksmi nusijuokė Platžengys, — tačiau galbūt palauksime, kol šitas visas triukšmas nutilis. O tada, misteris B e g i n s a i, aš norėčiau su jumis persimesti keletu žodžių.

— Apie ką? — paklausė Frodas, lyg negirdėjęs savo tikrojo vardo.

— Apie mudviem svarbius reikalus, — atsakė Platžengys, žiūrėdamas Frodui į akis, — ir jums iš to gali būti naudos.

— Gerai, — sutiko Frodas, apsimesdamas abejingu, — mes pakalbėsime vėliau.

Tuo tarpu prie židinio vyko ginčai. Misteris Sviestmušys, atbėgęs iš virtuvės, tuo pačiu metu klausėsi kelių skirtingų įvykio atpasakojimų.

— Aš mačiau savo akimis, misteris Sviestmušy! — aiškino vienas hobitas, — kad jo nebesimatė. Jis tiesiog ištirpo ore.

— Na, nesakykite, misteris Puodžoli, — paprieštaravo šeimnininkas.

— O štai ir pasakysiu — nenusileido Puodžolis, — o jei jau pasakiau, tai to ir laikysiuos.

— Ne, čia kažkas ne taip, — lingavo galva Sviestmušys. — Kur tai matyta, jog misteris Pakalnis ištirptų ore, tuo labiau kai čia toks oras.

— Tai kur jis dabar? — suriko keletas balsų.

— O ką aš žinau? Jis pats sau šeimininkas, man tik svarbu, kad rytą užmokėtų. Štai misteris Tukas — jis juk niekur neišnyko.

— Bet aš pats mačiau, kad jis pradingo! — spyrėsi Puodžolis.

— Aš sakau, jog čia kažkokia klaida, — pakartoto Sviestmušys, imdamas padėklą ir rinkdamas šukes.

— Žinoma, klaida, — tarė Frodas. — Aš niekur neišnykau. Štai aš! Man tik reikėjo pasikalbėti su Platžengiu.

Jis žengė pirmyn, ir hobitų apšvietė židinio šviesa, bet visi kiti atšlijo atgal lyg nuo kokio vaiduoklio. Niekas netikėjo Frodo paaiškinimais, jog jis nukritęs iš karto nuropojo po stalais. Dauguma hobitų ir Bryliaus žmonių iš karto susierzinę išėjo — nei elio, nei pokalbių jiems nebereikėjo. Duryse keletas atsisuko ir piktai dėbelėjo į Frodą. Nykštukai ir keletas svetimšalių žmonių dar truputį pabuvo, kol atsisveikino su šeimininku, bet į hobitus jie nekreipė dėmesio. Greitai salėje nieko neliko, išskyrus Platžengį, kuris ramiai tebesėdėjo prie sienos.

Tačiau šeimininkas neatrodė labai nuliūdęs. Ko gero, jis suprato, jog kitais vakarais čia bus pilna žmonių, kurie aptarinės šį įvykį.

— Ar matote, ką jūs pridarėte, misteri Pakalni? — paklausė jis. — Išvaikėte mano klientus ir sudaužėte indus su savo triukais!

— Prašau atleisti, kad padariau jums tokių nemalonumų, — atsiprašė Frodas. — Užtikrinu jus, tai įvyko netyčia. Tiesiog nelaimingas įvykis.

— Gerai, gerai, misteri Pakalni! Bet jeigu jūs vėl ketinat rodyti akrobatiką ar ką nors kerėti, tai geriausia įspėkite mane. Mes čia, žinote, nepripratę prie tokių slėpiningų triukų — iš pradžių reikia paruošti publiką.

— Ne, ne, misteri Sviestmušy, aš pažadu, jog to daugiau nebus. O dabar aš manau, pats laikas į lovą, nes mes rytoj anksti iškeliavame. Pasižiūrėkite, kad mūsų poniai būtų paruošti aštuntai valandai.

— Labai gerai! Bet prieš išvykstant aš dar norėčiau su jumis asmeniškai pasikalbėti, misteri Pakalni. Čia aš dabar prisiminiau tokių dalykų, kuriuos turiu papasakoti — tikiuosi, jie jums nesuteiks širdgėlos. Štai aš čia dar truputį apsitvarkysiu, o paskui pas jus užbėgsiu, gerai?

— Žinoma, — nutirpusia širdimi išlemeno Frodas, klausdamas savęs, kiek dar asmeniškų pokalbių jam teks išklausti prieš gulant ir ką jie gali reikšti. Negi visi šitie žmonės būtų susitarę prieš jį? Netgi apvali, stora senojo Sviestmušio fizionomija Frodui pradėjo atrodyti įtartina ir grėsminga.

X. PLATŽENGYS

Frodas, Pipinas ir Semas grįžo į savo tamsų kambarį. Meris buvo kažkur išėjęs, ir ugnis židinyje vos ruseno. Jiems įpūtus žarijas ir užmetus malkų, paaiškėjo, jog Platžengys taip pat niekur neužgaišo. Jis jau ramiai sėdėjo krėsele prie durų.

— Ei! — šūktelėjo Pipinas, — kas jūs toks ir ko norite?

— Mane žmonės vadina Platžengiu, — atsakė jis, — ir jeigu jūsų draugas dar neužmiršo, jis žadėjo su manimi pasišnekėti.

— Jūs sakėte, kad man gali būti naudos, — priminė Frodas. Tad apie ką norite kalbėtis?

— Apie svarbius dalykus, — tarė Platžengys, — bet pirmiausia reikia susitarti dėl kainos.

— Ką tai reiškia? — piktai paklausė Frodas.

— Ogi tą, jog aš papasakoju jums, ką žinau, ir duodu patarimų, o jūs man už tai atlyginate.

— Ir kiekgi jūs prašote? — pasiteiravo Frodas. Jis įtarė, jog pateko į šantažisto rankas, ir mintyse skaičiavo pasiimtus pinigus. Mažoka, ir tuos pačius atiduoti gaila.

— Pagal kišenę, — nusišypsojo Platžengys lyg atspėjęs Frodo mintis. — Kaina tokia — aš su jumis keliauju tol, kol man tai bus naudinga.

— O, nejaugi? — atrėžė nustebintas Frodas. — Netgi jei man iš tiesų reiktų kompaniono, aš jūsų neimčiau, kol nesužinočiau apie jus daugiau.

— Puiku! — pareiškė Platžengys, patogiai įsitaisydamas ir užsikeldamas koją ant kojos. — Atrodo, jūs darotės atsargūs ir tai jau gerai. Užteks nerūpestingumo. Puiku! Aš papasakosiu, ką žinau, o apie apdovanojimą — jums spręsti. Aš manau, jog apdovanosite tuoj pat, kai išgirsite, ką pasakysiu.

— Na, gerai! — sutiko Frodas. — Tai ką jūs žinote?

— Tamsių dalykų žinau net per daug, — niūriai tarė Platžengys, — o apie jus... — Jis staiga atsistojo, priešo prie durų, greitai jas atidarė ir pažvelgė laukan. Tada tyliai uždarė jas ir vėl atsisėdo. — Aš esu labai

ausylas, — tyliai tarė jis, — ir nors išnykti nemoku, tačiau esu sumedžiojęs nemažai laukinių ir atsargių gyvūnų, kai jie manęs negirdėdavo. Taigi, šiandien vakare, prie kelio vakariniame Bryliaus pakraštyje gulėjau aš už tvoros, ir tuo metu iš už Kalvų pasirodė keturi hobitai. Nektosiu, ką jie sakė Bombadilui ar vieni kitiems, bet vienas dalykas mane sudomino: "... prašau nepamiršti — tarė vienas, jog Beginso vardas niekur neturi būti prisimintas. Aš dabar esu misteris Pakalnis". Tai mane visai sudomino, ir aš nusekiau paskui juos. Jei misteris Beginsas iš tikrųjų nori nublėpti savo pavardę, tai aš patarčiau jam ir jo draugams būti atsargesniems.

— Nesuprantu, kodėl mano pavardę turėtų dominti Bryliaus gyventojus, — piktai atšovė Frodas, — ir kodėl ja taip domitės jūs! O jeigu misteris Platžengys iš tikrųjų nori šnipinėti ir klausytis, tai jam taip pat reiktų šį tą paaiškinti.

— Gerai atsakyta, — nusijuokė Platžengys, — o paaiškinimas būtų toks — aš ieškau hobito, vardu Frodas Beginsas, ir turiu greitai jį surasti, nes tai, ką jis gabena iš Grafystės, svarbu man ir mano draugams. Ne, ne, tik nereikia klaidingai manęs suprasti, — perspėjo žmogus, kai Frodas su Semu pašoko iš kėdžių, varstydami Platžengį žvilgsniais, — jūsų paslaptis saugosiu ne blogiau kaip jūs patys. O saugoti reikia! — Jis pasilenkė į priekį ir pažvelgė į hobitus. — Stebėkite kiekvieną šešėlį! Juodieji Raiteliai jau pasiekė Brylių. Pirmadienį vienas prajojo Žaliuoju Keliu, o vėliau iš pietų atsibeldė ir antras.

Visi sėdėjo ir tylėjo. Pagaliau Frodas tarė Pipinui ir Semui:

— Aš privalėjau suprasti, kodėl mus taip klausinėjo vartininkas, — tarė jis. — Atrodo, ir šeimininkas yra kažką girdėjęs. Kodėl jis mus taip kvietė prisijungti prie kompanijos? Ir kodėl mes taip kvailai padarėme? Reikėjo tyliai ir ramiai pernaktuoti, o ne...

— Taip, tai būtų buvę geriau, — pritarė Platžengys. — Ir aš norėjau jus perspėti, bet smuklininkas neleido man nei patekti čionai, nei palikti nors kokią žinutę.

— Tai jūs manote, jog jis... — pradėjo Frodas.

— Ne, ne, senasis Sviestmušys yra doras žmogus, — atspėjo klausimą Platžengys. — Paprasčiausiai jis nemėgsta, kad tokie valkatos kaip aš, trukdytų garbingiems svečiams, — sugavęs klausimą Frodo žvilgsnį, vis taip pat keistai besišypsodamas paaiškino Platžengys. Argi aš nepanašus į bastūną ar valkatą? Tačiau tikiuosi, jog mes geriau pažinsime vienas kitą. O tada tu man ir paaiškinsi, kas atsitiko tavo dainos pabaigoje. Šita išdaiga...

— Tai buvo nelaimingas atsitikimas! — pertraukė jį Frodas.

— Taip, taip, atsitikimas, — palingavo galvą Platžengys. — Kaip tik tas atsitikimas ir sukėlė pavojų.

— Ne daugiau, kaip prieš tai, — atitarė Frodas. — Aš žinojau, jog Raiteliai seka mano pėdomis, bet atrodė, jog jas pametė.

— Nė nesitikėk, — greitai atsakė Platžengys, — jie grįš, o gal dar kiti atleiks. Raitelių yra daugiau, negu tu manai, ir aš žinau, kas jie tokie. — Platžengys nutilo, jo akys tapo šaltos ir rimtos. — Be to, ir čia yra žmonių, kuriais negalima pasitikėti. Pavyzdžiui, Bilas Papartynas. Jis neturi gero vardo tarp Bryliaus gyventojų, nes pas jį lankosi keisti žmonės. Gal pastebėjote jį šiandien — toks kreivo veido, tamsus vyriokas. Jis tiesiog prilipo prie kažkokio pietiečio, su juo ir išėjo po tavo "atsitikimo". Iš pietiečių nieko gero nelauk, o Bilas Papartynas bet ką už skatiką parduos, netgi ne už skatiką, o tik malonumo dėlei.

— Ką jis pardavinės ir ką bendra su juo turi mano atsitikimas? — paklausė Frodas, lyg nepastebėdamas Platžengio užuominų.

— Naujienas apie tave, savaime aišku, — pasakė Platžengys. — Žinios apie tavo vaidinimą bus deramai įvertintos. Netikru vardu dabar nieko neapgausi — jie apie tave sužinos dar prieš rytą. Na, ar to pakanka? O dėl atlyginimo, darykite ką norite — imsitės mane kartu ar ne, bet aš sakau, jog pažįstu visas žemes tarp Grafystės ir Ūkanotųjų Kalnų, nes metų metais čia vaikščioju. Aš juk esu senesnis, nei atrodau, ir mano patirtis jums pravers. Nepamirškite, jog dabar jau negalėsite keliauti atviru keliu: dieną ir naktį jį sergės Raiteliai. Iš Bryliaus galbūt ir ištruksite, pasivaikščiosite, kol saulutė nusileis, o kas po to? Apsups jus dykame krašte, kur nesulauksite jokios pagalbos. O jūs žinote, kas jums bus, jei sugaus? Saugokitės!

Hobitai pažiūrėjo į jį ir su nuostaba pamatė, kad Platžengio veidą iškreipė kančios grimasa, o pirštai įsikirto į krėslo ranktūrius. Kambaryje buvo tylu, židiny s vos spragsėjo. Jis sėdėjo nieko nematydamas, lyg keliaudamas po prisiminimus, lyg įsiklausydamas į nakties garsus.

— Taigi, — tarė Platžengys, persibraukęs ranka per kaktą, — manau, įsitikinkite, jog žinau apie persekiotojus daugiau negu jūs. Jūs bijote Raitelių, bet dar neįvertinate savo priešų. Rytoj jūs jau turite pasitraukti iš čia. Platžengys jus išvestų niekam nežinomais takais. Ar jis jums tinka?

Stojo ilga tyla. Frodas kovojo su abejonėmis ir baime. Semas susiraukė, pažiūrėjo į savo šeimininką ir pagaliau prapliupo:

— Jeigu leisite, misteri Frodai, pasakyti — ne, netinka! Platžengys mus įspėja pasisaugoti. Aš su tuo

sutinku, bet juk jis irgi iš Dykosios Šalies, o ten geri žmonės negyvena. Tiesa, jis kažką girdėjo, bet tai neliepia mūsų vestis ir jį kartu. Ar tik ponas Platžengys pats neatveš mūsų į tokią vietą, kur pagalbos neprisišauksi?

Pipinas pasimuistė kėdėje, jis jautėsi labai nejaukiai. Platžengys nieko neatsakė Semui, bet pažvelgė į Frodą. Frodas sugavo jo žvilgsnį ir nusuko akis.

— Ne, Semai, ko gero, tu klysti, — lėtai pratarė jis. — Tačiau ir jūs, misteris Platžengy, esate visai ne tas, kuo apsimetate. Iš pradžių kalbėjote tęsiamai, kaip Bryliaus gyventojai, o po to jūsų balsas pasikeitė. Semas šneka teisingai — jūs mums liepiate sekti kiekvieną šešėlį, o pats tikitės, jog iš karto jumis patikėsime? Kas jūs toks? Ką jūs iš tikrųjų žinote apie mane ir kaip tą sužinojote?

— Oho, matau, jūs ir be mano patarimų atsargūs, — šyptelėjo Platžengys, — tačiau atsargumas vienas dalykas, o neryžtingumas — kitas. Be mano pagalbos jūs patys niekada nepateksite į Rivendeilą. O į tavo klausimus aš galiu atsakyti, nors jeigu jūs manimi nepasitikite, tai vis tiek nepadės, kadangi...

Tačiau čia pasigirdo beldimas į duris, ir ant slenksčio pasirodė šeimininkas, nešinas žvakėmis, ir Nobas su karšto vandens dubeniu. Platžengys atsitraukė į tamsų kampą.

— Atėjau palinkėti jums labos nakties, — tarė šeimininkas, dėdamas žvakes ant stalo. — Nobai! Vandenių nešė į miegamuosius. Jis įėjo vidun ir užšovė duris.

— Štai kas, — neryžtingai ir susirūpinęs pasakė smuklininkas. — Jei čia aš pridariau kokios žalos, labai atsiprašau. Bet juk aš užsiėmęs žmogus ir viską užmirštu. Matote, man buvo liepta laukti hobitų iš Grafystės ir ypatingai hobito, vardu Frodas Beginsas.

— O ką tai turi bendro su manim? — apsimesdamas nustebęs paklausė Frodas.

— Nieko, nieko, — supratingai palingavo galvą šeimininkas, — aš čia tik šiaip pasakoju. Tai va, man prisakė, jog tas Beginsas kelias prisidengęs Pakalnio pavarde, ir aš gavau gana tikslų aprašymą, kuris atitinka jus, jei taip galima pasakyti.

— Taip? Ir koks gi tas aprašymas? — greitai pertraukė Frodas.

— "Apkūnus, raudonskruostis, neaukštas hobitas", — atmintinai pacitavo Sviestmušys. Pipinas sukikeno, o Semas pasipiktino. — Be to, jis sakė: "Bet tai tau, Miežiau, labai nepadės, nes visi hobitai panašūs, tik šitas aukštesnis, su skeltu smakru ir žibančiomis akimis, įsidėmėk!" Aš atsiprašysiu, bet čia jo žodžiai.

— Kieno žodžiai? Kas tas jis? — susijaudino Frodas.

— Ak! Tai mano draugas, Gendalfas. Tiesa, jis burtininkas, bet neblogas vyrukas. O dabar tiesiog nežinau, ką jis man padarys: gal visą alų suraugins, o gal ir mane patį į kokią rąstą pavers, tiesiog nežinau. Jis per daug ūmus, gal paskui ir gailės, bet jau bus vėlu.

— Tai ką gi jūs pridirbote? — neištvėrė Frodas, netekęs kantrybės nuo tokio Sviestmušio lėtumo.

— Apie ką aš čia šnekėjau? — susimąstė šeimininkas, spragteldamas pirštais. — Aha, senasis Gendalfas. Taigi prieš tris mėnesius įleikia jis pas mane ir sako: "Miežiau, aš rytoj anksti išvykstu. Ar galėtum mums paslaugą padaryti?" O aš jam sakau: "Klausau! Nors dešimt". "Aš jau nebeturiu laiko, — aiškina jis, — bet norėčiau į Grafystę išsiųsti laišką. Surask ką nors patikimą ir įteik laišką, kad nuneštų į Grafystę." Aš sakau: "Gerai, ryt ar poryt padarysiu". Gendalfas — "Ne, neatidėliok rytojui, nes užmirši", — ir padavė man šį laišką.

Jis lėtai išsitraukė jį iš kišenės ir lėtai bei išdidžiai (nes labai puikavosi savo raštingumu) paskaitė adresą:

MISTERIUI FRODUI BEGINSUI
BEGENDAS, HOBITONAS
GRAFYSTĖ

— Laiškas man nuo Gendalfo? — riktelėjo Frodas.

— Aha! — pasakė misteris Sviestmušys, — tai vis dėlto jūsų tikroji pavardė yra Beginsas?

— Žinoma, — atsakė Frodas, — bet geriau duokite tą laišką ir paaiškinkite, kodėl jo neišsiuntėte? Juk dėl to čia ir atėjote, ar ne? Šiaip ar taip — ryžtis šitam vizitui jums prireikė nemažai laiko.

Į vargšą Miežių buvo net sunku žiūrėti.

— Taip, jūsų tiesa, pone! — prisipažino jis, — ir aš mirtinai bijau Gendalfo. Juk aš laišką saugiai paslėpiau, kol kas nors vyks į Grafystę, bet nei tą, nei kitą dieną niekas ten nekeliauvo, ir aš visai užmiršau tą laišką. Tačiau dabar tik užsiminkit — viską įvykdysiu. Juk ir su Gendalfu mudu taip susitarėme. Jis man sako: "Miežiau, neilgai trukus pro čia kelias vienas mano draugas iš Grafystės. Jis vadinsis Pakalniu. Prisimink — Pakalniu! Nieko jo neklausinėk, bet kuo labiau padėk jam, ir aš būsiu dėkingas". Ir štai jūs čia, vadinasi, tik lauk bėdos.

— Ką jūs turite galvoje? — pasiteiravo Frodas.

— Tuos juodus žmones, — tyliai atsakė šeimininkas. — Jie teiravosi Beginso, ir tebūsiu aš hobitas, jeigu tai į gera. Beje, tai buvo pirmadienį: visi šunys pradėjo inkšti, o žąsys girgsėti, tikras košmaras. Nobas su jais pasikalbėjo — visi jo plaukai piestu pasistojo. Šiaip ne taip aš juos išprašiau ir užtrenkiau duris, bet žinau, jog jie Beginso po visą Plynį ieškojo. Tas Bastūnas Platžengys taip pat klausinėjo. Pamatytumėte, kaip jis veržėsi pas jus!

— Taigi, kad veržėsi, — staiga tarė Platžengys, išeidamas į šviesą, — ir be reikalo tu manęs neįleidai, Miežiau. Būtume tiekos rūpesčių išvengę.

Iš nuostabos šeimininkas net pašoko:

— Tu? — suriko jis, — jau įlindai! Ir ko gi tu nori?

— Jis čia su mano leidimu, — įsikišo Frodas. — Jis pasiūlė mums savo pagalbą.

— Na, jums geriau žinoti, — įitariai pažvelgė į Platžengį Miežius. — Bet jums dėtas, aš su visokiais Bastūnais nešnekėčiau.

— Tada su kuo jiems šnekėti? — iškošė Platžengys. — Gal su storuliu smuklininku, kuris teprisimena tik savo vardą, kadangi girdi jį dieną naktį? Šitie hobitai negali amžinai likti "Ponyje" ir negali grįžti namo. Jų laukia ilgas kelias. Tai gal tu juos lydėsi ir ginsi nuo Juodųjų Raitelių?

— Ar aš? Kad palikčiau smuklę? Už jokių pinigų, — ne juokais išsigando šeimininkas, palaikęs Platžengio žodžius teisybe. — Tačiau kodėl jūs negalėtumėte pas mane pasilikti, misterį Pakalni? Kam skubėti? Be to, norėčiau sužinoti: kas tokie šitie juodieji nenaudėliai ir iš kur jie čia atsidingino?

— Jie iš Mordoro, — tyliai tarė Platžengys, — supranti, Miežiau, iš Mordoro.

— Dieve mano, — išbalo Sviestmušys, matyt, šitas vardas gerai jam buvo žinomas. — Tai pati blogiausia žinia, kurią esu girdėjęs.

— Taigi, — numykė Frodas, — ar jūs dar norite mums padėti?

— Žinoma, — atsakė Sviestmušys, — netgi labiau negu prieš tai. Nors nežinau, kokia gali būti iš manęs nauda, kovojant prieš, prieš... — jis užsikirto.

— Prieš Tamsą iš Rytų, — tvirtai užbaigė Platžengys. — Naudos iš tavęs, Miežiau, nedaug, bet vis šis tas. Tu gali apnakvydinti misterį Pakalnį ir užmiršti tikrą jo pavardę iki tol, kol jis bus toli nuo čia.

— Žinoma, žinoma, — suskato linkčioti šeimininkas, — tačiau jie vis tiek sužinos, kas pas mane slepiasi. Labai gaila, jog misteris Beginsas taip pritraukė visų dėmesį šį vakarą. Istorija apie misterio Bilbo išnykimą greit pasklido Bryliuje, ir netgi lėtasis Nobas jau kažką suprato, o juk čia yra tokių, kurie greičiau susigauja negu jis.

— Na, tikėkimės, jog Raiteliai šianakt dar nepasirodys, — pratarė Frodas.

— Žinoma, reikia tikėtis, — sutiko šeimininkas, — be to, net jei jie būtų šmėklos, į "Ponį" taip lengvai nepateks, todėl iki ryto galite nesijaudinti. Nobas, aišku, žiūrės, ir mes pabudėsime, kad jokie valkatos čionai neišlįstų.

— O mus pažadinkit, kai tik išauš, — nusilenkė Frodas. — Pusryčiaujame puse septynių ir išvykstame kuo greičiau.

— Gerai! Aš pats viską prižiūrėsiu, — nusilenkė šeimininkas. — Labanakt, misterį Beginsai, tai yra, aš norėjau pasakyti, misterį Pakalnį! O kurgi jūsų misteris Brendibakas?

— Nežinau, — staiga sunerimo Frodas. Jie buvo visai užmiršę Merį, o jau mušė vienuoliktą. — Ko gero, jis išėjo pasivaikščioti, nes kažką kalbėjo apie gryną orą.

— Taip, nuo jūsų akių negalima nuleisti, — atsiduso Miežius. — Aš jau greitai turiu užverti duris, bet palauksiu jūsų draugo ir jį įleisiu. Ne, geriau pasiūsiu Nobą jo paieškoti. Labos nakties visiems!

Pagaliau jis išėjo, metęs paskutinį žvilgsnį į Platžengį ir palingavęs galvą. Žingsniai koridoriumi nutilo.

— Na? — pasakė Platžengys, — kada gi tu perskaitysi laišką?

Prieš atplėšdamas Frodas atidžiai apžiūrinėjo antspaudą — be abejonės, jis priklausė Gendalfui. Lapas buvo prirašytas greitu ir smulkiu burtininko raštu:

"ŠOKANTIS PONIS", BRYLIUS.

Vidurmečio diena, 1418 metai pagal Grafystės metų skaičiavimą.

Brangusis Frodai,

Mane pasiekė blogos naujienos, ir aš turiu iš karto išvykti: kuo greičiau palik Begendą ir Grafystę, vėliausiai liepos pabaigoje. Aš grįšiu, kai tik galėsiu, ir palydėsiu tave, jei sutiksiu kelyje. Jei keliausi pro Brylių, brūkštelk man žinutę. Smuklininku Sviestmušiu gali pasitikėti. Taip pat ten turėtum sutikti mano draugą, tamsiaplaukį, aukštą žmogų, vadinamą Platžengiu. Jis žino mūsų reikalus ir padės tau. Keliauk į Rivendeilą, ten ir susitiksime, o jei aš neatvykčiau, pasikliauk Elrondu.

Tavo skubantis Gendalfas

P. S. Nenaudok Jo jokių būdų ir nekeliauk naktį!

P. P. S. Įsitikink, ar tai iš tikrųjų Platžengys, nes keliuose dabar daug valkatų. Jo tikrasis vardas yra Aragornas.

Senovinis auksas blizga retai.

Nepaprastai šveitrūs senieji kardai.

Brandus dar nereikia, kad senas.

Nuo žabų ugnis vėl gyvena,

O tamsūs naktiniai šešėliai

Lėtai pasitraukia ir vėlei...

Vėl perkaldins lūžusį kardą,

Karaliaus ištars vėlei vardą.

P. P. P. 5. Tikiuosi, Sviestmušys šitai išsiųs nedelsdamas. Šiaip jis geras žmogus, bet atmintis kaip prikrautas sandėliukas — jei ką nors padėjai, tai jau neberasi. Tačiau — jeigu jis užmirš — iškepsiu! Sėkmės!

Frodas perskaitė laišką ir perdavė jį Pipinui su Semu.

— Taip, taip, taip! Na, ir pridirbo mūsų paukštelis Sviestmušys, — numykė Frodas. — Ko gero, jis iš tikrųjų bus iškeptas. Jeigu laišką būčiau gavęs laiku, seniai jau saugiai tupėčiau Rivendeile. Tačiau kas galėjo atsitikti Gendalfui? Jis rašo taip, lyg būtų ant mirtino pavojaus slenksčio.

— Jis ant to slenksčio stovi jau daug metų, — įsikišo Platžengys.

Frodas atidžiai pažvelgė į jį, galvodamas apie antrąjį Gendolfo post skriptum.

— Kodėl jūs iš karto nepasakėte, jog esate Gendolfo draugas? — pasiteiravo hobitas. — Būtume sutaupę laiko.

— Argi? Argi jūs būtumėte manimi patikėjęs? — nustebė Platžengys. — Apie laišką nieko nežinojau. Aš neskubėjau iškloti apie save visko, iš pradžių gerai nesusipažinęs su jumis. Priešas yra ne kartą man spendęs spąstus. Susipažinęs aš jau galėjau atsakyti į jūsų klausimus, bet tikėjau, — pridėjo jis su keista šypsena, — jog jūs pasikliausite manimi ir be jokių įrodymų. Kartais juk pavargsti nuo nepasitikėjimo ir išsiilgsti draugystės. Tačiau, žinoma, mano išvaizda pasitikėjimo nekelia.

— Iš pirmo žvilgsnio — tai tiesa, — su palengvėjimu nusijuokė Pipinas, perskaitęs Gendolfo laišką, — tačiau apie draugą reikia spręsti iš jo darbų, kaip sakoma pas mus Grafystėje, ir man atrodė, jog mes irgi panašiai atrodytume, jeigu savaite pragulėtume purve ir darganoje.

— Ne, norint pasidaryti tokiu kaip aš, — atsakė žmogus, — reikia mėnesius, o gal net metus klajoti po Dykają Šalį. Ir gali žūti pirmiau, negu tapsi panašiu į Bastūną.

Pipinas suminkštėjo, bet Semas tebebuvo niūrus ir abejodamas žvelgė į Platžengį.

— O iš kur mes žinome, jog tu tas pats Platžengys, apie kurį kalbėjo Gendalfas? — paklausė jis, — tu net neužsiminei apie Gendalfą, kol neatėjo šitas laiškas. Gal tu čia tik vaidini komediją, norėdamas prisiplakti prie mūsų! Gal tu užmušei tikrąjį Platžengį ir apsirengi jo drabužiais? Ką tu į tai atsakysi?

— Tu esi ryžtingas vaikinąs, Semai Gemdži, — atsakė Platžengys, — ir aš tegaliu atsakyti tai, jog jeigu būčiau užmušęs tikrąjį Platžengį, man būtų vieni niekai sudoroti ir tave. Aš jus būčiau nugaląbijęs be jokių šnekų, ir Žiedas būtų jau mano!

Jis atsistojo ir tiesiog išaugo. Akyse žybtelėjo rūsti ir valdinga šviesa. Nusimetęs apsiaustą, jis padėjo ranką ant kardo, kabančio jam prie šono. Hobitai nedrįso net pajudėti. Semas akimis tiesiog kiaurai vėrė Platžengį, bet nieko nesakė.

— Bet aš esu tikras Platžengys, — žiūrėdamas iš viršaus tarė jis, ir veide atsirado visiškai nelaukta šypsena.

— Aš esu Aragornas, Aratorno sūnus, ir savo gyvybės ar mirties kaina privalau jus išsaugoti.

Tyla truko ilgai. Neryžtingai prabilo Frodas:

— Aš patikėjau tavimi dar prieš laišką. Tiesa, tu mane keletą kartų šianakt įbauginai, tačiau tai buvo ne ta stingdanti baimė, kurią skleidžia Priešo tarnai. Aš manau, jog jei tu būtum vienas iš jų, tai apsimestum garbingu, bet širdyje slėptum pyktį.

— O aš atvirkščiai, — nusijuokė Platžengys. — Juk atrodau niūrus, o esu kuo garbingiausias. Be to, "Senovinis auksas blizga retai, nepaprastai šveitrūs senieji kardai".

— Tai šitos eilės apie tave? — susigaudė Frodas, — aš iš pradžių nesupratau, apie ką jos. O iš kur tu žinai jas, jei akyse nesi matęs laiško?

— Nežinau, — atsakė jis, — tačiau aš esu Aragornas, tai ir eilės turi būti apie mane.

Platžengys išsitraukė kardą, ir visi pamatė, jog asmenys prie pat rankenos nulūžę.

— Iš jo nedaug naudos, Semai, — pasakė Platžengys, — bet artimiausiu laiku jis bus iš naujo perkaldintas. Semas tylėjo.

— Ką gi, — baigė Platžengys, — su Semo leidimu nuspręsta — Platžengys bus jūsų palydovas. Rytoj mūsų laukia sunkus kelias. Net jeigu išigudrintume tyliai pasprukti iš čia, tai toli nenukeliautume neatpažinti. Bet mes pasistengsime dingti kuo greičiau — aš čia žinau keletą takų, vedančių iš Brylžemio. Na, o jei vijikai atsiliks, tai tada iš karto į Orų Viršūnę.

— Į kokią Orų Viršūnę? — paklausė Semas.

— Tai kalnas Kelio šiaurėje, kažkur tarp Rivendeilo ir Bryliaus. Iš ten viskas matosi kaip ant delno, tad mes galėsime gerai apsižvalgyti. Be to, Gendalfas seka paskui mus, jis taip pat ten taikys. Po Orų Viršūnės bus dar sunkiau, dar pavojingiau.

— Kada tu paskutinį kartą matei Gendalfą? — paklausė Frodas, — ir ar žinai, ką jis dabar veikia ir kur jis?

— Ne, nežinau, — niūriai atsiliepė Platžengys. — Pavasarį mes kartu patraukėme į vakarus. Paskutiniaisiais metais, kai jis būdavo užsiėmęs, aš dažnai saugodavau Grafystės sienas, nes jis nedrįso palikti jų be apsaugos. Paskutinį kartą mes matėmės gegužę — prie Sarno Brastos Brendivyno žemupyje. Tada jis man pasakė, jog viskas gerai ir jūs ketinat iškeliauti rugsėjo pabaigoje. Aš maniau, kad su jumis bus Gendalfas, ir išvykau savo reikalais. Nereikėjo man taip daryti — jį pasiekė blogos naujienos, o aš negalėjau padėti. Pirmą kartą aš nerimauju, nes neturiu iš jo net paprasčiausios žinutės. Kai grįžau iš savo kelionės, sužinojau, jog Gendalfas kažkur dingo, Grafystėje naršo Juodieji Raiteliai. Šitai man papasakojo Gildoro elfai, ir aš, sužinojęs, jog jūs jau einate į Žemgalą, nusprendžiau pasaugoti Rytinį Kelią.

— Ar tu manai, jog Juodieji Raiteliai sulaukė Gendalfą? — paklausė Frodas.

— Be jų ir paties Priešo niekas daugiau negali sulaukyti Gendalfo, — tarė Platžengys, — tačiau nepraraskime vilties. Gendalfas galingesnis, negu jūs išivaizduojate — juk esate matę tik jo pokštus ir juokus. Tačiau jis dar nėra turėjęs tokios svarbios užduoties kaip dabar, nes nuo mūsų priklauso Viduržemio likimas.

Pipinas nusižiovavo.

— Atsiprašau, — sumurmėjo jis, — bet aš mirtinai pavargau. Nepaisydamas visų šitų pavojų, aš privalau išsimiegoti, nes kitaip užmigsiu besėdėdamas. O kur tas kvailys Meris? Negi dar teks vilktis jo ieškoti?

Su tais žodžiais trinkelėjo laukujės durys, ir kažkas jau lėkė koridoriumi. Į kambarį įsiveržė Meris, iš paskos Nobas. Uždusęs Meris skubiai užšovė duris ir atsirėmė į jas. Visi su nerimu išispoksojo į Merį. Jis atsikvėpė ir sušvokštė:

— Aš mačiau juos, Frodai! Mačiau! Juodieji Raiteliai jau čia!

— Juodieji Raiteliai! — pašoko Frodas. — Kur?

— Čia, kaime! Aš pasėdėjau prie židinio valandėlę, o kadangi jūs dar negrįžote, išėjau pakvėpuoti grynu oru — stovėjau po žibintu ir skaičiavau žvaigždes. Ir "staiga net sudrebėjau — prislinko kažkokia šlykšti dėmė, daug tamsesnė už kelio šešėlius. Pasirodė ir vėl dingo tamsoje.

— Į kurią pusę ji nušliaužė? — staiga įsiterpė Platžengys. Meris krūptelėjo, pastebėjęs nepažįstamąjį, bet Frodas jį nuramino:

— Jis Gendalfo draugas. Aš tau vėliau viską paaiškinsiu.

— Ji pasuko keliu į viršų, į rytus, — kalbėjo Meris. — Aš bandžiau paskui ją sekti. Tiesa, jis dingo beveik iš karto, bet ašėjau ta kryptimi iki paskutinio kaimo namo.

Platžengys su nuostaba pažvelgė į Merį.

— Betgi tu drąsuolis, — tarė jis, — nors tai buvo kvaila.

— Nežinau, — atsakė Meris, — bet jokios drąsos čia nereikėjo. Mane lyg kažkas traukė. Šiaip ar taip, aš einu ir staiga girdžiu balsus prie tvoros. Vienas toks burbantis, o kitas — šnypščiantis, bet žodžių nesupratau. Pajutau, jog negaliu nei pabėgti, nei arčiau prislinkti. Kojos dreba ir neklauso. Šiaip ne taip apsisukau ir norėjau sprukti atgal, bet iš užpakalio kažkas atbėgo, ir aš suklupau.

— Tai aš suradau jį, pone, — įsikišo Nobas, — misteris Sviestmušys išsiuntė mane su žiburiu į lauką. Nusileidau prie Vakarinųjų vartų, paskui prie Pietinių. Ir prie pat Bilo Papartyno namo žiūriu — du vyrai pasilenkę bando kažką nutempti. Aš pradėjau šaukti, pribėgau, o jų jau nė kvapo, tik misteris Brendibakas guli ant kelio. Jis atrodė miegantis, o kai pakračiau — atrodė kaip skenduolis. Staiga jis pašoko ir kaip strėlė — į "Ponį". Vos suspėjau paskui jį.

— Taip, deja, tai tiesa, — pritarė Meris, — nors nieko neprisimenu. Atrodytų, jog sapnavau baisų sapną, kurio negaliu atpasakoti. Nežinau, kas čia man atsitiko.

— O aš žinau, — tarė Platžengys, — tai buvo Juodasis Dvelkimas. Matyt, Raiteliai paliko arklius ir slapta

prasigavo pro Pietinius vartus. Iš Bilo Papartyno jie žino visas naujienas, be to, ir tas pietietis tikriausiai yra šnipas. Na, ir naktelė laukia!

— O kas? — susirūpino Meris. — Ar jie puls smuklę?

— Nemanau, — atsakė Platžengys, — nes jie ne visi susirinko. Be to, tamsoje jie stipresni negu tada, kai daug šviesų ir žmonių. Jiems skubėti nėra ko — prieš mus ilgas kelias. Tačiau Raiteliai čia turi savo parankinių, kurių taip pat reikia saugotis. Bilas Papartynas, pietiečiai, ir, ko gero, vartininkas Haris. Pirmadienį aš mačiau, kaip Raiteliai su juo kalbėjosi, tai po to jis atrodė baltas kaip drobė ir virpėjo lyg epušės lapas.

— Vadinasi, aplinkui mus priešai, — patikslino Frodas. — Tai ką man daryti?

— Nakvoti čia, po miegamuosius neišsiskirstyti. Jie, be abejo, jau žino, kur jūs turite miegoti, o ten langai išeina į šiaurę ir yra prie pat žemės. Visi pasiliksime čia ir užsibarikaduosime duris bei langus. Tik mudu su Nobu dar atgabensime jūsų daiktus.

Platžengiui išėjus, Frodas trumpai papasakojo Meriui apie tai, kas atsitiko po vakarienės. Kai Platžengys su Nobu grįžo, Meris skaitė Gendolfo laišką.

— Na, ponai svečiai, — paskelbė Nobas, — aš ten susukau drabužius ir pakišau po antklodėmis. O iš rudų vilnonių siūlų pynės padariau puikią jūsų galvos imitaciją, misterio Begi... Pakalni!

Pipinas susijuokė:

— Labai puiku! O kas bus, kai jie supras apgaule?

— Pažiūrėsime! — atsakė Platžengys, — tikėkimės, iki ryto išsilaikysime.

— Labos nakties visiems, — tarė Nobas ir nuėjo saugoti laukųjų durų.

Krepšiai ir drabužiai buvo sudėti ant grindų. Hobitai užsibarikadavo duris ir užšovė langą. Pažvelgęs pro langą, Frodas pamatė, jog naktis tebėra tokia pat giedra. Virš kalvų suposi Pjautuvas. Platžengys užkūrė ugnį židinyje ir užgesino žvakes. Hobitai sugulė netoli židinio, o Platžengys įsitaisė krėslė, stovinčiame priešais duris. Jie truputį pasikalbėjo, nes Meris dar turėjo klausimų.

— Mėnulį karvė šoko... — sukikeno Meris, įsisupdamas į antklodę. — Na, Frodai, tu moki! Gaila, kad ten manęs nebuvo. Juk jie šimtą metų šitai prisimins.

— Tuo gali būti tikras, — atsakė Platžengys. Tada visi nutilo ir vienas po kito užmigo.

XI. DURKLAS NAKTYJE

Kai jie ruošėsi nakvoti smuklėje, Žemgalą gaubė tamsa. Rūkas telkėsi prie Brendivyno krantų ir miškinguose slėniuose. Musdaubės namelyje visur buvo tylu. Storulis Bolgeris atsargiai pravėrė duris ir pažvelgė į lauką. Ištisa dieną jis jautėsi neramiai, o vakare neišdrįso net atsigulti. Permatomame ore slypėjo keista grėsmė. Jis išsižiūrėjo į tamsą ir pamatė, jog kažkam sujudėjus už medžių varteliai patys atsivėrė ir užsidarė. Baimė surakino hobitą. Jis atšoko ir drebedamas stovėjo prieškambarį. Paskui skubiai uždarė ir užrakino duris.

Naktis darėsi visiškai aklina. Kažkur pasigirdo tylus kanopų dundesys. Prie vartelių arklys sustojo, ir kaip trys naktiniai šešėliai į vidų įslinko trys juodos figūros. Viena jų prisiartinėjo prie durų, o kitos tyliai atsistojo iš abiejų namo pusių ir pradėjo laukti. Atrodė, jog net namas ir nebylūs medžiai taip pat sulaukė kvapą.

Kažkur toli užgiedojo gaidys, per lapus nužiūrėjo vėjas. Baigėsi paskutinė valanda prieš aušrą. Figūra, stovinti prie durų, sujudėjo. Tamsiame danguje šalta šviesa blykstelėjo plikas ginklas. Tylus, bet stiprus smūgis sudrebino duris.

— Mordoro vardu atidarykite! — įsakė grėsmingas balsas.

Po antro smūgio išlėkė užraktai, ir durys išlūžo. Juodosios figūros greitai suėjo į vidų.

Ir tą sekundę pro medžius sugaudė ragas. Jis lyg rimbas perplėšė tamsą.

KELKIS! GAISRAS! PRIEŠAI! KELKIS!

Storulis Bolgeris nedelsė. Vos pamatęs juodas figūras, einančias pro sodą, jis suprato, jog turi arba bėgti, arba žūti. Ir jis pabėgo — per užpakalines duris, daržą ir laukus. Pribėgo artimiausią namą, esantį beveik už mylios, ir susmuko ant slenkščio vaitodamas. — "Ne! Tai ne aš! Aš jo neėmiau". Visi suprato, jog Žemgalą vėl puola priešai iš Amžinojo Miško, ir negaišo laiko.

PUOLA! PRIEŠAI! GAISRAS!

Brendibakai pūtė Pavojaus Ragą, kuris neskambėjo jau beveik šimtą metų, nuo tada, kai Žiauriją Žiema per užšalusį Brendivyną persikėlė baltieji vilkai!

KELKIS! KELKIS!

Visur gaudė Pavojaus Ragas. Aliarmas sklido žaibo greičiu.

Juodos figūros skubiai išlėkė iš namo. Viena jų ant slenkščio numetė hobito apsiaustą. Alėjoje vėl pasigirdo kanopų garsas, raiteliai šuoliais ištirpo tamsoje. Visoje Musdaubėje gaudė ragai, girdėjosi šauksmai ir kojų

tapsėjimas. Bet Juodieji Raiteliai kaip viesulas nulėkė prie Šiaurinių Vartų. Tegu triukšmauja menka tautelė! Ateis laikas, ir Sauronas netruks juos sudoroti. Šiaip ar taip, jie turėjo naują užduotį, sužinoję, jog namas tuščias ir Žiedo nebėra. Raiteliai parmušė Vartų sargus ir išnyko iš Grafystės.

Priešaušryje Frodas staiga pabudo, lyg pažadintas kokio garso ar būtybės. Apsidairęs pamatė, kad Platžengys tebesėdi krėsele prie durų: jo akyse atsispindėjo pakurstyto židinio liepsna, tačiau jis pats nejudėjo.

Frodas greitai vėl užsnūdo, bet šį kartą jo sapną išblaškė kanopų garsas ir vėjo staugimas. Vėjas sukosi ir drebino smuklę, o tulumoje kažkas pūtė ragą. Jis pravėrė akis ir aiškiai išgirdo, kaip gieda kieme besikapstantis gaidys. Platžengys atitraukė užuolaidas ir atvėrė langines bei langą. Kambarys prisipildė pilkos ryto šviesos, ir pro atvirą langą ėmė veržtis šaltas oras.

Hobitai paskui Platžengį nužingsniavo į savo miegamuosius ir pamatė, jog jo patarimas išgelbėjo jiems gyvybes: išlaužti langai bejėgiškai kabaldavo ant vyrių, užuolaidos plakėsi į sieną, tarp išblaškytų lovų mėtėsi kardais sukapoti ryšuliai ir rudų vilnų kamuoliukas.

Platžengys tuojau nubėgo pas šeimnininką. Vargšelis atrodė išsigandęs ir užsimiegojęs. Jis dievagojosi, jog akių nebuvo sumerkęs, bet negirdėjo nė garso.

— Gyvenime man nebuvo taip atsitikę, — aikčiojo jis, su siaubu tiesdamas rankas į viršų. — Svečiai negali ramiai miegoti, be to, viskas sugriauta ir sulaužyta. Jeigu jau dabar taip, tai kas bus toliau?

— Tamsūs laikai, — atsakė Platžengys, — tačiau mūsų atsikratęs, dar galėsi ramiai pagyventi. Mes išvykstame tuoj pat. Pusryčiauti nėra laiko: perkąsime ką nors keliaudami.

Sviestmušys nuskubėjo prižiūrėti, kad paruoštų kelionei ponius ir užkandą, bet labai greitai grįžo. Poniai buvo dingę! Kažkas naktį atidarė arklidės vartus ir juos išsivedė. Dingo ne tik Merio poniai, bet ir visi kiti. Froda ta žinia galutinai prislėgė: kaipgi jie dabar pėsti pasieks Rivendeilą, kai ant kulnų lipa persekiotojai? Platžengys kurį laiką stovėjo tylėdamas ir žvelgdamas į hobitus, lyg mintyse matuodamas jų drąsą ir ištvermę.

— Poniai vis tiek neišgelbės nuo raitelių, — pagaliau tarė jis, atspėjęs Frodo mintis, — o tuo keliu, kuriuo aš jus vesiu, mes ir pėsčiomis eisime nė kiek ne lėčiau, tačiau man kelia nerimą maisto atsargos. Kelyje į Rivendeilą mes jų niekur negalėsime papildyti, reikia pasiimti kuo daugiau. Be to, gali taip pat tekti eiti aplinkiniais keliais. Kiek jūs galite patys panešti?

— Tiek, kiek reikės, — nupuolusia širdimi atsiliepė Pipinas, bandydamas parodyti, jog jis daug stipresnis negu atrodo.

— Aš panešiu už du, — išdidžiai pasisiūlė Semas.

— O ar jūs negalėtumėte padėti, misteri Sviestmušy? — pasiteiravo Frodas. — Ar kaime neatsirastų nors pora ar bent vienas nešulinis ponis? Aš suprantu — išnuomoti niekas nenorės, bet gal įstengtume nusipirkti, — pridėjo jis, mintyse skaičiuodamas savo pinigus.

— Abejoju, — nelinksmi tarė šeimnininkas, — visi jojamieji ir nešuliniai mano poniai pavogti, o kelių gyvulių, likusių kaime, ko gero, niekas nenorės parduoti, bet aš padarysiu, ką galėsiu. Ištrauksiu iš patalo Bobą ir pasiūsiu jį paklausinėti.

— Ko gero, taip bus geriausia, — sutiko Platžengys, — nes vienas ponis mums mirtinai reikalingas. Tačiau dabar negali būti jokios kalbos apie nepastebimą išvykimą! Šitas ponių ieškojimas bus tas pats kaip rago pūtimas, pranešant apie išvykimą. Be abejonės, šitą jie ir buvo numatę.

— Na, dar liko paguodos kruopelytė, — pasakė Meris, — ir tikiuosi, daugiau negu kruopelytė: bent papusryčiausime sočiai, kol lauksime... Ei, Nobai!

Užtruko jie daugiau kaip tris valandas. Grįžęs Bobas pranešė, jog jokių ponių ar arklių pirkti nėra, tik vienintelis Bilas Papartynas sutinka parduoti vieną ponį.

— O ponis — tai pusiau gyva išdvasa, — paaiškino Bobas, — bet nebijokit, Bilas už jį trigubai užsiprašys arba aš nepažįstu šito sukčiaus.

- Bilas Papartynas? — paklausė Frodas, — o gal čia kokia apgaulė? Gal tas ponis su visa mūsų manta nubėgs atgal, o gal padės mus susekti?

— Gal, — suabejojo Platžengys, — bet, ko gero, — ne. Neįsivaizduoju, koks gyvulys, vieną kartą nuo jo ištrūkęs, norėtų grįžti atgal. Paprasčiausiai Papartynas nusprendė iš mūsų bėdos neblogai pasipelnyti, nes šitas ponis turbūt jau į dangaus vartus beldžiasi. Tačiau mes neturime iš ko rinktis. Kiek jis nori už jį?

Papartynas užsiprašė dvylika sidabrinių — už tokią kainą galėjai nusipirkti porą gerų arklių. Nupirktasis ponis buvo kaulėtas, maitintas pusbadžiu ir luptas, bet dvėsti lyg ir neketino. Už jį sumokėjo pats misteris Sviestmušys ir kaip kompensaciją už prarastus ponius pasiūlė Meriui dar aštuoniolika sidabrinių. Smuklininkas buvo sąžiningiausias žmogus, bet prarastų trisdešimties sidabrinukų gailėjo iki ašarų, tuo labiau kad beveik pusę teko pakloti sukčiui ir nenaudėliui Papartynui.

Tačiau smuklininkas neapsiriko, nes vėliau paaiškėjo, jog pavogtas buvo tik vienas ponis. Kiti paprasčiausiai išsilakstė ir dabar ramiai ganėsi įvairiuose Brylžemio kampeliuose. O pabėgę Merio poniai nuskubėjo pas savo draugelį Stornugarį. Ten jie sau "ramutėliai pešiojo žolę, kol Tomas sužinojo apie įvykius Bryliuje ir išsiuntė juos smuklininkui, kuriam kaip iš dangaus nukrito penki puikūs poniai. Tiesa, čia jiems teko padirbėti, bet Bobas gerai jais rūpinosi, be to, poniai išvengė baisios ir pavojingos kelionės. Tačiau ir Rivendeilo nepamatė.

Bet kol kas Sviestmušys net neįsivaizdavo, kurlink nuplaukė jo pinigėliai. Jam ir kitų rūpesčių užteko: kai pabudę svečiai sužinojo paskutines naujienas, smuklėje kilo skandalas. Ypač piktinosi pietiečiai, kurie neteko keleto arklių, tačiau paaiškėjo, jog kartu su arkliais dingo ir vienas iš jų ir ne kas kitas, kaip žvairaakis Bilo Papartyno draugelis. Įtarimas iš karto krito ant jo.

— Jeigu jūs susidedate su arkliavagiais ir dar atvedate juos į mano namus, tai patys ir atlyginkite už visą žalą, — burnojo smuklininkas.

— Eikite ir paklauskite Papartyną, kur dingo jo brangusis draugas!

Tačiau greitai paaiškėjo, jog žvairys nebuvo joks pietiečių kompanionas, ir niekas negalėjo pasakyti, kada jis prie jų prisiplakė.

Papusrųčiavę hobitai perkraustė daiktus ir pasiruošė nelengvai bei tolimai kelionei pėsčiomis. Jiems pajudėjus, jau buvo beveik dešimt. O tuo laiku visas kaimas jau užė iš nustebimo: Frodo dingimas, Juodujų Raitelių pasirodymas ir paskutinė naujiena, jog Platžengys parsisamdė paslaptiniams hobitams iš Grafystės, liejosi į vieną neužmirštamą istoriją. Dauguma Bryliaus ir Kelmynės gyventojų, taip pat atbėgę iš Daubio ir Plynio, grūdosi prie kelio, norėdami pamatyti keliautojų išvykimą. Kiti smuklės svečiai smaksojo prie durų ir langų.

Platžengys persigalvojo ir nusprendė iškelti iš kaimo pagrindiniu keliu. Bet koks kitas variantas savaime atkritė, nes pusė gyventojų seks paskui keleivius ir sergės, kad jie neįmaklintų į kieno nors žemės bei nebrakonieriautų.

Platžengys ir hobitai atsisveikino su Bobu, Nobu ir smuklininku, apipylę juos didžiausiomis padėkomis.

— Tikiuosi, jog mes dar susitikime šviesesniais laikais, — tarė Frodas, — štai tada ir paviešėsime pas jus.

Taip prasidėjo varginanti kelionė pėsčiomis, varstant nedraugiškiems minios žvilgsniams ir skambant piktoms replikoms. Tačiau Platžengiui didžioji dalis bryliečių jautė pagarbią baime, ir tie, į kuriuos jis pakeldavo akis, to pat užsičiaupdavo ir užlisdavo už kitų nugarų.

Platžengys kartu su Frodu žingsniavo priekyje, po jų pėdino Pipinas su Meriu, o pačiame gale vilkosi Semas, vedinas sunkiai apkrautu poniu, kuris, beje, į ateitį žiūrėjo daug linksmiau, nes jautė permainas. Semas susimąstęs graužė obuolį, kurių pilnas kišenes jam prigrūdo Bobas ir Nobas.

— Einant — obuoliukas, sėdint — pypkutė, — murmėjo jis, tik, deja, viso to ilgam neužteks.

Praeidami hobitai nekreipė dėmesio į duryse, languose ir tarpuvartėse kyšančias smalsias galvas, tačiau priartėjęs prie vartų Frodas pamatė mūrinį apleistą namą už tankios tvoros: paskutinį kaimo namą. Staiga viename lange šmėkstelėjo išgeltęs veidas su klastingom žvairiom akim ir iš karto išnyko.

"Ak, štai kur slepiasi pietietis, — pagalvojo Frodas, — Na, iš veido tai tikrų tikriausias orkas".

Už tvoros įžūliai vėpsojo kitas žmogėnas. Jo antakiai buvo tamsūs ir tankūs, o juodose akyse galėjai matyti panieką. Jis rūkė trumpą pypkę, kurią dabar išsiėmė iš burnos, ir riebiai nusispjovė.

— Sveikas, Ilgakinki! — riktėlėjo jis. — Taip anksti iškelti ir dar su naujais draugais?

Platžengys nieko neatsakė.

— Sveiki, mažuliukai! — pasveikino jis hobitus. — Argi jūs nežinote, kas prie jūsų prilipo? Tai juk Platžengys Aršusis! Nors jis turi ir blogesnių vardų. Na, aš jums nieko nesisakysiu: patys naktį pamatysite. O tu, Semuk, neskriausk mano ponio! Tfu! — jis vėl nusispjovė.

Semas staigiai atsisuko:

— O tu, Papartynai, — suriko jis, — greičiau slėpk savo susmirdusį snukį, nes gali gauti per nosį!

Ir žaibiškai paleistas obuolys stipriai trenkė Bilui per minėtą vietą. Jis per vėlavai pasilenkė, ir iš už tvoros pasigirdo keiksmų lavina.

— O toks geras obuolys buvo, — apgailestaudamas tarė Semas ir greitai nužingsniavo toliau.

Pagaliau kaimas liko už nugarų. Juos sekusi vaikų ir valkatų minia pavargo ir patraukė atgal prie Pietinių vartų. Keletą mylių keliautojai ėjo Keliu, kuris apsivertė aplink Bryliaus kalną ir dabar lėtai leidosi žemyn į miškų kraštus. Kairiajame kalno šlaite matėsi Kelmynės namai ir hobitų olos, o šiaurėje iš slėnio kylantys dūmai rodė, kur išsidėstęs Daubys. Plynį slėpė medžiai.

Po to, kai Kelias apjuosęs paliko aukštą kalną, keliautojai iš jo išsuko ir toliau žygiavo siauru taku, vedančiu į šiaurę.

— Štai čia mes ir pasislėpsime nuo pašalinių akių, — pasakė Platžengys.

— Tikiuosi, ne "trumpiausiu keliu", — paprašė Pipinas, — nes paskutinis mūsų kelio trumpinimas vos mūsų nepražudė.

— Aha, bet tada su jumis nebuvo manęs, — nusišypsojo Platžengys. — Man visi keliai yra trumpiausi ir veda ten, kur reikia.

Jis dar kartą apžiūrėjo tuščią Kelią ir greitai nusileido į krūmais apaugusį slėnį. Jis planavo (kaip suprato hobitai, nepažindami šių kraštų) aplenkti Plynį iš rytų, o po to kiek galima tiesiau per dykšias žemes traukti prie Orų Viršūnės. Jeigu viskas klostytųsi gerai, tai šitaip keliaudami jie turėtų nukirsti gerą gabalą Kelio, kuris dideliu lanku lenkia Uodų Pelkes. Tačiau jiems patiems teks pereiti tas pelkes, ir tai visai nedžiugino Platžengio.

Na, o kol kas keliauti buvo malonu. Jeigu nebūtų buvę tų šiurpių naktinių įvykių, tai hobitams, ko gero, būtų pati maloniausia kelionės atkarpa. Saulė nestipriai švietė ir pūkšnojo silpnas vėjukas. Miškai slėnyje dar nebuvo nusimetę savo spalvingo apdaro ir atrodė labai ramūs. Platžengys nedvejodamas vedė hobitus susipynusiais takais, iš kurių patys hobitai amžiais nebūtų išsikapstę. Jis gudravo ir vingiavo, norėdamas išvengti persekiotojų.

— Bilas Papartynas, aišku, pasižiūrėjo, kur mes išsukome iš Kelio, — tarė jis, — bet pats paskui mus neseks. Jis irgi nebloggerai pažįsta aplinkinius miškus, tik prasčiau už mane. Tačiau naujienas jis, be abejo, persakė kitiems, kurie nėra taip toli. Ir jei jie visi mano, jog mes keliaujam į Plynį, tai mums tik į naudą.

Gal dėl Platžengio sumanumo, gal dėl kitos priežasties visą dieną jie nei girdėjo, nei matė kokio gyvo padaro — nei dvikojų, jei keturkojų, nei paukščių, tik vieną lapę ir keletą voverių. Kitą dieną, pasukus į rytus, irgi tebebuvo tylu ir ramu. Trečią kelionės iš Bryliaus dieną jie ištrūko iš Vidgirio, ištrūko ir vėl pasislėpė. Keliautojai jau paliko Brylio apylinkes ir artinosi prie Uodų Pelkių.

Žemė dabar pasidarė drėgna, po kojomis žliugsėjo samanų, iš po nendrių ir ajerų skubiai plasnodavo įvairiausi menki paukšteliai. Reikėjo eiti labai atsargiai, stengiantis nesuslapti kojų. Iš pradžių sausesnių vietų ieškoti sekėsi gana nebloggerai, bet vėliau kelionė tapo lėtesnė ir pavojingesnė. Pelkės buvo taip prižėlusios ir tokios klastingos, kad net Bastūnai nežinojo nuolatinio kelio per šitas klampynes. Pradėjo kankinti mašalai: ištisi jų debesys zvimbė virš galvos, lindo į plaukus, į kelnes, į rankoves ir gėlę, gėlę, gėlę.

— Mane gyvą suėš! — klykė Pipinas. — Čia jau nebe Uodų Pelkės, o tiesiog kažkokia uodų karalija!

— Įdomu, ką jie gelia, kai arti nepasitaiko hobito? — pasidomėjo Semas, kasydamasis kaklą.

Keliautojai praleido baisią dieną šitame nemaloniame ir vienišame krašte. Nakvynė buvo drėgna, šalta ir nemaloni, nes besikandžiojantys uodai nenurimo. Visa žolė ir nendrės knibždėte knibždėjo tų bjaurių gyvių, besigiminiuojančių su svirpliais. Tūkstančiai šitų kraugerių ištisą naktį galando savo straublius — k-r-raujo, k-r-raujo tol, kol hobitai visi paklaiko.

Ketvirtoji diena praėjo geriau, bet naktį vėl viskas pasikartojė. Nors dalis Kraugerių (kaip juos praminė Semas) atsiliko, bet kiti hobitus tebepersekiavo.

Kai Frodas nuvargęs gulėjo ir beviltiškai bandė užsnūsti, jam staiga pasirodė, jog toli toli, rytuose, matyti šviesa, kuri žybteli ir vėl išnyksta. Tai nebuvo aušra, iki jos dar turėjo praeiti keletas valandų.

— Iš kur tos šviesos? — paklausė Frodas Platžengį, kuris atsistojęs stebėjosi į tamsą.

— Nežinau, — atsakė žmogus, — per toli, kad galėčiau ką nors suprasti. Panašu į žaibą, besitrunkantį nuo kalno viršūnės.

Frodas vėl atsigulė ir dar ilgai matė skaisčius blyksnius ir tamsią Platžengio figūrą. Pagaliau jis neramiai užmigo.

Penktąją dieną jie pagaliau paliko paskutinius liūnus ir pelkių nendres. Prasidėjo vos juntamas, bet varginantis kopimas į viršų. Tolumoje rytuose jau buvo matyti kalnų grandinė. Dešinėje ir truputį šone stūksojo pats aukščiausias kalnas su kūgio formos plokščia viršūne.

— Tai ir yra Orų Viršūnė, — pasakė Platžengys. — Senasis Kelias, kurį mes apėjome iš kairės, kaip tik lenkia ją iš pietų pusės. Jeigu eitume tiesiai, tai kalną pasiektume iki rytojaus popietės. Ko gero, tą ir reiks daryti.

— Kodėl? — paklausė Frodas.

— Ogi todėl, jog visiškai neaišku, ką rasime Kelyje. Juk mes jau Bryliuje buvom susekti.

— Tačiau tu ten tikėjaisi sutikti Gendalfą!

— Taip, bet dabar vilties nėra. Net jeigu jis irgi eitų šituo keliu, tai galėjo aplenkti Brylių ir nesužinoti apie mūsų planus. Netgi jeigu būtų atvirkščiai, mes vis tiek nesusitiktume: ir mums, ir Gendalfui yra per daug nesaugu ilgai laukti. Jeigu Raiteliai mus pametė dykynėse, tai jie taip pat taiko prie Orų Viršūnės, nes iš čia viskas matyti per keliasdešimt mylių. Be to, čia pilna paukščių ir žvėrių, kurie ir dabar mus mato. O ne visais paukščiais galima pasitikėti.

Hobitai neramiai pažvelgė į tolimas kalvas, Semas pažiūrėjo į blankų dangų, lyg stengdamasis išvysti vanagą ar erelį, sklandantį padebesiais ir nedraugiškomis akimis juos sekantį.

— Na, Platžengy, tu tikrai moki paguosti, — tarė jis.

— Ką tu mums patartum daryti? — paklausė Frodas.

— Aš manau, — iš lėto, abejodamas atsakė Platžengys, — aš manau, jog geriausia būtų iš čia žygiuoti tiesiai į rytus ir taikyti ne prie Orų Viršūnės, bet prie kitų kalvų, o ten aš žinau tokį taką, kuris atves mus į Orų Viršūnę iš šiaurės. Tada ir pažiūrėsime, kas bus.

Iki pat šaltų ir ankstyvų sutemų jie kiūtino kalvų link. Po kojomis vis dėlto tapo sausiau, ir rūkas jau telkėsi už nugarų. Iki saulės laidos dar pypsėjo keletas paukštukų, bet žemę apgaubus prieblandai nutilo ir jie. Hobitai prisiminė maloniausius saulėlydžius, matytus pro tolimo Begendo langus.

Taigi saulė jau leidosi, kai jie priėjo upelį, kuris sukiojosi tarp kalvų ir nyko pelkėse. Keliautojai traukė jo krantais tol, kol visiškai sutemo. Kai jie sustojo ir po žemaūgiais alksniais įsirengė stovyklą, jau buvo tamsu nors akin durk. Patekęs mėnuliui, pasimatė pliki, bemiškiai kalvų šlaitai. Tą naktį hobitai budėjo paeiliui, o Platžengys, atrodė, išvis nemiegojo.

Kitą rytą jie pakilo iš karto po saulėtekio. Šaltame ore skaisčiai spindėjo ryškiai žydras dangus. Hobitai pasijuto atsigavę, nepaisant bemiegės nakties. Jie jau priprato prie ilgų atstumų ir menko maisto, nors Grafystėje niekas nebūtų supratęs, kaip jie dar išlieka gyvi tokiomis sąlygomis. Pipinas paskelbė, jog Frodas ir taip beveik dvigubai sustorėjo.

— Kur tau sustorėjau, — atsiduso Frodas, susiverždamas diržą. — Jeigu ir toliau tokiu greičiu liesėsiu, tai, ko gero, pavirsiu šmėkla.

— Nereikia kalbėti apie tokius dalykus! — netikėtai karštai ir staigiai nutraukė juos Platžengys.

Kalvos priartėjo, čia pakildamos beveik iki tūkstančio pėdų, čia nusileisdamos iki žemės lygio ir pro įvairias akmenines nišas praleisdamos keliautojus į priekį. Prie kalvų keturų hobitai matė senąsias žole apaugusias sienas, griovius ir apleistus akmeninius griuvėsius. Iki nakties jie pasiekė vakarinius kalvų šlaitus ir ten apsistojo. Tai buvo jau šeštoji iškeliavimo iš Bryliaus diena.

O ryta, pirmą kartą po Vidgirio, pasirodė ir takas. Keliautojai juo pasuko ir nužingsniavo į pietus. Takas gudriai vingiavo ir buvo aišku, jog tie, kurie jį pramynė, norėjo, kad jis matytųsi kuo mažiau: iš abiejų pusių taką supo kalvų viršūnės. Jis vingiavo miškingais slėniais, spaudėsi prie stačių šlaitų, o kai tekdamo perbėgti per atvirą vietovę, tai iš abiejų pusių jį slėpdavo dideli rieduliai ir nugludinti akmenys, kurie kaip tvora dengė keleivius.

— Įdomu, kas ir kodėl pramynė šitą taką? — pasmalsavo Meris, jiems einant viena tokių alėjų, kur ištisai gulėjo didžiuliai akmenys. — Man tai ne itin patinka — labai jau panašu į Pilkapius. Ar Orų Viršūnėje yra Pilkapių?

— Ne. Šitose kalvose apskritai nėra jokių Pilkapių, — atsakė Platžengys. — Žmonės iš Vakarų čia negyveno, o tik gynė šitas kalvas nuo Angmaro blogio. Šitą taką pramynė, norėdami susisiekti su gynybos postais. O seniai seniai, pirmosiomis Šiaurės Karalystės dienomis, ant Orų Viršūnės buvo pastatytas sargybos bokštas Amon Sulas. Jį sugriovė, sudegino, ir dabar ten neliko nieko, išskyrus nelygų akmeninį ratą, panašų į karūną ant rūšios senojo kalno galvos. O bokštas buvo aukštas ir išdidus. Pasakojama, jog jame yra stovėjęs Elendilas, laukdamas iš vakarų ateinančio Gilgelado, tomis Paskutinės Sąjungos dienomis.

Hobitai pažvelgė į Platžengį. Atrodė, jog senieji padavimai jam žinomi taip pat gerai kaip ir slaptieji takai.

— Kas buvo Gilgeladas? — paklausė Meris, bet užsigalvojęs Platžengys neatsakė. Staiga kažkas tyliu balsu ištare:

Laisvosios karalystės vadas,

Elfų karalius Gilgeladas,

Išliko skaudžiai liūdnose

Senųjų arfininku dainose.

Ak, buvo ietis jo aštri,

Švytėjo šalmas iš toli.

Spindėjo skydas sidabru

Lyg tolima šviesa žvaigždžių.

Seniai, seniai jisai išjojo

Ir niekas, niekas nežinojo,

Kur jis sustojo, ką sutiko,

Kas jam bejojant atsitiko,

*Nes jo žvaigždė pakelyje
Tamson įkrito Mordore.*

Hobitai apstulbę atsisuko, nes dainavo Semas.

— O toliau? — paklausė Meris.

— Tai viskas, ką žinau, — paraudonavęs sumikčiojo Semas. — Šitą aš išmokau iš misterio Bilbo, kai buvau dar berniukas, jis žinojo mano aistrą elfams, tad pasakodavo ir pasakodavo. Misteris Bilbas mane ir rašyti, ir poeziją skaityti išmokė. O tą eilėrašį pats ir sukūrė.

— Ne visai taip, — pataisė jį Platžengys, — tai ištrauka iš baladės "Gilgelado kritimas". Tikriausiai Bilbas ją išvertė, nors aš to nežinojau.

— Aha, ten dar buvo daugiau, — sutiko Semas, — ir viskas apie Mordorą. Man besiklausant šiurpuliai pradėjo per nugarą bėgioti. Bet niekad netikėjau, kad man pačiam tuo keliu teks patraukti!

— Į Mordorą? — šuktelėjo Pipinas. — Aš tikiuosi, jog mums ten neprireiks.

— Netarkite garsiai šito vardo, — paliepė Platžengys.

Apie pusiaudienį jie priėjo tako pabaigą ir priešais save skaisčioje spalio saulėje pamatė pilkai žalią pylimą, lyg tiltą vedantį į šiaurinį kalno šlaitą. Jie nusprendė kopti viršun tuoj pat, nelaukdami, kol sutems. Slėptis jau buvo nebeįmanoma, ir keliautojams beliko tikėtis, jog priešai ir šnipai jų nepastebės. Ant kalvos nieko nesimatė. Jeigu Gendalfas čia ir buvo, tai jokių pėdsakų nepaliko.

Vakariniam Orų Viršūnės šlaite jie aptiko nepastebimą lommelę, kurios dugne gausiai žėlė žolė. Ten pasiliko Semas ir Pipinas, taip pat ponis ir visos krovinyos. Kita trijulė nuėjo toliau. Po pusvalandžio sunkaus kopimo Platžengys pasiekė viršūnę. Frodas ir Meris, uždusę ir pavargę stačiu šlaitu kabarojosi paskui jį. Kaip Platžengys ir sakė, viršuje buvo senovinių akmenų ratas, dabar visai apžėlęs žole, tačiau jo centre buvo sukrauta juodų, lyg nuo ugnies aprūkusių akmenų piramidė. Aplinkui taip pat juodavo išdegintos samanų ir žolė, tarsi liepsna būtų bandžiusi aplaižyti visą viršūnę, bet niekur nesimatė nė ženklo jokio gyvo padaro.

Atsistoję ant senovinės tvirtovės likučių, jie apžvelgė visą tuščią panoramą: plikas žemes, menkus miško lopus pietuose ir už jų tolimos upės blizgėjimą. Apačioje kaip juosta rangėsi iš vakarų ateinantis ir rytuose dingstantis senasis Kelias. Jame nesimatė jokio judėjimo. Jie pažvelgė dar toliau ir išvydo kalnus: artimiausieji buvo purvinai rudi, o tolimesniųjų baltos viršūnės akinamai spindėjo saulėje.

— Na, štai ir viskas, — pareiškė Meris, — tik labai jau nejaukiai ir liūdnai viskas atrodo: nei pastogės, nei vandens. Ir misterio Gendolfo nėra. Aš, žinoma, jo už tai nepeikiu — ką gi jis čia veikė?

— Iš tikrųjų, nieko, — susimąstęs pritarė Platžengys, žvalgydamasis aplinkui, — net jeigu jis būtų į Brylių atvykęs vėliau, čia galėjo atsirasti prieš mus. Kai Gendalfui prireikia, jis gali lėkti kaip paukštis.

Staiga Platžengys pasilenkė ir įsižiūrėjo į akmenį, gulintį piramidės viršuje. Jis buvo plokštesnis ir baltesnis už kitus. Žmogus paėmė jį ir pavertė rankose.

— Nagi pasižiūrėk, — pasiūlė Platžengys Frodai. — Kas gi čia yra, tavo nuomone?

Kitoje akmens pusėje Frodas pamatė keletą įbrėžimų.

— Panašu į brūkšnį, tašką ir dar tris brūkšnius, — abejodamas tarė jis.

— Kairysis brūkšnis ir tie du įbrėžimai virš jo reiškia G raide, — pradėjo aiškinti Platžengys. — Ko gero, juos paliko Gendalfas, nors visiškai tuo tikras nesu. Brūkšniai labai aiškūs, švieži, tačiau gali reikšti visai ką kitą ir neturėti nieko bendro su mumis. Tokias pat runas naudoja ir Bastūnai, kurie čia irgi kartais užklusta.

— O jeigu rašyta Gendolfo, ką tai reiškia? — paklausė Meris.

— Aš pasakyčiau, — tarė Platžengys, — jog tai G3, tai reiškia, jog spalio trečią čia buvo Gendalfas. Tada tas taip pat rodo, jog jis buvo pavojuje ar labai skubėjo, nes neturėjo laiko ką nors paaiškinti išsamiau. Jeigu taip įvyko iš tikrųjų, mes privalome būti labai atsargūs.

— Kaip norėčiau būti tikras, jog kaip tik Gendalfas paliko šias žymes, — giliai atsiduso Frodas. — Turėčiau daug daugiau drąsos, jei žinočiau, kad jis taip pat kelyje — priekyje arba už mūsų.

— Galbūt, — tarė Platžengys. — O aš tikiu, jog čia buvo jis, ir burtininkui grėsė didelis pavojus. Štai čia liepsnos žymės, o prieš tris dienas mes matėme šviesas rytuose. Ko gero, ant šito kalno Gendalfą užpuolė, bet kaip baigėsi mūsų, aš pasakyti negaliu. Dabar jo čia nėra, ir mes patys turime rinktis geriausią kelią į Rivendeilą.

— O kiek dar liko iki Rivendeilo? — pavargusiu balsu paklausė Meris, žvelgdamas aplinkui. Nuo Orų Viršūnės pasaulis atrodė laukinis ir platus.

— Žinau, kad kažkas matavo Kelią myliomis nuo "Pamirštosios Smuklės", kuri yra dienos kelionėje nuo Bryliaus, — atsakė Platžengys. — Bet nežinau, ar tų mylių daug, ar mažai, nes visi džiaugiasi, pasiekę

kelionės pabaigą šitokiame pavojingame kelyje, ar jis būtų trumpas, ar ilgas. Na, o nuo čia, gerai susiklosčius aplinkybėms, iki Bruineno Brastos, kur Kelias kerta upę ir eina pro Rivendeilą — dvylika mano dienų, o keliaudami su jumis užtruksime ne mažiau kaip dvi savaites. Be to, nemanau, kad galėsime eiti keliu.

— Dvi savaitės! — sušnibždėjo Frodas. — Visko gali atsitikti per tas dienas.

— Visko, — patvirtino Platžengys.

Jie dar kurį laiką pastovėjo pietiniame viršūnės krašte. Šitoje vieniškoje vietoje Frodas pirmą kartą rimtai pajuto pavojų ir namų ilgesį. Hobitas karčiai keikė savo likimą, kuris nepaliko jo tykioje ir numylėtoje Grafystėje. Jis pažvelgė į nekenčiamą Kelią, į vakarus — ten, kur buvo Begendas, ir staiga pamatė, jog Keliu lėtai šliaužia du taškai, o iš rytų jiems priešpriešiais juda kiti trys. Frodas riktelėjo ir suspaudė Platžengio ranką.

— Žiūrėk! — suuko jis, rodydamas žemyn. Platžengys iš karto krito žemėn, sykiu patraukdamas ir Frodą. Šalia šleptelėjo persigandęs Meris.

— Kas tai? — sušnibždėjo Meris.

— Dar nežinau, bet nujaučiu blogiausią, — atsakė Platžengys.

Jie lėtai prišliaužė prie krašto ir pažvelgė pro plyšį tarp dviejų suskilusių akmenų. Besileidžianti saulė švietė ne taip skaisčiai, nes iš rytų plaukė didelis permatomas debesis. Visi matė juodas dėmes, bet nei Frodas, nei Meris negalėjo tiksliai įžiūrėti. Jie tik pajuto, jog kažkur apačioje jau susirinko Juodieji Raiteliai.

— Taip, — tarė Platžengys, kurio akys buvo kur kas aštresnės, — taip, tai jie. Priešas jau čia!

Jie skubiai nušliaužė šalia ir šiauriniu kalno šlaitu nusileido pas draugus.

Semas ir Peregrinas taip pat laiko veltui neleido. Jie ištyrinėjo visą slėnį ir aplinkinius šlaitus. Netoliese jie aptiko tyrą šaltinį, o prie jo vienos ar kelių dienų šviežumo pėdsakus. Pačiame slėnyje jie rado naują laužavietę ir kitus skubios stovyklos ženklus. Už uolų nuolaužų Semas surado keletą nedidelių žabų kūlelių.

— Ko gero, senasis Gendalfas čia jau pabuvojo, — pasakė jis Pipinui. — O gal ir ne jis, bet kažkas čia dar ketina grįžti.

Platžengį labai sudomino šitie atradimai.

— Kaip gi čia aš nepalaukiau ir pats neapžiūrėjau! — susisielėjo jis, skubėdamas prie šaltinio ir pėdsakų.

— To ir bijojau, — grįžęs tarė Platžengys. — Semas su Pipinu ištrypė minkštą žemę, ir pėdsakai dabar sugadinti. Kiek išskaičiau iš žemės, čia paskutiniu metu yra buvę Bastūnai — tai jie paliko žabų kūlelius. Tačiau čia taip pat yra keletas šviežesnių, ne Bastūnų pėdsakų. Kažkas, avintis sunkiais batais, vakar ar užvakar čia irgi viešėjo. Nors nesu tikras, bet, ko gero, tokių batuotų čia buvo ne vienas.

Platžengys stabtelėjo ir neramiai susimąstė. Kiekvienas hobitas tuoj pat prisiminė apsiaustais apsigaubusius batuotus Raitelius. Jeigu jie iš tikrųjų jau žino šį slėnį, tai kuo greičiau Platžengys hobitus iš čia išves, tuo bus geriau. Semas išsigandęs permetė slėnį akimis — už kelių mylių galėjo būti priešai, o jie su Pipinu čia pradėjo patys vieni bastytis.

— Ar mes negalime kuo greičiau iš čia dingti, misteri Platžengy? — nekantriai paklausė jis. — Jau vėlu, o mane nuo šitos skylės tiesiog šurpas krečia.

— Taip, mes tuoj pat privalome nuspręsti, ką daryti, — atsakė Platžengys, žvelgdamas į dangų ir stengdamasis susiorientuoti laike. — Taigi, Semai, — pagaliau prabilo jis, — aš irgi nemėgstu šitos vietos, bet neišsivaizduoju, kur galėtume prisiglausti nakčiai. Bent dabar mūsų niekas neseka, o pajudėję pakliūsime į daugelio šnipų akis. Mes dabar tegalime keliauti į šiaurę, o ten, tikėkit manim, net tokios prieglaudos nerasime. Kelias yra saugomas, ir naktį geriau nebandykime jo perkirsti ir žygiuoti į pietus.

— Ar Raiteliai mato! — netikėtai įsikišo Meris. — Aš turiu galvoje, jog jie paprastai mus tik užuodavo, jei galima taip pasakyti, o ne pamatydavo. Bet tu liepei mums gultis, kai buvome kalno viršūnėje, ir dabar kalbi apie tai, jog būsime pastebėti.

— Aš buvau per daug neatsargus kalno viršūnėje, — atsiliepė Platžengys, — nes vis ieškojau žinių nuo Gendolfo. Mums, be abejo, nereikėjo visiems trims kartis į viršūnę ir ten taip ilgai būti. Prisiminkime Brylių — Raitelių arkliai mato, be to, jie į pagalbą pasitelkia žmones ir kitokius padarus. Patys Raiteliai nemato pasaulio, kaip matome mes, bet dieną jie jaučia mūsų šešėlius, kurie dingsta tik vidurdienį, o naktį Raiteliai mato juodąją gamtos slaptaraštį, kurio neįžiūrime mes — tada jų labiausiai bijomasi. Ir dar — jie visą laiką užuodžia gyvų padarų kraują, nekėsdami ir trokšdami jo. Be uoslės ir matymo, yra ir kitų jautimų. Juk mes instinktyviai juntame Raitelius, o jie mus — dešimtis kartų aštriau. Ir, — pridūrė jis tylesniu balsu, — juos traukia Žiedas.

— Tai ką, mums nebėra jokios vilties? — beviltiškai sulemeno Frodas. — Jeigu keliausime — pamatys ir

užpuls, jeigu liksime — Žiedas juos pritrauks?

Platžengys padėjo ranką hobitui ant peties.

— Dar yra vilties, — tarė jis, — tol, kol tu ne vienas. Pradžioje užsidekime šituos žabus: ugnis sušildys ir apgins. Sauronas ugnį naudoja savo piktiems kėslams, kaip ir daugelį kitų dalykų, bet kol kas Raiteliai jos nemėgsta ir bijo tų, kurie ją valdo. Šičia ugnis yra mūsų draugas.

— Geras draugas, nėra ko sakyti, — burbtelėjo Semas. — Uždegus laužą beliks tik pašaukti, kad Raiteliai mūsų nepražiopsotų.

Žemiausiam ir labiausiai uždengtam slėnio kampe jie įkūrė lauželį ir išsivirė valgyti. Vakaro šešėliai nusileido ant žemės, greitai oras atšalo. Hobitai pasijuto labai išalkę, nes nebuvo valgę nuo pusryčių, bet negalėjo sau leisti daugiau negu kuklią vakariene. Priekyje driekėsi visiškai tuščios žemės, kur šeimininkavo paukščiai ir žvėrys: nelaimingos, nedraugiškos žemės. Kartais per jas pereidavo vieniši Bastūnai, bet jie čia ilgai nebūdavo. Kartais užklysdavo reti pikti padarai: troliai, išlindę iš šiaurinių Ūkanotųjų Kalnu slėnio, ir kitokie nelabieji. Tik Kelyje galima buvo sutikti nykštukus, kurie amžinai skubėdavo savo reikalais ir su svetimšaliais niekada nesikalbėdavo.

— Maisto atsargu mums aiškiai neužteks, — liūdnai konstatavo Frodas, — nors ir kaip saugojomės, bet vis tiek persivalgėme, ir jeigu dar teks keliauti dvi savaites, tai... nežinau...

— Netgi čia galima susirasti maisto, — paguodė Platžengys, — uogos, šaknelės ir įvairūs augalai yra išmaitinę ne vieną medžiotoją. Todėl, kol dar neužsnigo, gyvybei palaikyti maisto turėtų pakakti. Žinoma, ieškant uogų ir šaknelių, reikės pavargti, bet tvirčiau susiveržkite diržus ir galvokite apie būsimąsias Elrondo puotas.

Temstant vis labiau spaudė šaltis. Už slėnio krašto jau nieko nebebuvo matyti, tik pilkos žemės tirpo vakaro šešėliuose. Dangus pragiedrėjo, ir jame viena po kitos žiebėsi žvaigždės. Hobitai, siausdamiesi į visas antklodes, slinkosi arčiau laužo, o Platžengys, apsigaubęs tik plonu apsiaustėliu, sėdėjo nuošalyje papsėdamas pypkę.

Visiškai sutemus ir liepsnai ėmus skaisčiau šokinėti, jis pradėjo pasakoti hobitams įvairias istorijas, norėdamas nukreipti juos nuo juodų minčių. Jis žinojo daug senovinių istorijų ir legendų apie elfus ir žmones, apie gerus ir blogus Senujų Dienų darbus. Hobitai tik stebėjosi ir spėliojo, kiek jam yra metų ir iš kur jis visa tai žino.

— Papasakok mums apie Gilgeladą, — staiga paprašė Meris, išklausęs istoriją apie Elfų karalystę. — Ar tu žinai tos baladės tęsinį?

— Aišku, žinau, — atsakė Platžengys. — Ir Frodas žino, juk šita istorija tiesiogiai su juo susijusi.

Meris ir Pipinas pasižiūrėjo į Frodą, kuris spoksojo į ugnį.

— Aš žinau tik tiek, kiek man pasakojo Gendalfas, — lėtai tarė Frodas, — Gilgeladas buvo paskutinis iš didžiųjų Viduržemio elfų karalių. Jų kalba "Gilgeladas" reiškia "žvaigždžių šviesa". Su elfų draugu Elendilu jis įsiveržė į...

— Ne! — pertraukė Platžengys. — Aš nemanau, jog mums reikėtų pasakoti šią istoriją, kai pašonėje bastosi Priešo tarnai. Jeigu mes nusigausime iki Elrondo namų, tu ją visą išgirsi.

— Tada papasakok kokią kitą seną istoriją, — paprašė Semas, — pavyzdžiui, apie elfus. Taip, taip, ypač dabar aš norėčiau išgirsti apie elfus.

— Gerai, aš jums papasakosiu legendą apie Tinuvieį, paseksiu sutrumpindamas, nes nežinau jos pabaigos, ir niekas kitas, be Elrondo, nežino, ar tokia pabaiga iš viso egzistuoja. Ši nuostabi istorija pakels jūsų dvasią, nors ji ir yra liūdna kaip viso Viduržemio legendos.

Platžengys kiek patylėjo ir švelniai bei tyliai uždainavo:

*Ten lapai ir žolė žaliavo,
Skėčius ten lieknos maudos kėlė,
Ir laukymė ten mirguliavo
Šviesoj vidurnakčio žvaigždynu.
Ir šoko ten Tinuvieį,
Fleita jai prieblandoj dainavo,
Plaukuos tviskėjo spindulėliai,
Žėrėjo rūbai auksu grynu.
O Berenas lyg koks pamenas,
Kur elfų girioj miglos plaikstos,
Prie upės vaikštinėjo vienas
Su savo liūdesiu, su juodu.*

Nustebino jį grožis keistas:
 Auksinės gėlės mėnesienos
 Ant jos rankovių ir ant skraistės,
 Ir ant plaukų jos garbanotų.
 Net kojas žavesys pakirto
 Ketinu nuvargintam jaunuoliui,
 Ir jis iš liūdesio pakirdo,
 Mėnulio spindulį pačiupęs,
 Ieškot buveinės elfų puolė.
 Tačiau ji šokdama ištirpo,
 Ir veltui žvelgė jis į tolį,
 Vienatvėj klausės miško, upės.
 O ir po to ilgai girdėjo
 Jis šokį tų mažų kojelių,
 Po žemėm muzika aidėjo,
 Fleita slaptinga nenutilo.
 Šalna pakando maudą žalią,
 Bet kažkieno daina skambėjo,
 Kai lapai leidosi ant kelio
 Ir kai žiemos pūga pakilo.
 O jis vis troško veidą švelnų
 Išvyt, kur mirę lapai guli,
 Kur šviesios žvaigždės lyg ant delno
 Šaltam virpėjime mėlynės.
 Regėjo skruostą jos mėnulį,
 Lyg šoktų ji ant aukšto kalno,
 O jos kojelės tartum tiuly
 Miglų bangynuos sidabrinius.
 Bet po žiemos ji vėl atbėgo,
 Dainom pavasarį prikėlė
 Lyg vieversio giesmė virš sniego
 Arba čiurlenimas upelio.
 Ir elfai nešė jai po gėlę,
 Ir jo gėla trumpam atlėgo:
 Jis vylėsi išvysti vėlei
 Jos šokį vidur miško žalio.
 Pabėgti bandė ji dar kartą.
 — Lakštingala! Tinuviele! —
 Jis šaukė elfišką jos vardą.
 Ir ji paklususi sustojo.
 Ji stabtelėjo minutėlei,
 Jo balso užkerėta: verta
 Su juo patirti bendra gėlą.
 Ir mirčiai ji pasiaukėjo.
 Jis žvelgė į akis meilingai,
 Ir pro plaukų jos tamsią giją
 Atsispindėjo stebuklingai
 Žėruojantys žvaigždėti dangūs.
 Gražuolė girių karalijos,
 Mergelė elfų nemirtinga
 Tamsiais plaukais jį apsivijo,
 Ir sidabru sutvisko rankos.
 Lemtis jiems lėmė kelių kartu:
 Kalnynus, kur vien šaltos uolos,
 Sunkias duris už plieno vartų.
 Naktis, kurios nešvitę mirė.

*Išskyrė vėl juos jūros toliai.
Bet susitiko jie dar kartą
Ir amžiams jau seniai prapuolė
Dainuojančioj be skausmo girioj.*

Platžengys atsiduso ir kiek patylėjo.

— Čia buvo daina, — tarė jis, — o tokie pasakojimai-dainos elfų yra vadinami an-the-nath ir juos sunku išversti į Bendrąją Kalbą — jūs girdėjote tik šiurkštų, netikrą dainos aidą. Ji pasakoja apie Barahiro sūnaus Bereno ir Lučienos Tinuvielės susitikimą. Berenas buvo mirtingasis, o Lučiena — duktė Tingolo, tų laikų elfų karaliaus, kai pasaulis dar buvo jaunas. Iš visų Viduržemio merginų ji atrodė skaisčiausia ir nuostabiausia. Ji švietė kaip Šiaurinė žvaigždė ir spinduliavo kaip Saulė. Tomis dienomis Didysis Priešas, kuriam tarnavo Sauronas iš Mordoro, užgrobė Angbandą šiaurėje, ir vakariniai elfai grįžo į Viduržemį tam, jog atsiimtu Silmarilus, kuriuos jis pagrobė. Nepaisant žmonių pagalbos, Priešas nugalėjo, Barahiras žuvo, o Berenas per didžiausius pavojus pabėgo Siaubo Kalnais ir atsідūrė Nelderato miške, pačioje slaptiniausioje Tingolo karalystėje. Ten, prie Esgalduino upės, jis pamatė šokančią Lučieną ir praminė ją Tinuviele, tai yra Lakštingala. Daug nelaimių juos ištiko, ilgam juos išskyrė, bet Tinuvielė išgelbėjo Bereną iš Saurono kalėjimų, ir kartu įveikė begalę pavojų jie netgi nuvertė Didįjį Priešą nuo sosto ir iš jo geležinės karūnos išėmė vieną iš Silmarilų, patį skaisčiausią brangakmenį, kuriuo Berenas sumokėjo Tingolui už savo nuotaką Lučieną. Vėliau Bereną užpuolė Angbandu vartų sargas Vilkolakis, ir jis mirė ant Tinuvielės rankų. Bet ji pati taip pat pasirinko mirtingumą ir paliko šį pasaulį, kad galėtų sekti paskui Bereną. Pasak dainos, jie susitiko už Išskirtųjų Jūrų ir po liūdesio valandų dabar vaikšto kartu po žalius miškus. Vienintelė Lučienos Tinuvielė iš elfų mirė, ir elfai neteko tos, kurią labiausiai mylėjo. Tačiau ji sujungė elfų ir žmonių gimines. Dar gyvi Lučienos palikuonys, nes ji kažkada pasakė, jog jos giminė niekada nenutrūks. Elrondas iš Rivendeilo taip pat yra Lučienos giminė. Iš Bereno ir Lučienos gimė Dioras, Tingolo įpėdinis, o jo duktė buvo Baltoji Elvinga, kurią į žmonas paėmė Earendilas, išplaukęs į Dangaus jūras su Silmarilų savo vainiku. Ir iš jo kilo visa Vakarinio krašto Numenoro Karalių giminė.

Kol Platžengys kalbėjo, hobitai žvelgė į jo keistą nepažįstamą įdegusį veidą, rausvai apšviestą laužo šviesos. Jo akys švietė, balsas skambėjo stipriai ir sodriai. Virš jo juodavo žvaigždėtas dangus. Staiga virš Orų Viršūnės keteros pasirodė blanki šviesa. Mėnulio pilnatis lėtai kilo virš kalno.

Istorija baigėsi. Hobitai sujudėjo ir pasiražė.

— Žiūrėkite! — tarė Meris, — kyla mėnulis, jau vėlu.

Visi pakėlė akis, ir ant kalno mėnulio šviesoje pasimatė kažkas maža ir juoda. Ko gero, tai buvo tik didelis akmuo ar išsikišusi uola.

Semas su Meriu pakilo ir nuėjo toliau nuo ugnies. Frodas ir Pipinas pasiliko sėdėti. Platžengys atidžiai žvelgė į kylantį mėnulį. Visur atrodė tylu ir ramu, bet Frodas pajuto, jog nepaaiškinamas šaltas siaubas sugniaužė jo širdį, ir apdairiai prisilinko arčiau laužo. Nuo slėnio krašto atbėgo Semas.

— Aš nežinau, kas tai, — tarė jis, — bet staiga išsigandau ir už jokių pinigų dabar neičiau iš slėnio. Pajutau lyg kažkas šliaužtų šlaitu.

— Tu ką nors matei? — paklausė Frodas, pašokdamas ant kojų.

— Ne, pone. Aš nieko nemačiau, bet ir nesiryžau laukti, kad įsižiūrėčiau.

— Aš kažką mačiau, — įsiterpė Meris, — arba bent įsivaizduoju, kad mačiau. Vakaruose, kur mėnulio šviesa apšviečia šlaitą, man lyg pasirodė keletas juodų figūrų, judančių prie mūsų.

— Visi prie laužo! — sukomandavo Platžengys. — Pasiruoškite ilgesnius pagalius.

Visi apstojo laužą, atidžiai ir neramiai stebėdami juos apsupusius šešėlius. Nieko neatsitiko. Negirdėti nei žingsnių, nei apskritai jokio garso. Frodas sukrutėjo, jam norėjosi visu balsu sušukti — taip manė sutrikdysiąs šią nepakeliamą tylą.

— Ša, — sušnibždėjo Platžengys.

— Kas gi tai? — tuo pačiu momentu sušvokštė Pipinas.

Jie greičiau pajuto, negu pamatė, kaip ant slėnio krašto išdygo šešėliai: vienas, antras, trečias. Visi įtempė akis, ir šešėliai išaugo. Abejonių neliko: trys, ne, keturios aukštos juodos figūros sustingo ant slėnio krašto, žiūrėdamos į apačią, tokios juodos kaip skylės tamsoje. Pasigirdo gyvatiškas šnypštimas, tvokstelėjo kapų šaltis.

Baimė surakino Pipiną su Meriu, ir jie krito ant žemės. Semas bejėgiškai sukniubo prie Frodo šono. Frodą apėmė ledinis siaubas, ir jis suprato, jog jam tereikia užsimauti Žiedą. Šis noras akmeniu užgulė hobitą, ir jis nebegalėjo galvoti apie ką nors kita. Jis nepamiršo Pilkapio, nepamiršo nei Gendolfo išpėjimų, bet kažkas vertė neklausyti šių perspėjimų. Frodas žinojo, jog privalo užsimauti Žiedą, nesvarbu, ar išsigelbės,

ar žus. Jis nebegalėjo net kalbėti. Semas žiūrėjo į jį iš apačios — šeiminkas pavojuje, o jis negali padėti. Frodas užmerkė akis ir pabandė dar kovoti, ne, noras tapo nebepakeliamas, ir pagaliau hobitas lėtai ištraukė grandinėle ir užsimovė Žiedą ant kairės rankos smiliaus.

Nors viskas liko taip, kaip buvę, bet tuojau pat juodieji šešėliai įgavo aiškų pavidalą. Prieš jį pasirodė penki aukšti kariai su pilkais apsiaustais: du stovėjo ant slėnio krašto, o trys pajudėjo į priekį. Jų akys degė negailestinga liepsna, žibėjo sidabriniai šalmai ir trys rankos laikė plieninius kalavijus. Raitelių žvilgsniai grėžė Frodą kiaurai. Hobitas desperatiškai išsitraukė savo kardą, raudonai žybtelėjo jo ašmenys. Dvi figūros stabtelėjo. Trečias buvo aukštesnis už kitus ir jo šalimą vainikavo karūna. Vienoje rankoje jis laikė kalaviją, o kitoje durklą. Abu ginklai blizgėjo blankia šviesa. Jis šoko į priekį ir puolė Frodą.

Frodas krito ant žemės ir, sušukęs "O, Elberet! Giltoniel!" krito priešui per kojas. Baisus klyksmas suplėšė naktinę tylą; hobitas pajuto skausmą petyje — tarsi būtų įdūrusi nuodinga ledo ietis. Prarasdamas sąmonę, jis pamatė, kaip iš tamsos puolė Platžengys, mosuodamas deglais. Sutelkęs jėgas Frodas numetė šalin kardą, nusimovė nuo piršto Žiedą ir kietai sugniaužęs dešiniame delne neteko sąmonės.

XII. BĖGIMAS PRIE BRASTOS

Frodas atsigavo, tvirtai tebespausdamas Žiedą. Jis gulėjo prie didelio skaisčiai degančio laužo. Trys hobitai buvo pasilenkę virš jo.

— Kas atsitiko? Kur blyškūs karaliai? — sunkiai išlemeno Frodas.

Jam niekas neatsakė: visiems net žadą atėmė iš džiaugsmo, be to, ir klausimas buvo neaiškus. Pagaliau jis iškvotė iš Semo, jog jie nieko nematė, tik besiantinančius neaiškius šešėlius. Staiga Semas pastebėjo, jog žemininkas išnyko, ir tuo metu juodasis šešėlis puolė prie jo ir parmušė žemėn. Semas girdėjo Frodo balsą, bet jis ėjo tarsi iš labai toli, kaip iš po žemių. Hobitai nieko daugiau nematė, kol neužkliuvo už Frodo, gulinčio kniūbsčio kaip negyvo, o jo kardas buvo numestas šalia. Platžengys liepė jiems pakelti Frodą ir nunešti prie laužo, o pats kažkur nuėjo.

Semas vėl pradėjo abejoti dėl Platžengio, ir kai hobitams besikalbant, žmogus grįžo, Semas išsitraukęs kardą atsistojo prie Frodo. Platžengys priklausė netoli jo.

— Aš nesu Juodasis Raitelis, Semai, — tyliai tarė jis, — nei jų parankinis. Aš tik bandžiau suvokti, kurlink jie dabar traukia, bet nieko neradau. Šičia jų neliko nė ženklo.

Išgirdęs apie Frodo klidesius, jis labai susirūpino, atsiduso, palingavo galvą ir liepė Pipinui su Meriu be perstojo šildyti vandenį ir plauti Frodo žaizdą.

— Prižiūrėkite laužą ir šildykite Frodą! — tarė jis ir pasitraukęs į šoną pasišaukė Semą. — Dabar suprantu, kas įvyko, — tyliai sušnibždėjo jis. — Čia buvo tik penki priešai. Kodėl nesusirinko visas Devynetas, aš nežinau, bet manau, jog jie nesitikėjo sulaukti pasipriešinimo. Dabar Raiteliai atsitraukė, bet, deja, neilgam. Jeigu mes nepabėgsime, tai susilauksime svečių ir kitą naktį. Priešas žino, jog jau nėra kur skubėti, jog Žiedas jau beveik jo rankose. Ir dar jie supranta, Semai, jog tavo šeiminkas per stebuklą išsigelbėjo, bet yra mirtinai sužeistas ir greitai atiteks jiems!

Semas bejėgiškai apsiverkė.

— Na, na, — paguodė jį Platžengys, — dar anksti verkti ir liūdėti. Jūsų Frodas yra nulipdytas iš tvirtesnio molio, negu aš maniau, nors Gendalfas apie tai užsiminė. Jis dar nežuvo ir, aš manau, priešinsis piktajai jėgai ilgiau, negu mano priešai. Tikėk manim, aš padarysiu viską, ką galiu. Dabar saugokit jį, kol manęs nebus!

Platžengys pašoko ant kojų ir vėl dingo tamsoje.

Frodas snūduriavo, nors žaizdos skausmas vis didėjo, o šaltis iš peties smelkėsi į visą kūną. Jo draugai paeiliui jį saugojo ir skalavo žaizdą. Artėjo aušros metas, ir Platžengiui sugrįžus slėnyje jau buvo beveik šviesu.

— Pažiūrėkite! — šuktelėjo žmogus, pasilenkdamas ir paimdamas netoliese gulintį juodą apsiaustą. Apie pėdą virš jo krašto žiojėjo skylė. — Štai kur pataikė Frodo kardas. Gaila, kad perkirto tik apsiaustą: šito karaliaus paprastu kardu nesužeisi, Elbereto vardas jam buvo skausmingesnis.

Jis vėl pasilenkė ir pakėlė ploną, ilgą šaltai blizgantį durklą. Tikrai tada hobitai pamatė, jog pats durklo galiukas yra nulūžęs. Tačiau dar keisčiau buvo tai, jog durklas šviesoje ištirpo. Platžengio rankoje liko tik rankena.

— Deja, — tarė jis. — Štai kuo padaryta žaizda, ir nebedaug liko tokiu, kurie galėtų ją užgydyti. Bet aš padarysiu viską, ką įstengsiu.

Jis atsisėdo ant žemės ir pasidėjęs durklo rankeną keista kalba sušnibždėjo užkeikimą. Tada pasisuko į Frodą ir taip pat ištarė kelis žodžius, kuriu kiti nesuprato. Iš kapšiuo, kabančio prie durklo, jis išsitraukė ilgus kažkokio augalo lapus.

— Dėl šitų lapų, — paaiškino jis, — aš nuėjau šimtus mylių. Šituose kraštuose jie neauga, bet jų galima rasti toli pietuose.

Žmogus sutrynė lapą tarp pirštų, ir visi pajuto saldų aitrų kvapą.

— Man labai pasisekė, kad juos radau, — pridūrė Platžengys, — nes šitą gydomąjį augalą, atgabeno Žmonės iš Vakarų. Jie jį pavadino atelasu, ir jis auga tik ten, kur tie žmonės kada nors yra gyvenę. Šiaurėje atelasas yra niekam nežinomas, nebent tik Bastūnams. Atelaso savybės nepaprastos, bet tokios žaizdos jis negali išgydyti, tik apmalšinti.

Platžengys įmetė lapus į verdantį vandenį ir tuo nuoviru nuplovė Frodo petį. Garų aromatas atgaivino hobitams ir sielą, ir kūną, o Frodui padėjo: skausmas ir šaltis nurimo, bet rankos jis negalėjo judinti. Frodas keikė save paskutiniaisiais žodžiais už valios silpnumą ir už tai, kad pasidavė priešų įtakai, ir už tai, kad užsimovė Žiedą. Jis net neįsivaizdavo, kaip tęs savo kelionę, nes negalėjo net atsistoti.

Tuo tarpu kiti nusprendė kuo greičiau nešdintis iš Orų Viršūnės.

— Aš manau, — tarė Platžengys, — jog Priešas jau senokai sekė šitą vietą. Ir jei Gendalfas čia buvo, jam, be abejo, teko susikauti. Tad jei burtininkas ištrūko, jis čia jau nebegrįš. O jeigu mes ketiname čia likti ir po sutemų, tai galime jau dabar parašyti testamentus.

Taigi, kai tik visai prašvito, keliautojai susiruošė ir iškeliavo. Savaime aišku, Frodas negalėjo eiti, tad kiti pasidalino jo naštą ir užsodino Frodą ant ponio. Paskutinėmis dienomis vargšas gyvulėlis nuostabiai pasikeitė: jis pastorėjo, sustiprėjo ir labai prisirišo prie naujų savo šeiminkų, ypač prie Semo. Matyt, Bilo Papartyno elgesys labai jau buvo žiaurus, jeigu poniiui labiau patiko mirtinų pavojų kupina kelionė.

Jie pajudėjo į pietus. Tam reikėjo kirsti Kelią, bet po to keliautojai, Platžengio žodžiais tariant, turėjo atsidurti puikioje, miškingoje vietovėje, nes jiems labai reikėjo ugnies tiek Frodui šildyti, tiek patiems gintis. Be to, jis tikėjosi nukirsiąs galą Kelio, kuris nuo Orų Viršūnės plačiai sukosi į šiaurę.

Lėtai ir atsargiai jie aplenkė pietvakarinį kalno šlaitą ir prisiartino prie Kelio. Raitelių niekur nesimatė, tačiau keliautojams skubant per Kelią iš kažkur toli pasigirdo du šauksmai: vienas šaltas balsas kvietė, o kitas atsakė. Hobitai drebėdami paspartino žingsnį ir dingo tankumyne. Dabar jie ėjo nuokalne, bet niekur nebuvo nė žymės kokio takelio: krūmai ir neužaugos medžiai vietomis buvo tiesiog susipynę. Menka, šiurkšti ir pilka žolė buvo nuklota nukritusiais lapais. Per šitą liūdesio šalį keliautojai ėjo lėtai ir niūriai. Sunkiai kėblinant, nebuvo noro net kalbėtis.

Frodą kamavo širdgėla, žiūrint į hobitus, einančius nuleistomis galvomis, susilenkusius po sunkia našta. Netgi Platžengys atrodė pavargęs ir prislėgtas.

Prasidėjus kelionei, skausmas petyje vėl sustiprėjo, bet Frodas kentė sukandęs dantis ir nesiskundė. Po keturių dienų kelionės peizažas nepasikeitė, bet Orų Viršūnė nutolo, o tolumoje dunksantys kalnai priartėjo. Po to klyksmo jie nepastebėjo jokių požymių, kad Priešas juos seka. Keliautojai labiausiai bijojo tamsos valandų ir statė ne po vieną, bet po du sargybinius, bijodami bet kuriuo metu išvysti sėlinančias tamsias figūras. Per tas naktis jie neišgirdo jokio garso, tik lapų bei žolės šnaresį, nė karto nepajuto to kaustančio siaubo, kuris surakino hobitus prieš aną antpuolį. Negi Raiteliai būtų pametę jų pėdsaką? Ne, ko gero, jie lūkuriuoja kokiam nors siaurame tarpeklyje.

Penktosios dienos pabaigoje keliautojai dar kartą pakilo aukščiau ir iškopė iš to didžiulio slėnio, kuriuo plūkėsi penkias dienas. Dabar Platžengys pasuko į šiaurės rytus ir šeštąją dieną įveikė ilgą kalnagūbrį, jie pamatė miškais apaugusių kalnų virtinę. Aplink juos sukosi Kelias, o dešinėje blyksėjo pilkas upės paviršius. Kiek toliau, akmenuotame slėnyje, pusiau apsiausta rūko blizgėjo dar viena upė.

— Deja, čia mums teks galiuką pajėti Keliu, — tarė Platžengys, — nes dabar išėjome prie Dūkstančios upės, kurią elfai vadina Miteitiliu. Ji išteka iš trolių šalies Etenmuro šiauriau nuo Rivendeilo ir toli pietuose įsilieja į Šelstančią upę, kurią daug kas vadina Pilkąja. Į Jūrą abi upės įteka jau didžiulių srautu. Žemiau Etenmuro per ją nėra kur persikelti, nebent Paskutiniuotu Tiltu, kuriuo eina Kelias.

— O kokia upė yra ten, tolumoje? — pasiteiravo Meris.

— Ten jau ir yra Šelstanti upė, — atsakė Platžengys, — bet nuo čia iki Bruineno Brastos dar daugybė mylių, be to, Kelias vingiuotas. Tačiau dabar svarbiau sugalvoti, kaip persikelti per Miteitilį. Mums labai pasisektų, jeigu prie Paskutiniojo Tilto nerastume juodųjų "draugų".

Ankstų kitos dienos rytą jie vėl prisiartino prie Kelio. Semas ir Platžengys nuskubėjo į priekį, bet nei pėsčiųjų, nei raitelių nesutiko. Be to, Platžengys nustatė, jog čia prieš dvi dienas palijo, ir lietus visus pėdsakus nuplovė. Naujų pėdsakų nebuvo, tad jis nusprendė, kad Raitelių čia dar nebūta.

Visi nuskubėjo Keliu ir po poros mylių pamatė Paskutinįjį Tiltą, pastatytą ant stataus šlaito pylimo. Hobitai siaubingai bijojo čia išvysti Juoduosius Raitelius; bet niekur nieko nepamatė. Platžengys liepė jiems pasislėpti krūmuose, o pats nuėjo ištyrinėti Tiltą. Greitai jis sugrįžo:

— Niekur priešų nematyti nė ženklo, — pranešė jis, — ir aš labai dėl to nustebeš. Bet radau vieną keistą

daiktą.

Jis ištiesė ranką ir parodė blyšką žalsvą brangakmenį.

— Radau jį purve ant Tiltų, — tarė jis. — Tai berilas, elfų akmuo. Ar jį kas nors pametė, ar specialiai paliko, negaliu pasakyti, bet tai suteikia vilties. Aš manau, jog tai ženklas, kuris praneša, jog kelias per Tiltą laisvas. Tad surizikuosime, bet jeigu negausime kitokių ženklų, toliau Keliu nebeeisime.

Keliautojai nedelsė nė sekundės ir laimingai perėjo Tiltą, girdėdami tik vandens užimą prie trijų didelių Tiltų arkų. Po mylios Platžengys pasuko į kairę, atsідūrė siaurame tarpeklyje, einančiame į šiaurę. Vėliau jis pasuko kitu taku, po to dar kitu, ir greitai hobitai visai susipainiojo šitame tamsių medžių krašte, esančiame prie pat rūsčių kalnų.

Nors hobitai ir džiaugėsi, jog niūrios žemės ir baisus Kelias liko už nugaros, bet naujas kraštas buvo dar grėsmingesnis ir priešiškesnis. Iš šonų stūksojo kalnai, šen bei ten matėsi senovinės akmeninės sienos bei tvirtovių griuvėsiai. Frodas, kuris jojo, turėjo laiko žvalgytis ir mąstyti. Jis prisiminė Bilbo pasakojimus apie grėsmingus bokštus, stovinčius ant kalnų, šiaurėje nuo Kelio, netoliese nuo Trolių Miško, kur atsitiko pirmas rimtas Bilbo nuotykis. Frodas nusprendė, jog jie yra jau visai netoli tų vietų.

— Kas gyvena šitame krašte? — paklausė jis, — ir kas pastatė šituos bokštus? Troliai?

— Ne, — atsiliepė Platžengys, — troliai nemoka statyti. Seniai seniai čia yra gyvenę žmonės, bet jų jau nebeliko. Kaip pasakoja legendos, juos apgaubė piktasis Angmaro šešėlis, ir jie išsigimė, o Didžiojo Karo metu žuvo kartu su Šiaurine Karalyste. Bet tai buvo taip seniai, jog juos jau užmiršo net kalnai.

— O jeigu čia jau niekas negyvena, tai iš kur tu sužinojai? — nustebo Peregrinas. — Paukščiai ir žvėrys tokių istorijų nežino.

— Elendilo įpėdiniai neeis tokiems dalykams nugrimzti į praeitį, — atsakė Platžengys, — o Rivendeile išgirsite daug daugiau, negu aš žinau.

— Ar tu dažnai vieši Rivendeile? — pasidomėjo Frodas.

— Taip, — šyptelėjo Platžengys, — aš visą laiką ten veržiuosi, nes ten glūdi mano širdis. Bet, deja, man nelemta ramiai gyventi net ir nuostabiuose Elrondo namuose.

Kalnai pradėjo supti keliautojus. Toli, toli liko Kelias, vedantis į Bruineno upe. Hobitai su Platžengiu įėjo į siaurą, bet ilgą, tamsų ir tylų slėnį. Nuo uolų sviro medžiai su senomis, susisukusiomis šaknimis. Aukščiau jų žėlė pušynėlis.

Hobitai visai išsimušė iš jėgų — jie kėblino labai lėtai, nes reikėjo eiti per nepramintas žemes, prigrizdintas nuvirtusių medžių ir išsimėčiusių akmenų. O slėniu jie keliavo ne tik dėl Frodo žaizdos, bet ir dėl to, jog kopti į viršų nebuvo jokios prasmės. Po dviejų dienų pasikeitė oras. Pastovus vakaris vėjas iš Jūros pusės atgynė drėgną orą, ir kalnų viršūnės kiaurai permirko nuo lietaus. Iki vakaro keliautojai peršlapo iki paskutinio siūlelio ir stovyklavo liūdnai, nes ugnies nepavyko įkurti. Kitą dieną laukė dar statesni ir aukštesni kalnai, tad teko iškrypti iš kurso ir pasukti į šiaurę. Platžengys sunerimo: štai jau dešimta diena nuo Orų Viršūnės, ir maisto atsargos katastrofiškai mažėja. O lietutis vis dulsnojo ir dulsnojo.

Nakvojo jie uolos iškyšulyje, nedidelėje oloje, labiau panašioje į یدubimą uoloje. Frodas kamavosi. Nuo šalčio ir drėgmės žaizda labai įsiskaudėjo: tas skausmas bei šaltis neleido jam akių sumerkti. Frodas blaškėsi ir baimingai klausėsi nakties garsų: uolos plyšiuose švilpė vėjas, čiurleno vanduo, kažkur toli nuo kalnų nusirito akmuo. Hobitas pajuto, jog juodieji šešėliai jau visai arti ir tuoj puls jį, bet pašokęs nieko nepamėtė, tik sėdintį Platžengį, kuris ėjo sargybą ir papsėjo pypkę. Frodas vėl atsigulė ir po truputį nugrimzdo į sunkų sapną, kuriame matė save, vaikščiojantį po savo sodą Grafystėje, bet viskas atrodė blyšku ir neaišku. Gerai matėsi tik juodi aukšti šešėliai, stovintys ir žiūrintys pro sodo tvorą.

Ryte jam pabudus, lietus jau nebelijo. Švininiai debesys po truputį skydo, pro juos jau šmėsčiojo žydrų ploteliai. Vėl keitėsi vėjas. Hobitai iškeliauvo vėlai, nes tuoj po šaltų ir neskanių pusryčių Platžengys dingo, liepęs visiems kitiems iki jo grįžimo būti oloje. Jis nusprendė iškopti iš slėnio ir apsidaityti, kas dedasi aplinkui.

Grįžo jis su blogomis žiniomis.

— Mes per toli nuklydome į šiaurę, — tarė jis, — ir turime žūtbūt surasti kelią į pietus. O jei eisime kaip ėję, tai pakliūsime į Etendeilą, esantį toli šiaurėje nuo Rivendeilo. Tai trolių šalis, kuri man mažai žinoma. Aišku, galėtume pabandyti ją perkirsti ir ateiti į Rivendeilą iš šiaurės, bet kelias bus labai ilgas, kraštas nežinomas, o maisto atsargų neužteks. Taigi, šiaip ar taip, mums teks keliauti per Bruineno Brastą.

Likusią dienos dalį keleiviai praleido ropšdamiesi per akmenynus. Jie aptiko tarp dviejų kalnų perėją, kuri įvedė į slėnį, besidriekiantį į pietryčius pačia geriausia kryptimi, bet vakare kelią užkirto didelis gūbrys, kuris buvo labai panašus į išlūžusį dantį. Keliautojams reikėjo pasirinkti: grįžti atgal ar pabandyti kopti.

Buvo nuspręsta kopti. Na, čia ir prasidėjo. Frodas jau seniai ėjo pėsčias ir stengėsi neatsilikti nuo draugų, nors kojos drebėjo ir pynėsi. Su didžiausiais vargais sekėsi tempti aukštyn ponį, hobitai ir patys vos

atsekdamas kelią, jeigu toks buvo, o nešuliai sunkiai svėrė pečius. Su paskutiniu saulės spinduliu mirtinai pavargę hobitai vis dėlto pasiekė gūbrio viršūnę. O priekyje dar laukė status nusileidimas. Frodas sudejavo ir drebėdamas parkrito ant žemės. Jis visiškai nejautė kairės rankos, o šonas ir petys buvo sukaustyti ledinio šalčio. Viskas plaukė jam akyse: medžiai ir uolos atrodė blankūs ir neryškūs.

— Mes negalime eiti toliau, — pasakė Meris Platžengiui, — pats matai, koks Frodas. Aš siaubingai dėl jo nerimauju. Ką mums daryti? Kaip manai, ar Rivendeile kas galėtų jį išgydyti?

— Pažiūrėsim, — atsakė Platžengys, — aš daugiau nieko padaryti negaliu. Kaip tik dėl jo žaizdos aš jus taip ir skubinu. Tačiau šiąnakt toliau eiti negalim, tavo tiesa.

— Tai kas gi atsitiko šeimininkui? — tyliai paklausė Semas, maldaujamai pažvelgęs į Platžengį. — Ta mažytė žaizdelė jau beveik užsitraukė, liko tik baltas randelis ant peties.

— Frodą sužeidė Priešo ginklas, — tarė Platžengys, — nuodingas, mirtinas ginklas. Šita juoda magija man nesuprantama. Ką aš dar galiu pasakyti? Tik laikykis, Semai!

Naktis ant gūbrio viršūnės pasitaikė šalta. Po senos pušies šaknimis buvo sukrautas lauželis. Hobitai gynėsi nuo šalčio ir spaudėsi vienas prie kito. Kaukė ledinis vėjas ir girdėjosi linkstančių medžių dejonės. Pusiausnaudžiančiam Frodai rodėsi, jog Virš jo mosuoja milžiniški juodi sparnai, o ant tų sparnų joja persekiotojai, ieškodami jo visuose slėniuose ir tarpekliuose.

Išaušo skaidrus ir nuostabus rytas. Oras nusigiedrijo, o lietaus nuplautas dangus spindėjo žydra šviesa. Keliautojai pagyvėjo ir jiems netrūko tik saulės, kuri galėtų sušildyti sušalusias rankas ir kojas. Vos prašvitus Platžengys su Meriu nuėjo į rytus nuo viršūnės, norėdami ištyrinėti kraštą, per kurį reikėjo keliauti. Kai jie grįžo su geromis naujienomis, danguje jau skaisčiai švietė saulė. Dabar jie ėjo maždaug teisinga kryptimi, ir reikėjo nusileisti tolimąją gūbrio pusę, paliekant kalnus sau iš kairės. Platžengys vėl pamatė Bruineno blyksnį ir suprato, jog iki Brastos jau visai netoli.

— Mes turime grįžti į Kelią, — tarė jis, — nes nėra jokios vilties rasti taką tarp šitų kalnų. Kad ir koks būtų pavojus, bet tik Keliu mes pateksime prie Brastos.

Pavalgę jie iš karto pakilo ir pradėjo lėtai leisti pietinę gūbrio pusę. Viskas ėjosi daug lengviau, negu jie manė, nes šitoje pusėje šlaitas buvo nuožulnesnis, ir greitai Frodas vėl galėjo joti. Pasirodo, vargšas Bilo Papartyno ponis turėjo neįtikėtiną talentą pasirinkti geresnį taką ir visai nekratė raitelio, lyg nujausdamas, kad turi jį saugoti. Visų širdys po truputį atsigavo. Net Frodas ryto šviesoje jautėsi geriau, bet viskas tebeskendėjo rūke, ir jis dažnai trynė rankomis akis. Pipinas ėjo truputį priekyje. Staiga jis apsisuko ir šūktelėjo kitiems:

— Ei, čia yra takas!

Priėję pamatė, jog Pipinas iš tiesų nesuklydo: takas vingiavo iš miško ir dingo už kalvos viršūnės. Vietomis jis buvo apaugęs žole, privirtęs akmenų ir vos pastebimas, bet vietomis matėsi, jog juo dažnai naudojamas. Tas, kas pramynė taką, be abejo, turėjo stiprias kojas bei rankas, kadangi seni medžiai buvo tiesiog nulaužti, o akmenys numesti ar suskaldyti.

Keliautojai pasuko taku, nes juo buvo lengviausia leisti, bet ėjo atsargiai, ypač tada, kai pakliuvo į tamsią girią, o takas smarkiai paplatėjo. Staiga takas išlindo iš eglyno ir toliau vingiavo šlaitu žemyn, iš kairės lenkdamas akmens kyšulį. Priėję prie kyšulio, hobitai pamatė, jog takas suka prie žemos didelės uolos, apaugusios medžiais. Akmeninėje sienoje matėsi praviros durys, kabančios ant vieno didžiulio vyrio.

Prie durų keliautojai stabtelėjo. Už durų turėjo būti koks nors urvas ar akmeninis kambarys, bet viduje buvo tamsu ir nieko nesimatė. Iš visų jėgų pastūmė, Platžengys, Meris ir Semas dar truputį pravėrė duris, ir Platžengys su Meriu įėjo vidun. Ant grindų buvo daugybė kaulų, tuščių ir sudaužytų ąsočių.

— Jeigu čia ne trolių lindynė, tai aš ne aš! — sušuko Pipinas.

— Ei, jūs, sprukite lauk ir greičiau dingstame. Dabar aišku, kas pramynė taką, ir todėl mums verčiau eiti šalin.

— O kur skubėti? — pasiteiravo Platžengys, išlįsdamas iš urvo. — Nemanau, jog mums reiktų ko nors bijoti. Tai iš tikrųjų trolių ola, bet jau seniai pamiršta ir nebenaudojama. Paeikime taku ir pamatysime, kas bus.

Nuo durų takas miškingu slėniu leidosi dar žemiau. Pipinas, norėdamas įrodyti Platžengiui, jog jis nebijo, su Meriu nuskubėjo į priekį. Semas ir Platžengys atsilikę ėjo šalia Frodo ponio, nes takas dabar jau tiek paplatėjo, kad jau vienoje linijoje galėjo išsirikiuoti keturi ar net penki hobitai. Netoli tenuėjus, baisiai persigandęs atlėkė Pipinas, o paskui jį ir Meris.

— Ten yra troliai! — sušniokštė Pipinas, — visai netoli, pievutėje. Mes juos pamatėme pro medžių kamienus. Jie labai dideli!

— Na, na, nueisime ir patys pasižiūrėsime į juos, — ramiai pasakė Platžengys, imdamas nuo žemės nemažą pagali. Frodas nieko nesakė, bet Semas atrodė išsigandęs.

Saulė jau buvo aukštai ir pro medžių šakas užliejo pievutę skaisčia šviesa. Keliautojai sustojo ir sulaukė kvapą pažvelgė į medžių kamienus. Ten iš tikrųjų stovėjo troliai: trys dideli troliai. Vienas buvo pasilenkęs, o kiti du spoksojo į jį.

Platžengys nerūpestingai nuėjo į priekį.

— Ei tu, senas akmenie! — šūktelėjo jis ir taip trenkė pasilenkusiam trolui į užpakalį pagaliu, kad šis perlūžo.

Nieko neatsitiko. Priblokšti hobitai net aiktelėjo, tada Frodas nusijuokė:

— Tai bent, — tarė jis, — mes pamirštame mūsų giminės istoriją. Čia juk tie trys troliai, kuriuos sugavo Gendalfas, kai jie tarėsi, kaip skaniai išsikepti trylika nykštukų ir vieną hobitą.

— Net nemaniau, kad esame tose vietose, — išsižiojo Pipinas. Jis buvo girdėjęs tą istoriją iš Bilbo ir iš Frodo, bet, tiesą sakant, nė kiek ja netikėjo. Net dabar jis įtariai žvelgė į akmeninius trolius, lyg laukdamas, kad jie staiga atgis.

— Jūs pamiršote ne tik giminės istoriją, bet ir apskritai viską, ką žinot apie trolius, — pamokomai tarė Platžengys. — Vidury baltos dienos, šviečiant saulei, bandot mane įbauginti šitomis pasakomis apie mūsų laukiančius gyvus trolius. Šiaip ar taip, jūs turėjote bent pastebėti seną paukščio lizdą už vieno trolio ausies. Gražiai atrodytų gyvas trolis su tokiu papuošalu?

Visi nusijuokė. Frodas tiesiog atgimė prisiminęs pirmą sėkmingą Bilbo nuotyki. Maloniai šildė saulė, ir migla Frodo akyse truputį išsisklaidė. Jie šiek tiek pailsėjo ir pavalgė priešpiečius, patogiai įsitaisė tarp trolių kojų.

— Gal kas nors padainuotų, kol saulė tebėra aukštai? — pasiūlė Meris, kai visi užkando. — Jau seniai negirdėjom nei dainos, nei kokios nors istorijos.

— Nuo Orų Viršūnės, — patikslino Frodas. Visi pasižiūrėjo į jį. — Na, ne, — pridūrė jis, — aš jaučiuosi daug geriau, bet nemanau, kad jau galėčiau dainuoti. Gal Semas ką nors prisimins?

— Pirmyn, Semai! — tarė Meris, — pasuk galvą ir prisimink ką nors!

— Tiesiog nežinau, — sutriko Semas, — gal šitos tiktų. Čia lyg eilės, lyg ne eilės, tiesiog linksma nesąmonė, bet jeigu jau kalbame apie trolius...

Jis atsistojo ir sunėręs užpakalyje rankas, lyg būtų buvęs mokykloje, pradėjo dainuoti pagal seną melodiją:

Trolis vienišas sėdėjo.

Graužė kaulą ir čėpsėjo,

Nes mėsos gaut negalėjo,

Taigi seilė jam varvėjo.

Nusibodo, po velniais,

Jam pačiam toks valgesys...

Tik staiga su dideliais

Batais atlėkė lokys.

Ir užpuolė vargšą trolį:

"Tuoju suminkysiu kaip molį!

Mano uošvės blauzdą grauži,

Ak, tu niekše, ak padauža!"

— Aš galvojau — ji ramiai

Ilsisi kapeliuos.

Pasipiktinęs lokys

Toliau triukšmą kelia.

Na, aprimki tu, vaikine.

Kam šauki šitoj tankynėj

Elkis taip kaip tikras vyras:

Tavo uošvė juk numirus.

Tad sakyk gi, kam tu keiki

Vargšą trolį negražiai.

Juk blauzdiskaulio nereikia

Tavo uošvei jau seniai.

Bet lokys vis tiek keiksnajo,

Išvadino plėšiku.

— Mano giminės čia koja,

— šaukė, — keršyti turiu.

*Pasišaipė senas trolis:
 — Tuoį suminkysiu kaip molį
 Patį arba gal apgraušiu
 Ne tik blauzdą ir pakaušį.
 Spyre jam batu lokys:
 — Tai, vadinasi, vagis,
 Ekshumatorius esi.
 Pamoka tau bus baisi.
 Bet staiga lokys išblyško
 Ir gerai suprato viską.
 Jokio spyrio, jokio spyrio
 Senas trolis nepatyrė.
 Tiktai pats dabar pamatė,
 Kaip supliuško jojo batą.
 Kol lokys graudžiai vaitojo,
 Senas trolis tik kvatojos.
 Ir dabar dar šlubą lokį
 Būtent tokį, būtent tokį
 Baltą, baltą kaip kreida
 Pamatai dar kai kada.
 Grauzia trolis uošvės koją
 Ir kvatoja, ir kvatoja:
 Akmeninė ne sėdynė,
 Jojo krėslas akmeninis.*

— Na, tai perspėjimas mums visiems! — nusijuokė Meris. — Tavo laimė, Platžengy, kad po ranka turėjai pagalį!

— Ir iš kur tu to išmokai, Semai? — nustebęs paklausė Pipinas, — mes nieko panašaus anksčiau nebuvome girdėję.

Semas kažką nesuprantamai sumurmėjo.

— Žinoma, tai jis pats sukūrė, — tarė Frodas, — per šitą kelionę aš nemažai sužinojau apie Semą Gemdžį. Pradžioje jis buvo šnipas ir sąmokslininkas, o dabar tapo poetu-juokdariu. Ko gero vėliau paaiškės, kad jis dar ir burtininkas, ir karys.

— Ne, ne, — užtikrino Semas, — nei to, nei ano tikrai nebus.

Po pietų jie jau ėjo per miškus. Tai buvo tikriausiai tas pats takas, kuriuo prieš daug metų keliavo Gendalfas, Bilbas ir nykštukai. Po poros mylių jie atsidūrė prie Kelio, ant pylimo. Šitoje vietoje Kelias jau seniai buvo nutolęs nuo Miteitilio upės slėnio ir dabar vingiavo bei sukiojosi kalnų papėdėmis bei miškų šlaitais, vis artėdamas prie Brastos ir Ūkanotųjų Kalnų. Prie pat Kelio Platžengys pastebėjo žolėje pasislėpusį didelį akmenį. Ant jo šono buvo matyti lietaus apiplautos nykštukų runos ir slapti ženklai.

— Štai, — prisiminė Meris, — ko gero, tai akmuo, kuris žymėjo paslėpto trolių aukso vietą. Frodai, ar daug dar liks iš Bilbo dalies?

Frodas žvilgtelėjo į akmenį ir panorėjo, jog Bilbas nieko nebūtų parsinešęs namo, tik nepavojingas brangenybes, su kuriomis lengva skirtis.

— Nieko neliko, — tarė jis, — Bilbas viską išdalino. Jis sakė, jog plėšikų pelnytą auksą jam atrodė kaip ir ne savas.

Vakarėjo, ir Kelią dengė vis ilgėjantys šešėliai. Kitų keleivių nebuvo matyti. Susitaikė su likimu, hobitai nusileido nuo pylimo ir pasuk? kairėn nuturseno taip greitai, kaip tik galima. Greitai kalvų viršūnes uždengė paskutiniai besileidžiančios saulės spinduliai. Nuo kalnų pasitikti keliautojų atūžė šaltas vėjas.

Jie jau buvo beiešką vietos nakvynei, bet staiga išgirdo garsą, kuris grąžino į širdis visą patirtą siaubą: užpakalyje kaukšėjo arklio kanopos. Jie atsisuko, bet Kelias toje vietoje darė posūkį, tad nieko nepamatė. Hobitai galvotrūkčiais puolė iš Kelio ir sukrito į tankius gervuogių krūmus, augančius netoli Kelio. Gulėdami ant pilvų, jie matė visą pilką ir neryškų Kelią, esantį beveik trisdešimčia pėdų žemiau krūmų. Tylus kanopų garsas klipt-klipt, klipt-klipt priartėjo. Ir tada jie išgirdo tylų varpelių dzinguliavimą, lyg šiuos judintų vėjas.

— Kažkaip nepanašu į Juoduosius Raitelius, — atidžiai klausydamasis sušnibždėjo Frodas. Visi su tuo sutiko, bet įtarimas nesumažėjo. Hobitus tiek įgąsdino persekiotojai, jog kiekvienas garsas atrodė

grėsmingas ir nedraugiškas. Platžengys pasilenkė prie žemės, pradėjo klausytis, ir staigus džiaugsmas nušvietė jo veidą.

Jau visai sutemo, švelniai šlamėjo krūmai. Vis arčiau ir arčiau kaukšėjo kanopos ir dzinguliavo varpeliai. Staiga apačioje pasirodė greitai bėgantis baltas žirgas. Prieblandoje jo kamanos žibėjo lyg nusėtos brangakmeniais ar žvaigždėmis. Raitelio gobtuvas buvo atsmauktas, ant pečių plevėsavo apsiaustas, o jo auksinius plaukus plaikstė vėjas. Frodui pasirodė, jog raitelis tiesiog liepsnoja balta šviesa.

Platžengys pašoko iš slėptuvės ir šaukdamas pasileido prie Kelio, bet jam dar nespėjus nė pražioti burnos, raitelis staiga įtempė vadeles, sustabdė žirgą ir pažvelgė į viršų. Pamatęs Platžengį, nušoko nuo žirgo ir bėgdamas jo pasitikti, sušuko:

— Ai na vedui Dunadan! Mae govannen!

Jo kalba ir skaidrus tyras balsas hobitų širdyse nepaliko jokių abejonių: raitelis buvo iš elfų giminės. Nė viena Viduržemio tauta neturėjo tokių nuostabių balsų. Tačiau dabar jo balse skambėjo skubos ar baimės gaidelės, ir hobitai pamatė, jog su Platžengiu elfas kalbasi greitai ir neramiai.

Netrukus Platžengys mostelėjo hobitams, ir jie taip pat nusileido prie Kelio.

— Tai Glorfindelis. Jis gyvena Elrondo namuose, — pristatė Platžengys.

— Būk sveikas, išsiilgtas svety! — tarė elfas Frodui, — mane išsiuntė iš Rivendeilo, kad paieškočiau tavęs. Mes bijojom, kad nebūtum patekęs į pavojų.

— Tai Gendalfas pasiekė Rivendeilą? — džiaugsmingai riktelėjo Frodas.

— Ne. Kai aš išvykau, jo dar nebuvo. Tiesa, tai įvyko prieš dvi dienas, — atsakė Glorfindelis. — Elrondą pasiekė neramos naujienos. Mūsų giminaičiai, kurie keliauja kitame Baranduino upės krante, sužinojo blogus dalykus ir kiek galima greičiau pasiuntė žinių mums. Jie pranešė, jog Devynetas vėl bastosi, o jūs nešate ypatingą nešulį ir išėjote, nesulaukę Gendolfo. Net Rivendeile atsiras tik keli, kurie atvirai gali kovoti su Devynetu, bet vis dėlto Elrondas išsiuntė pagalbą į šiaurę, vakarus ir pietus, nes manė, kad jūs galėjote išvengti persekiojimo, bet pasiklysite Dykojoje Šalyje.

Man reikėjo saugoti Kelią ir aš, atvykęs prie Miteitilio Tiltio, ten palikau ženklą. Ant Tiltio buvo trys Saurono tarnai, bet šie atsitraukė į vakarus. Nusekęs paskui juos, sutikau dar du, kurie atsitraukė į pietus. Tada pradėjau ieškoti jūsų pėdsakų, prieš dvi dienas juos radau, perėjau per Paskutinįjį Tiltą ir nustačiau, kurioje vietoje jūs nusileidote nuo kalnų. Bet mes negalime ilgiau delsti! Mums teks rizikuoti ir keliauti Keliu. Penki priešai yra už mūsų ir, kai jie aptiks jūsų pėdsakus, tai atūs kaip vėjas. Kur kiti keturi, aš nežinau, bet, ko gero, jie lūkuriuoja prie Brastos.

Kol Glorfindelis kalbėjo, šešėliai dar labiau sutirštėjo, ir Frodas pajuto didžiulį nuovargį. Dar prieš saulėlydį akyse jam aptemo, ir draugų veidus uždengė šešėlis. O dabar skausmas vėl surakino kūną. Jis susvyravo ir atsirėmė į Semo ranką.

— Mano šeimnininkas sužeistas, — piktokai tarė Semas, — be poilsio jis nebegali daugiau joti.

Glorfindelis sugavo jau begriūvantį Frodą ir švelniai paėmęs hobitą ant rankų neramiai pažvelgė jam į veidą.

Platžengys trumpai papasakojo apie užpuolimą prie Orų Viršūnės ir apie durklą. Jis ištraukė išsaugotą rankeną ir padavė ją elfui. Glorfindelis palietė ją šlykštėdamasis, bet apžiūrėjo atidžiai.

— Ant rankenos išrašyti pikti ženklai, — tarė jis, — kurių nemato jūsų akys. Saugok ją, Aragornai, kol pasieksime Elrondo namus, tačiau pats neliesk jos. Deja, šito ginklo padarytų žaizdų man nelemta gydyti. Aš padarysiu, ką galiu, o jūs užmirškite, ką čia kalbėjote apie poilsį.

Elfas jautriais pirštais apčiupinėjo Frodo petį, ir jo veidas apsiniaukė, lyg būtų sužinojęs kažką neramaus. Bet Frodas pajuto, jog iš rankos ir peties šaltis atsitraukė ir skausmas atlyžo. Jis vėl aiškiai matė draugų veidus, ir tai grąžino jėgas bei viltį.

— Tu josi mano arkliu, — nusprendė Glorfindelis, — aš pakelsiu balnakilpes iki pat balno, ir sėdėsi patogiai. Ir nieko nebijok: jeigu aš žirgui liepsiu, jis neš tave atsargiai ir nenumes. Jo žingsnis lygus ir ramus, o jeigu tykotų pavojus, jis tave nuneš ir išgelbės, nes su šituo žirgu negali lygintis Raitelių arkliai.

— Niekur jis manes neneš ir negelbės, — pasipriešino Frodas. — Aš juo nejosiu, jei jis žada mane nešti į Rivendeilą ar dar kur nors. Kaip aš paliksiu pavojuje draugus?

Glorfindelis šyptelėjo.

— Aš labai abejoju, — tarė jis, — ar tavo draugai bus pavojuje, jei juos paliksi. Juk persekiojamas esi tu, o ne jie, ir tavo nešulys kelia mums pavojų.

Į tai Frodas neturėjo ką atsakyti ir užlipo ant baltojo Glorfindelio žirgo. O poniui vietoje Frodo teko dalis krovinių, tad dabar buvo galima žingsniuoti sparčiau, nors hobitai negalėjo lygintis su nepavargstančiomis elfo kojomis. Jis vedė juos tiesiai į tamsos ryklę bežvaigždėje ir bemėnulėje naktį. Iki pat aušros Glorfindelis neleido hobitams atsipūsti. Pipinas, Meris ir Semas jau ėjo tiesiog miegodami, ir net

Platžengys atrodė pavargęs bei susirūpinęs. Frodas jojo paskendęs tamsiose mintyse.

Pagaliau jie paėjo porą jardų nuo Kelio, krito ant žemės ir tuoj pat užmigo. Kai sargybą ėjęs Glorfindelis visus pažadino, atrodė, jog praėjo tik kelios sekundės, tačiau saulė jau ridinėjosi dangumi, ir vėjas buvo nupūtęs visus naktinius debesis bei ūkanas.

— Išgerkite šito, — liepė Glorfindelis, kažką pildamas į puodukus iš savo sidabru aptaisytos odinės gertuvės. Gėrimas buvo skaidrus kaip pavasario vanduo ir neturėjo jokio skonio, bet keliautojus jis nuostabiai sustiprino ir suteikė energijos. Po to suvalgyti džiūvėsiai ir sudžiūvę duonos kąsneliai malšino alkį geriau negu prašmatnūs pusryčiai Grafystėje.

Pailsėję mažiau kaip penkias valandas, jie vėl patraukė Keliu. Glorfindelis vis dar juos teberagino ir per visą dieną leido tik dukart trumpai pailsėti. Iki vakaro keliautojai sukorė dvidešimt mylių ir pasiekė tą vietą, kur Kelias suka dešinę į slėnį ir nuo ten tiesiai eina iki pat Bruineno. Hobitai nei matė, nei girdėjo jokių persekiojimo ženklų, bet Glorfindelis tolydžio stabčiojo ir neramiai žvelgdavo atgal, laukdamas vis atsiliekančių hobitų. Porą sykių jis elfiškai persimetė keletu žodelių su Platžengiu.

Tačiau kad ir kaip nerimavo vedliai, tąakt hobitai daugiau nebegalėjo eiti. Jie sunkiai sliūkino, tegalvodami tik apie vieną: apie savo kojas ir rankas. Frodo žaizda vėl įsiskaudėjo ir net dieną daiktai atrodė vaiduokliška pilki. Jis beveik jau ilgėjosi nakties, nes tada pasaulis atrodydavo ne toks blankus ir tuščias.

Kitą rytą anksti pakelti hobitai jautėsi nė kiek nepailsėję. Iki Brastos juos dar skyrė mylių mylios, ir hobitai klupinėdami iš paskutiniųjų stengėsi neatsilikti nuo vedlių.

— Baisiausia bus, kai pasieksime upe, — paniūręs tarė Glorfindelis. — Mano širdis jaučia, jog persekiotojai mina mums ant kulnų, o prie Brastos lauks pasala.

Kelias vis dar tebesileido į pakalnę. Hobitai stengėsi eiti kelio pakraščiais, nes ten augo žolė ir žvyras neraižė pavargusių kojų. Dienai įpusėjus, Kelias staiga palindo po tankių pušų šešėliais, o vėliau įsispraudė į siaurą tarpekį su rausvomis uolų sienomis. Jiems keliaujant iš paskos lydėjo aidas ir atrodė, jog paskui juos eina mažiausiai dešimt arklių ir daugybė pėsčiųjų. Pagaliau tunelio gale pasirodė šviesa, ir Kelias išsiveržė iš tarpeklio. Keliauninkai prieš save pamatė ilgą lygumą, o už jos — stačią nuokalnę prie Bruineno Brastos. Kitame krante į kalvą vedė vingiuojantis takelis, ir blyškiaame danguje stūksojo aukštų kalnų viršūnės.

Iš tarpeklio, tarsi norėdamas pasivyti juos, atsirito aidas ir kaip vėjas sudrebino pušų šakeles. Glorfindelis staiga atsisuko, įsiklausė ir šaukdamas puolė priekin.

— Šuoliuok! — suriko jis. — Šuoliuok! Priešas jau čia pat!

Baltasis žirgas šoko į priekį. Hobitai nulėkė šlaitu žemyn, Glorfindelis ir Platžengys — paskui juos. Jiems nubėgus tik pusę kelio iki lygumos, užpakalyje pasigirdo kanopų dundesys, ir iš tarpeklio išlėkė Juodasis Raitelis; jis įtempė vadeles ir sustojo linguodamas balne. Paskui jį pasirodė dar kitas, po to dar vienas ir dar du.

— Jok pirmyn! Pirmyn! — riktelėjo Glorfindelis Frodui.

Hobitų apėmė keistas silpnumas, ir jis ne iš karto pakluso. Pristabdęs žirgą, Frodas atsisuko ir pažiūrėjo atgal. Raiteliai tebesėdėjo ant žirgų nejudėdami, kaip tamsios ir baisios statulos, o jiems už nugarų visi miškai ir lygumos skendėjo rūke. Staiga Frodas suprato, jog tai jie mintimis liepia jam laukti, ir jame vienu metu pabudo baimė ir neapykanta. Jis sugraibė kardo rankeną ir su purpuriniu žybsniu ištraukė ginklą.

— Jok! Jok! — vėl suriko Glorfindelis ir tada elfiškai tyru ir skardžiu balsu įsakė žirgui: — Noro lim, noro Hm, Asfaloth!

Žirgas iš karto šoko į priekį ir kaip viesulas nulėkė Keliu. Tuo pat metu nuo kalvos pasileido ir juodieji arkliai, pasigirdo baisus staugimas, kurį Frodas neseniai buvo girdėjęs Rytkiemio miškuose. Į staugimą kažkas atsakė, ir Frodo bei jo draugų siaubui, iš už medžių ir uolų kairėje išlėkė dar keturi Raiteliai. Du pasileido Frodo link, o kiti — prie Brastos, norėdami užkirsti bėgliui kelią. Lėkdami jie didėjo ir didėjo, o juodos figūros užgožė horizontą.

Frodas vėl atsigrėžė. Draugų jau nebesimatė, bet Raiteliai truputį atsiliko: net jų pašėlę ristūnai negalėjo lygintis su baltuoju elfų žirgu. Bet hobitas pažvelgė į priekį, ir viltis išnyko. Jis nespėjo iki Brastos, neprasiverš pro tuos du, tykančius pasaloje: jie jau nebeturėjo nei gobtuvų, nei apsiaustu, bet buvo apsirengę baltai ir pilkai. Blyškiose rankose žibėjo kardai, iš po užsmauktų šalmų švytėjo šaltos akys ir vis netilo tas siaubingas staugimas.

Frodą vėl apėmė baimė. Jis jau nebegalvojo apie kardą, net nebegalėjo surikti. Hobitas užsimerkė ir prigludo prie žirgo sprando. Ausyse švilpė vėjas, o varpeliai, pakabinti ant kamanų, šaltai ir garsiai skambėjo. Jį vėl kaip ietis persmelkė mirtinas šaltis, bet elfų arklys kaip baltas ugnies žybsnis šoktelėjo ir pralėkė pro pat priešakinio Raitelio veidą.

Supliuškeno vanduo, ir prie arklio kojų sužė putos. Frodą aptaškė purslai, paskui jis kažkur pradėjo kilti ir pagaliau atmerkė akis. Žirgas jau buvo perbėgęs per Brastą ir dabar kopė stačiu šlaitu.

Tačiau persekiotojai nepasidavė. Užlipęs į šlaito viršūnę, Frodo arklys sustojo, apsisuko ir piktai sužvengė. Ten žemiau, prie Brastos krašto stovėjo Devynetas Raitelių, ir Frodas, drebėdamas iš baimės, nedrįso net pažvelgti į jų veidus. Jis žinojo, kad Raiteliams visai nesunku pereiti per Brastą, o jam iki Rivendeilo nežinomais keliais reikėtų šuoliuoti ir šuoliuoti. Raiteliai jį vis tiek pavys, ir Frodas pajuto tylų įsakymą: nė iš vietos. Jį vėl apėmė neapykanta, bet priešintis jau nebuvo jėgų.

Staiga priekyje stovėjęs Raitelis spustelėjo žirgą pentiniais ir tas atsistojo piestu prie pat vandens. Tiesiog neįtikėtinomis pastangomis Frodas išsitiesė balne ir pakėlė kardą.

— Grįžkite atgal! — suriko jis. — Atgal į Mordoro šalį ir nebepersekiokite manęs!

Balsas pačiam Frodui nuskambėjo plonai ir silpnai. Raiteliai stabtelėjo, bet Frodas neturėjo tos Bombadilo galios. Jo ausis pasiekė šaltas ir atšiaurus juokas.

— Tu grįžk! Grįžk! — choru pakvietė jie, — tavo vieta Mordore!

— Atgal! — sušnibždėjo hobitas.

— Žiedą! Žiedą! — kraupiais balsais suriko priešai, ir jų vadas pavarė arklį į vandenį, sekamas dar dviejų Raitelių.

— Elbereto ir nuostabiosios Lučienos vardu prisiekiu, — sunkiai ištarė Frodas, pakėlęs kardą, — jog nepaimsite jūs nei Žiedo, nei manęs.

Tada Raitelių vadas, kuris jau buvo Brastos viduryje, pasistojo kilpose, grėsmingai iškėlė ranką — ir Frodas nutilo. Liežuvis jam prilipo prie gerklės, širdis apmirė, o kardas perlūžo ir iškrito iš virpančios rankos. Elfų žirgas atsistojo piestu ir suprunksė. Pirmojo Raitelio arklys jau dėjo koją ant kito upės kranto. Tačiau staiga pasigirdo kurtinantis staugimas ir dundesys — tai srovė ritino begalę akmenų. Frodas lyg pro miglą pamatė kylančią upę, pasižiausių bangų kavaleriją — atrodė, kad tarp bangų joja balti raiteliai. Tris Raitelius, tebestovinčius Brastoje, įsisiautėjusi upė nuplovė iš karto. Kiti, likę ant kranto, išsigandę atšoko atgal.

Jau prarasdamas sąmonę, Frodas išgirdo riksmą ir už sutrikusių Raitelių nugarų pamatė švytinčią balto karžygio figūrą, o už jos bėgančias mažas figūreles, nešančias deglus. Deglai atrodė raudoni šitam pilkam rūke, kuris gaubė visą pasaulį.

Juodieji arkliai apkvaito iš baimės ir šokę pirmyn nunešė Raitelius į tebesiautėjančią srautą. Jų paskutinius riksmus užgožė upės grumėjimas. Frodui staiga pasirodė, jog šitoje nesuvaldomoje galybėje kartu su priešais žus ir jis pats. Hobitas nuslydo nuo arklio, parkrito ant žemės ir neteko sąmonės. Daugiau jis nieko nematė ir negirdėjo.

ANTROJI KNYGA

I. DAUG SUSITIKIMŲ

Frodas pabudo ir pajuto, jog guli lovoje. Iš pradžių jis pamanė, jog užsnūdo po ilgo nemalonaus sapno, kurį ir dabar dar truputį prisiminė. O gal jis sirgo? Tačiau lubos atrodė keistai: jos buvo plokščios, su dailiai išpjauštinėtom tamsiom sijom. Frodas ramiai gulėjo, žiūrėdamas į saulės spindulius ant sienos ir klausydamasis vandens čiurlenimo.

— Kur aš dabar esu ir kiek dabar valandų? — garsiai paklausė jis lubų.

— Elrondo namuose, o dabar yra dešimt valandų, — tarė balsas.

— Yra spalio dvidešimt ketvirtosios rytas, jeigu tu ir tą nori žinoti.

— Gendalfai! — sušuko Frodas atsisėsdamas. Iš tikrųjų prie atviro lango krėslė sėdėjo senasis burtininkas.

— Taip, tarė jis, — čia esu aš. Ir kas keisčiausia — jog tu esi čia po visų kvailysčių, kurių pridarei kelyje.

Frodas vėl atsigulė. Jis jautėsi per daug ramiai ir patogiai, kad prieštarautų, be to, žinojo, jog Gendolfo nenuginčysi. Frodas galutinai atsibudo ir pradėjo galvoti apie kelionę: pražūtingą kelio trumpinimą per Amžinąjį Mišką, "nelaimingą atsitikimą" "Šokančiame ponyje" ir tą beprotišką poelgį, kai užsimovė Žiedą prie Orų Viršūnės. Tyloje hobitas mąstė apie visus dalykus ir beviltiškai stengėsi prisiminti, kaipgi jis vis dėlto atvyko į Rivendeilą. Tylą trikdė Gendolfo pypkės papsėjimas, kai jis pūtė baltus dūmų rutuliukus pro langą.

— O kur Semas? — pagaliau paklausė Frodas. — Ar jie visi sveiki?

— Taip, jie visi sveiki ir saugūs, — atsiliepė Gendalfas. — Semas budėjo prie tavęs visą laiką, kol prieš pusvalandį aš jo neišsiunčiau pailsėti.

— Tai kas atsitiko prie Brastos? — ryžosi paklausti Frodas. — Viskas tada atrodė miglota ir neryšku, dabar nedaug ką prisimenu.

— Taip, taip. Tu pats jau pradėjai blykšti, — atsakė Gendalfas.

— Ta žaizda buvo tave bepriveikianti. Dar pora valandų, ir jau niekas nebūtų galėjęs tau padėti. Tačiau tavyje dar atsirado jėgų, mano brangusis hobitai! Pilkapyje tu laikeisi puikiai, tik gaila, kad palūžai prie Orų Viršūnės.

— Aha, tu, atrodo, jau viską žinai, — nusistebėjo Frodas. — Bet juk aš niekam nepasakojau apie Pilkapį. Iš pradžių buvo baisu, bet paskui jau turėjome kitą pavojų. O kaip tu apie tai sužinojai?

— Tu kalbėjai pro miegus, Frodai, — švelniai paaiškino Gendalfas, — ir man buvo nesunku perskaityti tavo atmintį. Bet dabar nėra ko nerimauti. Tu ir tavo draugai pasirodėte šauniai, nors ir nelabai protingai. Dar niekada joks krovinyš nebuvo gabentas tokių keliautojų per tokius pavojus.

— Be Platžengio mums tas nebūtų pavykę, — tarė Frodas. — Bet kur buvai tu? Aš tiesiog neišsivaizdavau, ką man daryti be tavęs.

— Aš buvau sutrukdytas, — atsakė burtininkas, — ir tai vos visko nepražudė. Tiesa, dabar jau nesu tuo tikras — gal mano gaišatis netgi išėjo į naudą.

— Kas gi tave sutrukdė?

— Viskas savo laiku. Elrondas uždraudė tau daug kalbėti ir jaudintis.

— Juk kalbėti ir klausytis yra lengviau, negu vargti galvojant, — paprieštaravo Frodas. — Man dabar iškilo daugybė klausimų, kurie reikalauja atsakymo. Paaiškink man, dėl ko tu sugaišai?

— Greitai tu išgirsi viską, ką tik norėsi, — išsisuko Gendalfas, — nes, kai tik sustiprėsi, čia bus sušauktas Pasitarimas. O dabar aš pasakysiu tik tai, jog buvau pakliuvęs į spąstus.

— Tu? — riktelėjo Frodas.

— Taip, aš, Gendalfas Pilkasis, — iškilingai pranešė burtininkas.

— Pasaulyje daug galingų jėgų, tarp jų yra ir gerų, ir piktų. Prieš kai kurias netgi aš turiu atsitraukti. Su kai kuriomis dar nesu susidūręs, bet, ko gero, greitai teks, nes Morgulo Valdovas ir jo Juodieji Raiteliai jau pajudėjo į priekį. Karo mes jau neišvengsime.

— Tai tu jau žinojai apie Raitelius prieš mano susitikimą su jais?

— Žinoma, žinojau. Aš net tau apie juos esu kalbėjęs. Juodieji Raiteliai tai ne kas kitas kaip Žiedo Šmėklos, Devynetas Žiedų Valdovo tarnų. Tačiau aš nežinojau, jog jie vėl atsigavo, kitaip būčiau iš karto tave išvedęs iš Grafystės. Na, bet dabar Aragorno dėka bent kol kas tu esi saugus.

— Taip, — pritarė Frodas, — tik Platžengys mus išgelbėjo, nors iš pradžių aš jo bijojau, o Semas apskritai nepasitikėjo, bent iki susitikimo su Glorfindeliu.

Gendalfas nusišypsojo.

— Tikiuosi, dabar jis jau nebeabejoja, — tarė burtininkas.

— Aš tuo džiaugiuosi, — pasakė Frodas, — nes labai prisirišau prie Platžengio. Ne, "prisirišau" — netinkamas žodis. Aš turiu galvoje — jis tapo man brangus, nors yra keistas ir kartais net rūstus. Jis dažnai man būdavo panašus į tave. Net neišsivaizdavau, jog Didžioji Tauta gali būti tokia. Maniau, kad jie tokie malonūs ir kvaili kaip Sviestmušys ar pikti ir kvaili kaip Bilas Papartynas. Juk prieš Platžengį aš nepažinojau jokio žmogaus, išskyrus bryliečius.

— Tu ir dabar jų gerai nepažįsti, jei laikai senąjį Miežių kvailu, — paprieštaravo Gendalfas. — Tiesa, jis plepa daugiau negu galvoja ar prisimena, bet kai reikia, mato pro septynias sienas, kaip sakoma Bryliuje. O tokių kaip Aragornas, Aratorno sūnus, Viduržemyje liko vos keletas. Užjūrio Karalių giminė artinasi prie pabaigos, ir galbūt šitas Žiedo Karas bus paskutinis jų nuotykis.

— Tai tu nori pasakyti, jog Platžengys yra Senųjų Karalių palikuonis? — baisiausiai nustebo Frodas. — Juk jį laikiau paprastu Bastūnu.

— Paprastu Bastūnu?! — šūktelėjo Gendalfas. — Brangusis Frodai, juk tie Bastūnai yra paskutiniai Žmonių iš Vakarų, numenoriečių ainiai. Jie ir anksčiau yra man padėję, ir dabar, ko gero, prireiks jų pagalbos. Nors Žiedas ir pasiekė Rivendeilą, bet čia pasilikti jis negali.

— Taip, taip, — pritarė Frodas, — bet aš galvojau tik apie kelionę į Rivendeilą ir tikiuosi, jog toliau man keliauti neprireiks. Aš juk patyriau tremties ir nuotykių mėnesį, ir man jo pakanka per akis.

Hobitas nutilo ir užsimerkė. Paskui vėl prabilo.

— Aš čia pasiskaičiavau ir man atrodo, jog dabar spalio dvidešimt pirma, nes prie Brastos mes atsidūrėme dvidešimtą. O tu sakai, kad šiandien jau dvidešimt ketvirta.

— Tu jau per daug kalbi ir skaičiuoji, — nutraukė Gendalfas. — Kaip tavo šonas ir petys?

— Nežinau, — atsakė Frodas, — lyg ir nieko. — Jis sujudėjo. — Ko gero, ranką jau galiu judinti ir... Be to, ji jau atšyla, — pridūrė hobitas, dešine ranka čiupinėdamas kairiąją.

— Puiku! — tarė Gendalfas, — tu greitai visiškai pasitaisysi — ne veltui visas tas dienas tave gydė pats Elrondas.

— Dienas? — nustebo Frodas.

— Taip, keturias naktis ir tris dienas. Dvidešimtosios naktį tave čia atgabeno elfai. Mes labai nerimavome, Semo nebuvo įmanoma nuo tavęs atplėšti. Elrondas — puikus gydytojas, bet Priešo ginklų sužeidimai yra mirtini. Kalbant tiesiai, aš turėjau labai mažai vilties, nes įtariau, jog žaizdoje liko ašmenų galiukas, ir jo mes negalėjome rasti iki pat praėjusios nakties. Ir tada Elrondas jį ištraukė — galiukas buvo labai giliai ir visai arti prie širdies.

Frodas sudrebėjo, prisiminęs negailestingą durklą, išnykusį Platžengio rankose.

— Nesijaudink! — nuramino jį Gendalfas. — Elrondas jį ištraukė iš tavo peties ir sunaikino visiems laikams. O tu visiems įrodei, kad hobitai yra iš tikrųjų nepaprasta tauta. Aš pažinojau daug galingų karių iš žmonių giminės, kuriuos ta žaizda būtų įveikusi per savaitę, o tu priešinai net septyniolika dienų!

— Paaiškink, ką jie būtų man padarę? — paklausė Frodas. — Ką man norėjo padaryti Raiteliai?

— Jie bandė persmeigti tavo širdį Morgulo durklu, kuris pasilieka žaizdoje. Jeigu jiems tai būtų pasisekė, tu būtum tapęs tokiu pat kaip jie, tik silpnesniu ir tada pasidarytum Juodojo Lordo tarnu, o jis tave žiauriai kankintų už tai, jog bandei išsaugoti Žiedą sau. Nors vargu ar galima sugalvoti didesnę kankynę kaip matyti Žiedą ant svetimo piršto ir žinoti, jog tu jo neišsaugojai.

— Visa laimė, jog aš net nežinojau apie visus šituos baisumus, — tyliai išlemeno Frodas. — Aš ir taip mirtinai bijojau, o jei būčiau žinojęs daugiau, tai iš viso nebūčiau ryžęsis net pajudėti. Tai iš tikrųjų stebuklas, kad išsigelbėjau.

— Taip, likimas buvo tau palankus, — sutiko Gendalfas, — jau nekalbant apie tavo drąsą. Tačiau durklas tavo širdies nesužeidė — tik petį. Štai kodėl tu taip ilgai priešinai. Ir vis dėlto tu išsigelbėjai tik per plauką, juk jau buvai tapęs pusiau šmėkla: tu matei Raitelius, ir jie matė tave.

— Aš žinau, — tarė Frodas, — jie iš tiesų siaubingi. Bet kodėl mes matėme jų arklius?

— Todėl, kad tai buvo tikri arkliai, iš kūno ir kraujo. O ir apsiaustai taip pat tikri — jais Raiteliai maskuojasi nuo gyvųjų padarų.

— Tada kodėl juodi žirgai pakenčia tokius raitelius? Juk jiems priartėjus visi gyvuliai persigąsta: šunys inkščia, žąsys šnypščia, net elfiškasis Glorfindelio žirgas, ir tas baidėsi.

— Kadangi šitie žirgai išauginti Mordore ir tarnauja Juodajam Lordui. Juk ne visi jo tarnai yra šmėklos. Tai yra tie patys troliai ir orkai, vilkai ir vilkolakiai, be to, jam pavaldūs kai kurie žmonės: karaliai ir kariai. Priešo parankinių skaičius didėjo kas dieną!

— O Rivendeilas ir elfai? Ar bent čia saugu?

— Kol kas dar saugu. Elfai gali bijoti Juodojo Lordo, gali nuo jo bėgti, bet niekada jo neklausys ir netarnaus jam. Čia, Rivendeile, dar tebegyvena keletas didžiųjų Saurono priešų — Eldarų lordai ir elfų išminčiai. Jie nesibijo Žiedo Šmėklų, nes tie, kurie yra gyvenę Palaimintoje Karalystėje, gali dabar egzistuoti abiejuose pasauliuose: matomajame ir nematomajame.

— Man atrodė, jog už Raitelių matau didelę spindinčią figūrą, — prisiminė Frodas. — Tai buvo Glorfindelis, ar ne?

— Taip, tu pamatei Glorfindelį tada, kai jis jungė abudu pasaulius, nes jis yra tikras elfų lordas iš Pirmagimių kartos. Rivendeilo jėga gali kurį laiką priešintis net Mordoro jėgai, kitur irgi atsirastų tokių jėgų. Netgi tavo ramiojoje Grafystėje, Frodai. Bet tokios vietos greitai pavirs salomis blogio vandenyne, jeigu įvykiai ir toliau taip klostysis. Juodasis Lordas jau baigia rinkti savo armiją. Tačiau kol kas, — kalbėjo Gendalfas, staiga atsistojęs, ir jo barzda grėsmingai pasiūšė, — kol kas mes turime išlaikyti ramią drąsą. Jeigu aš tavęs mirtinai nenuvarginsiu, tai greitai pasveiksi — juk dabar esi Rivendeile ir gali dėl nieko nesijaudinti. Kol kas...

— Drąsos aš neturiu, bet ir nesijaudinu, — atsiliepė Frodas. — Geriau papasakok man apie draugus bei to nuotykių prie Brastos pabaigą. Tada būsiu laimingas ir viskuo patenkintas. Paskui aš numigsiu, bet nė nemanau sumerkti akių, kol neišgirsiu, kaip ten viskas baigėsi.

Gendalfas prisistūmė savo krėslą prie lovos ir atidžiai pasižiūrėjo į Frodą. Raudonis jau buvo grįžęs į hobito veidą ir akys tyrai spindėjo. Frodas linksmiai šypsojosi ir atrodė sveikas. Bet skvarbios burtininko akys pastebėjo kai kuriuos nežymius pakitimus: kairioji hobito ranka, gulėjusi virš antklodės, atrodė blyški ir bekraujė.

— Tu atrodai puikiai, — garsiai pasakė Gendalfas, — ir aš surizikuosiu kai ką tau trumpai papasakoti be Elrondo leidimo. Bet labai trumpai, paskui tu miegosi. Taigi tau nušuoliavus Raiteliai irgi nedelsė. Jiems neberekėjo pasikliauti savo arklių akimis, nes būdamas ant jų pasaulio slenksčio, tu pasidarei matomas. Be to, juos traukė Žiedas. Tavo draugai gavo duoti Priešui kelią, nes kitaip žirgai būtų juos sutrypę. Jie žinojo, jog tave išgelbėti gali tik baltasis žirgas, nes sulaikyti Raitelius buvo neįmanoma — net Aragornas ir Glorfindelis pėsčiomis negali kautis su Devynetu Raitelių iš karto. Bet kai Raiteliai prašniokštė pro šalį, tavo draugai pasileido paskui. Prie Brastos buvo nedidelė medžių užstota laukymė, kur jie paskubomis

įkūrė laužą. Glorfindelis žinojo, jog upė nuplaus tuos priešus, kurie bandys per ją persikelti, bet jam reikės kautis su likusiais. Laužui įsidedus jis, Aragornas ir trys hobitai su liepsnojančiais fakelais nuskubėjo prie Brastos. Atsidūrė tarp ugnies bei vandens ir matydami elfų lordą, pasirodžiusį tikroju savo pavidalu, priešai persigando. Vieni jų bandė perplaukti upę ir buvo nuplauti šėlstančio srauto, o kitus iš baimės pamišę žirgai nunešė į upę vėliau.

— Tai jie žuvo? — apsidžiaugė Frodas.

— Deja, ne, — atsakė Gendalfas. — Bet arkliai nuskendo, o be jų Raiteliai — ne raiteliai. Gaila, kad Žiedo Šmėklų taip lengvai negalima sunaikinti. Bet dabar mums jau nebereikia bijotis Juodųjų Raitelių. Na, o tavo draugai vos praūžus srautui tuoj pat persikėlė per upę ir rado tave, gulintį kniūpsčią ant kranto su sulūžusiu kardu rankoje. Žirgas, nuleidęs galvą, stovėjo šalia. Tu buvai blyškus ir šaltas, ir jie bijojo, jog nebūtumei miręs, o gal ir dar blogiau. Po to hobitus ir tave nešančius Aragorną ir Glorfindelį sutiko Rivendeilo elfai.

— O kas įaudrino upę? — pasidomėjo Frodas.

— Elrondas. Jo įsakymu, prie slėnio artinantis priešams, upė ištvinsta ir paskandina visa, kas gyva, savo bangose. Ir kai tik Raitelių vadas įjojo į upę, ji ėmė šėlti. Na, prie to truputį prisidėjau ir aš pats: tu tikriausiai nepastebėjai, bet pirmosios bangos turėjo šviečiančių karžygių ant baltų žirgų formas, o už jų riedėjo didžiuliai akmenys. Iš pradžių aš net išsigandau, pamatęs potvynio jėgą, ir pagalvojau, jog upė nuplaus ne tik priešus, bet ir jus pačius. Bet laimė, viskas baigėsi gerai: upė jūsų nepalietė.

— Taip, dabar aš jau prisimenu, — tarė Frodas. — Visą tą trenksmą ir kritimą. Maniau, jog paskėsiu kartu su priešais ir draugais. Tačiau dabar jau esu saugus.

Gendalfas greitai pažvelgė į Frodą, bet tas jau buvo nutilęs ir užsimerkęs.

— Tavo tiesa, — tarė burtininkas, — dabar mums niekas negresia. O greitai bus šventė, skirta pergalei prie Bruineno Brastos pažymėti, ir jūs visi sėdėsite garbingiausiose vietose.

— Nuostabu! — susižavėjo Frodas. — Man tiesiog nesuprantama, kodėl Elrondas, Glorfindelis ir kiti garsūs elfų lordai, jau nebekalbant apie Platžengį, taip rūpinosi manimi?

— O, čia yra ne viena priežastis, — nusišypsojo Gendalfas. — Pirmiausia dėl to, kad aš jų paprašiau. Žiedas yra kita priežastis: juk tu esi Žiedo Nešėjas, be to, Bilbas, kuris užvirė visą šitą košę, yra tavo giminaitis.

— Brangusis Bilbas, — mieguistai sumurmėjo Frodas, — kurgi jis dabar? Kad galėčiau jam papasakoti savo nuotykius! Jis tikrai pasijuoktų: "... Mėnulini karvė šoko". Ir dar tas vargšas trolis!

Su tais žodžiais lūpose jis kietai užmigo.

Taigi Frodas pasiekė Paskutinį Prieglobstį, esantį į rytus nuo Jūros. Čia, kaip kažkada pasakė Bilbas, buvo galima valgyti ir miegoti, dainuoti ir šokti arba paprasčiausiai ramiai sėdėti, nes visa tai neapsakomai malonu. Čia patekės, akimirksniu išgydavo nuo baimės, liūdesio ir nuo vargų.

Į pavakarę Frodas vėl nubudo ir pamatė, jog jam jau nebereikia nei poilsio, nei miego, bet jis mielai ko nors užkąstų ir išgertų ar pasiklausytų dainos. Hobitas atsikėlė iš lovos ir pajuto, kad ranka vėl tapo tokia pat kaip ir anksčiau. Jis rado ant kėdės gulinčius žalius drabužius, kurie puikiausiai tiko. Žiūrėdamas į veidrodį, Frodas matė kur kas liesesnį savo atvaizdą: jaunutį Bilbo sūnėną, su dėde keliaujantį į Hobitoną, tik akys žvelgė kur kas rimčiau.

— Taip, nemažai pasaulio pamatei, mielas, — tarė Frodas savo atvaizdai, — bet dabar man malonu tave matyti.

Hobitas pasirąžė ir pradėjo švilpauti dainelę.

Tuo laiku kažkas pasibeldė į duris ir kambarin įėjo Semas. Jis prilėkė prie Frodo ir nerangiai paglostė jo ranką. Po to paraudo ir sutrikęs nusisuko.

— Sveikas, Semai! — pasisveikino Frodas.

— Ji šilta! — nudžiugo Semas, — aš turiu galvoje jūsų ranką, misterio Frodai. Per tas naktis ji buvo tokia šalta, jog aš jau maniau, kad... Bet dabar jau viskas užmiršta! — sušuko Semas atsikusdamas ir pradėdamas šokti apie Frodą. — Taip džiugu vėl matyti jus sveiką, pone! Kai Gendalfas liepė man ateiti ir pasižiūrėti, ar jūs jau pasiruošęs lipti žemyn, aš pamaniau, kad jis juokauja.

— Aš pasiruošęs, — pranešė Frodas, — eikime žemyn, nes nekantrauju pamatyti draugus.

— Aš jus palydėsiu, pone, — pasišovė Semas, — nes šitas namas toks didelis ir ypatingas, jog niekad nežinau, ką rasi už kampo. Ir elfai, pone. Čia visur elfai: vieni didingi kaip karaliai, o kiti — tai tikri vaikai. Ir muzika, muzika, visur muzika, pone! Tiesa, aš čia dar ne visiškai apsipratau, nes neturėjau per daug laiko, bet porą vietų jau žinau.

— O aš žinau, ką tu veikei, Semai! — pasakė Frodas, imdamas jį už rankos. — Bet šiandien mes visi puikiai pasilinksminsime! Eime, Semai, parodyk man tą "porą vietų". — Jie praėjo daugybe koridorių,

nusileido daugybe laiptų ir išlindo į didelį sodą ant stataus upės kranto. Frodas pamatė savo draugus, sėdinčius rytiniame didžiulio rūmo prieangyje. Slėnį apačioje jau buvo užkloję šešėliai, bet viršuje nuo tolimų kalnų viršūnių dar spindėjo šviesa. Vakarėje prieblandoje smagiai šniokštė kriokliukas, o ore sklaidėsi medžių ir gėlių aromatai. Atrodė, jog čia, Elrondo parke, besitraukianti vasara dar sustojo pailsėti. — Va-a-l-l-io! — suriko Pipinas pašokdamas. — Štai mūsų kilnūs pusbroliai! Tegyvuoja Frodas, Žiedų Valdovas!

— Cit! — sudraudė jį Gendalfas, sėdintis tamsiame prieangio kampe, — nurimk! Piktiems dalykams šitas slėnis yra neprieinamas, bet nereikia jų šaukti. Žiedų Valdovas yra ne Frodas, bet Mordoro Tamsos Bastiono šeimininkas, kurio jėga vėl gniaužia visą pasaulį. O mes sėdime tvirtovėje, aplink kurią jau irgi temsta.

— Gendalfas visą laiką mus guodžia tokiais maloniais dalykais, — suburbėjo Pipinas. — Aš suprantu, jog reikia saugotis, bet šitame slėnyje būti niūriam ar prislėgtam yra tiesiog neįmanoma. Ir aš taip norėčiau užtraukti dainą, jeigu tik prisiminčiau tinkamą.

— Aš irgi panašiai jaučiuosi, — nusijuokė Frodas, — nors dabar labiau norėčiau pasistiprinti!

— Tai yra pataisoma, — tarė Pipinas, — tuo labiau kad tu stebuklingai pasveikai prieš pat pietus.

— Cha! Pietus! Ten bus ne pietūs, o puota! — patikslino Meris.

— Kai tik Gendalfas paskelbė, jog tu sveiksti, prasidėjo pasiruošimai ir... — Bet dar jam nebaigus kalbėti sutilindžiavo daugybė varpelių, kviečiančių prie stalo.

Elrondo rūmų salėje susirinko daugiausia elfai, bet buvo ir keletas kitataučių svečių. Elrondas sėdėjo ilgo stalo gale, o iš šonų susėdo Glorfindelis ir Gendalfas.

Frodas su nuostaba žiūrėjo į juos ir negalėjo atsižiūrėti — juk Elroną jis matė pirmą kartą, o Glorfindelis ir net Gendalfas šalia elfų valdovo įgijo savo tikrąjį pavidalą, stiprių ir nenugalimų karių pavidalą.

Gendalfas ūgiu buvo mažesnis už elfus, bet su ilgais žilais plaukais, sidabru žėrinčia barzda ir plačiais pečiais jis buvo panašus į senuosius legendinius karalius. Po tankiais antakiais glūdinčios burtininko akys žėravo kaip angliukai, bet kiekvienu momentu jos galėjo tvykstelti deginančia liepsna.

Glorfindelis — aukštas ir tiesus, auksiniais plaukais ir bebaimiu veidu atrodė jaunas, bet jo akyse spindėjo patirtis ir drąsa.

Iš Elrondo išvaizdos negalėjai nuspėti jo amžiaus. Atrodytų visai jaunas, jei ne veide atsispindinti begalinių įvykių — džiaugsmingų ir liūdnu — patirtis. Jo plaukai buvo juodi kaip vidurnakčio šešėliai, juos puošė sidabrinis vainikas. Pilkose Elrondo akyse atsispindėjo dangaus žvaigždžių šviesa. Garbingas kaip karalius ir stiprus kaip karys jis buvo tikras Rivendeilo valdovas, kurį gerbė ir elfai, ir žmonės.

Prieš Elroną stovėjo krėslas su baldakimu, kuriame sėdėjo nuostabi moteris, labai panaši į Elroną, tad Frodas spėjo juos esant vienos gimines. Ar ji buvo jauna? Ir taip, ir ne. Sidabrinis žilumas nebuvo palietęs jos juodų plaukų, baltos rankos ir skaisčius veidas buvo nepriekaištingai dailus. Pilkose elfės akyse irgi švytėjo žvaigždžių šviesa, bet žvilgsnyje buvo matyti išmintis ir pažinimas, kaip tų, kurie jau yra nuėję nesuskaičiuojamų metų kelią. Jos galvą juosė sidabrinė diadema, nusagstyta žibančiais brangakmeniais, o pilkos, paprastos suknelės pakraščiu driekėsi sidabru išsiuvinėtų lapų girliandos.

Tai buvo Arvena, Elrondo duktė, kurią tėra matę vos keli mirtingieji, ir su ja, kaip dainavo menestreliai, į žemę grįžo Lučienos grožis. Elfai ją vadino Undomiele, nes jiems ji buvo Vakarinė Žvaigždė. Undomielė buvo neseniai grįžusi iš už kalnų, iš Lorio, kur gyveno jos giminaičiai iš motinos pusės. O jos broliai Eladanas ir Elrohirus vis dar tebeklajojo kartu su Bastūnais iš šiaurės, nes buvo prisiekę atkeršyti savo motinos kankintojams — šiauriniams orkamams.

Frodą tiesiog apstulbino Arvenos grožis, ir jis labai sutriko, kai suprato, jog jam teks sėdėti prie vieno stalo su šiais aukštais ir garbingais elfais. Nors sėdėdamas specialiame krėse su keletu pagalvių jis buvo ne ką mažesnis už kitus, bet jautėsi labai mažytis ir nevertas tokios garbės. Tiesa, tas jausmas greitai praėjo, ir Frodas įniko valgyti. Iš pradžių malšindamas alkį, jis nesidairė net į savo kaimynus, bet pasistiprinęs pakėlė galvą ir pradėjo žvilgsniu ieškoti draugų. Semas veržte veržėsi, norėdamas prie stalo patarnauti savo ponui, bet šeimininkai jam šiaip taip įrodė, jog dabar jis toks pat garbės svečias kaip ir kiti. Frodas pamatė jį, sėdintį kartu su Pipinu ir Meriu prie kampinio stalo. Tačiau Platžengio niekur nesimatė.

Frodo dešinėje sėdėjo prabangiai apsirengęs nykštukas. Jo ilga ir išpuoselėta barzda buvo tokio pat baltumo kaip ir sniego spalvos drabužiai. Jis buvo susijuosęs sidabrinio diržu, o kaklą pasidabinęs prašmatnia deimantine grandinėle. Pamatęs, kad Frodas į jį žiūri, nykštukas pasisuko į hobito pusę ir tarė:

— Būk pasveikintas, gerbiamas hobitai! — Tada jis atsistojo ir žemai nusilenkė. — Nykštukas Gloinas jūsų paslaugoms.

— Frodas Beginsas, jūsų ir jūsų giminės paslaugoms, — mandagiai atsakė Frodas, taip pat atsistodamas ir stengdamasis nematyti nukritusių pagalvių. — Sakyskite, ar jūs esate tas pats Gloinas, vienas iš dvylikos

garsiojo Torino Oukensildo kompanionų?

— Visiškai teisingai — atsakė nykštukas, rinkdamas pagalves ir padėdamas Frodui vėl įsitaisyti kėsele. — Aš tavęs to neklausiu, nes jau žinau, jog esi mūsų visų draugo Bilbo giminaitis ir įpėdinis. Leisk tave pasveikinti su atvykimu į Rivendeilą.

— Labai dėkoju, — atsakė Frodas.

— Aš girdėjau, jog turėjai nemažai nuotykių, keliaudamas čionai, — tarė Gloinas. — Labai norėčiau sužinoti, kas paskatino keturis hobitus į tokią ilgą kelionę. Nieko panašaus nesu girdėjęs nuo Bilbo laikų. Tačiau gal aš per daug smalsauju? Tikriausiai Elrondas ir Gendalfas nenorėtų, jog tokios kalbos plačiai pasklistų?

— Jų išmintis man nekelia abejonių, — mandagiai pasakė Frodas. Jis pamanė, jog net Elrondo namuose nebūtina per daug kalbėti apie Žiedą, be to, norėjo nors truputį pamiršti savo rūpesčius. — Tačiau ir man, — pridūrė hobitas, — yra labai smalsu, kokie vėjai atpūtė gerbiamąjį nykštuką net nuo Vienišojo Kalno?

Gloinas žvilgtelėjo į jį.

— Na ką gi, tavo tiesa, palaukim Pasitarimo, kurį greitai sušauks Elrondas, ir ten visi išgirsime daug naujienų. O dabar — iš tiesų pakalbėkim apie ką nors kita.

Visą likusį vakarienės laiką jie praleido drauge kalbėdamiesi. Tiksliau, Frodas daugiau klausėsi, nes Grafystės praktiškai nepasiekdavo jokios svarbios žinios. Gloinas turėjo daug ko papasakoti apie šiaurinius Dykosios Šalies kraštus. Frodas sužinojo, jog kraštą tarp Ūkanotųjų Kalnų ir Gūdžiosios Girios dabar valdo Grimbeornas Senasis, Beorno sūnus, ir nei vilkas, nei orkas nediršta ten užklysti.

— Taigi, — pasakojo Gloinas, — jeigu ne Beornų giminės žmonės, kelias iš Deilo į Rivendeilą būtų neįmanomas. Jis yra narsus vyras ir patikimai saugo Aukštąjį Tarpeklį bei Karroko Brastą. Bet jų mokesčiai yra labai dideli, — pridūrė linguodamas galvą Gloinas, — ir jie kaip ir anksčiau nelabai mėgsta nykštukus. Tačiau šitais žmonėmis galima pasitikėti, o tai jau yra daug. Bet visam Viduržemyje nerasi mums draugiškesnių žmonių už Deilo žmones. Iš tiesų, Bardo giminės vyrai yra gera tauta. Juos dabar valdo Bardo Lankininko anūkas Brandas, Bardo sūnaus Breino sūnus. Jis stiprus karalius, ir Brando valdos driekiasi toli į rytus ir į pietus nuo Esgaroto.

— O kas dedasi tavo krašte? — pasidomėjo Frodas.

— Čia yra daug ko pasakoti: ir gero, ir blogo, — tarė Gloinas, — nors gerų įvykių vis dėlto daugiau: iki dabar mums visą laiką sekėsi, nors ir mes jaučiame tą juodą debesį, pakibusį virš Viduržemio. Jeigu nori, aš tau papasakosiu smulkiau, bet jeigu pavargsi, iš karto pertrauk mane. Juk yra sakoma, kai nykštukai pradeda kalbėti apie savo kalvę, tai dienos keičia dienas.

Ir Gloinas pradėjo smulkiai pasakoti apie visus Nykštukų karalystės darbus. Jis džiaugėsi, turėdamas tokį mandagų klausytoją, nes Frodas nerodė jokių nuobodulio ženklų, nors dažnai susipainiodavo toje prieš tai negirdėtų vardų ir pavardžių virtinėje. Žinoma, jam buvo įdomu išgirsti, jog Deinas vis dar valdo Pokalninę karalystę ir dabar yra senas (jam jau ėjo du šimtai penkiasdešimt pirmieji metai), visų gerbiamas ir nepaprastai turtingas. Iš dešimties kompanionų, kurie dalyvavo Penkių Armijų Mūšyje, septyni tebebuvo kartu su juo: Dvalinas, Gloinas, Doris, Noris, Bifuras, Bofuras ir Bomburas. Bomburas dabar tapo toks storas, kad nebegalėjo paeiti, ir jį turėjo nešioti neštuvuose šeši jauni nykštukai.

— O kas atsitiko Balinui, Oriui ir Oinui? — paklausė Frodas.

— Nežinau, — apsiniaukęs atsakė nykštukas, — ir kaip tik dėl to atkeliavau į Rivendeilą. Tačiau šįnakt pakalbėkime apie linksmesnius dalykus.

Gloinas pradėjo kalbėti apie savo nykštukus, pasakodamas apie didelius pasikeitimus Deile ir po Kalnu.

— Mes gerai dirbame, — kalbėjo jis, — bet negalime pasiekti mūsų tėvų lygio, nes užmiršome nemažai paslapčių. Kaldiname šarvus ir aštrius kardus, bet jie negali prilygti ginklams, padarytiems prieš drakono atėjimą. Tik kalnakasyboje ir statyboje mes pranokome senąsias dienas. Frodai, tu turėtum pamatyti mūsų kanalus ir kalnuose įrengtus tvenkinius. Turėtum pamatyti įvairiaspalvėmis plytomis grįstus mūsų kelius ar vingiuotas gatves su akmeniniais medžiais Vienišojo Kalno gelmėse, sargybinių bokštus, pastatytus ant to paties Kalno šlaitų! Tada tu įsitikintum, jog mes neleidome laiko veltui.

— Aš būtinai jus aplankysiu... jeigu pasiseks, — pažadėjo Frodas. — Įsivaizduoju, kaip nustebtų Bilbas, pamatęs visus tuos pasikeitimus senojo Smogo irštvoje.

Gloinas pasižiūrėjo į Frodą ir nusišypsojo:

— Tu turbūt labai mylėjai Bilbą, ar ne? — paklausė jis.

— Žinoma, — atsakė Frodas, — ir norėčiau pamatyti jį labiau už visus pasaulio rūmus.

Pagaliau puota priartėjo prie pabaigos. Elrondas su Arvena atsistojo ir nuėjo prie durų, o paskui juos patraukė ir visa kompanija. Išėję svečiai atsidūrė plačiame koridoriuje ir, juo truputį paėję, pamatė kitą salę. Joje nebuvo stalų, bet kiekvienoje pusėje, tarp drožinėto kolonų, liepsnojo kaitrūs židiniai.

Frodas žingsniavo kartu su Gendalfu.

— Tai yra Židinių salė, — paaiškino burtininkas, — čia, jei neužmigs, tu išgirsi galybę dainų ir pasakų. Paprastai šitoje salėje būna tylu ir tuščia, nes linksmuoliai elfai čia dainuoja tik per dideles šventes. O šiaip čia susirenka tie, kurie nori ramiai pamąstyti ir pasvajoti. Kiaurus metus čia neleidžiama užgesti ugniai — ji vis kurstoma ir kurstoma.

Kai įėjęs Elrondas atsisėdo savo vieton, elfu bardai pradėjo dainuoti ir groti, pritardami arfomis. Į salę po truputį rinkosi svečiai, ir Frodas, džiaugsmingai dairydamasis, matė daug skirtingų veidų, kurie dabar vienodai šypsojo ir spindėjo židinių šviesoje. Staiga hobitas tolimajame salės kampe pastebėjo mažą tamsią figūrėlę, sėdinčią ant suoliuko, atremto į koloną. Prie jos ant žemės stovėjo puodelis vandens ir gabalėlis duonos. Frodas pagalvojo, jog mato ligonį jeigu tokių apskritai būna Rivendeile), negalėjusį ateiti į šventę. Sėdinčiojo galva buvo nuleista ant krūtinės, o veidą dengė tamsus gobtuvas.

Elrondas žengė į priekį ir atsistojo prie tyliosios figūros.

— Pabusk, mažasis pone, — su šypsena pasakė elfas. — Tada, pasisukęs į Frodą, mostelėjo hobitui. — Pagaliau išmušė valanda, kurios tu labai laukei, Frodai! — tarė Elrondas. — Tai tavo seniai nematytas draugas!

Tamsioji figūra pakėlė galvą ir nusmaukė gobtuvą nuo veido.

— Bilbai! — atpažinęs sušuko Frodas ir šoko į priekį.

— Sveikas, Frodai, mano berniuk! — tarė Bilbas. — Aš tikėjau, jog sugebėsi atsidurti Rivendeile, ir štai tu čia. Taip, taip, aš girdėjau, jog visa ta puota paskirta tavo garbei. Ar ji tau patiko?

— O kodėl tu ten nebuvai? — šūktelėjo Frodas, — ir kodėl aš tavęs anksčiau nemačiau?

— Todėl, kad tu miegojai. Aš tave lankiau kartu su Semu ir sėdėjau prie tavo lovos kiekvieną dieną. O dėl puotos, tai aš dabar jau nelabai tinku tokiems dalykams. Be to, turėjau ir kitokio darbo.

— Ką tu čia gali dirbti?

— Kaip ką? Sėdžiu ir mąstau. Dabar aš turiu tam laiko, o čia yra tinkamiausia vieta. "Pabusk", cha! — šypstelėjo Bilbas, dėbtelejęs į Elrondą. — Jo akys buvo visai neužmiegotos. — "Pabusk"! Aš nemiegojau, pone Elrondai! Ir jeigu norite žinoti, tai jūs tą savo puotą baigėte per anksti ir dabar man sutrukdėte — kaip tik įpusėjus dainai. Aš galvoju apie paskutiniąsias eilutes ir dabar, aišku, jų jau nebesukursiu. Čia tuoj pradės groti, ir tai pūste išpučia mano mintis iš galvos. Be to, mano draugas Dunadanas pažadėjo man padėti, o kur jis?

Elrondas nusijuokė.

— Mes jį surasime, — pažadėjo jis. — Tada judu pasislėpsite kokiame nors tykiame kampe ir baigsite savo dainą, o mes ją įvertinsim.

Elrondas pasirūpino, kad Dunadanas būtų surastas, nors niekas pastaruoju metu jo nebuvo matęs, ir šventėje jis nedalyvavo.

Tuo tarpu Frodas atsirado šalia Bilbo, o jiems prie kojų įsitaisė Semas. Nekreipdami dėmesio į salėje viešpatuojantį džiugėsį ir muziką, jie tyliai kalbėjosi tarpusavyje. Bilbas neturėjo daug ko pasakoti apie save. Palikęs Hobitoną, jis be tikslo klajojo Keliu, vis labiau artėdamas prie Rivendeilo.

— Aš patekau čionai be jokiu nuotykių, — pasakojo jis. — Ir truputį pailsėjęs išvykau su nykštukais į Deilą: tai turėjo būti paskutinė mano kelionė. Bet senasis Balinas kažkur iškeliavo, tada aš grįžau pas Elrondą ir čia įsikūriau. Juk reikėjo susirasti vietą, kur galėčiau pabaigti savo knygą! Be to, sukūriau keletą dainų, kurias progai pasitaikius dainuodavo elfai: žinoma, tik dėl to, kad pradžiugintų mane, nes tos dainos dar nebuvo tinkamos Rivendeilui. Aš dažnai sėdžiu šitoje salėje ir mąstau apie laiką, nors, tiesą sakant, Rivendeile laikas tiesiog sustoja.

— Aš žinau visas naujienas ir iš už Kalnų, ir iš Pietų, — tarė Bilbas, — bet beveik nieko nežinau apie Grafystę. Žinoma, esu girdėjęs apie Žiedą — Gendalfas dažnai atsilankydavo. Tiesa, jis man nieko svarbaus nepranešė, nes pasidarė daug uždaresnis negu anksčiau. Kur kas daugiau sužinojau iš Dunadano. Kaip baisu, jog mano žiedelis atnešė tiek nelaimių. Net Gendalfas per vėlai išsiaiškino visą tiesą apie jį. Jei būčiau žinojęs, tai būčiau galėjęs nugabenti jį elfams prieš daugelį metų. Keletą kartų jau mąščiau apie tai, jog reikia grįžti į Hobitoną ir jį pasiimti, bet aš senstu, ir jie manęs neleido: turiu galvoje Elrondą su Gendalfu. Jiems atrodė, jog Priešas visur manęs ieško ir suras, jei aptiks klaidžiojantį po Dykają Šalį.

Kartą Gendalfas yra pasakęs: "Bilbai, Žiedas tau nebeprisiklauso — jis turi naują šeimininką, ir jei tu bandysi jį susigrąžinti, pridarysi daug bėdos sau ir kitiems". Tikrai keista, Gendalfui būdinga pastaba, bet jis pažadėjo tave prižiūrėti, tad aš nusiraminau. O dabar esu baisiai laimingas, matydamas tave sveiką ir saugų. Jis nutilo ir abejodamas pažvelgė į Frodą.

— Tu turi jį čia? — sušnibždėjo Bilbas. — Žinai, po tiekos pritrenkiančių įvykių norėčiau dar kartą į jį užmesti akį.

— Taip, Žiedas čia, — nenoriai atsakė Frodas, — ir atrodo taip kaip visada.

— Labai gerai, bet vis dėlto norėčiau žvilgtelėti.

Frodas rengdamasis buvo pastebėjęs, kad jam bemiegant Žiedą ant kaklo laiko nauja, lengva ir stipri grandinė. Hobitas lėtai išsitraukė Žiedą. Bilbas ištiesė ranką, bet Frodas greitai atitraukė Žiedą. Savo nuostabai, jis pamatė, jog priešais ranką tiesia ne Bilbas, bet kažkoks mažas išsigimėlis, kurio akys godžiai dega, o kaulėtos rankos dreba siekdamos Žiedo.

Frodas pajuto norą trenkti apsišaukėliui.

Atrodė, jog muzika ir dainos aplinkui sustojo, ir visi nutilo. Bilbas pažvelgė į Frodo veidą ir persibraukė ranka per akis.

— Dabar suprantu. Įsidėk jį! Aš ir tik aš esu kaltas: dėl to, kad tau teko tokia našta, ir apskritai kaltas dėl visko. Negi šitie nuotyčiai su Žiedu niekada nesibaigs? Ko gero, ne. Kažkas visą laiką turės tęsti šitą istoriją. Negi man dabar neliko prasmės bandyti užbaigti savo knygą? Nesijaudinkime dėl to, geriau papasakok man tikras naujienas, nes apie Grafystę aš noriu žinoti viską.

Frodas su palengvėjimu įsidėjo Žiedą, ir Rivendeilo dainos bei muzika vėl atgijo. Bilbas laimingas šypsojosi ir juokėsi. Kiekviena Frodo pasakyta naujiena baisiausiai jį domino, ar tai būtų buvęs pasodintas medelis, ar mažo Hobitono hobituko išdaigos. Jie taip susidomėję svarstė įvykius visuose keturiuose Kiemuose, jog net nepastebėjo prisiartinusio žmogaus su tamsiai žaliu apsiaustu. Keletą minučių jis stovėjo ir šypsodamasis stebėjo įsikarščiavusius hobitus.

Pagaliau Bilbas pastebėjo ateivį.

— Ak, štai pagaliau ir tu, Dunadanai! — šūktelėjo jis.

— Platžengys! — nustebo Frodas. — Pasirodo, tu turi daug vardų.

— Na, Platžengio iki šiolei aš dar negirdėjau. Kas tave taip praminė? — pasidomėjo Bilbas.

— Bryliaus gyventojai, — juokdamasis atsakė Platžengys, — ir kaip tik ten aš prisistačiau hobitui, vardu Frodas.

— O kodėl Dunadanas? — savo ruožtu paklausė Frodas.

— Čia visi jį vadina Dunadanu, — atsiliepė Bilbas, — bet aš maniau, jog pakankamai išmokiau tave elfiškai, kad suprastum, ką reiškia dunadan: Žmogus iš Vakarų, Numenoretis. Tačiau dabar ne laikas mokytis! — Bilbas atsisuko į Platžengį. — Kurgi tu buvai, mano drauge? Kodėl nedalyvavai puotoje? Juk ten buvo pati ledi Arvena.

Platžengys rimtai pasižiūrėjo į Bilbą:

— Žinau, tačiau aš turėjau atsisakyti šito malonumo, nes netikėtai iš Dykosios Šalies grįžo Eladanas ir Elrohiras, kurie turėjo man svarbių naujienų.

— Tada, brangusis, — paprieštaravo Bilbas, — kai jau išgirdai savo naujienas, ar negalėtum paskirti laiko ir man? Tu turi man skubiai pagelbėti, nes Elrondas pasakė, jog mano dairią jis išklaitys vakaro pabaigoje, o pati daina dar nebaigta. Gal eikime į kampą ir ją užbaikime?

Platžengys nusišypsojo.

— Gerai, — tarė jis, — eime, man reikia ją išklausti.

Frodas pasiliko vienas, nes Semas užmigo. Jis pasijuto vienišas ir visų apleistas, nors aplinkui buvo susirinkę visi Rivendeilo gyventojai, kurie nekreipdami į jį dėmesio atidžiai klausėsi muzikos ir dainų. Neturėdamas ką veikti, Frodas irgi pradėjo klausytis.

Iš pradžių melodijos grožis ir į ją įpinti senoviniai elfiški žodžiai apžavėjo jį, nors Frodas iki Bilbo išvykimo gana neblogai buvo pramokęs elfiškai. Tačiau po to žodžiai įgijo prasmę, ir prieš hobitą atsivėrė niekada prieš tai nematytos vizijos. Skaisčiai apšviesta salė pavirto auksiniu rūku virš jūros, putojančios kažkur prie pasaulio krašto.

Atrodė — jis plaukia bekraštėmis aukso ir sidabro upėmis, regi nenusakomų spalvų gijas, šmėzuojančias ore.

Taip jam klaidžiojant po sapnų ir dainų karalystę čiurlenanti muzika staiga pavirto pažįstamu balsu. Frodas suprato, jog tai Bilbas deklamuoja savo dainos žodžius:

Averniene apsistojo

jūreivis mūs Earendilas

ir laivą statėsi iš medžių,

kur ošė Nimbretilo šilas.

Pasiuvo iš šilkų sidabro

šviesias bures — tiktai grožėkis!

Į vėliavas žibintai plieskė,

it gulbė kilo laivo priekis.

*Šarvais karalių, geležiniais
Žiedais jis denį padabino
ir savo skydą puošė runom,
kurios nelaimėj žmogų gina.
Iš juodmedžio jo aštrios strėlės,
jo lankas — iš nagų drakono,
prie diržo jo pasidabruoto
makštis iš kieto chalcedono,
iš plieno jo šveitrusis kardas,
jo aukštas šalmas — deimantinis,
su išdidžiom erelio plunksnom,
smaragdas tviska ant krūtinės.*

*Po mėnuliu ir po žvaigždynais
jisai keliauti pasišovė
nuo šiaurės kranto pro šalis tas,
kur vien tiktai mirtis valdovė.
Nuo Amžinojo Ledo krašto,
kur vien šaltų kalnų šešėliai,
lig pragaro karštų dykynių
jis nukeliavo, plaukė vėlei
bežvaigždžiais vandenim, kol sykį
pakliuvo į Bedugnę Naktį
ir grįžo, jau praradęs viltį
į krantą žydintį patekti.*

*Bures įniršę vėjai draskė,
aplink akla gelmė putojo,
kai nuo rytų lig vakarų jis
kelių parplauki namo ieškojo.
Tada pas jį atskrido Elving
ir nušvietė nakties niūrumą,
šviesa už deimantą ryškesnė
liepsnojo aplink jos karūną.
Silmarilu — liepsna gyvąja
jūreivį Elving vainikavo,
ir, savo baime nugalėjęs,
jis laivą atgalios vairavo.
Lyg iš tamsos ano pasaulio
užpuolė jį išėlė bangos,
grėsmingas Tarmenelo vėjas,
kur nedažnai mirtingi laukia,
kai vėtros ūbauja baisingai,
per užmiršto pasaulio jūras
jo laivas perplaukė laimingai.*

*Įveikęs Amžinąją Naktį,
nors juodos bangos vis dar staugė,
krantu nerasdamos, jis plaukė,
kol ten, kur baigiasi pasaulis,
išgirdo muziką vakare,
kur bangos ritasi į smėlį,
krantan perlus ir auksą žeria.*

*Išvydo jis, kaip kyla kalnas
sutemoje be jokio vėjo
virš Valinoro, Eldamaro,
kuriuos iš jūros pastebėjo.
Ištrūkęs iš nakties žabangų,
jis atplaukė į baltą uostą,
į šviesu, žalią elfų kraštą,
kur oras veidą gaiviai glosto.
Po aukštu Ilmarino kalnu
liepsnelės įlankoj mirgėjo,
ir Tiriono bokštų šviesos
tvenkinyje atsispindėjo.*

*Earendilas ten ilsėjos,
senų sakmių daug sužinojo,
senų laikų dainų išmoko,
jam aukso arfą dovanojo,
jam davė elfų rūbą baltą,
po to su septyniais žibintais
į požemio slaptuosius rūmus
jį palydėjo labirintais.
Šviesa praėjusių gadynių
tarp akmenų švytėjo salės,
kur Kalno žemėj viešpatauja
per amžius Senasai Karalius.
Žmonių ir elfų, kalbomis ten
skambėjo žodžiai negirdėti,
ir vizijos anapusinės,
kur nepateks nieks gyvas, švietė.*

*Jam nauja laivą sumeistravo
iš elfų stiklo ir mitrilo,
tačiau irklų jau neobliavo,
ne plaukt sidabro stiebas kilo:
ten Silmarilas lyg žibintas
liepsna gyvąja suspindėjo,
jis Elberetės buvo siūstas,
ir ji pati ten atskubėjo,
sparnus jam davė nemirtingus,
jam skyrė nemirtingą lemtį —
po mėnuliu ir saule skrieti,
aukštoj padangėje gyventi.*

*Nuo Evereveno kalnyno ten,
kur šaltiniai sidabriniai,
lengvi šviesos sparnai pakėlė
virš Kalno jį dangaus žydrynėn.
Paliko jis pasaulio kraštą ir,
išsiilgęs gimto šilo,
tėvų namų šešėlių kloniuos,
tarytumei žvaigždė vis kilo
virš tos miglos, iš kur atėjės,
štai šalia saulės jau sušvito,
ir virš pilkos gimtinės upės
pasveikino jis naują rytą.*

*Ir virš Viduržemio jis skraidė,
girdėjo ne ant vieno kranto
ir moterų, ir elfų raudą,
kuri į amžių gelmę skendo.
Bet buvo skirta jam likimo,
kol mėnuo ges, kol žvaigždė seną
tamsa paglemš, negrižt į žemę,
kur tik mirtingieji gyvena.
Jis amžinai tylus heroldas,
ir poilsio jau neturės jis,
dalijantis pasauliui šviesą
Flemiferas iš Vesternesės.*

Deklamavimas pasibaigė. Frodas atsimerkė ir pamatė Bilbą, sėdintį plačiame besišypsančių ir plojančių klausytojų rate.

— O dabar mums reikia išklausti tavo dainą dar kartą, — pasakė vienas elfas.

Bilbas atsistojo ir nusilenkė.

— Dėkui, Lindirai, bet tai gerokai vargina, — paprieštaravo jis.

— Nejaugi tave vargina? — nusijuokė elfai. — Juk mes žinome, kad tu niekada nepavargsti nuo savo eilių skaitymo. Be to, išklause tik vieną kartą, mes negalime atsakyti į tavo klausimą.

— Ką? — sušuko Bilbas, — jūs negalite atskirti, kur kūriau aš, o kur Dunadanas?

— Mums iš tikrųjų nelengva atskirti dviejų mirtingųjų kūrinius, — tarė elfas.

— Nesąmonė, Lindirai, — prunkštelėjo Bilbas, — aš nemaniau, kad elfų tokia netikusi klausa, jog negalėtų suvokti skirtumo tarp žmogaus ir hobito kūrinių. Juk tai toks pat skirtumas kaip tarp pupų ir obuolių.

— Gal daržininkui tai būtų neatleistina, bet mes turime gausybę savo reikalų ir ieškoti skirtumų tarp mirtingųjų kūrinių nėra laiko.

— Nesiginčysiu, — tarė Bilbas. — Po visų tų dainų ir muzikos aš jaučiuosi mieguistas. Paliksiu jums šią mįslę neįmintą. Galit spėlioti.

Jis atsistojo ir priėjo prie Frodo.

— Na ką gi, — tyliai tarė Bilbas. — Daina pralenkė mano lūkesčius. Jie labai retai prašo pakartoti. O ką tu apie visa tai galvoji?

— O aš net nebandžiau spėlioti, — nusišypsojo Frodas.

— Ir nereikia, — pasakė Bilbas, — nes visa daina buvo mano. Aragornas tik pasiūlė smaragdą. Aš nežinau, kodėl, bet tai jam pasirodė svarbu. O visa kita jis paliko man, nes manė, jog jei jau ėmiausi Elrondo namuose kurti dainą apie Earendilą, tai yra tik mano reikalas. Su tuo aš, beje, visiškai sutinku.

— Ko gero, taip, — pritarė Frodas, — bet aš nesugebėjau tinkamai įvertinti tavo dainos. Ji tiesiog pratęsė mano sapnus, nes elfų dainos užbūrė ir užmigdė mane. Tik pačioje pabaigoje išgirdau tavo balsą ir atsipeikėjau.

— Taip, jei nori neužmigti elfams dainuojant, tai reikia čia nemažai pagyventi, — pritarė Bilbas. — Bet hobitai niekada neprilygs elfams apetitu muzikai ir poezijai. Elfai dainas vertina kaip gerą valgį ir dar labiau. Ką tu pasakytum, jei mes iš čia išsmuktumėm ir susirastumėm ramų kampelį pokalbiui? Jie dar ilgai čia dainuos.

— O elfai neišsižeis? — paklausė Frodas.

— Žinoma, ne. Į šitą salę gali ateiti ir išeiti kada nori, tik netrukdyk kitiems.

Jie pakilo, tyliai pasitraukė į šešėlį ir nuėjo durų link. Semą jie paliko, nes tas su šypsena lūpose saldžiai miegojo. Nepaisydamas džiaugsmo dėl artėjančio pašnekėsio, Frodas vis dėlto liūdėjo, palikdamas Židinių salę. Hobitams jau žengiant per slenkstį, pasigirdo nauja daina.

A Elbereth Gilthoniel,
Siliven penna meriel
O menei aglar elenath!
na-chaered palan-diziel
o galadhremmin ennorath,
Fanuilos, le linnathon
nef aear, si nef aearon!

Frodas stabtelėjo ir atsisuko. Elrondas tebesėdėjo kėsele, ir jo veidas švytėjo šviesa, panašia į saulės spindulius ant medžių viršūnių. Prie jo sėdėjo ledi Arvena. Frodo nuostabai, šalia stovėjo Aragornas. Jis buvo nusimetęs apsiaustą, ir ant krūtinės matėsi žibanti žvaigždė. Jiedu kalbėjosi tarpusavyje, ir vos tik Frodas susiruošė eiti, Arvenos žvilgsnis įsmigo tiesiai į jį — tas žvilgsnis Frodai įsiminė visam laikui. Jis stovėjo užkerėtas to žvilgsnio, kol dainos žodžiai kaip tyri brangakmeniai sidabrinio upeliu čiurleno salėje.

— Eime, — paragino Bilbas, — tai daina apie Elberetą, o po to jie uždainuos apie Palaimintąją Karalystę. Na, eime!

Jis nuvedė Frodą į savo paties nedidelį kambariuką. Iš jo matėsi Rivendeilo sodai ir siaura dauba, vedanti prie Bruineno. Hobitai sėdėjo prie lango, žvelgdami į skaisčias žvaigždes virš miškų, ir tyliai kalbėjosi. Jie nebesidalino naujienomis iš Grafystės, neužsiminė apie Rivendeilą supančius pavojus, bet kalbėjosi apie elfus, žvaigždes, medžius ir rudenį...

Staiga kažkas pasibeldė į duris.

— Atsiprašau, — pasakė Semas, įkišęs galvą, — aš tik norėjau paklausti, ar jums ko nors nereikia.

— O gal tu norėjai pasakyti, jog tavo šeimininkui metas gulti? — atsiliepė Bilbas.

— Na taip, pone, aš girdėjau, jog rytoj anksti ryte Pasitarimas, o šeimininkas tik šiandien atsikėlė iš lovos.

— Visiškai teisingai, Semai, — nusijuokė Bilbas, — gali bėgti ir pranešti Gendalfui, jog Frodas jau lovoje. Labanakt, Frodai! Iš tikrųjų buvo puiku tave šiandien pamatyti. Niekas negali taip tikti smagiam pokalbiui kaip tikras hobitas iš Grafystės. Deja, ko gero, tau gali tekti užbaigti mūsų Knygą — per šitą laiką aš gerokai pasenau. Labanaktis! O aš dar pasivaikščiosiu, pamąstysiu ir sode pasižiūrėsiu į Elbereto žvaigždyną. Miegok ramiai!

II. PASITARIMAS PAS ELRONDA

Kitą rytą Frodas pabudo anksti. Puikiai jausdamasis jis apsirengė ir išėjo pasivaikščioti į vieną iš atvirų galerijų virš garsiai čiurlenančio Bruineno. Blyški saulė po truputį kilo virš tolimų kalnų ir švietė, sklaidydama miglos voratinklį. Ant krūmų blizgėjo rastos lašiuokai, o rudeninių medžių lapai žerėjo lyg deglai. Šalia tylėdamas ėjo Semas, su malonumu traukdamas orą ir išplėstomis akimis žiūrėdamas į grėsmingus kalnus rytuose. Ant jų viršūnių kaip sidabras žibėjo sniegas. Už posūkio Frodas pamatė ant akmeninio suoliuko sėdinčius ir besikalbančius Gendalfą ir Bilbą.

— Labas rytas! — šuktelėjo Bilbas. — Pasiruošęs didžiajam Pasitarimui?

— Pasiruošęs bet kam, — džiugiai atsakė Frodas, — tačiau šiandien norėčiau nueiti ir ištyrinėti tą slėnį bei pušynėlį. Jis mostelėjo ranka į Rivendeilo šiaurę.

— Ištyrinėsi vėliau, — pasakė Gendalfas, — jeigu suspėsi. Bet šiandien reikia daug išgirsti ir daug nuspręsti.

Staiga, dar burtininkui bekalbant, suskambėjo tyras varpelio garsas.

— Tai kvietimas į Elrondo Pasitarimą, — paaiškino Gendalfas. — Eime! Ir tu, ir Bilbas esate ten labai reikalingi!

Frodas ir Bilbas nuskubėjo paskui Gendalfą atgal į namą, o užmirštas ir truputį išsikeičęs Semas nuslinko paskui.

Gendalfas nuvedė juos prie to paties prieangio, kur Frodas vakar susitiko su draugais. Dabar skaistaus rudens ryto šviesa buvo užliejusi visą slėnį, kažkur apačioje šurmuliavo upė, medžiuose čiulbėjo paukščiai ir visur vyravo ramybė. Frodai bėgimas prie Brastos ir gandai apie besiantinančią Tamsą atrodė kaip naktiniai košmarai, bet salėje, į kurią jie pateko, sėdinčiųjų veidai buvo rimti.

Pirmiausia Frodas pamatė Elrondą, paskui Glorfindelį ir Gloiną, o kampe pastebėjo kelioniniais drabužiais apsivilkusį Platžengį. Elrondas pakvietė Frodą sėstis prie savęs ir pristatė visiems kitiems.

— Štai čia, mano draugai, yra hobitas, vardu Frodas, Drogo sūnus. Jis atkeliavo iš toli ir į Rivendeilą prasiveržė tik kaudamasis.

Tada jis paminėjo vardus tų, su kuriais Frodas anksčiau nebuvo susitikęs. Prie Gloino sėdėjo jaunesnis nykštukas, jo sūnus Gimlis. Šalia Glorfindelio, buvo keletas Elrondo šeimynykščių, kuriems vadovavo Erestoras ir Galdoras, elfas iš Pilkojo Uosto, kurį atsiuntė Kerdanas Laivininkas. Taip pat salėje sėdėjo šiaurinės Gūdžiosios Girios elfų karaliaus Tranduilo sūnus Legolasas. Nuošaliau Frodas pamatė aukštą tamsiaplaukį ir pilkaakį vyrą, kurio baltą ir gražų veidą puošė išdidus žvilgsnis.

— Čia yra Boromiras, žmogus iš pietų, — pasakė Elrondas, pasisukęs į Gendalfą. — Jis atvyko tik šiandien rytą, ir aš pakviečiau jį į Pasitarimą, nes čia bus atsakyta į daugelį Boromiro klausimų.

Neverta pasakoti visko, kas buvo kalbama Pasitarime. Dalyviai kalbėjosi apie įvykius pietuose ir rytuose už kalnų. Apie tuos dalykus Frodas jau anksčiau buvo girdėjęs įvairių gaudų, bet Gloino pasakojimas Frodą

ypatingai sudomino. Pasirodė, kad ir Vienišojo Kalno nykštukai jau irgi jaučia nerimą.

— Tai įvyko prieš daugelį metų, — pasakojo Gloinas, — tada mus apėmė permainingas troškimas, ir kai kurie nykštukai nutarė, jog Vienišajame Kalne yra per ankšta ir reikia ieškotis naujų, plačių vietų. Daug kas prisiminė Morają arba Kazad Dūmą, sukurtą mūsų tėvų rankomis, ir nusprendė, jog mums užteks galios ją susigražinti. — Gloinas atsiduso. — Ak, Moraja! Moraja! Šiaurinio pasaulio stebuklas! Per giliai mes įsirausėme į ją ir pažadinome bevardį Siaubą. Diurino nykštukams teko trauktis iš Morajos, bet jie turėjo slaptą viltį grįžti. Keitėsi kartos, ir į Kazad Dūmą dar joks nykštukas nebuvo įkėlęs kojos, išskyrus Trorą, kuris visiems laikams ten ir pasiliko. Ir štai Balinas nusprendė susigražinti Morają ir išėjo, nors Deinas ir nenorėjo jo išleisti. Jis išėjo, išsiviliojęs Orį, Oiną ir daugelį kitų. Tai įvyko prieš trisdešimt metų. Kurį laiką viskas atrodė neblogai, mes gavome žinių, jog į Morają jie pateko ir ten pradėjo didelius atstatymo darbus. Bet po to ryšys nutrūko, ir iš Morajos mes nebesulaukėme nė žodžio. O prieš metus pas Deiną atvyko žygūnas, ne, ne iš Morajos — iš Mordoro! Jis atsirado naktį ir iškviėtė Deiną prie vartų, pranešęs, jog lordas Sauronas Didysis nori draugauti su nykštukais ir parduos jiems išlikusius Žiedus, jeigu jie papasakos ką nors apie hobitus.

— Sauronui yra žinoma, jog tu, Deina, kadaise pažinojai vieną hobitą, — pasakė pasiuntinys.

Deiną tas labai sutrikdė ir jis ne iš karto atsakė. O pasiuntinys, kiek įmanoma pasaldinęs balsą, kalbėjo toliau:

— Tikiuosi, jūs mūsų draugystės vardan įvykdysite šį mažą prašymą, surasite tą niekingą vagį (jis būtent taip ir pasakė) ir sugebėsite iš jo atimti mažutį žiedelį, patį nereikšmingiausią iš žiedų. Sauronui jo visai nereikia, bet jis nori įsitikinti jūsų draugiškumu. Suraskite jį, ir visi trys išlikę Nykštukų Valdovų Žiedai atiteks jums, taip pat ir Morajos karalystė. Jeigu negalėsite patys įveikti to vagies, tai bent praneškite, kur jis gyvena, ir sulauksite puikios apdovanojimo bei amžinos Lordo Saurono draugystės. Bet nebandykite jo apgauti!

Paskutinius žodžius pasiuntinys tiesiog šnypštė kaip gyvatė, ir visi kariai, stovėję prie bokšto, net sudrebėjo, bet Deinas atsakė:

— Aš negaliu sakyti nei taip, nei ne. Turiu apsvarstyti šią žinią ir tik tada pranešiu savo valią.

— Svarstyk, svarstyk, tik ne per ilgai, — patarė pasiuntinys.

— Aš pats esu savo laiko šeimininkas, — neprarasdamas orumo atkirto Deinas.

— Kol kas dar tu, — burbtelėjo žygūnas ir dingo tamsoje.

Nelengva buvo mūsų valdovui po tos nakties. Net jeigu pasiuntinio balsas būtų buvęs medumi teptas, vis tiek mes žinojom, jog kiekviename Saurono pasiūlyme slypi apgaulė ir pavojus. Mes taip pat žinojome, jog atgijusios Mordoro jėgos negalima nepaisyti. Du kartus pasiuntinys atvyko ir išvyko, negavęs atsakymo. Jis paskyrė mums paskutinį terminą: iki šių metų pabaigos. Štai kodėl Deinas pasiuntė mane įpėti Bilbą, jog jo atkakliai ieško Priešas, ir sužinoti, kodėl Sauronas taip geidžia to "nereikšmingo" žiedo. Taip pat man liepta paprašyti Elrondo patarimo. Šešėlis auga ir artėja. Mordoro pasiuntiniai jau buvo pas Deilo karalių Brandą, o jis išsigando ir gali sutikti. Jau dabar prie jo rytinių sienų slapta telkiama kariuomenė, o jeigu mes neduosime atsakymo, tai Priešo kariuomenė pajudės ir prieš Brandą, ir prieš Deiną.

— Tu protingai padarei, kad atvykai čia, — tarė Elrondas, — nes šiandien išgirsi tai, kas padės suprasti Priešo tikslus ir įsitikinti, jog jums nelieka nieko kito, kaip kovoti, kovoti, net ir tuomet, kai neturėsime vilties laimėti. Tačiau Deinas nebus vienas. Visas Viduržemis turi tik vieną Priešą. O Žiedas?! Ką gi mes darysime su tuo "nereikšmingu" žiedeliu, kurio taip nori Sauronas? Kaip tik dėl to aš jus ir sušaukiau čia. "Sušaukiau" ne tas žodis, juk jūs, tokių šalių gyventojai, vienu metu atsiradote Rivendeile tarsi atsitiktinai. Bet taip nėra. Jūs susirinkote tam, kad nulemtumėte Žiedo, o kartu ir Viduržemio, likimą. Todėl mes jums atskleisime Žiedo paslaptis, kurios iki šiol buvo žinomos tik labai nedaug kam. Tačiau Žiedo istoriją mes papasakosim nuo pat pradžių. Aš pradėsiu, o kiti ją užbaigs.

Ramų ir rūstų Elrondo balsą girdėjo visi susirinkusieji. Jis pasakojo apie Sauroną ir Antrąją Epochą, kada buvo nukaldinti Visagaliai Žiedai. Kai kurie žinojo dalį tos istorijos, bet visos nežinojo niekas, todėl daugybė akių buvo nukreipta į Elrondą, pasakojantį apie elfų kalvius Eregione ir jų draugystę su Moraja, apie elfų norą kuo daugiau žinoti, apie baisią Saurono klastą. Jis apsimetė elfų draugu ir perpratęs jų paslaptis ant Ugninio Kalno nukalė vieną Žiedą, kuris turėjo valdyti visus kitus. Bet elfas Kelebrimboras sužinojo apie tai ir paslėpė Tris Žiedus. Tada prasidėjo žiaurus ir negailestingas karas, ir Morajos vartai užsitrenkė.

Elrondas trumpai papasakojo svečiams, kaip metų metais jie sekė Žiedo pėdsakais, bet kadangi tą istoriją pats Elrondas yra įrašęs į Išminties Knygą, tai nėra jokio reikalo ją čia kartoti. Šita istorija, pilna įvairių didžiųjų ir baisių įvykių, užsitęsė, ir net saulei jau įkopus į dangų, Elrondas dar tebeprasakojo.

Jis kalbėjo apie Numerono šlove ir žlugimą, apie Žmonių Karalių, nešamų vėjo sparnais, sugrįžimą į

Viduržemį iš Jūros gelmių. Štai tada Elendilas Aukštasis ir galingasis jo sūnus Izilduras ir Anarionas tapo dideliais valdovais ir įkūrė dvi garsias karalystes: Arnorą — šiaurėje ir Gondorą — pietuose. Sauronas iš Mordoro pradėjo su Karaliais karą, ir tada Karaliai sudarė Paskutiniąją Elfų ir Žmonių Sąjungą, o Arnore susirinko Gilgelado bei Elendilo kariuomenės.

Čia Elrondas stabtelėjo ir atsidusęs kalbėjo toliau.

— Šita kariuomenė, jos galia ir vėliavos man priminė Senąsias Dienas, kai Beleriando kariuomenė, kurioje buvo daug žymių princų ir karių, sugriovė niūriąją Priešo būstinę — Tongorodrimą. Elfai tikėjosi, jog blogis pribaigtas, bet taip nebuvo.

— Tu prisimeni? — garsiai nusistebėjo Frodas. — Bet, bet... aš maniau, — sumirksėjo hobitas, kai Elrondas į jį pasižiūrėjo, — jog Gilgelado žlugimas buvo labai seniai.

— Tavo tiesa, — rimtai atsakė Elrondas, — bet aš prisimenu dar ir Senąsias Dienas. Juk mano tėvas buvo Gondoline gimęs Earendilas, o motina — Elvinga, Dioro duktė ir Lučienos anūkė. Aš mačiau visas tris Viduržemio epochas, mačiau daug pralaimėjimų ir bevaisių pergalių.

Aš buvau Gilgelado heroldas ir žygiavau kartu su jo kariuomene. Dalyvavau Dagorlado mūšyje prie Mordoro vartų. Jis baigėsi Priešo sutriuškinimu, nes jame petys į petį kovėsi Gilgeladas su savo ietimi Eglosu ir Elendilas su kalaviju Narsilu. Taip pat mačiau ir Orodruino šlaitus, kur žuvo Gilgeladas, krito Elendilas, sulaužęs savo kalaviją, mačiau ir tai, kaip Sauroną įveikė Izilduras, kuris ir pasiėmė Žiedą.

Čia staiga įsikišo svetimšalis Boromiras.

— Tai štai kas atsitiko Žiedui! — šūktelėjo jis. — Pietuose niekas nėra girdėjęs šitos istorijos. Tiesa, mes žinojome apie Žiedą, bet manėm, kad jis dingio Pirmosios Epochos griuvėsiuose. Vadinasi, jis atiteko Izildurui! Tai jau įdomu.

— Deja, taip, — kalbėjo Elrondas. — Izilduras jį paėmė, nors geriau būtų to nedaręs. Geriau jau Žiedas būtų įmestas į Orodruino žiotis ir dingęs amžinai. Po mūšio išlikę gyvi Kerdanas ir aš bandėme išpėti Izildurą, bet jis mūsų nepaklausė.

"Tai primins man žuvusį tėvą ir brolių", — pasakė jis ir pasiliko Žiedą. Tačiau greitai pats Izilduras per jį pražuvo, ir nuo tada Žiedas vadinamas Izilduro Prakeikimu. Beje, Izildurui dar pasisekė: jis paprasčiausiai žuvo, bet netapo Tamsos šmėkla. Apie tai žinojom tik mes, šiauriečiai, ir tai ne visi. Iš Džiugesio Pievų, kur krito Izilduras, sugrįžo tik trys, vienas iš jų buvo Ohtaras, Izilduro ginklanešys, kuris išsaugojo Elendilo kardo nuolaužas ir atidavė jas Valandilui, Izilduro įpėdiniui, nuo pat vaikystės gyvenusiam Rivendeile. Bet Narsilas vis dar neperkaldintas ir jo šviesa užgesusi.

Aš pavadinau Paskutiniosios Sąjungos pergalę bevaise? Gal taip ir nebuvo, bet tikslo ji nepasiekė: Sauronas neteko sosto, bet nebuvo sunaikintas. Žiedas pasimetė, bet išliko, o Juodoji Tvirtovė nors ir buvo sugriauta, bet jos pamato niekas nepalietė, kadangi jis visiškai priklauso nuo Žiedo, ir nesunaikinę Žiedo mes negalime sunaikinti Tamsos Bastiono. O tame kare žuvo daug žymių elfų ir žmonių. Žuvo Anarionas ir Izilduras, nebeliko ir Gilgelado su Elendilu. Ir niekada nebebus tokios santarvės tarp žmonių ir elfų, nes žmonių daugėja, o elfų mažėja ir šioms dviem tautoms darosi sunku suprasti vienai kitą. Nuo tos dienos prasidėjo Numenoro giminės žlugimas ir, metams bėgant, jų beliko vos keletas.

Tuoj po karo ir mūsų Džiugesio Pievose ėmė smukti ir Arnoras. Jų sostinė Anuminas prie Prieblandos ežero buvo sugriauta ir Valandilo įpėdiniai persikėlė į Fornostą (kurio gyventojai išmirė) Šiaurinėse Kalvose. Žmonės vadina jį Mirusiųjų Grioviu ir bijo ten įžengti. Priešai išsklaidė ir beveik sunaikino visus arnoriečius, o buvusių galingų tvirtovių vietoje dabar niūkso žolė apaugę pylimai.

Pietinė Gondoro karalystė išsiplėtė kaip senasis Numenoras klestėjimo laikais. Aukštos žmonių pastatytos tvirtovės, pilni uostai laivų ir sparnuota Gondoro karalių karūna garsėjo visam Viduržemyje. Jų pagrindinis miestas buvo Osgiliatas, Žvaigždžių Citadelė, per kurio vidurį tekėjo Anduino upė. Rytuose, prie Šešėlio Kalnų, gondoriečiai pastatė Minas Itilį, Kylančio Mėnulio Tvirtovę, o vakaruose, Baltųjų Kalnų papėdėje — Minas Anorą, Besileidžiančios Saulės Tvirtovę. Ten, Karalių Kieme, vešėjo Baltasis Medis, išaugęs iš Izilduro pargabentos sėkliukės, nuo medžio, augusio Senosiomis Dienomis Eresere.

Bet šaltas visagalio laiko kvėpavimas prigesino Gondorą: nutrūko Anariono sūnaus giminė ir nudžiūvo Baltasis Medis. O vėliau Mordoro sargyba prarado budrumą, ir į laisvę išsiveržusios Tamsiosios Jėgos grįžo į Gorgorotą. Iš ten, sustiprinę jėgas, piktieji padarai puolė Minas Itilį ir jį paėmė pavertę siaubo buveine ir pavadino Minas Morgulu, Kerų Tvirtovę. Tada Minas Anoras įgijo naują vardą: Minas Tiritas, Sargybos Tvirtovė, ir šios dvi tvirtovės visą laiką kariauja. O tarp jų stovintis Osgiliatas dabar yra sunaikintas, ir po jo griuvėsius vaikšto šmėklos.

Vienus žmones keitė kiti, bet Minas Tiritas tebestovi. Priešas nesugebėjo prasiskverbti už Anduino, ir kelias nuo Argonato iki Jūros dar tebelaikomas saugiu. Čia ir baigiasi mano pasakojimas: taigi po Izilduro mirties Žiedas be pėdsakų dingio, ir Trys Elfų Žiedai gavo laisvę. Tačiau dabar jie vėl pavojuje, nes mes

žinome, jog Žiedas jau surastas... bet apie tai jums papasakos kiti. Mano vaidmuo jau baigtas.

Jis nutilo, bet čia iš karto atsistojo galingas ir išdidus Boromiras.

— Jeigu leisite, ponas Elrondai, — tarė jis, — aš papildysiu jūsų pasakojimą apie Gondorą, nes daugeliui susirinkusiųjų turbūt bus naudinga sužinoti, nuo kokio pavojaus saugome Viduržemį. Patikėkite, pietiniai numenoriečiai dar nepasidavė, ir mes vieni giname Vakarus nuo Morgulo puolimo. Kas gi būtų, jei Priešas prasiveržtų už Anduino? O taip, ko gero, ir atsitiks. Bevardė Priešo galia vis didėja. Prakeiktas Likimo Kalnas, arba, kaip jūs vadinate, Orodruinas, vėl rūksta. Tamsos Uždanga jau gaubia mus, nes Mordoro pajėgos auga ir auga. Vos Priešui sugrįžus į savo tvirtovę, mes praradome rytines Itilieno žemes, bet neleidome Priešui užimti vakarinio Anduino kranto. Tačiau šiais metais, birželio dienomis, Mordoras suorganizavo staigų antpuolį ir nubloškė mus nuo Upės. Jų neįmanoma buvo suskaičiuoti — mus puolė net žiaurieji haradrimiečiai ir isterlingai. Tačiau ne dėl to mes atsitraukėme — Priešui tarnavo dar kažkokios nežinomos jėgos. Kažkas sakė, jog matė juodus raitelius, tamsius šešėlius, skriejančius mėnulio šviesoje. Kur tie raiteliai pasirodydavo, beprotiška narsa apimdavo priešus, o mūsų arkliai, pamišę iš baimės, darydavosi nebevaldomi. Traukdamasis rytinio gondoriečių būrio likutis sunaikino paskutinį tiltą, stovėjusį Osgiliate, o mano būriui teko dengti persikėlimą per Anduiną. Iš viso didžiulio pulko plaukte išsigelbėjome tik mes keturiose — mano brolis, aš ir dar du. Mes įsitvirtinome vakariniame Upės krante ir toliau kovėmės, nors į pagalbą mums atėjo tik rohaniečiai, kiti kaimynai tik gyrė ir žavėjosi mumis.

Ir šią sunkią valandą, įveikęs daug pavojingų mylių, aš atkakau pas Elrondą. Atvykau ne dėl to, kad paprašyčiau karinės pagalbos, bet kad išmintingasis Elrondas man išaiškintų vieną pranašystę. Tai įvyko to baisiojo mūsų išvakarėse. Mudu su broliu užmigome ir sapnavome tą patį sapną: rytuose dangus aptemo ir pradėjo žaibuoti, o vakaruose žybtelėjo paskutinis žydro dangaus plotelis, ir aiškus bei skardus balsas toliuose tarė:

*Jūs Kardo lūžusio ieškokit
Toliajame Imladrise
Ir žodžių, aštresnių, išmokit
Nei Morgulo prakeiksmuose.
Išvysit ženklą pranašingą,
Kad valanda lemties arti,
ir miškavaikiai nelaimingi
Grumtynėse stovės tvirti.*

Mes nelabai supratome tuos žodžius ir pasitarėme su mūsų tėvu Denetoru, Minas Tirito valdovu. Iš jo sužinojome, jog Imladrisu vadinama šiaurinė elfų gyvenvietė, kurią valdo išminčius Elrondas. Gondorui grėsė pavojus, ir mano brolis įsikėlė į galvą, jog jis turi surasti Imladrisą, bet kadangi kelias buvo nežinomas ir pavojingas, tai kelionėn patraukiau aš. Nenoriai išleido mane tėvas ir ilgai klaidžiojau užmirštais keliais, ieškodamas Elrondo namų, apie kuriuos visi girdėję, bet nedaug kas žinojo, kur jie yra.

— Ir čia, Elrondo namuose, tau atsiskleis visos paslaptys, — atsistodamas tarė Aragornas. Jis išsitraukė kardą ir padėjo jį ant stalo, stovinčio prie Elrondo: kardo ašmenys buvo sulūžę į dvi dalis. — Štai Lūžęs Kardas.

— Kas tu toks ir ką turi bendro su Minas Tiritu? — nusteбęs paklausė Boromiras, žvelgdamas į išvargusį Bastūno veidą ir vėjų nublukintą apsiaustą.

— Jis Aragornas, Aratorno sūnus, — pasakė Elrondas, — ir yra tolimas, bet tikras Elendilo sūnaus, Minas Itilio valdovo Izilduro, ainis. Šiauriniai dunadanai vadino Aragorną savo vadu, nors ir jų pačių beliko vos keletas.

— Tai jis priklauso ne man, o tau, — apsidžiaugęs pašoko Frodas, pasiruošęs tuoj pat atiduoti Žiedą.

— Jis nepriklauso nei tau, nei man, — ramiai atsakė Aragornas, — bet dabar tu esi jo Saugotojas.

— Parodyk Žiedą, Frodai! — iškilmingai paliepė Gendalfas. — Pakelk jį, ir Boromiras supras savo mislę.

Visi nutilo ir sužiuro į Frodą. Frodas išsigando, sutriko ir pajuto, jog visiškai nenori rodyti Žiedo, bet įveikė save ir drebančia ranka iškėlė jį į viršų. Žiedas žybčiojo ir blizgėjo.

— Štai Izilduro Prakeikimas, — tarė Elrondas. Boromiras įsmeigė akis į auksinį daikčiuką.

— Miškavaikis! — sumurmėjo jis. — Vadinasi, atėjo paskutinė Minas Tirito valanda! Bet kam mums tada Lūžęs Kardas?

— Tu nesupratai: buvo pasakyta ne paskutinė, bet lemtingoji valanda, — paaikškino Aragornas, — kadangi lemtingoji valanda iš tikrųjų išmušė ir atėjo laikas dideliems darbams. Elendilo sulaužytas kardas buvo išsaugotas, kai arnoriečiai prarado visus turtus. Senovėje buvo pasakyta, jog Elendilo Kardas bus

perkaldintas, kai pasaulyje vėl atsiras Žiedas, Izilduro Prakeikimas. Taigi, ar tu nori, kad Elendilo ainis skubėtų į pagalbą gondoriečiams?

— Aš esu pasiūstas tik sužinoti pranašystės reikšmę, o ne prašyti karinės pagalbos, — išdidžiai atsakė Boromiras, — bet tokiu laiku mes negalime atsisakyti Elendilo Kardo paramos, jeigu tai, kas senovėje dingo užmarštyje, gali būti grąžinta į žemę, — nepatikliai pridūrė jis.

Frodas pajuto, kad Bilbas piktai pasimuistė savo kėdėje: jį įžeidė Boromiro abejonės. Staiga jis pašoko ir vienu ypu išpylė:

*Senovinis auksas blizga retai.
Nepaprastai šveitrūs senieji kardai,
Brandus dar nereiškia, jog senas,
Nuo žabų ugnis vėl gyvena,
O tamsūs naktiniai šešėliai
Lėtai pasitraukia ir vėlei...
Vėl perkaldins lūžusį Kardą,
Karaliaus ištars vėlei vardą.*

— Galbūt tai ne itin sklandžiai skamba, bet puikiai paaiškina tavo sapną, Boromirai! Na, jei tu negirdėjai Elrondo pasakojimo... atvykęs šimtus mylių, kad išgirstum, tai... — irzliai prunkstelėjęs, Bilbas atsisėdo.

— Aš pats tai sukūriau, — šnipstelėjo jis Frodui. — Tada, kai Aragornas pirmą kartą papasakojo apie save. Aš jau beveik norėčiau, kad mano nuotykių pasibaigtų ir kartu su Aragornu galėčiau vėl iškeliauti kautis su blogiu.

Tai išgirdęs, Aragornas nusišypsojo ir pasisuko į Boromirą.

— Aš atleidžiu už tavo abejones, — tarė jis, — nes suprantu, jog esu nelabai panašus į Elendilo ir Izilduro statulas, stovinčias Denetoro salėse. Aš juk nesu Izilduras, tik jo įpėdinis. Mano gyvenimas buvo ilgas ir sunkus, o mylios, skiriančios Gondorą nuo Rivendeilo, tėra menka mano klajonių dalis. Aš esu matęs daugybę kalnų, upių ir lygumų, teko matyti ir keistas svetimų Runo ir Harado šalių žvaigždes.

Tačiau mano namai yra šiaurėje. Ten nuo Valandilo laikų gimdavo ir mirdavo jo įpėdiniai. Dažnai mūsų dangus užtemdavo, bet niekada nenutrūko grandinė, pagal kurią tėvai perduodavo sūnums Lūžusį Kardą. Ir štai ką dar aš tau pasakysiu, Boromirai! Mes, Bastūnai, esame vieniši žmonės, Dykosios Šalies medžiotojai, bet amžinai pastojame kelią Priešui, jeigu jis atsiranda šiaurėje.

Tu pasakei, jog jūs vieni saugote Vakarus nuo Priešo. Bet kai tik susitikote Juoduosius Raitelius, buvote nublokšti už Anduino. O juk yra ir kitų piktų padarų, kuriems tenka duoti atkirtį. Kiek tamsių gyvių išeina iš plikų kalvų ar iššliaužia iš gūdžių miškų, tačiau juos visus tinkamai pasitinka dunadanai. Ar galėtų paprasti žmonės keliauti, miegoti ar tiesiog ramiai gyventi, jeigu jų budriai nesaugotų dunadanai?

Bet padėkos mes susilaukiame rečiau už jus. Keliautojai kreivai žiūri į mus, vadindami paniekinamais vardais. "Ilgakinkiu" mane pavadino vienas tipelis, gyvenantis kaimynystėje su tokiais padarais, apie kuriuos vien išgirdus kūnas pagaugais nueina. Mums bus geriausia padėka, jei žinosime, jog dėl dunadanų daugelis žmonių gali gyventi ramiai.

Tačiau dabar pasaulis vėl keičiasi. Rastas Izilduro Prakeikimas, ir mūsų jau nebeišvengsi. Artėja ta valanda, kai Kardas bus perkaldintas, ir aš skubėsiu į Minas Tiritą.

— Tu sakai — rastas Izilduro Prakeikimas, — pasakė Boromiras, — o aš mačiau blizgantį žiedelį miškavaikio rankoje. Paaiškinkite man, kodėl jūs toks tikras, kad Izilduro Prakeikimas ir yra tas žiedelis. Kur jis buvo dingęs visus tuos metus ir kaip pateko pas dabartinį savininką?

— Tu tikrai tą sužinosi, — pažadėjo Elrondas.

— Bet tikiuosi, ne dabar, ponai, — pašoko Bilbas, — saulė artėja prie vidurdienio, ir aš senokai jaučiu potraukį pasistiprinti.

— Aš tavęs dar nieko neprašiau, — nusišypsojo Elrondas, — bet jeigu jau priminei, tai dabar prašom papasakoti savo istoriją. Jeigu tu iš jos nesukūrei poemos, tai išdėstyk viską proza. Ir nepamiršk — kuo trumpiau ir aiškiau kalbėsi, tuo greičiau galėsi pasistiprinti.

— Gerai, — sutiko Bilbas, — aš padarysiu, ko tu prašai. Tačiau papasakosiu teisingąją istoriją, ir jeigu kas nors iš svečių, — jis dėbeltelėjo į Gloiną, — girdėjo ją kitokią, tai prašau pamiršti ir atleisti. Per paskutinius metus aš daug ką apgalvojau ir... tebūnie taip... Štai kaip viskas atsitiko...

Salėje buvo svečių, kurie visai nežinojo Bilbo istorijos, ir dabar išplėstomis akimis spoksojo į senąjį hobitą. Jis buvo laimingas, sulaukęs tokio dėmesio, ir labai smulkiai papasakojo apie Golumą, nepraleisdamas nė vienos mįslės. Bilbas dar būtų kalbėjęs ir apie savo išnykimą iš Grafystės, ir apie kelią į Rivendeilą, bet

Elrondas pakėlė ranką.

— Puiku, mano drauge, — tarė jis, — kol kas mums užtenka žinoti, jog Žiedas atiteko tavo įpėdiniui Frodui. Leiskime pasisakyti ir jam!

Tada, tiesa, ne taip noriai kaip Bilbas, Frodas atpasakojo visus įvykius, atsitikusius nuo tos dienos, kai jis tapo Žiedo savininku. Kiekvienas jo žingsnis nuo Hobitono iki Bruineno Brastos ir susitikimai su Juodaisiais Raiteliais svečių buvo aptarinėjami iki smulkmenų. Pagaliau Frodas vėl atsisėdo.

— Neblogai, — tarė jam Bilbas, — gal net būtų visai gerai, jeigu jie tavęs nebūtų taip dažnai pertraukinėję. Aš čia kai ką pasižymėjau, bet jei mes prie to grįšime, tai norėsiu užsirašyti ir smulkmenas. Juk iš šitos tavo kelionės galima padaryti keletą skyrių mano Knygai.

— Taip, iš tikrųjų ilga istorija, — sutiko Frodas, — tik kai kurios vietos man pačiam dar neaiškios, ypač Gendolfo reikalai.

Galdoras iš Uosto, sėdintis netoliese, išgirdo Frodo žodžius ir pasisukęs į Elrondą šūktelėjo:

— Miškavaikis sako teisybę. Man pasakojimas irgi atrodo nebaigtas. Kodėl Išminčiai taip įsitikinę, jog miškavaikio nešulys ir yra Didysis Žiedas? O ką apie tai galvoja Sarumanas? Jis labiausiai iš visų Išminčių nusimano apie žiedus, bet dabar čia jo nėra. Ką jis galėtų patarti dėl Žiedo?

— Visi tavo klausimai, Galdorai, yra susiję, — tarė Elrondas, — ir atsakys į juos Gendalfas. Jo pasakojimas užbaigs Žiedo istoriją, ir tada beliks tik nuspėti.

— Galdoras paprasčiausiai nesujungė viso to, ką girdėjo, į vieną grandinę, — pradėjo Gendalfas. — Frodas turi Žiedą, ir jį persekioja Juodieji Raiteliai, o Gloinui už tą Žiedą Sauronas siūlo Morają. Vadinasi, miškavaikio žiedas yra labai svarbus Priešui. Dabar pamąstykim: devynis turi Devyni Raiteliai, nazgulai, Septyni pamesti ar sunaikinti (tai išgirdęs Gloinas krūptelėjo, bet susitvardė), apie Tris mes puikiai žinom. Tai kas gi tada lieka?

Iš tiesų, tarp Upės ir Kalno, tarp praradimo ir atradimo, žiojėja laiko praraja, kurią Išminčiai lėtai bandė aiškintis. Bet per daug lėtai. Priešas taip pat nedelsia ir šią vasarą (dar laimė, kad šią vasarą) sužinojo visą teisybę.

Kai kas gal prisimena, jog prieš daugelį metų aš slaptai patekau į Dol Guldurą, Raganiaus buveinę, slapta ją ištyrinėjau ir neapsirikau — tai iš tikrųjų buvo mūsų amžinas priešas Sauronas, vėlei įgijęs jėgą ir galią. Kai kas galbūt prisimena, jog kaip tik Sarumanas mus atkalbinėjo nuo atviros kovos, ir Išminčiai apsiribojo tik stebėjimu. Bet kai virš Gūdžiosios Girios susitelkė grėsmingi debesys, net Sarumanas palaimino kovą, ir Taryba, pasiuntusi savo karius, išvijo blogį iš Gūdžiosios Girios. Keistas atsitiktinumas, bet tai įvyko kaip tik tais metais, kai buvo atrastas Žiedas.

Tačiau, kaip ir numatė Elrondas, buvo jau per vėlu. Sauronas irgi mus stebėjo ir ruošėsi kovai. Iš pradžių jis lyg ir sutiko kautis, bet po to greitai atsitraukė į Juodąją Tvirtovę ir atvirai pasiskelbė valdovu. Tada, žinodami, jog Priešas įnirtingai ieško Žiedo, mes paskutinį kartą sušaukėm Tarybą, nes bijojom, kad Sauronas mūsų neaplenktų. Bet Sarumanas sugebėjo mus nuraminti ir įtikinti, jog Žiedas prapuolė visiems laikams.

"Priešas žino, jog mes atėmėme Žiedą, — aiškino Sarumanas, — ir veltui leidžia laiką jo ieškodamas. Nebijokite! Žiedas įkrito į Anduiną, ir Upė nuplukdė Žiedą į Jūrą. Nebijokite, o Išminčiai!"

Gendalfas nutilo, žiūrėdamas į rytus, į Ūkanotųjų Kalnų viršūnes, kurių šaknys slėpė tiek blogio. Pagaliau atsidusęs jis kalbėjo toliau:

— Mano kaltė didžiulė, — tarė burtininkas, — mane užliūliavo Sarumano žodžiai, ir aš per vėlai supratau pavojų.

— Visi mes esame kalti, — įsiterpė Elrondas, — ir gal tik tavo dėka Tamsos Uždanga mūsų dar neapgaubė. Bet kalbėk toliau.

— Iš pat pradžių aš nujaučiau kažką negera, — pasakė Gendalfas, — ir labai norėjau sužinoti, kaip Žiedas atsirado pas Golumą ir kiek laiko ten išbuvo. Aš pradėjau laukti tikėdamasis, jog Golumas neištvers ir iššliauš iš tamsos ieškoti savo brangenybės. Jis taip ir padarė, bet nuo manęs paspruko ir dingo. Ir tada, deja! Aš apsiribojau vien laukimu bei stebėjimu, ir už tai niekada sau neatleisiu.

Laikasėjo, kol sužadino man naujas abejones. Iš kur atsirado hobito žiedas? Ir kaip turim elgtis, jeigu mano nuojauta pasitvirtins? Juk per tuos begalinius karus su Juodąja Tvirtove mus dažnai parblokšdavo išdavystė. Prieš septyniolika metų aš pastebėjau, jog aplink Grafystę tankėja šnipų ratas, ir dar labiau sunerimau. Neištveręs viską išsipasakojau savo ištikimam draugui Aragornui, Izilduro įpėdiniui.

— O aš, — pridūrė Aragornas, — supratau, kad mes (tegu ir per vėlai), turime sugauti Golumą. Visą laiką jausdamas dalį Izilduro kaltės ant savo pečių, aš drauge su Gendalfu pradėjau ilgus ir beviltiškus ieškojimus.

Po to Gendalfas papasakojo, kaip jie ištyrinėjo visą Dykają Šalį ir netgi Mordoro pakraščius bei Šešelio

Kalnus:

— Visi apie Golumą buvo girdėję, visi jį matė, bet niekas nežinojo, kur jis yra. Pagaliau aš nusprendžiau, jog Golumo man nebereikia, ir Žiedas gali pasipasakoti pats apie save. Ir tada prisiminiau kažkada Taryboje nugirstus Sarumano žodžius:

"Devyni, Septyni ir Trys, — pasakė jis, — skiriasi savo brangakmeniais. Tačiau Visagalis Žiedas yra glotnus ir lygus, lyg būtų vienas iš žemesnių žiedų, bet jo šeimininkas iškaldino slaptą užrašą, ir Išminčius jį gali perskaityti".

Daugiau jis nieko nepasakė, ir aš ėmiau svarstyti. Kas galėjo žinoti apie užrašą? Žinoma, tik Žiedo Šeimininkas Sauronas. Nors ir labai išmintingas buvo Sarumanas, bet tokių dalykų net jis negalėjo išsiaiškinti, neturėdamas bent menkiausio šiaudelio užsikabinti. O kas paskutinis matė Žiedą iki jo dingimo? Izilduras!

Tai supratęs, aš nutraukiau beprasmiškus ieškojimus ir patraukiau į Gondorą. Ankstesniosiomis dienomis Išminčiai ten būdavo labai gerbiami, ypač Sarumanas, kuris dažnai naudodavosi Gondoro svetingumu. Dabar Lordas Denetoras mane priėmė mažiau širdingai ir nelabai noriai leido pasirausti jo saugomuose metraščiuose, knygose bei laiškuose.

— Jeigu tave, kaip sakoma, domina tik senoviniai Gondoro metraščiai, tai ką gi, skaityk, — niūriai leido jis. — Tačiau net ilgai čia buvęs Sarumanas nesurado nieko, kas nebūtų žinoma man, Gondoro Valdovui, Lordui Denetoriui!

Taip kalbėjo Denetoras, tačiau vis dėlto aš radau keletą metraščių, kuriuos tik labai nedaugelis galėjo perskaityti, nes senovines kalbas teprisimeną vien Išminčių Išminčiai. Taip, Boromirai, aš radau įrašus, padarytus paties Izilduro ranka, ir vienintelis juos supratau, gal dar nebent Sarumanas. Pasirodo, jog po karo Mordore Izilduras nedingo nežinia kur, kaip pasakoja legendos.

— Galbūt šiaurinės legendos, — įsiterpė Boromiras, — bet Gondore yra žinoma, jog iš pradžių Izilduras atkeliavo į Minas Anorą, pas savo žuvusio brolio sūnų Meneldilą. O vėliau, Minas Tirite, brolio atminimui jis pasodino paskutinę Baltojo Medžio sėklą.

— Bet tas laikas, kai Izilduras įrašė šituos žodžius, Gondore neminimas, — paprieštaravo Gendalfas, — o įrašas skamba taip: "Nuo dabar Didysis Žiedas tampa Šiaurinės Karalystės nuosavybe ir bus paveldimas iš kartos į kartą. Bet jo aprašymas pasiliks Gondore, nes ir čia gyvena Elendilo ainiai, idant niekada neišblėstų šlovingi įvykiai."

Po šitų žodžių Izilduras smulkiai aprašo surastąjį Žiedą.

Kai pirmą kartą paliečiau, jis buvo karštas kaip išlydyta geležis, ir pamaniau, jog nudegimo skausmas niekada nepraeis. Tačiau rankai nieko neatsitiko, o Žiedas atšalo ir sumažėjo, nors neprarado nei savo grožio, nei formos. Užrašai ant jo išdilo, ir juos vos vos galima išvelgti. Tos raidės yra Eregiono elfų, nes Mordore jie neturi raidžių tokiems subtiliems žodžiams; tačiau kalba nepažįstama. Ji panaši į priešą, nes skamba bjauriai ir negrabiai. Kokį blogį slepia užrašas, aš nežinau, bet raidėms vis dylant, aš jas nusikopijavau. Žiedui, ko gero, trūksta Saurono rankos karščio, nes Gilgeladui žuvus jis buvo juodas kaip anglis. Galbūt auksą pakaitinus užrašas vėl atsirastų, bet aš jau bijau sugadinti Žiedą, nes jaučiu, koks jis man darosi brangus ir kiek gondoriečių už jį užmokėjo gyvybe.

Paskaičius šituos žodžius, mano užduotis baigėsi. Mat Izilduras teisingai spėjo, jog užrašas padarytas ne Mordoro kalba, ir elfams buvo žinoma, ką jis reiškia. Sauronui matuojantis Žiedą ir kartojant užkeikimą, elfas Kelebrimboras prasiskverbė į jo mintis ir atskleidė Priešo užmačias.

Aš iš karto palikau Denetorą ir nuskubėjau į šiaurę, bet Lorie ne sužinojau, jog Aragornas vis dėlto sugavo padarą, vadinamą Golumu, todėl pakeičiau savo maršrutą ir nusprendžiau susitikti Aragorną, nes įsivaizdavau, kiek pavojų jam vienam teko patirti. Bet apie juos papasakos pats Aragornas.

— Ką čia labai daug papasakosi, — tarė Aragornas. — Jeigu vaikštinėji prie Juodųjų Vartų ar prie Morgulo slėnio, tai pavojų neišvengsi, bet Golumo pėdsakus aš aptikau tada, kai nusivylęs jau buvau begrižtas namo! Pėdsakai buvo švieži ir vedė ne į Mordorą, bet iš jo. Neilgai jais ėjęs, pavijau Golumą Mirties Pelkėse. Per tas gaudynes jis visas išsitepliojo šlykščių žaliu dumbly, o pagautas siaubingai klykė ir įkando man į ranką. Jis iš tikrųjų manęs nepamilo ir jo dantų žymės nešiojasi kelias savaites. Tai buvo pats sunkiausias kelionės gabalas, nes variausi jį prieš save surišęs ir užkimšęs burną. Kada, pagaliau perėjęs per Gūdžiąją Girią, atidaviau Golumą Trandui elfams, tiesiog nebesilaikiau ant kojų. Tikiuosi, su tuo šlykščiu ir dvokiančiu padaru man neteks daugiau susitikti. O Gendalfas visai nesibjaurėdamas su juo gana ilgai kalbėjosi!

— Taip, ilgai ir vargingai, — atsiliepė Gendalfas, — bet naudingai. Pirmiausia, Golumo papasakota istorija visiškai sutampa su mūsų girdėtu Bilbo pasakojimu, nors tai ir neturi didelės reikšmės, nes aš žinojau, jog Golumas Žiedą rado Didžiojoje Upeje prie Džiugesio Pievų. Be to, juk Golumas yra mirtingasis ir jau

seniai turėjo miegoti amžinuoju miegu, bet, be abejonės, jo gyvenimą pratęsė Žiedas. Ir jeigu tau to dar nepakanka, Galdorai, aš atlikau paskutinį bandymą. Izilduras manė, jog užrašą vėl bus galima atgaminti, pakaitinus auksinį žiedą ugnyje. Aš taip ir padariau ir štai ką perskaičiau:

*Ash nazg durbatuluk,
Ash nazg gimbatul
Ash nazg trakatuluk
Agh burzumishi krimpatul.*

Pasikeitęs burtininko balsas visus apstulbino. Jis tapo grėsmingas, valdingas ir atšiaurus kaip akmuo. Atrodė, jog pro saulę praskriejo šešėlis, ir salėje staiga sutemo.

— Niekada šitie žodžiai dar neskambėjo Imladrisė, Gendalfai Pilkasis, — dusliai tarė Elrondas.

— Tikėkimės, jog niekada daugiau ir neskambės, — pasakė Gendalfas, — bet aš neprašau tavo atleidimo, Elrondai, nes turėjau pateikti įrodymus. Nė kiek neabejokite tuo, ką sako Išminčiai: šitas miškavaikio Žiedas ir yra Didysis Žiedas, nes dar iš Tamsiųjų Laikų buvo žinomas šitas, mano perskaitytas, užkeikimas:

*Šitas Žiedas yra Visagalis,
Jis Žiedus išsisklaidžiusius gali
Surasti, sukviesti ir juodąją valią
Sukaustęs, sujungti tamsiam Mordore.*

Aš dar daug ką, mano draugai, sužinojau iš Golumo, nors kalbėjo jis sunkiai ir nenoriai. Vis dėlto Golumas nusigavo į Mordorą ir ten buvo žiauriai iškvestas. Taigi Priešas dabar žino, jog Vienas Žiedas atsirado, ir ilgam įsikūrė Grafystėje, o po to dingo ir iš jos. Bet Sauronas greitai supras, jog Žiedas paslėptas čia, Rivendeile, nes jo tarnai persekiojo Frodą iki pat durų.

Visi susirinkusieji tyliai sėdėjo, kol pagaliau prabilo Boromiras.

— Tas Golumas, pasirodo, menkas padaras, bet didelis piktadarys! Kas gi jam atsitiko? Kaip jis buvo nuteistas?

— Tiktai pasodintas į Gūdžiosios Girios elfų kalėjimą, — atsakė Aragornas. — Jis nemažai iškentėjo ir amžinai bijo Saurono, prisimindamas siaubingus kankinimus. Aš džiaugiuosi, jog Golumą saugo budrieji miško elfai. Pyktis sustiprina jo jėgas, ir laisvėje Golumas gali būti nepaprastai pavojingas. Neabejoju, kad jis iš Mordoro buvo išsiųstas su kokia nors pikta užduotimi.

— Deja! Deja! — skausmingai sušuko elfas Legolasas. — Aš atnešiau prastų naujienų, kurių tikrąjį baisumą supratau tik dabar. Smygolas, dabar vadinamas Golumu, pabėgo!

— Pabėgo?! — riktėlėjo Aragornas. — Taip, tai iš tiesų blogos naujienos. Ko gero, dėl to mums dar teks kentėti. Bet kaipgi apsižioplinti Tranduilo elfai?

— Golumas paspruko ne per sargų žioplumą, — atsakė Legolasas, — bet dėl per didelio mūsų gerumo, kuris vėliau virto apsileidimu. Tačiau kalinys tikriausiai nepabėgo be kitų pagalbos, o tai reiškia, jog mūsų reikalai jau daug kam žinomi. Mes saugojome tą padarą dieną naktį, bet Gendolfo patarimu nelaikėme jo požeminiuose kalėjimuose nenorėdami sužadinti juodų minčių.

— Man jūs buvote kur kas mažiau palankesni, — piktai sušuko Gloinas, prisiminęs elfų karaliaus kalėjimus.

— Na, na, — nuramino jį Gendalfas. — Paprašyčiau nepertraukinėti, gerbiamasis Gloinai, nes jeigu elfai ir nykštukai prisimins senas skriaudas, tai Pasitarimas niekada nesibaigs.

Gloinas atsistojo ir nusilenkė, o Legolasas kalbėjo toliau:

— Kai pasitaikydavo geras oras, mes leisdavome Golumui pabūti miške, ir jis turėjo išsirinkęs mėgstamiausią medį, į kurį nuolat laipiojo. Sargai jam leisdavo užsiropšti iki pačios viršūnės, kad pajustų gaivų orą, o patys sėdėdavo apačioje. Bet vieną dieną Golumas pasakė žemėn nelipsiąs, o sargai net nebandė nutempti jo, žinodami jo sugebėjimą tvirtai laikytis už šakų. Taigi jie paprasčiausiai susėdo ir ėmė laukti, kol Golumas pats nulips: vis tiek jam nebuvo kur dingti.

Ir tą bežvaigždę vasaros naktį netikėtai mus užpuolė orkai. Nors priešų buvo daugiau, bet orkai, kalnų gyventojai, nebuvo pratę kautis miške, ir mes juos atbloškėm. Mūšiui pasibaigus pastebėjome, jog Golumas dingęs, o jo sargai nukauti arba paimti į nelaisvę. Supratome, jog šitas užpuolimas buvo specialiai surengtas Golumui išgelbėti, ir jis tai žinojo. Iš kur, mes nesiėmėme spėlioti, bet Golumas gudrus, o priešų šnipų visur pilna. Piktieji padarai po drakono mirties buvo išvyti iš Gūdžiosios Girios, bet dabar jie vėl sugrįžta.

Mums nepavyko vėl pagauti Golumo. Nors jo pėdsakus užtremė bėgantys orkai, mes, neprarasdami

vilties, sekėme jais iki pat Dol Gulduro. Ten pėdsakai dingo, ir mes nesiryžome lįsti į amžiną blogio prieglobstį.

— Ką gi, jis dingo, — tarė Gendalfas, ir mes nebeturime laiko ieškoti. Toks jo likimas, ir nei pats Golumas, nei išvalgusis Sarumanas, ko gero, nežino, kas laukia šito vargšo padaro ateityje. O dabar aš atsakysiu į kitus Galdoro klausimus. Ką apie tai mano ir gali patarti Sarumanas? Šitą istoriją aš turiu papasakoti visą, kadangi tik Elrondas yra girdėjęs jos dalį, ir ji užbaigs pasakojimą apie Žiedą.

— Taigi birželio pabaigoje aš vėl viešėjau Grafystėje, bet mano širdis kažkodėl nebuvo rami, todėl patraukiau prie pietinių šitos mažos, taikios šalies sienų, jausdamas, jog į čia artinasi kažkoks nežinomas pavojus. Grafystėje mane pasiekė naujienos apie karą ir Gondoro pralaimėjimą, o žinia apie Juoduosius Raitelius tiesiog sustingdė širdį. Tačiau nieko tikro nepapasakojo ir bėgliai iš pietų, kurie buvo baisiai persigandę, bet baimės priežastį stengėsi nutylėti. Tada aš pasukau į šiaurės rytus, į Žaliąjį Kelią ir netoli nuo Bryliaus sutikau ant akmens sėdintį keliautoją, kurio arklys ganėsi netoliese. Tai buvo Radagastas Rudasis, kurį laiką gyvenęs Rosgobelyje, prie Gūdziosios Girios. Jis taip pat buvo vadinamas Išminčium, bet jau ilgą laiką jo nebuvau matęs.

— Gendalfai! — šūktelėjo jis, — aš kaip tik tavęs ir ieškau, bet visiškai nepažįstu šitų kraštų. Tik žinau, jog dabar tave galima surasti šalyje, vadinamoje keistu Grafystės vardu.

— Tavo informacija visai teisinga, — tariau aš, — bet jei sutiksi vietinių, taip nekalbėk. Tu esi prie pat Grafystės sienų. Ko gi iš manės nori, Radagastai? Juk tu niekada nemėgdavai ilgų kelionių, ar ne?

— Aš turiu neatidėliotiną užduotį, — paaiškino jis ir atsargiai apsidairęs sušnibždėjo: — Blogos naujienos: Devynetas nazgulų slapta persikėlė per Anduiną ir traukia į vakarus. Dabar jie atrodo kaip juodi raiteliai.

Ir tada aš supratau, kokį pavojų jautė mano širdis.

— Matyt, Priešas turi didelį tikslą, — pasakė Radagastas, — bet kodėl jo žvilgsnis nukreiptas į vakarus, aš nežinau.

— Ką tu turi galvoje? — paklausiau aš.

— Ogi tą, jog visur keliaujantys Raiteliai renka žinias apie šalį, vadinamą Grafyste.

— Ak, Grafyste! — ramiai tariau aš, bet mano širdis atšalo. Bet kuris Išminčius galėjo išsigąsti mūsų su Devynetu nazgulų, juk jų vadas, praeityje buvęs karalius, dabar vien savo pasirodymu skleidžia baimę ir siaubą.

— Kas tau tai pranešė? — paklausiau.

— Sarumanas Baltasis, — atsakė Radagastas ir pridėjo, jog pasiruošęs ateiti į pagalbą, tik reikia paskubėti, nes gali būti per vėlu.

Šita žinia suteikė man vilčių: Sarumanas Baltasis buvo galingiausias iš Išminčių. Žinoma, ir Radagastas yra garbingas Išminčius: jam paklūsta visi žvėrys ir paukščiai, bet Sarumanas ilgai studijavo Priešo kovos būdus ir dažnai tik jo patarti mes užbėgdavome nelaimei už akių. Tik jo padedami išginėme Priešą ir Dol Gulduro. Ir galbūt jis galėjo surasti būdą, kaip sulaikyti nazgulus.

— Aš nuvyksiu pas Sarumaną, — tariau.

— Tada tau reikia paskubėti, — pritarė Radagastas, — kadangi aš jau ilgai tavęs ieškau, o laikas vietoje nestovi, ir, Sarumano nuomone, nazgulai Grafystę pasieks jau ankstyvą rudenį. Na, skubėk, o manęs laukia ir kiti reikalai.

Ta pasakęs Radagastas atsivedė arklį, sėdo į balną ir jau norėjo joti.

— Palauk! — šūktelėjau aš, — mums reikės tavo ir ne tik tavo pagalbos. Pranešk apie tai visiems savo valdiniams: ir žvėrimis, ir paukščiams.

— Aš padarysiu taip, kaip tu sakai! — tarė Radagastas ir nujojo taip greitai, lyg jį būtų vijęsis Devynetas nazgulų.

— Aš nenuseikiau paskui jį, nes ir mano žirgas, ir aš pats buvome jau labai daug nujoję tą dieną, be to, man reikėjo susikaupti ir pamąstyti. Pralaidau naktį Bryliuje ir nusprendžiau, jog nebėra laiko grįžti į Grafystę. Niekada dar nebuvau daręs tokios klaidos!

Šiaip ar taip, aš parašiau laiškelį Frodui ir, savo draugui smuklininkui liepęs jį išsiųsti, su aušra išjojau į Sarumano valdas. Jos driekėsi toli pietuose, Izengarde, ten, kur baigiasi Ūkanotieji Kalnai, netoli nuo Rohano tarpeklio. Boromiras galėtų mums papasakoti ir apie patį Rohaną, slėnį, kurį supa Ūkanotieji ir Ered Nimroso, tai yra Baltieji Kalnai. To slėnio šiaurėje stovi didžiulė uola, ant kurios pastatyta Sarumano pilis — akmeninė Orthanko tvirtovė. Šitą aukštą, paslaptinę bokštą pastatė ne Sarumanas, o Numenoro žmonės, ir į jį galima patekti tik per vienerius vartus, esančius Izengardo tarpeklyje.

Vėlų vakarą aš pasiekiau galingus gerai saugomus Izengardo vartus. Vartininkai mane pažino ir pasakė, jog Sarumanas manęs jau laukia, tačiau, išgirdęs užtrenkiamus vartus, aš kažkodėl sunerimau.

Iėjau į Orthanką ir užlipau laiptais pas Sarumaną. Jis pats mane sutiko ir nusivedė į vieną iš daugelio salių.

Pastebėjau, jog ant jo piršto žiba žiedas.

— Vadinasi, tu atvykai, — ramiai tarė jis, bet akyse blyksėjo šalta pašaipa.

— Atvykau, — pasakiau aš, — atvykau prašyti tavo pagalbos, Sarumanai Baltasis!

Šitas titulas, atrodo, jį suerzino.

— Tu prašai pagalbos? — nusišiepė Sarumanas. — Tu, Gendalfas Pilkasis, kuris amžiais bastosi iš vieno krašto į kitą ir kiša nosį į jam visai nepriderančius reikalus.

Aš stebėdamasis pasižiūrėjau į jį.

— Tačiau reikalai klostosi taip, jog mums gali tekti suvienyti savo jėgas.

— Tai teisybė, bet kodėl tu atvykai taip vėlai? Kodėl tu ilgai slėpei nuo Tarybos svarbius dalykus, o dabar palikai savo slėptuvę Grafystėje ir atvykai čionai?

— Radagastas pranešė, jog Devynetas vėl persikėlė per Anduiną, — pasakiau aš.

— Radagastas Rudasis! — nusikvatojo Sarumanas, neslėpdamas savo paniekos, — Radagastas Paukštininkas! Radagastas Naivuolis! Radagastas Kvailys! Jis puikiai suvaidino savo vaidmenį, nes tu atvykai čia. Čia ir apsistosi po savo kelionės, Gendalfai Pilkasis, nes to noriu aš, Išminčius Sarumanas, Sarumanas Žiedų ir Spalvų Valdovas!

Aš pažvelgiau į jį ir pamačiau, jog Sarumano rūbai, kurie atrodė balti, dabar tapo spalvoti, ir nuo kiekvieno judesio mirguliavo visomis vaivorykštės spalvomis.

— Man labiau patinka balta spalva, — tariau aš.

— Balta?! — prunkstelėjo Sarumanas. — Balta tinka tik pradžiai. Baltą medžiagą galima nudažyti bet kokia spalva, baltas popierius tinka bet kokiems žodžiams.

— Šiaip ar taip, baltą tu jau praradai, o ją susigražinti nėra lengva.

— Užteks, — šiurkščiai nutraukė Sarumanas, — tu čia atvykai ne duoti patarimų, bet pasirinkti tolimesnį kelią.

Sarumanas išsitiesė ir įtaigiai pradėjo jau seniai paruoštą kalbą:

— Senosios dienos jau praėjo. Vidurio dienos taip pat eina prie pabaigos. Elfų laikai jau baigėsi, ir gimsta nauja jėga — žmonės, kuriuos mes galim valdyti. Tačiau norint valdyti, reikia turėti galią ir Išminčių gudrumą.

Paklausk, Gendalfai, mano senas drauge ir pagalbininke! Aš pasakiau "mes" ir taip bus, jei prie manęs prisijungsi tu. Kyla nauja Jėga, ir prieš ją visos mūsų sąjungos bei sutartys yra bejėgės. Nei elfai, nei numenoriečiai jau nieko nebepadarys. Mums lieka tik vienas šansas — tai prisijungti prie tos Jėgos, Gendalfai! Jai augant, augsime ir mes ir po truputį imsime ją valdyti. Mes laikysime savo tikslus giliai širdyse, bet turėsime tris galingus tikslus: Valdžią, Jėgą ir Žinias. Galbūt, siekiant jų, teks imtis ir nešvarių priemonių, bet juk silpni ir nepatiklūs draugai yra blogiau už stiprius priešus. Jei mes susijungsime, net Sauronas negalės mūsų įveikti.

— Sarumanai, — tariau aš, — aš jau esu girdėjęs panašių kalbų, bet iš Mordoro šauklių lūpų ir netikiu, jog tu tik dėl to privertei mane joti tokią tolybę.

Jis metė į mane žvilgsnį ir valandėlę svarstydamas patylėjo.

— Matau, jog tavęs dar netraukia šitas kelias. Kol kas dar netraukia, nes tu nenori suprasti, jog senos priemonės jau neveiksmingos. — Sarumanas padėjo savo ilgą ranką man ant peties ir sušnibždėjo: — Kodėl gi ne, Gendalfai? Kodėl gi ne visagalis Žiedas? Jeigu mes valdytume jį, tai valdytume ir visą Jėgą. Štai kodėl tave čionai pasikviečiau. Aš turiu daug ištikimų akių ir esu įsitikinęs, jog tu žinai, kur slypi šitas nuostabus daiktas. Argi ne taip? Jeigu ne, tai kodėl pradėjai taip dažnai lankyti Grafystę ir kodėl ten skuba Devynetas?

Jam tai pasakiusias greitai pakėliau galvą ir Sarumano akyse pamačiau taip gerai pažįstamą geidulį, kurio jis nesugebėjo paslėpti.

— Sarumanai! — tariau aš, atsitraukęs keletą žingsnių atgal. — Tu puikiai žinai, jog Žiedą gali mūvėti tik vienas, todėl nesivargink sakydamas "mes". Tačiau iš manęs negausi nei Žiedo, nei žinių apie jį. Sarumanai, tu buvai Tarybos galva, bet tik dabar parodei savo tikrąjį veidą. Atrodo, jog man lieka tik du keliai: tarnauti arba Sauronui, arba Sarumanui. Aš netarnausiu nei tam, nei kitam. Ar dar gali ką nors pasiūlyti?

Apsimestinis Sarumano abejingumas dingo, ir jis grasindamas tarė:

— Taip, aš nesitikičiau, jog tu pasielsi išmintingai, tačiau vis dėlto daviau tau šansą prie manęs prisijungti ir apsisaugoti nuo širdgėlos ir rūpesčių. Tu pasirinkai trečią kelią ir pasiliksi čia iki galo.

— Iki kokio galo?

— Iki tol, kol nepasakysi, kaip rasti Žiedą, arba jis bus rastas, nepaisant tavo priešinimosi. Tada Didysis Žiedų Valdovas turės antraeilių reikalų, pavyzdžiui, kaip apdovanoti Gendalfą Pilkąjį už jo užsispyrimą bei

įžūlumą.

— Paprastai antraeilus reikalus būna sunkiausia tvarkyti, — tariau aš, bet Sarumanas tik nusijuokė — jis, kaip ir aš pats, puikiai žinojo, kad kalbu tuščiai.

Jie pasodino mane pačioje Orthanko viršūnėje, aikštelėje, iš kurios Sarumanas stebėdavo žvaigždes. Iš ten nebuvo jokio išėjimo, išskyrus siaurus laiptus su tūkstančiu laiptelių, kurie vedė į vidinį kiemą. Apačioje, slėnyje, rinkosi vilkai ir orkai — tai rodė, jog Sarumanas dar netarnauja Sauronui, o telkia savo asmeninę armiją. Iš kalvių ir liejyklų kilo dūmų debesys ir sukosi aplink Orthanką. Aš stovėjau salėje tarp debesų jūros ir negalėjau veikti, negalėjau pabėgti! Aikštelė buvo tokia mažytė, kad net vaikščiodamas neatsikratydavau ledinio šalčio. Tačiau labiau net už šaltį ir karčius dūmus gelė mintis apie Devynis Raitelius, šuoliuojančius į Grafystę.

Mane pribloškė žinia apie nazgulus, nors išgirdau ją iš Sarumano, kuris galėjo ir pameluoti, bet kelyje į Izengardą jau buvau girdėjęs tokias užuominas. Mano širdies nepaliko baimė dėl draugų Grafystėje, nors vyliausi, jog Frodas gavo mano laišką, iš karto išvyko ir pasiekė Rivendeilą greičiau už persekiotojus. Tiesa, nei mano viltys, nei būgštavimai nepasitvirtino. Aš visas viltis dėjau į storulį smuklininką iš Bryliaus, bet bijojau augančios Saurono galybės. Bet storulis, užsiėmęs savo eliu ir svečiais, laišką išsiųsti užmiršo, o Saurono jėgą pervertinau. Tačiau vienišas ir paimtas į nelaisvę aš negalėjau net įsivaizduoti, kad Priešas veikėtų neryžtingai ir nepagautų vieno hobito.

— Aš mačiau tave, — staiga sušuko Frodas, — tu vaikščiojai pirmyn ir atgal ir tavo plaukuose atsispindėjo mėnulis.

Gendalfas nusteбęs nutilo ir pažiūrėjo į hobitą.

— Aš tada tik sapnavau, — paaiškino Frodas, — bet dabar staiga prisiminiau. Tai įvyko jau man išvykus iš Grafystės.

— Taip, mano kalėjimas buvo šviesus, — kalbėjo Gendalfas, — nors to nepasakysi apie mano mintis. Įsivaizduojate: Gendalfas Pilkasis pakliuvo kaip musė į voratinklį ir negali skubėti į pagalbą draugams. Bet net pačiam tankiausiam voratinklyje galima surasti silpną giją. Iš pradžių pagalvojau, jog Radagastas, kaip ir Sarumanas, tapo išdaviku, bet prisiminęs mūsų susitikimą supratau, jog Radagastas irgi buvo apgautas: jis visai nemoka apsimetinėti, ir aš tuoj pat būčiau pajutęs netikrumą ar apgaulę jo balse, bet Radagasto žodžiai mane įtikino, ir aš pagal Sarumano sumanymą patekau į nelaisvę.

Štai čia ir žlugo Sarumano planas, nes nieko neįtardamas Radagastas išpildė savo pažadą: nukeliavo prie Gūdžiosios Girios ir paprašė Kalnų Erelių pasirūpinti manimi. Kalnų Ereliai, skraidydami aukštai danguje ir matydami besiburiančius vilkus arba orkų ordas, įsibrovusius į Gūdžiąją Girią vaduoti Golumo, išsiuntė pas mane šauklį.

Taigi įpusėjus vasarai, naktį, nepastebėtas į Orthanką atskrido Gvaihirus, Orų Valdovas, greičiausias iš Erelių. Iš jo aš sužinojau visas naujienas, ir Gvaihirus išskraidino mane iš Izengardo. Kai Sarumanas susigriebė ir pasiuntė orkus vytis, mes jau buvom toli.

— Ar toli tu gali mane nunešti? — paklausiau aš Gvaihira.

— Daug mylių, — atsakė jis, — bet ne iki žemės krašto. Mane pasiuntė kaip šauklį, o ne kaip arklį.

— Tada man būtinai reikia žirgo, — nusprendžiau aš, — ir tokio žirgo, kuris lėktų kaip vėjas, nes dar niekada neturėjau taip skubėti.

— Tada aš nunešiu tave į Edorasą, kur gyvena Rohano valdovas, — pasakė Gvaihirus. — Iki ten visai netoli.

Man daugiau nieko ir nereikėjo, nes Rohane, kur gyvena rohaniečiai, laukinių žirgų šeimininkai, aš galėjau gauti patį geriausią arklį tarp Baltųjų ir Ūkanotųjų Kalnų.

— Kaip manai, ar Rohano vyrais dar galima pasitikėti? — paklausiau Gvaihira, nes Sarumano išdavystė pakeitė mano tikėjimą Šviesiosiomis Jėgomis.

— Jie moka arklių duoklę Mordorui, — atsakė erelis, — būtent duoklę, o ne dovaną sąjungininkui. Bet jeigu, kaip sakai, Sarumanas tapo išdaviku, tai rohaniečiai, patekę tarp dviejų priešų, ilgai neišsilaikys.

— Ką gi, dabar aš sutrumpinsiu savo pasakojimą ir pasakysiu tik tiek, jog Gvaihirus atskraidino mane į Rohaną, bet valdovas nepatikėjo mano žodžiais, nes Sarumanas jau buvo spėjęs apgauti ir rohaniečius. Tiesa, jis man leido išsirinkti žirgą, ir aš, jo nepasitenkinimui, išsirinkau patį greičiausią.

— Taip, tai iš tiesų buvo nuostabus žirgas, — tarė Aragornas, — ir man labai liūdna, jeigu žinia apie Rohano mokamą duoklę yra teisybė. Dar neseniai rohaniečiai jokių duoklių niekam nemokėjo.

— Nemoka ir dabar, — nukirto Boromiras, — viskas yra Priešo melas. Argi aš nepažįstu Rohano vyrų, tvirtų ir bebaimių mūsų sąjungininkų?

— Mordoro šešėlis jau siekia tolimas šalis, — atsakė Aragornas. — Po juo pateko ir Sarumanas. Rohaną supa priešai, ir kas žino, ką ten rasi, jeigu sugrįši, Boromirai!

— Na, ne, — vis dar priešinosi Boromiras, — rohaniečiai niekada nemokės už savo laisvę arkliais. Ir arkliai, kurie kilę iš šiaurės pievų, kaip ir jų šeimininkai, myli laisvę, ir Sauronui nepavyks jų pažaboti.

— Tai tiesa, — pritarė Gendalfas, — ir iš jų aš išsirinkau tokį, su kuriuo negali lygintis net Devyneto eržilai. Rohaniečiai šitą žirgą vadino Žvaigždikiu, nes dieną jis spindi kaip žvaigždė, o naktį tampa panašus į šešėlį, ir jo niekas nemato. Prieš mane niekas negalėjo jo sutramdyti, bet aš jį pasibalnojau, ir Žvaigždikis atnešė mane prie Grafystės tada, kai Frodas dar tik buvo pasiekęs Pilkapius, nors mes iškeliavome vienu metu: jis — iš Hobitono, o aš iš Rohano.

Tačiau jodamas aš vis labiau baiminausi. Patekė į šiaurinius kraštus, visą laiką tik ir girdėjau apie Raitelius, kurie šuoliavo priešakyje manęs. Netoli Grafystės jie pasidalino: vieni pasiliko prie rytinių sienų saugoti Žaliojo Kelio, o kiti įsiveržė į Grafystę iš pietų. Atvykęs į Hobitoną, Frodo jau neberadau, bet persimečiau keletu žodžių su senuoju Gemdžiu. Ilgai klausinėjęs, išpešiau iš jo labai nedaug, nes senasis hobitas kalbėjo tik apie save ir naujus Begendo šeimininkus.

— Aš negaliu pakęsti permainų, — skundėsi jis, — nieko nėra blogiau, kaip senatvėje susilaukti pasikeitimų. Permainos yra blogiausia, — kartojo ir kartojo hobitas.

— Blogiausio tu dar nematei ir, tikiuosi, nematysi, — pasakiau aš.

Vis dėlto iš jo seniokiškos kalbos aš sužinojau, jog Frodas iš Hobitono išvyko maždaug prieš savaitę, o tą paskutinį vakarą jo teiravosi kažkoks nepažįstamas juodas raitelis. Ir kai Žemgaloje, kur visi gyventojai, sukilę ant kojų, atrodė kaip skruzdėlynas, radau ant Frodo namo slenksčio numestą jo apsiaustą ir atviras duris, tada dingo paskutinė mano viltis. Aš jau nebeklausinėju, o tik joju Raitelių pėdsakais, kuriais sekti nebuvo lengva, bet vis dėlto jie vedė į Brylių. Jodamas tenai, aš gerai apgalvojau meilūs žodžius, kuriais norėjau pasveikinti smuklininką.

"Na, Sviestmušy, jeigu šita gaišatis įvyko per tave, — galvojau aš, — tai išvirsiu tave ant lėtos ugnies tavo paties taukuose".

Nieko geresnio Sviestmušys, matyt, nesitikėjo, nes pamatęs mano veidą pradėjo drebėti kaip epušės lapas.

— Ką tu jam padarei? — susijaudinęs riktėlėjo Frodas. — Sviestmušys mums buvo labai mielas ir padėjo kaip tik galėjo.

— Nebijok, — nusijuokė Gendalfas, — aš jo nespėjau net kaip reikiant pagąsdinti, kadangi nustojęs drebėti jis pasakė, kad jūs išėjote su Platžengiu, ir mane apėmė didžiulis džiaugsmas.

— Su Aragornu? — dar pasitikslinau.

— Taip, sere, tikriausiai su juo, sere, — atsakė Sviestmušys, nusprendęs, kad įsiutino mane dar labiau, — aš juk sakiau jiems, kad jis valkata, bet ponai hobitai elgėsi labai keistai, ne, greičiau pasakyčiau — užsispyrusiai.

— Brangusis mano asile! Tegu bus pagarbintas tavo vynas ir elis, kvaily! — nebegalėdamas susivaldyti sustaugiau aš. — Juk tai pačios geriausios naujienos, kurias esu girdėjęs nuo vasaros vidurio, todėl šią naktį pagaliau galėsiu ramiai užmigti.

— Taigi ten aš praleidau naktį, stebėdamasis, kas galėjo atsitikti Raiteliams, nes, anot Miežiaus pasakojimo, Bryliuje buvo pasirodę tik du. Bet naktį iš vakarų atsirado dar penki Raiteliai, kurie išlaužė vartus ir pralėkė kaip vėjas per Brylių. Visi gyventojai turbūt dar ir dabar dreba ir laukia pasaulio pabaigos. O aš atsikėliau prieš aušrą ir nusekiau paskui priešus.

Nors atvykau į Grafystę vėliau už nazgulus, bet man atrodė, jog žinau, kaip viskas vyko: Raitelių vadas ir dar keli pasiliko pietuose pasaloje, du patikrino Brylių, o keturi — Begendą. Tačiau nei Bryliuje, nei Begende niekas nieko neradė, Raiteliai turėjo grįžti į pietus ir kuriam laikui palikti nesaugomą Kelią. Jų vadas keturis Raitelius skubiai pasiuntė į rytus, o pats su kitais nušoliavo Keliu, supratęs, kad hobitai iš Grafystės jau pabėgo.

Aš taip pat nuskubėjau į rytus ir jau antrą dieną po Bryliaus buvau prie Orų Viršūnės, bet Priešo parankiniai čia atkako vėl anksčiau už mane. Stot į mūšį jie nesiryzo, ir aš be kliūčių patekau prie akmeninio Amon Šulo žiedo, tačiau užslinkusi tamsa suteikė Raiteliams drąsos, ir jie mane užpuolė. Man teko nemažai padirbėti, kad atremčiau nazgulus: turbūt net didžiausių audrų metu ant Orų Viršūnės taip nežaibavo ir nebuvo šviesu, kaip tą naktį.

Saulei tekant, aš išsprūdau iš Orų Viršūnės ir nuėjau Rivendeilo link, bet ne tiesiai, o iš šiaurės pusės. Tave, Frodai, surasti buvo neįmanoma, nes kiekvieną naktį kautis su Raiteliais man visiškai nesinorėjo, be to, ieškodamas tavęs, būčiau atvedęs ir visus Raitelius. Aš pasitikėjau Aragornu ir nusprendžiau jums truputį padėti — atitraukti nors keletą priešų, o tada pasiekti Rivendeilą ir su elfų armija ateiti į pagalbą. Iš tiesų keturi Raiteliai ėmė mane vytis, bet supratę klastą, greitai pasuko į šoną, kaip vėliau paaiškėjo — prie Brastos. Tačiau vis dėlto aš truputį pagelbėjau, nes prie Orų Viršūnės jus puolė tik penkiese.

Taigi aš pakilau Miteitilio upės krantais į šiaurę ir atsidūriau netoliese Etenmuro. Čia atsiveikinau su

Žvaigždikiu, nes tarp daugybės akmenų jis galėjo susilaužyti kojas, ir nusiunčiau jį atgal į Rohaną, bet užtenka man jį nors mintimis pakviesti, ir Žvaigždikis bemat atlėks. Praėjus keturiolikai dienų po mūšio prie Orų Viršūnės, aš pagaliau nusikasiau į Rivendeilą, o dar po trijų dienų ten prasiveržė ir Žiedo Saugotojas.

Štai ir baigiau savo pasakojimą, prašau jus atleisti už jo ilgumą, bet Frodas turėjo sužinoti, kodėl Gendalfas Pilkasis pirmą kartą sulaužė savo žodį ir neatėjo į pagalbą. Tačiau mums lieka nuspręsti svarbiausia: ką mes darysime su Žiedu?

Užsitęsusią tylą nutraukė Elrondas.

— Tu atnešei mums blogas žinias, Gendalfai, — tarė jis, — Sarumanu mes visiškai pasitikėjome ir dalinomės su juo visais sumanymais. Sarumano istorija dar sykį patvirtino, jog labai pavojinga skverbti į klastingus Priešo sumanymus. Tai, deja, ne naujiena — senovėje taip atsitikdavo ne kartą. Tačiau labiausiai šitoje istorijoje mane nustebino hobito Frodo narsa ir vyriškumas. Jis ir mums gerai pažįstamas Bilbas labai daug kuo skiriasi nuo savo tykių tautiečių, kuriuos man teko regėti paskutinį kartą klajojant vakariniais keliais.

Nemirėliai yra žinomi daugeliu vardų, o apie Amžinąjį Mišką sklinda legendos dar nuo tų laikų, kai voverė, šokinėdama nuo šakos ant šakos, iš Izengardo galėdavo nukakti iki Grafystės. Ir aš pats esu keliavęs Amžinuoju Mišku ir matęs nemažai baisokų keistenybių. Mes visai pamiršom Bombadilą, nors, kaip matome, jis išliko toks pat ir tebeklajoja po miškus bei kalvas. Mes, elfai, vadiname jį Jarvenu Benadaru, nykštukai — Forunu, o šiauriniai žmonės — Oraldu. Jis iš tiesų yra savotiška būtybė, ir galbūt be reikalo nepakviečiau jo į Pasitarimą.

— Bombadilas vis tiek nebūtų atėjęs, — pasakė Gendalfas.

— Man atrodo, jog reikėjo prašyti jo pagalbos, — įsikišo Eresteras. — Juk jam pavaldus netgi Žiedas?

— Ne, tu ne taip supratai, Eresterai, — paprieštaravo Gendalfas. — Atvirkščiai — Bombadilas nėra pavaldus Žiedui. Jarvenas yra pats sau šeimnininkas, bet jis negali turėti Žiedų ar ginti juos nuo kitų. Bombadilas užsisklendė mažam krašte, apsitvėręs tik Jam matomomis sienomis, ir niekada jų neperžengia.

— Tačiau už tų sienų jis yra vienintelis valdovas? — paklausė Eresteras. — Tada kodėl jis negalėtų pasiimti Žiedo, kad jis taptų nebekenksmingas?

— Savo noru jis to nepadarytų, nebent jeigu visos Laisvosios Tautos to paprašytų, — atsiliepė Gendalfas.

— Jeigu Jarvenui atitektų Žiedas, jis greitai užmirštų jo svarbą ir, ko gero, išmestų lauk, nes tokiais dalykais jis niekada nekvaršina sau galvos. Todėl Jarvenas būtų pats prasčiausias Žiedo Sargas.

— Bet kuriuo atveju mes tik atitolintume pralaimėjimo dieną, — pritarė burtininkui Glorfindelis. — Mes net negalime slapta nugabenti Žiedo Jarvenui. O jeigu ir pasisektų, tai vis tiek Žiedų Valdovas anksčiau ar vėliau sužinotų ir sutrauktų visą savo jėgą prieš Jarveną. Galų gale jis bus nugalėtas ir paskutinis pasitrauks iš Viduržemio, nors kadaise atėjo čia pirmas.

— Esu girdėjęs tik Jarveno vardą, — tarė Galdoras, — bet Glorfindelis, mano manymu, sako teisybę. Jarvenas neturi tos jėgos, galinčios sunaikinti mūsų Priešą, nes Sauronui jau paklūsta ir pirminiai tvariniai. Jam priešintis gali tik Imladrisas, Kerdanas ar Lorienas. Tačiau ar užteks šitoms elfų gyvenvietėms jėgos, kad atremtų lemiamą Saurono puolimą?

— Man neužteks, — pasakė Elrondas, — kaip neužteks ir Lorientui.

— Tranduilui irgi neužteks, — įsiterpė Legolasas.

— Taip, jėga mes negalime išsaugoti Žiedo, — susumavo Glorfindelis, — tad belieka dvi išeitys: išgabenti Žiedą už Jūros arba jį sunaikinti.

— Bet Gendalfas pranešė mums, jog Žiedą sunaikinti galima tik Mordore, — atsiduso Elrondas, — o išgabenti jį už Jūros mes negalime: Žiedas yra neatskiriama Viduržemio dalis, ir tik mes galime spręsti jo likimą.

— Tada, — pasiūlė Glorfindelis, — palaidokime jį Jūros gelmėse ir paverskime Sarumano melus teisybe. Nes dabar visiškai aišku, kad jis melavo Taryboje, sakydamas, jog Žiedas amžiams dinga Anduine, kuris jį nunešė į Jūrą. Iš tiesų Jūros gelmės yra patikima slėptuvė, ir Žiedas ten nusiramins amžiams.

— Deja, ne amžiams, — papurtė galvą Gendalfas. — Pačiuose giliausiuose vandenyse irgi egzistuoja gyvybė, be to, ten, kur dabar yra vanduo, ilgainiui gali atsirasti sausuma. Mes susirinkome nuspręsti Žiedo likimo: ne keleriems metams, ne keleriems amžiams ir net ne kelioms epochoms, bet visam laikui.

— Ir jeigu kelias pas Jarveną jau yra pavojingas, — įsiterpė Galdoras, — tai ką kalbėti apie kelią prie Jūros. Juk Sauronas greitai sužinos, kur yra Žiedas, nes nazgulai jau spėjo grįžti į Mordorą. Jie gaus naujus, greitesnius žirgus ir, vesdami Saurono kariuomenę, sutriuškins Gondorą, o tada be kliūčių sunaikins visas elfų gyvenvietes.

— Tu per greitai susitvarkei su Gondoru, — nutraukė elfą Boromiras. — Nors Gondoras ir kraujuoja,

tačiau sukaupęs paskutines jėgas jis dar gali nugalėti daug didesnę Priešo kariuomenę.

— Gali nugalėti kariuomenę be nazgulų, — patikslino Gendalfas, — be to, kas gi trukdo Priešui susirasti kitus kelius?

— Tokiu atveju, — konstatavo Erestoras, — kaip Glorfindelis ir sakė, mums belieka arba visam laikui paslėpti Žiedą, arba jį sunaikinti. Abu šie keliai panašūs į aklavietes, ir aš nežinau, kas gali išspręsti šį galvosūkį.

— Vis dėlto mes turime jį išspręsti, — niūriai pasakė Elrondas, — ir niekas negali duoti jokio patarimo. Tačiau man atrodo, jog jau žinau, kurį kelią reiktų pasirinkti. Iš tikrųjų vakarinis kelias prie Jūros atrodo lengvesnis. Bet Priešas puikiai žino, kur visada traukdavosi elfai, ir būtinai atkurs šitą kelią. Tad mums lieka vienintelė, tiesiog neįmanoma viltis — keliauti tiesiai į Priešo irštą, nes tokio žingsnio Sauronas negali nuspėti. Žodžiu, mes turime atiduoti Žiedą ugniai.

Vėl salėje išvyravo nerami tylą. Frodas pro langą žiūrėjo į saulės nušviestą slėnį, kuriame čiurleno tyri upeliukai, bet širdyje jautė bundančią baime. Staiga Boromiras sukrutėjo, ir Frodas viltingai pažvelgė į jį. Gondorietis žaidė su savo ragu ir raukėsi. Po to ryžtingai prabilo:

— Aš nesuprantu, ko jūs bijote. Taip, Sarumanas pasirodė esąs išdavikas, bet kvailiu jo niekas nevadina. Tai kodėl jūs visą laiką kalbate tik apie slėpimą ir naikinimą? Kodėl nepagalvojate, jog Visagalis Žiedas pateko į mūsų rankas labai laiku? Juk, turėdama jį, laisvųjų Tautų Karžygių Kariuomenė galėtų įveikti Priešą. Štai ko Priešas, mano manymu, labiausiai bijo. Gondoro kariai yra bebaimiai, bet jie žus, jei negaus pagalbos. O Žiedas ir yra ta pagalba, kuri padėtų mums laimėti lemiamą pergalę.

— Deja, ne, — atsiduso Elrondas, — mes negalime naudoti Visagalio Žiedo. Mums jis per daug gerai žinomas. Juk Žiedą pagamino ir į jį dalį pykčio įliejo pats Sauronas. Jo jėga, Boromirai, yra per didelė visiems Viduržemio gyventojams, išskyrus tuos, kurie ir taip yra sukaupę didžiulę jėgą. Tačiau jiems Žiedas yra dar pavojingesnis. Prisimink — Sarumanas Baltasis išsigimė, kai tik nusprendė įsigyti Žiedą. O jei kas nors iš Išminčių, turėdamas šitą Žiedą, nuverstų Mordoro valdovą, jis pats užimtų Saurono sostą ir taptų kitu Juodoju Lordu. Štai dar viena priežastis, dėl ko Žiedas turi būti sunaikintas — kol jis egzistuoja, kiekvienam Viduržemio gyventojui gresia realus pavojus. Juk net Sauronas negimė Juodoju, užkietėjusiu piktadariu — visa tai padarė Žiedas. Aš nenoriu net slėpti Žiedo pas save ir niekada nepasinaudosiu juo kovoje.

— Aš taip pat, — tvirtai pasakė Gendalfas.

Boromiras abejodamas žvilgtelėjo į juos, bet lėtai nuleido galvą.

— Ką gi, — tarė jis, — vadinasi, Gondorui belieka pasikliauti tik savais ginklais. Ir kol Išminčiai saugos Visagalį Žiedą, mes iš paskutiniųjų kovosime su Priešu. Galbūt Lūžęs Kardas taps priešams praeiksmu, jeigu jo savininkas yra paveldėjęs ne tik skambų titulą.

— Ateis diena, ir mes išbandysime tai kovoje, — rimtai atsakė Aragornas.

— Tos dienos ilgai laukti neteks, — tarė Boromiras, — ir nors aš buvau atsiųstas ne prašyt pagalbos, bet tokiu laiku atsisakyti Lūžusio Kardo būtų beprotybė. Ir dar — mums labai padėtų žinia, jog su bendru Priešu kovoja ne tik vienas Gondoras.

— Tuo gali būti tikras, — ramiai pasakė Elrondas. — Anduinas Didysis teka pro daugelį tau nežinomų karalysčių, prieš įsiliedamas į Argo natą.

— Kaip būtų gerai, — atsiduso Gloinas, — jeigu visos tos jėgos susivienytų ir galinga banga stotų į kovą. Juk kiti, mažiau pavojingi Žiedai mums vis dėlto galėtų padėti. Tiesa, Septyni Žiedai jau prarasti, jeigu tik Balinas nerado Troro Žiedo, pamesto Morajoje. Galiu pasakyti, jog, ko gero, tai ir buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios Balinas pasitraukė į Morają.

— Balinas Morajoje neras jokio Žiedo, — nukirto Gendalfas. — Troras atidavė jį savo sūnui Treinui, o tas Žiedo perduoti Torinui nebespėjo, nes Žiedas iš jo buvo atimtas Dol Gulduro kalėjimuose. Aš atvykau jau per vėlai.

— Ak, — riktelėjo Gloinas, — kada gi pagaliau išmuš keršto valanda? Bet dar liko Trys Elfų Žiedai. Kas ištiko juos? Juk tai irgi Saurono pagaminti galingi Žiedai, bet elfų valdovams jie nebaisūs. Argi Trys Žiedai mums nepadėtų kovoje su Priešu?

— Ar tu manęs nesupratai, Gloinai? — po ilgo tylėjimo paklausė Elrondas. — Tris Žiedus pagamino ne Sauronas ir prie jų jis nėra nė karto prisilietęs. Elfų Žiedai pavaldūs tik elfams, bet jie bejėgiai ką nors padaryti mūsų lauke. Trys Žiedai padeda suprasti paslaptis, kurti ir išsaugoti sukurta, bet naikinti jie negali. Nuo to laiko, kai Priešas neteko Žiedo, mums dar pavyksta priešintis blogiui, bet jei Sauronas atgaus savo Žiedą, tai jam atiteks ir šitie Trys Elfų Žiedai, o jų šeiminiškai taps vergais; kaip tik to jis ir siekia.

— Bet pasakyk, — pasiteiravo Gloinas, — kas atsitiktų, jeigu Visagalis Žiedas būtų sunaikintas?

— Sunku iš anksto pasakyti, — liūdnai atsakė Elrondas. — Gal Trys Žiedai tada taptų laisvais, ir jų

šeimininkai padėtų atstatyti Visagalio Žiedo atneštą blogį, bet, ko gero, išnykus Vienam, išnyktų ir Trys ir daug nuostabių dalykų būtų pamiršta ir galbūt išliktų tik praeities legendos.

— Tačiau elfai sutinka paaukoti Žiedus, — tarė Glorfindelis, — kad Sauronas būtų nugalėtas ir daugiau nebepakiltų.

— Ką gi, atrodo, jog liko tik viena galimybė, — pasakė Eresteras, — bet aš neišsivaizduoju, kaip mes galėtume nusigauti iki Ugninio Kalno. Šis kelias jau iš karto pasmerktas nesėkmei. Nors jo niekas negali pavadinti beprotišku, nes tai yra vienintelis kelias, bet pabaigoje laukia tikras pralaimėjimas.

— Pralaimėjimas? — nusistebėjo Gendalfas, — pralaimėjimas tiems, kurie iš anksto pasiduoda. Pripažinti pavojaus būtinumą, kai visi keliai užkirsti — štai tikroji išmintis. Tad tegul beprotybė pasitarnauja mums priedanga, užtemdančia Priešui akis. Nors jis ir yra labai išmintingas, bet apie visus sprendžia tik pagal save. Jis negali sunaikinti Žiedo, todėl neišsivaizduoja, jog tai ryžtusi padaryti kiti. Jam neateis į galvą, kad galima atsisakyti pasaulio valdžios, ir mūsų žygis į Mordorą išmuš Sauroną iš vėžių.

— Aš irgi taip manau, — pritarė Elrondas. — Kelias į Mordorą — tai kelias į pragarą, bet mums nieko kito nelieka. Nei jėga, nei protas čia nepadės, ir silpnam gali pasisekti geriau negu stipriam. Kiek atvejų yra žinoma, kai silpnieji pasukdavo istorijos ratą sau norima linkme, o stiprieji būdavo bejėgiai.

— Labai gerai, labai gerai, pone Elrondai! — staiga šuktelėjo Bilbas. — Galite daugiau nebekalbėti, nes aš viską supratau. Kvailas hobitas Bilbas užvirė šią košę, dabar jis ją turi ir išsėbti. Man labai gerai buvo čia gyventi, be to, ir mano Knyga artėja prie pabaigos. Paklauskite, kaip būtų skambėjęs paskutinis sakinytis: "Ir jis laimingai gyveno iki pat savo dienų pabaigos". Tai iš tiesų gera pabaiga, bet dabar ji nebetinka arba bent nutolsta, nes man (jeigu liksiu gyvas) dar teks parašyti keletą skyrių. Tai kada aš turiu iškelti?

— Žinoma, mano mielas Bilbai, — tarė Gendalfas. — Jeigu tu iš tikrųjų būtum užviręs visą šitą košę, tai tau ją tektų ir sėbti, bet net pats žinomiausias ir galingiausias didvyris istorijoje palieka tik menką žymę. Nereikia sutrikti. Mes visi žinome, jog po tavo pokštų slypi vyriškas ryžtas, bet šį kartą luktelėk, Bilbai. Tu į istoriją jau įnešei savo dalį ir gana nemažą. Tad nekeisk pabaigos knygoj, tik būk pasiruošęs, drąsuoliams grįžus, ją pratęsti.

— Dar niekad nesu gavęs iš tavęs raminančio patarimo, — nusijuokė Bilbas. — Kadangi neramūs patarimai būdavo geri, pažiūrėsim, koks bus šis. Tačiau aš jau nebeturiu jėgų vėl paimti Žiedą. Jo galia išaugo, o aš pasenau. Bet pasakyk, ką tu pavadinai drąsuoliais?

— Tuos, kurie gabens Žiedą.

— Tai net aš supratau. Tačiau kas jie? Aš manau, tai turėtų būti pagrindinis Pasitarimo sprendimas. Elfai gali šnekėti be perstojo, nykštukai apskritai kilę iš akmens, bet aš esu tik senas hobitas, kuris dar nevalgė net priešpiečiu. Tai kada nuspręsimė, kas keliaus, dabar ar po pietų?

Bilbo kalbos niekas nepertraukė: visi tylėjo. Frodas stebėjo susirinkusiųjų veidus, bet visi Pasitarimo dalyviai nuleidę galvas ieškojo kažko labai svarbaus ant grindų. Frodą apėmė siaubas: štai dabar jis pats pakils ir paskelbs sau nuosprendį, kurį jau seniai suprato ir tik širdies gilumoje tikėjosi jo išvengti. Kodėl gi jis negali pasilikti Rivendeile, kur šilta, saugu, jauku, kur yra Bilbas?

— Aš pasiruošęs nugabenti Žiedą, — tarė hobitas, — nors nežinau, ar man pavyks.

Elrondas pakėlė akis ir, kaip Frodai pasirodė, pažvelgė jam tiesiai į širdį.

— Jeigu aš teisingai suprantu, — ištare elfas, — šita užduotis yra skirta tau, Frodai, ir jei tu jos neatliksi, tai Viduržemis bus pasmerktas. Štai išmušė taikiųjų Grafystės gyventojų valanda, kai prieš juos grius tvirtovės ir nulenks galvas Išminčiai. O ar patys Išminčiai galėjo tai numatyti? Tai sunkus nešulys, ir niekas neturi teisės užkrauti jo ant kieno nors pečių. Jeigu tu, Frodai, iš tikrųjų pasirinksi savo likimą, tai aš pasakysiu, jog tu pasielsi teisingai ir, nepaisant užduoties baigties, stosi tarp didžiųjų elfų draugų Hadoro, Turino ir paties Bereno.

— Tačiau, pone! Juk jūs nepaleisite jo vieno? — nebepajėgdamas susivaldyti, iš savo kampo suriko Semas.

— Žinoma, ne, — nusišypsojo Elrondas, pasisukdamas į Semą. — Tu tikrai eisi su savo šeimininku, nes aš neišsivaizduoju, kaip judu būtų galima išskirti, jeigu tu sugebėjai patekti net į Slaptąjį Pasitarimą.

Paraudęs ir sumišęs Semas vėl atsisėdo, kažką murmeldamas.

— Ak, misterio Frodai, kurgi mes įsivėlėme, — atsiduso jis, linguodamas galvą.

III. ŽIEDAS KELIAUJA Į PIETUS .

Tos pačios dienos vakare hobitai surengė savo slaptą pasitarimą Bilbo kambaryje. Meris ir Pipinas baisiai pasipiktino, sužinoję, jog Semas slapčia pateko į Pasitarimą ir buvo paskirtas Frodo keliondraugiu.

— Kaip?! — netvėrė savo kailyje Pipinas. — Jo neišmetė lauk ir nesukaustė grandinėmis, bet apdovanojo ir leido vykti kartu su Frodu!

— Apdovanojo! — tarė Frodas. — Geriau sakyk, sugalvojo baisiausią bausmę. Pagalvok, ar galima laikyti

apdovanojimu kelionę į Mordorą ir dar su Žiedu? Dar vakar tikėjau, jog galėsiu ilgam čia pasilikti ir pailsėti.

— Taip, viešėti pas elfus maloniau, negu keliauti į Mordorą, — sutiko Meris, — bet juk mes pavydime ne tau, o Semui. Jeigu tu jau to ėmeisi, lai mums būtų nusikaltimas palikti tave vieną. Juk mes kartu pradėjome šitą žygį — kartu turime ir užbaigti.

— Aš irgi taip manau, — pritarė Pipinas. — Hobitai turi laikytis kartu ir, jeigu manęs neuždarys į kalėjimą, tai aš eisiu su Frodu. Juk turi šitame žygyje dalyvauti nors vienas sveiko proto hobitas.

— Tu šitam vaidmeniui tikrai netinki, Peregrinai Tukai! — staiga tarė Gendalfas, pasižiūrėjęs pro langą, esantį visai šalia žemės. — Bet jūs visi be reikalo nerimaujate, nes dar nieko nenusprendę.

— Niekas? — aiktelėjo Pipinas, — tai ką jūs ten užsidarę tiek laiko veikėte?

— Kalbėjomės, — paaiškino Bilbas. — Kiekvienas salėje kažką žinojo ir kažko nežinojo. Net senasis Gendalfas atidžiai klausėsi Legolaso naujienų apie Golumo pabėgimą.

— Čia tu klysti, — ramiai atkirto Gendalfas. — Apie Golumą aš sužinojau iš Gvaihiro, o salėje išžioję burnas sėdėjote tik tu su Frodu.

— Ką gi, — nusileido Bilbas, žinodamas, jog su Gendalfu ginčytis beprasmiška. — Tačiau, be Frodo ir Semo pasiūlymų, Pasitarimas nieko nenusprendė. Taip, jiems tenka rūstus likimas, nors aš jau buvau anksčiau tai numatęs. Beje, kaip paslaptį galiu pasakyti, jog kartu su Žiedu, kai tik grįš mūsų žvalgai, iškeliaus nemažas būrys. Ar jie jau išvyko, Gendalfai?

— Taip, — atsakė burtininkas, — dalis žvalgų buvo išsiųsta dar šiandien, kiti iškeliaus rytoj. Elrondo elfams pasiūvė padėti Bastūnai ir Tranduilos valdiniai, o Aragornas išėjo su Elrondo sūnumis. Taigi, Frodai, neliūdėk: tu dar ilgai čia pabūsi.

— Na, na, — niūriai pasakė Semas, — o po to vilksimės į Mordorą žiemą.

— Čia nieko nepadarysi, — pasakė Bilbas, — nes ir tu, Frodai, iš dalies esi kaltas. Kam reikėjo delsti ir laukti mūsų gimtadienio? Jeigu taip buvai nusprendęs pagerbti mane, tai galėjai rasti geresnę dieną, o ne tą, kai pardavei Begendą Sakviliams-Beginsams. Na, kas padaryta, tai padaryta, bet iki pavasario laukti tu negali, o išeiti nesulaukus žvalgų yra kvaila. Kai piktos pūgos ima šėlti ir akmenys nuo speigo skeldi, kai virpa medžiai augaloti, sunku po tyrlaukius klajoti. Nors, aišku, kaip pasiseks.

— Deja, Bilbas sako tiesą, — tarė Gendalfas. — Mes negalime išvykti nesužinoję, kur dabar yra Raiteliai.

— Tai jie liko gyvi? — nustebė Meris. — O aš maniau, kad visi Raiteliai nuskendo tame sraute.

— Žiedo Šmėklų taip lengvai nesunaikinsi, — pasakė Gendalfas, — jie priklauso nuo savo šeiminko galios ir bus sunaikinti tik sunaikinus Sauroną. Na, bet jie neteko žirgų ir dėl to bent trumpą laiką bus nebepavojingi. O tu, Frodai, pamiršk visus savo rūpesčius ir linksmi pagyvenk Rivendeile. Nežinau, ar galėsiu tau kuo nors padėti, bet Pipinui pareiškus, jog kelionėje turi būti nors vienas sveiko proto hobitas, aš išsigandau ir apsisprendžiau: ko gero, vyksiu su tavimi.

Frodas taip nudžiugo, jog Gendalfas nulipo nuo palangės ir nusiėmęs skrybėlę nusilenkė.

— Aš pasakiau "ko gero", nes viskas dar gali pasikeisti, ir neaišku, ką pasakys Elrondas su Aragornu. Ak, Elrondas! Aš kaip tik norėjau jį pamatyti, tad man reikia skubėti.

— Kaip manai, kiek laiko mes čia užtruksime? — paklausė Frodas Bilbo, kai Gendalfas pasišalino.

— Tiesiog nežinau. Aš atpratau skaičiuoti dienas Rivendeile. Bet kol žvalgai grįš, praeis nemažas laiko tarpas, ir mes suspėsime į valias prisikalbėti. Tu kartais nenori prisidėti prie mano Knygos pabaigos ir pradėti savąją? Ar nesi galvojęs apie jos pabaigą?

— Esu, bet visos mano pabaigos būdavo niūros ir tamsios, — prisipažino Frodas.

— Negerai! — pasipiktino Bilbas. — Knygos turi laimingai baigtis. Pavyzdžiui, taip: "Jie visi sugrįžo ir dar ilgai, ilgai gyveno".

— Taip, tai nuostabi pabaiga, bet aš nelabai tokia tikiu, — liūdnai atsakė Frodas.

Dar kurį laiką hobitai kalbėjo ir galvojo apie praėjusią kelionę ir laukiančius pavojus, bet gyvenimas Rivendeile greitai ištrynė nerimą ir baime. Ateitis jiems vis dar atrodė niūriai, tačiau ji neužgožė dabarties. Kiekvieną dieną hobitai ieškojo malonumų visur: kiekviename valgyje, kiekviename žodyje, dainoje, ir viltis po truputį stiprėjo jų širdyse.

Taip ir slinko dienos: kiekvienas rytas išaušdavo šviesus ir vaiskus, kiekvienas vakaras būdavo vėsus ir tyras. Bet ruduo sparčiai ėjo į pabaigą, geltoną spalvą palengva keitė blanki sidabrinė, ir jau visi medžiai stovėjo su margomis šakomis. Nuo Ūkanotųjų Kalnų pūtė šaltas vėjas ir apvalus mėnulis spindėjo nakties tamsoje, užtemdydamas visus kitus šviesulius. Tačiau žemai, pietuose, išiziebė purpurinė žvaigždė ir kasnakt spindėjo vis ryškiau. Žvaigždė tarsi žvelgė kaip tik į Frodo langą kaip raudona, visaregė akis.

Hobitai išgyveno Elrondo namuose dar apie du mėnesius, kol gruodžio pabaigoje pradėjo grįžti žvalgai. Vieni iš jų buvo patraukę į šiaurę ir palei Miteitilį pakilę iki Etenmuro, kiti su Aragorno ir Bastūnų pagalba

išnaršė vakarus iki pat Tarbado, kur per sugriautą miestą eina senasis Šiaurės Kelias. Iš tų, kurie keliavo į pietus ir rytus, vieni perkopė per Ūkanotuosius Kalnus ir pateko į Gūdžiąją Girią, kiti nusileido į Dykają Šalį ir per Džiugėsio Pievas pasiekė Radagasto namus — Rosgobelį. Paties Radagasto žvalgai nerado, todėl grįžo atgal aukštu tarpekliu, vadinamu Dimrilo Laiptais. Paskutiniai grįžo Elrondo sūnūs Eladanas ir Elrohiras, kurie pro Sidabragysle pateko į keistą šalį, apie kurią papasakojo tik pačiam Elrondui.

Tačiau jokiam krašte žvalgai neaptiko Raitelių ir kitų Priešo tarnų pėdsakų. Netgi Ūkanotųjų Kalnų Ereliai negalėjo papasakoti nieko naujo. Apie Golumą taip pat niekas nežinojo, bet vilkai telkėsi į gaujas ir siautėjo žemėse iki pat Anduino. Trys juodųjų arklių lavonai buvo rasti netoli patvinsios Brastos, kiti penki — truputį žemiau, ties uolomis, netoliese buvo pastebėti ir peršlapę apsiaustai. Daugiau Raitelių niekas nematė, todėl buvo nuspręsta, jog jie išsinešdino iš šiaurės.

— Bent aštuonis iš Devyneto nuplovė upė, — svarstė Gendalfas, — ir manau, jog kol kas Žiedo Šmėklos mums nepavojingos, nes praeis nemažai laiko, kol beformiai Raitelių pavidalai grįš į Mordorą. Jeigu taip yra iš tikrųjų, tai Raiteliai dabar mums nebepavojingi. Tiesa, Priešas turi ir kitų tarnų, bet Rivendeilą nuo jo skiria geras kelio gabalas, ir jeigu mes būsime atsargūs, priešai ilgai mūsų neras. Tačiau ilgiau delsti nebegalima.

Elrondas pasikvietė hobitus pas save.

— Laikas atėjo, — žvelgdamas į Frodą, tarė jis, — ir Žiedo Saugotojui reikia iškelti. Jam reikia prisiminti, jog iš niekur pagalbos nebegaus: mes būsime per toli. Tai ką, Frodai, ar tu pasiruošęs būti Žiedo Saugotoju? Ar neapsigalvojai?

— Ne, aš eisiu, — pasakė Frodas, — su Semu.

— Tada aš tau galiu labai menkai padėti, nes numatau tik mažą tavo kelionės dalelę. Šešėlis jau beveik pasiekė Pilkąją upę, o kas yra po juo — aš nematau. Tu sutiksi daug atvirų ir užsislėpusių priešų, tačiau gali sutikti ir draugų — tada, kai mažiausiai to tikėtis. Mes išsiuntinėjom žinias apie tave visiems sąjungininkams, nors nesu tikras, ar pasiuntiniai sugebės prasigauti pro šalis, apimtas karų.

Mes surasim tau patikimų bendrakeleivių, bet jų turės būti labai nedaug, nes visas viltis dedame į greitumą ir slaptumą. Žiedo Būrį sudarys devyni — lygiai tiek, kiek yra Raitelių. Su tavimi ir tavo ištikimuoju Semu eis Gendalfas, nes tai gali būti pati didžiausia jo užduotis. Kiti šeši atstovaus Laisvosioms Pasaulio Tautoms — elfams, nykštukams ir žmonėms. Iš elfų eis Legolasas, iš nykštukų — Gimlis,

Gloino sūnus, o nuo žmonių su tavimi keliaus Aragornas, Aratorno sūnus, nes jis labai glaudžiai susijęs su Izilduro Žiedu.

— Platžengys! — džiugiai šūktelėjo Frodas.

— Tas pats, — pritarė Aragornas nusišypsodamas. — Aš dar kartą siūlausi tau į bendrakeleivius, Frodai.

— Kaip tik norėję pats tavęs prašyti, — pasakė Frodas, — bet pamaniau, jog tu su Boromiru vyksti į Minas Tiritą.

— Iš tiesų, — sutiko Aragornas, — ir Lūžęs Kardas bus perkaldintas. Bet prieš išsiskirdami mes dar daugelį mylių eisime drauge. Štai kodėl į Būrį įtrauktas ir Boromiras. Jis narsus ir bebaimis vyras.

— Bet lieka dar du, — tarė Elrondas, — kuriuos turiu atrinkti. Mano namuose atsirastų nemažai norinčių keliauti.

— O mes? — beviltiškai suriko Pipinas. — Mes nenorime čia likti. Norime eiti su Frodu.

— Jūs patys nesuprantate, ko norite ir kas jūsų laukia priekyje, — atsiliepė Elrondas.

— Frodas irgi žino ne ką daugiau, — netikėtai palaikė Pipiną Gendalfas, — ir niekas iš mūsų to nežino. Jeigu hobitai žinotų, kas jų laukia, tai nesiryžtų keliauti su Frodu, bet po to karčiai gailėtųsi dėl savo neryžtingumo. Aš manau, Elrondai, jog šiuo atveju jų draugyste galima labiau pasitikėti negu kieno nors išmintimi. Netgi pats elfų lordas Glorfindelis atvirai neprasiveržtų prie Oroduino.

— Tu kalbi teisingai, — tarė Elrondas, — bet aš abejoju. Grafystė irgi nėra apsaugota nuo pavojų, ir aš norėjau šituos du hobitus pasiųsti namo kaip pasiuntinius, kad išpėtų vietinius gyventojus apie gresiantį pavojų. Be to, Peregrinas Tukas yra per jaunas tokioms kelionėms, ir jo išleisti aš negaliu.

— Tada, pone Elrondai, jums teks mane sukaustyti pančiais, — pareiškė Pipinas, — kitaip aš pabėgsiu kartu su visais.

— Ką gi, — atsidusęs pasakė Elrondas, — matyt, teks išleisti ir tave. Vadinasi, Būrys jau surinktas. Už savaitės jūs išvykstate.

Elfų kalviai perkaldino Elendilo kardą ir jo ašmenyse išgraviravo emblemą: septynios žvaigždės tarp pusmėnulio ir spindinčios saulės, kadangi Aragornas, Aratorno sūnus, ruošėsi ginti Gondoro karalystę nuo Mordoro. Dieną kardas žėrėjo purpurine spalva, o naktį, šaltai spindinčio mėnulio šviesoje žibėjo melsvai. Aragornas pavadino jį Andrilu, Vakarine Liepsna.

Dabar Aragorną ir Gendalfą dažnai galėjai pamatyti kartu: jie kalbėdavosi apie pavojus, tykančius

kelionėje, tyrinėjo senovinius žemėlapius, esančius Elrondo namuose. Kartais prie jų prisidėdavo ir Frodas, bet visiškai pasitikėdami Gendalfu ir Aragornu hobitai daugiau laiko praleisdavo su Bilbu.

Paskutiniųjų dienų vakarais hobitai sėdėdavo Židinių salėje ir klausydavosi įvairių senovinių padavimų apie Lučieną ir Bereną ar apie Didžiuosius Brangakmenius. O dieną, kai Pipinas su Meriu vaikščiodavo po žiemos parką, Šernas ir Frodas sėdėdavo pas Bilbą, kuris jiems skaitydavo eilėraščius ar gabaliukus iš savo knygos.

Paskutinį rytą Frodas su Bilbu liko vieni. Senasis hobitas palindo po lova ir ištraukęs medinę dėžutę ją atidarė.

— Tavo kardas sulūžo, — pasakė Bilbas, — o mes užmiršome paprašyti kalvius jį sutaisyti. Dabar jau nėra laiko, ir aš pagalvojau, jog tau reikėtų šito. — Ir Bilbas iš dėžutės išėmė nedidelį kardą, įdėtą į nutrintas makštis. Hobitas ištraukė jį iš makštų, ir kardo ašmenys sublizgo šalta šviesa.

— Tai Gyls, — paaiškino Bilbas. — Man jis ne kartą gelbėjo gyvybę, bet dabar jau yra nebereikalingas. Imk jį, Frodai! Dėkingas Frodas paėmė kardą.

— Štai kas dar, — šūktelėjo Bilbas, išimdamas gana sunkų ryšuliuką. Jis nuvyniojo senus skudurus ir iškėlė mažus šarvus, pagamintus iš nepaprastai tankiai sujungtų tvirtų žiedų. Šarvai žėrėjo kaip sidabras ir buvo nusagstyti baltais brangakmeniais.

— Gražu, ar ne? — paklausė Bilbas, iškeldamas šarvus prieš šviesą. — Tai yra tie patys Torino man dovanoti nykštukų šarvai. Aš susigražinau juos iš Rausynų muziejaus ir atsigabenau į Rivendeilą, bet niekur nepanaudojau. O tau jie galėtų praversti.

— Aš manau... manau, jog su šarvais atrodysiu truputį keistai, — atsiliepė Frodas.

— Cha! Aš irgi taip maniau, — nuramino Bilbas, — bet paskui pripratau. Nešiok juos po viršutiniiais drabužiais, ir niekas nesupras. Be to, aš jausiuos ramiau, jeigu žinosiu, kad tu juos dėvi. Nepamiršk, jog šarvų nepramuša net Juodųjų Raitelių durklai.

— Gerai, aš juos pasiimsiu, — išgirdęs paskutinį argumentą, sutiko Frodas.

Bilbas padėjo jam užsivilkti šarvus ir prie šono prisegė Gylį. Tada Frodas ant šarvų užsimetė savo vėjų nugairintus senuosius drabužius.

— Niekas nepastebės, — nusijuokė Bilbas, — jog tu gerai ginkluotas ir šarvuotas. Sėkmės!

Jis greitai nusisuko į langą ir ėmė švilpauti kažkokią linksmą dainelę, bet šitas manevras neapgavo Frodo.

— Tiesiog neįsivaizduoju, kaip galėčiau tau atsidėkoti.

— A, menkniekis, — atsisukęs tarė Bilbas ir paplekšnojo Frodai per petį. — Na ir pečiai! — suniurzgė senasis hobitas, trindamas į šarvus užgautą delną. Paskui rimtai pasakė:

— Hobitai turi vieni kitiems padėti, tuo labiau giminės. Pažadėk elgtis protingai ir įsidėmėk visas dainas bei istorijas, kurias išgirsi kelyje. Tai padėtų man baigti pirmą knygą ir pradėti antrą.

Jis vėl nutilo ir nusisukęs tyliai uždainavo:

*Prie židinio vėl sėdžiu aš,
mąstydamas graudingai
apie gėles ir plaštakes,
ir vasaras, kur dingo.
Apie voratinklius rudens,
kuris seniai praėjo,
kai vėjai plaukus glostė man
ir saulė man spindėjo.
Mąstau, koks liūdnas ir tamsus
pasaulis mus užgriūtų,
jei po šaltu žiemų pūgų
pavasarių nebūtų.
Šiame pasauly grožio daug,
kurio net nesapnuojam:
juk kiekviena giria kitaip
gegužų sužaliuoja.
Apie senus laikus mąstau,
kai čia kiti gyveno,
mąstau, kad neregėsiu jau
aš to pasaulio seno.
Nors aš mąstau apie laikus,*

*kurie seniai suguro,
bet laikiu grįžtančių draugų,
skambių balsų už durų.*

Gruodžio diena buvo šalta ir pilka. Rytys lenkė nuogas medžių šakas, o tolumoje niūriai užė vienišas pušynas. Virš galvų neskubėdami šliaužė apdriškę debesys. Kai Būrys išsiruošė, ant žemės gulė pirmieji vakaro šešėliai, nes Elrondas patarė jiems keliauti po nakties skraiste tol, kol Rivendeilas liks toli užpakalyje.

— Saugokitės daugybės Saurono tarnų akių, — sakė Elrondas, — nes jis jau bus sužinojęs apie Raitelių pralaimėjimą ir stengsis atkeršyti. Greitai keturkojai, dvikojai ir net sparnuoti Priešo šnipai atsiras šiaurinėse žemėse. Paukščiai turi akylas akis, todėl saugokitės giedro dangaus.

Būrys apsiginklavo labai lengvai, nes pagrindinis jų ginklas turėjo būti slaptumas. Aragornas pasitenkino Andrilu, prisisegęs jį po senu, kadaise žaliu apsiaustu. Boromiras turėjo panašų į Andrilą, tik mažiau garsų kardą ir karo ragą prie juostos. Gondorietis papūtė ragą ir uolomis nusirito aidas, o visi elfai pašoko ant kojų.

— Tegul nuo to garso bėga visi Gondoro priešai! — sušuko Boromiras.

— O dabar pasidėk ragą, Boromirai, — liepė Elrondas, — nes jo tau dar ilgai neprisireiks.

— Galbūt, bet aš neketinu iškelti tyliai, kaip pelė po šluota. To man neleidžia karinis išdidumas.

Nykštukas Gimlis vienintelis atvirai dėvėjo trumpus šarvinius marškinius ir už diržo buvo užsikišęs kovos kirvį. Legolasas turėjo lanką ir strėlę, o visi hobitai, išskyrus Frodą, prisisegė kardus, pasiimtus iš Pilkapių. Pats Frodas teturėjo Gylį, o šarvais, kaip prašė Bilbas, niekam nesigyrė. Gendalfas vienoje rankoje laikė savo lazdą, o kitoje elfų kardą Glemdringą, Orkristo, kuris dabar gulėjo ant Torino krūtinės Vienišajame Kalne, broli.

Elrondas juos aprūpino šiltais drabužiais: striukės ir apsiaustai iš vidaus buvo pamušti kailiu. Maisto atsargas, kitus drabužius, anklodes bei visa kita teko nešti tam pačiam poniui, kurį hobitai parsivedė iš Bryliaus.

Gyvenimas Rivendeile stebuklingai pakeitė šį gyvulį: jis visas blizgėjo ir atrodė pajaunėjęs kokiais penkiolika metų. Semas labiausiai reikalavo, kad būtų parinktas Bilas (taip jis vadino ponį) ir paskelbė, jog priešingu atveju jis sudžius iš liūdesio.

— Juk šitas gyvulys toks protingas, beveik moka kalbėti, — aiškino Semas. — Be to, jis taip į mane pasižiūrėjo, kad Bilas, kaip ir misteris Peregrinas, vis tiek seks paskui mus, jeigu ir nebus įtrauktas į Būrį.

Taigi Bilas tapo nešuliniu poniu ir vienintelis neatrodė labai prislėgtas.

Atsisveikinę su elfais Židinių salėje, Saugotojai laukė tik Gendolfo, kuris vis dar gaišavo. Pro atviras duris ir langus liejosi sidabrinė šviesa. Bilbas, susisupęs į apsiaustą, stovėjo šalia Frodo ir liūdnai tylėjo. Aragornas susikūprinęs sėdėjo ant laiptelių, ir vienintelis Elrondas galėjo įspėti, kokios mintys kamuoja šitą beaimį Bastūną. Semas, glostydamas poniui tarpausį, įsistebeilijo į tamsą, kur grėsmingai stūgavo Bruinenas.

— Bilai, drauguži, — sumurmėjo jis, jausdamas, jog visai nebenori niekur vykti, — be reikalo tu su mumis susidėjai. Pasiliktum čia ir gyventum be rūpesčių.

Bet Bilas mostelėjo uodega ir nieko neatsakė. Semas pasitaisė ryšulį ant nugaros ir pradėjo įtemptai galvoti, ar viską paėmė: katiliukus valgiui virti (niekas juk nepasirūpino), dėžutę su druska, tabako atsargas (et, mažai beliko), titnągą ir skiltuvą, vienerias kojines ir kitas svarbias smulkmenas, kurias prireikus būtų galima iškilmingai įteikti Frodui. Na, atrodo, niekas nepamiršta.

— O virvė! — sumurmėjo Semas. — Virvės nepaėmiau! Kaip tik sau priminiau, kad paimčiau, ir užmiršau! Kurgi man dabar ją gauti?

Tuo momentu kartu su Gendolfu pasirodė Elrondas ir pasišaukė Saugotojus prie savęs.

— Štai paskutinis mano žodis, — tyliai tarė jis. — Žiedo Saugotojas su Užduotimi išvyksta prie Ugninio, arba Lemties Kalno. Jis vienintelis atsako už Žiedą ir neturi teisės jo išmesti ar savo valia atiduoti Priešui. Jis gali laikinai perleisti Žiedą Išminčiui arba kitam Saugotojui, bet tik kraštutiniu atveju. Kiti, savo noru eidami su Saugotoju, turi jam padėti kelyje. Jūs dar nežinote, kas jūsų laukia, ir dabar dar galite pasilikti čia, nes kuo arčiau Mordoro, tuo sunkiau bus grįžti... ir...

— Neištikimas yra tas, kuris pabėga, išsigandęs išbandymų, — nutraukė Elrondą Gimlis.

— Galbūt, — tarė Elrondas, — bet tas, kuris duoda priesaiką, o paskui ją sulaužo, yra dar blogesnis.

— Priesaika gali sustiprinti silpnojo širdį, — nesutiko Gimlis.

— Bet gali ir padaryti žodlaužiu, — atsakė Elrondas. — Tačiau nereikia taip toli žiūrėti į priekį. Ką gi, likite sveiki ir tegu elfų, žmonių ir kitų Laisvųjų Tautų palaiminimas lydi jus! Tegu žvaigždės nušviečia

jūsų veidus!

— Laimingo... laimingo kelio! — riktelėjo Bilbas, drebėdamas iš šalčio. — Nemanau, Frodai, kad tau užteks proto rašyti dienoraštį, bet grįžęs man duosi tikslią ataskaitą. Neužtruk Mordore! Sėkmės!

Beveik visi Elrondo šeimynykščiai stovėjo prie durų ir šaukė atsisveikinimo žodžius, tačiau niekas nesijuokė, niekas nedainavo ir negrojo. Pagaliau Saugotojų Būrys nususuko ir tyliai ištirpo migloje.

Jie perėjo tiltą ir lėtai užlipę stačiais laipteliais, vedančiais iš Rivendeilo slėnio, sustojo aukštojoje dykynėje, niekuo neapsaugotoje nuo kiaurai košančio vėjo. Keleiviai paskutinį kartą pažvelgė į žibančius Paskutiniojo Prieglobsčio namus ir nužingsniavo į naktį.

Prie Bruineno Brastos jie paliko Kelią ir pasuke į pietus siaurais takeliais patraukė per kalvotus laukus. Eidami šia kryptimi, keliautojai tikėjosi daugelį mylių nukeliauti vakariniu Ūkanotųjų Kalnų pakraščiu. Šitas kraštas buvo kur kas skurdesnis ir prastesnis negu žalieji Anduino slėniai rytuose, garsėjantys derlingumu ir gerais keliais, bet Saugotojai tikėjosi šituo keliu prasmukti nepastebėti. Saurono šnipai retai lankydavo šį tuščią kraštą, ir jo takai buvo žinomi tik Rivendeilo gyventojams.

Priekyje ėjo Gendalfas ir Aragornas, kuris net naktį puikiai pažinojo šitas žemes, o pats paskutinis žingsniavo Legolasas, nes miško elfai naktį mato taip pat gerai kaip dieną.

Iš pradžių kelionė buvo sunki ir varginga, ir Frodas nieko neprisiminė, tik vėją, ūžiantį iš rytų ir lediniais pirštais segiojantį šilčiausius drabužius. Nors Būrys buvo gerai apsilvilkęs, tačiau bet kuriuo metu, ar eidami, ar ilsėdamiesi, jie jautėsi sušalę. Miegodavo Saugotojai dieną, susiradę kokią lomele tarp erškėčių brūzgynų. Vėlyvą popietę sargybinis juos pažadindavo, ir visi valgydavo šaltą maistą, nes Gendalfas nerizikavo uždegti laužo. Pavalgė keleiviai vėl ieškodavo kelio į pietus.

Hobitams, nepripratusiems prie tokių kelionių ir visai nusivariusiems nuo kojų, atrodydavo, kad jie šliaužia priekin kaip sraigės: niūrus šitų žemių peizažas nesikeitė šimtus mylių. Bet vis dėlto kalnai artėjo. Ūkanotasis kalnagūbris suko į vakarus, ir dabar keleiviai ėjo kalnų pašlaitėmis. Čia buvo praminta nedaug takelių, ir tie patys dažnai nuveddavo į aklavietę, prie kokio nors klastingo liūno.

Keturioliktąją naktį oras pasikeitė. Rytinis vėjas nurimo ir pradėjo pūsti iš šiaurės. Jis nuvijo švininius debesis, ir pirmą kartą danguje blykstelėjo šalta saulė. Prieš pat vėsią aušrą keliautojai pasiekė žemą gūbrį, apaugusį galingais ažuolais. Atrodė, jog medžių kamienai senų senovėje buvo iškalti iš granito. Kylant saulei, jų tamsūs lapai sužibo raudonai ir geltonai.

Toli pietuose Frodas jau matė neryškius kalnagūbrio, užstojančio Būriui kelią, kontūrus. Virš jo stūksojo trys viršūnės: aukščiausia ir artimiausia iš jų buvo panaši į dantį, padengtą sniegu. Jos šiaurinis kraštas dar slėpėsi šešėlyje, bet saulės paliestas sužėrėjo raudonai.

Gendalfas priėjo prie Frodo ir, pridėjęs delną prie akių, taip pat pažvelgė į pietus.

— Mes pasiekėme sienas tos šalies, kurią žmonės vadina Holinu, o kadaise čia gyvenę elfai — Eregionu, — tarė jis. — Keturiasdešimt penkias mylias reiktų nuskristi paukščiui iš Rivendeilo į čia, bet pėsčiomis mes nuėjome daug daugiau. Šitoje šalyje oras bus daug malonesnis, bet tai gali būti dar pavojingiau.

— Nežinau, ką atiduočiau už vieną tikrai saulėtą dieną, — atsiduso Frodas, nusismaukdamas gobtuvą ir su malonumu įkvėpdamas gaivaus oro.

— Bet kalnai yra prieš mus, — sunerimo Pipinas, — ko gero, naktį mes pasukome per daug į rytus.

— Ne, — nuramino jį Gendalfas, — aiškia dieną viskas matyti daug geriau. Ūkanotieji Kalnai prie Eregiono staigiai suka į pietvakarius. Negi tu nežiūrėjai į Elrondo žemėlapius?

— Žiūrėjau, aišku, — sutiko Pipinas, — bet neprisimenu. Šituos dalykus geriausiai atsimena Frodas.

— Mums nereikia jokių žemėlapių, — staiga tarė kartu su Legolasu priėjęs Gimlis. Jis taip pat žiūrėjo į priekį, ir jo akyse degė keista ugnis. — Šitose žemėse nuo seno dirbo mano protėviai ir šios trys viršūnės yra įamžintos mūsų skulptūrose bei dainose. Štai jos: Barozas, Zirakas ir Šathuras.

Tik kartą esu jas matęs, bet įsiminiau amžiams, nes po jomis driekiasi Kazad Dūmas, Juodoji Bedugnė, arba elfiškai Moraja. Virš jos stovi Barazinbaras, Purpurinis Ragas, arba elfiškai Karadrasas, o už jo Zirakzigilis Sidabruotasis, arba Kelebdilas ir Bundušathuras Blaususis, arba Fanuidholas.

Šitoje vietoje už Ūkanotųjų Kalnų yra nepamirštamas Dimrilo slėnis. Mes jį vadiname Azanulbizaru, o elfai Nanduhirionu.

— Kaip tik į Dimrilo slėnį mums ir reikia patekti, — paskelbė Gendalfas. — Persikėlę per tarpekį pro Purpurinius Vartus (taip yra vadinama tolimoji Karadraso pusė), mes išlįsime prie Dimrilo Laiptų, kuriais nusileisime į tą slėnį. Ten rasime Veidrodinį ežerą ir iš jo ištekančią Sidabrinukės upę.

— Tamsus yra Keled Zaramo vanduo, — ištare Gimlis, — ir šalta yra Kibil Nalos srovė. Nejaugi man lemta pamatyti mūsų palaimintąjį ežerą?

— Jeigu ir lemta, tai tik neilgai, mano drauge, — nusijuokė Gendalfas, — nes mes negalime ilgai užtrukti Dimrilo slėnyje. Mums teks leistis palei Sidabrinukę pro slaptuosius miškus iki pat Anduino; o tada...

Gendalfas nutilo.

— Ir kas tada? — paklausė Meris.

— Ir tada mūsų kelionė priartės prie pabaigos, — nenoriai atsiliepė Gendalfas. — Bet nežiūrėkime į ateitį, o džiaukimės, jog laimingai atkakome į Eregioną. Kraštas, kuriame kadaise gyveno elfai, dar išliko tyras ir nepalietas blogio, todėl mes čia galime mažumą atsipūsti.

— Teisybė, — palaikė Gendalfą Legolasas, — bet mums, miško gyventojams, Eregiono elfai buvo keista tauta ir aš jau nebejaučiu jų pėdsakų: medžiai ir žolė jų nebeprisimena. Tik akmenys tyliai skundžiasi: garbingai jie išsaugojo mus, aukštas statė pilis, bet jų jau nebėra. Jų jau nebėra. Eregiono elfai jau seniai susirado Paskutinį Uostą.

Tą rytą keliautojai vis dėlto ryžosi susikurti lauželį gilioje lomoje, glūdinčioje tarp bugienių, todėl šie pusryčiai buvo kiek linksmesni negu paprastai.

Pavalgę jie neskubėjo gultis, nes nusprendus iškelti tik kitos dienos vakare, Saugotojų laukė rami naktis. Vienintelis Aragornas atrodė neramus. Jis atsiskyrė nuo visų ir užlipęs ant kalvos dairėsi į pietus ir į vakarus, lyg tikėdamasis ką nors pamatyti. Paskui sugrįžo ir pažvelgė į besijuokiančius bendrakeivius, tyliai stebėdamasis tokiu jų nerūpestingumu.

— Kas atsitiko, Platžengy? — pašaukė Meris. — Ko tu ieškai? Gal jau pasiilgai rytų vėjo?

— Kol kas dar ne, — atsakė Aragornas, — tačiau kai ko man iš tiesų trūksta. Dažnai esu buvęs Holine ir visada čia sutikdavau galybę paukščių ir žvėrių. Dabar mylių mylias negirdėjau jokio garso, ir to aš nesuprantu.

Susidomėjęs Gendalfas pažvelgė į žmogų.

— Kokia, tavo manymu, yra priežastis? — paklausė jis. — Gal išilinksminę hobitai išgąsdino vietinius gyvius?

— Tikėkimės, kad taip, — netvirtai parėmė burtininką Aragornas, — bet anksčiau Holine aš visada jausdavausi saugiau, o dabar kažko nerimauju.

— Tokiu atveju mes turime atsargiau elgtis, — iš karto surimtėjo Gendalfas. — Jeigu savo gretose turime toki Bastūną kaip Aragornas, negalima netikėti jo nuojauta.

Tą naktį budėti pirmam teko Semui, bet prie jo prisijungė nerimstantis Aragornas. Aplinkui buvo taip tylu, kad net ponio uodegos plekšnojimas skambėjo labai garsiai, o Semas pasijudinęs girdėjo savo sąnarių braškėjimą. Danguje nebuvo nė debesėlio, saulė lėtai šliaužė aukštyn. Staiga pietuose pasirodė kažkokia tamsi dėmė. Vėjo nebuvo, bet dėmė greitai artinosi.

— Kas tai, Platžengy? Juk ne debesis? — pašnibždomis klausė Semas.

Aragornas nieko neatsakė — jis atidžiai žiūrėjo į dangų, bet greitai Semas pats rado atsakymą į savo klausimą. Paukščiai, būrys paukščių, lekiančių labai žemai ir lyg kažko ieškančių, greitai artinosi prie lomos, kur slėpėsi Saugotojai.

— Gulk ir tylėk, — sušnypštė Aragornas, traukdamas Semą į bugienio šešėlį. Keletas paukščių atsiskyrė nuo kitų ir skubiai nuskrido prie lomos. Tai buvo varnos, labai didelės varnos. Kai jos lėkė pro lomą, šešėlis akimirka uždengė saulę, ir daugiabalsis karskėjimas nusirito pažeme.

Tik tada, kai varnos išnyko šiaurės vakaruose, Aragornas pašoko ant kojų ir pabudino Gendalfą.

— Juodų varnų pulkai skraido tarp Pilkosios upės ir Ūkanotųjų Kalnų, — pranešė žmogus. — Vienas toks pulkas ką tik praskrido pro Holiną. O Eregione šitos varnos negyvena, jos vadinamos krebainais ir suka lizdus prie Fangoro ir Dunžemių. Nežinau, ko jos čia atskrido, gal ieškoti maisto, bet, ko gero, turi tikslą iššnipinėti Eregioną. Aukštai danguje taip pat sklendo daug vanagų. Aš manau, jog šį vakarą turime iš čia pasitraukti: Holiną jau seka Priešas.

Tokiu atveju mums nėra jokių šansų nepastebėtiems prasmukti pro Purpurinius Vartus, — atsiliepė Gendalfas. — Bet apie tai pakalbėsime vėliau, nes tu, deja, sakei tiesą — mums reikia trauktis.

— Visa laimė, jog laužas užgeso iki atskrendant krebainams, — pasakė Aragornas. — Taip, su laužu teks atsisveikinti ilgam.

— Nieko sau! — baisiausiai pasipiktino Pipinas, kai pabudęs sužinojo visas linksmąsias naujienas: laužai uždrausti ir vėl prasidės kelionės naktį. — Ir viskas dėl kažkokiu kvailų varnų! O aš dar tikėjaisi ko nors šilto vakarienei.

— Tu ir toliau gali tikėtis, — paguodė jį Gendalfas, — nes priekyje gali laukti daug netikėtų puotų. Aš pats norėčiau sušilti kojas ir patogiai išrūkyti pypkę, bet... Šiaip ar taip, gal bent pietuose visi sušilsime.

— Taip, sušilsime, kad tik neperkaistume, — suburbėjo Semas Frodui. — Na, ir kas, mums svarbu nusigauti iki to Ugninio Kalno ir grįžti namo. Iš padžių aš net pagalvojau, jog Orudruinas ir yra šitas Barara... Barazi... kaip ten Gimlis jį pavadino. Neįsivaizduoju, kaip paprastam hobitui galima išmokti nykštukų kalba! Aš greičiau liežuvį nusilaužčiau.

Semas nepasitikėjo žemėlapiams: visi atstumai jam atrodė tokie didžiuliai, jog jis jau visai susipainiojo. Likusią dienos dalį Būrys tebesislėpė, nes varnos vis dar tebeskraidė pirmyn atgal ir, tik vakarinei saulei paraudonavus, jos išnyko pietuose. Dengiami prieblandos, keliautojai pasuko į rytus, link Karadraso, kuris nušviestas paskutinių saulės spindulių blizgėjo raudonai. Danguje viena po kitos ėmė žiebtis žvaigždės. Aragorno vedami, jie greitai surado reikiamą taką. Frodui jis atrodė kaip senovinis kelias, jungęs Holiną su kalnų tarpekliu. Mėnulio pilnatis pakilo virš kalnų, ir jo blyškioje šviesoje akmenys metė tamsius šešėlius. Frodas įsižiūrėjo į juos ir pamatė, jog tai ne akmenys, o liekanos iškalėtų figūrų, kurias jau kadaise sugriovė laikas.

Prieš pat aušrą pastebimai atšalo, ir Būrys paspartino žingsnį. Frodas žvilgtelėjo į dangų ir staiga pamatė ar pajuto, jog žvaigždės uždengė tamsus šešėlius. Sekundeį jos užgeso, paskui vėl sušvito. Hobitas sudrebėjo.

— Ar tu nieko dabar nepastebėjai? — sušnibždėjo jis Gendalfui, einančiam priešaky.

— Nepastebėjau, bet pajutau, — atsakė burtininkas; — Tikriausiai tai tik debesiukas.

— Labai jau greitai jis pralėkė, — į nieką nesikreipdamas pasakė Aragornas. — Juoba tokiu bevėju oru.

Tą naktį daugiau nieko neatsitiko, o kitas rytas išaušo dar skaistesnis negu prieš tai. Vėl pradėjo pūsti rytys, ir visi keliautojai tirtėjo iš šalčio. Būrys žygiavo be perstojo, o trečią rytą prieš juos iškilo baltakepuris Karadrasas, raudonais lyg krauju aplietais, bet plikais šonais. Tas rytas pasitaikė šaltas ir niūrus, blanki saulė vos vos skverbėsi pro debesų kلودus, ir vėjas pūtė jau iš šiaurės rytų. Gendalfas stabtelėjo, įkvėpė oro ir pažvelgė atgal.

— Žiema mus vejasi, — tyliai tarė jis Aragornui, — keliai užkloti sniegu iki pat papėdžių. Šią naktį turime pasikelti iki Purpurinių Vartų. Ten tikriausiai mus pastebės Priešo šnipai, bet dabar svarbiausias mūsų priešas yra oras. Kaip tu manai, Aragornai?

Frodas nugirdo šiuos žodžius ir suprato, jog Aragornas su Gendalfu tęsia seniai pradėtą pokalbį. Hobitas su nerimu pradėjo klausytis.

— Aš manau, jog šituose kraštuose nėra nepavojingo kelio, — atsakė Aragornas, — bet mes privalome pereiti kalnus, mums nėra jokio kito kelio. Toliau pietuose kalnai nepereinami iki pat Rohano tarpeklio. O dar neaišku, kam tarnauja Rohano valdovas, jeigu jau Sarumanas persivertė.

— Kas žino, — tarė Gendalfas, — tačiau be Karadraso perėjos yra dar ir kitas kelias: tamsus ir slaptas, apie kurį aš nenorėjau kalbėti.

— Nė nekalbėk! Bent jau iki tol, kol neįsitikinsiu, kad kito kelio iš tiesų nėra.

— Bet mes turime nuspręsti, — priminė Gendalfas.

— Gerai, — sutiko Aragornas, — nuspręsim, kai pailsėsime ir pamiegosime.

Vėliau popietę, kitiems baigiant valgyti pusryčius, Gendalfas su Aragornu atsitraukė į šalį ir pradėjo kalbėtis, vis žvilgčiodami į Karadrasą. Kalno šlaitai dabar buvo tamsūs ir niūrūs, o viršūnę dengė debesys. Frodui labai nepatiko tarpekliu, bet kai Gendalfas grįžęs paskelbė, jog šianakt Būrys bandys šturmuoti Karadrasą, hobitas apsidžiaugė. Jis net neįsivaizdavo, koks galėtų būti tas slaptas ir tamsus kelias, bet girdėdamas, jog Aragornas jo atsisakinėja, iš anksto bijojo.

— Iš visko sprendžiant, — pasakė Gendalfas, — Purpuriniai Vartai tikriausiai yra sekami ir, ko gero, artinasi pūga. Mes turime skubėti kiek tik galime, bet ir taip be sustojimų viršūnės nepasieksime. Jau greitai tems, tad pasiruoškime kelionei.

— Jei leisite, aš duosiu patarimą, — pasakė paprastai tylus Boromiras. — Aš esu gimęs prie Baltųjų Kalnų ir žinau, ką reiškia aukštai keliauti. Kol nusileisime iš kitos pusės, spėsime mirtinai sušalti. Aš mačiau čia keletą medžių ir krūmų, todėl kiekvienas iš mūsų turėtume pasiimti po ryšulį malkų.

— O Bilas paims du, ar ne, drauguži? — pagyvėjo Semas. Ponis tylėjo, tik niūriai pažvelgė į hobitą.

— Labai gerai, — pasakė Gendalfas, — tačiau prisiminkit, jog kursim laužą tik tada, kai reikės rinktis — arba žūti, arba sušilti.

Iš pradžių Būrys žingsniavo greitai, bet vėliau kelias tapo status ir keliauti buvo itin sunku. Kelias vingiavo, sukiojosi, kartais pradingdavo arba būdavo užverstas uolų nuolaužomis. Dangų užtraukė debesys, ir kelevius apgaubė aklina tamsa. Tarp uolų švilpiantis vėjas degino veidus. Apie pusiaunaktį jie pasiekė kalnų papėdę. Siauras takas dabar ėjo pro stačią uolą kairėje, virš kurios kilo niūrūs Karadraso šlaitai, o dešinėje tamsa slėpė gilią prarają.

Frodas pajuto, kaip kažkas švelniai palietė jo veidą. Hobitas iškėlė ranką ir pamatė keletą nusileidusių snaigčių. Greitai pradėjo smarkiai snigti, ir Frodas vos vos matė susikūprinusias Aragorno bei Gendolfo figūras, šmėžuojančias priekyje.

— Nepatinka man visa tai, — niurzgėjo Semas, kiūtindamas paskui Frodą. — Žiemos rytą yra malonu gulėti šiltoje lovoje ir žiūrėti, kaip sninga, bet čia... Įdomu būtų, jeigu tokia pūga virš Hobitono pasiautėtų, hobitams tai tikriausiai patiktų.

Grafystėje pūgos retai pasitaikydavo, todėl kiekviena snaigė žiemą būdavo sutinkama su džiaugsmu. Joks gyvas hobitas, išskyrus Bilbą, neprisiminė Žiauriosios Žiemos 1311 metais, kai Grafystę užpuolė baltieji vilkai, ledu perbėgę per Brendivyną.

Gendalfas sustojo. Storas sniego sluoksniu dengė jo gobtuvą ir pečius. Takelyje jau buvo prisnigta iki kulکشnių.

— To aš ir bijojau, — tarė jis. — O ką tu dabar pasakysi, Aragornai?

— Ir aš to bijojau, — atsiliepė Aragornas, — bet mažiau negu ko kito. Mes, šiauriečiai, esam pripratę prie kalnų pūgų, bet pietuose tokios pūgos pasitaiko gana retai, nebent aukštai viršuje. O mes dar nespėjome aukštai užkopti.

— Nenustebčiau, jeigu čia nagus būtų prikišęs Priešas, — suurzgė Boromiras. — Sakoma, jog jis gali pernešti pūgas iš Mordoro į Šešėlio Kalnus. Tiesa, Ūkanotieji Kalnai yra daug toliau, bet Priešo galia nuolatos didėja.

— Na ir ilgas rankas jis užsiaugino, — tarė Gimlis, — jeigu gali iš pietų atsiųsti pūgą į šiaurę.

— Ilgesnių nebūna, — pritarė Gendalfas.

Kol Saugotojai buvo sustoję, vėjas nurimo, o po poros minučių liovėsi ir pūga. Tada Būrys vėl pajudėjo į priekį ir spėjo paėjėti koki šimtą metrų, bet uraganiška vėjo jėga vėl atsinaujino, ir pradėjo snigti didžiuliais kašniais. Dabar sunkiai ėjo net galingasis Boromiras. Hobitai, susilenkė iki pat žemės, dar slinko paskui žmones, bet buvo aišku, jog sniegui taip drebiant, jie ilgai neišsilaikys. Frodai atrodė, jog jo kojos pavirto į du švino gabalus. Pipinas su Meriu vos ne verkdami stūmėsi už aikčiojančio Semo. Net Gimlis visai išsimušė iš jėgų, o juk nykštukai garsėja ištverme.

Netikėtai visi Saugotojai tarsi pasitarė sustojo. Aplinkui girdėjosi keisti garsai. Gal tai tik uolų plyšiuose švilpė vėjas, bet tie garsai buvo panašūs į ledinių balsų ūkavimus ir klaikų juoką.

Staiga iš viršaus nukrito vienas akmuo, po to kitas, ir dar vienas! Akmenys krito aplinkui ir šokinėdami riedėjo į bedugnę.

— Mes turime grįžti, — sušuko Boromiras. — Vėjas negali taip staugti, mes girdime Priešo tarnų balsus, o tie akmenys yra nutaikyti į mus!

— O aš manyčiau, kad tai vėjas, — ramiai atsakė Aragornas, — nors sutinku ir su tavimi. Pasaulį yra nemažai piktų padarų, kurie nemėgsta tokių dvikojų kaip mes, bet netarnauja ir Sauronui.

— Karadrasas ne veltui vadinamas Žiauriuoju, — pritarė žmogui Gimlis. Šitą vardą jis gavo seniai prieš Saurono pasirodymą.

— Nesvarbu, kas mums dabar kliudo, — nutraukė juos Gendalfas, — svarbu, jog tos kliūtys mes negalime įveikti.

— Tai ką mums dabar daryti? — beviltiškai riktelėjo Pipinas. Krečiamas šalčio, jis stovėjo atsirėmęs į Merio petį.

— Arba likti, kur esame, arba grįžti atgal, — atsakė Gendalfas, — nes eiti į priekį beprasmiška. Jeigu aš neklystu, takelis išveda į lygią vietą, kur mes nerasime jokios priedangos nuo sniego ir vėjo.

— Per tokią pūgą grįžti neįmanoma, — tarė Aragornas. — Nuo kalno papėdės iki čia taip pat nėra geresnės prieglaudos.

— Prieglauda, — suniurzgė Semas. — Jeigu šita siena yra prieglauda, tai aš elfas.

Saugotojai kiek galėdami prisispaudė prie sienos. Pietinis šlaitas buvo taip pakrypęs, jog palindę keliautojai galėjo nors kiek apsisaugoti nuo šiaurinio vėjo ir krantinčių akmenų, bet sniegas dribo iš viršaus ir iš šonų.

Bilas taip pat pravertė: jis savo kūnu dengė hobitus nuo sniego, bet aplink jį pūsojo nemaža pusnis. Apskritai, jeigu ne aukšti hobitų palydovai, juos jau seniai būtų užpastę iki galvos.

Frodą apėmė nepaaiškinamas mieguistumas, ir jis ėmė grimzti į ūkanotą sapną. Jam pasirodė, jog jo kojos pagaliau sušilo, paskui prie židinio pasirodė Bilbas ir šiurkščiai pasakė: "Nesuprantu, kodėl jūs grįžote. Išsigandote paprasčiausios pūgos?"

— Aš norėjau pailsėti, — sušnibždėjo Frodas, bet Bilbas greitai užgesino ugnį ir ištempė Frodą iš patogaus krėslo.

— Ar girdi, Gendalfai, juos visai užpastys, — staiga pasakė Bilbas Boromiro balsu, ir Frodas pasijuto traukiamas iš jaukios sniego olos. — Mes turime kažką daryti.

— Štai išgerkite šito, — liepė Gendalfas, išsitraukdamas odinę gertuvę. — Sriūbtelėkit kiekvienas. Tai miruvoras — dar vienas Imladriso stebuklas, Elrondo dovana.

Frodas, vos paragavęs šilto ir kvapnaus gėrimo, iš karto pasijuto atgavęs jėgas, ir visas nuovargis kažkur išnyko. Kiti Saugotojai taip pat atsigavo. Tačiau pūga ne tik kad nenurimo, bet ir dar labiau sustiprėjo.

— Kaip jūs žiūrėtumei į pasiūlymą susikurti laužą? — staiga paklausė Boromiras. — Man atrodo, mums dabar jau tenka rinktis: arba žūti, arba sušilti, Gendalfai. Be abejo, sniegas mus slepia nuo nedraugiškų

akių, bet mes tuoj sušalsime.

— Taip, mums reikia užkurti laužą, — sutiko Gendalfas. — Jeigu perėjoje ir yra priešų, tai jie jau seniausiai mus pamatė.

Saugotojai turėjo ir malkų, ir skiedrų, bet nei elfas, nei nykštukas (o juk tokie meistrai) nesugebėjo iš šlapio medžio išiebtis liepsnos. Teko darbo imtis pačiam Gendalfui. Jis prisilietė savo lazda prie ryšulio malkų ir sukomandavo: naur anedraith amnen! Akimirksniu iš lazdos išlėkė pluoštas žalių bei žydrų kibirkščių, ir malkos greitai įsidegė.

— Jeigu perėją saugo šnipai, tai jiems turėtų būti viskas aišku, — niūriai tarė burtininkas. — Aš signalizavau, kad esu čia, taip aiškiai, jog buvo galima matyti iki pat Anduino.

Tačiau Būrys jau užmiršo šnipus ir priešus: jie kaip vaikai džiaugėsi spragsinčia liepsna. Sniegas prie laužo greitai virto drumzlinomis balutėmis, bet Saugotojai, nekrepdami į tai dėmesio, kuo arčiau ištiesė rankas prie išganingos ugnies. Raudona šviesa apšvietė jų pavargusius ir neramius veidus, o už nugarų kaip tamsi siena stūksojo naktis.

Bet malkos degė greitai, o sniegas tebesnigo.

Liepsna pradėjo gesti, ir į laužą buvo įmestas paskutinis ryšulėlis malkų.

— Nieko, pasakė Aragornas, — ši naktis jau baigiasi — tuoj švis.

— Jeigu tik aušra išsklaidys šituos debesis, — sumurmėjo Gimlis. Boromiras truputį atsitraukė nuo laužo ir įsižiūrėjo į tamsą.

— Jau nebe taip smarkiai sninga, — tarė jis, — ir vėjas rimsta.

Frodas pavargęs žiūrėjo į laužą, iš tamsos atskridusios snaigės tuoj pat tirpdavo virš gėstančio laužo. Staiga Frodas pasipurtė, vydamas miegą, pasitrynė akis ir pastebėjo, jog vėjas jau nutilęs ir snaigės bepasirodo vis rečiau. Hobitas pakėlė galvą ir pamatė, jog rytuose dangus ima lėtai lėtai švisti. Netrukus visai baigė snigti.

Auštantis rytas iš nakties išplėšė ir keliautojams parodė plikas viršūnes tarp sniegynų dykumos. Nors takelis, kurį visi laikė dingusiu, vis dar buvo matomas, viršuje kabojo pilki, sniego pritvinkę debesis.

Gimlis apsidairė ir papurtė galvą.

— Karadrasas dar nenusiramino, — pasakė jis. — Jeigu mes eisime toliau, tai būsime užversti dar kalnu sniego. Kuo greičiau leisimės atgal, tuo bus geriau.

Su Gimliu visi sutiko, bet atsitraukti nebuvo taip paprasta. Už keleto žingsnių nuo laužo buvo sunešta tokia pusnis, kad hobitai būtų paskendę joje su galvomis. Kalnas sniego stūksojo netgi ten, kur keliautojus nuo vėjo saugojo sena akmeninė siena!

— Jeigu Gendalfas eitų priekyje ir tirpdytų sniegą, tai mes turetume takelį, — pasiūlė Legolasas. Audra nelabai sujaudino elfą — jis vienintelis buvo gerai nusiteikęs.

— O jeigu elfas nukristų pas saulę ir jos paprašytų skaisčiau pašviesti, tai mes irgi turėtume takelį, — atkirto Gendalfas. — Mano lazda jums ne krosnis.

— Kai nesiseka protingam, gali pavykti stipriam, — taip sakoma mano šalyje, — įsikišo Boromiras. — Audra prasidėjo, kai mes aplenkėme šitą uolos iškyšulį, todėl ten sniego neturėtų būti, o iki jo ne daugiau kaip šimtas metrų. Pats stipriausias iš mūsų galėtų nubristi iki to iškyšulio ir padaryti taką kitiems.

— Galima pabandyti, — sutiko Aragornas. — Mes dviese kaip nors įveiksime tą šimtą metrų.

Aragornas buvo pats aukščiausias Būryje, bet stambumu ir kūno sudėjimu neprilygo Boromirui, todėl gondorietis ir žengė pirmas, o Aragornas paskui jį. Vietomis sniegas Boromirui siekė iki krūtinės, ir jis kapanojosi pusnyse kaip labai pavargęs plaukikas.

Legolasas iš pradžių šypsodamasis žiūrėjo į žmones, paskui pasisuko į kitus ir šūktelėjo.

— Tepadės jėgai protas ir sumanumas!

Ištaręs tuos žodžius, elfas nubėgo į priekį, ir Frodas tik dabar pastebėjo, kad Legolasas avi ne sunkiais auliniiais batais kaip visi, bet lengvais elfiškais sandalais, kurie praktiškai nepaliko jokio pėdsako sniege.

— Lik sveikas, Gendalfai! — riktelėjo elfas. — Aš einu ieškoti saulės!

Jis paspartino žingsnį, lyg šokdamas aplenkė sunkiai brendančius žmones ir pamojavęs jiems ranka dingo už uolos.

Boromiras su Aragornu lėtai stūmėsi į priekį, kiti žiūrėjo jiems įkandini, kol žmonės dingo už posūkio. Debesys vėl susimetė į krūvą, ir ant žemės pradėjo kristi snaigės.

Praėjo valanda, gal dar daugiau, kol pagaliau sugrįžo Legolasas. Tuoj po jo pasirodė ir žmonės.

— Ką gi, — šūktelėjo pribėgęs Legolasas. — Kaip matote, aš neatsivedžiau saulės. Ji dabar klajoja po mėlyną pietinį dangų ir jai mažai rūpi, kas dedasi prie Purpurinio Rago. Tačiau atnešiau vilties blyksnį tiems, kurie yra pasmerkti vaikščioti dviem kojom. Už tos uolos, apie kurią kalbėjo Boromiras, sunešta taip pat didelė pusnis, ir mūsų stiprieji žmonės jau buvo pasirengę žūti, jeigu aš nebūčiau paaiškinęs, kad pusnies tėra apie dešimt žingsnių, o už jos sniegas kažkodėl tesiekia hobitams iki kulksnių.

— Aha, taip ir maniau, — subambėjo Gimlis. — Tai nebuvo paprasta audra. Karadrasas nemėgsta nei nykštukų, nei elfų, todėl ta pusnimi norėjo mus pražudyti.

— Visa laimė, kad tavo Karadrasas užmiršo, jog prie nykštukų bei elfų prisijungė žmonės, ir ne patys silpniausi. Mes įveikėme pusnį ir paruošėme siaurą takelį tiems, kurie nemoka sklandyti kaip elfai, — pareiškė Boromiras.

— Bet kaipgi mes iki ten nueisime? — sunerimęs paklausė Pipinas, išreikšdamas hobitų mintis.

— Nesijaudink, — atsakė Boromiras, — man su Aragornu dar liko jėgų, tad nunešim jus, Mažąją Tautą. Ir pradėsime, ponas Peregrinai, nuo tavęs!

Jis pakėlė hobitą, ir tas užsiropštė žmogui ant pečių.

— Laikykis tvirčiau pats, — paliepė gondorietis. — Man reikalingos laisvos rankos.

Boromiras nužingsniavo takeliu žemyn, jį nusekė Aragornas, nešinas Meriu. Pipinas stebėjosi, matydamas koridorių, kurį žmonės padarė be jokių įrankių, tik savo rankomis. Netgi dabar, nešdamas Pipiną, Boromiras vis platino tunelį, kad kitiems būtų lengviau eiti. Greitai jie praėjo pusnį, kuri, dvigubai aukštesnė už Boromirą, kilo kaip siena. Pusnies ketera buvo aštri, lyg nupjauta peiliu, ir visa pusnis atrodė kaip galingas monolitas, kurio viduryje buvo iškirstas plyšys. Už pusnies Meris su Pipinu ir Legolasas liko laukti kitų, o žmonės vėl pakilo į viršų.

Netrukus su Semu grįžo Boromiras, vesdamasis Bilą, o paskutinis ėjo Aragornas, ant pečių nešdamas Frodą.

Vos tik Frodas palietė žemę, keliautojus apkurtino dundesys, iš viršaus pabiro akmenys, ir ore pradėjo suktis galybė sniego dulkių. Joms nusėdus, Saugotojai pamatė, kad tunelis pusnyje užverstas akmenimis.

— Užteks, užteks, Barazinbarai! — sušuko Gimlis. — Juk matai, kad mes išeinam!

Su tais žodžiais akmenų griūtis staiga liovėsi, dangus pašviesėjo, lyg kalnas būtų pasitenkinęs keliautojų atsitraukimu ir palikęs juos ramybėje.

Legolasas neapsiriko: kelyje sniego taip sumažėjo, jog hobitai jau galėjo eiti patys. Greitai Būrys vėl stovėjo stataus šlaito viršūnėje, toje vietoje, kur vakar Frodas pamatė pirmąsias snaiges.

Artėjo vidurdienis. Iš aikštelės, kur stovėjo nusikamavę Saugotojai, buvo matyti visos vakarinės žemės: lygumos, kloniai ir kalvos. O apačioje Frodas pamatė tą pačią lomą, kurioje Būrys ilsėjosi prieš pakildamas į perėją.

Frodas buvo alkanas ir baisiai sušalęs. Vos tik jis pagalvodavo apie ilgą ir skausmingą kelionę šlaitu žemyn, pradėdavo skaudėti galvą. Staiga hobitui akyse sumirguliavo kažkokie juodi taškeliai. Jis sumirksėjo, bet taškeliai neišnyko — jie sukosi skaidriame ore, ir Frodas nusprendė, jog kažkas atsitiko jo akims.

— Vėl paukščiai, — tarė Aragornas, irgi pastebėjęs taškelius.

— Nieko nebepadarysi, — atsiduso Gendalfas. — Draugai jie ar priešų šnipai, leistis vis tiek reikia — Karadrasas nemėgsta naktinių svečių.

Šaltas vėjas pūtė keliautojams į nugaras, kai jie nosisuko nuo Purpurinių Vartų ir niūrūs pradėjo leistis žemyn šlaitu. Karadrasas vis dėlto įveikė juos.

IV. KLAIDŽIOJIMAI PATAMSIUOSE

Tik vakare, jau beveik sutemus, keliautojai ryžosi sustoti. Kalnus gaubė migla, ir vėjas pūtė vis taip pat stipriai. Gendalfas visiems davė dar kartą gurkštelti miravoro, paskui Saugotojai pavakarieniavo ir sušaukė pasitarimą.

— Mes šiandakt niekur nebegalime eiti, — tarė Gendalfas. — Po Purpurinių Vartų šturmo reikia bent kiek pailsėti.

— O kur paskui? — paklausė Frodas.

— Prieš mus tik du keliai, — atsakė Gendalfas. — Atgal į Rivendeilą arba pirmyn prie Ugninio Kalno.

Išgirdęs apie Rivendeilą, Pipinas pragiedrėjo, Meris su Semu linksmai pasimuistė, o Aragornas ir Boromiras nieko nesakė. Frodas susirūpinęs tylėjo.

— Grįžti galima tik su pergale arba pripažinus savo pralaimėjimą, — pagaliau pasakė hobitas.

— Gerai sakai, Frodai, — atsiliepė Gendalfas. — Grįžimas reikštų pražūtį visoms Laisvosioms Tautoms, nes tada beliktų Žiedą slėpti Rivendeile, o anksčiau ar vėliau Priešas sunaikintų Elrondo namus. Žiedo Šmėklos jau dabar yra baisios, tačiau verčiau nesakysiu, kokios taps tada, kai jų valdovas ant rankos užsimaus Visagalį Žiedą.

— Vadinasi, mums nieko kito nelieka, — atsidusęs užbaigė Frodas.

Jau mintimis po Grafystę skrajojęs Semas vėl suraukė antakius ir nugrimzdo į melancholiją.

— Dabar jums pasiūlysiu kelią, — pasakė Gendalfas, — apie kurį galvojau iš pat pradžių, ir numaniau, kad

mums teks jį išbandyti. Tai gana niūrus kelias, ir Aragornas apie jį nenorėjo net klausyti, kol neišsitikino, kad pro Purpurinius Vartus pereiti neįmanoma.

— Oho, jeigu jau tas kelias blogesnis už Karadraso perėją, tai jis turbūt iš tiesų labai pavojingas, — išsižiojo Meris, — bet papasakok apie jį, Gendalfai, kad mes žinotume patį blogiausią.

— Kelias, apie kurį kalbu, eina per Morajos Kasyklas, — ramiai pasakė Gendalfas.

Gimlis susijaudinęs pasižiūrėjo į burtininką, bet ir jį (kaip ir kitus) apėmė baimė: apie pražūtingas neišmatuojamas Morajos olas sklido baisių gaudų.

— Kelias veda į Morają, bet neaišku, ar jis dar išlikęs, — pasakė Aragornas.

— Moraja nuo seno turi blogą vardą, — tarė Boromiras, — ir aš nesuprantu, kodėl žadame ten eiti. Negalime persikelti per kalnus, žygiuokime į pietus, iki Rohano tarpeklio, kur gyvena ištikimi mūsų sąjungininkai. Arba persikelkime per Izeno upę ir į Gondorą įeikime iš jūros pusės: per Ilgąjį Krantą ir Lebeniną.

— Daug laiko praėjo, kol tu viešėjai šiaurėje, — Boromirai, — paprieštaravo Gendalfas. — Negi negirdėjai Pasitarime apie Sarumaną? Su juo aš atsiskaitysiu, kai viskas bus baigta, bet dabar Žiedas negali būti gabenamas pro Izengardą. Taigi kol su mumis kartu keliauja Žiedo Nešėjas, tol kelias pro Rohano tarpeklį yra užkirstas. Be to, keliaudami mes sugaišime beveik metus ir turėsime pereiti žemes, kurias atidžiai seka ir Sauronas, ir Sarumanas. Keliaudamas į Rivendeilą, Boromirai, Priešui tu buvai tik paprastas vienišas raitelis ir mažai jį dominai, bet dabar esi Žiedo Saugotojų Būrio narys ir daliniesi atsakomybe su visais. Jeigu mes eisime į pietus, tai pavojai tykos mūsų kiekvieną mylią ir neturėsime kur pasislėpti.

— Po mūsų bandymo šturmuoti kalną, — patylėjęs tęsė Gendalfas, — mums būtinai reikia kur nors išnykti, kad priešai pamestų pėdsakus. Todėl aš siūlau ne apeiti kalnus, ne perkopti juos, bet lįsti po jais. Šiaip ar taip, Priešas tikriausiai šito nesitiki.

— Ką mes žinome, ko jis tikisi, — atkirto Boromiras. — Sauronas gali sekti visus kelius ir, jeigu jis supras, jog mes įėjome į Morają, tai tada iš tų spąstų nebeišsikrapštysim. Kalbama, jog Priešas tvarkosi Morajoje kaip savo Juodojoje Tvirtovėje.

— Ne kiekvienu galima tikėti, — pasakė burtininkas. — O Morajoje šeiminkauja visai ne Priešas. Aš vienintelis iš jūsų esu buvęs požeminiuose Juodojo Lordo kalėjimuose ir tai tik Dol Guldure, kuris yra silpnesnis už Barad Dūrą, arba Juodąją Tvirtovę. Juk nevesčiau jūsų į Morają, jeigu ji būtų panaši į tas dvi tvirtoves. Žinoma, mes galime ten sutikti orkų, bet dauguma Ūkanotųjų Kalnų orkų po Penkių Armijų Mūšio buvo išžudyta ir išsklaidyta. Tiesa, Ereliai pranešė, jog šitie padarai vėl renkasi į Ūkanotuosius, bet į Morają orkai dar neturėtų būti nusigavę. Morajoje mes galime rasti ir draugų: jeigu aptiktume Balino, Fandino sūnaus, vadovaujamą nykštukų pulką, mums nereikėtų nieko bijoti.

— Aš eisiu su tavimi, Gendalfai! — staiga sušuko Gimlis. — Eisiu kartu į Diurino sales, nors mes ir nerastume išėjimo iš Morajos.

— Puiku, Gimli, — pasakė Gendalfas, — tu mane padrašinai. Dviese mes kaip nors jau surasim tą išėjimą. Su nykštuku leistis į Morają yra tas pats, kas su elfu eiti į mišką ar su hobitu į Vienišąjį Kalną, — mirktelejo burtininkas Frodui. — O ir aš ne pirmą kartą Morajoje. Kartą ten jau ieškojau dingusio nykštuko Treino, Troro sūnaus, ir išėjau gyvas.

— Aš irgi esu perėjęs Morają, — tyliai tarė Aragornas, — tačiau man ir nuo to vieno karto liko tokie atsiminimai, jog antrą kartą bandyti nebenoriu.

— O aš ir pirmą kartą nenoriu, — burbtelėjo Pipinas.

— Ir aš, — palaikė jį Semas.

— O kas nori? — taikliai paklausė Gendalfas. — Aš irgi nenoriu, bet mums reikia patekti į Dimrilo slėnį, todėl klausiu: kas sutiks, ne panorės, bet sutiks su manimi leistis į Morają?

— Aš, — tvirtai pasakė Gimlis.

— Ir aš, — atsidusęs parėmė nykštuką Aragornas. — Tu sutikai šturmuoti perėją, įspėjęs mane, kad galime žūti, ir vos taip neatsitiko. Todėl dabar aš seksiu paskui tave, Gendalfai, bet prisimink — Morajoje didžiausias pavojus gresia ne mums, netgi ne Frodui ir jo Žiedui, bet tau!

— Aš eisiu tik tada, jeigu visas Būrys eis, o mes dar nežinome, ką pasakys Legolasas ir Mažoji Tauta, nors spręsti, ko gero, teks Žiedo Nešėjui, — tarė Boromiras.

— Aš nenoriu leistis į Morają, — tiesiai pasakė Legolasas.

Hobitai tylėjo. Semas klausiamai pažvelgė į Frodą, ir tas pagaliau prabilo:

Aš taip pat neturiu noro lįsti į Morają, bet nenoriu atsisakyti Gendolfo patarimo. Gal sprendimą atidėkime iki ryto. Dabar jau tamsu ir niūru. Jūs tik paklauskite vėjo staugimo.

Po šitų žodžių visi paskendo savo mintyse, nenoriai klausydamiesi, kaip vėjas šėlsta tarp uolų ir medžių.

Staiga Aragornas pašoko ant kojų.

— Argi gali vėjas taip staugti? — sušuko jis, — ne, tai vilkų balsai. Iš kalnų čia lekia vargai.

— Mums nebėra laiko laukti iki ryto, — pareiškė Gendalfas, — ir pasirinkimo nebeliko: negi trauksime į pietus ir dar su laukiniais vilkais, lipančiais ant kulnų?

— Ar toli iki Morajos? — paklausė Boromiras.

— Iki Vartų Karadraso pietvakariuose apie penkiolika dvidešimt mylių, — niūriai atsiliepė Gendalfas.

Reikia kuo greičiau slėptis Morajoje, — tarė Boromiras. — Bijai orko — nepasislėpsi nuo vargo.

— Taip taip, bet iš kitos pusės, kur orkas, ten ir vargas, — pastebėjo Aragornas.

— Nepaklausiau aš Elrondo patarimo, — murmtelėjo Pipinas Semui, — ir veltui. Nuo to staugimo man plaukai piestu stojasi. Kas iš to, kad mano prosenelis buvo Bandobrasas Riaumojantis Bulius.

— Mano širdis taip pat kulnuose, — atsakė Semas, — bet su mumis tiek narsių draugų, jog nemanau, kad mes atsidurtume vilkų pilvuose.

Norėdami susirasti apsaugą nakčiai, Saugotojai įkopė į kalvos viršūnę, apaugusią senais ir susiraizgiusiais medžiais, kurie buvo apsupti neaukštų, kai kur jau apgriuvusių akmenų ratu. Jo viduryje keliautojai įkūrė laužą, nes tamsa negalėjo jų paslėpti nuo baisių vargų.

Visi susėdo apie laužą (išskyrus du sargybinius) ir pradėjo neramiai snausti. Vargšas ponis Bilas drebėjo iš baimės ir tiesiog maudėsi savo prakaitu. Vilkų staugimas čia nutildavo, čia vėl pasigirdavo, kol pagaliau priartėjo, ir kelią apsupo daugybė žibančių akių. Netikėtai ten, kur ratas buvo apgriautas, Saugotojai pamatė milžinišką vargą: žvėris pakėlė snukį ir pratisai sustaugė, ragindamas savo bendrus pradėti puolimą.

Gendalfas atsistojo ir iškėlęs lazda žengė prie žvėries.

— Klausyk, nusęsęs Saurono šunie, — iškošė burtininkas, — prieš tave stovi Gendalfas, todėl nešdinkis, jeigu nori išsaugoti sveiką kailį. - Trumpai stūgtelėjęs vilkas puolė į priekį — melodingai skambtelėjo Legolaso lanko templė, ir vargas parkrito su smysančia gerklėje elfiška strėle. Stebinčios akys greitai išsisklaidė. Gendalfas su Aragornu priėjo prie rato krašto, bet pamatė tik nuo kalvos bėgančius šešėlius. Vėl viskas nutilo ir tamsios nakties netrikdė joks garsas.

Artinosi saulėtekis, ir mėnulis, vis išlįsdamas pro debesis, po truputį leidosi į vakarus. Staiga Frodas pabudo nuo daugiabalsio staugimo. Daugybė vargų dabar puolė keliautojus iš visų pusių.

— Daugiau sausuolių į laužą, — suriko Gendalfas hobitams. — Kardus iš makštų! Susiglausti nugaromis! Plykstelėjus laužui Frodas pamatė, kaip pilki šešėliai šoka per akmenų ratą. Iš paskos puolė kiti ir kiti. Aragornas žaibiškai mostelėjo Andrilu, ir vienas žvėris sudribo žemėn. Smagiai užsimojęs Boromiras nurėžė galvą kitam vilkui. Prie jų plačiai išskėtęs kojas stovėjo Gimlis ir mosavo savo kovos kirviu. Be paliovos skambėjo Legolaso lankas.

Frodas su viltim pažvelgė į burtininką. Neaiškioje laužo šviesoje Gendolfo figūra tarsi išaugo iki dangaus ir jis atrodė kaip akmeninis senovės karžygys. Akimirka Gendolfo lazda akinamai tvyktelėjo, ir jis, pasilenkęs prie artimiausio medžio, sušuko užkeikimą:

— Naur an edraith ammen! Naur dan i ngaiirhoth!

Akimoju medis užsiliepsnojo kaip deglas ir uždegė aplinkinių viršūnes. Po kelių sekundžių jau visa kalva buvo nutvieksa skaisčios šviesos. Besiginančiųjų kardai ir durklai žerėjo, lyg būtų ką tik ištraukti ir žaizdro. Vargų puolimas baigėsi ir, paskutinei Legolaso strėlei pervėrus jų vadą, žvėrys puolė bėgti.

Prieš pat patekiant saulei, ugnis užgeso ir vietoj medžių liko tik apanglėję strampai. Nuo kalvos kilo tiršti juodi dūmai. Priešai buvo sutriuškinti ir nesirodė.

— Ką aš sakiau, — triumfuodamas pareiškė Pipinui Semas. — Ne taip jau lengva vilkams mus suryti. Pats senasis Gendalfas su jais kovojo, o jis, trumpai tariant — burtininkas.

Kai tamsa jau galutinai išsisklaidė, keliautojai niekur nerado vargų lavonų. Jeigu ne sudegė medžiai ir gulinčios Legolaso strėlės, nebūtum net pagalvojęs, jog čia vyko mūšis. Elfas tylėdamas jas susirinko, iš vienos strėlės buvo likęs tik smaigalys.

— To aš ir bijojau, — pasakė Gendalfas. — Tai ne paprasti vilkai, ieškantys grobio šiose dykynėse. Greitai valgykite, ir į kelią!

Tą dieną vėl pasikeitė oras, lyg paklūsęs kažkokiai jėgai, kuriai buvo paranku ne užpilti keliautojus sniegu, bet per gerą orą matyti viską mylių mylias. Per naktį pūtės šiaurės rytų vėjas visai nurimo, debesis nuplaukė į pietus, ir dabar dangus spindėjo žydruma. Būriui susiruošus keliauti, pro kalnų viršūnes žvilgtelėjo saulė.

— Mes privalom pasiekti įėjimą į Morają prieš saulėlydį, — tarė Gendalfas. — Kitu atveju visai jo nepasieksim. Mums jau nebetoli, bet Aragornas nežino čionykščių takų, o aš prie vakarinės Morajos Sienos tesu buvęs tik vieną kartą.

— Vartai štai ten, — kalbėjo burtininkas, rodydamas lazda į pietryčius, kur tolumoje matėsi uolų grandinė ir viena didelė uola per vidurį. — Palikes Purpurinius Vartus, aš vedžiau jus į pietus, o ne ten, iš kur

iškeliavom. Ir gerai padariau, nes sutaupėme kelio. Paskubėkim!

— Jeigu mes nerasime įėjimo į Morają, tai bus puikusia dovana vargams, — niūriai sumurmėjo Boromiras, bet jo niekas neišgirdo.

Gimlį vijo nekantrumas, ir jis žingsniavo Būrio priekyje šalia Gendolfo. Vienintelis kelias, vedantis į Morają, ėjo palei Siranono upelį, ištekančią iš uolų netoli Morajos Vartų. Tačiau ar Gendalfas suklydo, ar bėgantis metai pakeitė kraštą, bet Siranono vagos niekaip nesisekė surasti.

Jau artėjo popietė, bet Saugotojai vis dar klaidžiojo po bevaisę, akmenuotą žemę. Niekur nesimatė nė mažiausio vandens, nė jokios gyvos dvasios. Hobitai gūrino nuleidę galvas, stengdamiesi negalvoti, kas bus, jeigu naktis juos užklups šitoje dykynėje, kur nėra jokios priedangos.

Staiga Gimlis, kuris ėjo jau priešakyje vienas, garsiai šūktelėjo. Nykštukas stovėjo ant kalvelės ir rodė dešinën. Nuskubėję prie jo Saugotojai išvydo gilų ir siaurą kanalą. Jame jau seniai nebuvo vandens, bet artimajame kalno krante driekėsi senasis, dabar jau sugriautas kelias, kadaise grįstas raudonomis plytomis.

— Aha, štai pagaliau, — šūktelėjo Gendalfas. — Čia ir yra Siranonas, Vartų Versmė, bet kodėl jis išdžiūvo, pasakyti sunku. Net per didžiausias sausras keliautojai girdėdavo upelio čiurolinimą. Bet paskubėkime, nes laiko liko visai nedaug!

Nors Saugotojai buvo labai nusivarę nuo kojų, vis dėlto prisivertė ir visą pavakarę žygiavo be sustojimo. Vienas trumpas atokvėpis buvo skirtas pietums. Prieš juos stūksojo Ūkanotieji Kalnai, bet kelias nėrė į giliai daubą ir dabar matėsi tik snieguotos viršūnės.

Po poros valandų kelias staigiai pasisuko iš pietų į rytus. Greitai upės vaga įsiremė į apie penkių sieksnių uolą be viršūnės. Per ją anksčiau krito galingas krioklys, o dabar sroveno vos matomas upokšnis.

— Taip, Siranonas išdžiūvo, — palingavo galvą Gendalfas. — Tai Laiptų Krioklys, ir jo kairėje, uoloje, jeigu neklystu, turi būti iškalti laipteliai, o kelias, darydamas vingį, turėtų išvesti į platų slėnį prie pat Morajos Sienos, kur Siranonas susikerta su senuoju keliu. Pasižiūrėkime, ar išlikę laipteliai.

Jie lengvai surado akmeninius laiptukus, ir Gendalfas su Frodu bei Gimliu greitai jais užlipo. Pasiekė uolos viršūnę, jie apstulbę pamatė, jog kelias užkirstas, ir kartu paaiškėjo Vartų Versmės nusekimo priežastis: priešakinėje slėnio vietoje, nušviestas besileidžiančios saulės, juodavo didelis ežeras. Jo niūriame paviršiuje neatsispindėjo nei saulė, nei debesys. Matyt, kokios nors uolos griūtis užtvėnkė Siranoną, ir jis užtvindė slėnį. Už grėsmingo vandens stūksojo milžiniškos ir galingos uolos. Tačiau kad ir kiek Frodas žiūrėjo, tose uolose nepamatė ne tik vartų ar angos, bet ir paprasčiausio iškilimo.

— Štai Morajos Siena, — mostelėjo Gendalfas, — kurioje kadaise buvo vakariniai Morajos Vartai arba Elfų Durys, kaip jas vadino žmonės, nes šitas kelias, kuriuo atėjome, jungė Morają su Holinu. Bet dabar kelią užstoja ežeras, o plaukti iš Būrio turbūt niekas nesiryš, ypač tokį vakarą.

— Mums reikia grįžti į pagrindinį kelią, — pasiūlė Gimlis, — ir pasižiūrėti, kur jis mus nuves. Net jeigu čia nebūtų to ežero, tai vis tiek Bilas laiptais neužliptų.

— Bet mes negalime jo vestis į Morają, — susigriebė Gendalfas. — Kelias po kalnais yra tamsus ir turi tokių vietų, kur ponis tikrai nepraeis.

— Vargšas Bilas, — atsiduso Frodas, — aš apie tai nepagalvojau. Ir vargšas Semas! Ką jis pasakys, tai sužinojės?

— Atsiprašau, — tarė Gendalfas. — Bilas labai pravertė kelionėje, ir man labai gaila su juo skirtis.

Kai Būrys pagaliau atsidūrė prie ežero, danguje jau mirgėjo pirmutinės žvaigždės. Iš pirmo žvilgsnio galėjo pasirodyti, jog ežeras ne platesnis kaip šimtas metrų, bet iš tikrųjų buvo ne taip. Ar toli ežeras driekėsi į pietus, tamsoje nesimatė, tačiau pietinė jo dalis buvo mažiausiai pusės mylios ilgio, o tarp uolų, supančių slėnį, ir ežero vinguriavo siaurutė juostelė žemės. Saugotojai tiesiog bėgte nubėgo į tą pusę, nes buvo jau beveik sutemę, o iki Vartų dar likę keletas mylių.

Prie šiaurinės ežero pusės kelią Saugotojams pastojė siauras užutekis. Vanduo užutekyje buvo šleikščiai žalias, aptrauktas kažkokia plėve. Pats užutekis panešėjo į gleivėtą ranką, siekiančią pagriebti uolas. Gimlis, niekam nespėjus nieko pasakyti, drąsiai žengė į priekį ir pamatė, kad vandens užutekyje ne ką daugiau kaip du sprindžiai. Paskui nykštuką nusekė ir visi kiti, slidinėdami dugno akmenimis. Frodas net nusipurtė iš pasišlykštėjimo, kai jo kojas palietė nešvarus vanduo.

Semui, paskutiniajam iš Būrio, pervedus Bilą į kitą pusę, pasigirdo negarsus pliūkštelėjimas, lyg iš vandens būtų išnirusi žuvis ir tuoj pat grįžusi atgal. Greitai atsisukę Saugotojai pamatė, jog ežero centre vanduo suraibuliavo, paskui kažkas pradėjo burbuliuoti ir ežerą vėl apgaubė tyla. Prieblanda tamsėjo, nes debesys sugėrė paskutinius saulės blyksnius.

Gendalfas žengė skubiu žingsniu, ir greitai keliautojai pasiekė tą sausos žemės lopinėį su riogsančiais akmenimis ir uolų nuolaužomis. Saugotojai eidami kuo labiau glaudėsi prie uolų, kad kaip nors būtų toliau nuo to vandens. Paėję į pietus apie mylią, jie pastebėjo ažuolus: prie sienos stovėjo du milžiniški ažuolai,

kurių šaknys tiesėsi iki pat vandens, ir Frodas sau prisipažino, jog tokių gigantiškų medžių jam dar nėra tekę matyti. Palei ežerą ėjo alėja, irgi apsodinta ąžuolais, bet tie buvo jau seniai sudžiūvę ir nė iš tolo neprilygo galiūnams, kurie šakomis rėžė naktinį dangų ir buvo panašūs į fantastiškus sargybinius, saugančius Morają.

— Pagaliau atvykome, — tarė Gendalfas. — Čia baigiasi elfų kelias iš Holino. Nykštukai iškarto vakarinius Vartus, kad būtų galima prekiauti su elfais, o pastarieji pasodino šituos ąžuolus, norėdami įamžinti jų draugystę. Taip, anais gerais laikais draugystė tarp elfų ir nykštukų dar nebuvo nutrūkusi.

— Negirdėjau, kad ši draugystė būtų nutrūkusi dėl nykštukų, — tuoj pat pareiškė Gimlis.

— O aš negirdėjau, kad ji būtų nutrūkusi dėl elfų, — atrėžė Legolasas.

— Aš girdėjau ir tai, ir tai, — nuramino ginčininkus Gendalfas, — bet dabar susitaukime ir padėkit man! Vartai uždaryti bei paslėpti, ir kuo greičiau mes juos surasim, tuo bus geriau, — pasisukęs į kitus paskelbė burtininkas. — Kol aš ieškosiu Vartų, pasiruoškite įėjimui į Kasyklas, nes turime atsisveikinti su mūsų nešuliniu poniu. Padėkite į šalį šiltus drabužius — jums jų nereikės. Pasidalinkite ponio nešulius, visą maistą ir vandens maišus.

— Bet jūs negalite palikti vargšo Bilo šitoje šlykščioje vietoje, pone Gendalfai! — pikta sušuko Semas. — Aš be jo nė iš vietos nepajudėsiu! Juk Bilas su mumis taip toli nukeliavo.

— Atleisk, Semai, — tyliai tarė burtininkas, — bet Durims atsidarius, Bilas neis į tamsias Morajos žiotis. Tau teks pasirinkti — ar Bilas, ar šeimnininkas.

— Jis paskui mane ir į drakono ryklę eis, — užprotestavo Semas. — Juk nedora palikti Bilą, kad jį sudraskytu tie prakeikti vargai.

— Na, kol jį sudraskys, dar teks palaukti, — atsakė Gendalfas ir uždėjęs ranką poniui ant galvos tyliai sušnibždėjo: — saugokis pats, Bilai, ir likimas tave saugos. Tu protingas gyvulys ir Rivendeile nemažai išmokai. Keliauk tomis vietomis, kur galima rasti žolės, ir sėkmingai sugrįžk pas Elrondą arba ten, kur tu nori. Niekas nežino savo ateities, Semai, ir galbūt Bilas grįš, o mes — ne.

Semas paniūręs stovėjo prie ponio ir nieko neatsakė. Bilas, lyg suprasdamas, kas dedasi, pakėlė galvą ir prikišo snukį prie hobito ausies. Staiga Semas prapliupo ašaromis ir šniurkšdamas pradėjo atrišinėti ponio nešulius. Kiti greitai pasidalino daiktus, atrinkdami tai, kas galės praversti priekyje.

Viską atlikę, Saugotojai pasižiūrėjo, ką veikia Gendalfas. O jis paprasčiausiai stovėjo tarp dviejų medžių, spoksodamas į sieną, lyg norėdamas pragręžti ją kiaurai. Gimlis vaikštinėjo, stuksendamas į ją kirviu, o Legolasas tupėjo, priglaudęs prie jos ausį tarsi klausydamasis.

— Na, mes pasiruošę leistis į Morają, — pasakė Meris, — bet kur Vartai?

— Nykštukų vartų neįmanoma pastebėti, kai jie uždaryti, — paaiškino Gimlis. — Jie yra nematomi ir net jų meistrai negali surasti vartų, jeigu yra užmiršę atvėrimo paslaptį.

— Taip, bet šitie Vartai nebuvo slapti, — atsisuko Gendalfas, — ir jeigu jų niekas neperdirbo, tai ir nykštukai, ir elfai turėtų juos rasti.

Burtininkas žengtelėjo prie sienos. Tarp medžių ji buvo labai lygi, ir prisiartinęs Gendalfas pradėjo čiupinėti sieną rankomis, burbėdamas nesuprantamus žodžius. Paskui atsitraukė ir paklausė:

— Pasižiūrėkite! Ar dabar ką nors matote?

Mėnulis švietė tiesiai į sieną, bet kiti Saugotojai nieko nematė. Netikėtai pradėjo ryškėti linijos, panašios į sidabrinės gijas, išraižiusias akmenį. Linijų voratinklis vis tankėjo, ir netrukus prieš apstulbusių keliautojų akis pasirodė pilkas piešinys. Pačioje uolos viršūnėje matėsi arka, išrašyta elfiškais runomis. Viršuje kūjį ir priekalą vainikavo karūna su septyniomis žvaigždėmis. Arka rėmėsi į du medžius, labai panašius į tuos, kurie augo prie sienos, o žvaigždė tarp ąžuolų spindėjo, skleisdama daugybę spindulių.

— Štai Diurino Emblema! — šūktelėjo Gimlis.

— Ir Aukštųjų Elfų Ąžuolas, — pridūrė Legolasas.

— Ir Feanoro Žvaigždė, — užbaigė Gendalfas. — Mes nematėme piešinio, kadangi itildinas, kuriuo atliktas darbas atspindi tik mėnulio šviesoje, kai kas nors pasako tam tikrus žodžius. Man teko ilgai pasirausti atmintyje, kol juos prisiminiau.

— Ką reiškia tas užrašas? — pasiteiravo Frodas, kuris mėgino iššifruoti įrašą arkoje. — Aš maniau, jog moku elfų runas, bet šitų perskaityti negaliu.

— Tave Bilbas mokė naujosios elfų kalbos, o šitos runos priklauso senajai, — paaiškino Gendalfas. — Bet runos neturi mums didelės reikšmės. Runos sako: Diurino, Morajos Valdovo, Durys. Ištask žodį, drauge, ir įeisi. O apačioje smulkiau užrašyta: Aš, Narvis, pagaminau vartus, įrašus padarė Kelebrimboras iš Holino.

— Ką reiškia: Ištask žodį, drauge, ir įeisi? — paklausė Meris.

— Tai pakankamai aišku, — tarė Gimlis. — Jeigu tu esi draugas, pasakyk užkeikimą, ir Durys atsidarys.

— Taip, patvirtino Gendalfas, — šitos Durys yra valdomos žodžių. Kai kurie nykštukų vartai atsidaro tik

ypatingomis aplinkybėmis ir tik išrinktiesiems, tačiau šie Vartai Diurino laikais nebuvo laikomi slaptais. Paprastai juos laikydavo atvirus, ir sargai ramiai snausdavo medžių paunksmėje. O jeigu Vartus ir uždarydavo, tai įeiti galėdavo kiekvienas, kuris žinodavo užkeikimą. Ar aš teisingai supratau užrašą, Gimli? — Visiškai teisingai, — linktelėjo Gimlis, — bet Narvio giminė jau seniai išnyko, ir žodžiai užsimiršo.

— Argi tu nežinai užkeikimo, Gendalfai? — išgąstingai paklausė Boromiras.

— Ne, — atsakė burtininkas.

Visi sutrikę pasižiūrėjo į Gendalfą, ir tik Aragornas, gerai pažinojęs burtininką, liko ramus, nes neabejojo, kad Gendalfas išsikaptys iš sunkios padėties.

— Tai kam tada reikėjo vesti mus prie šitos dvokiančios balos? — suriko Boromiras. — Tu mums sakei, kad kartą jau esi buvęs Kasyklose. Argi gali būti, kad tu nežinotum slaptažodžio?

— Atsakau į tavo pirmą klausimą, Boromirai, — nesijaudindamas tarė burtininkas. — Kol kas aš nežinau užkeikimo. Tu klausi, ko mes čia atėjome? Atsakau — kad mūsų nesurytų vargai. O dabar vienas klausimas tau, Boromirai: ar kartais tu nesuabejojai mano žodžiais? Juk sakiau, kad tada nusileidau į Morają iš rytų ir prie šitų Vartų atsidūriau iš vidaus. Iš ten juos pakanka nestipriai stumtelėti.

— Tai ką mes dabar darysime? — paklausė Pipinas, padrasintas pasišiaušusių burtininko antakių.

— Daužysim duris galvomis, Peregrinai Tukai, — suirzo Gendalfas. — O aš, kai pailsėsiu nuo kvailų klausimų, bandysiu prisiminti reikiamą užkeikimą. Buvo laikai, — sumurmėjo jis, kai lengvai prisimindavau kiekvieną elfų, žmonių ir orkų užkeikimą, o dabar reikia jau pasukti galvą. Vartai buvo prakirsti draugams, todėl užkeikimas turėtų būti labai paprastas. O kokia kalba? Tikriausiai elfų.

Jis priėjo prie uolos ir lazda palietęs sidabrinę žvaigždę valdingai pasakė:

— Annon edhellen, edro hi ammen! Fennas nogothrim, lasto beth lammen!

Linijos apsiblausė, bet pilka akmeninė siena nepajudėjo. Daug kartų įvairia tvarka Gendalfas kartojo šiuos žodžius, bet veltui. Tada jis pabandė kitus užkeikimus, tardamas juos greitai ir garsiai arba ramiai ir tyliai, be to, burtininkas ištare daugybę pavienių elfiškų žodžių, bet taip pat veltui. Nuo ežero traukė šaltas vėjas, danguje žiebėsi vis naujos žvaigždės, o Vartai neatsidarė.

Gendalfas vėl puolė uolą: jis iškėlė rankas ir sukomandavo:

— Edro, edrol Atsidaryk! Atsidaryk!

Šitą komandą jis pakartojo visomis Viduržemio kalbomis, bet... Pagaliau burtininkas sviedė lazda šalin ir tylėdamas atsisėdo ant akmens.

Tuo momentu vėjas iš kažkur toli atnešė vilkų staugimą. Ponis iš baimės pradėjo blaškytis, ir Semas puolė jį raminti.

— Ei, Semai, neleisk jam pabėgti! — šuktelėjo Boromiras. — Jeigu vilkai mūsų neras, tai ponis dar pravers. Ak, kaip aš nekenčiu šito dvokiančio liūno!

Jis pasilenkė ir sviedė akmenį į tamsų vandenį. Ežeras be garso prarijo akmenį, tik toje vietoje kažkas sušnypštė, suburbuliavo ir iki pat kranto atsirito juodi raibuliai.

— Kam tu taip padarei, Boromirai? — susijaudino Frodas. — Aš ir taip šito ežero bijau labiau negu vargų ar Morajos, o tu jį dar erzini.

— Aš norėčiau, kad mes jau būtume kur nors toli, — pritarė Meris.

— Kodėl Gendalfas nieko nedaro? — Nervinosi Pipinas.

O Gendalfas, nekreipdamas į nieką dėmesio, sėdėjo nuleidęs galvą ir paskendęs savo mintyse. Šiurpus vilkų kauksmas nuaidėjo jau arčiau.

Staiga burtininkas pašoko ant kojų net išgąsdindamas kitus. Jis juokėsi!

— Pagaliau! — sušuko Gendalfas, — žinoma, žinoma! Visos mįslės pasirodo lengvos, kai įspėji atsakymą. Jis iškėlė lazda ir skubiu balsu sušuko.

— Mellon!

Žvaigždė plykstelėjo ir tuoj pat užgeso. Sienoje pasimatė vartų kontūrai, nors prieš tai nebuvo matyti nė plyšelio. Nustebę Saugotojai pažvelgė į vidų — ir pamatė dvejus laiptus, vedančius aukštyn ir žemyn.

— Aš neteisingai supratau užrašą, — prisipažino Gendalfas, — bet ir Gimlis apsiriko. Užkeikimas buvo parašytas ant arkos! Tikslus vertimas būtų toks: pasakyk "draugas" ir įeisi. Aš tik elfiškai pasakiau "draugas", ir Durys atsivėrė. Taip, tais gerais laikais to užtekdavo. Ką gi, eime...

Jis žengė į priekį ir pastatė koją ant žemiausio laiptelio, bet tuo momentu atsitiko keletas įvykių. Frodą kažkas sugriebė už kojos, ir jis surikęs parpuolė. Bilas pratisai subliovė iš baimės, nusitraukė nuo virvės ir nušuoliavo į tamsą. Semas šoko jį vytis, bet išgirdęs skausmingą Frodo riksmą keikdamasis grįžo atgal. Kiti greitai atsisuko ir pamatė, kad vanduo prie kranto šnypščia ir verda, lyg ten raitytųsi gyvačių kamuolys. Viena tokia gyvatė... ne, ne gyvatė, o blyškiai žalias, didžiulis, drėgnas čiuptuvus buvo sugriebęs Frodą už kojos ir vilko į vandenį. Semas parklupo ant keliu ir įniko kapoti čiuptuvą durklu.

Čiuptuvai paliko Frodą, tas atsistojo ir svyrudamas nubėgo prie Vartų. Iš klaikiai šnypščiančio vandens dar apie dvidešimt tokių rankų puolė šliaužti įkandin.

— Vidun! Vidun! — atšokęs atgal, griausmingai suriko Gendalfas. — Visi į vidų ir laiptais aukštyn! Greičiau!

Saugotojai atsipeikėjo iš siaubo (juk tik vienas Semas šoko gelbėti Frodo) ir puolė prie laiptų.

Jie suspėjo kaip tik laiku. Frodas su Semu buvo užlipę tik keletą laiptelių, kai besirangantys čiuptuvai pasiekė Vartus ir vienas iš jų jau įšliaužė vidun. Gendalfas stabtelėjo, ir ėmė mintyse skubiai ieškoti kokio nors užkeikimo Vartams uždaryti, bet to nereikėjo — įniršę čiuptuvai sugriebė už abiejų Durų pusių ir su nežmoniška jėga jas užtrenkė. Olą apgaubė mirtina tyła, tik silpnai blaškėsi Durų perkirstas čiuptuvai ir iš lauko girdėjosi duslūs smūgiai.

Semas, laikydamasis Frodai už rankos, sukūčkiojo ir atsisėdo ant šalto laiptelio.

— Vargšas Bilas, — šniurkščiodamas tarė jis, — vargšas Bilas! Vilkai ir gyvatės! Jis to neištvers, bet aš jau turėjau pasirinkti ir pasirinkau jus, misterio Frodai.

Tuo kartu Gendalfas nusileido prie Vartų ir trinkelėjo į juos savo lazda. Lazda akinamai sušvito, ir keliautojai pajuto, kaip sudrebėjo akmeniniai laiptai, bet Vartai neatsidarė.

— Na, — pasakė burtininkas. — Vartai uždaryti iš lauko, ir mums telieka tik pereiti Morają, jeigu norim dar kartą išvysti saulės šviesą. Pagal garsą sprendžiu, jog tie čiuptuvai išrovė medžius, bandydami jais išlaužti Vartus. O gaila — tie ažuolai buvo pasodinti dar santarvės laikais.

— Kai mes bridome per užtekį, aš pajutau, kad bėdos neišvengsim, — pratarė Frodas. — Kokie ten buvo padarai, Gendalfai?

— Nežinau, — atsakė burtininkas, — tačiau šitas rankas valdė viena jėga. Ji privertė jas iššliaužti iš po kalnų. Giliai po žeme gyvena nemažai padarų, kurie yra dar piktesni už orkus.

Gendalfas neprasitarė, kad šitie čiuptuvai visų pirma buvo nutaikyti į Frodą, ir tai negalėjo būti atsitiktinumas.

Boromiras kažką sumurmėjo sau po nosim, bet aidas dvigubai padidino garsą, ir visi išgirdo gondoriečio žodžius:

— Giliai po žeme, bet man prieš nosį! Įlindome į maišą ir kas mus iš čia išves?

— Aš, — pasakė Gendalfas, — ir Gimlis. Paskui mane!

Burtininkas žengė keletą didelių žingsnių ir iškėlė savo lazda, kuri pradėjo blankiai šviesti. Laiptai buvo sukti, bet platūs. Frodas suskaičiavo apie kelis šimtus laiptelių, ir Būrys atsidūrė koridoriuje su skliautuotomis lubomis, vedančiomis į tamsą.

— Sėskim čia ant kietos žemės ir užkaskime, jeigu jau tenka apsieiti be valgomojo, — pasiūlė Frodas. Mirtina baimė dingo, ir ho-bitas pasijuto žvėriškai išalkęs.

Pasiūlymas buvo vienbalsiai priimtas, ir visi susėdo ant laiptelių. Pavalgius Gendalfas trečią kartą davė gurkštelti Rivendeilo miruvoro.

— Jau nebedaug liko, — tarė jis, krestelėjęs gertuvę, — bet po to siaubo prie Vartų mums reikia sustiprėti. Vandeni taip pat teks taupyti. Nors Kasyklose yra nemažai šulinių ir šaltinių, bet iš jų semtis negalima, tad naujo vandens prisipilti galėsime tik Dimrilo slėnyje.

— Kiek laiko užtruksime, kol pereisime Morają? — pasiteiravo Frodas.

— Tiksliai pasakyti negaliu, — suabejojo Gendalfas, — tai priklauso nuo daugelio dalykų. Bet eidami tiesiai ir niekur nenuklysdami turėtume užtrukti tris keturias dienas. Tiesia linija nuo Rytinių iki Vakarinių Vartų yra apie keturiasdešimt mylių, bet tiesaus kelio čia, deja, nėra.

Trumpai pailsėję, Saugotojai vėl pakilo į kelią. Visi norėjo kuo greičiau palikti Morają, todėl žygiavo be perstojo, nors iš nuovargio jau svyravo. Priekyje žengė nepakeičiamasis Gendalfas, kairėje rankoje laikydamas mirguliuojančią lazda, o dešine spausdamas savo kardą Glemdringą. Už jo dairydamsis į šalis žibančiomis akimis ėjo Gimlis. Frodas kulniavo kartu su nykštuku, išsitraukęs savo Gylį. Gylis ir Glemdringo ašmenys nešvietė, ir tai truputį ramino, nes kardai, pagaminti Senosiomis Dienomis, šaltai šviesdavo, jeigu šalia būdavo orkų. Paskui Frodą žingsniavo Semas, po to Legolasas, kiti hobitai ir žmonės. Koridorius keletą kartų pasisukiojo ir pradėjo leisti. Greitai oras pradėjo kaisti, ir Saugotojai džiaugdavosi, kai jų veidus atgaivindavo vėsoma: pro plyšius uolose į vidų sruvo grynas oras iš kalnų. Blankioje burtininko lazdos šviesoje Frodas matė laiptus ir kitus tunelius, kurie leidosi, kilo į viršų ar kirtosi su jų Būrio koridoriais, ir stengėsi suprasti, pagal ką Gendalfas renkasi kelią.

Gimlis paprastai padėdavo Gendalfui tik stiprindamas juo pasitikėjimą savimi. Burtininko negąsdino tamsa, bet Gendalfas priimdavo sprendimus, prieš tai pasitaręs su nykštuku. Morajos olų schemos nežinojo net Gimlis, nors jis buvo kilęs iš kalnų nykštukų giminės. O Gendalfas, taip pat primiršęs visus kelius, daugiausiai vadovavosi nuojauta ir, reikia pripažinti, ji neapvylė.

— Nereikia bijoti, — tarė Aragornas, — kad Gendalfas su Gimliu užsišnibždėjo kiek ilgiau, ir Saugotojus apėmė nerimas. Aš su juo buvau daugelyje kelionių, ir Gendalfas visada rasdavo išeitį iš susiklosčiusios padėties. Elfai Rivendeile kalbėdavo, kad jis buvo pakliuvęs ir į didesnes bėdas negu ši. Jeigu senasis Gendalfas mus čia atsivedė, tai jis ir išves, nors ir kažin kiek tai kainuotų. Jis geriau mato naktį negu karalienės Berutielės naminės katės.

Būriui labai pasisekė, kad turėjo tokį vedlį. Paskubom sprunkant į Morają, buvo užmiršta nemažai naudingų daiktų, tarp jų ir deglai, be kurių Saugotojai nebūtų toli nuėję: koridorius nuolat vingiavo, o kelyje pasitaikydavo sunkiai įžiūrimų versmių, šulinių ar šiaip plyšių. Per plačiausią iš jų, kokių septynių pėdų ilgio, Pipiną draugai vos įkalbėjo peršokti. Galima įsivaizduoti Pipino baimę, kai tenka šokti į bedugnę tamsą, kurios apačioje kaip malūnas ūžia vanduo.

— Virvė! — sumurmėjo Semas, — aš taip ir žinojau, kad jos prireiks!

Panašiams pavojams padažnėjus, keliautojai gavo sulėtinti tempą. Atrodė, kad jie niekad nenusileis. Iš nuovargio visiems maudė kojas, bet niekas nenorėjo sustoti. Frodas, sėkmingai išsigelbėjęs ir pavalgęs, šiek tiek atgijo, bet vėliau jį vėl apėmė nerimas, peraugęs į baimę. Nors nuo durklo smūgio Rivendeilo elfai Frodą išgydė, bet žaizda nepraėjo be pėdsakų. Paastrėjo hobito jutimai, ir jam atsiverdavo tai, ko kiti nepastebėdavo, na, nebent tik Gendalfas galėjo nujauti. O dabar Frodas juto artėjančius priešus, Žiedo, kabančio jam ant kaklo, svoris atrodė nežmoniškas, didelis būrys priešų laukė priekyje, o už nugaros sėlino dar vienas priešas. Frodas pasitaisė kardo makštis ir atakliai žengė į priekį.

Saugotojai beveik nesikalbėjo, pašnibždom persimesdavo tik viena kita fraze. Tylą drumstė tiktai duslus Gimlio nykštukiškų batų, švelnus Legolaso, sunkus Boromiro ir skardus Aragorno žingsnių garsas. Kai Gendalfas sustodavo, norėdamas nustatyti kryptį, Frodas dar girdėdavo tolumo vandens čiurlenimą. Bet dabar Frodas pradėjo girdėti ar įsivaizduoti, kad girdi tylius basų kojų žingsnius. Bet tai nebuvo aidas, nes Saugotojams staiga sustojus, iš karto nenutildavo.

Po vidurnakčio keliautojai pagaliau įžengė į pačias Kasyklas. Po keleto valandų Gendalfas susidūrė su pirma rimta kliūtimi. Prieš jį atsivėrė didelė plati salė, iš kuriosėjo trys koridoriai. Visi jie vedė į rytus, bet kairysis — žemyn, dešinysis — aukštyn, o siauras vidurinis — tiesiai.

— Kažkodėl aš niekaip neprisimenu šitos vietos, — suburbėjo Gendalfas, atsistojęs po arka. Jis iškėlė lazda, tikėdamasis surasti kokių nors žymių, galinčių padėti išsirinkti, bet nieko nepamatė. — Aš per daug pavargau, kad spręščiau, — tarė burtininkas, linguodamas galvą. Žinau, jog ir jūs taip pat pavargę. Atidėkime sprendimą iki ryto, nors rytas, žinoma, išauš tik ten, virš mūsų galvų.

— Vargšas Bilas! — prisiminė Semas. — Tikiuosi, tie vargai dar nesugavo jo.

Salės kairėje Saugotojai pastebėjo akmenines duris: jos buvo beveik uždarnos, bet po nestipraus stumtelėjimo atsivėrė.

— Atgal! — sušnypstė burtininkas, kai Meris su Pipinu, tarė, kad surado vietą nakvynei, puolė į vidų. — Atgal! Ką jūs žinote, kas ten viduje? Aš eisiu pirmas.

Gendalfas atsargiai įėjo ir pašaukė kitus.

— Štai, — tarė jis, — rodydamas lazda į didžiulę skylę grindyse prie pat angos. Aplinkui mėtėsi surūdijusios grandinės ir akmeninio dangčio liekanos.

Jeigu ne Gendalfas, tai jūs, mielieji, dar ir dabar kristumėte, — nelinksmi pasakė Aragornas. — Kristumėte ir galvotumėte, į ką atsitrenksite. Daugiau niekada nelįskite pirmi. Atsirado tyrinėtojai!

— Aha, tai panašu į sargybinių, — nustatė Gimlis. — Šita skylė tikriausiai buvo šulinys, kurį sargai pridengdavo dangčiu. Bet dabar dangčio nėra, ir mes turime būti atsargūs.

Šulinys kaip magnetas traukė Pipiną. Kol kiti vyniojosi ryšulius ir tiesėsi antklodes prie kambario sienų, kaip galima toliau nuo šulinio, jis prišliaužė prie krašto ir pasižiūrėjo į vidų. Iš gilumų kylantis šaltas oras nutvilkė veidą. Pats nežinodamas, kodėl tai daro, Pipinas susirado akmenį, įmetė jį į šulinį ir sulaukęs kvapą ėmė klausytis. Bet oro neužteko, ir jis turėjo dar kartą įkvėpti, kai pagaliau iš toli pasigirdo "plekšt", daug kartų pakartotas šulinio aidas.

— Kas tai? — atsisuko Gendalfas, ir Pipinui teko prisipažinti. Burtininkas nusiramino, bet Pipiną smarkiai išbarė: — Čia tau ne hobitų pasivaikščiojimas! Kai kitą kartą užeis toks noras, šok pats ir išvaduok Būrį nuo tokio nesubrendėlio Tuko! O dabar apsiramink ir pasėdėk tyliai.

Gendalfas įsiklausė: visur buvo tylu, tik staiga iš gelmių pasigirdo tylus stuksenimas tuk-tuk, tuk-tuk. Jis nutilo, bet aidui baigus kartoti, vėl atsinaujino — tuk-tuk, tuk-tuk. Labai jau įtartinai skambėjo tas tuksenimas, lyg kas būtų siuntęs signalus. Bet greitai tuksenimas visai nutilo ir nebepasikartojė.

— Tai, ką mes girdėjome, buvo plaktuko smūgiai, arba aš apie tai nieko nenusimanau, — pareiškė Gimlis.

— Taip, — sutiko Gendalfas, — nieko gero mums tai nežada. Tikėkimės, kad šita idiotiška Pipino išdaiga prie šito neprisidėjo, bet, ko gero, tas akmuo išbudino kažką, ko neturėjo išbudinti. Ką gi, visiems, tik ne

Pipinui, saldžiu sapnų. Šitam jaunam patrakėliui tebus pirmas budėjimas, — paliepė burtininkas. Nelaimingas Pipinas atsisėdo prie durų, nenuleisdamas akių nuo šulinio, lyg ir laukdamas, kad tuoj iš ten kas nors iššliauš. Pipinas karštai troško kuo nors, bent antklode, uždengti tą prakeiktą skylę, bet bijojo net pasijudinti, nors Gendalfas ir miegojo.

O Gendalfas nemiegojo, kaip galėjo pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Jis įtemptai mąstė, stengdamasis prisiminti ankstesnės kelionės po Morają smulkmenas ir nuspręsti, kur dabar teks pasukti. Netikslus pasirinkimas galėjo būti pražūtingas. Po valandos Gendalfas atsistojo ir priėjo prie susigūžusio Pipino.

— Eik ir pamiegok, vaicine, — švelniai tarė jis. — Tau norisi miego, o aš vis tiek šiandakt nesumerksiu akių.

Gendalfas atsisėdo prie durų ir parėmė rankomis smakrą.

— Aš žinau, kas man darosi, — sumurmėjo jis. — Man reikia parūkyti! Paskutinį kartą buvau prisikimšęs pypke tiktai rytą prieš pūgą.

Tad paskutinis dalykas, kurį išvydo užsnūsdamas Pipinas, buvo maža liepsnelė, nušvietusi susikūpinusį burtininką, jo gumbuotus pirštus ir dūmų kamuoliukus.

Jis ir pakėlė visus rytą. Nors Gendalfas šešias valandas be pertraukos budėjo, visai neatrodė išvargęs.

— Aš nusprendžiau, kur mes eisime, — pranešė jis. — Kairiajame kelyje per daug tvanku, matyt, jis veda į Kasyklų gilumą. Vidurinysis yra siauras ir nepanašus į kelią, vedantį prie Dimrilo slėnio. Eisime dešiniuoju koridoriu. Pats laikas pradėti kilti aukštyn.

Aštuonias ilgas valandas, tik dukart trumpai stabtelėję, žygiavo Saugotojai nieko negirdėdami, nieko daugiau nematydami, tik burtininko lazdos gale spindinčią liepsnelę, kuri kaip žaltvykslė nenuilstamai vedė juos iš Juodosios Bedugnės. Pasirinktas kelias kilo aukštyn ir palengva plėtėdamas virto plačiu, plytomis grįstu traktu, kuriame nebuvo nei skylių, nei šulinių. Ėjimas tokiu patogiu traktu taip pakėlė Būrio nuotaiką, jog jie be pertraukos nužygiavo penkiolika, o gal ir dar daugiau mylių. Frodui nerimą kėlė tik viena aplinkybė: jis visą laiką girdėdavo svetimus žingsnius, kurie dabar jau tikrai neatrodė kaip aidas.

Kadangi hobitai vos besilaikė ant kojų, jau buvo nuspręsta sustoti ir paieškoti šiltos nakvynės, bet staiga iš abiejų pusių sienos išnyko, ir keliautojai pasijuto atsidūrę tamsioje tuštumoje. Saugotojai net nepastebėjo, kaip koridorius baigėsi, ir jie atsidūrė vėsioje salėje. Visi sunerimo, bet burtininkas linksmai pasakė:

— Vis dėlto aš išsirinkau teisingą kelią. Mes jau atsidūrėme gyvenamoje vietovėje, ir ši salė ne išimtis. Tačiau iki Dimrilo Vartų dar labai toli ir rytoj teks keliauti beveik be pertraukos. Aš surizikuosiu įžiebtį tikrą šviesą, ir mes pamatysime, kur patekome.

Gendalfas iškėlė lazda, ir salėje akimirksniu plykstelėjo žilpinanti šviesa. Šešėliai išnyko, ir akimirka Saugotojai virš savo galvų matė platų stogą, paremtą akmeninėmis kolonomis. Iš salės vedė trys koridoriai — vienas prieš pat akis, o kiti du iš abiejų šonų. Paskui šviesa užgeso.

— Taip, tai iš tiesų gyvenamoji salė, nes aš pastebėjau iškirstus langus — šachtas. Manau, jog čia mes galime pernaktuoti. Kol kas reikalai klostosi gerai, ir didesnė dalis tamsiojo kelio jau nueita, nors dar nemažai pavojų gali laukti kelyje į šviesųjį pasaulį, — išdrožė Gendalfas.

Saugotojai susisupo į antklodes ir sugulė pačiame salės kampe, norėdami išvengti šalto skersvėjo, pučiančio iš rytinės angos. Hobitus persekiojo keisti vaizdiniai: jiems atrodė, jog visi nuskendo bedugnėje tamsoje ir jau niekada iš ten nebeišsikrapštys. Net niūriausios legendos apie Morają neprilygo tikrovei, o juk tikrų pavojų jie dar nepatyrė, ir Gendalfas minėjo, kad jiems sekasi.

— Na ir nykštukai, — suburbėjo Semas, — tokią juodąją bedugnę iškasė ir po to patys pabėgo. Aš visiškai suprantu kodėl — negi jie būtų tamsioje gyvenę kaip sliekai!

— Pats tu sliekas! — pašoko įsižeidęs Gimlis, — čia buvo Didžioji Nykštukų Karalystė, visur degė laužai, ir Moraja garsėjo visame Viduržemėje. Dar ir dabar apie tai dainuojamos mūsų dainos.

Jis atsistojo ir pritariat dusliam aidui padeklamavo:

*Dar jaunas buvo šis pasaulis,
Ir niekas dar netemdė saulės,
Švytėjo uolos, vandenai,
Kai žengė Diurinas čionai.
Tarp lygumų ir tarp kalnynų
Jis gėrė vandenį šaltiniu,
Ir ežere po žvaigždėmis
Regėjo savo veidą jis,
Kai iš sidabro nematyto
Vainikas ant galvos sušvito.*

*Pasaulis buvo dar garbingas
 Anais laikais nerūpestingais
 Prieš Nargotrondo karalius,
 Prieš Gondoliną, kurs tylus
 Už jūrų jau seniai pražuvo.
 Pasaulis dar garbingas buvo.
 Sėdėjo Diurinas karalius
 Uoliniam soste, erdvios salės
 Tviskėjo auksu, sidabru
 Su runų įrašu vingriu.
 Lyg žvaigždės vasaros žydrynėj
 Žibintai švietė kristaliniai,
 Ir viešpatavo amžina,
 Tamsos nebijanti diena.
 Plieniniai kūjai ten dainavo,
 Meistrai skaptavo, graviravo,
 Galando ašmenis aštrius
 Ir mūrus mūrijo stiprius,
 Ieškojo perlų ir opalų,
 Iš paklusnaus, lankstaus metalo
 Kardai ir skydai, ir šarvai,
 Ir ietys gimdavo lengvai.
 Gyvenimas be vargo ėjo.
 Nuo muzikos kalnai aidėjo:
 Skambėjo arfos sutemoj,
 Trimitai šaukė grįžt namo.
 Dabar kalnai žili, pabalę,
 Karšti žaizdrai seniai atšalę.
 Ir arfas gaubia užmarštis.
 Karaliaus salėse — naktis.
 Morajoj, kur jis jaunas žengė,
 Pilki šešėliai kapą dengia.
 Bet ten, kur ežero akis,
 Paskendę žvaigždės dar iškils.
 Po vandeniu, kur gelmės žalios,
 Dar laukia karūna karaliaus.*

— Čia tai bent! — susižavėjo Semas, — man būtinai reiks išmokti. Bet tiesą sakant, dabar tamsa atrodo dar juodesnė, kai pagalvoju apie visas šitas šviesas. Įdomu, ar Morajoje dar liko aukso ir brangakmenių?

Gimlis neatsakė. Padeklamavęs legendą, jis nebenorėjo dalyvauti pokalbyje.

— Aukso ir brangenbių? — pasiklausė Gendalfas. — Tikrai ne. Pabėgus nykštukams, orkai dažnai užklysdavo į Morają ir ištuštino visas viršutines sales. Bet į apačią netgi ir orkai bijojo leisti, tad tik ten galėjo likti aukso.

— Tai dėl ko tada grįžo nykštukai? — pasidomėjo Semas.

— Dėl mitrilo, — atsakė Gendalfas, — juk Moraja garsėjo ne nykštukų žaislais, auksu ir sidabru, ne geležimi, nes šitie daiktai randami daug kur, bet Morajos sidabru arba kaip jis vadinamas — mitrilu. Anksčiau jo vertė buvo dešimt kartų didesnė už aukso vertę, o dabar jis tapo nebeįkainojamas, kadangi jo beveik nebeliko Viduržemyje. Mitrilo gysla glūdi giliai žemėje, ir dėl jos nykštukai išbudino tai, nuo ko teko bėgti, — Diurino Prakeikimą. Visą Morajoje likusį mitrilą susigraibė orkai ir nežinodami jo savybių kaip duoklę atidavė Sauronui. Mitrilas! Visų tautų svajonė! Jį galima lydyti kaip varį ir poliruoti kaip stiklą. Nykštukai iš jo gamindavo ginklus, lengvesnius, bet tvirtesnius net už grūdintą plieną. Elfai irgi labai vertino mitrilą, jų senoji emblema, kurią matėme virš vartų, pagaminta iš Morajos sidabro. Beje, Torinas kadaise padovanojo Bilbui mitrilinius šarvus. Įdomu, kur jie dabar? Tikriausiai dulka kokioje nors palėpėje.

— Ką? — staiga susidomėjo Gimlis, — šarvai iš mitrilo? Tikrai karališka dovana.

— Taip, — pritarė Gendalfas. — Aš Bilbui nesakiau, bet jo šarvai yra vertesni už Grafystę su visais jos gyventojais.

Frodas klausėsi tylėdamas, bet įkišęs po apsiaustu ranką paglostė šaltus šarvus. Jis pasijuto taip, lyg po apsiaustu nešiotų visą Grafystę. Ar Bilbas tai žinojo? Tikriausiai žinojo ir padovanojo tokią karališką, anot Gimlio, dovaną. Frodas mintimis nusikėlė toli nuo tamsių Kasyklų į Begendą, kai ten dar gyveno Bilbas. Frodas kartais troško sugrįžti į tuos laikus, kai net nebuvo girdėjęs apie Morają, mitrilą ir Žiedą.

Vienas po kito Saugotojai sumigo. Pirmajam budėti teko Frodui. Jis sėdėjo prisiglaudęs prie sienos ir nejučiom žvilgčiojo į koridorių. Hobitui atrodė, jog iš ten į sale palengva šliaužia siaubas: jo kaktą išpylė šaltas prakaitas, o rankos mirtinai sušalo. Dvi valandas Frodas drebedamas klausėsi, bijodamas išgirsti bet kokį garsą, bet visur buvo tylu, nesigirdėjo net nepažįstamųjų žingsnių.

Frodo sargyba artėjo prie pabaigos, kai staiga prie vakarinės angos jis pamatė du baltus taškus, panašius į šviečiančias akis. Jis krūptelėjo, papurtė galvą ir vėl pažiūrėjo ton vieton: taškeliai dingo.

— Tai gražiausia, — užmigau sargyboje, — subarė save Frodas ir atsistojęs stengėsi nepasiduoti atslenkančiam snauduliui, kol jį pakeis Legolasas.

Atsigulęs Frodas tą pačią minutę užmigo ir vėl išvydo tą patį sapną: kažkas šnabždėjosi, o du šviesos - taškai slinko vis artyn.

Frodas persigandęs atsibudo ir pamatė, jog salė apšviesta pilkos šviesos, ir jo bendrakeleiviai tyliai tariasi. Pro tuos langus šachtas iš tikrųjų sklido silpna, blanki šviesa. Frodas atsisėdo ir pasiražė.

— Labas rytas! — atsisukęs į jį, tarė Gendalfas, — nes pagaliau iš tikrųjų išaušo rytas. Mes perkirtome Morajos karalystę ir dar šiandien išvysime Dimrilo slėnyje tyvuliuojančio Veidrodinio Ežero vandenį.

— Būsiu labai laimingas, — pasakė Gimlis. — Didžioji Moraja įvaro baimę net nykštukui. Ir panašu, jog Balinas neprisiskverbė į Morają — turėjo likti bent koks nors pėdsakas.

Pavalgius buvo nuspręsta pajudėti tuoj pat.

— Mes pavargę, bet geriau pailsėkime lauke, — aiškino Gendalfas, — nes niekas iš mūsų tikriausiai nenori praleisti dar vienos nakties Morajoje.

— Iš tikrųjų, — užtikrino Boromiras, — tik kur mums reikia eiti? į rytus?

— Galbūt, — suabejojo Gendalfas. — Bet aš dar gerai nežinau, kur mes esame. Ar tik ne šiaurinėje pusėje, virš Dimrilo Vartų, todėl reikia pagalvoti, kaip nusileisti. Šiaurinė anga pati šviesiausia, tai gal iš pradžių žvilgtelkim į ją. Geriausiai būtų, jeigu aš galėčiau pasiekti langą, bet langus nykštukai mėgo prakirsti labai aukštai.

Saugotojai greitai susitvarkė, ir Gendalfas nuvedė juos prie šiaurinės angos. Pasirodo, ji vedė į platų koridorių, kuriuo einant tolyn, šviesa vis stiprėjo. Koridorius baigėsi už šimto penkiasdešimtų žingsnių praviromis akmeninėmis durimis. Už jų buvo didelis kvadratinis kambarys. Keliautojai, pripratę prie tamsos, nejučia užsimerkė, įėję į kambarį, nors tas buvo apšviestas gana blankiai.

Lipdami ant kažkokių nuolaužų ir keldami tamsiai pilkas dulkes, Saugotojai priėjo prie dviejų pėdų aukščio akmens, padėto taip, kad šviesa iš siauro langelio aukštai viršuje kristų ant baltos marmurinės plytos, gulinčios ant akmens.

— Panašu į kapą, — tyliai pasakė Frodas ir pasilenkė prie akmens, norėdamas geriau išsižiūrėti. Prie jo priėjo Gendalfas. Ant plokštės buvo išrašytos keistos runos.

— Tai Derono runos, kurios nuo seno buvo naudojamos Morajoje, — paaiškino Gendalfas, — čia užrašyta nykštukų ir žmonių kalbomis.

BALINAS, FANDINO SŪNUS, MORAJOS VALDOVAS

— Vadinas, Balinas žuvo, — tarė Frodas.

— To aš ir bijojau, — sumurmėjo Gimlis, užsitraukdamas gobtuvą ant veido.

V. MORAJOS TILTAS

Žiedo Saugotojų Būrys tylėdamas stovėjo prieš Balino kapą. Frodas galvojo apie Bilbą ir jo seną draugystę su Balinu, apie nykštuko vizitus į Grafystę. Dulkėtame kambaryje po kalnais šitos mintys atrodė visai nerealios.

Pagaliau įveikė stingulį keliautojai pradėjo ieškoti ko nors, galinčio paliudyti apie Balino likimą. Po langu, kitoje kambario pusėje, jie aptiko dar vienas duris. Tik dabar Saugotojai pastebėjo, jog tos nuolaužos, besimėtančios po kojomis, yra nukautų karių kaulai. Tarp kaulų gulėjo sulūžę kovos kirviai, perkirsti šalmų, skydai ir kreivi juodi kardai — pagrindinis kalnų orkų ginklas. Sienoje buvo iškirstos nišos, ir vienoje iš jų stovėjo geležimi kaustyta medinė skrynja. Po suraižytu jos dangčiu Gendalfas išvydo knygą, tiksliau, knygos likučius. Daugelyje vietų ji buvo iškapota ir sudeginta, o kai kur apipilta krauju. Gendalfas atsargiai ją pakėlė ir padėjo ant Balino kapo. Kurį laiką burtininkas vartė knygą tylėdamas. Frodas su Gimliu stovėjo iš šonų ir pastebėjo, jog knygoje užrašai daryti Morajos, Deilo ir elfų kalbomis.

Pagaliau Gendalfas pakėlė galvą:

— Kiek aš suprantu, tai Balino žygio metraštis, — tarė jis, — pradėtas rašyti nuo jų atėjimo prie Dimrilo slėnio beveik prieš trisdešimt metų. Matote, čia vienas trys. Tai reiškia pirmieji metai, trečias puslapis. Ankstesnių dviejų puslapių čia nėra, tad teks tenkintis šituo — klausykite:

— Mes išmušėme orkus iš didžiųjų vartų ir sar... toliau sudeginta, bet ir taip aišku, jog sargybinė. Tačiau orkai spėjo pasiruošti ir mūšyje mes daug jų išžudėme. Flojis prie Veidrodinio iškirto visą būrį priešų, bet ir pats buvo nukautas strėle. — Kitų dviejų eilučių neįskaitau. Toliau rašoma: ... mes įsikūrėme Dvidešimt Pirmajame Šiaurės Kambaryje. Čia... negaliu perskaityti kas, bet užsimenama apie šachtą. Balinas pasirinko Mazarbulo Salę.

— Metraštinę Salę, — pasakė Gimlis, — tai yra čia, kur mes stovime.

— Toliau nieko negalima suprasti, — kalbėjo toliau Gendalfas, — išskyrus žodį auksas, Diurino Kirvis ir šalmas. Čia baigiasi skyrius ir įrašai padaryti jau kita ranka: mes suradome grynąjį sidabrą. Viskas neaišku, tik priešpaskutinės eilutės: Oinas patraukė į ginklų, sandėlį Trečiajame Gilumininame, kažkas panašu į vakarus, po to dėmė ir aiškus užrašas Molino Vartai.

Gendalfas nutilo ir ėmė vartyti metrašį.

— Toliau puslapiai labai sugadinti, — pareiškė jis, — ir tokioje šviesoje jų neperskaitysi. Vėl keletas puslapių išplėšta ir keli pažymėti jau penktų metų numeriu. Ne, nieko negaliu suprasti. Aha, o čia? Čia šiaip taip įskaitoma, bet įrašas kažkodėl darytas elfiškai.

— Tai tikriausiai Orio darbas, — spėjo Gimlis, žiūrėdamas burtininkui per petį. — Jis turėjo įprotį svarbius įvykius aprašinėti elfiškai.

— Bijau, kad šitas svarbus įvykis pasirodys labai labai liūdnas, — pasakė Gendalfas, — pirmas aiškus žodis čia yra širdgėla, bet eilutės tęsinys sunaikintas iki žodžio... tikriausiai vakar. Taip, iš tikrųjų taip ir yra. Klausykite: vakar, lapkričio dešimtą, žuvo Morajos valdovas Balinas. Jis nusileido prie Veidrodinio ir buvo pašautas užsislėpusio tarp uolų orko. Mes jį sunaikinome, bet didelis priešų būrys... iš rytų palei Sidabrinukę. Puslapio pabaiga yra sumaitota, bet, ko gero, aš išskaičiau štai dar ką — mes užrėmėme Vartus ir galėjome juos ginti, jeigu ne... ir tik du žodžiai: siaubingas ir nuostoliai. Vargšas Balinas! Ilgainiui jis būtų tapęs galingu karaliumi, bet, deja, jo vadovavimas truko tik penkerius metus. Čia įrašas baigiasi, ir mums nebėra kada ieškoti kitų puslapių. Na, vis dėlto paskutinį puslapį dar perskaitysiu.

Gendalfas permetė akimis tekstą ir atsідuso.

— Taip, tai iš tiesų liūdnas metraštis. Visi nykštukai, be abejo, žuvo ir žuvo kankinančia mirtimi. Paklausykite... Mes neturime kur trauktis. Neturime! Jie užėmė Tiltą ir Antrąją Salę. Ten krito Praras, Lonis ir Nalis. Toliau keturios neįskaitomos eilutės ir štai paskutiniai žodžiai: vanduo užpylė slėnį. Vandens Sargas nusitempė Oiną. Mes neturime kur trauktis! Artėja galas, ir tie būgnai apačioje... Jie artėja!.. Ir viskas, daugiau nieko nėra. Daug ką atiduočiau, kad galėčiau sužinoti, apie ką kalbėjo paskutinis metraštininkas, — susimąstė Gendalfas.

— Mes neturime kur trauktis, — sumurmėjo Gimlis, ir visą Būrį nuo tų žodžių apėmė siaubas. — Dar gerai, kad vanduo slėnyje buvo nusekęs, o Sargas miegojo pietiniame krante.

Gendalfas pakėlė galvą ir apsidairė.

— Jie kovojo dviem frontais, — tyliai tarė jis, — bet neužteko jėgų. Taip baigėsi bandymas susigrąžinti Morają! Bandymas buvo drąsus, bet beprasmiškas. Lik sveikas, Balinai, Fandino sūnau, ilsėkis ramybėje! Mes pasiimame Mazarbulo Knygą ir tu, Gimli, jeigu dar pasitaikys proga, atiduosi ją Deinui, nors Knyga jį ir nuliūdins. O dabar negaiškime, mūsų dar laukia ilgas kelias.

— Kuriuo keliu eisime? — paklausė Boromiras.

— Atgal į didesnįjį kambarį, — atsakė Gendalfas, — bet šičia mes nesugaišom veltui laiko, nes sužinojome, kur esame. Tai iš tikrųjų yra Mazarbulo, arba Metraštinis Kambarys. Mums reikia grįžti atgal į salę ir pro rytinę angą leistis žemyn iki Dimrilo Vartų. Paskubėkim! Atgal į salę!

Ir tuoj pat iš Morajos gilumų juos pasiekė pratisas dundesys BUM! BUM! Saugotojai persigando ir puolė prie durų.

BUM! BUM! — dundesys sudrebino grindis dar kartą, dar kartą ir dar kartą — BUM! BUM! BUM! Lyg kas Morajos olas būtų pavertęs milžinišku būgnu. Lyg atsakymas į dundesį pasigirdo rėžiantis trimito garsas. Jam pritarė kiti trimitai. Saugotojai išgirdo daugelio kojų trepsėjimą.

— Jie artinasi! — sušuko Legolasas.

— Štai ką reiškia "mes neturim kur atsitraukti", — per vėlai suprato Gimlis.

— Spąstai! — užkimusiu balsu sušuko burtininkas. — Kaip ir aną kartą nykštukams! Bet tada su jais nebuvo manęs. Dar pasižiūrėsim... BUM! BUM! — kažkas mušė būgną ir drebino sienas.

— Uždarykite ir užrėmkite rytines duris, — paliepė Aragornas, išsitraukdamas kardą. — Mums reikia prasiveržti į salę — tai vienintelis šansas.

— Neskubėk, — pertraukė jį Gendalfas, — mums neverta užsidaryti. Geriau atsitraukime pro rytines duris! Vėl suskardeno trimitas ir pasigirdo klyksmas. Bėgančių padarų kojos jau drebino koridorių. Būrys nesitardamas vienu metu išsitraukė kardus. Glemdringas ir Gylys žėrėjo rūsčia šviesa. Boromiras įrėmė petį į vakarines duris.

— Palauk! — Gendalfas žengė prie Boromiro, atidarė duris ir griausmingai suriko:

— Kas išdrįso trukdyti Balino, Morajos valdovo ramybei! Vietoj atsako pasigirdo kimus juokas, ir vienas balsas staigiai kažką sukomandavo. BUM! BUM! be perstojo griaudėjo Morajoje. Gendalfas greitai išbėgo į koridorių ir iškėlė savo lazda. Šviesos blyksniai apšvietė visą ertmę. Akimirka burtininkas žiūrėjo į priešus, paskui, nė vienai strėlei jo neužkliudžius, laimingai išsoko atgal ir užtrenkė duris.

— Ten orkai, galybė orkų, — sunkiai kvėpuodamas sušvokštė Gendalfas. — Jie ne tik iš Ūkanotųjų, bet yra dar ir juodųjų urukhąjų iš Mordoro. Kiek spėjau pamatyti, su orkais dar atėjo vienas, o gal ir du gigantiški urviniai troliai. Kelias į salę mums užkirstas.

— O trauktis, manau, irgi nėra kur, — niūriai pasakė Boromiras.

— Kol kas ten dar tylu, — tarė Aragornas, kuris stovėjo, klausydamasis prie rytinių durų. — Už durų yra laiptai, vedantys žemyn, taigi salė mums lyg ir nereikalinga. Bet trauktis nežinia kur su persekiotojais ant kulnų, mano manymu, yra pavojinga. Mes net negalime užremti šitų durų: jos atsiveria į vidų, o sklendė sulaužyta. Todėl iš pradžių reikia sulaikyti priešus. Jie ilgai prisimins Mazarbulo Kambarį, — iškošė pro dantis Aragornas.

Sunkūs žingsniai jau drebino koridorių. Boromiras skubiai uždarė duris ir užkalė jų apačią sulaužytais kardais bei medgaliais. Būrys atsitraukė prie rytinių durų, bet pabėgti nebuvo kaip. Žingsniai koridoriuje nutilo, ir duris sudrebino stiprus smūgis. Jos ėmė vertis, stumdamos įkaltus pleištus — kardus, kurie šliauždami atgal paliko galias vagas akmeninėse grindyse. Trenkė trečias smūgis, ir pro plyšį įlindo ranka, apaugusi žaliais žvynais. Paskui Saugotojai pamatė didžiulę, plokščią, bėpirštę koją. Visi šūksniai nutilo.

Boromiras šoko į priekį ir iš visų jėgų kirtu per ranką, bet kardas atšoko ir, vos neišsukęs gondoriečiui rankos, nukrito ant grindų.

Frodas, staiga pajutęs beprotišką itūžį, prilėkė prie Boromiro ir surikęs "Už Grafystę!" įsmeigė Gylį į pasibaisėtiną koją. Padaras už durų sustaugė, ir koja greitai dingo, vos nenusinešdama ir Gylio. Frodas pasižiūrėjo į kardą: nuo jo nulašėjo keli juodi rūkstantys lašai. Boromiras vėl užtrenkė duris.

— Už Grafystę, — sušuko Aragornas. — Hobitai kerta be pasigailėjimo! Tu turi puikų kardą, Frodai, Drogo sūnau!

O duris vėl trankė smūgiai. Jeigu jos būtų buvusios medinės, tai orkai jau seniai būtų įsiveržę į vidų, nes jie turėjo kūjus ir taranus. Nebeišlaikiusios durys prasivėrė, ir ore sušvilpė strėlės, bet niekam nepadariusios žalos atsimušė į šiaurinę sieną. Šaižiai sugaudė trimitas, ir orkai vienas po kito pradėjo veržtis į kambarį.

Užvirė karštas mūšis. Saugotojai net nespėjo suskaičiuoti priešų. Orkai nesitikėjo tokio atkirčio ir sutriko. Du peršovė Legolasas, vieną, užšokusį ant Balino kapo, nukirto Gimlis. Keturi orkai žuvo nuo Boromiro smūgio, trys — nuo Aragorno ir tris blykstelėjusiu žaibu nutrenkė Gendalfas. Praradę trylika karių, orkai šaukdami ėmė trauktis, nepadarė Saugotojams jokios žalos, nebent Semui, kuriam kardas perdrėskė petį, bet pats orkas nesuskubo apsiginti, ir Semas, padaręs gilų įtupstą, perkirto priešą kardu iš Pilkapio. Rudos Semo akys žėrėjo kovos ugnimi, ir senasis Gaferas tikrai būtų apstulbęs, matydamas savo sūnų.

— Dabar traukiamės, — sukomandavo Gendalfas. — Nelaukime, kol jie atsives trolį.

Bet Saugotojai atsitraukti nebespėjo: į kambarį įsiveržė didžiulis, beveik žmogaus ūgio orkų vadas su juodais šarvais ir sidabro šalmu. Jo plačiame, tamsiame veide kaip žarijos žėrėjo mažytės akys, liežuvis buvo raudonas. Kairėje rankoje orkas laikė milžinišką skydą, o dešinėje — ietį. Skydu jis prisidengė nuo Boromiro smūgio, išsisuko nuo Aragorno ir, pabėgęs kelis žingsnius su baisia jėga paleido į Frodą ietį, tiesiog prikulusią hobitą prie sienos. Frodas spėjo pasisukti ir ietis pataikė ne į krūtinę, o nuslydo nuo mitrilinių šarvų į šoną. Atskubėjęs Semas nukirto ietį, ir Frodas bejėgiškai nuslydo ant žemės. Orkas džiaugsmingai suklykė ir išsitraukęs kardą puolė pribagti hobito, bet pamiršo Aragorną ir net šalmas neišgelbėjo jo nuo Andrilo. Pamate vadą, sukniubusį ant žemės, kiti orkai pradėjo baisyti rėkti, bet pulti į kambarį neskubėjo.

BUM! BUM! — sunkiai atsiduso Moraja.

— Dabar! — sušuko Gendalfas. — Dabar mūsų paskutinis šansas! Greičiau!

Aragornas pakėlė Frodą, gulėjusį prie sienos, ir stumdamas prieš save Pipiną su Meriu, nulėkė laiptais žemyn. Paskui jį išskubėjo kiti Saugotojai. Legolasas beveik jėga tempė besipriešinantį Gimlį: nykštukas, pamiršęs pavojų, niekaip nenorėjo atsitraukti nuo kapo. Boromiras kiek turėdamas jėgų patraukė duris ir jos girgždėdamos užsivėrė, bet, deja, durų nebuvo įmanoma užremti.

— Viskas gerai, — dusdamas tarė Frodas, — aš galiu pats eiti.

Iš nuostabos Aragornas vos neišmetė hobito ant žemės.

— Aš maniau, kad tu negyvas!

— Matai, kad dar ne, — įsikišo Gendalfas, — bet dabar nėra laiko stebėtis. Visi laiptais žemyn! Palaukite apačioje manęs, o jeigu greitai negrišiu — eikite vieni. Vartai apie dvi mylias dešiniau.

— Tu negali saugoti durų vienas, — paprieštaravo Aragornas.

— Darykit taip, kaip sakiau, — nekantriai nutraukė jį Gendalfas. — Kartai čia nebepadės. Eikite!

Tunelis buvo be langų, todėl Saugotojai leidosi apgraibomis. Pagaliau, pajutę po kojomis lygią žemę, jie atsisuko, bet viršuje pamatė tik blyškų burtininko lazdos žiburėlį. Gendalfas dar tebestovėjo prie durų. Frodas pradėjo dusti ir atsirėmė į Semą. Semas rūpestingai pasižiūrėjo į šeimininką ir jį apkabino. Viršuje Gendalfas šaukė kažkokius žodžius, bet aidas juos iškraipydavo ir nieko negalima buvo suprasti. BUM! BUM! — vėl pasigirdo būgnai, ir sienos sudrebėjo, o viršuje staiga sušvito balta šviesa ir pergalingai sugriaudė būgnai — BUM! BUM! BUM! Nuo laiptų kaip kamuolys nusirito Gendalfas ir pargriuvo Būrio viduryje.

— Greičiau, — paliepė jis, pašokęs ant kojų. — Aš dariau viską, ką galėjau, bet sutikau savęs vertą priešininką. Nestovėkim čia! Teks eiti be šviesos: aš nebeturiu jėgų įžiebtį savo lazda. Kur Gimlis? Jis eis su manimi priekyje, o jūs neatsilikite nė per žingsnį!

Nieko nesuprasdami keliautojai nuskubėjo paskui Gendalfą. BUM! BUM! — iš kažkur toli atsklido būgnai. Jie tik ir buvo vienintelis persekiojimo ženklas, nesigirdėjo nei riksmų, nei žingsnių. Gendalfas žygiavo niekur nesukdamas, nors kelyje pasitaikė nemažai šoninių durų. Matyt, koridorius vedė ten, kur reikia — prie Dimrilo Vartų. Kartas nuo karto jų kelyje pasitaikydavo laiptai, ir burtininkas, kad nenusiristų, kaip aklas stuksendavo lazda į žemę.

Per valandą jie įveikė beveik mylią, o gal dar daugiau ir nusileido daugeliu laiptų. Persekiojimų nesigirdėjo, ir Saugotojai pradėjo manyti, kad atsiplėšė. Po septintų laiptų Gendalfas sustojo.

— Darosi karšta, — sunkiai ištarė jis, — ko gero, mes pasiekėme Vartų lygį ir daugiau leistis nebereikia. Dabar kad tik nepražiopsotume paties pirmo posūkio į kairę. Ne, aš turiu bent porą minučių pailsėti, nes kitaip nenusigausiu iki Vartų.

Gimlis paėmė burtininkui už rankos ir padėjo atsisėsti.

— Kas atsitiko ten, prie durų? — paklausė nykštukas. — Ar tu sutikai tą, kuris griaudėjo?

— Nežinau, — atsakė Gendalfas, — bet dar niekada jo nebuvau susitikęs ir man neliko nieko kito, kaip tik pasiūsti durims Nesulaužomą Užkeikimą. Nors nuo to durys netampa tvirtesnės — atidaryti jas yra neįmanoma, o išlaužti — galima. Už durų aš jau girdėjau orkų balsus, bet nesupratau jų tos barbariškos šnektos, išskyrus žodį ghaš — "ugnis". Bet po to orkams į pagalbą atėjo sąjungininkas, kurio jie patys labai bijojo. Kas jis toks, aš nesupratau, ir svarbiausia net nežinau, ar galima jį nugalėti dvikovoje. Šiaip ar taip, Nesulaužomąjį Užkeikimą jis įveikė: nepaisydamos mano priešinimosi, durys ėmė vertis. Tada, sukaupęs paskutines jėgas, aš pasiunčiau Draudžiamąjį Užkeikimą, bet veikiant priešingoms jėgoms durys subyrėjo, o juk jos buvo akmeninės! Viduje aš dar spėjau pamatyti kažką panašaus į juodą debesį, ir mane, laimei, nusviedė atgal, o sienos ir lubos su trenksmu griuvo.

Balinas dabar palaidotas giliai, ir palaidotas ne vienas. Šiaip ar taip, mes laimėjome laiko. Kol priešininkai įveiks griūtį, mes turėtume būti toli. Ak, ir išvargino mane šita dvikova, bet beje, man jau geriau. O kas gi tau, Frodai? Aš nespėjau pasakyti, bet išgirdęs tavo balsiuką, apsidžiaugiau kaip niekad gyvenime, nes maniau, jog Aragornas rankose laiko drąsų, bet negyvą hobitą.

— Aš gyvas ir, atrodo, sveikas, — pasakė Frodas. — Apibroz dintas ir apdraskytas, bet nieko.

— Hobitai moka kapoti be pasigailėjimo, o patys, atrodo, yra pagaminti iš mitrilo, — nusišypsojo Aragornas. — Dabar aš suprantu, kaip smarkiai rizikavau, lįsdamas prie jūsų Bryliaus smuklėje. Tas orkas būtų persmeigęs ir bulių.

— Manęs jis persmeigti nesugebėjo, — atsakė Frodas, — bet akimirka jaučiausi lyg atsidūręs tarp kūjo ir priekalo, — pridėjo jis. Daugiau jis nieko nebesakė: jam iš tikrųjų buvo sunku kvėpuoti.

— Tu dažnai man primeni Bilbą, — suraukęs antakius, pasižiūrėjo į Frodą burtininkas. — Jis irgi mėgdavo nustebinti savo bendrakeivius.

Galvodamas apie šiuos žodžius, Frodas negalėjo suprasti, ar Gendalfas pasakė viską, ką iš tiesų galvojo.

Keliautojai vėl žingsniavo koridoriu. Netikėtai Gimlis, kuris puikiai matė tamsoje, šūktelėjo:

— Ten priekyje kažkokia raudona šviesa, bet tai ne saulė. Kas tai galėtų būti?

— Ghaš! — murtelėjo Gendalfas. — Įdomu, ką jie sugalvojo, negi padegė žemesnius aukštus? Bet mums nėra kito pasirinkimo, reikia eiti toliau.

Gimlis neklydo. Ant sienų mirgėjo ir švytėjo ugnies atšvaitai. Dabar Saugotojai matė tolimesnį savo kelią: priekyje koridorius leidosi gerokai žemyn ir baigėsi žema arka, iš už kurios ir sklido šviesa. Darėsi vis

karščiau ir karščiau.

Priejus prie arkos, Gendalfas liepė jiems palaukti, o pats atsargiai įėjo po arka ir sustojo — jo veidą apšvietė rausva šviesa.

— Jie mums paruošė prašmatnų sutikimą, — pasakė jis grįžęs, — bet dabar aš jau žinau, kur mes esame. Už arkos yra Antroji Senosios Morajos Salė. Vartai jau nebetoli, daugių daugiausia pusė mylios. Pasuksime į kairę, pereisime per Morajos Tiltą, užkopsime plačiais laiptais ir pro Pirmąją Salę išlįsime į Dimrilo slėnį. Dabar pasižiūrėkite į Salę.

Saugotojai atsargiai palindo po arka. Salė pasirodė daug ilgesnė ir aukštesnė negu ta, kurioje buvo nakvota. Jos viduryje stovėjo dvi eilės didingų medžių pavidalo kolonų, ir akmeninė lapija rėmėsi į lubas. Pačiam salės viduryje, tarp dviejų kolonų, kažkas buvo prakirtas plačią gilią kiaurymę, iš kurios ir veržėsi ugnis. Kartais raudoni ugnies liežuviai plyksteldavo iš plyšio ir lyžteldavo juodą kolonos medžio kamieną. Virš plyšio sukosi tamsių dūmų kamuoliai.

— Jeigu būtume ėję pagrindiniu keliu per viršutines sales, tai čia būtume patekę į spąstus, — lengviau atsidusęs tarė Gendalfas. — Tikėkimės, kad dabar ši kiaurymė sutrukdys mūsų priešams, kad ir kas jie būtų. Bet gaišti negalima.

Vos tik burtininkas ištarė paskutinius žodžius, vėl pasigirdo neapkenčiamas dundesys — BUM! BUM! BUM! Iš vakarinio salės galo aidėjo šūksniai ir trimito garsas. BUM! BUM! — suvirpino ugnies liežuvius ant kolonų — BUM! BUM!

— Paskui mane! — įsakė Gendalfas. — Jeigu lauke šviečia saulė, orkai negalės mūsų vytis!

Gendalfas skubiai pasuko kairėn ir nubėgo Antrąją Salę į rytus. Jiems bėgant kitame salės gale iš tamsos išniro pirmieji orkai ir pamatė, jog grobis slysta jiems iš rankų, šturpia suriko. Virš Frodo galvos prazvimbė strėlė. Boromiras bėgdamas atsigrėžė ir piktai nusikvatojo.

— Štai taip! Nereikia spėsti kitiems spąstų, nes patys galite įkliūti!

— Pažiūrėk į priekį! — šūktelėjo jam Gendalfas. — Mūsų dar laukia siauras ir pavojingas Tiltas.

Staiga Frodas riktėlėjo ir vos nenusirito į juodą bedugnę. Čia salė baigėsi, grindys dingo ir pasiekti išorines duris buvo galima tik perėjus siaurą, be turėklų, kokių šešiasdešimties žingsnių ilgio Tiltą. Senovėje nykštukai specialiai pastatė tokį Tiltą, kad galėtų gintis nuo priešų, jeigu šie paimtų Pirmąją Salę. Per Morajos Tiltą galima buvo pereiti tik vorele. Pribėgęs prie prarajos krašto, Gendalfas sustojo, ir jį apsupo uždusę Saugotojai.

— Pirmas Gimlis, — paliepė burtininkas, — paskui jį hobitai, Legolasas ir žmonės.

Aplinkui tiesiog lijo strėlės. Viena godžiai cvaktelėjo Frodui į nugarą, bet nieko nepešusi atšoko. Antroji pervėrė Gendolfo skrybėlę ir atrodė kaip juoda plunksna. Kitoje kiaurymės pusėje jau spietėsi šimtai figūrų. Jie mosavo raudonais nuo ugnies atšvaitų kardais ir ietimis. BUM! BUM! — be paliovos dundėjo būgnai, vis artėdami ir artėdami.

Legolasas išsiėmė strėlę ir atsisuko, norėdamas šauti, bet jo ranka nusviro ir strėlė nukrito žemėn. Du dideli troliai atsinešė keletą akmeninių luitų ir pradėjo per ugnį statyti tiltą. Tačiau ne trolių išsigando elfas. Netikėtai orkų gretos prasiskyrė, ir Legolasas pamatė didžiulį šešėlį, kurio viduryje tūnojo rūsti jėga, įvarantį siaubą ir priešams, ir sąjungininkams.

Šešėlis įgijo didžiulio sparnuoto žmogaus pavidalą ir mostelėjęs sparnais lengvai perskrido per plyšį. Jam pakilus, ugnis nurimo, o sėkmingai nusileidus, vėl pergalingai suplazdėjo. Dešinėje rankoje pabaisa laikė liepsnojančią kardą, o kairėje rimbą su ugniniais geluonimis.

— Ajajai! — suvaitojo Legolasas. — Balrogas! Balrogas ateina! Gimlis, išgirdęs tą vardą, sudrebėjo ir bejėgiškai nuleido kirvį.

— Diurino Prakeikimas! — sušnibždėjo nykštukas.

— Balrogas! — palingavo galvą Gendalfas ir atsirėmė į lazda, — dabar suprantu. O aš taip pavargęs.

Balrogas puolė prie Saugotojų. Orkai džiaugsmingai suklykė ir pasileido per akmens luitus. Tada Boromiras pakėlė savo ragą ir sutrimitavo. Rago gaudesys persirito per visą salę lyg šūksnys, ištrūkęs iš daugybės gerklių. Orkai sutrikę atšlijo, ir net ugninis šešėlis stabtelėjo. Bet lyg vėjui užpūtus liepsną, aidas nutilo, ir priešas vėl šoko į priekį.

— Per Tiltą! — suriko Gendalfas. — Bėkite! Šitas priešas ne jums. Bėkite! Man reikia sutikti jį ant Tilto.

Saugotojai vienas po kito perėjo Tiltą ir sustojo prie laiptu, negalėdami palikti Gendolfo vieno.

Tuo tarpu Balrogas pasiekė Tiltą. Jam beliko įveikti paskutinę kliūtį: susikūprinusią Gendolfo figūrėlę, vienoje rankoje laikančią lazda, kitoje — Glemdringą. Pabaisa sustojo, akimis rydama burtininką, ir pliaukštelėjo rimbui. Iš šnervių Balrogui pliūptelėjo ugnis, bet Gendalfas nesudrebėjo.

— Tu nepraeisi, — skambiai tarė jis. Orkai nutilo, ir Saugotojai puikiai girdėjo kiekvieną burtininko žodį.

— Aš esu Slaptosios Ugnies valdinys, Anoro Liepsnos Nešėjas. Tu nepraeisi. Tamsioji požemių Uduno

ugnis tau nepadės. Grįžk, iš kur atėjai! Tu nepraeisi.

Balrogas neatsakė. Jis lėtai užlipo ant Tiltu, ir tamsūs sparnai, netikėtai išaugę iki pat sienų, grėsmingai pakilo virš burtininko. Bet suglausti sparnus virš ramiai stovinčio Gendalfu Balrogui aiškiai buvo per sunku.

Tada iš tamsos žybtelėjo raudonas kaip kraujas kardas.

Šaltai blykstelėjo atsakydamas Glemdringas.

Saugotojus apakino baltas blyksnys, pasigirdo skambesys, ir Balrogo kardas sutrupėjo į gabaliukus.

Balrogas krūptelėjo ir atsitraukė, Gendalfas susvyravo, bet nepargriuvo.

— Tu nepraeisi, — pakartojo jis.

Balrogas tylėdamas puolė pirmyn. Kurtinamai sušvilpė ir pliaukštelėjo rimbas.

— Jis neišsilaikys vienas! — staiga suriko Aragornas ir nuskubėjo Tiltu atgal, — Elendilas! Aš su tavimi, Gendalfai!

— Gondoras! — sustaugė Boromiras pasileisdamas iš paskos.

O Gendalfas iškėlė savo lazda ir sušukęs kažkokius žodžius, trenkė ją į Tiltą. Lazda lūžo perpus ir iškrito iš rankų. Plykstelėjo šviesa, ir Tiltas prie pat Balrogo kojų griuvo žemyn.

Pabaisa nespėjo sustoti, šturpia suklykė ir, krisdama į prarają, dar užsimojo rimbų, kuris kaip gyvatė apsisivyniojo aplink Gendalfu kojas, traukdamas ir burtininką prarajon. Gendalfas griebėsi už Tiltu krašto, bet neišlaikė ir sušukęs: "B-ė-ė-k-i-t-e!" dingo Morajos bedugnės gerklėje.

Būrys stovėjo, lyg nenorėdamas patikėti tuo, kas ką tik įvyko. Pirmieji atsipeikėjo Aragornas su Boromiru: vos jie spėjo atšokti, ir Tiltu liekanos nubildėjo žemyn. Mirtiną tylą nutraukė Aragornas.

— Eime! — tyliai tarė žmogus, — dabar aš vesiu būrį. Mes turime įvykdyti paskutinį jo priesaką. Paskui mane!

Klumpančiomis kojomis Saugotojai patraukė tamsiais laiptais. Priekyje ėjo Aragornas, o bėglių būrio gale Boromiras. Laiptų viršuje pasirodė platus koridorius. Frodas girdėjo, kad Semas bėgdamas kūkčiojo. BUM! BUM! — užpakalyje griaudėjo būgnai.

Priekyje pasirodė šviesi salė, ir keliautojai nejučiomis paspartino žingsnį. Šviesa salėn sklido pro keturis didelius langus, iškirstus rytų pusėje.

Priešingoje salės pusėje buvo matyti milžiniškos akmeninės durų staktos. Praėjęs pro jas, Saugotojų būrys pamatė Vartus: aukštą žvilgančią arką.

Palei Vartus šešėliuose snaudė orkų sargyba. Jų vadas dar spėjo pašokti, bet parkrito, nukirstas Aragorno kardo. Kiti orkai išsigandę išsibėgiojo, keliautojai be kliūčių išėjo pro Vartus ir nusileido paskutiniais laiptais, vadinamais Morajos Slenksčiu.

Vis dėlto jie sugebėjo pereiti per Morają, ir po siaubingos kelionės vėjas bei saulė vėl glostė sukritusius ir niūrius veidus.

Aragornas nesustojo, kol jie neatsidūrė toliau kaip per lanko šūvį nuo Morajos. Aplinkui plytėjo Dimrilo slėnis. Dalį jo gaubė Ūkanotųjų Kalnų šešėliai, bet kita dalis spindėjo saulėje. Saulė palengva leidosi, matyt, jau buvo po vidudienio.

Keliautojai atsigrėžė. Permatomame Ūkanotųjų šešėlyje juodavo Morajos arka. Kažkur giliai po žeme griaudėjo tilstantys būgnai — BUM! BUM!

Ir čia nebegalėdami susivaldyti visi Saugotojai apsiverkė; vieni raudėjo stovėdami, kiti verkė, parkritę ant žemės. BUM! BUM! — paskutinį kartą pasigirdo ir nutilo būgnai.

VI. LOTLORIENAS

— Deja, mes negalime čia ilgai būti, — tarė Aragornas ir pažvelgęs į kalnus iškėlė kardą. — Lik sveikas, Gendalfai! Aš sakiau, kad Morajoje tau gresia pavojus, ir, deja, neklydau. Tavęs nėra, ir sužlugo visos mūsų viltys. — Paskui, pasisukęs į Būrį, pridūrė: — Vis tiek turime keliauti, nors ir be vilčių. Galbūt mums pavyks atkeršyti. Eime, sielvartauti nėra laiko, priešakyje dar ilgas kelias.

Šiaurėje slėnis skendo trijų švytinčių viršūnių — Kelebdilo, Fanuidholo, Karadraso — šešėliuose.

— Matote? Tai Dimrilo Laiptai, — parodė į šiaurę Aragornas. — Kaip tik iš ten mes būtume nusileidę, jeigu būtų pasisekę.

— Arba Karadrassas būtų buvęs mažiau žiaurus, — suniurzgė Gimlis. — Štai ir dabar šaiposi nelabasis!

Nykštukas pagrasino kalnui kumščiu ir piktai nususuko.

Rytuose kalnų šlaitas buvo status, ir prieš Saugotojus driekėsi lygios žemės, ne taip kaip pietuose: ten nieko nesimatė, tik kepurėtos kalnų viršūnės. O už trijų ketvirčių mylios, žemiau tos vietos, kur stovėjo keliautojai, tyvuliavo ežeras, pailgas ir kažkuo panašus į ieties antgalį. Tamsių ežero vandenų nedrumstė jokia bangelė. Keistą ežero spalvą galėjai palyginti su vakariniu dangumi, jei žiūrėsi į jį iš apšviesto

kambario. Ežero ovalą rėmino ryškiai žalia žolė, auganti aplinkui.

— Štai Veidrodinis ežeras, Keled Zaramas, — liūdnai atsiduso Gimlis. — Aš prisimenu, kaip jo paklausiau: "Nejaugi man lemta pamatyti mūsų palaimintąjį ežerą?" Ir štai dabar aš išvydau Veidrodinį, o jaučiuosi nelaimingas ir kažko netekęs.

Būrys žygiavo senoviniu keliu, vedančiu nuo Vartų. Jis vingiavo tarp viržių ir prožirnių, kartais aplenkdamas stūksantį akmenį. Nors kelias buvo jau labai apleistas, bet vis tiek matėsi, jog kadaise tai buvo vienas pagrindinių Nykštukų karalystės kelių. Kartkartėmis prie jo pasitaikydavo koks piliakalnis, apaugęs lieknais beržais ir dūsaujančiomis eglėmis. Rytuose, prie pat Veidrodinio kranto, stovėjo vieniša kolona su nulaužta viršūne.

— Tai Diurino Akmuo, — pirmas atpažino koloną Gimlis. — Aragornai, aš negaliu praeiti bent nepažvelgęs į ežerą!

— Tik paskubėk, — patarė Aragornas, neramiai žvelgdamas Vartų link. — Iki saulėlydžio liko nebedaug. Orkai iki tamsos iš savo olų neišlįs, bet po to būtinai ims mus vytis.

— Eime, Frodai, — pasiūlė nykštukas, — tu negali nepamatyti Keled Zaramo.

Jis nusileido aukštu, žaliu šlaitu. Frodas, įveikęs apatiją, su Semu nuėjo paskui.

Prie kolonos Gimlis sustojo. Kolonoje buvo išraižytos runos, bet nuo laiko ir vėjo jos jau buvo neįskaitomos.

— Kolona žymi vietą, iš kur Diurinas pirmą kartą pažvelgė į Veidrodinį, — paaiškino nykštukas. — Pasižiūrėkime ir mes, jeigu jau atėjome.

Jie pasilenkė virš tamsaus vandens. Iš pradžių nieko nematė, bet vėliau veidrodiniame paviršiuje atsišvietė snieguotos kalnų viršūnės ir švytinčios žvaigždės, nors danguje skaisčiai švietė saulė. Kad ir kaip bebūtų keista, pačių keliautojų ežeras neatspindėjo.

— O nuostabūs Keled Zaramas, — sušuko Gimlis, — jo dugne guli Diurino Karūna, laukianti jo pabudimo. Sudie!

Jis nusilenkė ir nusiukęs nuskubėjo atgal pas kitus.

— Ką tu ten matei? — pasiteiravo Pipinas Semą, bet šis susimąstęs nieko neatsakė.

Dabar kelias suko į pietus ir staigiai leidosi žemyn, tarp dviejų slėnio šakų. Už ežero keliautojai aptiko šaltinį. Jo skaidrus tarsi krištolas vanduo krito per akmeninį slenkstį ir linksmai gurgėdamas tekėjo akmenuota vaga.

— Štai iš čia išteka Sidabrinukė, — tarė Gimlis. — Tik negerkite šaltinio vandens: jis ledinis.

— Greitai šitas šaltinis išsiplės į sraunią upe, — pasakė Aragornas, — į kurią įteka nemažai kalnų upelių. Mes eisime jos krantu pro Sidabrinukės ir Baltaplaukės santaką: šitą maršrutą mums buvo numatęs ir Gendalfas. Nakvoti galėsime tuose miškuose, per kuriuos Sidabrinukė įteka į Anduiną.

— Lotloriene! — džiaugsmingai šuktelėjo Legolasas. — Ten, Auksiniame Miške, yra pati nuostabiausia elfų gyvenvietė. Rudenį to miško medžių lapai ne nukrenta, bet pavirsta auksu. O pavasarį jie nukrenta, ir visas miškas tampa auksinis. Gūdžiojoje Girioje mes dažnai dainuojame apie nuostabų Lotlorieną, jo sidabrinus medžius ir auksinius lapus. Ak, kaip norėčiau pabuvoti ten pavasarį!

— Ten ir žiemą neblogai, — pasakė Aragornas, — bet nuo Lotlorieno mus skiria dar daug mylių.

Kurį laiką Frodas ir Semas žygiavo vienoje gretoje su savo bendrakeiviais, bet kai Aragornas padidino tempą, sužeistieji hobitai ėmė likti. Jie visą dieną nieko nevalgė. Semui nuo kardo paliktos žaizdos pakilo karštis ir ėmė svaigti galva. Po prikaitintų Morajos salių lauke jį pradėjo krėsti šaltis, nepadėjo net danguje šviečianti saulė. Frodas sunkiai kvėpavo, kiekvienas žingsnis buvo vis skaudesnis ir skaudesnis.

Pagaliau Legolasas atsisuko ir pamatęs toli atsilikusius hobitus šuktelėjo Aragornui. Būrys tuoj pat sustojo, ir Aragornas su Boromiru grįžo atgal.

— Atleisk, Frodai, — susirūpinęs tarė jis, šiandien tiek daug visko įvyko, kad aš visai pamiršau jūsų žaizdas. Bet kodėl gi jūs patys tylėjote? Čia netoliese yra vietelė, kur galėsime atsipūsti, o dabar paneškim juos, Boromirai!

Greitai jiems kelią pastojų upokšnis, iš vakarų skubantis į Sidabrinukę. Susiliejusios upės šoko per žaliaakmenį krioklį ir putodamos bėgo į miškingą slėnį. Slėnį supo neaukštos eglės ir tankūs erškėčių krūmai. Aragornas prasibrovė pro duriančius krūmus ir atsidūrė pievelėje, kur akys raibo nuo mėlynių. Čia jie įsirengė trumpą stovyklą. Saulė jau artėjo vakarop, o nuo Vartų Būrį skyrė gal tik trys mylios.

Kol Gimlis su Meriu bei Pipinu rinko sausuosius ir kaitino vandenį, Aragornas rūpinosi Semu ir Frodu. Semo žaizda nebuvo gili, bet atrodė pavojinga, ir Aragornas paniuro, bet apžiūrėjęs su palengvėjimu atsiduso.

— Tau pasisekė, Semai! — tarė jis. — Daugelis sumoka skaudžiau už savo pirmą nukautą orką. Tave jie sužeidė švaria geležte, nors orkai mėgsta tepti kardų ašmenis stipriais nuodais. O šita žaizdelė mes greitai

užgydysim. — Aragornas atsegė savo maišiuką ir išsitraukė džiovintu lapų. — Jie išdžiūvę, bet dar nepraradę veiksmingumo, — pasakė jis. — Prisimeni, Frodai, šituos lapus aš surinkau prie Orų Viršūnės. Tai atelaso lapai. Štai, Semai, imk! Įmesk vieną lapą į verdantį vandenį, nuplauk žaizdą, aš tau ją aprišiu. Dabar tavo eilė, Frodai!

— Aš jaučiuosi gerai, — skubiai atsakė Frodas, bijodamas, kad teks nusivilkti apsiaustą. — Man reikia tik poilsio ir maisto.

— Ne, — papurtė galvą Aragornas, — aš turiu pasižiūrėti, ką tau padarė kūjis ir priekalas. Man iki šiol dar neaišku, kaip tu išlikai gyvas.

Jis atsargiai nuvilko seną Frodo apsiaustą ir iš nuostabos aiktelėjo. Paskui nusijuokė. Sidabriniai šarvai mirguliavo kaip saulės šviesa ramioje jūroje. Aragornas švelniai juos nuėmė ir iškėlęs krestelėjo. Kaip žvaigždės blykstelėjo balti brangakmeniai, o tankūs šarviniai žiedai sušiugždėjo lyg vasariškas lietutis.

— Pasižiūrėkite, bičiuliai, — šūktelėjo Aragornas, — kokį nuostabų kailiuką turi mūsų Frodas! Jeigu visi hobitai nešiotų panašius, tai Viduržemio medžiotojai būriais trauktų į Grafystę.

— Ir tik veltui laidytų strėles, — pasakė Gimlis, negalėdamas atsigrožėti šarvais. — Juk jie padaryti iš mitrilo! Mitrilo! Niekada nemačiau tokios grožybės. Ar tai tie patys šarvai, apie kuriuos kalbėjo Gendalfas? Tada jis jų deramai neįvertino.

— Aha, o aš vis galvojau, ką jūs veikiate ten užsidarę abudu su Bilbu, — susigaudę Meris. — Koks nuostabus hobitas! Reikės Bilbui prie progos pasakyti, jog jo dovana išgelbėjo Frodai gyvybę.

Ant Frodo dešiniojo šono ir krūtinės juodavo didžiulės mėlynės. Šarvai buvo apmušti apsauginiu minkštos odos sluoksniu, bet tai nepadėjo: nuo smūgio mitriliniai žiedai susmego į kūną, o mėlynė šone atsirado Frodai atsitrengus į sieną. Kol Saugotojai gamino valgyti, Aragornas nuplovė žaizdas atelaso lapų nuoviru. Aštrus kvapas pasklido po slėnį, ir keliautojai pasijuto atsigavę. Greitai Frodai palengvėjo, ir skausmas aprimo, nors mėlynės hobitas nešiojosi dar ilgai. Kad neskaudėtų šono nuo šarvų, Aragornas kietai jį aptvarstė.

— Šitie šarvai yra nuostabiai lengvi, — tarė jis. — Nešiok juos visur ir visada. Man bus daug ramiau, jeigu žinosiu, kad tave saugo šarvai. O pailsėti nuo jų galėsi ten, kur Priešas yra bejėgis, nors tokių vietų darosi vis mažiau ir mažiau.

Pavalgęs Būrys pasiruošė tolimesniam keliui: užgesino laužą ir panaikino savo pėdsakus. Tada vėl iškopė į kelią. Raudona saulė jau leidosi už kalnų, ir nuo keleivių krito ilgi šešėliai. Nuo upės šliaužė balti rūko draiskalai. Pailsėjęs Frodas su Semu jau galėjo eiti greičiau, ir Saugotojai spėriai keliavo tris valandas, tik vieną kartą sustoję trumpo poilsio.

Slėnį jau dengė naktinė tamsa. Danguje spindėjo ryškios žvaigždės, bet mėnulio vis dar nesimatė. Gimlis ir Frodas žygiavo gale, atidžiai klausydamiesi kiekvieno šnaresio už nugaros. Pagaliau Gimlis prabilo:

— Jokio garso, — tyliai pasakė jis, — ir jokių orkų arba aš kurčias kaip kelmas. Galbūt orkai mus norėjo tik išvyti iš Morajos, o apie mūsų tikslus ir Žiedą nežino ir žinoti nenori? Nors kai orkai trokšta keršto, jie daug mylių persekioja priešus.

Frodas neatsakė. Jis pasižiūrėjo į Gylį. Kardo ašmenys nešvietė, vadinasi, orkų šalia nebuvo. Bet Frodas juk girdėjo žingsnius. Nuo pat Morajos basos kojos persekiojo Frodą. Štai ir dabar... hobitas staigiai atsigręžė ir pamatė dvi švieses, kurios iš karto išnyko.

— Kas yra? — paklausė nykštukas.

— Nežinau, — atsakė Frodas, — nuo to laiko, kai įžengėme į Morają, man atrodo, jog už nugaros matau akis ir girdžiu žingsnius. Gimlis sustojo ir pasilenkė prie žemės.

— Tu klysti, — paprieštaravo jis, — tai paprasčiausiai vėjas šnara žolėje. O akys, pasižiūrėk, kiek jų danguje. Eime! Mes jau ir taip atsilikome.

Pradėjus pūsti naktiniam vėjui, oras slėnyje gerokai atšalo. Priešakyje neaiškiai dūlavo didelis šešėlis ir girdėjosi nenutrūkstamas lapų šlamėjimas.

— Lotlorienas! — nudžiugo Legolasas, — Lotlorienas! Mes pagaliau pasiekėme Aukštinį Mišką. Vis dėlto kaip gaila, kad dabar žiema!

Aukšti medžiai išdidžiai tiesė šakas virš kelio, o Sidabrinukė, vikriai šmurkštelėjusi tarp pilkų kamienų, nyko tamsoje. Net žvaigždžių šviesoje buvo matyti rusvai geltona, neįprasta lapų spalva.

— Lotlorienas! — tarė Aragornas. — Koks aš laimingas, vėl girdėdamas medžių ošimą. Mes esame ne daugiau kaip už penkių mylių nuo Vartų, bet tikiuosi, jog orkai neišdrįs lįsti į elfų mišką.

— Jeigu elfai dar tame miške tebegyvena, — pridūrė Legolasas.

— Daug metų praėjo nuo paskutiniojo Gūdziosios Girios elfų apsilankymo Loriene, bet, manau, jog elfai čia dar gyvuoja: Jie turi slaptą jėgą, kuri gina Lorieną nuo blogio. Tačiau vis dėlto esu girdėjęs, kad elfams teko trauktis gilyn į mišką ir apleisti šiaurinius pakraščius.

— Taip, ko gero, tavo tiesa, — patvirtino atsidusęs Aragornas, — mums teks patiems pasirūpinti savimi. Eime į mišką ir susiraskime kokią laukymę nakvynei.

Jis žengė pirmyn, bet Boromiras sugriebė pėdsekiui už rankos.

— Ar mes negalime šito miško apeiti? — paklausė jis.

— Apeiti? Kodėl? — nusistebėjo Aragornas.

— Nežinomi pavojai slėpininguose takeliuose yra blogiau negu atviri priešai lygumose. Prieš mano valią mes įžengėme į Morają ir ten žuvo Gendalfas. Dabar ir tu nekantrauji patekti į spąstus Auksiniame Miške? Pas mus, Gondore, sakoma, jog tik nedaug kam pavyksta iš ten ištrūkti, o ir tie patys neatpažįstamai pasikeičia.

— Ir teisingai sakoma, — ramiai atrėmė Aragornas, — tik patarlės prasmė Gondore užsimiršo, antraip apie Lorieną kalbėtum kitais žodžiais. Nepaisydami jokių patarlių, mes privalome eiti pro Lotlorieną, jeigu tu nenori patekti į Morają arba žygiuoti pusę metų į šiaurę.

— Žinoma, ne, — nenusileido Boromiras, — bet nepamiršk, kad ir šitas kelias pavojingas.

— Pavojingas, — sutiko Aragornas, — bet tik blogiui. Dabar pirmyn, negaiškime laiko.

Nuėję apie mylią gilyn į mišką, Saugotojai aptiko dar vieną iš vakarinių kalnų šlaitų tekančią upę — tamsūs upės vandenys kažkur dešinėje krito nuo krioklio, paskui kirto keliautojų taką ir tarp medžių kamienų liejosi į Sidabrinukę.

— Tai Baltaplaukė arba elfiškai Nimrodelė, — pasakė Legolasas. — Apie ją miško elfai yra sudėję daug dainų ir net Gūdžiojoj Girioj jos dar dainuojamos, prisimenant vaivorykštes virš jos krioklių ir auksines gėles prie jos krantų. Bet dabar Baltaplaukės krantai ištuštėjo, ir Nimrodelės Tiltas jau seniai sugriautas. Jūs palaukite, o aš nusileisiu prie vandens, nes kalbama, kad Nimrodelės vanduo turi gydomųjų savybių. — Elfas nubėgo pirmyn, nusileido stačiu šlaitu ir įbrido į vandenį. — Ateikite ir jūs! — pakvietė Legolasas, — čia visai negilu. Perbriskime į kitą krantą, ten aš matau patogią nakvynei vietą. Krioklio garsas mums padės atsikratyti liūdesio ir nerimo!

Vienas paskui kitą Saugotojai nubrido paskui Legolasą. Frodas stabtelėjo upės viduryje ir leido vandeniui skalauti išvargusias kojas. Netikėtai hobitas pajuto, jog šaltas, tyras vanduo iš tikrųjų kaip ranka nuėmė visą nuovargį.

Būriui susėdus užkasti, Legolasas pasakojo Gūdžiosios Girios elfų širdyse saugomas istorijas apie Lotlorieną, kai pasaulis dar buvo jaunas ir šviesus ir virš Didžiosios Upės nendrių taikiai snaudė žvaigždės ir mėnulis.

Šešėliuose švelniai užė krioklys, ir Frodui pasirodė, jog jis girdi kažkieno dainavimą.

— Tu išgirdai Nimrodelės balsą? — paklausė Legolasas. — O aš padainuosiu jums dainą apie upės bendravarde — merginą Nimrodele. Anksčiau aš ją mokėjau tik elfiškai, bet Rivendeile išsiverčiau ir į Bendrąją kalbą.

Legolasas užsimerkė ir tyliai, lyg nenorėdamas trukdyti medžių ošimui bei vandens čiurlenimui, uždainavo:

*Mergelė elfų vaikštinėjo
Kadaisi po girių žalia,
Ir auksu skraistė jos švytėjo,
Ir sidabru bateliai.*

*Jos kaktoje žvaigždė žėravo,
Lyg saulė giedrių dieną
Plaukai geltoni spinduliavo
Tarp medžių Lorieno.*

*Plaukai ilgi, o kojos baltos,
Ji laisvėje žydėjo
Tarytum liepžiedis, prikeltas
Viduvasio vėjo.*

*Lyg paukštė Nimrodelė skrido
Ten, kur kriokliu galybė,
Jos balsas kaip sidabras krito
Į tvenkinių gilybę.*

*Kur ji dabar, jau nieks nežino:
Tamsos ar saulės kloniuos?
Galbūt paklydo tarp kalnynu,
Kur neužaina žmonės.*

*O elfų laivas daug dienų, dar
Jos prieplaukoje laukė,
Tačiau tik pilkos miglos plūdo,
Tik bangos užė, staugė.*

*Bet vieną naktį šiaurės vėjai
Tą įlanką užpuolė,
Ir laivas kaip skiedra nuskriejo
Į tamsų jūros tolį.*

*Išaušus gimas krantas dingo,
Tiktai vanduo putojo
Ir kontūrai kalnų didingų
Tolybėje dunksojo.*

*Ar Amrotas ant aukšto denio
Nuo sielvarto pašėlęs
Prakeikė laivą, kurs jį gena
Tolyn nuo Nimrodelės.*

*Jis elfų žemėj karaliavo,
Jis valdė kraštą seną,
Kalnuos ir slėnius viešpatavo
Puikaus Lotlorieno.*

*Dabar nelyg strėlė iš lanko
Į Jura jis nuniro
Ir vandenį kapojo rankom —
Sparnais galingo kiro.*

*Per šėlstančias bangas jis brovęs
Prieš vėją siautulingą,
Ir elfai matė, kaip valdovas
Jiems iš akių pradingo.*

*Iš Vakarų jokios žinelės
Į krantą neatėjo,
Ir elfai savojo karaliaus
Jau niekad neregėjo.*

Legolaso balsas nutrūko.

— Deja, tai viskas, ką aš prisimenu, — liūdnai tarė jis. — Dar yra dainuojama apie Lotlorieno arba Žydinčiojo Lorio likimą, kai nykštukai pažadino kalnuose blogį.

— Nykštukai nedarė jokių blogų darbų, — nutraukė jį Gimlis.

— O aš to ir nesakiau, — atsiliepė Legolasas, — aš sakiau pažadino. Tada Nimrodelės tauta paliko Lorientą ir toli pietuose, prie Baltųjų Kalnų, Nimrodelė dingo: ji neatėjo į laivą, kur jos laukė mylimasis Amrotas. Bet pavasarį galima girdėti jos balsą šniokščiant bendravardžiui upeliui, nes Nimrodelė įteka į Sidabrinukę, kurią elfai vadina Kelebrantu; šis įsilieja į Anduiną, o Anduiną į Belfalaso įlanką, iš kur išplaukė elfai.

Sakoma, jog Nimrodelė Lorio elfų papročiu gyveno medyje. Dėl to Auksinio Miško elfai yra vadinami galadrimais arba medžių elfais. Miško gilumoje auga didžiuliai medžiai, todėl lorientiečiai tikriausiai tebesilaiko senovinio papročio.

— Aš irgi medyje jausčiausi jaučiau negu ant žemės, — netvirtai pasakė Gimlis, dėbtelėjęs atgal į Dimrilo slėnį. — Manęs nedžiugina susitikimas su orkais.

— Gerai sakai, — tarė Aragornas, — šiąnakt mes padarysim kaip galadrimai. Sekli upė orkų nesustabdys, tad pabandykime įlipti į medį.

Būrys išsuko iš kelio ir nuėjo dešiniuoju Sidabrinukės krantu į miško glūdumą. Netrukus jie pamatė vienoj vietoj daug itin galingų medžių, apie kurių aukštį galėjai spėlioti tik iš jų storio.

— Aš įlipsiu ir apsidairysiu, — pasiūlė Legolasas. — Juk vis tiek čia beveik mano namai, nors apie šiuos medžius esu girdėjęs tik iš pasakojimų. Jie vadinami melirniais ir žydi auksiniais žiedais. Palaukite manęs.

— Nežinau, kaip tu, — ryžtingai pasakė Pipinas, — bet aš ne paukštis ir medyje miegoti nemanau!

— Tada gali išsirausti olą, jeigu tai tave patenkina, — atšovė Legolasas. — Bet jei nori giliai pasislėpti, tai paskubėk! -

Elfas pašoko ir užsikabino už žemiausios šakos, bet tuoj pat nukrito, nes viršuje pasigirdo valdingas balsas:

— Daro!

— Nejudėkite! — sušnibždėjo Saugotojams Legolasas.

Viršuje kažkas skambiai susijuokė ir prašneko elfiškai. Frodas nelabai ką suprato, nes rytinių miško elfų kalba truputį skiriasi nuo vakarinių. Legolasas pakėlė galvą ir pradėjo atsakinėti ta pačia kalba.

— Kas jie tokie ir ką kalba? — nieko nesuprasdamas paklausė Meris.

— Juk tai elfai! — atsakė Semas, — argi negirdi jų balsų?

— Taip, tai elfai, — patvirtino Legolasas, — ir jie sako, kad tu, Semai, taip garsiai šnarpšti, jog tave galima nušauti užsimerkus. — Semas skubiai prisidėjo ranką prie burnos. — Bet mums nėra ko jų bijoti. Šitie elfai buvo įspėti apie mūsų atvykimą ir, išgirdę mano dainą prie Nimrodelės, suprato, jog mes jau čia. Jie prašo mane su Frodu palypėti aukštyn, nes, atrodo, turi jam svarbių naujienų. O kitiems teks palaukti apačioje, kol išsiaiškinsime, ką darysime toliau, — pasakė Legolasas.

Iš šešėlių nusileido baltos virvinės kopėčios. Jos švytėjo tamsoje ir, nors atrodė nepatvarios, galėjo išlaikyti daug žmonių. Pirmas užkopė Legolasas, po jo Frodas ir Semas, kuris lipo atsargiai, stengdamasis kvėpuoti tyliai ir tolygiai. Melirno šakos augo tiesiai iš kamieno ir pakilusios į viršų šakojosi, palikdamos tuščią vidurį, kuriame nagingų elfų rankų buvo įtaisyta medinė platforma, paprastai vadinama fletu arba talanu. Vidury platformos žiojėjo skylė kopėčioms nuleisti. O kai hobitai prilipo platformą, pamatė Legolasą jau sėdintį tarp trijų kitų elfų. Elfai dėvėjo tamsiai pilkus drabužius ir tarp medžių kamienų jų beveik nebuvo galima įžiūrėti. Vienas jų pakilo, išsitraukė nedidelį žibintą ir pašvietęs hobitams vėl atsistojo elfiškai pasisveikinęs. Frodas suprato tik kai kuriuos žodžius, bet savo ruožtu nusilenkė elfui.

— Sveiki atvykę, — dabar jau Bendrąja kalba prabilo žibintą laikęs elfas. — Mes retokai vartojame svetimas kalbas, nes gyvename miško glūdumoje ir retai turime reikalų su savo giminaičiais šiaurėje.

Tačiau aš esu vienas iš tų, kurie kartais keliauja į kitus kraštus apsidairyti ir sužinoti naujienų, todėl moku keletą kalbų. Mano vardas Haldiras, o čia yra mano broliai Rumilas ir Orofinas. Elrondo žygūnai, grįždami atgal pro Lorieną pranešė apie jus. Reikia prisipažinti, kad mes nežinojome, jog hobitai arba miškavaikiai vis dar tebegyvena Viduržemyje. Mes sutikome padėti, kadangi už jus laidavo Elrondas, be to, hobitai nėra panašūs į piktadarius. Tad jūs būsite saugiai palydėti iki pat Anduino, bet šią naktį teks praleisti čia. Kiek iš viso jūsų yra?

— Aštuoni, — atsakė Legolasas. — Aš, keturi hobitai ir du žmonės, iš kurių vienas yra elfų draugas Aragornas.

— Aragorno, Aratorno sūnaus vardas yra gerai žinomas Loriene, — pasakė Haldiras, — bet tu išvardinai tik septynis.

— Aštuntasis yra nykštukas, — nenoriai pasakė Legolasas.

— Nykštukas?! — susiraukė Haldiras, — tai negerai. Mes neturime jokių reikalų su nykštukais nuo Tamsiųjų Dienų ir jie nėra pageidaujami Lorieno miške.

— Bet juk jis yra vienas iš patikimiausių Elrondo draugo Deino žmonių, — sušuko Erodas, — ir jį pats Elrondas paskyrė mums į kompanionus.

Elfai tyliai pradėjo tartis tarpusavyje, kartkartėmis kažko paklausdami Legolaso.

— Gerai, — pagaliau apsisprendė Haldiras, — mes praleisime ir nykštuką, bet už jį atsakys Legolasas ir Aragornas, be to, nykštukui bus užrištos akys. Dabar baikime ginčus — jau vėlu, ir orkai tikriausiai netoliese. Hobitai miegos čia, o visi kiti kitame melirne. Jeigu kas nors atsitiktų, pašauk mus, Legolasai!

Legolasas greitai nusileido kopėčiomis pranešti elfų nurodymų, ir po akimirkos Meris su Pipinu jau kabarojosi medin.

— Štai, — uždusęs pasakė Meris, kai kopimas baigėsi, — mes paėmėme ir jūsų anklodes, tinginiai, o visa kita Platžengys saugiai paslėpė.

— Jums nereikės tų ryšulių, — pasakė Haldiras. — Nors naktys medžių viršūnėse ir yra šaltos, bet čia turime maisto, gėrimo ir antklodžių, kurios nugins šaltį.

Hobitai, aišku, neatsisakė nuo antros (ir labai skanios) vakarienės. Paskui jie susisupo į ne tik elfų, bet ir į savus kailius ir bandė snausti, bet veltui! Hobitai apskritai nemėgsta aukštumos, o ką kalbėti apie miegą medžio viršūnėje, kur nebuvo nei lubų, nei sienų, nebuvo netgi turėklų, o tik širma, sauganti sargybinius nuo vėjo.

— Kad tik nepabustumė ant žemės! — sumurmėjo Pipinas.

— Jeigu aš jau užmigsiu, tai niekaip nepabusiu, — pareiškė Semas. — Bet argi čia užmigsi? — pridūrė jis, jau pradėdamas snausti.

Frodas kurį laiką gulėjo atmerkęs akis ir žiūrėjo į žvaigždes, mirgančias per lapų stogą. Šalia knarkė Semas, o toliau iš tamsos išsiskyrė dviejų elfų, rankomis apsikabinusių kelius, figūros. Trečiasis ėjo sargybą viena šaka žemiau. Pagaliau užliūliuotas lapų šlamėjimo ir Nimrodelės kriklių užimo, Frodas užmigo, mintyse kartodamas Legolaso dainą.

Jis pabudo vėlai naktį. Trys hobitai kietai miegojo, bet elfų niekur nesimatė. Blausiai švietė raguotas mėnulis. Frodas pasitrynė akis ir suprato, kodėl pabudo. Kažkur visai netoliese buvo girdėti kimūs balsai, daugelio kojų trepsėjimas ir metalo žvangesys. Staiga pro skylę flete išlindo galva. Frodas pašoko, bet atpažino elfą. Jis pažvelgė į hobitus.

— Kas atsitiko? — paklausė Frodas.

— Yrči, — šnipštelėjo elfas ir užmetė ant fletos suvyniotas kopėčias.

— Orkai! — sunerimo Frodas. — Ką jie čia daro?

Bet elfas jau buvo dingęs. Visi garsai nutilo. Atrodė, jog net lapai nebešlama ir krikliai nustojo užė. Frodas atsistojo, patogiai susisupo ir mintyse padėkojo elfams už šį susitikimą, dėl kurio Būriui neteko nakvoti ant žemės. Nors tiesą sakant, medis nuo orko taip pat neapsaugo. Hobitas išsitraukė Gylį: kardas švytėjo kaip melsva liepsna, bet paskui ėmė blaustis ir visai nublanko. Nepaisant to, pavojaus nuojauta nepaliko Frodo, atvirkščiai — ji augo. Jis atsistojo, pritykino prie skylės ir pažvelgė žemyn. Hobitas buvo tikras, jog ten, apačioje kažkas vaikšto.

Tai negalėjo būti elfai, nes šita miškų tauta vaikšto negirdimai kaip šešėliai. Kita vertus, tai negalėjo būti ir orkai. Frodas sulaukė kvapą ir įsiklausė — taip, kažkas lipo aukštyn, lėtai kvėpuodamas pro sukąstus dantis. Frodas išmeigė žvilgsnį į tamsą ir staiga pamatė dvi blyškas akis, kurios nemirksėdamos žvelgė į hobitą. Staiga akys užgeso ir naktinis svečias nučiuožė kamieniu žemyn.

Tuoju po to prie hobito atsirado Haldiras.

— Čia lankėsi keistas padaras, — tarė jis, — bet ne orkas. Aš jį pastebėjau dar būdamas žemėje, bet maniau, jog tai vienas iš hobitų. Mane jis irgi pastebėjo, nes tuoj pat dingo. Aš nenorėjau šauti, nes jis galėjo riktelti, o stiprus orkų būrys dar netoliese. Orkai persikėlė per Nimrodelę, sudrumstė tyrą vandenį savo šlykščiomis kojomis ir patraukė žemyn keliu palei upę. Priešai, matyt, aptiko pėdsakus, nes ilgai šniukštinėjo toje vietoje, kur jūs sustojote. Mes trise negalėjome priešintis šimtui, tad Kamilas ir aš, mėgdžiodami jūsų balsus, nuviliojome orkus tolyn, o Orofinas nuskubėjo pagalbos. Joks orkas nebeištrūks iš Lorieno, bet jums teks keliauti tik išaušus.

Rytuose aušo ūkanota diena, bet šviesa skverbėsi pro geltonus medžio lapus, todėl hobitams atrodė, jog danguje skaisčiai šviečia saulė. Pro fletos properšą pietuose Frodas išvydo Nimrodelės slėnį su virtine kriklių.

Saugotojai, lydimi Haldiro ir jo brolio Rumilo, greitai susiruošė į kelią.

— Lik sveika, tyroji Nimrodele! — sušuko Legolasas. Frodas atsisuko ir pro medžius pamatė blizgantį Nimrodelės vandenį.

— Sudie, — tyliai pasakė jis, galvodamas, jog vargu ar kada nors dar pamatys tokią nuostabią upę, ramiai plukdančią savo gydomuosius vandenius.

Keliautojai grįžo į taką, besirangantį palei vakarinį Sidabrinukės krantą, ir ilgakai žingsniavo juo į pietus. Ištryptoje žemėje ryškiai matėsi orkų pėdsakai. Haldiras pasuko į šoną ir sustojo ant upės kranto, po medžiu šešėliais.

— Kitoje upės pusėje yra vienas iš mano žmonių, — tarė elfas, — nors jūs jo ir nematote.

Haldiras du kartus paukštiškai švilptelėjo, ir iš krūmų kitame krante išlindo jaunas elfas, taip pat dėvintis pilką apsiaustą su atmestu gobtuvu. Ryto saulėje jo plaukai žibėjo kaip auksas.

Haldiras meistriškai švystelėjo virvę elfui, kuris ją tuoj pat pririšo prie medžio kamieno.

— Šitoje vietoje Kelebrantas teka labai greitai, o vanduo ledinis, — paaiškino Haldiras. — Jeigu norėtume jį perbristi, mums reiktų žingsniuoti toli į šiaurę, tad teks persikelti šitaip. Žiūrėkite!

Jis tvirtai įtempė virvę ir savąjį galą taip pat pririšo prie medžio. Tada užšoko ant virvės ir kaip tikras

akrobatas perbėgo ja viršum upės.

— Man bus paprasta, — pastebėjo Legolasas, — bet kitiems, ko gero, nieko neišeis. Ar šitą upę įmanoma perplaukti?

— Kam gi plaukti? — atsiliepė Haldiras, — mes turime dar dvi virves, kurias įtempime virš pirmosios, ir už jų bus galima laikytis.

Kai šitas dailus tiltas buvo baigtas, Saugotojai persikėlė į kitą krantą: vieni — lengviau, kiti — sunkiau ir atsargiau. Iš hobitų be vargo perėjo tiltą Pipinas, laikydamasis tik viena ranka, bet nežiūrėdamas žemyn. Bet Semas ėjo lėtai, mėšlungiškai įsitvėręs į abi virves ir neatplėšdamas žvilgsnio nuo verpetuojančio vandens, lyg tai būtų bedugnė praraja kalnuose.

Pagaliau Semas nulipo ant tvirtos žemės ir su palengvėjimu atsiduso:

— Gyveni ir mokaisi, kaip sako mano Gaferas, tik žinoma, jis turėjo galvoje darbą sode, o ne nakvynės medžiuose ir karstymąsi virš upių. Netgi mano dėdė Endis tokio triuko niekada nebuvo daręs!

Pagaliau, kai visas Būrys persikėlė į rytinį Sidabrinukės krantą, elfai nurišo virves ir dvi iš jų susivyniojo. Rumilas, likęs kitame krante, pasiėmė trečiąją, užsimitė ją ant peties ir pamojavęs grįžo prie Nimrodelės.

— Dabar, draugai, — pasakė Haldiras, — jūs įžengėte į Nartą arba jūsiškai Lorio Širdį. Nedaugeliui buvo leista čia patekti. Dabar, kaip mes ir susitarėme, aš užrišiu akis nykštukui Gimliui. Kiti kol kas gali eiti laisvai, kol pasieksime mūsų gyvenvietės Egladilo žemumoje.

Gimliui tai labai nepatiko.

— Legolasas negali spręsti už mane, — niūriai tarė nykštukas, — ir aš neisiu užrištom akim kaip koks valkata ar belaisvis. Aš nesu šnipas, ir mano tauta niekada neturėjo reikalu su Priešu. Mes nesame padarę nieko blogo elfams, todėl manim jūs galite pasitikėti ne mažiau kaip Legolasu ar kuriuo nors kitu.

— Aš neabejoju tavimi, — atsakė Haldiras, bet negaliu laužyti mūsų įstatymų. Aš ir taip neturėjau tavęs leisti kitapus Kelebranto.

— Aš eisiu į priekį laisvai, — pakartojo Gimlis, — arba grįšiu atgal į savo šalį, kur tikima mano žodžiu, nors eidamas ir žūčiau.

— Tu nebegali grįžti, — griežtai nukirto Haldiras, — nes perėjai Kelebrantą ir stosi prieš mūsų valdovus, o jie jau nusprendė, ką tau daryti. Jeigu persikeltum per upę atgal, tave nušautų pirmas pasitaikęs sargybinis.

Gimlis griebėsi kirvio. Haldiras ir jo kompanionas žaibiškai įtempė lankus.

— Prakeiktas užsispyręs nykštukas! — sumurmėjo Legolasas.

— Palaukit! — riktėlėjo Aragornas, — atrodo, Būrį vedu aš! Gimlis iš tiesų jausis pažemintas, todėl mes visi kartu su Legolasu užsirišime akis, nors tai ir sulėtins mūsų kelionę.

Staiga Gimlis prapliupo juoku.

— Na, ir gražiai mes atrodysime — aštuoni neregiai su Haldiru priešakyje! Ne, pakaks to, kad užrišite akis man ir Legolasui.

— Na, žinai ką! Juk aš elfas, o tu... — dabar pasipiktino Legolasas.

— Prakeiktas užsispyręs elfas! — paerzino jį Aragornas. — Bet mes padarysime teisingai. Užrišk man akis, — kreipėsi žmogus į Haldirą.

— Aš pareikšiu pretenzijas už kiekvieną mėlynę ir gumbą, kurį gausiu parkritęs, — pareiškė Gimlis, čiupinėdamas tvirtai užrištą juostą.

— Neturėsi tu jokių pretenzijų, — užtikrino Haldiras. — Takai čia tiesūs ir lygūs.

— Kokie keisti laikai atėjo, — atsiduso Legolasas. — Visi mes esame vieno Priešo priešai, o sąjungininkų bei giminių žemėje aš turiu eiti nematydamas kelio.

— Ne keisti, o baisūs, — paprieštaravo Haldiras. — Juk čia ir slypi Juodojo Lordo galybė: jis sugeba suskaldyti savo priešus. Mes, lotlorieniečiai, esame tiek kartų išduoti, jog nebepasitikime niekuo, išskyrus galbūt Rivendeilo gyventojus. Mes gyvename saloje tarp galybės pavojų ir, deja, elfų rankos dažniau laiko lanką negu arfą. Upės ilgai gynė mus, bet dabar Tamsa jau baigia apsupti Lorieną. Kai kas kalba apie atsitraukimą, bet, ko gero, jau vėlu. Ūkanotieji Kalnai pilni orkų, rytinės žemės irgi kupinos piktu Saurono padaru. Sklinda gandai, jog suklupo Rohanas, ir Priešas jau prie Anduino ištakų. Jeigu tai tiesa, vadinasi, laisvieji elfų uostai liko tik vakaruose, už miškavaikių krašto.

— Taip, — patvirtino Meris, — į vakarus nuo Grafystės yra elfų uostai.

— O laiminga tauta hobitai, kurie gyvena netoli Jūros! — šūktelėjo Haldiras. — Mes nebuvome ten nuo neatmenamų laikų. Papasakok apie Jūrą ir elfų uostus, — paprašė jis hobitą.

— Negaliu, — prisipažino Meris, — aš niekada jų nemačiau, nes niekada nebuvau iškėlęs kojos iš savo šalies. Ir jeigu būčiau žinojęs, kas dedasi aplinkui, vargu ar būčiau išdrįsęs palikti Grafystę.

— Nejaugi nebūtum norėjęs pamatyti nuostabųjį Lotlorieną? — paklausė Haldiras. — Pasaulis iš tiesų kupinas pavojų ir kai kurios laisvos žemės jau užtemdytos ir džiaugsmą dažnai keičia liūdesys, bet dar

tebėra vietų, kuriose gali atsigauti tavo protas ir širdis. — Elfas patylėjo ir liūdnei pabaigė: — Daug kas sako, jog Tamsa išsisklaidys ir gyvenimas bus toks pat kaip anksčiau, bet aš tuo netikiu. Pasaulis niekada nebus toks koks buvo. Galbūt viskas trumpam praskaidrės, ir mes, elfai, prasiveržime prie Jūros ir paliksime Viduržemį visiems laikams. Nejaugi man teks palikti Lotlorieną ir gyventi ten, kur neauga melirnai? Juk padavimai sako, kad žemėse už Didžiosios Jūros nėra Auksinių Miškų.

Šitaip besikalbėdamas Būrys, Haldiras vedamas, lėtai slinko miško takeliais, o kitas elfas ėjo gale. Po kojomis Saugotojai jautė lygią ir minkštą žemę, todėl žingsniavo be jokios baimės. Frodas pajuto, jog netekęs galimybės regėti jis geriau girdi ir stipriau jaučia. Hobitas užuodė medžių ir žolės kvapus, girdėjo priekyje ir užpakalyje šlamančius lapus, dešinėje čiurlenančią upę ir paukščių, balsus aukštai danguje. Praeidamas pro atvirą laukymę, jis juto saulę, maloniai šildančią veidą ir rankas.

Kai Frodas atsidūrė kitame Sidabrinukės krante, jį apėmė keistas jausmas, kuris tolydžio stiprėjo: atrodė, jog ši upė veda jį į praeitį ir gramzdina Senosiose Dienose. Rivendeile viskas priminė senovę, o čia senovė buvo reali ir senieji daiktai gyveno dar tik bundančiame pasaulyje. Tamsa jau supo net ir Rivendeilą, o Lorienas gyveno taip, lyg blogio niekuomet ir nebūtų buvę.

Visą dieną Būrys nesustodamas žygiavo miško takais, kol šaltas vakaro oras pradėjo gnaibyti skruostus ir ankstyvas naktinis vėjas šnibždėti tarp lapų. Kadangi elfai vedliai neleido net naktį nusiristi akių, tad nakvoti teko ant žemės, ir visi sumigo net nepagalvoję apie orkus. O rytą vėl leidosi kelionė ir stabtelėjo tik apie vidurdienį.

Staiga Frodas išgirdo aplink save daugybę balsų.

Tai buvo ginkluotas elfų būrys, skubantis prie vakarinių Lorieno sienų atremti galimų išpuolių iš Morajos. Iš jų Haldiras sužinojo paskutines naujienas: įsiveržėlių orkų būrys jau buvo sunaikintas, o išlikę orkai įnirtingai persekiojami. Tose vietose elfai dar pastebėjo keistą padarą, lyg dvikoji, lyg keturkoji, bet šauti nesiryzo, nes manė, jog tai paprasčiausias žvėriukas — ir ateivis nubėgo į pietus nuo Sidabrinukės.

— Tačiau svarbiausio jūs dar negirdėjote, — paskelbė Haldiras Saugotojams. — Lorieno valdovai leido jums visiems, netgi ir nykštukui, eiti laisvai. Atrodo, jog Galadrimų Valdovė žino apie kiekvieną iš jūsų. Ko gero, kol manęs nebuvo, į Lorieną atkeliavo naujas Elrondo pasiuntinys.

Pirmausiajai elfas nuėmė Gimlio raištį ir nusilenkęs pasakė:

— Nepyk, drauge! Juk nuo Diurino Dienų nė vienas nykštukas neviešėjo po Lorieno Narto medžiais.

Greitai buvo nuimtas ir Frodo raištis. Hobitas plačiai atvėrė akis ir susijaudinęs apsižvalgė. Keliautojai stovėjo atviroje aikštelėje. Kairėje stūksojo pilkalis, apaugęs nepaprasto žalumo žole. Ant jo lyg dviguba karūna augo du medžių ratai — melirnai su pilkais baltais fletais, keistai derančiais prie auksinės lapijos. Melirnai augo vidiniame rate, o išoriniame kerojo nepažįstami hobitams medžiai, be lapų, bet akinantys sniego baltumo žieve. Smaragdinius kalvos šlaitus puošė baltos, geltonos ir blyškiai žalios gėlės. Šitą vaizdą vainikavo ryškiai mėlynas dangus ir popietės saulė, nuo medžių metanti ilgus šešėlius.

— Štai! Jūs atėjote į Kerin Amrotą, — tarė Haldiras. — Čia yra senovinės karalystės širdis ir Amroto pilkalis, toje vietoje kadaise stovėjo jo pilis. Nenublankstančioje žolėje čia amžinai žydi nevystančios gėlės, geltonosios elanoros ir blyškiosios nifredilės. Pailsėkite, keliauti liko nedaug, ir vakare mes pasieksime Galadrimo miestą.

Visi patogiai įsitaisė ant kvapnios žolės, bet Frodas, užburtas nežemiško grožio, vis stovėjo, paskendęs mintyse. Jis žiūrėjo į seniai pradingusį pasaulį, apšviestą paslaptina šviesa, ir šitas senovinis pasaulis atrodė hobitui stulbinamai nuostabus. Žiemą čia niekas nesigailėjo vasaros, o vasarą — pavasario.

Frodas pasisuko ir pamatė Semą, stovintį šalia ir trinantį akis. Atrodė, jog jis nenori tikėti tuo, ką mato.

— Aš galvojau, jog elfai susiję tik su žvaigždėmis ir mėnuliu, — pasakė Semas Frodui, — o čia še tau!

Niekur nejutau tiek elfiškumo kiek prie šitos kalvos, jeigu suprantate, apie ką kalbu.

Haldiras pasižiūrėjo į juos ir nusišypsojo, lyg ne tik suprasdamas, apie ką Semas kalba, bet ir suvokdamas slaptas jo mintis.

— Jūs pajutote Galadrimų Valdovės galią, — tarė jis. — Ar nenorėtumėte įkopti su manimi į Kerin Amrotą?

Elfas nuvedė hobitus prie artimojo kalvos šlaito. Nors Frodas ėjo, kvėpavo, o gėlės judėjo nuo vėjo, bet jis žinojo, jog čia yra laikui nepavaldi žemė, jis žinojo, jog visada prisimins, kaip mažas keliautojas iš Grafystės vaikščiojo po žalią žolę, regėjo elanoras ir nifredilės nuostabiame Lotloriene.

Kai trijulė priartėjo prie medžių, patraukė pietys vėjas, ir auksinės lapijos šlamėjime Frodas išgirdo bangų šniokštimą, o užmerkęs akis išvydo smėlėtus krantus ir virš jūros plasnojančias žuvėdras, jau seniai išnykusias iš Viduržemio.

Haldiras virvinėmis kopėčiomis jau lipo ant fletu. Frodas viena ranka įsikibo į kopėčias, o kita atsirėmė į melirno kamieną: dar niekada prieš tai jis taip aiškiai nejuto gyvybės, pulsuojančios medyje.

Hobitas su džiaugsmu lietė lygią medžio žieve, lietė ne kaip eigulys ar dailidė, o kaip medžio brolis.

Pagaliau Frodui užlipus ant liaunos platformos, Haldiras paėmė jį už rankos ir parodė į pietus.

— Pasižiūrėk ten! — liepė jis.

Frodas klusniai pažvelgė, kur liepta, ir tolumoje pamatė kitą kalvą, apaugusią dideliais medžiais. O gal tai buvo ne kalva, bet miestas su žaliais bokštais: gerai jis negalėjo pasakyti. Hobitas pagalvojo, jog kaip tik iš ten eina jėga, valdanti visą kraštą, ir staiga beprotiškai panorio turėti sparnus, kad galėtų nuskristi į tą žaliąjį miestą. Tada Frodas nukreipė žvilgsnį į rytus ir nepaprastai nustebo, pamatęs žydrą juostą, vingiuojančią už Lorio miškų — Anduiną, Didžiąją Upe. Jis išžiūrėjo atidžiau ir nejučia grįžo į realų pasaulį — už upės mylių mylias driekėsi ištuštėjusios žemės, kažkur horizonte susiliejančios su niūria tamsa. Deja, saulė, karaliaujanti Loriene, buvo bejėgė prieš šitą tamsą.

— Ten yra pietinės Gūdzios Girios tvirtovė, — tarė Haldiras. — Tarp tamsių eglių su sudžiūvusiomis ir supuvusiomis šakomis stūkso Dol Gulduras, tiek ilgai buvęs slaptąja Priešo irštva. Bijau, jog jis vėl gyvenamas. Dažnai virš jos matome tamsius debesis ir žaibus, bet kokios jėgos Dol Guldure kovoja tarpusavyje, kol kas negali pasakyti net mūsų valdovė.

Haldiras nutilo ir nusileido žemyn. Frodas su Semu, mete paskutinį žvilgsnį į žaliąjį miestą ir baugiąją tamsą, nuėjo iš paskos.

Kalvos papėdėje Frodas netikėtai rado Aragorną, tylų ir sustingusį lyg medis ir laikantį rankose auksinį Elanoros žiedelį. Frodas iš karto suprato, jog pėdsekys prisimena tai, kas kažkada įvyko šitoje vietoje. Paprastai rūstus Aragorno veidas dabar švietė džiaugsmu, ir jis pats atrodė kaip jaunas, aukštas ir gražus riteris.

— Anven vanimelda, nemarie! — sušnibždėjo jis, atsiduso ir atsisukęs į Frodą nusišypsojo. — Čionai nenumaldomai veržiasi mano širdis, — pasakė Aragornas, — ir jeigu mūsų kelio neapvainikuos pergalė, ji nurims čia amžiams. Bet eime!

Aragornas paėmė Frodą už rankos ir nuėjo pakalnėn. Šitame gyvenime į Kerin Amrotą jis niekada daugiau nebegrižo.

VII. GALADRIELĖS VEIDRODIS

Saulė jau leidosi už kalnų, tirštėjo šešėliai, o Būrys keliavo toliau. Takeliai dabar vedė per brūzgynus, kur buvo jau visai tamsu, ir danguje išiziebus pirmosioms žvaigždėms elfai išsitraukė sidabrinus žibintus.

Staiga jie vėl išėjo į atvirą apvalią laukymę. Už jos šešėliais gaubėsi griovys, ant kurio krantų augo tokia pat smaragdinė žolė, lyg dar tebešviestų saulė. Kitoje griovio pusėje didžiulė žalia siena supo Frodo matytą kalvą, apaugusią neregėto aukščio melirmais. Medžiai sutemose panėšėjo į gyvus bokštus. Jų šakose, tarp niekada nekrentančių lapų geltonai, baltai, žaliai ir mėlynai mirgėjo nesuskaičiuojamos šviesos. Haldiras pasisuko į Saugotojus.

— Sveiki atvykę į Karas Galadoną! — tarė jis. — Čia yra Galadrimo miestas, kur gyvena lordas Kelebornas ir Galadrielė Lorio Valdovė. Iš šitos pusės mes negalime įeiti. Teks aplenkti Galadrimą iš kitos pusės ir patekti vidun pro pietinius vartus. Kadangi miestas didelis, kelias bus netrumpas, tad paskubėkime.

Kelias, grįstas baltais akmenimis, vingiavo išoriniu griovio kraštu. Keliautojai žingsniavo į vakarus, o kairėje kaip žalias debesis dūlavo miestas. Nakčiai tamsėjant, ten užsidedė žiburys, po to dar, dar ir dar, kol visa kalva ėmė žerėti nuo šviesų. Pagaliau jie pasiekė baltąjį tiltą ir didžiulio miesto vartus. Nukabinėti galybė žibintų ir iš abiejų pusių supami sienų tvirti ir aukšti vartai žvelgė į pietvakarius.

Haldiras pasibeldė, kažką pasakė, ir vartai be garso atsivėrė, įleisdami keliauninkus. Paskui vėl užsivėrė. Kad ir kiek Frodas dairėsi, jokių vartininkų niekur nepamatė. Nuo pat vartų į Medžių Miestą vedė platus takas, kur nesimatė nė vienos gyvos dvasios, bet visur skambėjo linksmi balsai ir girdėjosi negarsi daina, melodinga, linksma kaip pavasarinis lietutis.

Haldiras nesustodamas vedė Saugotojus įvairiausiais takais bei laiptais, kol pagaliau jie atsidūrė aukštai aukštai, plačioje pievelėje prie mirgančio fontano. Fontanas buvo apšviestas žibintais, kabančiais ant žemutinių medžių šakų, padėtais ant žolės, ir putodamas krito į sidabrinį baseiną. Pievelės pietuose augo melirų melirnas, milžinas medis boluojančiu lyg pilkas šilkas kamieniu ir aukštai virš galingų šakų plaukiančiu lapų debesiu. Į kamieną buvo atremtos baltos kopėčios, prie kurių sėdėjo trys elfai. Pamatę besitartinančius keleivius, jie pašoko, ir Frodas pastebėjo, jog po baltais apsiaustais jie turi tamsiai pilkus šarvus.

— Čia gyvena Kelebornas ir Galadrielė, — pasakė Haldiras, — o jūs užkopėte čia, nes Lorio valdovai norėjo su jumis pasikalbėti.

Vienas iš elfų sargybinių papūtė trimitą ir tuoj pat susilaukė atsakymo iš viršaus.

— Aš eisiu pirmas, — pasakė Haldiras, — paskui tu, Frodai ir Legolasai, kiti lipkite kaip norite, bet žinokite, jog bus nelengva.

Lėtai kildamas aukštyn, Frodas matė daug fletų kairėje, dešinėje ir net prie pat medžio kamieno. Ilgai kopė keliautojai, kol pagaliau pasiekė didžiausią fletą, ant kurio stovėjo namas, nenusileidžiantis dydžiu žmonių karalių rūmams. Haldiras įvedė Būrį į ovalo formos salę, viduryje kurios styrojo tas pats melirnas, dabar jau susiaurėjęs, bet vis tiek dar panašus į gigantišką koloną.

Sidabrasienėje žalioje salėje su auksiniu stogu buvo susirinkę galybė elfų. Dviejuose krėsluose, po milžino šakų baldakimu, vienas šalia kito sėdėjo Kelebornas ir Galadrielė.

Pamate hobitą, jie atsistojo — taip elfų papročiu svečius pagerbdavo net patys galingiausi valdovai — ir Frodas, sužavėtas jų karališko grožio, vos sulaikė nuostabos šūksnį. Lorio valdovai buvo aukšti, Kelebornas šiek tiek aukštesnis už Galadrielę, abu vilkėjo baltais drabužiais. Galadrielės plaukai švytėjo auksu, o Keleborną jau dabino sidabras, tačiau amžius jų veiduose nebuvo palikęs nė menkiausios žymės ir tik akys, gilios kaip jūra ir ryškios kaip žvaigždžių šviesa, bylojo apie didele elfų sukauptą išmintį.

Haldiras nuvedė Frodą prie valdovo. Galadrielė įdėmiai pažvelgė į hobitą, o Kelebornas prakalbo Bendrąja kalba:

— Sveikas atvykęs, Frodai iš Grafystės! Sėsk šalia manęs. Kai visi sueis, mes pasikalbėsime.

Kiekvieną iš įeinančių Saugotojų Kelebornas pasveikindavo jo gimtąja kalba ir pavadindavo vardu.

— Sveikas atvykęs, Tranduilos sūnau! Retai Gūdžiosios Girios elfai aplanko mūsų valdas.

— Sveikas atvykęs, Aragornai, Aratorno sūnau! Tu nebuvai pas mus trisdešimt aštuonerius metus, ir tie metai paliko žymes ant tavo veido, bet Loriene tu galėsi ramiai pailsėti.

— Sveikinu tave, Gimli, Gloino sūnau! Seniai Diurino tauta viešėjo Karas Galadone. Dėl tavęs mes pažeidėme savo įstatymą, ir reikia tikėtis, jog šitomis juodomis dienomis vėl bus atstatyta elfų ir nykštukų draugystė.

Gimlis žemai nusilenkė.

Kai visi svečiai susėdo, valdovas vėl prabilo:

— Jūsų yra tik aštuoni, o pasiuntinys iš Elrondo pranešė, jog Saugotojų Būryje bus devyni Laisvųjų Tautų atstovai. Tikriausiai Elrondas pakeitė skaičių jau išsiuntęs žinianešį, ar ne?

— Ne, jokių pasikeitimų neįvyko, — pirmą kartą atvėrė burną Galadrielė. Jos balsas buvo sodrus ir skambus. — Gendalfas Pilkasis išvyko kartu su Būriu, bet neižengė į šią šalį. Pasakykit, kur jis yra, nes net man neįmanoma sekti visus klajojančio burtininko kelius toli nuo Lorio.

— Deja! — nuleidęs galvą pasakė Aragornas, — Gendalfą Pilkąjį prarijo tamsa. Jam nepavyko ištrūkti iš Morajos.

Po tų žodžių visi elfai, sėdintys salėje, garsiai riktelėjo iš nuostabos ir liūdesio.

— Tai iš tikrųjų blogos žinios, — lėtai tarė Kelebornas, — pačios blogiausios kokias esu girdėjęs per pastaruosius metus. — Jis pasisuko į Haldirą ir griežtai paklausė: — Kodėl apie tai man nebuvo pranešta anksčiau?

— Mes nekalbėjome su Haldiru apie mūsų darbus ir tikslus, — paaiškino Legolasas, — nes iš pradžių pavojus lipo ant kulnų, o paskui Lorio grožis apmaldė širdgėlą.

— Apmaldė, bet neišgydė, — įsiterpė Frodas. — Gendalfas buvo mūsų vedlys, jis pasiūlė kelią per Morają, paskutiniu momentu išgelbėjo mus ir žuvo pats.

— Papasakokite man, kaip tai įvyko, — paprašė Kelebornas.

Tada Aragornas papasakojo viską, kas nutiko Karadraso tarpeklyje, apie Baliną ir jo Knygą, apie kovą Mazarbulo Kambarėje, apie Siaurąjį Tiltą ir Siaubo pasirodymą.

— Senovinio pasaulio blogis, tarsi sudvejinta liepsna ir tamsa, — užbaigė Aragornas.

— Tai buvo Morgoto Balrogas, — tramdydamas baimę, pasakė Legolasas, — pats baisiausias priešas, išskyrus tą, kuris sėdi Juodojoje Tvirtovėje.

— Tai buvo tik tamsiausiuose košmaruose matomas Diurino Prakeikimas, — sušnibždėjo Gimlis.

— Mes seniai žinojome, kas slepiasi Morajos gelmėse, — tarė Kelebornas, — vadinasi, nykštukai vėl pabudino blogį Morajoje. Jeigu būčiau žinojęs, tai tu, nykštuk, nebūtum peržengęs Lorio sienų, o kartu ir visi kiti, atėję su tavimi. Gendalfas buvo didis Išminčius, bet jis padarė kvailai, eidamas į Morają.

— Gendalfas Pilkasis niekada nedarė kvailysčių, — paprieštaravo Galadrielė, — ir tie, kuriuos jis vedė į Morają, nežinojo visų burtininko sumanymų. Ir apskritai už Gendolfo poelgius galima kaltinti tik jį patį, o nykštukai... Sakykite, jeigu jums, elfams, tektų palikti Lorieną ir po daugelio metų pasitaikytų proga jį vėl aplankyti, negi, pavyzdžiui, tu, Valdove Kelebornai, praleistum tokią galimybę?

Galadrielė patylėjo ir vėl prabilo:

— Tamsus yra Keled Zaramo vanduo, šaltos yra Kibil Nalos srovės ir nuostabios buvo Kazad Dūmo salės

Senosiomis Dienomis.

Elfė pažvelgė į piktą ir prislėgtą Gimlį ir nusišypsojo. Nykštukas, išgirdęs minint senovinius vardus jo gimtąja kalba, nejučia kilstelėjo galvą ir įsivaizduojamu priešų akyse išskaitė supratimą bei draugišką užuojautą. Jo širdį užliejo džiaugsmas, Gimlis atsistojo ir, nykštuku papročiu žemai nusilenkęs, atsakė:

— Bet amžinai žali Lorio miškai yra puikesni už Morajos sales, o viso pasaulio brangenybės blanksta prieš Valdovės Galadrielės grožį.

Visi ilgai tylėjo, pagaliau Kelebornas susikrimtęs tarė:

— Prašom pamiršti mano aštirus žodžius. Jie gimė iš nerimo ir liūdesio. Mes pasistengsime padėti kiekvienam iš jūsų, o ypatingai tam, ant kurio pečiu užverstas sunkiausias nešulys.

— Mums žinoma tavo užduotis, — žiūrėdama į Frodą, paaiškino Galadrielė, — tačiau apie ją čia nekalbėkime. Nors nežinau pabaigos, bet manau, jog ne veltui taip atkakliai Gendalfas siekė prasiveržti į Lotlorieną. Lorio elfai įsikūrė Viduržemyje anksčiau už kitus elfus, ir jiems yra geriausiai žinomi Priešo kėsmai.

— Tai aš pirmoji sušaukiau Šviesiąją Tarybą, — kalbėjo Galadrielė, — ir jeigu, mano siūlymu, Tarybos galva būtų buvęs išrinktas Gendalfas Pilkasis, įvykiai būtų klostęsi kitaip. Tačiau net dabar dar ne viskas prarasta. Daug kas priklauso nuo jūsų žygio, ir čia aš galėsiu jums patarti, kadangi matau ne tik praeitį ar dabartį, bet ir miglotą ateitį. Tačiau dabar pasakysiu štai ką! Jūs einate bedugnės kraštu — vienas neteisingas žingsnis gali reikšti Saugotojų ir viso Viduržemio pralaimėjimą. Išsaugoti jus gali, ko gero, tik vidinė stiprybė ir ištikimybė.

Ji nutilo ir tylėdama ilgai žiūrėjo į kiekvieną Saugotoją. Niekas, be Legolaso ir Aragorno, neišlaikė elfės žvilgsnio, o Semas tirštai išraudo ir greitai nuleido galvą.

Pagaliau Valdovė Galadrielė liovėsi žiūrėjusi į juos ir nusišypsojo:

— Dabar jūsų visų laukia poilsis! — tarė ji, — ir miegokite šianakt be rūpesčių.

Keliautojai atsiduso ir pasijuto labai išvargę, tarsi būtų ilgai ir atvirai tardyti, nors ir be žodžių.

— Eikite! — paliepė Kelebornas, — jus išvargino širdgėla ir kelionė. Bet dabar netgi jūsų Užduotis netrukdytų pailsėti ir sustiprėti mūsų mieste. Ilsėkitės ir negalvokite apie tolimesnį kelią!

Dideliam hobitų pasitenkinimui, tą naktį Būrys miegojo ant žemės. Elfai jiems išskleidė palapinę tarp medžių šalia fontano, atnešė minkštus čiužinius ir elfiškai atsisveikinę dingo. Keliautojai dar kiek šnekučiavosi apie šį bei tą, apie nakvynę medžiuose ir nuostabiąją kalvą, apie Valdovę, bet niekas nenorėjo net užsiminti apie ateitį.

— Kodėl tu paraudai, Semai? — nenustygo iš smalsumo Pipinas. — Šeimininkai galėjo pamanyti, jog rezgi kokią piktadarybę. Bet aš tikiuosi, jog nesugalvojai nieko blogo, nebent tik niekšiška iš manęs pavogti anklodę...

— Niekuomet nieko panašaus negalvojau, — neatsakęs į pokštą, sumurmėjo Semas, — ji tiesiog man į širdį pažvelgė! Žiūri ir klausia: ką tu darytum, jeigu pasiūlyčiau grįžti į Grafystę ir dar namuką su sodu pridėčiau?

— Tai bent? — nustebo Meris. — Juk ji ir man... A, bet ką čia kalbėti, — sumišęs užbaigė hobitas.

Paaiškėjo, jog kiekvienam buvo duotas pasirinkimas: kelionė į tamsą ar didžiausios svajonės išsipildymas, dėl to reikėjo tik išsukti iš kelio ir palikti užduotį bei karą su Sauronu kitiems.

— Taip, turbūt ir pasakot neverta, — suburbėjo Gimlis.

— Kodėl gi ne? — paprieštaravo Boromiras. — Gal tai buvo tik žaidimas, nors greičiau ji gundydama bandė mūsų tvirtumą. Aš, aišku, atsisakiau jos klausyti. Minas Tirito vyrai yra ištikimi žodžiui!

Bet ką jam siūlė Galadrielė, Boromiras taip pat nepasakė, nes tuoj pat užpylė klausimais Frodą.

— O kuo tave gundė elfė, Žiedo Nešėjau?

Frodas, kaip ir Meris su Gimliu, nepanoro atsakinėti.

— Pasisaugok, — įspėjo jį gondorietis, — ką gali žinoti apie šitą elfų Valdovę ir jos tikslus.

— Kalbėdamas taip, tu pats nežinai, ką kalbi, — rūščiai pertraukė Aragornas. — Šitoje žemėje blogis žūsta dar net negimęs, ir aš pirmą kartą, nuo tada, kai palikau Rivendeilą, šianakt miegosiu ramiai.

Jis atsigulė, susisupo į anklodę ir akimirksniu užmigo.

Migo ir kiti, nes joks garsas netrikdė jų ramybės. Saugotojams pabudus, saulė kybojo virš pievelės, ir nuo fontano lašelių mirgėjo ryški vaivorykštė.

Greitai keliautojai pamiršo net skaičių dienų, praleistų Lotloriene. Visą laiką šviesdavo saulė, tik keletą kartų padulksnojo švelnus lietutis, viską atšviežindamas ir atgaivindamas. Vėsus ir švelnus pavasariškas oras maišėsi su mašlia ir gilia žiemos tyla. Saugotojai nieko kito nedarė, tik valgė, gerė, ilsėjosi, vaikščiojo tarp medžių, ir to pakako.

Jie daugiau nematė Valdovo ir Valdovės ir tik kartkartėm šnekučiuodavosi su elfais, kadangi retas elfas

mokėjo Bendrąją kalbą, o Haldiras atsisveikinęs grįžo atgal prie Morajos, kur jau stovėjo stiprus gynybinis būrys. Legolasas dažnai prapuldamas su savo giminaičiais, ir kiti Būrio kompanionai pamatydamas jį tik tada, kai reikėdavo valgyti. Tiek lorieniečių, tiek jų svečių nuostabai, Legolasas į savo keliones dažnai vesdavosi ir Gimlį: šito niekas negalėjo suprasti.

Keliautojams pailsėjęs ir išsigydžius kūno žaizdas, skausmas dėl netekties labai sustiprėjo. Dažnai jie girdėdavo dainas, kuriose buvo minimas Gendolfo vardas — elfai taip pat apraudojo žuvusį burtininką.

— O Mitrandirai, Mitrandirai! O, Pilkasis Klajūne! — dainuodavo jie, bet Legolasas atsisakinėdavo versti dainas, teisindamasis tuo, jog nėra pakankamai gabus ir jam labiau norisi verkti nei dainuoti.

Pirmasis iš Būrio, sudėjęs savo širdgėlą į dainą, buvo ne kas kitas kaip Frodas. Jis retai bandydavo rimuoti ir kurti dainas: netgi Rivendeile hobitas būdavo pasyvus klausytojas, nors mokėjo daug senovėje parašytų dainų. Tačiau dabar, sėdėdamas prie fontano ir klausydamasis elfišku dainų, nejučia sueiliavo nuostabią dainą. Deja, kai Frodas bandė ją padainuoti Semui, daina sutrupėjo į kažkokius fragmentus, bet vis tiek jis padainavo:

*Jo žingsniai vakarais girdėjos
Grafystėj ant kalvų ir kloniuos,
o skaisčiai saulei patekėjus,
jį vėl pašaukdavo kelionės.
Nuo čia lig vakarų raudonų,
nuo šiaurės lig pietų padangių,
pro urvus tykančių, drakonų,
tamsiais miškais jis drąsiai žengė.
Elfus ir hobitus, ir žmones,
mirtingą kaip ir nemirtingą,
paukščius ir žvėris po kelionės
jis kalbino kalba slaptinga.
Su kardu jis, bet švelniai lietė
Žaizdas ranka, kovoms nurimus,
trimitas šaukė, deglas švietė
ten, kur keliavo piligrimas.
Jo protas buvo neregėtas,
po rūsčio vėl linksmai juokavo
jisai pražilęs, skrybėlėtas,
suspaudęs sunkią lazda savo.
Ant tilto, nepabūgęs mūšio,
jis Tamsą įveikė ir Ugnį,
nors jo lazda uolynuos lūžo
ir krito išmintis bedugnėn.*

— Žiūrėkite, jūs jau lenkiate misterį Bilbą! — susižavėjo Semas.

— Kur ten man, — atsakė Frodas, — bet padariau ką galėjau.

— Reikėjo tik pridėti bent žodelį apie jo fejerverkus, — pasiūlė Semas, — pavyzdžiui šitaip:

*Jo fejerverkų spinduliai
švytėjo mėlynai, žaliai
ar kaip gėlių lietus auksinis,
kai tilsta vasaros griaustinis.*

— Tai jau bus užduotis tau, Semai, — tarė Frodas, — o gal Bilbui. Bet nekalbėkime daugiau apie tai. Aš nežinau, kaip reikės pranešti apie Gendolfo žūtį Bilbui...

Vieną vakarą abu hobitai vaikštinėdami mėgavosi vėsia prieblanda. Frodas buvo neramus — kažkodėl jis jautė, jog tuoj reikės atsisveikinti su Lotlorieniu.

— Ką tu dabar galvoji apie elfus, Semai? — norėdamas prasiblaškyti, paklausė jis. — Aš jau klausiau tavęs to anksčiau, bet dabar tu jau pamatei ir Rivendeilą, ir Lorieną.

— Taigi, kad pamačiau, — noriai atsiliepė Semas. — Pamačiau tiek, jog visam gyvenimui užtektų. Visi jie yra labai elfiški, bet ir labai skirtingi. Ar prisimeni Gildorą? Tai va, jis vienoks, Haldiras kitoks, o mūsiškis

Legolasas dar trečioks. Šitie lorieniečiai netgi į mus, hobitus, truputį panašūs: ir prie namų prisirišę, ir keliauti nemėgsta. Kad ir kiek keliausi, o savas kraštas kaip magnetas traukia, jeigu suprantate apie ką kalbu. Gaila tik, jog jokios elfų magijos čia nemačiau.

— Bet juk magija čia kiekviename žingsnyje jaučiama! — šūktelėjo Frodas.

— Taip tai taip, — sutiko Semas, — bet matyti jos negali. Štai senasis Gendalfas buvo tikras magas, jo fejerverkus ir aklas matė. Gaila, kad mūsų daugiau nekviečia pas Valdovus. Ko gero, Galadrielė galėtų parodyti kokių nors įdomių dalykų. Ir jūs turbūt, pone, mielai pažiūrėtumėte, jeigu jau Gendolfo nėra?

— Ne, — paprieštaravo Frodas, — juk aš mylėjau ir dabar ilgiuosi Gendolfo ne dėl to, kad jis buvo burtininkas ir magas.

— Žinoma, jūsų tiesa, — pripažino Semas, — bet aš iš tikrųjų norėčiau pamatyti tikrą elfų magiją, jeigu mes jau čia. O čia būdamas jautiesi lyg namuose ir lyg svečiuose vienu metu. Man visiškai nesinori dar kur nors keliauti, bet jeigu jau pradėjom, tai turėsime ir užbaigti. Dirbk ir gerai, sakydavo mano Gaferas, tai turėsime ir užbaigti. Bet aš nesitikiu, jog čionykštė Palaimintoji Tauta galėtų mums kuo nors padėti. Argi jie gali susilyginti su tikru burtininku kelyje?

— Deja, teisybę sakai, Semai, — nelinksmai palingavo galvą Frodas, — tačiau elfų Valdovę dar labai norėčiau bent kartą išvysti.

Vos tik jis ištarė paskutinius žodžius, pievelės pakraštyje po medžiais pasirodė Valdovė Galadrielė, aukšta, liekna ir graži. Ji pavadino hobitus paskui save ir palei pietinį Karas Galadono šlaitą nuvedė į aptvertą sodą. Hobitu nuostabai, sode po atviru dangumi nesimatė jokio medžio. Vakarė žvaigždė jau buvo pakilusi virš vakarinių miškų ir spindėjo balta šviesa. Valdovė akmeniniais laipteliais nusileido į gilią daubą, kurioje čiurleno sidabrinis šaltinėlis, ištekančias iš fontano ant kalvos. Lomos dugne, ant žemo pjedestalo, buvo platus bei sekus sidabrinis baseinas ir to paties metalo ašotis. Juo pasėmusi šaltinio vandens, Galadrielė pripildė baseiną ir, pūstelėjusi į jį, palaukė, kol vanduo nustos raibuliavęs.

— Tai yra Galadrielės Veidrodis, — tarė ji, — aš jus čionai atvedžiau, kad pažvelgtumėte į jį.

Tamsioje lomoje elfų valdovė su baltu apdaru atrodė kaip nežemiška būtybė, ir Frodas pagarbiai paklausė:

— Kodėl mes į jį turėtume žiūrėti ir ką ten pamatytume?

— Mano valia Veidrodis gali parodyti viską, ko jūs panorėsite, — atsakė Galadrielė. — Bet daug naudingiau yra neįsakinėti Veidrodžiui. Tiesa, tada aš negaliu pasakyti, ką jūs pamatysite. Gal Veidrodis parodys praeitį, gal dabartį, o gal dalykus, kurie dar tik įvyks. Tačiau kam priklauso matyti reginiai: praeičiai ar ateičiai, kartais negali pasakyti net didieji Išminčiai. Ar norite pažvelgti?

Frodas neatsakė.

— Jūs tai vadinate magija, — paaiškino Semui ji, — nors mums šitas žodis yra nesuprantamas, tuo labiau jog jūs vadinate magija ir Priešo klastas. Bet dabar tu išvystum Galadrielės magiją... Argi nesakei, jog nori pamatyti kažką panašaus?

— Taip, — truputį drebėdamas apsisprendė Semas. — Aš žvilgtelsiu, jeigu jūs, Valdove, nieko prieš?

— Būtų neblogai užmesti akį į namus, — tyliai murmtelėjo jis Frodai, — kiek laiko jau ten nebuvau, baisu net pagalvoti... Bet aišku, aš ten tik žvaigždės pamatysiu.

— Ateik ir pamatysi, — tyliai nusijuokė Galadrielė, — tik neliesk vandens!

Semas užsiropstė ant pjedestalo ir pasilenkė prie baseino. Tamsiame vandenyje atsispindėjo žvaigždės.

— Taip taip, dangiškos žvaigždės, — sumurmėjo jis ir staiga riktelėjo iš nuostabos — žvaigždės dingo, ir Veidrodis ėmė raibuliuoti, kol pagaliau pasirodė vaizdas: danguje švietė saulė ir vėjas lingavo medžių šakas. Bet kol Semas susigaudė, kas ir kaip, šviesa užgeso ir pasirodė Frodas baisiai išblyškusi veidu, miegantis kažkur po didele uola. Paskui Semas pamatė patį save, vaikštantį begaliniais koridoriais ir kažko ieškančią, bet ko, hobitas nežinojo. Vizija išsisklaidė kaip sapnas, ir vandenyje vėl atsispindėjo medžiai, tačiau Semas dabar net krūptelėjo — jie nelingavo, jie buvo kertami ir krito ant žemės.

— Ei! — piktai riktelėjo jis, — kas čia darosi? Kas leido šitam Smėliui kirsti medžius? Juk medžiai naudingi — jie meta šešėlius ant Krantinės kelio! Ak, būčiau aš dabar Grafystėje, nemosuotų jis savo purvinomis rankiūkštėmis!

Semas nutilo ir pastebėjo, jog Senasis Malūnas staiga išnyko, vietoj jo atsirado išsigimėliškas raudonu plytų pastatas su kaminu, kurio dūmai tarsi užklojo Veidrodžio paviršių.

— Grafystėje dedasi negerai dalykai, — pranešė Semas, traukdamasis nuo Veidrodžio. — Ponas Elrondas žinojo, ką daro, kai siuntė misterį Pipiną namo. — Netikėtai Semas šūktelėjo ir neišsilaikęs nušoko nuo pjedestalo. — Aš turiu eiti namo! — niūriai pasakė jis. — Namai išrausti, ir kažkas išvarė mano Gaferą. Mačiau, kaip ėjo nuo Kalvos, ridendamas karutį su savo daiktais.

— Tu negali eiti namo vienas, — tarė Valdovė. — Prieš pažiūrėdamas į Veidrodį, tu nenorėjai palikti Frodo ir mintyse sakei sau, jog neturi tam teisės. Nepamiršk, jog Veidrodis gali parodyti dalykus, kurie dar

tik įvyks ateityje, o gal ir iš viso neįvyks. Veidrodis yra pavojingas pagalbininkas.

Semas atsisėdo ant žolės ir susiėmė galvą rankomis.

— Geriau jau būčiau čia nėjęs ir nematęs jokios magijos, — liūdnai tarė jis ir nutilo. Po kelių sekundžių hobitas vėl prabilo, dusliai, lyg tvardydamas ašaras. — Ko gero, kelias namo iš tikrųjų veda per Mordorą. Bet jeigu aš kada nors sugrįšiu ir šitie dalykai pasirodys tiesa, tai tegu piktadariai kaltina save!

— O tu, Frodai, nori pamatyti elfų magiją? — paklausė Valdovė Galadrielė.

— Kaip tu pasakysi, — skėstelėjo rankomis Frodas.

— Ne, — papurtė galvą elfe, — aš tau negaliu nei liepti, nei patarti. Tu gali pamatyti vizijas, kurios sukels tau džiaugsmą arba neviltį, todėl viskas priklauso nuo tavęs, ir aš manau, jog tu, Frodai, esi pakankamai drąsus, kitaip nebūčiau jūsų atsivedus čionai. Daryk kaip nori!

— Aš pažiūrėsiu, — tarė Frodas ir ryžtingai užlipo ant pjedestalo.

Iš karto Veidrodis nuskaidrėjo, ir hobitas pamatė pilką žemę ir tolumoje stūksančius tamsius kalnus. Ilgu, už horizonto nykstančiu keliu lėtai ėjo iš pradžių maža, o paskui vis didėjanti figūra. Frodo širdis nudžiugo, nes jis pamatė Gendalfą ir jau norėjo šūktelti jo vardą, bet staiga pastebėjo, jog figūra apsirengusi ne pilkai, bet baltai, ir ta balta spalva ryškiai skiriasi iš prieblandos. Keliautojas rankoje laikė lazda, buvo užsimetęs gobtuvą ir greitai dingo iš Veidrodžio vaizdo, palikęs abejojančią Frodą: Gendalfą jis matė ar Sarumaną?

Ilgai galvoti nebuvo kada, nes vizija vėl pasikeitė: kambary, kuriame stovėjo stalas, apkrautas popieriais, žingsniavo Bilbas, o už lango barbeno lietus. Senasis hobitas buvo kažko susijaudinęs, bet staiga jis sustingo, ir Veidrodis užsitraukė pilką plėvelę. Kai jis vėl prašviesėjo, Frodas suprato matęs įvairias trumpas scenas iš Didžiosios Istorijos, į kurią likimas įtraukė ir jį patį.

Frodai pasirodė audringa jūra. Hobitas niekuomet nebuvo matęs jūros, bet iš karto suprato, jog ji audringa. Sunkūs debesys dengė saulę, bet ji, pradeginusi švininę debesų uždangą, apšvietė juodaburį laivą, plaukiantį į rytus. Paskui Frodas išvydo upę, tekančią pro didžiulį miestą, knibždančią žmonėmis, tvirtovę su septyniais bokštais ir vėl laivą juodomis burėmis. Jūra nurimo, dabar buvo rytas, ir laivo vėliavoje skaisčiai spindėjo baltas medis. Bet aplinkui vėl iškilo dūmų kamuoliai, saulė pavirto į purpurinį rutulį, ir laivas pranyko tolumoje. Vizijos dingo, ir Frodas atsidusęs jau buvo beketinas atsitraukti nuo Veidrodžio.

Bet sidabrinis baseinas dar labiau patamsėjo, ir į vandens paviršių palengva išplaukė Akis. Įrėmintą purpurinių ugnies blakstienų, blyškiai šviečiančiu geltonu baltymu. Akis buvo gyva, ji vis plėtėsi, kol galop užėmė kone visą Veidrodį. Frodas su siaubu žiūrėjo į Akį, nepajėgdamas nei pasitraukti, nei šaukti. Akies obuolys nenuilsdamas judėjo, ir Frodas pašiurpęs suprato, jog ji ieško Žiedo ir jo Nešėjo, bet, kol jis sugeba atsisipirti, Akis yra bejėgė. Žiedas, kabantis ant grandinėlės, tapo nepaprastai sunkus ir lenkte lenkė hobito kaklą prie vandens, kuris tiesiog virė ir burbuliavo.

— Neliesk vandens, — tyliai paliepė Galadrielė. Vizija užgeso, ir Frodas jau žiūrėjo į tamsias žvaigždes. Jis drebėdamas atsitraukė ir pažvelgė į elfę.

— Man pažįstamas tavo paskutinis reginys, — pasakė ji, — bet nebijok! Juk ne arfos, ne dainos ir netgi ne elfų lankai saugo Lotlorieną nuo Priešo. Žinok, net dabar kalbėdama su tavimi, aš jaučiu Priešo kėslus ir jo dėmesį elfams. Jis stengiasi prasismelkti į mano mintis. Bet durys užvertos!

Ji pasisuko į rytus ir iškėlė į dangų savo baltas rankas, lyg ką atstumdama. Viršuje švietė Earendilas, Žvaigždė Vakarė, elfų numylėtinė. Ji spindėjo taip skaisčiai, jog ant žemės net buvo matyti liaunos elfų Valdovės figūros šešėlis. Lomoje buvo tamsu kaip ir anksčiau, tik staiga ją lyg žaibas nutvieskė: ant elfės dešinės rankos akinamai sužibo auksinis žiedas su sidabriškai baltu brangakmeniu, ir Frodai pasirodė, jog jis suprato.

— Taip, — patvirtino Galadrielė, atspėjusi jo mintis. — Nors apie tai uždrausta kalbėti ir tylėjo net Elrondas, bet Žiedo Nešėjas, matęs Akį, negali nežinoti šitos paslapties. Taip, vienas Trijų Žiedų yra saugomas Loriene. Tai Neinas, Adamanto Žiedas. Priešas įtaria, bet dar kol kas nežino, todėl nuo tavo sėkmės ar nesėkmės priklauso Palaimintojo Krašto likimas. Jeigu tu pralaimėsi, Lorieną prislėgs Priešo ranka, o jeigu laimėsi — pasaulis nusilenks visagaliui Laikui, ir Lotlorienas nugrims į užmarštį, nes mes turėsime trauktis į Vakarus arba tapti mirtingaisiais.

Frodas nuleido galvą, paskui ją vėl pakėlė ir, žiūrėdamas Valdovei į akis, paklausė:

— Kokį gi tu likimą išsirinktum, jeigu turėtum tokią galimybę?

— Deja, man neduota rinktis, — liūdnai atsakė Galadrielė. — Elfų meilė Lorienui yra didesnė už Jūros gelmes ir visada jo ilgesiuos, bet dėl pergalės prieš Sauroną elfai yra pasiryžę paaukoti Palaimintąjį Kraštą. O jeigu kalbėčiau apie neišpildomus norus, tai trokščiau, jog Žiedas amžinai būtų išnykęs Didžiojoje Upėje, Anduine.

— Tu esi protinga, bebaimė ir kilni, Valdove Galadrielė, — pasakė Frodas, — jeigu nori, aš tau atiduosiu Vieną Žiedą! Jo galia — ne man.

— Protinga, bebaimė ir kilni, — skambiai nusijuokė Galadrielė. — Kai tu pirmą kartą pasirodei Loriene, aš leidau sau pažvelgti į tavo širdį, ir dabar tau pavyko man atkeršyti. Tu daraisi nuostabiai įžvalgas, Saugotojau! Neneigiu, kad seniai troškau to, ką tu siūlai. Ilgus metus aš svarsčiau, ką daryčiau, jeigu Didysis Žiedas patektų į mano rankas, ir štai ta proga! Blogis nenutrūkstamai gimdo blogį, nepriklausomai nuo Saurono, nuo to, kuris jį sukūrė, todėl gal atliksiu puikių darbų, turėdama jo Žiedą? Tuo labiau jog man jį atiduodi laisva valia. Aš netapsiu Juodąja Valdove. Aš būsiu rūsti kaip audra, graži kaip rytas ir negailestinga kaip saulė per sausrą, visi mane mylės ir bijos, bet aš netapsiu Juoda!

Elfė pakėlė viršun ranką, ir jos Žiedas paskleidė aplinkui šviesą, kurioje tebuvo matyti tik ji pati: akinamai nuostabi ir bauginamai grėsminga. Bet Galadrielė nuleido ranką, ir šviesa dingo. Ji skambiai nusijuokė, ir Frodas lengviau atsидuso, atpažinęs ankstesnę Valdovę, vilkinčią ne purpurinę mantiją, bet baltai, ir kurios balsas buvo tylus ir liūdnas.

— Aš išlaikiau bandymą, — tarė ji, — ir trauksiuosi į Vakarus, bet liksiu Galadrielė.

Ilgai jie stovėjo tylėdami.

— Grįžkime! — tarė Valdovė. — Jeigu jau pasirinkimas padarytas, rytoj rytą jūs turite išvykti.

— Palauk, — paprašė Frodas, — aš noriu tavęs paklausti to, ko nesiryžau klausti Gendolfo Rivendeile. Aš turiu Visagalį Žiedą — tai kodėl aš nematau kitų, turinčių Žiedus, ir nežinau jų minčių?

— Tu niekada nebandoi, — atsakė elfė, — ir nebandyk! Žiedas būtinai tave prazudys. Argi Gendalfas neminėjo, jog bet kokio Magiškojo Žiedo galia priklauso nuo jo turėtojo galios? Jeigu tu pradėsi jį naudoti, netapęs tikrai galingu ir stipriu, tai Priešas anksčiau ar vėliau užvaldys tave. Tik triskart tu užsimovei Žiedą, o sakyk, ar savo noru... Bet vis dėlto tu tapai labai pastabus, Frodai! Tu supratai mano mintis aiškiau, negu galėtum suprasti Išminčiai. Tu matei Akį to, kuris valdo Devynetą, ir matei bei atpažinai Žiedą ant mano piršto. Ar tu pastebėjai mano Žiedą? — kreipėsi Galadrielė į Semą.

— Ne, Valdovė, — atsakė šis. — Tiesą sakant, aš nelabai supratau, apie ką jūs kalbėjote, bet jei leisite pasakyti, tai mano šeimininkas sako teisybę. Paimkite jo Žiedą, ir tada jau jokie piktadariai nebegriauš Grafystės ir nevarys mano Gafero lauk. Jūs priverstumėte juos atsakyti už savo darbus.

— Taip, aš sugebėčiau juos sutramdyti, — susimąsčiusi patvirtino Galadrielė, — bet tuo viskas nesibaigtų. Verčiau nebekalbėkime apie tai. Eime!

VIII. ATISISVEIKINIMAS SU LORIENU

Tą naktį Būrys vėl buvo pakviestas į Keleborną menę ir susitiko su Valdovu ir Valdove. Po trumpos šnekos Kelebornas užsiminė apie jų išvykimą.

— Atėjo laikas, — kalbėjo jis, — kai tie, kurie nori tęsti Užduotį, turės ryžtis palikti mūsų kraštą. Jeigu kas nors iš jūsų nebenori būti Saugotoju, jis galės pasilikti Lotloriene. Bet jeigu Priešas gaus Žiedą, elfų svečiai bus įvelti į kovą — juk mums teks veržtis prie Jūros — o tame mūšyje išliks nedaugelis.

Niekam netariant nė žodžio, Galadrielė apžvelgė Saugotojus ir tarė:

— Jie visi nusprendė keliauti toliau.

— Aš jau pasakiau, — pasakė Boromiras, — mano pasirinkimas paprastas, — juk aš keliauju namo.

— Teisybė. Bet ar Būrys eis su tavimi į Minas Tiritą? — paklausė Kelebornas.

— Mes dar nenusprendėme, — atsakė Aragornas, — aš manau, jog ir Gendalfas po Lotlorieno neturėjo tikslaus plano.

— Galbūt, — sutiko Kelebornas, — bet jūs, planuodami žygį, nepamirškite Didžiosios Upės. Jau žinoma, jog tarp Lorio ir Gondoro per Anduiną persikelti galima tik valtimi, nes Osgiliato tiltai sudeginti. Viskas priklausys nuo to, kuriuo krantu keliausite. Artimesnis, vakarinis, krantas yra saugesnis, ir ant jo stovi Minas Tiritas, bet kelias rytiniu krantu yra tiesesnis ir labiau tinka Užduočiai. Kurį krantą jūs pasirinksite?

— Aš mielčiau eičiau vakariniu krantu į Minas Tiritą, — atvirai pasisakė Boromiras, — bet Būriui vadovauju ne aš.

Kiti tylėjo, o Aragornas atrodė prislėgtas ir susimąstęs.

— Matau, jog jums dar neaiškus tolimesnis kelias, — tarė Kelebornas, — ir ne man už jus rinktis, bet aš padėsiu kiek galėdamas. Tarp jūsų yra keletas, kuriems valtytis nėra naujiena: elfas Legolasas, gyvenantis prie srauniosios Miško Upės, gondorietis Boromiras ir Aragornas Keliautojas.

— Ir vienas iš hobitų, — riktelėjo Meris, — aš gyvenu ant Brendivyno krantų ir žinau, jog valtis tai ne... tai ne... laukinis arklis!

— Puiku! Tada mes aprūpinsime Būrį valtimis, — nusprendė Kelebornas. — Mūsų valtytis nedidelės ir lengvos, todėl kur reikės, galėsite jas nešti ant rankų: per didžiuosius Rauroso krioklius Nen Hitoelyje neperplauks joks laivas. Pėsčiomis kelionė būtų labai varginanti, o svarbiausia — plaukdamis jūs galėsite ramiai apsvarstyti, kur suksite kelionės pabaigoje: į rytus ar į vakarus, į Mordorą ar į Gondorą.

Aragorną labai nudžiugino Keleborna dovana, nes jis negalėjo apsispręsti, kuriuo krantu vesti Būrį. Kiti irgi pagyvėjo — juk geriau plaukti į pavojus negu eiti pėsčiomis, susikūpinus nuo naštos. Nesidžiaugė tik Semas, mat valtys jam atrodė kaip laukiniai arkliai, o gal ir dar blogiau, ir jis neketino keisti savo nuomonės.

— Viskas bus paruošta mūsų uoste rytoj iki vidurdienio, — pažadėjo Kelebornas. — Aš nusiėsiu savo žmones, jie jums padės pasiruošti kelionei. O dabar labos nakties ir saldžių sapnų!

— Labanaktis, mano draugai, — atsisveikino Galadrielė, — miegokit ramiai, jūs dar spėsite išsirinkti reikiamą kelią. Tačiau gal kiekvienas iš jūsų jau esate savo kelyje, kurį jam paskyrė likimas?

Būrys grįžo atgal į palapinę. Kartu su jais buvo ir Legolasas, nes paskutinę ramią savo naktį keliautojai norėjo pasitarti.

Ilgai ir karštai jie ginčijosi, kaip geriau padaryti su Žiedu, bet taip nieko ir nenusprendė, tik paaiškėjo, kad visi Saugotojai iš pradžių nori eiti į Minas Tiritą ir nors trumpam išvengti Mordoro. Tiesa, jeigu Pagrindinis Saugotojas būtų nusprendęs keltis per Anduiną į Mordoro šešėlį, ko gero, jiems būtų pavykę įveikti baime, bet Frodas tylėjo, o Aragorną draskė prieštaringos mintys.

Kol Gendalfas keliavo kartu, pėdsekys planavo eiti kartu su Boromiru ir pasiūlyti savo kardą Gondorui, nes tikėjo pranašystėm, kad Elendilo ainis stovės prieš Sauroną. Tačiau Gendalfas žuvo Morajoje, ir Aragornas žinojo, jog neturės teisės palikti Frodo su Žiedu, jeigu tas atsisakytų eiti su Boromiru. Tačiau, Aragorno nuomone, aklaui puldamas į tamsą Būrys menkai galėjo padėti Frodui.

— Aš ir vienas žygiuoju į Minas Tiritą — tai mano pareiga, — lėtai pasakė Boromiras, atidžiai žiūrėdamas į Frodą, lyg stengdamasis išskaityti hobito mintis. Paskui vėl pusbalsiu svarstydamas prabilo: — Žinoma, jeigu tu nori tik sunaikinti Žiedą, tai karas ir ginklai — menka pagalba, nepadės ir Minas Tirito vyrai. Bet jeigu tikiesi sutriuškinti karinę Tamsiojo Lordo galią, tai yra kvaile leisti į jo valdas be pajėgų ir prarasti...

— jis staiga nutilo, supratęs, jog kalba garsiai. — Ir prarasti gyvybes, — užbaigė jis. — Pasirinkimas tik vienas iš dviejų: gintis gerai įsitvirtinus arba lįsti tiesiai mirčiai į nasrus. Frodas pajuto kažką nauja ir keista Boromiro balse ir pažvelgė į gondorietį. Juk Boromiras baigė ne taip, kaip buvo sumanęs anksčiau. Kvaile prarasti ką? Visagali Žiedą? Tačiau juk Elrondas per Pasitarimą paaiškino ir, rodos, Boromiras suprato... Frodas pasisuko į Aragorną, bet šis paskendęs savyje net negirdėjo Boromiro šnektos. Pokalbis nutrūko, Meris su Pipinu jau miegojo, o Semas irgi knapsėjo.

Rytą, jiems pradėjus krauti daiktus, atėjo elfai, mokantys Bendrąją kalbą, ir atgabeno nemažai dovanų kelionei. Gimlis paėmė ploną paplotėlį su kremu viduje ir abejodamas pavartė rankose.

— Bandelė! — niekinamai pasakė nykštukas, bet neiškentė neparagavęs ir... akimirksniu sužiaumojo visą.

— Gana! — pradėjo juoktis elfai. — Kiek suvalgei, būsi sotus iki vakaro!

— Aš maniau, jog tai tik paprasta Deile kepama kelioninė bandelė, — nustebės prisipažino Gimlis.

— Taip, — sutiko jie, — bet mes ją vadiname lembasu, ji yra daug maistingesnė ir skanesnė už bandeles, kepamas žmonių.

— Tai jau taip. Ji net skanesnė už beorningų meduolius, nors jie retai pasiūlo savo meduolių keliautojams. O jūs iš tiesų širdingi šeiminkai!

— Kurgi ne, — vėl nusijuokė elfai, — bet pataupykime jas juodžiausiąsiai dienai. Jos išlieka šviežios daugelį dienų ir pastato ant kojų labai nuvargusių žmonių, net ir galiūną iš Minas Tirito.

Paskui elfai išvyniojo ir išdalino dovanojamus drabužius. Kiekvienam keliautojui teko po nuostabų apsiaustą su gobtuvu, pasiūtą iš lengvos, bet šiltos šilkinės medžiagos, kuri buvo audžiama vien Galadrime. Apsiaustai atrodė pilki kaip medžių šešėliai prieblandoje, bet pakreipus kiton pusėn, jie jau mirgėjo žolės žalumo, dangaus mėlynumo ar sidabriško baltumo spalvomis. Kiekvienas apsiaustas buvo užsegamas nedidele lapo formos malachitine sage.

— Ar šitie apsiaustai stebuklingi? — pasidomėjo Pipinas, džiaugsmingai apžiūrinėdamas savo dovaną.

— Mes nežinome, ką tu turi galvoje, — atsakė vienas iš elfų. — Jie yra elfų darbo, jeigu tu tą norėjai sužinoti. Palaimintojo Krašto lapai, šaknys, vanduo ir akmenys suteikė jiems savo spalvas, minkštumą, grožį ir patvarumą, nes visa, kas yra elfų, atgyja nagingų meistrų dirbiniuose. Apsiaustai neapgins jūsų nuo strėlių ar kardų, bet apsaugos nuo nedraugiškų akių, kad ir kur vaikščiotumėte. Tai nepaprasta dovana, nes dar nieks iš svetimšalių nebuvo gavęs lorienietiško drabužio!

Po pusryčių Būrys atsisveikino su palapine prie fontano. Daug dienų ji buvo jiems namai, ir dabar Saugotojai skaudama širdimi žvelgė į ją paskutinį kartą. Staiga Frodas pasisuko į šoną ir nepaprastai nudžiugo: išlindęs iš po medžių prie jųėjo Haldiras.

— Aš buvau atšauktas nuo Šiaurinės Sienos, kad pabūčiau jums vedlys, — paaiškino jis, — Virš Morajos kybo dūmų debesys, ir kalnuose dedasi kažkas negera. Net jeigu jūs apsigalvotumėte ir norėtumėte grįžti, kelias atgal jau yra užkirstas. Tačiau dabar jūsų kelias veda į pietus. Eime!

Keliautojai tyliai žengė ištuštėjusiais Karas Galadono takais, o viršuje krykštavo ir dainavo elfai. Paskui Haldirą Būrys nusileido nuo kalvos. Palikęs elfų miestą, Haldiras išsuko iš pagrindinio kelio ir nužingsniavo takučiu, vedančiu į melirną tankumyną. Takas vingiavo ne stačiais šlaitais ir artėjo prie upės krantų. Apie pusiaudienį, nuėjus nemažai mylių, takas atsirėmė į žalią sieną, už kurios miškas staiga baigėsi, ir keleiviai išėjo į ilgą pievą, žibančią auksiniais elanorais. Tolumoje pievele iš abiejų pusių buvo suspaudusios dvi vandens srovės: dešinėje, vakaruose žvilgėdama tekėjo Sidabrinukė, o rytuose savo plačius ir tamsius vandenį rideno Anduinas, Didžioji Upė. Abi upės žymėjo Lotlorieno sieną, ir nė vienas melirnas neaugo kitame Anduino krante.

Ant Sidabrinukės kranto, šiek tiek tolėliau nuo upių santakos buvo matyti baltakmenė priplauka su keletu laivų ir valčių. Kai kurie laivai žibėjo geltonai ir žaliai, o kai kurie buvo tiesiog balti arba pilki. Trys nedidelės pilkos valtelės laukė keliautojų, ir elfai jau krovė į jas Saugotojų daiktus. Jie taip pat pridėjo keletą ritinių pažiūrėti plonos, bet nepaprastai stiprios elfiškos virvės, ir tai labai pradžugino Semą.

— Ar šitai irgi mums? — pasitiksino jis, išskeldamas vieną ritinį.

— O kaipgi! — atsiliepė elfai. — Niekada nesileisk į kelionę be virvės. Ji pravers daugybę kartų.

— Taigi taigi, — išsišiepė Semas, — aš irgi taip sakau. Iki pat Morajos keikiau save, kad Rivendeile nepasiėmiau virvės. Bet iš ko ji nuvyta?

— Jos nuvytos iš hitlano, — atsakė elfas, — tačiau dabar ne laikas mokytis jas daryti. Jeigu būtume žinoję, kad tu domiesi šituo menu, būtume pamokę, bet dabar, deja, teks tau pasitenkinti tuo, jog nebeužmiršai virvių!

— Galite plaukti, — paragino Haldiras, — tik labai neskubėkite. Jums pirma reikia apsiprasti su valtimis.

— Taip taip, draugai, — palaikė Haldirą kiti elfai, — mūsų valtys giliai negrimzta net tada, kai būna perkrautos, todėl blogai valdomos greit virsta. Išmėginkite jas prie kranto!

Saugotojai neskubėdami susėdo į valtis. Aragornas ir Frodas su Semu į pirmąją, Meris, Pipinas bei Boromiras į antrąją ir paskutiniu metu labai susidraugavę Gimlis ir Legolasas į trečiąją. Jų valtyje buvo sukrauti ir daiktai bei maišai su maistu. Valtyse gulėjo neilgi irklai su plataus lapo pavidalo mentėmis. Visiems susėdus, Aragornas atsistūmė irklui ir nuplaukė Sidabrinukę aukštyn. Srovė buvo stipri, ir nors Aragornas įgudusiai irklavo, valtis judėjo lėtai. Semas sėdėjo valtės gale, tvirtai įsitvėręs rankomis į šonus ir išgąstingai žvilgčiojo čia į tamsų vandenį, čia į krantą. Niekas savo kalbomis netrukdytų tylos, kurią kartais sudrumsdavo vėversių čirenimas. Kartais upe praplaukdavo melirno lapas.

Aragornas apuko valtį, norėdamas galiuką paplaukti pasroviui, ir netikėtai iš už posūkio išnirė didžiulė gulbė su balta krūtine, išlenktu kaklu, gintarinėmis akimis ir pusiau iškeltais sparnais. Jai plaukiant upe, pasigirdo švelni muzika, ir Saugotojai suprato, jog gulbė tai laivas, kuriam elfai suteikė paukščio pavidalą. Gulbėje, irkluojamoje dviejų baltarūbių elfų, buvo abudu Lorienos Valdovai: Kelebornas sėdėjo per vidurį, o jam už nugaros, liauna ir grakšti, su auksinių gėlių vainiku ant galvos stovėjo Galadrielė. Ji laikė rankose arfą ir dainavo. Saldžiai ir liūdai jos balsas kaip voratinklis driekėsi po šaltą orą:

*Aš dainavau apie lapus, kurie ten auksu švietė,
Aš apie vėją dainavau, kuris šakas ten lietė.
Anapus saulės ir mėnulio ten jūra vis nerimo,
Ir augo ten auksiniai medžiai pakalnėj Ilmarino.
Po Etdamaro žvaigždėmis švytėjo mėnesienoj
Jie elfų, žaliame sode prie Tiriono sienų.
Graziai ten skleidėsi kasmet tie pumpurai auksiniai,
Kol mes už jūrų nublokšti pravirkom ne tėvynėj.
O Loriene! Jau arti žiema šalta be galo,
Ir medžiu lapai ima krist, ir vandenys užšąla.
O Loriene! Kaip ilgai čia jaunas kraujas vėso
Ir brangakmeniai švytintys karūnoj mano blėso.
Bet jei dainuoju apie laivą, galbūt ir iš tikrųjų
Atplauks koks laivas ir grąžins už jūrų tolimųjų?*

Aragornas sustabdė valtį ir palaukė, kol laivas-gulbė priplauks arčiau.

— Mes atplaukėme atsisveikinti su jumis, — tarė Valdovė Galadrielė, — ir palinkėti laimingos kelionės.

— Ilgai jūs buvote mūsų svečiai, — pridūrė Kelebornas, — tačiau nė karto nesusitikome puotoje. Tad ištaisykime šitą klaidą, čia, prie Didžiosios Upės, kuri nuneš jus į nežinomus tolius.

Gulbė lėtai nučiuožė vandens paviršiumi priplaukos link, ir trys keliautojų valtys nusekė paskui. Čia,

paskutiniame Palaimintojo Krašto kampelyje, elfai suruošė atsisveikinimo puotą. Frodas net neprisilietė prie maisto, vien tik stebėjo elfų karalienę, nujausdamas, jog mato ją paskutinį sykį. Galadrielė daugiau nebeatrodė nei rūsti, nei negailestinga. Ji hobito akyse pasirodė tokia, kaip visiems žmonėms pasirodo nemirtingieji elfai: amžinai jauna ir nuostabi senos praeities gyventoja.

Visi pavalgė ir atsigėrė. Kelebornas vėl prakalbo apie būsimąją kelionę.

— Besileisdami Upe, — aiškino jis, — jūs išlįsite iš miškų į atviras žemes. Ten Upė plaukia pro nesuskaičiuojamus akmenuotus slėnius ir pelkes, kol atiteka iki Uolėtosios Salos, kurią mes vadiname Tol Brandini. Sala kerta Anduiną į du srautus, pro riaumojantį Rauroso krioklį krentančius į Nendalfo lygumą. Toliau iš vakarų, iš Fangorno miškų į Anduiną įsilieja Entvašas su galybe savo žiočių. Aplink šitą upę vakariniame Didžiosios Upės krante driekiasi Rohanas, o iš kitos pusės Eryn Mulo kalvos. Perėję šitas kalvas, per Mirusias Pelkes ir Kirit Gorgoro žemes pateksite prie pat juodųjų Mordoro vartų, bet aš nepatarčiau taip daryti. Boromirui ir einantiems į Minas Tiritą reikėtų palikti Anduiną iki Rauroso ir kirsti Entvašą prieš jo išsišakojimus. Tačiau būkite atsargūs ir nenuklyskite per daug į vakarus, nes apie Fangorno mišką sklinda nemažai keistų gandų. Žinoma, Boromirui ir pėdsekiui Aragornui tokio išpėjimo nereikia.

— Mes Minas Tirite esam girdėję apie Fangorną, — įsiterpė Boromiras, — nors tai buvo pasakos vaikams gąsdinti. O iš tikrųjų, nors per Rohaną galima keliauti laisvai, tačiau paskutiniai gondoriečiai lankėsi Fangorne labai labai seniai. Ką gi, pagaliau bus galima įrodyti ar paneigti senovės legendas.

Paskutinį kartą aš perėjau Rohaną iš pietų į šiaurę, keliaudamas į Rivendeilą. Tada, perkopęs Baltuosius Kalnus, aš kirtau Iženą ir Pilkąją upę ir atsidūriau šiaurinėse žemėse. Tai buvo ilga ir varginanti kelionė, kadangi netoli Tarbado nuskendo mano arklis, o keturi šimtai mylių pėsčiomis nėra lengva. Jei kalbėtume apie mūsų Būrio kelionę, tai aš manyčiau, jog lengvai atrasiu kelią per Rohaną ir iš rytų.

Pastebėjusi, jog gondoretis baigė, Galadrielė pakilo nuo žolės ir pripylusi sidabrinę taurę; midaus padavė ją Kelebornui.

— Atėjo laikas pakelti atsisveikinimo taurę, — paskelbė ji, — tegu kiekvienas išgeria už laimingą savo kelio pabaigą!

Saugotojams ištuštinus taures, elfė kalbėjo toliau:

— Mes jau atsisveikinome ir mus atskyrė šešėlis, tačiau Galadrimo Valdovas ir Valdovė nori jums įteikti dovanas, kurios neleis užmiršti Lotlorieno.

Iš pradžių Galadrielė kreipėsi į Aragorną.

— Čia yra Keleborno ir Galadrielės dovana Būrio vadui, — tarė ji, paduodama auksu, sidabru ir brangakmeniais nusagstytas makštis.

— Kardas, ištrauktas iš šitų makštų, niekuomet nesuluš ir padės sunkiausiam mūšyje... Ar neturi tu, Aragornai, Aratomo sūnau, kokio slapto noro, kurį išpildyti galėtų Palaimintojo Krašto elfų Valdovė? Ir atsakė jai Aragornas:

— Valdovė, mano slaptas svajones įgyvendinti padės tik mano paties kelias per Tamsą ir, deja, jo negali išpildyti nei tu, nei joks kitas galingas burtininkas.

— Tada gal šitai palengvins tavo širdį? — paklausė Galadrielė, iškeldama sidabrinę sagę, panašią į erelį su išskleistais sparnais, kurios viduje kaip saulės spindulys, prasiskverbęs į lapiją, švytėjo brangakmenis. — Šitą sagę aš dovanojau savo dukteriai Kelebrinai, o šioji — irgi savo dukteriai, tačiau dabar ji atitenka tau, nes yra išpranašauta, jog tu, Aragornai, kada nors būsi vadinamas Elesaru, Elfų Berilu iš Elendilo giminės! Aragornas paėmė sagę, prisismeigė prie krūtinės, ir staiga visi pamatė ištis karališką jo stotą. Frodai pasirodė, jog pėdsekys nuo pečių nusimetė ilgus klajonių metus pačiomis pavojingiausiomis Viduržemio vietomis.

— Dėkoju tau, o Lorieno Valdovė, davusi gyvenimą Kelebrinai ir Arvenai, už šitą neįkainojamą dovaną, — tarė jis.

Valdovė tylėdama nulenkė galvą ir pasisukusi į Boromirą įteikė jam auksinį diržą, o jaunieji hobitai Pipinas ir Meris gavo po mažesnę sidabrinę diržą. Legolasui teko Lorieno lankas, tamprus ir tvirtesnis negu Gūdziosios Girios lankas, ir strėlinė su strėlėmis.

— O tau, mano mielas sodininke, — pasakė Galadrielė Semui, — teturiu kuklią dovanėlę. — Ji paėmė į rankas medinę glotnią dėžutę su sidabrine runa ant dangtelio. — Šita runa yra G, tai reiškia Galadrielė, — paaiškino elfė. — Dėžutėje yra žiupsnelis žemės iš mano sodo. Jis neapgins tavęs nuo priešų strėlių ir kardų, nepadės kelyje, bet jeigu tu kada nors grįši namo ir patreši šia žeme savo sodą, jis sužydės kaip niekada. Ir tegu tai primena Galadrielė ir Lorieną, kurį išvydai, deja, tik žiemą, nes mūsų vasara jau seniai praėjusi.

Semas paraudo iki ausų ir, marmėdamas kažką nesuprantama, negrabiai nusilenkė.

— Beliko sužinoti, kokios gi dovanos iš elfų trokšta nykštukas? — paklausė Galadrielė Gimlio.

— Jokios, Valdove, — tarė Gimlis, — užtenka to, jog pamačiau Galadrimą ir jo valdovę.
 — Ar girdite, elfai? — kreipėsi Galadrielė į ją supančius elfus. — Kas dabar sakys, kad nykštukai yra godūs ir niūrūs? Bet vis dėlto aš nenorėčiau paleisti tavęs be dovanos, Gimli, Gloino sūnau. Sakyk, ko nori!
 — Aš nieko neprašau, — atsakė nusilenkdamas Gimlis ir nutilo. Paskui pratarė: — Tačiau jeigu kalbėtume apie neišpildomus norus, tai norėčiau prisiminimui gauti Lorieno Valdovės plaukų sruogą. Nykštukai moka vertinti brangenybes, o prieš tavo plaukus, Valdove, auksas atrodo kaip surūdijusi geležis. Bet aš tos dovanos neprašau. Tik pasakiau jūsų liepimu savo norą.
 Visi elfai išgąstingai pradėjo šnibždėti, o Kelebornas su nuostaba pažvelgė į nykštuką, bet Galadrielė nusišypsojo.
 — Sakoma, kad nykštukų rankos miklesnės už liežuvių, bet, matyt, neteisybė. Kaipgi aš galiu tau atsakyti, jeigu esu davusi pažadą, nors niekas iki šiol taip drąsiai nebuvo prašęs ko nors panašaus. Sakyk, ką tu darytum su tokia dovana?
 — Saugočiau kaip didžiausią brangenybę, — nesusimąstydamas atsakė Gimlis, — o jeigu kada nors grįžčiau namo, į savo kasyklas, tai šita dovana man amžiais primintu Lorieną.
 Tada Valdovė išsipynė vieną iš savo ilgu kasų, nukirpo tris auksinius plaukus ir padavė Gimliui.
 — Kartu su dovana aš tau dar kai ką pasakysiu, — tarė ji. — Tai nebus pranašystė, nes pranašystės dabar nieko nevertos. Tačiau jeigu vis dėlto šviesiosios jėgos laimėtų, tai per tavo rankas, Gimli, Gloino sūnau, tekės daug aukso, bet tu netapsi jo vergu.
 — Likai tu, Žiedo Nešėjau, — prakalbo Galadrielė atsisukdama į Frodą, — apdovanosiu tave paskutini, nors mano mintyse anaipol toks nesi. Štai! — Ji iškėlė mažą krištolinį buteliuką, ir skystis viduje sumirguliavo balta šviesa. — Šitame buteliuke glūdi Earendilo žvaigždės šviesa, sugauta mano baseine. Kuo tamsesnė tamsa, tuo skaisčiau jis šviečia ir galbūt padės tau, kai visos kitos šviesos užges. Prisimink tada Galadrielė ir jos Veidrodį.
 Frodas paėmė buteliuką ir, šiam tvykstelėjus, vėl pamatė Galadrielę karališkai nuostabią, bet nebegrėsmingą. Hobitas nusilenkė, nerasdamas žodžių padėkoti.
 Valdovai pakilo nuo žolės ir nulydėjo keliautojus į prieplauką. Saulė švietė aukštai danguje, sidabriniai spindesiai nutviekdamas vandens paviršių. Kai viskas buvo paruošta, Būrys vėl susėdo į valtis ir, šaukdami atsisveikinimo žodžius, elfai su ilgomis kartimis atstūmė juos nuo kranto. Saugotojai sėdėjo nejudėdami, leisdami nesmarkiai srovei nešti laivus. Ten, kur Sidabrinukė įteka į Anduiną, pačiame paskutiniame Lorieno kampelyje, stovėjo Lorieno valdovė, Valdovė Galadrielė. Srovė sustiprėjo, ir Lorientas ėmė nykti lyg galingas auksinis laivas, tolstantis nuo Saugotojų į nebegrižtamą praeitį.
 Netrukus šviesi Galadrielės figūrėlė tapo mažyčiu taškeliu, žiežirba šviečiančiu tarp upių delnų. Frodui pasirodė, jog žiežirba staiga plykstelėjo: tai Galadrielė pasistiebė ant pirštų galų ir atsisveikindama iškėlė rankas. Paskui pro vėjo ūgesį pasigirdo tyli, bet neįtikėtinai skambi daina. Dabar Lorieno valdovė dainavo senąją elfų kalbą: Frodą žavėjo muzika, bet žodžius jis menkai tesuprato: jie kalbėjo apie dalykus, beveik nežinomus Viduržemėje:

Ai! laurie lanter lassi surinen
 Yeni unotimē ve ramer aldaron
 Yeni ve liūte unilder avanier
 Mi oromarli lisse-miruvoreva
 Andunē pella. Vario tellumer
 Na liuni yassen tintillar, aleni
 Omaryo avietari-lirinen

Si man i gulma nin emprantuva

An si Tintale Vardo Oiolosseo
 ve fanyar maryot Elentari ortane
 ar ilye tier umhilave lumbule
 ar sindano riello caito mernie
 i falmalinner imbe met ar hisk
 untupa Calaciryo miri orde
 Si vaniva na, Romelio venwa, Valimar
 Namerie! Nai hiruvalye Valimar
 Nai elye hiruva. Namerie!

[Ak! Kaip auksas krinta lapai nuo vėjo, taip bėga ir metai! Ilgi metai praėjo prie midaus taurių erdviose Vakarų menėse po mėlynosios Vardos skiautais, nužertais karališkai šventomis žvaigždėmis. Bet kas dabar pripildys taurę man? Juk dabar žvaigždžių karalienių Vardą iš Baltojo Kalno jau nuleido rankas, ir šešėliai paskandino visus laukus, o migloje amžiams praužu Kalacirijos briliantai. Dabar jau visam laikui prarastas Valimaras! Sudie! Galbūt mes dar jį surasim! Galbūt." Varda buvo karalienė, kurią elfai, gyvenę Viduržemyje, vadino Elbereta.]

Upė staiga pasisuko, krantai išaugo, ir Lorio šviesa dingo. Frodas daugiau niekada neviešėjo šitame nuostabiame krašte.

Keliautojai plaukė į pietryčius. Saulė, jau atkopusi į pietus, akino ašarų sklidas jų akis, o Gimlis kūkčiojo nė kiek nesislėpdamas.

— Dabar, pamatęs Palaimintąjį Kraštą, — liūdnei pasakė Legolasui nykštukas, — aš jau nieko nepavadinsiu puikiu... gal tik jos atsisveikinimo dovaną.

Jis palietė kišenėje gulintį plokščią dėžutę, kurioje spindėjo auksiniai Galadrielės plaukai.

— Pasakyk man, Legolasai, kodėl gi aš ėjau į Būrį? Ne veltui Elrondas mane išpėjo dėl nepažįstamų pavojų keliuose. Šaltis, baimė ir tamsa manęs neišgąsdino, bet jeigu būčiau žinojęs, ką man teks iškentėti, paliekant Lorieną, tai nuo pat Rivendeilo būčiau grįžęs namo! Baisesnio išmėginimo už šiandieninį atsisveikinimą nė pats Juodasis Lordas nesugalvotų. Vargšas aš, Gimlis, Gloino sūnus!

— Visiems mums sunku, — tarė jam Legolasas, — visiems, kas gyvena šitais sujauktais laikais. Bet tu negali vadintis vargšu ir nelaimingu: tu nepraradai savęs paties — o juk kaip tik tai yra skaudžiausia netektis. Tu nepalikai savo bendražygių, ir tyras Lorio atvaizdas visada išliks tavo atmintyje.

— Dėkui tau už gerus žodžius, — atsiliepė. Gimlis, — bet atmintis nepatenkina širdies troškimų. Ji yra tik veidrodis, nors ir tyras kaip Keled Zaramas. Bet taip mano nykštukas, o elfui viskas gali atrodyti kitaip... Nors kalbos nenumarins širdgėlos... kaip, beje, ir ledinė maudynė! Pasižiūrėk į valtį! Ji tuoj apvirs su visu mūsų kroviniu.

Gimlis ėmėsi irklo ir išlyginęs valtį nuplaukė paskui Aragorną.

Galingi Anduino vandenys nešė Saugotojus į pietus. Iš abiejų pusių krantus gožė pliki medžiai, užstodami nuo keliautojų paupio žemes. Vėjelis nurimo, ir Anduiną apgaubė sunki tyla. Migla apsikaišiusi saulę palengva leidosi, greitai atėjo prieblanda, o po to tamsi, bežadė naktis. Ilgas valandas plaukė valtys, slėpdamosi po vakarinio kranto miško šešėliais. Didžiuliai medžiai kreivomis, susikibusiomis šakomis panėsėjo į šmėklas, pro miglą nuleidusias kojas į vandenį. Nepaisydamas drėgmės ir šalčio, Frodas nulenkę galvą ant krūtinės, užmerkė akis ir užmigo neramiu miegu.

IX. DIDŽIOJI UPĖ

Semo pabudintas Frodas atsėdėjo ir pamatė esąs šiltai apklotas po pilkažieviais medžiais, kažkur vakariniame Didžiosios Upės krante. Aušo, ir pro trumpas šakas jau skverbėsi pilkšva šviesa. Netoliese Gimlis triūsė prie laužo.

Papusryčiavę Saugotojai išsyk leidosi į kelią, bet irtis ir skubėti į nežinomus pavojus niekas nenorėjo, todėl valtis ramiai nešė tėkmė. Nors iki Uolėtosios salos dar reikėjo plaukti keletą dienų, Aragornas per daug neskubino jų, bet vis dėlto liepė plaukti nuo ryto iki vakaro, bijodamas, jog viešnagės Loriene metu Juodasis Lordas nesėdėjo sudėjęs rankų.

Tačiau nei tą, nei kitą dieną nieko ypatingo neatsitiko ir tik trečią dieną vietovaizdis šiek tiek pasikeitė. Rytiniame krašte medžiai praretėjo ir pasimatė pilki tušti tyrilaukiai, netgi be akmenų ar sulūžusių medžių. Tai buvo Rudosios Žemės, plytinčios tarp pietinės Gūdžiosios Girios ir Emyno Mulo kalvų. Kas taip nuniokojo kraštą — karas, maras ar pikta Priešo ranka, Aragornas nežinojo. Vakaruose taip pat rudavo lygumos, bet ten nors retkarčiais pasirodydavo vienas kitas medelis ar apaugusi žolė kalva.

Šito išmirusiu kraštu galėjai plaukti mylių mylias, nesutikdamas jokios gyvybės, bet keliautojams retkarčiais pasitaikydavo praskrendantys paukščiai, o kartą jie netgi išvydo į dangų kylantį gulbių pulką.

— Gulbės! — šuktelėjo Semas. — Didelės, juodos gulbės!

— Taip, — pridūrė Aragornas, — ir mums tai nieko gero neatneš.

— Kokios liūdnos žemės, — tarė Frodas. — Aš visada įsivaizdavau, jog pietuose yra šilta ir smagu netgi žiemą.

— Bet juk mes dar nesame pietuose, — paprieštaravo Aragornas, — šilta yra ten, kur Anduinas įteka į Belfalaso įlanką, o juk nuo čia iki pietinės Grafystės turbūt nėra net dviejų šimtų mylių. Anksčiau rytinis Rohanas buvo tankiai gyvenamas ir derlingas kraštas, bet nuo tada, kai čia įsitvirtino orkai, žemės tapo tokios, kokias tu matai.

Semas neramiai apsižvalgė. Anksčiau bent medžiai buvo šiokia tokia priedanga, o dabar bet koks pasitaikęs

orkas gali pašauti.

Kitą dieną šitas jausmas apniko ir visą Būrį, tad jie paėmė irklus, ir valtys pradėjo skrieti greičiau.

Anduiną staiga pasuko į pietus, ir krantų beveik nebeliko. Vakaruose nuo pat upės tesėsi lygumos, apaugusios žolės kuokštais, o Rudosiose Žemėse aukštumas pakeitė žemumos. Papūtė šaltas vėjas, ir Frodas drebėdamas susigūžė, prisimindamas saulę ir šilumą Loriene. Saugotojai beveik nesikalbėjo vienas su kitu — kiekvienas buvo paskendęs savo mintyse.

Legolasas mintimis vis grįždavo į miško laukyme namuose ir puotas po žvaigždėtų dangumi. Gimlis mąstė, kur rasti permatomą kaip rasos lašelis deimantą, kad būtų galima jį įdėti į dėžutę, kurioje laikė Galadrielės dovaną. Meris su Pipinu, sėdėdami vidurinėje valtyje, stengėsi suprasti, kokie rūpesčiai graužia jų bendrakeleivį, — Boromiras burbėjo kažką sau po nosim, kramtė nagus, neramiai sukiojosi, o kartais, paėmęs irklą, priplaukdavo prie pat Aragorno valtės ir labai keistai žiūrėdavo į Frodą. Semas, pripratęs prie valčių, jau nebelaikė jų itin pavojingomis kaip iš pradžių, bet nusprendė, kad jos labai nepatogios. Jis sėdėjo susitraukęs ir liūdnas bei kankinosi iš neturėjimo ką veikti, nes Aragornas nepatikėdavo Semui irklo net tada, kai reikėdavo skubėti.

Ketvirtosios dienos pavakare Semas atsibudo ir, ilgėdamasis tvirtos žemės po kojomis, per nuleistas Frodo ir Aragorno galvas pažvelgė į krantą. Staiga kažkas kitas patraukė hobito dėmesį, tarsi rąstas, jau senokai plaukiantis paskui valtį. Tada jis pakėlė galvą ir pasitrynė akis, bet nieko nebepamatė.

Tą naktį jie naktį nedidelėje salelėje, prie pat vakarinio kranto. Semas atsigulė, įsisupo į antklodės ir pasakė Frodai:

— Šiandien, maždaug prieš dvi valandas, man pasivaideno kažkas įdomaus. Ir dabar galvoju — o gal nepasivaideno?

— Na ir kas gi tai buvo? — paklausė Frodas, žinodamas, jog Semas nenusiramins, kol nepapasakos.

— Tai buvo rąstas, misterio Frodai, — paslaptinai pasakė Semas, — bet rąstas su akimis!

— Rąstų upėje pilna, — saldžiai nusižiovavęs atsakė Frodas, — o akys tai tau tikrai pasivaideno.

— Abejoju, ar pasivaideno. Jūs paklauskite, kaip buvo: nuobodžiauju aš sėdėdamas, na ir pamatau rąstą netoli Gimlio valtės. Rąstas kaip rąstas — nieko ypatingo, bet žiūriu, kad jis palengva mus netgi vejasi. Tada ir akis pamačiau, o paskui žiūriu: rąstas juk gyvas. Jis turėjo dvi letenas, kaip gulgės, tik didesnes ir jomis yrėsi. Kas čia, galvoju, sapnas? Atsisėdau, pasitryniau akis, bet rąstas pamatė, jog aš sujudėjau, ir apmirė — nei letenų, nei akių. Kol tryniausi akis, jis pradingo. Kaip jūs manote, kas tai buvo — sapnas?

— Jeigu tai būtų pirmas kartas, tai pasakyčiau, jog sapnas, — rimtai atsakė Frodas, — bet šitas akis aš mačiau ir Morajoje, ir Dimrilo slėnyje. Padaras su tokiais akimis kabarojosi pas mus į medį Lotloriene, ir jį pamatė Haldiras. O prisimeni, ką pranešė sutiktas elfų būrys?

— Aišku, prisimenu, ir jūsų dėdės Bilbo pasakojimus prisimenu, todėl, man regis, galiu pasakyti to padaro vardą. Golumas tas šlykštus padaras, ar ne?

— Taip. Jis pabėgo iš Gūdžiosios Girios ir susekė mus Morajoje. Aš tikėjau, jog mūsų viešnagė Loriene suklaidins jį, bet, matyt, šitas niekšiškas padaras slapstėsi Sidabrinukės miškuose ir nepaleido mūsų iš akių.

— Dabar, — tarė Semas, — teks būti budresniems, nes vieną naktį galima pajusti šlykščius pirštus prie savo kaklų. Bet šiandien nesakysiu Platžengiui ir kitiems, aš pats pabudėsiu, o nusenūsiu rytoj, juk vis tiek drybsau valtį kaip koks kroviny.

— Bet kroviny su akimis. Gera, budėk, tik prižadėk, kad vidurnaktį pažadinsi mane, žinoma, jei iki tol nieko neatsitiks.

Frodas pabudo iš gilaus miego, purtomas Semo.

— Atleiskit, pone, — sušnibždėjo Semas, — bet darau taip, kaip liepėte. Kol aš budėjau, nieko neatsitiko, tik užpakalyje girdėjosi lyg kažkoks pliuškenimas, lyg uostinėjimas, bet upėje naktį pilna tokių garsų.

Jis atsigulė, Frodas su antklodėmis atsisėdo ir pradėjo dairytis, kovodamas su snauduliu. Lėtai slinko valandos, ir Frodas jau ketino prigulti, bet pasigirdo pliuškėjimas, ir vos matoma juoda figūra iššoko iš vandens. Nepažįstamasis prigludo prie artimiausios valtės, ir dvi baltos akys pradėjo dairytis aplinkui. Frodą nuo išbrovėlio skyrė gal tik keletas jardų, tad hobitas girdėjo tylų, šnypščiantį kvėpavimą. Frodas nebeišlaikė, išsitraukė Gylį ir pašoko. Akys tuoj pat užgeso, ir juoda figūra pūkstelėjo upėn. Šalia jau stovėjo Aragornas.

— Kas atsitiko, Frodai?

— Golumas.

— Tai tu žinai apie tą prielipą? — nustebo žmogus. — Jis seka paskui mus nuo Morajos, o dabar plaukdamas apsimeta rąstu. Aš keletą kartų bandžiau jį sugauti, bet šitas niekšas gudrus, be to, slidus kaip unguris. Vadinas, reikės bandyti nuo Golumo atsiplėsti, nes laisvėje jis pavojingas: ir pats iš pasalų gali užmušti, ir priešus atsivesti.

Tą naktį Golumas nepasirodė, ir kitomis dienomis nė vienas Saugotojų sargybinis jo nepastebėjo. Visi nusprendė, jog jis atsiliko, bet Aragornas tik lingavo galvą ir ragino greičiau irkluoti. Dabar keliautojai plaukė dažniausiai naktį ir iki aštuntos paros — be jokių atsitikimų.

Dangus buvo vis toks pat rūškanas, apsiniaukęs, bet paskutinį vakarą šiek tiek pragiedrėjo, ir Saugotojai pamatė plonytį mėnulio pjautuvą.

Pakrantės vėl pasikeitė: lygumos išnyko, vietoj jų atsirado akmenuotos kalvos, apaugusios raizgiais erškėčiais, gervuogių ir gudobelių krūmais. Už jų tulumoje stūksojo aukšti gūbriai, kai kur karūnuoti vienišais kėniais. Saugotojų būrys priartėjo prie Emyr Mulo kalvų, pietinio Dykosios Šalies krašto.

Aplink uolas ir gūbrius skraidė daugybė mažų ir didesnių paukščių. Aragornas susimąstęs stebėjo sparnuočius ir svarstė, ar galėjo Golumas per juos perduoti žinią apie Žiedo Būrį Priešo parankiniams. Staiga pėdsekys pašoko ir įsistebeilijo į dangų. Jis pamatė didžiulį paukštį, skrendantį į pietryčius.

— Pažiūrėk, Legolasai, — šūktelėjo Aragornas elfui, rodydamas į dangų. — Ar tai kartais ne erelis?

— Erelis, — patvirtino Legolasas, — medžiojantis erelis. Įdomu, ką tai reiškia? Juk ereliai suka lizdus aukštai kalnuose, o Emyr Mulo kalnais anaipol nepavadinsi.

— Neplauksime, kol visiškai nesutems, — pareiškė Aragornas.

Atslinko tyli ir bevėję aštuntoji naktis. Blankų mėnuli jau stebė vakaruose sušvitusios žvaigždės, nors pietuose debesys dar švytėjo, atspindėdami nusileidusią saulę.

— Pirmyn, — tarė Aragornas, — šiandien paskutinė naktinė kelionė, nes upės vagos aš nebepažįstu, o priešakyje mūsų laukia Sam Gebiro slenksčiai, kurių naktį jokių būdu neperplauksi. Tiesa, iki jų dar toli, bet reikia būti atsargiems, kad neužsoktume ant kokio nors povandeninio akmens.

Vandens stebėtoju buvo paskirtas Semas, kuris, įsitaisęs valtys priešakyje, stebėilijusi į tamsą. Maždaug apie vidurnaktį, kai keliautojai, patys to nejausdami, irklavo vis lėčiau, nes srovė stiprėjo, Semas išgąstingai suriko: už poros jardų nuo vakarinio kranto iki Upės vidurio driekėsi sekluma, o srovė staiga suko kairėn ir nunešė Būrio valtį prie rytinio kranto. Putotas vanduo šniokštė ir gurgėjo. Ten, kur perpus susiaurėjusi srovė veržėsi pro seklumą, sukosi keletas užiančių verpetų.

— Atgal! — sušuko Boromiras, — jeigu čia prasideda Sam Gebiro slenksčiai, tai mus visus paskandins kaip aklus kačiukus.

— Atgal! Atgal! — riktelėjo Aragornas, iš visų jėgų užsiguldamas ant irklų ir bandydamas apsukti valtį. — Aš apsirikau, Anduinas teka greičiau, nei maniau, ir Sam Gebiras jau čia pat.

Šiaip taip Saugotojai suvaldė valtį ir pradėjo stumtis prieš srovę, kuri nešė juos prie vos matomo rytinio kranto.

— Irkluokite! Irkluokite! — ragino Boromiras, — kitaip mus užneš ant seklumos ir sudaužys.

Frodas pajuto, kaip plokščią dugną jau gremžia seklumos akmenys. Staiga upės šniokštimą nustelbė lankų skambėjimas, ir aplink keliautojus sušvilpė strėlės. Viena cvaktelėjo Frodui į tarpupetį ir atšoko nuo šarvų, kita peršovė Aragorno gobtuvą, o trečia įsmigo į Merio irklo mente. Semui pasirodė, jog rytiniame krante prieš pat savo nosį mato šaulius, užsislėpusius už akmenų.

— Yrči! — riktelėjo elfiškai Legolasas.

— Orkai! — pakartojo Gimlis.

— Golumo darbas, tebūnie jis prakeiktas, — sušnibždėjo Semas Frodui.

Keleiviai su dviguba jėga kibo į irklus, kas sekundę laukdami skausmingo juodaplunksnės strėlės įgėlimo, tačiau strėlės arba švilpė virš galvų, arba čeksėjo į vandenį. Žinoma, buvo tamsu, bet Mordoro lankininkus labiau klaidino stebuklingi Lorio apsiaustai ir pilka laivelių spalva, nei šisiskirianti iš aplinkos.

Valtys lėtai slinko pirmyn, kol pagaliau srovė ėmė silpti, ir rytinis krantas dingo naktįje. Saugotojai išplaukė į vidurį ir, lenkdamiesi kyšančių akmenų, pasuko į vakarinį krantą.

Legolasas padėjo irklą, išsitraukė Lorio lanką, įsidėjo strėlę ir iššoko į krantą, stebėdamas kitą upės pusę. Ten buvo girdėti veriantys riksmi, bet nieko nesimatė. Frodas ir apačios žiūrėjo į elfą, ieškantį taikinio. Virš Legolaso galvos žibėjo žvaigždės, bet iš pietų šliaužė tamsūs debesys, ir žvaigždės viena po kitos geso.

Staiga Būrį apėmė nepaaiškinama baimė.

— O Elbereth Gilthoniel! — pakėlęs galvą, sušnibždėjo Legolasas.

Lenkdamas debesis, prie keliautojų sparčiai artėjo šešėlis, didžiulis kaip senovės pasakų drakonas. Kitoje upės pusėje orkai pradėjo džiaugsmingai rėkauti. Siaubas sugniaužė Frodui širdį, ir jis prisiminė... prisiminė tą siaubą ir seną žaizdą petyje. Hobitas susigūžė lyg bandydamas pasislėpti.

Ir staiga skambiai uždainavo Legolaso lankas. Frodas pakėlė akis ir pamatė, jog strėlė pataikė į šešėlį, jau buvusį beveik virš jų. Pasigirdo baisus klyksmas, ir šešėlis dingo rytinio kranto tamsoje. Nusivylę orkai pradėjo triukšmauti ir svaidytis prakeiksmiais, bet netrukus viskas nurimo.

Pailsėję Saugotojai ėmėsi irklų ir neskubėdami nuplaukė pasroviui. Netrukus jie užtiko nedidelę nuošalią įlankėlę, apaugusią medžiais, kur ir nusprendė sulaukti ryto: toliau keliauti naktį tapo beprasmiška. Keliautojai nesiryžo lipti į krantą ir susikurti laužą, bet susispaudę gulėjo valtyse.

— Tegu būna pagarbintas Galadrielės lankas ir taikli Gūdžiosios Girios elfo akis,— pasakė Gimlis, kramsnodamas lembasą. — Tai buvo puikus šūvis, mano drauge!

— Kas galėtų man pasakyti, į ką gi aš pataikiau? — vis dar tebedrebėdamas pasiteiravo Legolasas.

— Aš negalėčiau, bet manęs visai nedžiugino būsimasis susitikimas, — prisipažino Gimlis. — Viena akimirka aš prisiminiau Morają ir... — Gimlis atsargiai apsidairė — ... ir Balrogą.

— Ne, tai ne Balrogas, — staiga paprieštaravo Frodas, — aš pajutau tą ledinį šaltį, ir man pasirodė, jog tai... Jis nutilo.

— Kas tai? — nekantriai paklausė Boromiras, pasilenkdamas iš savo valtys.

— Nesvarbu, vis tiek tik pasirodė, — išsisuko Frodas. — Kad ir kas tai buvo, Legolaso šūvis smarkiai nuliūdino mūsų geruosius draugus orkus.

— Ir supykino, — pridėjo Aragornas. — Mes nežinome, nei kur jie yra, nei kiek jų yra, nei ką jie žada daryti, todėl šią naktį teks apsieiti be miego. Dabar mus dengia tamsa, o ką atskleis diena, neaišku, bet geriau laikykite ginklus prie savęs.

Semas pirštais barbeno į kardo rankeną ir spoksojo į dangų.

— Labai keista, — sumurmėjo jis,— juk ir Grafystėje, ir Dykojoje Šalyje mėnulis tas pats, o čia... Ar prisimenate, misterio Frodai, tą mėnulį, kurį matėme pirmą naktį po Morajos — jam tik savaitės trūko iki pilnaties, bet dabar aš matau delčią. Tai ką, ar laikas stovėjo vietoje, ar mes pas elfus visą mėnesį viešėjome?

— Gal taip, o gal ir kitaip, — atsiliepė Frodas. — Lorienas nepavaldus laiko tėkmei, bet kitose vietose, deja, jo nesustabdyti. Gal į realų laiką mus grąžino Sidabrinukė, įtekėjusi į Anduiną. Beje, o Karas Galadone aš nė vieną naktį nemačiau mėnulio: vien žvaigždes.

— Ne, elfai negali nepaklusti laikui, bet gali jį sulėtinti ar pagreitinti, — įsikišo Legolasas. — Praslenkantys mėnesiai elfams tėra raibuliai metų vandenyne. Bet viskas, kas po saule, turės kada nors baigtis.

— Matyt, Lorie ne laikas slenka vėžlio žingsniu, todėl jo ir nepastebime, — tarė Frodas. — Elfų Žiedo Saugotojos Galadrielės galia yra didžiulė.

— Už Lorio ribų tu neturi teisės prasitarti apie Elfų Žiedą, kalbėdamas net su draugais, — staiga nutildė hobitą Aragornas. — O tau, Semai, pasakysiu štai ką: tu apsirikai skaičiuodamas, ir tos kelios, kaip mums atrodo, dienos, praleistos Lorie ne, virto dviem mėnesiais, ir žiema jau beveik baigiasi. Brėkšta naujas vilties pavasaris...

Tyliai slinko naktinės valandos. Kažkur tolumoje šniokštė slenksčiai. Migla lyg balta paklodė uždengė Anduiną. Neregė tamsa buvo drėgna ir šilta. Ant medžių lapų kabojo mažulyčiai lietaus lašeliai.

Išaušusi diena neišskleidė miglos, ir pro rūką net kito kranto nebuvo matyti.

— Niekados nemėgau rūko, — pareiškė Semas, — tačiau dabar jis mūsų sąjungininkas, padedantis pasislėpti nuo tų prakeiktų orkų akių.

— Galbūt, — suabejojo Aragornas, — bet rūkas kliudys matyti paupio taką, kuriuo teks apeiti Sam Gebirą.

— Kam mums Sam Gebiras ir plaukiojimas šitais riešuto kevalais? — paprieštaravo Boromiras. — Reikia sukti į pietvakarius, paskui perkirsti Entvašą, ir tada būsime saugūs Gondoro žemėje.

— Tai kelias į Minas Tiritą, — pasakė Aragornas, — o mes dar nenusprendėme, kur pasuksime. Be to, Entvašo slėnis yra tokia vieta, kur vienas klaidingas žingsnis prazudys visą Būrį. Reikia plaukti Upe tol, kol bus įmanoma, tada nors nebijosime pasiklysti.

— Rūkas išsisklaidys, ir orkai mus išmuš kaip muses, — karštai įtikinėjo Boromiras. — O jeigu praėjė pro Argonato Vartus ir pasiektume Uolėtąją salą, ką darysime tada? Šoksime nuo krioklių?

— Ne! — nenusileido Aragornas, — paprasčiausiai pernešime laivus pro Raurosą senoviniu sausumos keliu, kurį tu, Boromirai, užmiršai ar bent apsimeti užmiršęs. Toje vietoje mes ir nuspręsimė, kur pasukti toliau.

Boromiras dar ilgai ginčijosi, bet paaiškėjus, jog Frodas palaiko Aragorną, gondorietis pasidavė.

— Minas Tiritą vyrai nepalieka draugų nelaimėje, ir aš padėsiu jums pasiekti Uolėtąją salą, — sumurmėjo jis, — bet jau po to niekas nesukliudys man grįžti namo vienam ar keliame.

Įsidienojus rūkas iš tiesų truputį išsisklaidė. Buvo nuspręsta, jog Aragornas su Legolasu išžvalgys krantą, o kiti saugos laivus. Aragornas tikėjosi surasti kokį nors taką, kuriuo būtų galima pernešti valtį ir daiktus už slenksčių.

— Gal elfų valtys ir neskęsta, — pasakė jis, — bet tai nereikia, jog mes perplauksim Sam Gebirą gyvi.

Kiek man žinoma, gero kelio čia tikrai nebus, nes Gondoras net savo klestėjimo metais nepasiekė Anduino krantų prie Emyr Mulo, bet šioji tokį taką tikiuosi surasti, nes vandens kelias Anduinu buvo plačiai naudojamas iki čia atsirandant orkams.

— O nuo to laiko, kai atsirado orkai, niekas nebandė iš šiaurės plaukti Anduinu, — įspėjo Boromiras. — Jau dabar kelias pavojingas, o toliau pavojai grės kiekvieną mylią.

— Pavojai gresia bet kokiam pietų kelyje, — ramiai atsakė Aragornas. — Laukite mūsų iki vakaro. Jeigu negrįšime, tada išsirinkite naują vadą ir keliaukite toliau.

Sunkia širdimi Frodas žiūrėjo, kaip Aragornas su Legolasu įkopė į statų krantą ir dingo ūkuose, bet hobito baimė pasirodė nepagrįsta: žvalgai sugrįžo nepraejus net keturioms valandoms.

— Viskas gerai, — pasakė Aragornas, nusileidęs pas draugus. — Takas yra, o slenksčiai baigiasi maždaug už mylios. Toliau srovė rimsta ir šiek tiek sulėtėja. Sunkiausia bus ištempti ir iškelti valtis į krantą, matote, koks jis status ir akmenuotas.

— Bus nelengva, net jei visi būtume žmonės, — sumurmėjo Boromiras.

— Taip, bet turėtume pajėgti, — tarė Aragornas.

— Žinoma, pajėgsim, — patvirtino Gimlis.

Šis darbas iš tikro buvo be galo sunkus. Iš pradžių vargais negalais ant kranto buvo užnešti ir sudėti maišai, vėliau ištemptos ir valtys. Pastarosios pasirodė daug lengvesnės, negu tikėjosi keliautojai, ir vieną valtį taku galėjo nešti net Meris su Pipinu. Žinoma, be Boromiro pagalbos vargiai būtų pavykę valtis užnešti iki tako. Didžiuliai pilki kalkakmeniai, plyšiai žemėje, dygiakrūmių brūzgynai ir maži upeliukai, deja, netalkino keliautojams. Šiaip ne taip viskas buvo paruošta ir sukrauta viršuje.

Takelio dešinėje stūksojo akmenuotos kalvų viršūnės, apraizgytos rūko siūlais, o kairėje jau nebematomas staugė Sam Gebiras. Du kartus teko grįžti keliautojams, kol visa manta atsirado pietuose, už Sam Gebiro.

Takas leidosi prie ramios įlankos ir čia baigėsi, nes toliau stūksojo nepraeinama akmeninė siena. Saugotojai susėdo ant kranto, klausydamiesi tolimo slenksčių ūžesio. Jau po truputį artėjo prieblanda. Jie buvo pavargę ir mieguisti, o širdyse vargiai ar bent vienas būtų radęs bent kruopelytę džiaugsmo.

— Ką gi, štai mes čia esame, čia ir praleisime naktį, — tarė Boromiras. — Net jeigu tu, Aragornai, ryžtumėsi mus tamsoje vesti pro Argonato Vartus, nieko iš to neišeitų — visi mes esame per daug išvargę, išskyrus, aišku, ištvermingąjį nykštuką.

Gimlis neatsakė, jis jau snaudė sėdėdamas.

— Pailsėkime, kiek tik galime, — pasakė Aragornas, — o keliaukime rytą. Jeigu oras nepasikeis, turėsime neblogą galimybę nepastebėti prasmukti pro bet kokias akis rytiniame krante. Budėdami keisimės kas trys valandos.

Tą naktį, be trumpos, šalto lietaus, plūstelėjusio prieš pat aušrą, neįvyko nieko ypatingo. Kai tik prašvito, Būrys išplaukė. Jie kiek galėdami laikėsi arčiau vakarinio kranto, neramiai žvilgčiodami į niūrias kalvas kitame krante. Apie vidurdienį dangų užtraukė aklina debesų siena, ir ėmė pilti lietus. Keliautojai skubiai užklojo kailinius užtiesalus ant valčių, kad neprilytų, ir beveik nieko nematydami pro pilkas užuolaidas palengva stūmėsi pirmyn.

Visa laimė, jog lietus greitai liovėsi. Palengva dangus pašviesėjo, ir debesys nuplaukė šiaurėn. Lietus nuplovė rūką ir ūkanas, tad keliautojai galėjo apsidairyti. Prieš juos driekėsi siauras tarpeklys su aukštais uolėtais krantais ir keletu vienišų medžių. Tarpekliui siaurėjant, sustiprėjo srovė. Nei virš savęs, blyškiai mėlyname danguje, nei aplink, kur stūksojo Emyr Mulo kalvos, Saugotojai nematė jokios dangiškos būtybės ir visu greičiu lėkė pasitikti savo likimo.

Pasilenkęs į priekį Frodas tolumoje pamatė besiartinančias dvi didžiules kaip akmeninės kolonos ar akmeniniai bokštai uolas. Aukštos ir pasibaisėtina didingos, stovėjo jos iš abiejų upės krantų, palikdamos tik siaurutį vandens tarpeklių, į kurį ir nešė valtis srovė.

— Štai Argonatas, Karalių Kolonos! — sušuko Aragornas, — plaukite vienas po kito ir stenkitės laikytis srovės vidurio!

Kuo labiau Frodas artėjo prie kolonų, tuo labiau jos augo, ir hobitas staiga pastebėjo, jog jos iš tikrųjų turi savo formą: senovės meno ir jėgos nepajėgė išdildyti nei saulė, nei lietus. Ant plačių pjedestalų, nugrimzdusių į vandenį, stovėjo du galingi akmeniniai karaliai. Nors akmuo kai kuriose vietose jau buvo suskeldėjęs, jie tebestovėjo savo vietose, išdidžiai žvelgdami į šiaurę. Abu kairieji delnai buvo pridėti prie kaktų, abi dešinėsios rankos gniaužė kirvius ir abi kaktas vainikavo karūnos. Milžinai, kaip seniai išnykusios karalystės simboliai, kiekvienam narsuoliui galėjo įvaryti pagarbią baimę, jau nekalbant apie hobitus. Frodas drebėdamas užsimerkė, nedrįsdamas net žvilgtelėti į artėjančias statulas. Net Boromiras nulenkę galvą, srovei blaškant valtis lyg rudens lapus po Numenoro Sargybinių šešėlių. Keliautojai jau plaukė pro juodą Vartų budugnę.

Į nenusakomą aukštį virš Saugotojų galvų iškilo uolos, uždengdamos pilką dangų. Juodi vandenys šniokštė, ir galingas aidas ritosi aplinkui. Frodas išgirdo, kaip prie jo kojų susigūžęs Semas tyliai dūsauja ir dejuoja. — Kokia baisi vieta! Kokia baisi vieta! Kad tik išlikčiau gyvas, tada jau niekada nekelsiu kojos į jokią balą, nekalbant apie upę!

— Nebijokite! — staiga pasigirdo balsas už jų, ir Frodas atsisukęs pamatė Platžengį. Nebe tą Platžengį Pėdsekį, bet Aragorną, Aratorno sūnų, liepsningomis akimis išdidžiai stovintį valtys paskuigalyje. Frodas pamatė tikrąjį karalių, po ilgos tremties grįžtantį į savo žemę.

— Nebijokite! — pakartojo Aragornas, — ilgai aš troškau pamatyti Izildurą ir Anarioną, savo protėvius. Aš, Elesaras, Elfų Berilas, Aratorno sūnus iš Izilduro sūnaus, Elendilo sūnėno Valandilo giminės, grįžtu, ir jums nėra ko baimintis!

Paskui šviesa jo akyse užgeso, ir Aragornas tyliai pasakė sau:

— O, kad Gandalfas būtų čia! Tada aš ramia širdimi galėčiau eiti į savąjį Minas Anorą, kuris kaip magnetas mane traukia, tačiau kaip daryti man dabar?

Būrys ilgai plaukė tamsia bedugne, lydimas vėjo kaukimo tarp sienų. Iš pradžių Frodas matė vien aklina juodumą, bet vėliau priekyje spingtelėjo šviesa, kuri greitai didėjo bei ryškėjo, ir staiga valtys vėl išniro į dienos šviesą.

Danguje blausiai švietė saulė. Anduinas nepaprastai išplatėjo, virsdamas pailgu ežeru Nen Hitoeliu, iš visų pusių apsuptu stačių, pilkų kalvų, kurios šaltai ir nuogai blizgėjo. Ežero pabaigoje iš vandens kilo trys viršūnės, sudarydamos upės rankų apgobtą salą. Iš kažkur toli vėjas nešė stūgsmą, panašų į griaustinio riauvojimą.

— Štai Tol Brandiras, — pasakė Aragornas, rodydamas į aukščiausią viršūnę, — kairėje nuo jo stūkso Amon Lasas, Regėjimo Kalva, o dešinėje — Amon Henas, Klausos Kalva. Didžiųjų Karalių dienomis Kalvų viršūnėse buvo įrengti sargybos postai, bet nuo to laiko, sakoma, joks žvėris ar žmogus nėra įkėlęs kojos į Tol Brandirą, už kurio amžinai šėlsta Raurosas.

Lėtai nešami srovės, Saugotojai pailsėjo, užkando ir ėmėsi irklų. Vakarines kalvas apgaubė šešėliai, ir prie besileidžiančio kruvinai raudono Saulės rutulio sužibo pirmoji vakarinė žvaigždė. Priešaky dunksojo trys viršūnės ir staugė Raurosas. Kai keliautojai pateko kalvų šešėlin, jau buvo visai sutemę.

Baigėsi dešimtoji kelionės diena, ir Dykoji Šalis liko už nugarų. Būrys negalėjo ilgai rinktis, kur keliauti — į rytus ar į vakarus. Priešakyje laukė paskutinis Užduoties etapas.

X. IŠSISKIRSTYMAS

Aragornas aplenkė Tol Brandirą iš dešinės pusės, kur saloje žinojo esant nedidelę pievelę, besidriekiančią nuo kranto iki Amon Heno papėdės. Per žolę čiurleno nedidelis šaltinėlis.

— Čia mes praleisime naktį, — tarė Aragornas. — Part Galeno pieva visada buvo puiki vieta, ir reikia tikėtis, jog blogis jos dar nepasiekė.

Jie užsitempė valtys ant žalių krantų ir šalia įkūrė stovyklą. Nepaisant to, jog budintys sargybiniai nieko negirdėjo ir nematė, Aragornas jautė kažkokį keistą, nepaaiškinamą nerimą ir vis vartėsi nuo šono ant šono, negalėdamas užmigti. Pagaliau jis atsistojo ir priėjo prie Frodo, tuo metuėjusio sargyba.

— Kodėl nemiegi? — nustebo Frodas.

— Nežinau, — atsakė Aragornas, — jaučiu besiartinančią kažkokią nelaimę. Gal žvilgtelkim į tavo kardą?

— Kodėl? Ar netoliese yra priešų?

— Tegu į tai atsako Gyls.

Frodas išsitraukė iš makštų Gylį. Ašmenų krašteliai blyškiai švytėjo.

— Orkai! — pasakė hobitas. — Nearti, bet ir netoli.

— To aš ir bijau, — atsiliepė Aragornas. — Be to, gal Gyls rodo kokius nors Mordoro šnipus, kurių aplinkui Amon Lasą pilna, nes niekada nesu girdėjęs, jog orkai drįstų prisiartinti prie Amon Heno. Žinoma, viskas keičiasi, ir Minas Tiritas jau nebėra pajėgus apsaugoti Anduino krantų. Rytoj reiks iškeliauti kaip įmanoma anksčiau.

Rytinė aušra buvo panaši į tolimą gaisrą: visur beveik prie pat žemės draikėsi tamsūs debesų kuokštai, panašūs į nuodėgulus. Saulė kildama vos ne vos pro juos smelkėsi, nudažydama Tol Brandiro viršūnę auksine spalva. Frodas pakėlė galvą ir išžiūrėjo į stačius šlaitus, kur buvo vien medžiai ir pilkos neprieinamos uolos. Aplink viršūnę suko paukštukai, bet jokio kito gyvo padaro nebuvo matyti.

Pavalgius Aragornas sušaukė Būrį ir vieną vietą:

— Pagaliau atėjo diena, — prakalbo žmogus, — kai mums teks apsispręsti. Kas atsitiks mūsų Būriui, kuris ilgai keliavo santarvėje? Kur mes pasuksime? Į vakarus, į Gondoro karus, su Boromiru, ar į rytus, į Baimės ir Šešelio šalį? Reikia spręsti skubiai. Orkai jau yra ne tik rytiniame, bet gal ir vakariniame krante.

Niekas neišdrįso sujudėti ar kitaip nutraukti užsitęsusią tylą.

— Ką gi, Frodai, — pagaliau vėl pasakė Aragornas, — deja, spręsti teks tau. Tu esi Pagrindinis Saugotojas ir turi pasirinkti tolesnį kelią. Aš ne Gendalfas ir negaliu tau patarti, nors ir bandžiau pavaduoti burtininką. Nežinau, ką jis darytų, bet ko gero, irgi paliktų paskutinį žodį tau. Matyt, toks jau tavo likimas, Frodai!

Frodas patylėjo ir lėtai pasakė:

— Aš suprantu, jog reikia skubėti, tik negaliu taip iš karto nuspręsti. Duokite man valandą pabūti vienam, ir aš pasakysiu savo nuomonę.

Aragornas švelniai pasižiūrėjo į hobitą.

— Gerai, Frodai, Drogo sūnau, — tarė jis, — mes paliksime tave ramybėje, ir po valandos tu praneši savo sprendimą. Tik nenuklysk per daug toli.

Frodas dar truputį pasidėjo nuleidęs galvą, ir Semas atidžiai jį stebėdamas sumurmėjo:

— Ir taip viskas aišku, bet tu, Semai Gemdži, geriau patylėk.

Frodas atsistojo ir išėjo iš bičiulių rato. Semas pastebėjo, jog visi stengėsi nežiūrėti, tik Boromiras atidžiai stebėjo hobitą, kol šis dingo už Amon Heno medžių.

Be tikslo klajodamas po giraitę, Frodas susivokė, jog kojos jį atnešė prie kalvos papėdės, prie senovinio kelio liekanų. Akmeniniai laiptai, kylantys į kalvą, dabar daugelyje vietų buvo sudaužyti ir suskaldyti medžių šaknų. Frodas nesirinkdamas kelio galiuką palypėjo, kol rado saulės nušviestą pievelę, kurios viduryje stovėjo platus, plokščias akmuo. Frodas stabtelėjo ir pasižiūrėjo žemyn į upę. Virš vandens vis dar sukosi būriai paukščių. Hobitas įsiklausė ir nustebo, jog jau priprato prie monotoniško Rauroso dundesio, todėl jo beveik negirdėjo.

Frodas atsisėdo ant akmens, pasidėjo smakrą ant sulenktų kelių ir nematančiomis akimis įsistebeilijo į rytų pusę. Jo atmintyje pralėkė viskas, kas atsitiko Bilbui palikus Grafystę. Hobitas stengėsi suprasti, ką tokiu atveju patartų Gendalfas, bet laikas bėgo, o išganingojo sprendimo nebuvo.

Staiga Frodas pakirto iš savo minčių, nes pajuto, jog kažkas stovi jam už nugaros. Jis pašokęs atsuko, ir lyg akmuo nusirito nuo krūtinės: ten stovėjo Boromiras.

— Aš pradėjau dėl tavęs nuogąstauti, Frodai, — pasakė jis eidamas arčiau. — Jeigu Aragornas neklysta ir orkai netoliese, tai niekas iš mūsų, ypač tu, neturėtų vaikščioti vienas. Leisk man pasėdėti kartu, jei jau radau tave. Kai kalba visas Būrys, kiekvienas žodis sukelia prieštaraivimu; audrą, o mes dviese galbūt galėtume rasti kokį nors protingą sprendimą.

— Ačiū, Boromirai, — atsakė Frodas, — bet aš abejoju, ar kieno nors patarimas man galėtų padėti. Aš jau jaučiu, ką turėsiu daryti, bet bijau to, Boromirai, bijau.

Boromiras stabtelėjo, paskui priėjo ir atsisėdo šalia hobito. Medžių šakose suinkštė vėjas, ir Frodas nejučia sudrebėjo.

— Ar tu tikras, jog kankiniesi ne veltui? — paklausė Boromiras. — Gal vis dėlto išklausk mano patarimo.

— Aš manau, jog jau žinau, ką tu man pasiūlysi, Boromirai. Tai bus protinga, bet širdis mane įspėja.

— Įspėja? Įspėja dėl ko?

— Dėl delsimo, dėl lengvesnio kelio, dėl, tu man atleisk, pasitikėjimo žmonių jėga, — tarė Frodas.

— Bet ta jėga ilgai gynė jūsų mažą šalį, nors jūs to net nežinojote.

— Aš neabejoju karių drąsa, tačiau laikai keičiasi. Minas Tirito sienos stiprios, bet jeigu jos neišlaikys — kas tada?

— Tada mes narsiai žūsime mūšyje. Be to, yra vilties, jog Minas Tiritas atsilaikys.

— Jokios vilties nėra, kol egzistuoja Žiedas, — nukirto Frodas.

— Ak, Žiedas! — užsidegusiomis akimis šūktelėjo Boromiras. — Žiedas? Argi likimas nelėmė, kad Žiedas atsirastų kaip tik tą valandą, kai mums taip sunku. Pasitarime pas Elrondą aš jį mačiau tik akimirka. Gal galėčiau dar kartą žvilgtelėti?

Frodas pakėlė akis ir pastebėjo keistą kibirkštėlę Boromiro akyse, nors gondoriečio veidas vis dar tebebuvo draugiškas.

— Jo geriau nutraukti į orą, — nenoriai atsakė Frodas.

— Daryk, kaip išmanai. Tačiau galgi kalbėti apie jį galima? Visi jūs dabar kalbat apie neribotą Žiedo galią. Priešo rankose, kaip jį galima panaudoti piktam. Jūs sakote, kad laikai keičiasi, ir jeigu Žiedas išliks, tai Minas Tirita, o paskui ir visą Viduržemį apgaubs Tamsa. Savaiame aišku, taip bus, jeigu Žiedas pateks Priešui, aš nesiginčiju. O jeigu jis liks pas mus?

— Argi tu nebuvai Pasitarime? Mes negalime naudoti Žiedo gėriui, jis gali tarnauti tik blogiui, — priminė Frodas.

Boromiras atsistojo ir nekantriai pradėjo vaikščioti aplinkui.

— Tai jie taip sako, — riktelėjo jis, — Gendalfas, Elrondas ir visi tie elfai ir burtininkai. Gal jie ir teisūs,

spęsdami pagal save, gal jie ir taptų blogio tarnais, jeigu Žiedas patektų pas juos, bet Minas Tirito vyrai niekada neišsigimtų. Mums nereikia burtininkų galios, mums reikia galios tik apginti pačius save. Ir štai sunkiausią valandą atsiranda Visagalis Žiedas, ir būtų beprotybė jo nepanaudoti prieš Mordorą. Ko gi tikras karys nepadarys dėl pergalės? Ko nepadarys Aragornas? O jei jis atsisakytų, tai aš? Žiedas duotų man galią, su kuria aš sutriuškinčiau Mordoro kariauną kaip pulką avių.

Boromiras įsikarščiavo ir kalbėjo vis garsiau. Gondorietis taip įsijautęs kalbėjo apie būsimas sąjungas, kovas ir šlovingas pergales, jog visai pamiršo Frodą. Mordoras jau gulėjo po jo kojomis, o Boromiras tapo galingu ir išmintingu karaliumi.

Staiga jis sustojo ir ėmė mosikuoti rankomis:

— Ir jie nori prarasti Žiedą! Būtent prarasti, o ne sunaikinti, nes jeigu mažytis miškavaikis aklai līs į Mordorą, tai Priešui reikės tik ištiesti ranką ir pasiimti Žiedą! Kaip kvaila!

Boromiras iš viršaus dirstelėjo į paniurusį hobitą.

— Tikiuosi, jog ir tu pats šitai supranti, — kalbėjo žmogus, — tu sakei, jog bijai, bet juk kalbėjai ne iš baimės, o prabilus sveikam protui, ar ne?

— Ne, aš tiesiog bijau, — paprastai atsakė Frodas, — bet ačiū tau už tiesų pasisakymą. Jis iš tikrųjų padėjo man apsispręsti.

— Tai Žiedas keliaus į Minas Tiritą? — šūktelėjo Boromiras.

— Tu manęs nesupratai, — papurtė galvą Frodas.

— Na, nors trumpam, — tebeprašė gondorietis. — Mano miestas yra daug arčiau negu Mordoras nuo čia. Be to, mes ilgai keliavome beveik atskirti nuo pasaulio, todėl Minas Tirite tu sužinotum paskutines naujienas, apie Priešo veiksmus. Eime, Frodai!

Boromiras draugiškai padėjo ranką hobitui ant peties, bet Frodas pajuto, kaip įsitempusi dreba žmogaus ranka. Frodas atsistojo ir žengė atgal, su nerimu stebėdamas gondorietį, beveik dvigubai už jį didesnę ir daug kartų stipresnę.

— Kodėl tu toks nedraugiškas? — pastebėjęs Frodo judesį, paklausė Boromiras. — Juk aš nesu nei plėšikas, nei vagis. Taip, man reikia tavo Žiedo, bet aš nesirengiu jo atimti jėga. Tik paskolink man jį, ir po pergalės aš gražinsiu tau Žiedą, garbės žodis, gražinsiu.

— Ne! Ne! — suriko Frodas. — Pasitarimas patikėjo šitą nešulį tik man!

— Priešas mus nugalės tik per jūsų aklumą, — nebesivaidydamas sušuko Boromiras. — Kvailys! Užsispyręs kvailys! Jeigu kas nors iš mirtingųjų ir gali turėti Žiedą, tai tik Numenoro vyrai, o ne vos įžiūrimi miškavaikiai. Žiedas pateko tau tik per nelemtą atsitiktinumą, todėl turi atitekti man! Atiduok jį!

Frodas neatsakė, bet pasitraukė toliau, norėdamas, kad juos skirtų bent tas plokščias akmuo.

— Kodėl gi tau juo neatsikratyti? — truputį aprikęs paklausė Boromiras, — kodėl neatsikratyti baimės ir abejonių? Atiduok jį man ir paskui galėsi pasakyti, jog aš atėmiau Žiedą jėga! O aš iš tikrųjų esu stiprus, miškavaiki! — riktelėjo jis ir staiga per akmenį šoko ant Frodo. Gražų ir patrauklų žmogaus veidą dabar iškreipė godulys, ir akyse degė šėtoniška ugnis.

Frodas šastelėjo į šoną ir drebėdamas suprato, jog išsigelbėti gali tik vienu būdu: užsimaudamas Žiedą. Hobitas skubiai išsitraukė grandinėle ir, Boromirui vėl puolant, užsimovė Žiedą ant piršto. Žmogus stabtelėjo nustebeds, paskui kaip pamišęs ėmė blaškytis po pievelę tarp uolų ir medžių.

— Niekinas apgavike! — rėkė jis. — O, kad aš dabar tave pagaučiau! Aš tave permatau kiaurai, prakeiktas neūžauga! Tu atiduosi Žiedą Sauronui ir mus visus parduosi! Ilgai laukei tokios progos, ar ne?! Tegu būna prakeikti visi miškavaikiai ir šitas jų išpera, tegu jie kankinasi amžinoje tamsoje!

Gondorietis užkliuvo už akmens ir susmuko ant žemės, nebegalėdamas atsistoti, lyg jį būtų prislėgęs nuosavas prakeikimas. Staiga Boromiras pradėjo bejėgiškai šnirpsti ir atsistojęs persibraukė ranka per akis, tartum kažką nuvydamas.

— Ką aš pasakiau? — stvėrėsi jis už galvos. — Ką aš padariau? Frodai! Frodai! Grįžk ir atleisk, jei gali. Aš buvau išprotėjęs, bet dabar viskas praėjo! Grįžk!

Niekas neatsakė, Frodas jo ir negirdėjo. Tuo metu jis klupinėdamas jau bėgo į kalvos viršūnę, o jo ausyse vis dar skambėjo Boromiro riksmas ir akyse stovėjo aistros iškreiptas veidas su degančiomis akimis.

Greitai hobitas pasiekė Amon Heno viršūnę ir sustojo, gaudydamas kvapą. Lyg pro miglą jam pasirodė apvali, plati aikštelė, iš visu pusių apsupta apgriuvusios dantytos sienos. O jos viduryje ant keturių kolonų stovėjo aukštas sėstas, į kurį nuo žemės vedė laiptai su galybe mažų pakopų. Frodas užbėgo aukštyn, atsisėdo krėslan, jausdamasis kaip vaikas, atsidūręs akmeninių karalių soste, ir apsidairė.

Iš pradžių visas pasaulis skendėjo migloje ir šešėliuose, nes hobitas mūvėjo Žiedą. Paskui migla ėmė sklaidytis, ir Frodas pamatė begarsius vaizdus iš viso pasaulio, lyg pasaulis būtų susitraukęs iki kalvos papėdės. Frodas nesuprato, kodėl taip yra, bet jis sėdėjo ant magiško Regėjimo Sosto, Numenoro Žmonių

stebėjimo punkto. Rytuose driekėsi bekraštės žemės, bevardės lygumos ir neištirti miškai. Šiaurėje, kaip kaspinas, vingiavo Didžioji Upė ir lyg aštrus dantis stūksojo Ūkanotieji Kalnai. Vakaruose Frodas matė plačias Rohano ganyklas ir Orthanką, Izengardo tvirtovę, panašią į juodą spyglį. Pietuose Anduinas krito nuo Rauroso, o toliau baltavo begalės žuvėdrų, sklandančių virš mėlynai žalios Jūros.

Bet niekur pasaulyje nebuvo taikos. Ūkanotuosiuose Kalnuose kaip skruzdėlės knibždėjo orkai, po Gūdžiosios Girios šakomis mirtinai kovojo žmonės, elfai ir žvėrys, beorningų žemė degė, juodas debesys kybojo virš Morajos, o Lorio sienos buvo aptrauktos rūko.

Rohano žemę mindė raiteliai, o iš Izengardo lėkė vilkai. Iš Harado uostų į Jūrą buvo leidžiami karo laivai. Isterlingai ir haradrimai plūdo į vakarus: kardininkai, ietininkai, lankininkai, raiteliai ir tušti vežimai grobiui. Visa Juodojo Valdovo armija judėjo. Bet Frodas pasisuko pietuosna, ir viltis atgimė širdyje: jis išvydo Minas Tiritą, baltakmenę tvirtovę, apsijuosusią septyniomis sienomis. Tačiau Frodo akys nenoromis pasisuko į kitą pusę, į Mordorą, kur Gorgoroto slėnyje nenuilstamai rūko Lemties Kalnas ir stovėjo dar viena tvirtovė — juoda kaip varno sparnas ir niūri kaip pats Mordoras — Barad Duras, Tamsos Bastionas, Saurono Tvirtovė. Visos Frodo viltys sudužo ir dingo. Ir staiga jis pajuto Akį. Akis iš Juodosios Tvirtovės, Tamsos Bastiono. Akis lėtai slankiojo po Viduržemį, ieškodama to, kuris išdrįso užsimauti Žiedą. Jau jos žvilgsnis slystelėjo Amon Lašu, palietė Tol Brandirą...

Frodas nušoko ant žemės, susirietė į kamuoliuką ir užsidengė Lorio apsiaustu, lyg tikėdamasis, kad Akis jo nepastebės.

Hobitas vėliau negalėjo prisiminti, ką jis šnibždėjo: Neatiduosiu, nepasiduosiu ar atiduosiu, pasiduosiu. Tik vėliau kažkoks kitas balsas galvoje aiškino: Nusimauk Jį! Nusimauk jį, kvaily! Numauk Žiedą! Mažyčiame Saugotojuje kovojo dvi jėgos. Sekundę jos išsilygino, ir Frodas prarado sąmonę, o kai ją atgavo, pajuto, jog nei Akies, nei Balso daugiau nėra, ir jis vėl laisvas. Frodas atsiklaupė ant vieno kelio ir greitai nusimovė Žiedą. Hobitui pasirodė, jog tą akimirką pro saulę šmėkstelėjo kažkoks tamsus šešėlis ir dingo. Medžiuose vėl sučiulbo paukščiai.

Frodas atsistojo. Nuovargis kaustė visą kūną, bet hobitas buvo jau apsisprendęs. Jis garsiai ėmė kalbėtis pats su savimi:

— Reikia daryti, kas man liepta: sunaikinti Žiedą, nes aš jau matau Žiedo pragarišką veiklą mūsų Būryje. Teks eiti vienam, nes tie, kuriais dar pasitikiu, yra per daug man brangūs: senis Semas, Meris ir Pipinas. O Platžengys — jo širdis ilgisi Minas Tirito ir jis yra ten reikalingas, jei Boromirą jau pavergė Žiedas. Teks eiti vienam. Vienam ir tuoj pat.

Jis greitai nusileido taku žemyn iki pievutės, kur dar neseniai buvo Boromiras. Frodas stabtelėjo ir įsiklausė. Apačioje sklido riksmas ir šauksmai.

"Jie manęs ieško,— pagalvojo Frodas, — įdomu, kiek praėjo laiko. Ko gero, jau kelios valandos."

Hobitas neryžtingai susvyravo ir sumurmėjo:

— Ką daryti? Aš privalau eiti dabar arba tokios galimybės gali nebepasitaikyti. Kaip blogai, jog palieku juos nieko nepaaiškinęs, bet Aragornas supras. Ir Semas supras.

Frodas lėtai išsitraukė Žiedą ir vėl užsimovė. Išnykęs jis tyliai kaip dvelksmas nusileido pakalnėn.

Frodui nuėjus, visi kiti Saugotojai kurį laiką vaikštinėjo kas sau, bet vėliau susėdo ratu ir ėmė kalbėtis. Stengdamiesi nuvyti nerimą, jie prisiminė visus pavojus, tykojusius kelyje, ir visus nuotykius. Aragornas papasakojo apie senovės Gondoro šlove, kurios likučiai dabar buvo matyti šitoje keistoje Emyno Mulo kalvų šalyje: akmeniniai karaliai bei Heno ir Laso sostai. Tačiau nenoromis žmonių, nykštuko, elfo ir hobitų mintys nuklysdavo prie Frodo. Ką jis pasirinks ir kodėl jis delsia?

— Kai mus susekė Golumas, kelionė į Mordorą yra daugiau negu beviltiška, bet už Minas Tirito sienų mūsų paslaptis taip pat išsilaikys neilgai. Mes galime ten pasilikti, bet Lordas Denetoras ir jo vyrai neatlaikys Priešo, kai šis ateis atsiimti Žiedo. Ką gi pasirinks Frodas? O, kad čia būtų Gendalfas...

— Bet Gendolfo nėra ir teks pasikliauti savo protu, — pertarė Aragorną Legolasas. — Pasikvieskime Frodą ir balsuokime, kur eisime. Aš būčiau linkęs keliauti į Minas Tiritą.

— Ir aš, — pasakė Gimlis. — Nusigauti prie Lemties Kalno mes neturime jokio šanso, bet jeigu Frodas ten pasuks, aš jo jau nepaliksiu.

— Savaime aišku, — pritarė nykštukui Legolasas, — tai būtų išdavystė.

Aragornas palingavo galvą:

— Išdavystė būtų, jeigu mes visi jį paliktume, — tarė jis, — bet kelionės į Mordorą metu visas mūsų Būrys būtų tuoj pat susektas ir sunaikintas. Frodui bendrakeleiviais aš siūlyčiau Semą, save, na ir Gimlį. Boromiras bet kuriuo atveju grįš į savo miestą, kartu su Meriadoku, Peregrinu ir Legolasu, jeigu elfas nenorės grįžti namo.

— Niekur mes neisim! — suriko Meris, — mes Frodo nepaliksim! Pipinas ir aš dar Grafystėje nusprendėm,

jog Frodą net į Mordorą lydėsim, o dabar jį be mūsų tu nori paleisti tiesiai Priešui į dantis. Kodėl mes negalime jo sulaikyti?

— Mes turime jį sulaikyti, — šūktelėjo Pipinas. — Ir dėl to jis kremtasi. Juk jis žino, jog niekas nenori eiti į rytus, todėl svyruoja. Galėtų, žinoma, ir pats suprasti, kad mes vis tiek paskui jį eisim, kad ir ką pasirinktų šitas Žiedo Nešėjas.

— Prašom atleisti, — įsikišo Semas, — bet jūs visiškai nesuprantate mano šeimininko. Jis jau seniai nusprendė, kur eis. Kam gi jam, sakykit, Minas Tiritas? Tu jau atleisk, Boromirai, bet... — Semas pasisuko į tą vietą, kur sėdėjo gondorietis, bet jo nepamatęs šūktelėjo iš nuostabos: — Kurgi jis dabar dingo? Apskritai Boromiras paskutiniu metu elgiasi truputį keistai, bet tai ne mano reikalas. O misteris Frodas yra nusprendęs eiti į Mordorą. Nuspręsti tai nusprendė, bet bijojo apie šitą šalį net pagalvoti. Jis, žinoma, daug ko pamatė ir išmoko nuo to laiko, kai paliko Begendą, kitaip šeimininkas jau seniai būtų išmetęs tą prakeiktą Žiedą į Upę ir pabėgęs kiek kojos neša. Be to, kas iš mūsų nebijo? Šeimininkas puikiai žino, jog mes jo vieno nepaliksime. Tai ir yra jam didžiausia kliūtis, todėl, kad jis jau nusprendė eiti vienas. Štai tuoj jis grįš, ir paminėsit mano žodį — pasakys tą patį, ką aš sakau.

— Semas, ko gero, sako tiesą, — susimąstė Aragornas. — Ką mes tada darysim?

— Neleiskim jo! Jokiu būdu neleiskim! — įsitarščiavęs sušuko Pipinas.

— Kaip? — paklausė Aragornas. — Frodas yra pagrindinis Saugotojas ir Žiedo Nešėjas, čia veikia per daug stiprios jėgos, todėl niekas neturi teisės jam įsakinėti. Be to, ir nepajėgtume.

— Bent jau greičiau Frodas grįžtų ir viską pasakytų, nes nuo to laukimo galima išprotėti, — nusiskundė Pipinas. — Turbūt jau valanda praėjo?

— Seniai praėjo, — patvirtino Aragornas, — laikas būtų jam ir grįžti.

Tuo metu iš už medžių pasirodė sutrikęs ir paniuręs Boromiras. Jis pažvelgė į Saugotojus lyg juos skaičiuodamas ir nuleidęs akis atsėdėjo.

— Kur tu buvai, Boromirai? — tuoj pat paklausė Aragornas. — Ar matei Frodą?

Gondorietis akimirką susvyravo ir lėtai atsakė:

— Taip ir ne. Radau jį prie kalvos ir kalbėjaisi. Bandžiau įtikinti jį eiti į Minas Tiritą ir... pasitarščiavau. Jis supyko... ir... išnyko, matyt, užsimovė Žiedą. Aš maniau, kad Frodas jau bus grįžęs.

— Tai viskas, ką gali pasakyti? — griežtai pasiteiravo Aragornas, žiūrėdamas į Boromirą.

— Dabar viskas.

Semas pašoko ant kojų.

— Kaipgi taip! — išgąstingai suklipo jis. — Juk Frodui negalima mūvėti Žiedo. Nuo jo nežinia kokios nelaimės gali atsitikti!

— Jis turbūt Žiedą greitai nusimovė, — tarė Meris, — kaip Bilbas darydavo, kai atsikratydavo neprašytais svečiais.

— Bet Frodo jau visą amžinybę nėra, — riktelėjo Pipinas. — Kur jis?

— Prieš kiek laiko tu matei Frodą, Boromirai? — paklausė Aragornas.

— Gal prieš pusvalandį... o gal prieš valandą... Jis dingo... aš ilgai ieškojau. Nežinau! Nežinau! — Boromiras susiėmė už galvos ir nutilo.

— Valanda? — sudejavo Semas. — Mes turime tuoj pat jį surasti.

— Palauk! — riktelėjo Aragornas, — reikia pasidalinti į grupes. Stok!

Bet niekas neklusė pėdsekio. Semas lėkė pirmas, o Meris ir Pipinas paknopstomis bėgo palei upės krantą, šaukdami "Frodai! Frodai!" Legolasas ir Gimlis taip pat dingo miške.

Aragornas šoko paskui Semą, šaukdamas Boromirui:

— Boromirai! Aš nežinau, ką tu ten pasakei ar padarei Frodui, bet dabar padėk! Pasivyk tuos du jaunus hobitus ir saugok juos. Jeigu rasi Frodą ar bent jo pėdsakus, ateik į šitą vietą. Aš greit grįšiu!

Boromiras nuskubėjo paskui Merį su Pipinu, o Aragornas į kalvą. Jis pasivijo Semą nedidelėje laukymėlėje, apaugusioje šermukšniais. Sunkiai kvėpuodamas Semas grėžiojosi aplinkui, žiūrėdamas į Tol Brandirą, lyg Frodas būtų galėjęs ten užlėkti su sparnais.

— Eime kartu, Semai, — pasakė Aragornas. — Mums negalima išsiskirti. Jaučia mano širdis, jog Frodas pasuko aukštyrą į Amon Heną. Reikia pažiūrėti! Greičiau!

Semas bėgo, kiek tik nešė jo trumpos kojytės, bet greitai atsiliko ir pametė pėdsekį iš akių. Semas stabtelėjo, atsiduso ir pliaukštelėjo sau ranka per galvą:

— Na, Semai Gemdži, — garsiai tarė jis pats sau, — tau nėra ko rungtis su šitais ilgakojais. Jei kojos nepadeda, naudok galvą. Jeigu Boromiras nemelavo, tai jis išgąsdino Frodą, ir šeimininkas nusprendė keliauti iš karto. Kur? Į rytus. Be Semo? Taip, be Semo. Žiauru, labai žiauru.

Semas sukūčiojo, bet staiga ryžtingai nusibraukė ašaras:

— Galvok, Gemdži, galvok, — prisakė sau Semas. — Kur yra Mordoras? Už Upės, vadinasi, šeimininkui reikės valtys, nes skraidyti jis dar nemoka. Na, Semai, dumk žaibu prie kranto, gal dar suspėsi! Semas apsisuko ir nuskuodė taku žemyn. Jis parkrito, iki kraujo nusidraskė kelius, greitai pašoko ir nubėgo toliau. Atsidūręs prie kranto, Semas apsižvalgė ir nustebęs išpūtė akis. Į vandenį lėtai slinko tuščia valtis. Šaukdamas Semas pasileido per žolę.

— Aš irgi, misteri Frodai! Aš irgi! — sustaugė Semas ir atsispyręs šoko į valtį. Deja, jis neapskaičiavo ir pūkstelėjo upėn. Srovė pagavo jį, ir garbanota galva paniro po vandeniu.

Iš valtys pasigirdo išgąstingas riksmas, prakeiksmas, paskui irklai ėmė patys mojuoti, ir valtis greitai priplaukė prie tos vietos, kur paniro Semas. Frodas pasilenkė iš valtys ir sugriebė Semą už plaukų.

— Ramiai, Semai, ramiai, — pasakė Frodas, — kibkis man į ranką.

— Gelbėkit, misteri Frodai, — burbuliavo Semas, — aš nuskendau. Nematau jūsų rankos.

— Štai ji, štai, — Frodas paplekšnojo ranka Šernui per petį, ir tas nedelsdamas jos ištvėrė. — Nesiblaškyk, o laikykis už borto, nes man reikia irkluoti.

Po poros grybšnių valtis vėl stuktėlėjo į krantą. Frodas nusiėmė Žiedą ir išlipo.

— Iš visų stulbinančių nesusipratimų tu esi pats blogiausias, Semai, — tarė jis neva pykdamas.

— Oi, misteri Frodai, tai beširdiška, — atsakė drebėdamas Šernas. — Ką gi jūs būtumėte daręs, jeigu Semas nebūtų suspėjęs?

— Būčiau ramiai keliaavęs savo keliu.

— Ramiai! — pasipiktino Semas. — Palikęs visus, o svarbiausia — mane. O jeigu kas nors atsitiks? Ne, pone, taip nebus, to aš nepakęsiu.

— Nepakęsi? O kaip aš pakęsiu, jeigu tu. kelionėje žūsi? Juk aš į Mordorą einu, į Mordorą, — tarė Frodas.

— Suprantu, kad į Mordorą. Bet ir į Mordorą galima eiti kartu.

— Paklausk, Semai, — spyrėsi Frodas, — tuoj atbėgs mūsų šiekėliai, ir prasidės begaliniai ginčai. O man būtinai reikia eiti, nes čia yra vienintelė viltis.

— Eiti vienam ne viltis, o pražūtis, — nė per nago juodymą nenusileido Semas. — Arba einame abu, arba neina niekas. Aš tuoj prakiurdysiu visas valtis.

Dėkingumas apėmė Frodą, ir jis nusijuokė.

— Bent vieną jau palik. Mums dar jos prireiks. Pala pala, bet kurgi tavo daiktai?

— Tik sekundę, pone, ir aš tuoj atsinešiu, — stryktėlėjo Semas ir kaip zuikis nukūrė į aikštele, prie daiktų krūvos. Iš ten jis ištraukė antklodę, šiek tiek maisto ir parlėkė atgal.

Atsistūmęs nuo kranto, Frodas pasakė:

— Vadinasi, keliauti vienam neišdegė. Tačiau aš esu patenkintas, Semai, nežinau, kodėl, bet patenkintas ir laimingas, nors nežinia, kas laukia priekyje. Matyt, mums jau buvo lemta likti kartu iki galo. Reikia tikėtis, jog Platžengys apsaugos kitus mūsų keliondraugius, kurių, ko gero, jau nebepamatysime.

— Kas žino, misteri Frodai, kas žino...

Du hobitai plaukė į rytus. Frodas įnirtingai irklavo, bet Didžioji Upė nešė lengvą valtėlę nuo vakarinio kranto prie Tol Brandiro uolų. Didžiųjų krioklių staugimas artėjo. Semas kiek galėdamas padėjo šeimininkui, bet vis dėlto lėtai, labai lėtai hobitai perkirto galingą Anduiną.

Pagaliau jie pasiekė pietinius miškingojo Amon Laso krantus ir, iškraustė valtį, paslėpė ją už didelės uolos. Tada užsimetė ryšulius ant pečių ir nedelsdami ėmėsi ieškoti tako, kuris per Eryn Mulo kalvas turėjo juos nuvesti į Tamsos ir Šešėlių Šalį.

Čia baigiasi pirmas Žiedo Karo istorijos metraštis.

Antrasis metraštis, pavadintas DVI TVIRTOVĖS, aprašo kraštą, esantį tarp dviejų, galingų tvirtovių: Sarumano citadelės Orthanko ir Minas Morgulo bokšto, kuris saugo slapta įėjimą į Mordorą. Metraštis pasakoja apie įvairias kliūtis ir pavojus, ištikusius dabar jau iširusią Žiedo Broliją iki Didžiosios Tamsos atėjimo.

Apie paskutinę kovą su Tamsa ir Žiedo Nešėjo misijos pabaigą pasakoja trečiasis metraštis KARALIAUS SUGRĮŽIMAS.